РТГ/МЕ
2 908

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVIII. Сарајево, 31. јануара 1904. Бр. 1. и 2.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ
АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

Четрдесетгодишњица

свећеничке службе Његовог Високопреосвећенства АЕ. и Митрополита Дабро-босанског Господина НИКОЛАЈА.

Тихо и скромно прослављен је на нову годину, 1. јануара 1904. у храму рођења Пресвете Богородице у Сарајеву, спомен онога дана када је Његово Високопреосвећенство господин АЕ. и Митрополит Дабробосански Николај прије 40 година, као млади презвитер бескрвну жртву Господу први пут принио.

Прослава та састојала се је у благодарењу Пастиреначалнику, одслуженом по правилу послије свете литургије.

Топлој молитви служећег свећенства и ми се прикључујемо и захваљујући Господу, што нам је Високопреосвећеног Архијереја нашег кроз четрдесет година успјешце свећеничке службе къ мирѣ цѣла, чистна, здрава и правопразнаща слово истины неw сачувао, молимо му се, да Га и долгодѣнствующа одржи на славу цркве и дику српског народа!

наредбом од 14. маја 1894. бр 48994 (служб. дод. шк. Вјестника 1894. ком. Ц. I. страна 254) у горњем погледу посве јасно одредила дужности наставничкога особља у народним основним школама.

Припоминући горњим поводом ову наредбу тачнога равнања ради, очекује земаљска влада, да уводно поменутим притужбама више неће бивати разлога, те ће се они, који и надаље буду кршили установе те наредбе, у сваком поједином случају позивати на одговорност."

Из Конзисторијске сједнице у Мостару 2. децембра 1903.

АЕ и Митрополит: *Петаръ*.

Конзисторија Православне Српске Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 928 /I. 1903.

Пречасном парохијском свештенству, славним црквено-школским Одборима Православне Српске Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Пошто се неких дана догодио немио случај, да су у једној парохији изгорјеле парохијске матице, списи и протоколи црквено-школски, што се све налазило у једној приватној кући, а не по смислу овамошње окружнице од 6. јуна 1899. бр. 713 у цркви, то овим поново упозорујемо преч. парохијско свештенство и славне црквено-школске Одборе, да унапријед имају се без икаква изговора држати у парочитим, добро осигураним, сандуцима у цркви: матице парохијске, сви вриједнији списи, исправе и протоколи, као и новац црквено-школског иметка.

Ако који од преч. парохијског свештенства и славних црквено-школских Одбора одмах не удовољи овом Нашем позиву, то ће Нам нести лично одговарати, а Ми ћемо се првом приликом и освједочити о извршењу овог Нашег позива.

Из Конзистор. сједнице XIII., у Мостару, 13. децембра 1903.

АЕ и Митрополит: *Петаръ*.

Српско-православна Митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 55 ex 1904.

Свима протопрезвитерским а путем ових и свима парохијским звањима.

Саопштава се подручном свештенству знања односно и равнања ради оним свештеницима, који врше вјероучитељску дужност у такозваним народним (општим) основним школама, да је овдашњом окружницом од 14./27. јуна 1903. број 787. упућеном свима српско-правосл. црквено-школским општинама у подручју епархије Бањалучко-бихаћке, катихизис од др Георгија Летића прописан као искључиво обвезни

уџбеник за предавање православне хришћанске вјеронауке у III. и IV. разреду свих српско православних основних школа у подручју епархије Бањалучко-бихаћке већ од почетка школске године 1903./4., даље да је висока земаљска влада за Босну и Херцеговину у Сарајеву, својом наредбом број 112773./I. ex 1903. дозволила и наредила, да се исти катихизис имаде у III. и IV. разреду свих народних основних школа као уџбеник за православну хришћанску вјеронауку увести чим буде потрошена постојећа залиха примјерака досадашњег уџбеника за православну хришћанску вјеронауку у споменутим школама.

Из конзисторијске сједнице у Бањалуци, 13./26. јануара 1904.

Митрополит: *Евгеније.*

НЕЗВАНИЧНО.

Да ли су штетни по религијозни, морални и друштвени живот народа српског ноћни састанци сеоске младежи: сијела, прела, играње кола и пјевање, и ако су штетни, по којима би се пастирским срествима могло против истих радити?

— **Стеван Јањетовић,** парох. —

[Слав. Кобаш.]

Сваки човјек без разлике знања и положаја треба и мора да мало боље размисли о животу. Човјечанска дужност позива сваког, да по могућности и својим силама поради, да се стеку што јаснији и тачнији погледи на свијет, на живот и да се непрестано напријед иде. Одликовани смо душом — образом и подобијем Божјим, али нам је уједно и дата слободна воља, те тако слободно можемо да се крећемо у томе душевном животу. Од нас самих највише зависи, хоћемо ли се што јаче приближити идеалу своме — хоћемо ли што јасније и свјетлије оживити у нама тај дарован нам дар, образ и подобије Божје.

Али, као што су различити степени знања, способности и положаја у животу, тако су и дужности различите у томе склопу душевнога рада и препорођаја. Код једнога се тражи више рада, код другога мање. Што је дужност рецимо судије, љекара, учитеља, свештеника и т. д., није дужност трговца, мајстора, обртника. Од обртника и мајстора морамо опет да тражимо више, него од сељака или радника.

Лијепо нам је речено о томе, како сви ваља да радимо, ма и не сви у истој мјери, у оној дивној Спаситељевој причи „о талантима." Једноме је дато 5, другоме 2, а трећему само 1 талант. Радити морају сва три. Господар је од све тројице тражио рачуна о њихову раду.

И како је био задовољан и с радом онога другога, који је примио само 2 таланта и на њих привриједио још 2, а како се ражљутио на онога трећега, што ништа није хтио да учини. Другим ријечима, сва три су била дужна да раде и ако не у истој мјери. И ми сви морамо да радимо, али већ сваки према добивеним талантима — према знању способности и положају.

Мислим, да ћу истину рећи, ако кажем, да свештеници по своме позиву и положају видно и важно мјесто заузимају у томе процесу душевнога унапређења. Шта више и једно од најважнијих мјеста, јер свети свештенички позив и није ништа друго, већ непрестани рад баш на томе пољу. У томе се поглавито и састоји његова св. дужност.

О томе смо сви увјерени, о томе мора бити свако увјерен, ко и најмање познаје дужности свештеничке!

Да је то тежак посао — најтежи, по себи се разумије. И за то свештеник, ако жели, да својој св. дужности што боље одговори, мора непрестано да ради. Благовременић и безвременић, како то каже св. Писмо.

И српски свештеник има пуне руке посла, јер има доста да се бори против многог чега, што код других народа нема. Не мислим тиме, да кажем, да је српски народ ђаво елеменат у том душевном послу, јер има код нас и врло лијепих особина, као што су: добро срце, јака воља, поштење и т. д. у чему смо далеко напријед и од најобразованијих народа запада; али узимимо предрасуде, праановјерицу, необразованост, непослушност... са којима се врло често сретамо, — а то су све потешкоће, са којима ће српски свештеник имати доста посла, ако жели да одговори својој узвишеној задаћи.

Свима нам је мио наш народ. Како и да нам не буде мио, кад смо и ми рођена његова дјеца. Али та наша љубав не смије да буде слијепа и да ништа неваљалога не види на тијелу милога рода. Тиме би griјешили и против те саме наше љубави, која нас зове, да свим силама настојимо и радимо, да се те мане одстране. Морамо да упознамо свој народ са свима његовим врлинама и манама и према томе да уприличавамо своју дјелатност, ако желимо да постигнемо сврху, која нас је на рад позвала.

И ово истакнуто питање јесте један дио тога народног упознавања и већ је по томе важно. А пошто је ово једно од оних индивидуалних обиљежја нашега народа и врло дубоко засијеца у народни живот, то је још важније и позива нас као српске свештенике, да о њему што дубље и објективније размислимо, да без устезања завиримо и у ђаволе стране његове, како би што боље и успјешније могли поради за добро и напредак св. православља, што боље и часније

могли на дјелу исказати као Срби ону врелу и свету патриотску љубав према роду. Све само за срећу и добро српског народа!

Да што тачније одговоримо на ово истакнуто питање, да га што свестраније и јасније размотримо, држим да је потребно понајприје одговорити, односно доказати, прво: „да ли су ти ноћни састанци сеоске младежи: сијела, прела, играње кола и пјевање *заиста штетни* по религијозни, морални и друштвени живот српског народа“, те, када то изнесемо и докажемо, прећи на други дио истакнутог питања: „којима би се пастирским срествима могло против истога радити.“

I.

Да ли су ноћни састанци сеоске младежи: сијела, прела, играње кола и пјевање заиста штетни по религијозни, морални и друштвени живот српског народа?

На ово ћемо питање најлакше и најбоље моћи одговорити, ако у главнијим цртама изнесемо саме те ноћне састанке у правој боји, како они данас изгледају. Кад их прикажемо у њиховим рђавим странама, само ће шљедовати и њихово штетно упливисање на религијозни, морални и друштвени живот српског народа.

1. Сијело.

Сијело, или како га то другчије зову и пријатељски разговор, јесте састанак сеоске чељади пред чијом кућом на леђини или у дворишту у љетно доба, а зими у соби. Обично се састају недјељом или свецем. Старији посједају у около, млађи су више на ногама. Мушкарци запале своје луле, жене прекрсте руке и развезе се разговор. Предмет разговора није сталан и одређен — говори се о чему се поведе разговор. О свему и свачему, што засијеца у сеоски живот: о најобичнијим пословима, о новостима у селу, о овоме или ономе. Наравно, да се ту и критикује, свој суд о овој или оној особи износи, оговара, приговара — већ знате како је то међу људима, а још кад и жене ријеч воде. Има ту и шале, а доста пута и врло неумјесне, не мјери се баш свака. Млађи слушају, ако је што занимљиво или важно већ према њиховом уху, или се опет разговарају за себе, збијају шале и комедије на свој начин.

Каткада тај њихов разговор траје само до вечере, али се догађа да их ухвати и густи мрак. Има и тога. Лијепо вече особито у очи недјеље, кад се не морају да журе на конак, јер сутрадан не морају рано устати, сакупе се и послије вечере и онда обично дуго остану.

Женска не ће отићи далеко од своје куће на те вечерње разговоре. Ту су већином само оне, што их је домаћих у тој кући, гдје

је тај састанак, или женске најближих комшија. Но пошто тих њихових састанака у селу имаде и више, то су скоро све или већином учесници тих њихових разговора — сијела.

Код мушких је то друкчије. Они се не ограничавају на то, да ли је то комшилук или не. Шта више знаду да лутају од састанка до састанка, од разговора до разговора, па гдје им је пријатније и милије задрже се дуље, а гдје им се не свиђа иду даље.

Обично се то одмах групише по озбиљности. И пред једном кућом у исто вријеме воде се скроз различити разговори на више страна. Уз најозбиљније и паметне ријечи могу се чути с друге стране свакојаке бестидне и бесрамне; уз најмирнији разговор старијих, банална шала млађарије; уз обични смијех на згодну примједбу, чује се и онај неестетски сеоске момчадије.

У зимско доба то је ређе, али и онда се знаду гдјегдје искупити и раде оно исто у соби — у колико се може — што су љети вани радили. С том изнимком, што се на тима зимским састанцима врло често виде и карте. „Великог дурака“, „шварц-Петра“ и других тих њихових игара на карте доста се може видјети међу млађим нараштајем на тима зимским ноћним разговорима и састанцима.

2. Прело.

Пошто је прело налик на сијело, то ћу одмах у кратко и о њему овдје коју рећи.

Прело је обичај више женски, и састанак, који се састаје поглавито зими. Барем у моме родном крају љети нема ни спомена о прелу. Има и љети прелу сличних ноћних састанака, као што је н. пр. комушање и томе слично, као што има и зимских сличних ноћних састанака, као што је: чијање перја, али све оно, што за сијело и прело вриједи, вриједи и за ове и све друге ноћне састанке, па било то не знам под каквим именом. Сви имају јединствено то, да се на њима састане мушко и женско, на свима се распредају разговори исте врсте, и једни и други зачињају се истим шалама, на свима се чује иста пјесма — једни и други имају уз своје лијепе стране и врло рђавих. И за то о њима посебно не треба ни говорити.

Али сад о прелу. Састану се дрýге код једне куће, па ће да преду. У друштву им некако боље аврчи вретено, брже нестаје понјесма, а жица све дуља и дуља. Ни не осјети се како то вријеме пролази и ради се. Много сам жена чуо, гдје кажу: „Да нема тих наших прела, ја не знам шта бих. Кад бих ја све спрела, што спрести морам?! У кући сама, ако почнем, не иде као на прелу. Одмах с вечера

навали неки дријемеж, тијело постане тешко и уморно, жица почне пуцати, вретено испада. На прелу је то друкчије. Ту ти, чини ми се, до зоре да сједимо, не би дошао сан на очи "

У разговору, у приповиједању проводе вече. Искупи се и ту момака, те они докони наравно да замећу врголије, а више пута и рукама се машају и многима млађим женскима не дају мира у послу. Док мирније и озбиљније много на прелу напреду, друге не учине баш ништа. Боље би им било, да су лијепо код куће у миру почивале.

Код мене је данас за дјевојке срамота ићи на прело. Ниједан прави отац у моме селу, који води бригу о гласу и имену свога женског дјетета, неће га данас пустити на прело. За снаше се зна, али дјевојка, која по прелима хода, доста губи на свом поштеном дјевојачком гласу.

— „Добра је и вриједна цура" — често ћете за коју чути у јесен, кад се момци жене — „али, брате, много хода по ноћи и бојим се довести је у кућу."

Кад видимо, да те данашње ноћне састанке осуђује и многи од озбиљнијих и паметнијих сељака и дијете своје чува од њих, зар још може бити и сумње о томе, да ли они могу штетно дјеловати на религиозни, морални и друштвени живот српског народа.

Апстрахирајући то, што се на тим ноћним састанцима сеоска младеж, особито мушка, доста приучава нераду и клатарењу, она још тијем састанцима постепено себе и тјелесно убија. Човјек, који читав дан ради, и још онако тешко ради, као што то мора наш сељак, мора да једва чека да се смркне, па да се одмори, да опет у јутро рано јак и одморан може се примити посла. Ако он ноћ не употријеби на одмор, то ће он сутра слабији посленик бити од онога, који се читаву ноћ одмарао. Сутра ће морати кућати и шепртљити на послу. А шта ће тек бити од њега, ако он и ту другу и трећу ноћ право не отпочине? Дан ће му бити вријеме одмора мјесто ноћи, и мало по мало приучава се лијености.

Кад се приучи томе ноћном базању и клатарењу, кућа ће му постати мрска. Бјежаће од ње и тражити друштва. Не може ли друштво бити свакојако, неваљало, а човјек је слаб?! Почне се то и у биртије завиривати, пити, опијати се — пропадати и материјално и морално. Колико ли их је тако постало неваљалцима, пијаницама — чак и лоповима. Доста је људи пропало, што су се увели у неваљало друштво. Човјек је слаб, страсти су јаке; држ' данас, држ' сутра — нема од човјека ништа!

У томе ме увјерава један жив примјер из мога родног села, из куће мога првог комшије. Остао човјек сâм у кући, млад, зелен. Волио друштво, волио ноћне састанке. Па шта је било? Покварио се, пропио, затрајао оно, што је имао, и данас у некоме руднику Сј. Америке размишља о својој судбини!!

Али велим апстрахирајући то, ту крајност, наши ти ноћни састанци и ако нијесу толико рђави (ма да могу бити), и овакви какви су данас најобичнији, у најбољој својој данашњој форми доста и доста могу бити и јесу штетни и по религијозни и морални и друштвени живот нашега народа.

За доказ изнијећу само неколико живих примјера колико могу штетни бити младежи ти ноћни састанци као пасивним учесницима њиховим; колико им може од штете бити оно, што на њима могу само чути, видјети и научити, а онда ћу прећи на примјере, гдје они улазе као активни учесници њихови.

Замислите себи такав један ноћни састанак. Какав ислужени војник води главну ријеч. Да покаже мудрост своју и како је он много тога доживио, јер је доста свијета прошао, приповиједа наравно у скроз претјераним и лажним бојама своје доживљаје, у којима је он био вазда prima persona, главни јунак. Обично износи саме лоповштине: како је ово или оно учинио, како је то и то доживио. А крупне и гадне клетве зачињају и поткрепљују то његово приповиједање.

Узмите колики утисак може да учини на момчадију такво приповиједање. Рецимо, прича, како је једанпут навалило на њега сијасет цивила, а он јунак све као крупке побацао и изденетао. Овоме разбио главу, ономе распорио трбух, једнога ошамарио, да се одмах три пута превртнуо и т. д. И онако већ сваки од природе жели да нешто особито буде и у својој простоти држи, да је то велики чин, што га је онај исприповиједао и није чудо, ако ће постајати суровији и дрзовитији а с временом и бојљија.

А тек кад приповједач узме, да прича како се није никога бојао. — Шта? капрал или фирар мени шта да заповједи или да ме још наружи. Сунце му... тај би видио, што је чово. Не би га више гријало сунце. У мене да когод такне — а ја? Мени је лако било служити. Шта мислите, онога они и поштују, кога се боје. И све се то — разумије се — зачињава најсаблажњивијим псовкама.

Није ли то лијепа поука о послушности према старијима и претпостављенима, па још у како лијепим бојама?!

А замислите, какав појам о животу добијају и дјевојке и момци кад га чују гдје приповиједа о његовом свакојаком животу у варошн!

Бадава је, ма и најмањи утисак и опет се помало губи она бајна слика патријархалног живота, што је у млађим данима створена. А није ли то почетак неваљалога васпитања и за ону невину домаћу дјецу, што су се ту нашла.

Узмимо други примјер, који није тако бестидан као овај, али који врло много штете наноси особито религиозном животу нашега народа.

То су разговори из празновјерног живота. Та то је страшна рана, која се дубоко урвијежила у срца наших сељака. Данас је врло тешко наћи — скоро немогуће — сеоско чељаде а да није потпуно увјерено у моћ цопрениица и мора, вукодлака и вилоњака и т. д. А да никада и није било вила, заман ћете још много и много доказивати са цркве не катедре, слабо ћете успјети. То је потпуно освједочење, а с тиме је тешко раскрстити. Гдје се млађи томе науче? Понајвише на тим сеоским састанцима. Ту се о томе расправа на дуго и на широко. Старији приповиједају и разговарају се да прекрате вријеме, ни не сањајући, колики то утисак оставља на њихове младе слушаоце.

У соби слабо свјетло, вани густа помрчина, а какова баба или дјед прича, како је својим очима видио ту и ту жену, како на метли јаши о поноћи кроз село. Сви уставили дах, скоро ушљају оне мукле ријечи... и кад се приповиједање сврши, чује се управо дах, куцање срца.

У то нешто шкрипе вани, или се што сруши — нијесу ли ти сви увјерени у моћ нечега непојмљивог, страшног.

Друга баба или дјед настави како онај или онај покојни долази кући, како дјецу покрива у кревету, који су га све видјели и т. д. А те младе душе, што слушају премиру од страха, а увјерење се све јаче и јаче усељава у њих. Данас слушај, сутра слушај исто на стотине разних начина, примијењено на стотине и више разних случајева, па као да се не утврди у том лажном вјеровању!

И наравна је посљедица, да промаја вјетра ако кога ухвати — налетно; отеку ли му груди — мора га сиса; крава слабо и неваљало храњена не даје доста млијека — одувело; алу жену туче муж — уроци. Па хајде на врачаре и гатале — бајај, цопрај, воду преливај!

А колико тога морају да препате и претрпе оне јадне особе, које је несрећни случај одредио, да су проглашене као цопренице, вјештице, вилоњаци. Гдје је ту моралност, гдје нормални друштвени поредак, кад многи и многи држећи те несрећне особе за урочнике

своје несреће, предусрета их са мржњом и злобом, а зар немамо доста примјера и луде освете?!

Како така лудост може штетно да дјелује на сав живот једнога села видјећемо, кад себи преставимо, како многи добар и радин човјек може постати предметом опће мржње, јер циркулира мисао, да он има ђавола у виду мачка, који краде жито другима и њему носи. А то није тако риједак случај.

А како ће да дјелује на младеж, ако се на тим ноћним састанцима нађе и такових — као што је био један баш у моме рођеном селу — који с највећом бахатељом говори о Богу.

— Каки Бог? Да има гдје Бога, дошао би он међу нас, па с нама лијепо посједно и подивано о нашима бригама и т. д.

Није ли то страшно?

Па тек кад узме, да говори како нема душе.

— Шта смо ми? — Пара. Ништа, него пара. Прорежеш врећу, исцури жито — прободеш човјеку трбух, изађе пара. Гдје ти је душа?

Није ли то невољала школа за младеж, која и онако нагиње слабом вјеровању? Губи се, губи у религији ма и најмање. Па кад још само узмемо оне доста честе луде приповијетке, што се обично износе на тим ноћним састанцима, у којима се на доста сатиричан начин износи — ма и скроз невино и несвјесно — што год из живота светих људи, или из живота свештеника и наравно, да се сваки пут то име не изговара са дужним поштовањем. И то може доста да шкоди и по религијозни и по морални живот народа, јер ако се народ одучи од треће црквене заповједи и свештеничка лица не поштује онако како то треба да поштује, то не ће ни усвајати ону науку и оне — ма и најпаметније савјете, како би то примали и усвајали, да није у њиховим очима понижено само то име.

Има још много и много разноврсних примјера, али држим, да је сувишно износити их овдје, јер ко би изнио све могуће разговоре и приговоре, оговарања, псовања, и из овога, ма да је летимично само изнешено — држим да се може да види, колико могу сами разговори на тим ноћним састанцима, како то изгледају у данашњој форми, штетни бити и по религијозни и морални и друштвени живот српскога народа, јер младеж доста тога може на њима да чује и научи, што не би требала ни чути ни научити, и што би врло добро било, да никада није ни чула ни научила.

Истина је, да би то могли чути и научити и без тих ноћних састанака, јер се људи и другим приликама састају и воде разноврсне разговоре, али истина је и то, да су ти ноћни састанци врло чести

и доста дуго трају и да се на њима највише тога чује и научи, чега не би у толикој мјери било, кад њих не би било или бар кад би се водили на који други начин. А мени је главно пред очима било само то, да изнесем колико ти ноћни састанци могу штете нанијети слушаоцима само као так вима т. ј. као пасивним учесницима њиховим.

А сад да пређемо на други, опаснији дио, на активно дјеловање сеоске младежи на тим ноћним састанцима и да видимо у колико могу штетни бити и по религијозни, морални и друштвени живот српскога народа.

Пошто је акција младежи на овим ноћним састанцима спојена са играњем кола и пјевање се већ и онако спаја са ма било којим од тих ноћних састанака, то ћу укратко изнијети овдје и тај народни састанак младежи на играње кола и по могућности показати штетне његове посљедице, које вриједе и за сваки други ноћни састанак.

3. Играње кола.

Што је то играње кола, лако је растумачити. Што је младо и чило жели, да даде одушке своме раздраганом срцу, својој младости. „Нога лака, срце здраво“ и жели и хоће да поскочи. Ухвати се мушко и женско „те поведи, те заведи.“

Наше, тако звано, славонско коло редовно је спојено с пјесмом. По ритму пјесме и нога се креће. Код нас се не игра коло крај свирке, као рецимо у Срему и Бачкој, те према том, кад се говори о штетном утицивисању кола на наш народ, мора се говорити у исто вријеме и о пјесми, која је с њим у тијесној вези.

Овдје ћу изнијети један жив примјер, што сам га недавно чуо и о њему се освједочио, из кога ће се јасно моћи видјети, шта се може из тих ноћних састанака у коло налећи.

У мом родном крају изобичајило се коло. Један млад свештеник у најљепшој и најплеменитој намјери прегне, да га уведе у својој парохији. Желио је да тиме унесе у народ ту народну игру не би ли њоме како истиснуо оне туђинске „дрмеш“, „мађарац“ и т. д. Ишло је то доста олако, јер је у народу жива успомена о колу, а и имали су прилике да га виде на славама и вашарима у недалекој околини. Почело се то лијепо. Он их сам мало упутно, пазио, да се редовно састају — једном ријечи увео је коло. Све је било у реду. Он се у своме добром срцу радовао и већ хтио, да то и другима за примјер покаже, али од једном поче се нешто по селу зуцати, комешати, приговарати. Почеше већ да циркулирају гласови: овај или онај истукао жену ради овога или онога момка. И свршило се да је многа сналa

побјегла од мужа, многи муж отјерао жену. А врхунац је зла био, кад се испоставило, да је у селу неколико дјевојака, које погазише поштени образ свој. Чудо и покор завлада. Кола је нестало, а свештеник је изгубио и још једну од оних лијепих илузија, које је пред очима створио био.

Бадава је то. Ватра и слама не смије да буде у опасно ноћно доба у близини. Момак се угрије у пери, дјевојка се зажари — пламен их обузме.

Заборave се, изгубе главу, погазе поштени свој образ.

Толико нам је примјера познато и међу најнителигентнијим свијетом, да рђаве прилике могу много зла донијети. Зар ћемо да тражимо толику моралну јакост, толику душевну снагу пред навалом страсти код младог, неискусног сеоског чељадета? Одузмите им рђаве прилике, не дајте им згоде, сами од себе не ће морално пасти. Толико тек моралне свијести можемо наћи у најгорем селу. Оно истина лијепо каже владика Раде:

»У добру је лако добар бити,
На муци се познаје јунаци«

и прави морал и јесте онђе, гдје је имао да одржи побједу са неморалом, али зар ћемо се упуштати у опасну борбу само за то, да пречистимо своје моралне појмове?! (Наставиће се)

Из пастирске праксе.

Можели свештеник сам над собом свршити тајну јелеосвећења?

Свештеник сам над собом не може свршити тајну јелеосвећења ни у ком случају. Разлози су за то наиме ови: 1. Св. ап. Јаков у посланици својој јасно излаже учење о тајни овој, кад каже: „Болује ли ко међу вама нека дозове *старјешине црквене*, те нека читају молитву над њим, и нека га помажу уљем у име Господа. И молитва вјере помоћи ће болеснику и подигнути га Господ; и ако је гријехе учинио опростиће му се“ (Јак. V. 14—15). Како примјећује преосвећени Макарије у своме „Православном Догматичком Богословљу“, по учењу св. апостола читава „љековита моћ“ тајне ове не лежи само у јединоме јелеју, но поглавито у молитви свештенослужитељâ: „да молитву чине над њим, помазујући га јелејем у име Господње“ (Макарија „Догм. Богословље.“ Т. II. § 230. Стр. 356). Те пита се онда, како може сам свештеник и себе призивати и за себе се мјесто других молити, те помазивати себе уљем? а 2. По учењу наше св. цркве један од битних услова за дјелотворност велике тајне јесте поглавито тај, да исту тајну,

како вршиоци, тако и они, који је примају, свршавају је и примају не друкчије, него као „Богомдани обред.“ О тајни пак јелеосвећења у нашој се цркви изричнo говори, да ју свршавају *свећеници*, јер св. апостол вели „нека дозове старјешине црквене“ (Јак. V. 14). Јасно је дакле, да ако би свећеник сам над собом свршио тајну јелеосвећења, то би тиме отступио од Богом утврђеног поретка, а тијем начином свршена тајна не би била тајном, јер „таквом постаје и благодатно утјече на човјека само онда, ако је сагласно установи њеној, те по вољи Господа Исуса Христа свршена“ (Макарија „Догм. Богословље.“ Т. II. § 245. Стр. 392.) — (Рук. д. с. п. 1886. 7).

Шта се чини са оним материјама, које по свршетку тајне јелеосвећења остану?

Заостале материје по свршетку тајне јелеосвећења напме су: остаци од свијећа, стручци са памуком, пшенична зрна, и освећени јелеј. Свршавала се тајна јелеосвећења било на дому, било пак у храму, најприличније је, да се заостале свијеће унесу у олтар, те да на свијетњацима на часној трапези и жртвенику у вријеме богослужења изгору. Пшенична пак зрна најбоље је, да се сагору у цркви, било у пећи у олтару, гдје жеравица стоји, било пак у кадионици, а пепео да се стави под пријесто или баци у ријеку. (Нечаевъ Практ. рукон, для священнослужит. 1893. стр. 259) Стручци пак са памуком, којима се помазују дијелови тијела болесникова, имају се такођер сагорјети одмах по свршетку тајне, али само у цркви, на исти онај начин, како се спаљују и пшенична зрна (Нечаевъ. Практ. Руков. стр. 258). Гледе освећеног јелеја Требник Петра Могиле налаже ово: заостали освећени јелеј нека се излије у чисту лањену крпу или памук, исто спали на чистој плочи или цријепу, те пепео стави или под пријесто, или умивално мјесто, или у ријеку баци. (Требникъ. стр. 447). Обичај изливати остатак св. јелеја на умрлог није сагласан ни са суштином саме тајне, а још мање са црк. установом њеном. Јелеј се освећује ради помазања живијех, за исцјељење од болести, те ради опроштења гријеха болесникових. А друго, ово изливање јелеја на умрлог изричнo се противи и уставу црквеном, јер у Требнику код обреда сахрањивања умрлих јасно је речено: „и полагаютсѧ мощи во гробъ: архіерей же или свщенникъ, вземъ персть лопатою крестообразно мещетъ верхъ мощей, . . . и посемъ наликаетъ верхъ мощей ѣлеѣ ѿ кандила, или сыплютъ пепелъ ѿ кадильницы, и такw покрываютъ такw обычнw гробъ (Треби. Послѣдованіе погребенія мірскихъ человѣкъ. Москва. 1882. стр. 243—244).

Може ли се породиља, која је умрла прије очишћења, уносити при сахрани у храм?

Правила црквена забрањују женама породиљама улазити у храм до 40 дана од порођаја, дакле до дана очишћења (Дион. Алекс. 2; Лаод. 44). Но ова установа односи се само на оно вријеме, док су породиље у животу, а никако се не може примијенути на породиље умрле. Посве би неоправдано било лишити православну хришћанку уношења у храм при сахрани из тога разлога само, што она није могла испунити правила црквенога, те што се над њом није могла очитати молитва очишћења у 40 дан послије порођаја (Ц. В. Nr. 4. 1898. г.)

Може ли се по православном обреду сахранити дијете, над којим је свећеник очитао само молитву „ко еже назнаминати отрока“, а исто није било крштено?

По обреду православне цркве сахрањују се само она лица, која су крштена. Дјеца, која су умрла без крштења, па ма над њима била очитана и молитва „ко еже назнаминати отрока“, па и дјеца неправилно крштена, не сахрањују се по обредима православне цркве, нити се над њима и за њих „помен умрлих“ чини. Таква дјеца ушљед молитве „ко еже назнаминати отрока“ ступају само у ред *оглашених* и као таква не смију се по обреду св. православне цркве опојати, али је дозвољено такву дјецу у освећено гробље укопати (в. „Окружница“ митрополије херцеговачко-захумске „Источник“ за годину 1901. стр. 195). Св. пак Григорије Богослов у свом 40 слову о крштењу вели: „да дјеца, која су умрла некрштена у загробном животу неће бити ни прослављена, нити ће трпљети муке од праведнога Судије. Она ће бити смјештена на посебно неко мјесто гдје неће уживати никакве утјехе (т. ј. нити велике радости, нити милости Божје), али неће ни мука трпљети“ (Нечаевъ. Практ. Руков. Спб. 1893. Стр. 275; Ср. Рук. для сел. паст. 1863. I. стр. 335—336).

Протосинђел Иларион.

Женидбе у Босни и Херцеговини.

— **Драг. Драгојевић.** —

Женидбени закони и прописи у појединим државама и покрајинама врло су разнолики, те често пута проузрокују несугласице и диференције баш код оних форума, који стварају и издају те законе, а особито у приликама, кад два разна држављанина склапају брак. Па кад легислативни форуми у таквим приликама имају читаву главобољу и морају да прибјегавају разним дворским декретима, превишњим одлукама, министарским наредбама, кр. зем. владиним рјешењима и окружницама, како тек муче муку сироти свештеници, који незнају за све то, а учине ли што некоректно и протузаконито, то без милости

потпадају под у таквим приликама одређену казну. А дотација, свију нас свештеника, па били у којим год крајевима, најбољи је доказ, како нам се пресипа!?

Свака држава одредила је себи специјалан положај према становницима других држава у женидбеним стварима. Тако н. пр. наша Аустро-Угарска монархија дворским декретом својим од 3. октобра 1836. год. захтјева, да становници кантона Граубиндена за склапање женидбе у овим крајевима требају приволу владе кантонске. Декретом дворске канцеларије од 31. марта 1842. год. одређује гледе женидбе баварских припадника, а наредбом ц. кр. министарства унутрашњих послова од 8. јула 1852. год. гледе женидбе баварских поданика. Наредбом министарства унутарњих послова, правосуђа и богоштовја од 9. октобра 1853. године издаје услове, под којима се мушки подложници херцеговине баденске смију женити у државама аустријским. Дописом кр. зем. владе од 21. јула 1892. год. одређује гледе женидбе талијанских припадника, а окружницом кр. зем. владе од 20. децембра 1883. год. гледе вјенчања тиролских припадника и т. д. Ми нећемо на овом мјесту изнијети Окружницу кр. зем. владе у Загребу с погледом на женидбене цертификате оних заручника, који намјеравају склопити брак у Босни и Херцеговини, као и наредбе зем. владе за Босну и Херцеговину гледе издавања женидбених дозвола за овостране припаднике, који у тим земљама (Босни и Херцег.) намјеравају брак склопити.

I.

Окружница.

кр. зем. владе, одјела за богоштовје и наставу од 26. нов. 1886. год. бр. 10.970. на све кр. жупаније области и градска поглаварства, гледе издавања цертификата о женидбеној способности заручницима, који у запосједнутим крајевима намјеравају склопити брак.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину приопћила је овамо, да су некоје овоземне политичке области I. молбе приослане им од окружних области тамошњих молбенице припадника краљевина Хрватске и Славоније, обитавајућих у запосједнутим покрајинама, а који замолише за издавање цертификата о женидбеној способности, повратиле реченим окружним областима са најавом, да се у овим краљевинама политичке женидбене дозволе више не издавају и да за овоземне припаднике гледе склапања бракова ваљају само стеге, установљене обраченим законом.

Ове најаве показују, да су потекле из кривог схваћања, јер се у дотичним случајевима није радило о женидбеној дозволи, него о томе да се засвједочи, да су молитељи по овоземним законима способни за склапање брака, који би по томе овде закониту ваљаност имао.

Будући да је § 12 наредбе цес. и кр. министарства за изваљске послове од 2. новембра 1857. год. по којем аустријански и угарски држављани, који су накани у Босни и Херцеговини склопити брак, требају посебну дозволу за то, по надлежном мјесту уздржан у кријепости с том преиначком, да је, пошто конзулати, у чији су дјелокруг прије спадале упитне дозволе, у запосједнутим крајевима више не постоје, подјељивање тих женидбених дозвола сада повјерено окружним областима у запосједнутом подручју, те пошто по прописима тамо постојећим *ове окружне области не смију издати женидбене дозволе, ако цертификат о женидбеној способности допринешен није*, то имају овоземне кр. котарске области, односно градска поглаварства, кад им од окружних области у Босни и Херцеговини припослане буду дотичне молбенице њихових припадника, *замољене цертификате о женидбеној способности издати, ако против томе нема каквих запрека.*

Уједно се опажа, да такве молбенице имају бити обложене доказом

а) о доби вјереника;

б) о њиховој вјери, које се обје тачке могу доказати крсним или родним листом;

в) о њихову сталежу, наиме, да ли је вјереник неожењен и вјереница неудата, или су обудовљени;

г) о одношају, у којем се вјереник налази гледе војне дужности, и

д) о томе, да ли између вјереника не постоји можда сродство или тастбинство и у ком степену.

На попљетку треба да буде молбеница и приложена прописана биљеговина за издавање тог цертификата.

Што се ц. т. приопћује знања и равнања ради.

У окружници овој спомиње се §. 12. наредбе министарства спољних послова. Наредба ова издата је у договору са министрима за унутарње послове, правосуђе, трговину и финансије, за тим у договору са врховним заповједништвом војске и са врховном редарственом влашћу 2. децембра 1857. год. У њој су издати и прописи за конзуларне уреде у Турској. Тај §. 12. гласи овако:

Ако се који аустријски подложник намерава оженити у Турској, има ради тога заискати дозволу од дотичног конзуларног уреда.

Онај, који се само за неко време бави у Турској, имаде у сврху, да добије овакву дозволу, исказати женидбену дозволу, издату по надлежној власти аустријској, у колико би му оваква дозвола по постојећим законима потребна била у овоземству. Склопљена женидба има се затим, позивајући се нареком на дозволу, убележити на путном листу.

Ако ли се намјерава оженити такав цесарски подложник, који је настањен у општини којој конзуларној, тада имаде тражити женидбену дозволу код конзуларног уреда оног котара, у ком се је настанио, ако такав подложник припадлежи подједно у којој општини аустријској тада ће слободно бити подијелити овакву дозволу само под условом, ако се искаже и дозвола женидбена надлежне власти аустријске, у колико би му оваква дозвола потребна била, да се жени у овоземству. — Конзулат имаде право, споразумети се најпре са дотичном влашћу духовном; исти конзулат дужан је приликом, кад подјељује овакву дозволу, у обзиру особне способности за женидбу, тачно се држати женидбених закона аустријских, те опрезно поступати, кад се склапају женидбе између Аустријанаца и подложника турских. Женидбу, склопљену са дозволом, треба затим при првој будућој обнови матице пријавити и уписати.

(Свршиће се)

Друштвене ране у Француској.

— превео с руског **Гр. К.** —

[Ср. Карловци].

Француска културно најстарија и најцивилизованија земља у садање доба — увијек бјеше путевођом у култури и друштвеном »станицом експеримената« за човјечанство. Сада након сто година послије велике револуције она опет преживљује кризу. Та околност ствара јој много бриге и невоље, а код сусједних народа изазива интересовање, шта је узрок тој тешкој болести.

Сусједни народи, који се налазе у млађој фази цивилизације и који у свему гледају прије снагу и издржљивост него блесак и сјај, држећи се патријархалних обичаја, упућени су да гледају очима моралиста на раскошну, узбудљиву и грозничаву Француску, да јој износе пред очи »гријехе« њене, да јој боду очи чистоћом морала њене млађе браће и сестара индо-јевропске расе и свугдје трубе о »француском изумирању.«

Но да ли имају они у том право? Сагласно вјечним »гвозденим« законима природе ми морамо проћи кроз све фазе развића. Француска са својственим јој особинама, преимућствима и недостатцима, потврђује тај закон као и свако друго биће. »Величина и опадање римске империје« свугдје се понавља.

Фазе развића кроз које сада пролази Француска на врхунцу цивилизације, предстоје донекле и свима другим државама и народима.

Савремено друштвено стање Француске има за нас врло интересних појава, чему не треба додавати никакве алурадости ни охолости, но чиме треба да се руководи мисао, шта ће бити с нама док ми достигнемо тај степен развића. Зар да нам не буде науком искуство Француске?

Већ више од тридесет година чују се у Француској двије опште жалбе: једна, да прираст становништва не стоји у сразмјери са прирастом у сусједних народа, и друга, да су сва јавна и приватна знања препуњена.

Разгледајмо те двије жалбе, које општо противурјече једна другој.

Француска има по последњем попису 38,641,333 ст. За последњих пет година намножило се становништво са 412,364 ст. док се у Њемачкој, која има 56, 345, 014 од 1895. год. намножило становништво са 4,065,113 ст. и свакогодишњи прираст је 7—800,000; у Енглеској је годишњи прираст 352,000; у Италији 300,000. Мала Швајцарска намножила се за 50 год. на 1,000,000 ст. а Европска Русија за сто година утростручила је своје становништво. Међутим Француска — са годишњим прирастом од неких 90,000 остаје далеко назад. И тај застој задаје велике бриге француским патриотама. Народност — веле они — може се одржати само тако, ако она у случају потребе може свој опстанак заједчити и заштитити оружаном силом. Побједа и пораз у борби у главном је питање бројне надмоћности. Ако на једног француског војника долази два или три непријатеља, шта ће бити онда?

Али мали прираст француског становништва не прети опасношћу само у ратно доба. Он је узрок и садањег мирног нападаја; странци се непрестано досељавају и то већином у богате и плодне крајеве, који су слабо насељени домородцима. Посјед странаца у Француској износи до 45,000 □ *км* и заузима читаву десетину цјелокупне територије.

Због тога недостатка у становништву долази и то да Француска не може да се користи већим дијелом својих колонија онолико колико би иначе могла. Трговина у Тонкину и Кошинчини налази се већином у њемачким и инглеским рукама. Тунис је насељен Италијанима а Алжир изгледа да је област шпанско-малтијских ритера.

Како се слаже са свим овим друга жалба — да су у метрополи препуњена сва јавна звања и да је животна борба у француској узела врло оштре размјере? Доље наведени бројеви доказују, да су нека јавна звања заиста препуњена и да се без основа не говори о силном интелигентном пролетеријату.

Од 12—13,000 француских љекара једва се 6500 налазе у завидном или бар добром стању. Правнике једино још држе богате женидбе. Судије са својих 1800—3000 франака плате — пролетери су. То исто може се рећи и о народним учитељима и учитељицама где од 150.000 живи у правој сиротињи јамачно 100.000. Може се то исто рећи и за људе, који су свршили гимназију и који се због немаштине јагме за поучавањем млађих ђака (1000 кандидата на 2—3 мјеста). 800—900 инжињера колико избацују сваке године Ecole Polytechnique, Ecole centrale и провинцијални заводи, налазе у великој већини врло скромну зараду (2—4000 франака) у приватним радњама и подузећима. Официр који нема имања — па нека начини ма какву каријеру — пролетер је са својих 3800 франака плате и многим обвезама. У главнијим државним звањима има много људи са факултетском спремом који с платом од 1800—3900 баве се сваки дан обичним преписивањем. И апак се на 40 упражњених мјеста у сенској префектури јавило 1896. год. 2300 кандидата!

Од 4000—5000 париских умјетника једва врло мали број веселника дође до благостања, тако да сваки рад продаје послије жестоке борбе с конкурентима.

Бројеви кандидата ма и на најмање мјесто говоре врло убједљиво о сувишном набављању радника у области државне службе тако да се у то апсолутно не може сумњати.

Само у томе смислу може се француска жалити на сувише велики број људства. Тек у области медицине, права, наставе, војних послова постоји заиста

препуњеност. Зато и оскудјевају сељаци привредници у радној снази, колоније у колонизаторима, трговина у трговцима, индустрија у подузетницима. 180.000 младих Француза уче се по школама а једва да се 22,000 занимају агрономијом, трговачким и техничким подузећима. Трговачки сталеж једва сачињава 15% цјелокупног становништва, а сеоско становништво за посљедњих пет година у 59 департмана (од 86) знатно је опало.

Друштвено стање у француској у главном овако је: врло слаб прираст становништва у цијелој земљи, општи недостатак у радној снази а с тим уједно и препуњеност и изобиље у неким гранама рада. Према томе с пуним правом може се рећи, да је у Француској ненормално стање друштва, ненормалан одношај међу појединим сталежима; посљедица тога је пак критичко и нездраво стање земље. Двије, како изгледа, противурјечне жалбе — на недостатак људства и сувишност људства — логички се сасвим слажу: сувишак је тек релативан а недостатак напротив апсолутан.

Који сталеж у Француској даје тако мали прираст, о коме је овдје ријеч? Класа раденика, сиромашно сеоско становништво и који од риболова живе. Прираст за посљедњих 5 година спада на веће градове, на богате индустријске и врло сиромашне департмане, гдје су већином морепловци — Finistère, Morbihan. Богати земљораднички крајеви — Турен, Бургундија, Нормандија — немају никаква прираста. Богати француски сељак не умножава становништво. Понављамо, да је по посљедњим званичним статистичким податцима сеоско становништво у 59 департмана опало, а то опадање не може бити само посљедицом сеобе сеоског становништва у градове.

Не стоји боље ни код имућних француских грађана, код средње и више класе. Они дају држави тек толико грађана, колико је потребно да се спријечи изумирање. У прећашња времена имућном француском грађанину бјеше[1] девиза: »Un fils, une fille et un pour la casse«,[1]) (т. ј. троје дјеце). Поред тога он је мислио да не мора толико пажње обраћати трећем дјетету и смрт овога није баш толико породицу ожалостила. Пониче »система двоје дјеце.« А сада се тако далеко отишло код француских имућних класа, да један Француз, иначе врло објективан посматрач мисли да Француску може човјек назвати државом јединаца и јединица. Разумије се да овај израз треба примити »cum grano salis.« Год. 1896. бјеше у Француској:

1,808,839	брачних парова	без дјеце	
2,638,752	»	»	са 1 дјететом
2,379,259	»	»	» 2 дјетета
1,593,259	»	»	» 3 дјеце
984,162	»	»	» 4 »
584,500	»	»	» 5 »
331,000	»	»	» 6 »
289,000	»	»	» 7 » и више.

Као што се види породице са једним или двоје дјеце превлађују и јављају се типским. Имућне француске породице ограничавају број дјеце често до крајњих граница. Но зашто оне тако чине?

Ако рекнемо да богати сељаци, велепосједници и имућни трговци не могу васпитати више од једног дјетета могу нам добацити неумјесну шалу. Васпитати

[1]) Једног сина, једну кћерку и једно за умирање (ако већ мора дотле доћи. Главно је да има сигурних двоје. Прев.)

тим прије одхранити (у буквалном смислу ријечи) они могу по 5—6 па и више дјеце. А таку раскош допушта себи често радник пролетер. Но ево у чему је ствар. Сиромашан човјек и храни и васпита дјете сиромашки; имућан пак грађанин француски хоће не само да васпита свој подмладак у задовољству и обиљу, но он тежи да га још и избави (у колико то зависи од људске предосторожности) и од најмање опасности да постане пролетером. Но шта чини човјека пролетером? Кад човјек нема готовине, кад је упућен на својих десет прстију и на сопствену способност у раду. А такав положај не могу ни да замисле имућне француске породице. Оне га презиру као нешто неприродно, као понижење друштва и њихове жеље, тежње и намјере и јесу концентрисане у томе, да избаве своје потомство од те друштвене опасности.

И ето као најпростије средство они бирају ограничење броја потомства. Они дају својој кћери брата а сину сестру и затим се уздржавају од даљег рађања. Захваљујући тако »сродству за предохрану« у имућнога сељака остаје посјед у једним рукама а богати грађанин не мора дијелити своје имање. Син и кћерка имају толико на расположењу да могу живљети као и њихови родитељи а можда и боље, а тај и такав живот без великог личног напора, без опасности постао је идеалом код имућних француских породица.

Слично стање морала и начина мишљења узроком је, да се капиталисте француске не подухватају усиљена рада, далеких подузећа, смјелих покушаја за већим добитцима. За њих је, како изгледа, наступило приједме, као да хоће да се у миру наслађују животом и ничим да се не утруде. »La France a vieilli, il lui faut ses aises,« како се изражава један писац. »Француска је остарила и хоће да живи на своје задовољство.«

(Наставиће се.)

Књижевне оцјене и прикази.

Први шематизам православне српске митрополије Бањалучко-Бихаћке за годину 1901. *Уредио Алекса Јокановић, конзисторијски савјетник у Бањој Луци, издање и штампа С. Угреновића 1903.*

Пред нама је књига горњега натписа, о којој не би требало Бог-зна много ни говорити, јер све књиге ове руке написане су и срећене по једном те истом правцу. Но, ипак мислимо, да не ће згорег бити да се прикаже читаоцима цијењеног »Источника« јер сав рад нове српско-правосл. митрополије »Бањалучко-Бихаћке« заслужује пажњу и похвалу, па тако и горе наведена књига. Она је срећена овако:

Иза насловне стране слика је првог Бањалучко-бихаћког Митрополита Евгенија Летице, онда предговор, па одјељци ови: *I. о утемељењу нове српско православне митрополије бањалучко-бихаћке* под А. Б. В. Г.; *II. Први Митрополит бањалучко бихаћки; III. Посвећење Архимандрита Евгенија за Митрополита; IV. Говор Митрополита Евгенија пригодом његовог посвећења; V. Говор, којим је прота Ковачевић поздравио новог Митрополита; VI. Устројење А. Е. и Митрополитске конзисторије; VII. Епархијска управа; VIII. Манастири:* Заведенски манастир Гомионица, (правилније Гомјеница, јер тако и народ изговара), манастир Моштаница, манастир Рмањ или Хрмањ; онда манастири у Рушевинама: Гомела, Крупа, Липље, Гњионица, манастир св. Ђурђа, у малом Рачићу, приједорски манастир, Ђурђевац, манастир св. пророка Илије, Стуље; у овај одјељак требало је још додати: манастир св. Ђурђа — звани

»Панађур« у селу Колуњићу[1]) као и манастир уз Унац у селу Шиповљанима; *IX. Протопрезвитерати; X. Свештенство ван парохијске службе; XI. Свештенство у миру; XII. Свештеници умрли; XIII. Свештенички кандидати; XIV. Стари и нови просвјетни заводи у овој епархији. XV. Историјске биљешке.* У овај одјељак требало је да дођу ове биљешке: *а) манастир Гомјеница:* Јован Светогорац из Гомјенице издао је 1649. г. »Цвијетни Триод«[2]); српски патријарх Арсеније IV. (1725.—1737.) био је у ман. Гомјеници 25. марта 1727. год:[3]) велики српски народни добротвор Коста Вучковић (1828. † 1893. г.), из захвалности према манастиру у коме му је отац Тодор био игуман, у калуђерству Дионисије († 1879.) завјештао је манастиру 1000 фор.[4]); *б) манастир Моштаница:* при игуману Серафиону 1607. год. писано је јеванђеље у Моштаници, смирени јеромонах Гаврил приложио је своме манастиру Моштаници Златоустове Бесједе писане у Светој Гори 1635. г.[5]), кључ[6]) манастира Моштанице данас се палази у Београду у Народном музеју, на њему је урезана год. 1711. а не 1111.; манастир Моштаницу по до садашњем испитивању и народном предању сазидао је краљ Драгутин (1276.—1281. г.) у пошљедњој четвртини 13. вијека[7]); — *в) манастир Рмањ,* или *Хрмањ:* 1621. г. писано је толковано јеванђеље у Хрмњу, исте год. покривена је манастирска црква, а при игуману Сави јеромонаху, 1632.—1633. црква је патосана, при игуману Михаилу јеромонаху, исте год. т. ј. 1633. писани су у Рмњу светитељски тропари и кондаци; од 1732. год. има и ферман односећи се на ман. Рмањ; ферман је издао султан Махмуд I. (1730.—1754.). Садржина фермана говори о манастиру и манастирским добрима и привилегијама, које је порта издала том манастиру бранећи га од насртаја непозваних на његова права[8]).

У одјељку »Историјске биљешке« од особите је историјске важности загубљени грб митрополије Дабро-босанске.

Ми би код чланка Б. »Цркве у рушевинама« додали, односно дали наслов *»Цркве у рушевинама и побожна мјеста«*, а онда би свјесно свештенство у Крајини љутој требало да се угледа на чланак проте Ковачевића, па да онако и у овом облику сваки своју парохију опише и тако би се из заборава многе и многе драгоцјене ствари сачувале.

Из статистичког прегледа вадимо ово: протопрезвитерата има 13, парохија 139, филијалних мјеста 794, цркава парохијских 112, филијалних 42, капела 21, домова 41322, душа 300.092, српских школа 21, комуналних 43, школске дјеце 3.828, ваншколске 9271. —

Штампа, слова и папир могли би бољи бити, иначе ми са похвалом поздрављамо ову прву оваку и у овом руху књигу, па дај Боже да не буде прва и пошљедња!

У манастиру св. Тројице-Тавни. — *Н. С. Ив.* —

[1]) Петар Мирковић — Гласн. земаљског музеја, 1889. г. стр. 12—15.
[2]) И. Руварац — „Чупићева Годишњица" II.
[3]) Н. Дучић — „Књижевни радови, књига I. стр. 85.
[4]) „Босан. херц. Источ." од 1896. г. стр 209.—212.
[5]) И. Руварац „Чупићева Годишњица II."
[6]) Нићифор Дучић „Књиж. радови" 1892. стр. 120.
[7]) види: Гавро Вучковић „Ријеч Крајишничка" 1864. г. стр. 129.

је присуствовало и Њег. Високопреосвећенство АЕ и Митрополит госп. *Николај*, као и лијеп број одабраних гостију из Сарајева. Све тачке програма изведене су тачно, лијепо и на опће задовољство.

Светосавска прослава у Сарајеву. Дан св. Саве свечано је прослављен и ове године у Сарајеву. Послије св. архијерејске литургије освештана је вода у дворници српско-православне школе. Пригодан говор том приликом држао је управитељ више дјевојачке и основних школа г. *Калуђерчић*. Подједно су освештане водице и у гимнасији и препарандији, гдје су такође изговорене сходне бесједе. У гимнасији држао је говор катихета преч. г. синђел *Вл. Бобериħ*, који је уједно обавио и водоосвећење, а у препарандији осветио је водицу впреч. г. протопресвитер и конс. савјетник *Димитрије Јанковић*, а пригодан говор држао је приправник г. *Стојнић*. — Како нам и из унутрашњости земље јављају успомена на св. Саву прослављена је широм наше миле домовине свуђде на најсвечанији начин.

Доктори српско-православне богословије. Професор српско-православног богословског училишта у Рељеву г. *Симо Поповић*, родом Босанац, положио је 8. ов. мј. на богословском факултету у Черновици други ригорозум, те је 14. о. мј. промовисан за *доктора богословије*. 18. пак т. мј. положио је други строги испит из православне богословије у Черновици и питомац земаљске владе г. *Васо Зрнић*, родом Босанац, те је тог истог дана промовисан за *доктора богословије*. Младим докторима нека је наша искрена и срдачна честитка, и дај Боже, да својом спремом и радом и српскоме народу и цркви нам православној буду од жељене користи!

Митрополија Карловачка.

Нови професори карловачког богословског училишта. — Одлуком св. Синода постављени су за професоре на карловачком богословском училишту ови: Јеромонах *Валеријан Прибићевић* за катедру грчког и црквено-словенског језика, протођакон *Др. Викентије Вујић* за црквену историју и историју српске цркве; архиђакон *Др. Јоаким Чулић* за библијску науку и презвитер *Никола Ђурић* за догматичко и морално богословље. —

У Црној Гори.

Састав Синода и Конзисторије. Његово Преосвећенство задарски епископ г. Др. Никодим Милаш пошавши је по жељи књаза црногорског Николе I. устав за Синод и црногорске Конзисторије. По том новом уређењу синодалном подијељена је Црна Гора на два црквена округа: цетињска митрополија и захумско-расијска епархија. Сједиште је митрополита у Цетињу, а епископа Захумског у манастиру Острогу. Чланова Синода биће 8, а састављаће га: архиепископ и митрополит цетињски, епископ захумско-расијски, архимандрит цетињски, архимандрит острошки, три протопресвитера и синодални тајник. Прва су четири члана природни чланови Синода, а протопресвитери су чланови по избору. У дјелокруг Синода спадаће и кандидација епископа, кога од тројице предложених именује књаз. Чланови по избору имају само савјетујући глас, епископи и архимандрити одлучујући, а митрополит још и потврђујући. Одредба устава дијели се поред опћег дијела и на три главе: на организацију синода, о дјелокругу и о рјешењу дјела у Синоду.

Чланови су консисторије редовни и почасни, те уз сваку консисторију постоји још секретар консисторијални. Редовних чланова има 3 а почасна 2. Председник је консисторије митрополит односно епископ. Обје ове уредбе ступиле су у живот са првим јануаром т. г.

Стара Србија и Македонија.

Избор Митрополита у Скопљу. Св. Синод цариградске патријаршије изабрао је недавно на упражњену митрополију скопску за митрополита Србина јеромонаха *Севастијана Дебељковића*. Нови митрополит Севастијан родио се г. 1867. у Липљанима на Косову. Богословске науке свршио је на богослов. училишту на острву Халки. Посвећење новог митрополита обављено је 18. т. мј. у Цариграду.

У Русији.

Руски јерарси. Данашња руска јерархија састоји се из 122 архипастира, од којих су: 3 митрополита (петроградски, кијевски и московски), 15 архиепископа и 104 епископа, од којијех су 37 викара. Св. Синод састоји се из првога (»первоприсутвующего«) члана митрополита петроградског, затим кијевског, московског, екзарха Грузије, архиеп. картолинског и бившег епископа полоцког, који је недавно умро. У руској цркви и у иностранству руска православна црква има 69 епархија којима управљају 3 митрополита, 14 архиепископа и 52 епископа. Према образовању дијеле се овако: академско образовање имају 110, универзитетско 4, семинарско 8, а 2 су агрономи. По мјесту академског образовања припадају: петроградској 37, кијевској 33, московској 23 и казанској 16, при чему степен доктора богословља или црквене историје имају само: митрополит петроградски Антоније, архиепископ владимирски Сергије, кастрамски епископ Висарјон и кањевски еп. Силвестар. Од 123 јерарха 60 њих су до ступања у монаштво били удови свећеници. Већина руских архипастира по поријеклу су дјеца свећеника или чланова прича православне цркве (ђакона, псаломшчика и т. д.), а нишем племству (»дворянство«) припадају само двојица: алавердски еп. Димитрије (кнез Давид Абашидзе) и бивши мингрелски еп. Григорије (кнез Ђорђе Дадијан). Најмногобројније су епархије: кијевска (4 мил. душа), вјатска (3½ мил.), подољска (3¼ мил.), волинска (3 мил.). а најмалобројније су: архангелска (350.000) и алоњецка (670.000), не уштајући у рачун епархије ван Русије. —

Митрополија Буковинско-Далматинска.

Свети Синод. Како »Гласник православне далматинске цркве« (број 11 од прошле године) јавља, Његово ц. и кр. ап. Величанство врховном одлуком од 31. октобра 1903. изволило је најмилостивије примити на знање закључке св. Синода буковинско-далматинске митрополије, држаног у ризници бечке Светотројичке цркве у мјесецу мају 1903. године.

Књижевне биљешке.

— Недавно је у Петрограду изашла књига познатога научника *Пл. А. Кулаковскога* »Начало русской школи у Сербовъ въ XVIII. вѣкѣ.« У књизи се на детаљан начин говори о руско-српским везама прије великога прелаза Срба у земље круне св. Стевана, када су многи српски калуђери путовали у Русију ради

купљења милостиње, па доносили собом и многе руске књиге, чему је ударен почетак употребе руско-словенскога језика у нас. Но руски утјецај управо отпочиње под митрополитом Мојсијем Петровићем (1713—1730), чијим настојањем дође из Русије синодски преводилац Максим Суворов са братом Петром, који отвори словенско-латинску школу у Карловцима. Описујући детаљно рад Суворова и тешкоће, које је исти имао да издржи са српским конзервативним клиром, противником сваког школовања, прелази писац на рад наљедника Мојсијева митрополита Вићентија Јовановића. Заузимањем овога митрополита дошао је из Кијева Малорус Ковачински са друговима, те отпоче школу, из које изађе знаменити српски историк архимандрит Јован Рајић. У посљедњем одјељку говори Кулаковски о утјецају оних руских књига на Србе, које су књиге руски учитељи собом донијели (Буквар Теофана Прокоповића, граматика Мелетија Смотрицкога и лексикон Поликарпова). Књига Кулаковскога попуњује празнину у нашој културној историји, јер су у њој марљиво прикупљени резултати науке у погледу тога питања

Разно.

Изреке Христове. У 21. броју нашега листа од прошле године на 335 стр. донијели смо биљешку о нађеним непознатим изрекама Христовим. Ради допуне овоме доносимо у овој ствари још и ове податке. Најновији нађени папируси произвели су у научничком свијету у Лондону велику сензацију. *Гренфел* је у Royal-Society држао интересно предавање, те између осталога је у овој ствари и ово рекао: Од године 1899. заједно сам се са Хунтом бавио оксиринкиским ископавањем. Поглавиту сам пажњу обраћао гробовима Птоломеја. Труд је мој крунисан неочекиваним успјехом. Нашао сам врло велики број списа, понајвише богословске садржине, који потичу из III. и IV. вијека послије Христа. Но најинтересније су између општих списа они, који садрже у себи *Изреке Христове*, а које се не налазе нити у јеванђељима, нити пак у апокрифима. Затијем је *Гренфел* прочитао неке од овијех изрека, које су посве сличне оним изрекама Христовим у његовој нагорској бесједи и другима, које се у јеванђељима налазе, а које неће бити ништа друго до општирније формулисање истих. Они папируси бацају даље боју свјетлост и гледе постанка и ширења првих хришћанских општина. Догматичке вриједности ови папируси немају. Они ће угледати свијета током ове године и то на инглеском, француском и њемачком језику.

Број Јевреја на земаљској шари. Проф. Раумер тврди да данас на свијету има Јевреја на 10,274.000. И то у Јевропи с обзиром на поједине државе овако стоје: Русија 5,289.000. Аустрија 1,225.000. Угарска 851.000. Њемачка 587.000. Румуњска 269.000. Инглеска 160.000. Холандија 104.000. Јевропска Турска 76.000. Француска 72.000. Италија 38.000. Бугарска 28.000. Швајцарска 13.000. Источна Румелија 7.000. Босна 5.900. Грчка 5.800. Данска 4.100. Шведска и Норвешка 3.700. Белгија 2.000. Португалска и Шпанија 2.500. Луксембург 1000. Свега: 8,649.000.

Америка: Сједињене државе 900.000, остале покрајине 100.000. Свега 1,000.000.

Африка: Мароко 200.000, Алжир 49.000, Тунис 45.000, Египат 16.000, Триполис 10.000, остали дијелови 80.000. Свега 400.000.

Азија: Палестина 75.000, Персија 20.000, Арапска 15.000, остали крајеви 100.000. Свега 210.000.

Аустралија: 15.000.

Утицај брака и безбрачности на смрт. Статистичар Хофман изнио је своја истраживања гледе утицаја брака односно безбрачја на смрт у инглеском листу »Spectator« зе годину 1900. Ова статистика потврђује у истини онај познати већ факт, да је број смртних случајева код неженьених и већи и чешћи, него код оженьених. Бројеви нам то најбоље свједоче.

У добу од 15. до 44. године на 1000 мушких, који умру у браку, умире неженьених мушких 1160, и неудатих женских 765, удатих женских 1123, удоваца 2418 и удовица 1506. На 1000 умрлих удатих женских долази неудатих у истом добу и узрасту 681, а удових 1341. У добу пак од 45 година до 64 на 1000 оженьених мушких умре 1832 неженьених, 1069 неудатих, 853 удатих, 1843 удовца и 1216 удовица. На 1000 умрлих удатих жена умрло је неудатих 1253 и удовица 1425. Најпослије у добу од 65 година на 1000 оженьених умрлих долази 1437 неженьених, 1183 неудатим, 873 удатих, 1552 удовца и 1183 удовице. А на 1000 удатих умире неудатих 1344 и 1354 удовице.

Србин професор на Бечкоп свенаучишту. *Др. Милан Решетар*, познати српски филолог и књижевник, који је између осталог стекао заслуге са тумаченьем Његушева »Горског вијенца«, именован је недавно за екстра ординарног професора славистике на бечком свенаучишту, с особитим обзиром на српску и хрватску књижевност.

Ријеткост. 14. октобра 1903. прошло је 350 година, да је Калвиновцем настојаньем у Женеви спаљен као расколник гласовити лијечник и научењак Михајло Серветус проваван Сервет. Прије кратког времена подигнут је томе мученику у Женеви споменик. Сервет је спаљен ради своје књиге »Christianismi restitutio«. Библиофилима је познато, да је ова књига једна од најскупоцјенијих, јер су од прног издања сачувана само два примјерка, а остали су заједно са аутором спаљени. На једном од спашених примјерака виде се још трагови ватре. Ваљда га је у задњем часу каква особа крадом с ломаче узела. Тај примјерак, који је објелодањен мало мјесеци прије Серветове смрти г. 1553. у Vienni у Dauphineu у Француској, чува се у државној књижници у Паризу. Други примјерак, који је врло добро сачуван, има бечка дворска књижница. Примјерак није више у првобитном увезу већ је увезан у црвену кожу са златним рубовима. Тај је примјерак из Женеве доспио у Инглеску, а одатле у Седмоградску. На првој страници је написано: Danielis Mirkos Szent-Iváni Transilvano Hungari Londini 1665. die 23. Maji: За тијем Nunc Michaelis Almási futuro Episcopodandus. Тај Алмаси био је свећеник, а год. 1716. надинтендант у Седмоградској. Послије Сант-Иванјеве у Лондону, дошао је Алмаси ту књигу у Седмоградску. Књигу је најпослије добавио учени седмоградски канцелар Самуило гроф Телеки, који је год. 1785. даровао бечкој дворској књижници. Цар Јосип дао је Телекију као задарје прстен с брилјантима у вриједности од 10.000 форинти.

Српско Академско друштво „Зора“ у Бечу, конституисало се на XLI. својој редовној главној скупштини овако: Предсједник: Мелко гроф Гоце-Гргетић, cand. pr.; Подпредсједник: Јеремија Мандић, phil; I. тајник: Перо Б. Поповић phil; II. тајник: Перо Перић, techn.; Библиотекар: Милан Ђорђевић, med.; Благајник: Ђока Ђ. Атанасијевић, techn.; Одборници: Мурад Сарић, med.; Атанасије Карака-

шевић, med.; Ревизори: Васо Глушац, phil; Светозар Стојановић, phil; Нико Маринковић, iur.; Данило Лончаревић, techn.

23. дец. пр. г. умро је *Феликс Ф. Каниц* у Бечу. Он је чувен као знаменит етнограф и географ, који је путовао у том послу по различитим земљама, а особито по српским, бугарским и т. д. на Балкану, те је то своје путовање и описао у познатим књигама »Србија« и »Дунавска Бугарска и Балкан«. Са Вуком Караџићем и његовом кћери Мином добро се познавао и у њих се о српским стварима обавјештавао. Особито су му вриједни умотвори »Прилошци за картографију Србије« и »Српски византијски споменици«, који су упознали Србе са српским старим споменицима у византијском стилу, по коме су Срби за тијем почели зидати своје јавне зграде. Био је велики пријатељ Србима и Бугарима.

Скупоцјене књиге. Из Лондона се јавља, да је у тамошњој дражбеној дворани Sotheby продана недавно за 60.000 круна једна руком писана књига, стара 700 година. Књига садржи 190 листова од пергамента у формату $4^1/_2$. На пергаменту има више стотина миниатура. Текст се састоји од антологије библијско-философских цитата у вламском и латинском језику. Књигу је по свој прилици саставио какав непознат свећеник, коме је много година требало, док ју је довршио.

Срби чланови Југословенске Академије. *У* посљедњој сједници Југословенске Академије изабран је за *дописног* члана професор Београдске Велике школе *Др. Јован Цвијић*, а за *редовног* члана професор загребачког свеучилишта *Др. Владимир Варићак.*

Нове књиге и листови.

Коментари к Јеванђељима. Написао *Давид Браун*, доктор богословља, професор Апологетике и егзегезе јеванђеља, принципал на великој школи слободне цркве у Абердину, командер ордена св. Саве и т. д. Превео с енглеског на српски *Чедомиљ Мијатовић* академик. Штампано о трошку покојнога Франсила Х. *Манкенција. Део први*: Коментари к Јеванђељима по Матеју и Марку. *Део други*: Коментари к Јеванђељима по Луки и Јовану. Н. Сад. I. 1898. вел. 8°. Стр. VII. + 291. Цена 2 К. П. 1903. вел. 8°. Стр. 352. Цена 2 К. — Обраћамо пажњу нашега свећенства на ове коментаре, који се могу добити или у самој штампарији Ђорђа Ивковића у Н. Саду или у Будимпешти: Religions Tract Society (V. Alkotmány utcza 15).

Александар Живановић. Хронологија у пророка Данила. Ср. Карловци. Српска штампарија. 1903. 8°. Стр. 32.

Православная богословская енциклопедія. Изданіе подъ редакціей професора А. П. *Лопухина.* Томъ IV. Гаага-Донатисты. Съ иллюстраціями и картами. Петроградъ. Приложеніе къ духовному журналу »Странникъ« 1903 г. 8° Стр. 1216.

Фенелонови разговори о речитости. (Fénelon, — Dialoques sur l' éloquence). С француског *Радослав М. Грујић*, свештеник. Ср. Карловци. Српска манастирска штампарија. 1903. 8° Стр. 82. (Прештампано из »Богословског Гласника« за 1903. г.).

О поријеклу Бранка Радичевића и његовој појезији. Написао и објелоданио *П. Р. Л* Прештампано из »Дневног листа«. Дубровник. Српска дубровачка штампарија А. Пасарића. 1903. 8° Стр. 43.

Летопис Матице Српске. Књига 222. Свеска VI. за годину 1903. Н. Сад. Издање Матице Српске, 1903. 8° стр. 110.

Књиге Матице Српске. Бр. 9. *Косово*, опис земље и народа. Издање са сликама. Написао Бранислав Ђ. Нушић. П. свеска. Н. Сад. Издање Матице Српске. 1903. 8° Стр. 116.

Мала Библиотека. Мостар 1903. Свеска 61. и 62. Број XIX. и XX. Год. V. *Вилем Шекспир:* Магбет. С енглеског превео *Др. Светислав Стефановић*. Број XXI. Св. 63. *Бранислав Ђ. Нушић:* Мало позориште: I. »Под старост«. II. »Наша Деца«. Св. I. Издање и штампа издавачке књижарнице Пахера и Кисића. Цијена свакој свесци 60 потура.

Календар „Мале Библиотеке" за прииједступну годину 1904. Година II. Уредник: *Ристо Кисић*. У Мостару 1903. Издање и штампа издавачке књижарнице Пахера и Кисића. 16° Стр. 96. Цијена за Босну и Херцеговину 30 пот.

Мостар српски цепни календар за прииједступну годину 1904. Год. VI. Уредник: *Ристо Кисић*. Мостар 1903. Издање и штампа издавачке књижарнице Пахера и Кисића. 16° Стр. 128. Цијена за Босну и Херцеговину 40 пот.

Изишао је 11 број »*Српске Везиље*« с овим садржајем:

1. Јелисавета Поморишчева, прва забавиља у Београду (са сликом). — 2. Настава у ручном раду. — 3. Корице, забел. Јелица Беловићева. — 4. Ручан рад свилом на картону од Јел. Поморишчеве. — 5. Црногорска кана (види оригинални цртеж у прилогу) од ђе Марије Прице из Карловца. — 6. О женском ручном раду у основној школи од В. П. С. — 7. Цртеж: »Гуслар пред раванцом«. — 8. Пешкир. — Без овтока од Ј. Беловића. — 9. Столни застирачи. — 10. Опис. цртежа у додатку. — 11. После свршеног рада: Писмо Српкињама III. — Свети Сава од Симе Ј. Симића, згодна песма за деклемовање. — Некролог. — 12. Огласи, одговори уредништва и т. д.

Годишња је цена 5 круна. Излази једанпут месечно. Доноси слике и цртеже. Адреса: **Srpska Vezilja — Versecz**.

Читула.

†

Митрополит скопљански Фирмилијан.

Прошле године у децембру мјесецу преставио се у Господу скопљански српски митрополит *Фирмилијан Дражић* у својој 52. години. Смрт његова зави у црно сестринску нам цркву и српски народ у Турској — Старој Србији.

Благоупокојени митрополит *Фирмилијан* рођен је у Шапцу 1852. госпне, гдје је свршио неколико разреда гимназијских. Зи тијем је због сиромаштва напустио науку и отишао у трговину, гдје је провео 4 године дана. Напустивши трговину отиде у манастир Петковицу, те се 1869. закалуђери. Епископ шабачки Мојсије, видећи у младога Фирмилијана дара и воље, пошље га у београдску богословију, а по свршетку исте оде он у Праг, гдје је — патећи се свакојако —

слушао филозофију. Из Прага оде након године дана у Халку, а потом у Атину, гдје довршн своје школовање.

По повратку у Србију, био је професором и ректором богословије, а по одласку блажене памети митрополита Михаила из Србије био је нуђен и за митрополита, а потом за епископа жичког, но он се не хтједе тијех почасних мјеста примити. Наскоро по овом отишао је у Америку за пароха тамошњим Србима, гдје је неко вријеме пробавио.

Године 1897. буде изабран од царигрдског васељенског Синода за митрополита скопљанског, а за истога посвећен 15. јунија 1902. године.

Смртни остаци блажене памети митрополита *Фирмилијана* пренијети су из Биограда у Скопље, гдје су свечано у храму св. Спаса сахрањени. Митрополит *Фирмилијан* бавио се и књижевношћу, те је написао много ваљаних богословских дјела, као: „Тумачење јеванђеља са бесједама“ у три књиге, „Догматичко Богословље“ у 2 књиге, „Парохијалникъ“, „Библијско-пастирски и догматичко-морални дио“, „Поучни дио“ и „Уџбеници и хришћански дом“.

Мир пепелу твоме, велики покојниче, и вјечан ти спомен у народу српском, добри и врли митрополите *Фирмилијане!*

Вјечна ти памет!

Васо Мостић, *свршени рељевски богослов и досадашњи канцелиста* при срп.-православној митрополијској Конзисторији у Бањалуци, преминуо је дана 11./24. децембра 1903. год. послије дугог и тешког боловања.

Покојник је син сиромашних родитеља из Бос. Градишке, гдје је и основну школу свршио. По свршетку основне школе и четвртог разреда гимназије, буде примљен у богословију у Рељеву 1891. год., коју сврши са врлодобрим успјехом у науци и похвалним владањем. Свршивши богословију 1895. год. би изабран за учитеља на српској школи у Мостару, гдје је вршио савјесно своју дужност до 1897. год., а тада га Његово Високопреосвештенство блаженопокојни Митрополит Серафим именује својим тајником, на ком мјесту остане двије године дана, а затим опет буде изабран за учитеља у Маглајанима код Бањалуке. Године 1901. узе га Његово Високопреосвештенство г. Митрополит Евгеније за канцелисту при својој Конзисторији, гдје га ево и смрт затече.

Покојник је већ након три мјесеца дана, како је именован канцелистом у Бањалучко-бихаћкој Конзисторији, осјетно болу у прсима тако, да је за кратко вријеме због тога и службу напустити морао, путујући у топлије крајеве и лијечећи своју болу, док се најпослије видећи, да се смрти побјећи неможе више повратно да на рукама тужних родитеља својих Господу своју душу преда. Рјетко бијаше покојнику пара наћи; то бијаше човјек даровит, благе нарави, челична карактера љубљен и уважен у сваком друштву.

Тијело покојниково опојао је надзиратељ протопрезвитерата Градишког, јереј С. Бјелајац са још двојицом свештеника у присуству многобројног народа, те је предано у варошком гробљу матери земљи.

Ућвијељена породица — остарјели и сиромашни родитељи, браћа и сестре изгубише у покојнику тако рећи свога хранитеља, јер се је добри Васо знао и сам напатити само, да се остарјелим родитељима у невољи у помоћи нађе. Бог нека их утјеши, а теби незаборављени и добри покојниче, који у истину свијетао спомен остављаш међу нама, нека Господ даде у рају насеље!

Вѣчная память!

Званични огласи.

Консисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 918./II. ex 1903. 2—2.

Натјечај.

У епархији захумско-херцеговачкој упражњене су двије парохије: Горње Храсно, у столачком протопрезвитерату и Закаље у чајничком протопрезвитерату. — Прва има 155 кућа и 1438 душа, а друга 248 кућа и 1469 душа.

Који од свештеника и свршених богослова жели једну од ових парохија добити, нека се молбом са свједоџбама обрати овој Консисторији најдаље до 1. марта 1904. године.

Из консисторијске сједнице, држане у Мостару 2. децембра 1903.

АЕ и Митрополит: *Петаръ*.

Консисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 286./I. 3—3.

Едикт.

Позива се Марица рођ. Јовановић-Миндеровић, супруга Михаила Ђурића из Гацка, сада непознатог боравишта, да се у року од два мјесеца дана, од дана првог извршења овог позива у овом листу, пријави овој Консисторији као Духовном Суду било лично било да опуномоћи кога да је заступи у бракоразводној тужби, коју је подигао код ове Консисторије као Духовног Суда против ње супруг јој Михаило Ђурић из Гацка.

Ако се Марица рођ. Јовановић-Миндеровић не пријави у горе означеном року овој Консисторији као Духовном Суду било лично било преко опуномоћеног заступника, поставиће јој се од стране ове Консисторије као Духовног Суда службени заступник, с којим ће се заметнута бракоразводна парница расправити по већ прикупљеним подацима и по овима донијети одлука

Из консисторијске сједнице.

У Мостару, 2. новембра 1903.

II. н. читаоцима „Источника".

Са 1904. годином ступа „Источник" у XVIII. годину свога живота. И у овој новој 1904. години постарало се уредништво, да лист овај обилује у вањаним и добрим радовима из свију грана богословске знаности. И током ове године обратиће се поглавита пажња практичној страни, те ће се постарати, како би овај лист доносио што више таквих чланака и радова, који би нарочито браћи свећеницима тачних и нужних упутстава за њихову пастирску потребу пружали. „Источник" ће и у овој години доносити као прилог листу по по табака згодних проповиједи, ексхорти и диспозиција, које ће браћи свећеницима, а понаособ вјероучитељима врло згодно послужити за њихову личну употребу. Доносиће овај лист и биљешке из црквеног и школског живота како у овоземној цркви, тако и из свију осталијех српских крајева, а пратиће такође и развитак црквеног и просвјетног живота и по осталим православним и инославним црквама. Пратиће све појаве на пољу црквене литературе, доносиће приказе и оцјене у колико то могуће буде било — на све богословске књижевне приносе, а такође постараће се уредништво, да лист обилује и у књижевним биљешкама и другим разним нотицама. Да би свему овоме одговорити могли, умољавају се писци и издавачи књига да нам своја издања на оцјену припошљу, а такође и уредништва појединих листова, да нам листове своје у замјену шаљу.

Рукописе, књиге и све што се на унутрашњу страну листа односи шаља слати **Уредништву** — Рељево код Сарајева, а претплат[illegible] и све што се Администрације тиче — **Администрацији у Сара[illegible]**

И на овом мјесту умољавају се п. н. читаоци „Источника" са претплатом, како овогодишњом, тако и са заосталим дугом по[illegible] како би и ми нашој обвези према штампарији што прије одгов[illegible] могли.

Р е љ е в о, 31. јануара 1804.

Уредништво „Источника".

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

II. н. читаоцима „Источн

ИСТОЧНИКА"

Са 1904. годином ступа „Источник“ у
живота. И у овој новој 1904. години постарало се
ован обилује у ваљаним и добрим радовима из сва
знаности. И током ове године обратиће се поглавита
страни, те ће се постарати, како би овај лист доносно
чланака и радова, који би нарочито браћи свећеницима тачни
упутстава за њихову пастирску потребу пружали. „Источник“ је
у овој години доносити као прилог листу по по табака годишњих
повиједи, екскорти и диспозиција, које ће браћи свећеницима, а поваоби
вјероучитељима врло згодно послужити за њихову личну употребу.
Доносиће овај лист и биљешке из црквеног и школског живота како
у овоземној цркви, тако и из свију осталијех српских крајева, а пратиће такође и развитак црквеног и просвјетног живота и по осталим православним и инославним црквама. Пратиће све појаве на пољу црквене литературе, доносиће приказе и оцјене у колико то могуће буде било — на све богословске књижевне приносе, а такође постараће се уредништво, да лист обилује и у књижевним биљешкама и разним нотицама. Да би свему овоме одговорити могли, умо-

дужника на
и књига да нам своја издања на оцјену
мање да овај дуг
суптва појединих листова, да нам листове
ћујемо; но на крају к
унутрашњу страну листа од-
учинити.
Сарајева, а пре

Тачним и уредним претплатницима доста је рећи: ко лист прима, треба и да га плаћа; но са онима, који нијесу такови, мора се друкчије и поступати.

Сарајево, у децембру 1904.

Администрација „Источника.“

Ав 10
4763

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

*

УРЕДНИК:
протосинђел ИЛАРИОН РАДОНИЋ, проф. богословије.

ГОД. XVIII. 15. ФЕБРУАРА 1904. БР. 3.

Цензура
Ломе духовне
Семе
Универзитет. библиотеци
у Београду

Садржина:

Званично. — Незванично. Да ли су штетни по религијозни морални и друштвени живот народа српског ноћни састанци сеоске младежи: сијела, преља, играње кола и пјеванье, и ако су штетни по којима би се пастирским средствима могло против истих радити? — На рѣкахъ вавилонскихъ. — У славу св. Саве. — Из црквеног правила. — Кратак преглед црквено школског и просвјетног живота. — Јавна благодарност.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

4763

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
Бр. 4839

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVIII. Сарајево, 15. фебруара 1904. Бр. 3.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ
АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна АЕ. Митропол. Конзисторија Дабро-босанска.

Одликовања. Њ. Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит Дабро-босонски Господин *Николај*, благоизволио је дана 6. јануара 1904. одликовати јереје: *Јована Грујевића*, свештеника државне казнионе у Зеници, и *Гаврила Гашића*, пароха на Сокоцу са правом ношења *црвеног појаса*.

Српско-православна Митрополија Захумско-херцеговачка.

Рукоположење. Високопреосвештени господин *Петар*, митрополит Захумско-херцеговачки, благоизволио је на св. литургијама у саборној цркви спласка св. Духа у Мостару дана 21. и 25. децембра пр. г. рукоположити за јерођакона и пресвитера *Никодима Сшојаковића*, монаха и учитеља српско-православне основне школе у манастиру Завали.

Постављење. 17 децембра пр. г. постављен је за настојатеља манастира Завале, *Никифор Вуиновић*, јеромонах и брат истог манастира.

Премјештење. 17. децембра пр. г. премјештен је у ман. Житомислић за настојатеља *Христифор Михајловић*, игуман манастира Завале. — 2. децембра пр. г. премјештен је у Горажде за пароха *Лазар Поиовић*, свештеник парохије закањске.

НЕЗВАНИЧНО.

Да ли су штетни по религиозни, морални и друштвени живот народа српског ноћни састанци сеоске младежи: сијела, прела, играње кола и пјевање, и ако су штетни, по којима би се пастирским срествима могло против истих радити?

— Стеван Јањетовић, парох. —

[Слав. Кобаш.]

(Наставак.)

Знамо добро да у свакој борби мора бити и мртвих и рањених и зар можемо да дозволимо оваку душевну борбу сеоске младежи ради оно неколико јунака, који ће здрави и чили и прекаљени поносно изнијети главу! У тако опасну душевну борбу зар смијемо да упуштамо свој мили народ без потребе? Не би ли то био смртни гријех и противу Српства и противу човјечанства? А тако тежак гријех нећемо и несмијемо навалити на своје свештеничке душе!

Да ти и такови ноћни састанци много могу да штете нанесу и по религиозни и морални друштвени живот српског народа мислим да није потребно да специјално нагласим — само се каже. Зар још да повучем и конзеквенције, које су јасне? Добро. Пођимо даље.

Јесте ли слушали оне разне пјесме, које се пјевају у колу и на тима ноћним састанцима? Могу ли све да носе на себи биљег пристојности? Даћу још и те како, док су около старија и одличнија чељад, али како то иде, кад остану сами, па их мрак ухвати, да чујете онда? Вјерујте ми каменио сам се слушајући ма из даљине те њихове пјесме. То ти се не зна рећи, шта је бестидније, гадније и мрскије, да ли саме ријечи пјесме, да ли узвици момчадије, да ли оно њихово бијесно играње. А најгоре ме се дојмило оно банално подцикивање женскиња.

Може ли таково коло да буде здрава, пријатна и достојна забава за те младе душе? Зар то може да ту омладину одржи на ономе потребном нивоу религиозности, морала и социјалног живота? Никако! Такова забава не може да доведе него до зла, тешкога зла за које наши стари нијесу толико знали.

Кад се таково коло распрши, шта бива. Онда обично долазе на ред шапутања и ћућкања — или као што лијепо каже Ређковић у своме Сатиру:

Истом гдјегдод стојеч на сокаку,
Ашикујућ диване у мраку.

Колико могу штетно дјеловати на тај млади свијет та ноћна ашиковања — као пошљедица ноћних састанака — лако се увјерити,

ако себи само преставимо оне зле пошљедице ашиковања са којима ћемо се често срести у животу сеоског свијета.

Зар се може увијек претпоставити, да дотични момак поштено мисли? Немамо ли доста живих примјера, гдје се послије хвали пред другим момцима, како је с том и том ашиковао и довео је и до гадних пошљедица, а послије јој окренуо леђа? Има и у селу Дон Хуана, и ти наравно и у селу нађу своју публику, која им одобрава и ђуначи их на даље авантуре. А колико то квари и момачко срце и дјевојачко и шкоди лијепоме и поштеноме гласу тога припростога и природнога елемента и доводи их тамо, гдје не би требали да буду, у онај покварени живот наше надрининтелигенције. И у томе да не видимо зла?!

А нема ли и таквих примјера, да се двојица загледају у исту дјевојку. Овај жели да је предобије на своју а овај на своју страну. Мржња, свађа, туча, па и само убијство често слиједе послије такова ривалитета.

Може когод рећи, шта ту улазе ноћни састанци? Зар се они не могу и без њих загледати у једну дјевојку и до истога доћи? Истина, да то може бити, али врло ријетко. Би ли долазило до таке затегнутости у сличним приликама, као што то долази на тим ноћним састанцима? Не би. Не би тако лако сазнали један за другога симпатију, јер је не би могли исказати као на ноћним састанцима. Не би им се дала прилика да то виде, као што се то особито у колу врло добро може видјети и не би могли тако добро видјети коме дјевојка држи страну, као што то опет могу видјети у колу и на ноћним састанцима — а не би ни долазило до оних злих пошљедица, не би тако лако ни постали ривали. И у томе баш и лежи неваљала страна ноћних састанака, јер човјек у нормалном душевном стању не би потегао онако жестоко, као што ће то учинити угријан, раздражен послије кола. Страсти су се разбуктале, крв се узбунила, свијест помрачила — човјек учини оно што у нормалним приликама не би учинио.

Узмимо сад пред очи ту опасност. Млада врела крв жели весеља, жели забаве, и тек се један тај састанак свршио а она мисли на други, једва чека, кад ће се опет разоподити, бриге ма и на час одбацити. И чим чује прву пјесму или први глас о новоме састанку, лети тамо да што прије стигне, да ништа од њега не изгуби. Питамо, да ли је код куће у реду све спремила, што је требала спремити? Да ли је сав свој посао докрајчила, кад је онако жељно састанак ишчекивала и онако брзо на њ' полетјела? Да није што заборавила? да није што

пренебрегла? Још је Рељковић у своме „Сатиру“ опазио ту мâну и лијепо каже:

Нег' оставе на хрпи тањуре
Пак отиду ћутити тамбуре.

А зар ми то, да не опазимо? Нема ту ништа. Мало која је добра и ваљана кућаница, која је прва у колу и игри па још ноћу. А да нашему народу требају добре жене, добре кућанице, ако жели, да се нормално креће и напредује, само се по себи разумије. А зар још на тима ноћним састанцима, како то данас изгледају, да васпитамо жене кућанице — српске мајке?! Не, не, даље с таковом помисли.

(Наставиће се.)

На рѣкахъ вавилонскихъ.

У мору свјетске таштине плива горда пријестолница страшнога цара Навуходоносора. Покоривши готово цио тадашњи свијет и згрнувши гомиле злата и свакојаких драгоцјености, могао је цар вавилонски у лудо трошити награбљено благо на раскошно украшавање своје пријестолнице, користећи се при том стотинама хиљадâ бесплатних радних руку разноплеменских робовâ, доведених са свих страна. И пријестолница процвјета богато и раскошно. Раширивши се по објема обалама бујне ријеке Еуфрата, преко које бјеху начињени многобројни мостови, Вавилон бјеше најраскошнији, најбогатији и највеселији град старога свијета. По улицама и по ријеци кретаху се цијели каравани с најбогатијом робом и производима цијелога истока; по обалама и мостовима кретаху се гомиле разноврсног народа, заузетога својим разноликим мислима, посред кога важно ступаху виши чиновници или милијонери; кретаху се одјељења војске, која се враћаше из рата, водећи за собом гомиле окованих робова; јураху кола војсковођа, а са висине „висећих вртова“ с њиховом чудноватом тропском раскошношћу с осјећајем безграничнога задовољства гледаху на све ово кретање сам цар Навуходоносор са својом женом Мијанком.

Као што и сада по већим градовима, тако и по улицама старога Вавилона могле се видјети читаве групе свирачâ и пјевачâ, који изабравши овај занат добровољно или по нужди, њаху по граду свирајући у разне инструменте и тијем зарађујући себи свакидашњи хљеб. Но ово улично пјевачко или свирачко занимање већ тада презрено бијаше; са свирачима и пјевачима све је поступало са презривим осјећајем, као са досадном сиротињом и зато ниједан поштени Вавилонац није се понизио до степена такога просјачења. Таково занимање је он радо остављао многобројним робовима, с којима су биле напуњене читаве

четврти и који под утјецајем велике нужде готови бјеху, да се прихвате за све само ако би ма на чему зарадили комад хљеба, да не умру од глади. Међу тим уличним пјевачима и свирачима било је не мало и заробљених Јудеја, које је пошље разорења Јерусалима Навуходоносор гомилама преселио овамо, гдје им бјеше одређена засебна четврт. Кварећи се од дугог лежања у одређеној им „међи живљења“ они се с радошћу користили дозволом, да иду у град ради увеселења његових становника својом особитом свирком и пјесмом, које су на себи носиле печат ћенијално-надахнутога цара-пророка Давида, и Вавилонци их с интересом слушаху.

Једна таква гомила јудејских свирача и пјевача једном се налазаше некако у некаковом особито досадном и мрачном расположењу; распоредивши се на обали Еуфрата, можда при ушћу у њега још какве ријеке или канала, којима је био испресијецан цио град, свирачи су објесили своје инструменте на величанствене разгранате врбе, које осјењаваху бријег[1]) и заштићаваху од жестоких зракова јужнога сунца, и ћутаху. Да ли је био ово дан успомене на неки знаменит догађај из живота своје земље као нпр. дан разорења Јерусалима, или су из домовине дознали о некој новој биједи, — у сваком случају заробљеници бјеху тужни, а неки од њих чак и плакаху, сјећајући се свога незаборављеног Сијона...

Ова необична туга уопће веселога и сангвиничнога народа морала је обратити на себе пажњу пролазника Вавилонаца, и они, прилазећи к њима, да би се заједно наслађавали пријатном хладовином под сјенком врба на бријегу ријеке, молили су их да им свирају или пјевају што из пјесама Сијонских. Но њима је на срцу било тешко, мучила их је жудња за отачбином, а у овај тужни дан и успомена на њу, те им није било до пјесама.

Како ћемо пјевати на туђој земљи? — одговарали су они. Нами није сада до пјесама, него треба да плачемо, кад се сјетимо нашег негда славног и велељепног Сијона, који је сада гомила развалина... А и чудновато је и грубо од оних, који бјеху узрочници и онога разорења Сијона и овога њиховога робовања, да траже од несрећних робова весеља, кад је у души њиховој било тако мрачно, тако тешко. Не, ми вам нећемо пјевати, кад нас дави успомена о биједи, која је постигла Јерусалим. И ми га никад нећемо заборавити. „Ако ја заборавим тебе Јерусалиме, — нека мене заборави десница моја, — мало је то, нека моја десница брзо заборави своју вјештину — да

[1]) О њима се често спомиње у библији нпр. Лев. XXIII. 40; Изл. XLIV., 4. Ово је особита врста врба тзв. Salix Babylonica.

удара по струнама, — нека се мој језик прилијепи за моје непце, ако се не сјетим тебе, ако не ставим Јерусалим за главу весеља мога, ако га не учиним јединим извором радости моје“[1]).

У души заробљеника оживјеле су све страхоте, које су пратиле пошљедње дане Јерусалима; они се сјетише, како се у то вријеме особито гадно и сурово понијели Едомићани, који су као вјечити непријатељи Израиљћана, нанијели им велике невоље, помагали Вавилонцима у њиховим ратовима против Палестине и кад је већ дошао крај данима Јерусалима злурадо су довикивали Халдејцима: „разрушите, разрушите га до темеља.“[2]) „Потсјети Господе, узвикивали су у наступу гнијева и жалости заробљени синови Израиљеви, потсјети синове Едомове на дан разорења Јерусалима, кад су говорили „Разрушите, разрушите га до темеља“ ст. 7)!

Но главни узрочник разорења Јерусалима био је ипак Вавилон, — ево овај сами град, гдје они пропадају у невољи и гдје их, као да би жељећи да им срце још већма муче, моле, да ма што пјевају из пјесама Сијонских. И под напором читаве буре осјећаја у заробљеникâ отима се јаук освете: „Кћери вавилонска[3]) проклета разоритељко! Срећан нека буде, који ти буде дао за оно што си ти нама учинила! Срећан нека буде ко буде узео и разбио твоју дјецу о камен!“

Заробљеници се сјетили свију оних страхота, које су пратиле разорење и разрушење Јерусалима, они као да поново гледају, како овнујске главе[4]) разбијају зидове Сијона, како убојна кола, улетивши кроз пробијене зидове у град, немилице даве народ, који је у страху бјежао; како разјарени војници, отимајући од уплаканих матера њихову престрашену и уздрхталу дјечицу, без и најмањег сажаљења разбијају их о камење. Нека и сам проклети Вавилон осјети на себи све ове страхоте, када наступи и за њега дан страшне посјете. — Пророчанска њихова ријеч се испунила, и када је Дарије Хистаспо коначно разорио и опустошио Вавилон, није од најбогатије пријестолнице азијске остало чак ни развалина, он би као „истребљујућом метлом почишћен“ и „постао је царством јежева и ритом“ (Исај. XIV., 23).

Стари историјски Вавилон је пао и на развалинама његових негда раскошних двораца и палата сиромашни бедуини пасу данас стада своја, пјевуцкајући своје сјетне пјесме, у којима као да се чују

[1]) Овдје је наведено неколико разних читања, да би се тексту дао овај опћи смисао и тон.

[2]) О таком понашању Едомићана упореди Исаија XXXIV. 5.; Плач IV., 22; и пор. Авдија.

[3]) Тако пророци називају град Вавилон, који се представља у виду жене, пропуне разврата и крвожедности (Пс. XLVII, 1; X., 32; Јерем. XVI., 11. и др.).

[4]) То су биле справе за провалињање зидова. На гвозденој полуги налазила се од гвожђа овнујска глава.

уздисаји туге за бившом пропалом величином. Заиста је он постао „царством јежева и ритом“, као што су му и предсказали пророци. Но живи и немирно се таласа и мути други Вавилон, наиме грјешни свијет с његовим страстима и пожудама. Овај нови Вавилон још већма него стари покорава себи човјечанство, својим овновима непрестано развалује темељ духовнога Сијона, а његова кола и копљаници, продирући у зидове духовне ограде, масама одводе становнике у ропство тијем јаче, јер је то ропство духовно. И муче се ови сужњи сједећи на ријекама вавилонским; но сјећају ли се само изгубљеног Сијона? Да би их подсјетила на пропаст за духовнога ропства св. је црква и установила да се пред улазом у велики пост, као у вријеме духовнога ослобођења, поји стара пјесма о ропству вавилонском, овом симболу ропства духовнога. Нека сви, који се муче у овом ропству, сјетивши се окаљаног и порушеног Сијона њиховог духовног живота, запламте праведним гнијевом против кћери вавилонске проклете разоритељке, која их држи у ропству, и нека буде срећан онај, који буде имао храбрости, да узме њену дјецу, овај изрод нечистих страсти и жеља, и да их разбије о камен. И тада ће се поново подићи зидови Сијона и синови Израиљеви ће се поново ослободити из ропства — у слободу синова Божјих.

Р е љ е в о,

С руског
Јован Дим. Јовановић.

У славу св. Саве.

Говор **Гојка Ракића,** ученика VIII. разреда велике гимназије у Сарајеву*).

Најплеменитија црта сваког народа као и сваког човјека јесте, да зна достојно цијенити труд и рад својих великих синова. И српски је народ срећан, што се са задовољством може да сјећа своје сјајне прошлости, њом да се дичи и поноси, и што може да велича мужеве, који су му вјеру и народност сачували. Данас гласи звона и срдаца хрле пут небеских висина са свих српских страна, да одаду дужну почаст светитељу Сави. Па и ова земља, мила сестра Савине домаје, весели се и слави име његово. А каквим онда жаром љубави треба да мјезимчад њена, чеда св. Саве, славе спомен његов! Света дужност прожима наша млада срца, да и ми узберемо ма и најмањи стручак спомена и њим даривамо свога првог учитеља и просвјетитеља. Тај је

*) Овај говор био је одређен, да га поменути ученик говори о освећењу водице у гимназији, но сутјецајем прилика изостао је, јер је на освећењу водице говорио катихета завода преч. г. синђел *Владимир Боберић*, који нам је овај говор свога ученика ради врлине његове уступио за лист. *Ур.*

стручак свакако мален, али ће га скромне жеље наше на чистим својим и лаким крилима до пријестола св. Саве донијети, и он ће га с радошћу примити, — та сјаја никад није љубио, — па ће мирис његов осветити, да нам душу окади и за живот припреми...

* * *

Са свих страна сабирамо се, мили моји другови, у просвјетни дом овај, да, као што вриједне пчеле сишу сок из цвијета, и ми црпемо из књига знања, да нам једном из мушког и озбиљног рада мед потече и заслади роду горке дане. И истину, док смо у једној згради, под једним кровом, за једном књигом, исте тежње и жеље, исте наде извиру нам из груди — сами мед; али кад се једном растанемо и разиђемо, распрше се и ти осјећаји, што нас везиваху; сваки тада својом струјом плови и тура чамац свога „Ego“ у напредак јаче или слабије. Многи сустане на свом путу, баца весло те се свјетским валовима предаје, да га носе и бацају, куд им је воља. Други опет чврстом вољом просијецају ту сињу пучину и весело броде к жуђеноме мјесту.

Заиста различити су путеви, који нас воде одређеној мети. Сви нијесу прави: приближавају се, укрштавају се и разилазе. Многи умарају свога путника, и он клоне изнемогао, пада. И зар смо то жељели, у то смо се зар надали, кад бијасмо препуни племенитих и заносних жеља!? С тугом сваки од нас сигурно би погледао гроб тих разорених снова. А то нијесу били само голи идеали; то су осјећаји из чиста, а јуначкога срца потекли, из крви наших прадједова, што су Немању имали, имали Душана Силног, кад је оно царство српско било, што су св. Саву имали, који је сијао широм манастире и цркве, те побожност усађивао вјернима у срце. Не, то нијесу били голи идеали, па су опет... пали. Тако славних предака потомство зар да слијепо иде?! Отворимо, браћо, очи! У руку лучу и расвијетлимо мрак, да видимо једном, шта мути у нашим жилама крв Немањића Саве!

Да видимо најприје онај темељ, на којем св. Сава створи така дјела, због којих ће га се потомство сјећати, докле га устраје.

I.

Управо кад се над српски хоризонат бијаху навукли црни и тмасти облаци са Истока и Запада, и кад муње по њем крстариле и парале га, засја сјајна звијезда српском народу, да свјетлошћу својом разагна те мутне облачине над њим, да му граве сјајнија зора и сване љетни дан, — роди се св. Сава. Већ у првој младости истицаше се нада све црте његова карактера највећма оданост вјери, коју је наслиједио од свог побожнога оца Стефана Немање. Књигу природе

проучавао је млади Сава веома помно и дивно се златним словима, што их је исписала свемоћна рука Творчева. Но то је само донекле гасило ону жеђ у души његовој, која је непрестано тежила за што већим познањем и усавршењем. Одзива тој тежњи нађе у св. Писму. Надахнут духом вјере удари св. Сава стазом живота, која га је увијек водила само на славу Божију и на дику и радост његовоме роду. На том путу и постаде апостол и архијереј, светитељ и чудотворац, угодник Божји, први архиепископ, учитељ и просвјетитељ наш. Његов живот оживио је Српство и засјекао му нову епоху у животу и развитку. А свему његову животу и раду бијаше темељ *вјера*.

А чему данас служи вјера?

Заиста дивно је чудо, да човјек неког слави, а да се на њ не угледа. Ја не знам сам, како да назовем сваког оног од нас, који данас „с љубављу“ кличе св. Сави, а сјутра својим грјешним мислима, погрдним ријечима и гадним својим дјелима изазиве гњев благог светитеља. Свакако је одвратна та слика данашњих духова.

Па не мори тај јад само нас, већ и хиљаде хиљада других. Погледајмо само на XVIII. вијек, па ћемо видјети, шта раде дични синови Француске! Сваког правог хришћанина, па и сваког човјека, који има срца, мора да заболи у срцу, мора да обузме осветни гњев, кад види људском обијешћу погажену вјеру, кад види вјерну слику Спаситељеву. Као што Он понесе трнов вијенац, па погрђиван и срамоћен бјеше, и на пошљетку иза свију мука издахну и свом оцу дух предаде, да Га опет васкрсне: тако исто 16 вијекова иза тога и вјера одбачена бјеше, срамоћена, вијенцем, сплетеним од самих недостојних погрда, овјенчана, напошљетку и спаљена бијаше та слика Христова, али из свог пепела опет васкрсе. (Свршиће се.)

Из црквеног правила.

Правило како се свршава јутрење, часови и изобразителна са вечерњем за вријеме св. четрдесетнице.

Јутрење.

Свештеник ушавши у олтар мекe на се епитрахиљ, узима кадионицу, очита молитву кадила и став пред св. трпезом кадећи крсто-образно почиње јутрење са Благословенъ Богъ нашъ... Аминь.

Трисвето: Прекрасна тројице. Оче нашъ...

Возгласъ: Јако твоје јесть царство...

Господи помилуй 12 пута.

Придите поклонимся... 3 пута без метанија

Псалми: 19. Оуслышитъ тѧ Господь . . .

» 20. Господи, силою твоею .

Слава и нынѣ: Трисвето. Отче нашъ . . .

козглясъ: Іако твоі ѣсть царство . . .

Тропари:

Спаси Господи люди твоѧ . . .

Слава: Возносыйѧ на крестъ коле . . .

И нынѣ: Предстательство страшно и непостыдно . . .

За то вријеме свештеник кади св. олтар и сав храм. Кад се врати у олтар говори јектенију: Помилуй нас Боже . . .

Еще молимъ ѡ епископѣ̀ствующихъ . . .

Еще молимъ ѡ преложившихъ . . .

Еще молимъ за кою крестїе и за въ Христїаны . . .

Іако милостивъ и человѣколюбецъ . . . Аминь. Нынѣмъ Господнимъ . . .

Свештеник стојећи пред часном трапезом говори козглясъ:

Слава Скаѳѣй и ѣдиносущнѣй и животворящей Троицѣ . . . Аминь.

По том се чита: Слава въ вышнихъ Богу . . . 3 пут без поклона, и Господи оустнѣ мои отверзеши . . . 2 пута и даље се чита шестопсалмије[1])

У почетку 102. пс. Благослови душе . . . излази свештеник пред двери и чита јутрење молитве, као обично.

По свршетку шестопсалмија, велика јектенија и возглас. За тијем »Аллилуіа« 4 пута владајућим гласом са стиховима и тропчни тропари владајућег гласа.

Други дође са »Слава« а трећи са »И нынѣ«.

Катизма. »Слава и нынѣ« Аллилуіа 3 пут и слава тебѣ Боже, с поклонима[2]).

Послије катизме нема јектеније кроз сву четрдесетницу осим суботâ и недјељâ, него одмах долазе сједални осмогласника и мученичан[3]) и чита се из св. Јефрема.

Од Понедељника прве недјеље поста па све до Петка цвјетне недјеље чита се св. Јеврем.

Катизма. »Слава и нынѣ« Аллилуіа 3 пут и »слава тебѣ Боже«, с поклонима.

Сједален Тријода први (госп. Јосифа) и опет читање св. Јефрема.

Сједален Тријода други (госп. Теодора) пс. 50. Помилуй мя Боже... и свештеник чита молитву: »Спаси Боже люди твоѧ . . . појци поје Господи помилуй 12 пута.

Возглас: Милостїе и щедроты . . . Аминь.

---

[1]) Типик напређује, да се шестопсалмије чита са највећом пажњом, полагано, са страхом Божјим као да се непосредно самоме Богу говори. За то вријеме свако мора потпуно мировати, не смије ни шапутати нити хркатати но пазити на оно што чтец чита, држећи руке на прсима, сагнувши главу и оборивши очи, побожно гледећи к истоку, молећи се о својим гријесима, сјећајући се смрти, будуће муке и вјечнога живота.

[2]) Типик разликује двије врсте поклона, мале и велике. Мали се састоје у томе, да се човјек право стојећи поклони не савијајући колена нити спуштајући главу до земље. Они се називају још лаким поклонима. За вријеме овијех чита се „Боже, очисти мя грѣшнаго". Велики пак поклони састоје се у томе, да се човјек раширивши руке и управивши своје тјелесне и умне очи к Богу сагне толико, да може главом до земље досећи. Они се поклони за вријеме поста називају још и метанијама. За вријеме овијех читају се молитве Јеврема Сирског „Господи и Владыко" . . . (Устав 1884. Кіевъ. лист 284 на суботѣ).

[3]) Они се сједални за сних осам гласова а за сваки дан шаљу се крају Тријода, на крају Октоиха, а такође и у „Ирмологији" послије степена VIII. гласа.

По том се поји канон односно ирмоси канона. Које пјесме има у Тријоду узимају се из њега а које нема те се узимају из Минеја.

Осмогласник се не поји кроз сву четрдесетницу осим Недјеље. По трећој и шестој пјесми мала јектенија, а по деветој »Достойно ѣсть« ... и мала јектенија.

Свјетилан гласа из Тријода[1]) и обична три псалма 148—150. »Хвалите Господа съ небесъ ... Стихови на »Всякое дыханіе« ... не пију се.

Ако у седмичне дане, осим Суботе и Недјеље, у минеју има два света, да се славе, то се једном стихире пију на вечерњу, а другом на хвалите.

Тікѣ слава подобенъ Господи Боже нашъ ... Слава тікѣ показавшимъ намъ свѣтъ.

Јектенија прозбена: Исполнимъ утреннюю молитвѹ нашѹ Господеви ...

На стиховње стихире из Тријода са припјевима: Исполнихомся завтра... и други: И вси свѣтлость Господа Бога нашего... Слава и нынѣ Богородичан. Ако пак свети има на јутрењу на стиховње стихиру на Слави, то се чита та стихира а и нынѣ: Богородичан.

Благо ѣсть исповѣдатися Господеви ... 2 пута и Трисвето, возглас: Јако твое ѣсть царство...

Тропар: Въ гробѣ стоящи...

Господи помилѹй 40 пута.

Слава и нынѣ: Нынѣмъ Господнимъ ...

Возглас: Сый благословенъ Христосъ Богъ нашъ... Аминь.

Небесный царю...

Метанија с молитвама Јефрема Сирског: Господи и Владыко... Дѣхъ же цѣломудрія... Ей, Господи... и

Први час.

Пріидѣте поклонимся... 3 пута с поклонима и псалми Глаголы моя кнѣзи Господи... Господи, приклонѝ ухо твое... Милость и вѣдъ копію тікѣ Господи... Слава и нынѣ: Аллилѹіа 3 пут. Слава тікѣ Боже 3 пут с поклонима. Катизма[2]) Господи помилѹй 3 пут.

Тропар глас 6. Завтра оутреніа глась мой ... 3 пут, сваки пут велики поклон.

Слава и нынѣ: Что тя нарекохъ...

Отчины моя напрасны... 2 пут.

Изъяви мя ѿ клеветы человѣчіа... 2 пут.

Лице твое просвѣти... 2 пут, све се ово поји без поклона.

Да исполнятся оутра моя... 3 пут и сваки пут метаније.

Трисвето: Отче нашъ...

Возглас: Јако твое ѣсть царство... Аминь, и кондаци писани на првом часу у часловцу за поједине дане.

Господи помилѹй 40 пута.

Иже на всякое время...

Господи помилѹй 3 пут.

Слава и нынѣ: Честнѣйшѹю херѹвимъ... Нынѣмъ Господнимъ...

Возглас: Боже оутѣшителю нашъ... Метанија 3 пут са молитвама Ј. Сирског »Господи и Владыко...

---

[1]) Ови се свјетилни налазе одмах послије тропарâ на јутрењу за сваки глас на крају Тријода.

[2]) Осим понедјељника и петка.

Трисвето: Отче нашъ. . .

Возглас: Јако твоје ѣсть царство. . . Амин. Господи помилуј 12 пута и Христос воскресе истинный. . . Возкресни. . . Отпуст. По отпусту се иде у притвор и држи се литија[1]) као у обичне седмичне дане и тамо се говоре обичне молитве и читају се оглашења Теодора Студита, и отпуст.

За вријеме св. четрдесетнице се спрвују часови т. ј. трећи, шести и девети заједно. Послије деветог часа почињу се одмах изобразителна и то: прва два псалма 102. Благослови душе моја Господа . . . и 145. Хвали душе моја Господа . . . изостављају се зато што су то величанствене пјесме, у којима се ми побуђујемо на слављење Бога свом душом својом, свим осјећајима својима за учињена нам добра дјела; а у пост ми треба да смо скрушени срцем. Само се у Среједу и Петак сирне Недјеље као у дане, који нас спремају за пост читају ови псалми, иначе се одмах послије молитве деветог часа »Владыко, Господи, Исусе Христе Боже нашъ . . . поје блажена на глас 8.

Трећи час.

Око трећега часа (по нашем дијељењу дана у 9 сати прије подне) звони мало звоно на часове. У типику стоји »отдрѣшть кандилокнигатель къ клиросу докольчо« т. ј. позива вијерне на молитву ударајући у клепало. По манастирима се овако и ради. По сеоским црквама не, ту се звони. Кад ућемо у цркву чини сваки три метанија, за тијем свештеник почиње са возгласом: Благословенъ Богъ нашъ . . . Амин.

Царю небесный. . .

Трисвето: Отче нашъ. . .

Возглас: Јако твоје ѣсть царство. . . Амин.

Пѣснопѣнія повсемѣстна . . . 3 пута пс. 16. Отъ сущихъ Господи правдѣ мою . . . пс. 26. Къ тебѣ Господи, создавшемъ душѣ мою . . . пс. 50. Помилуй мя Боже. . .

Слава и нынѣ: Аллилуја . . . 3 пут.

Слава тебѣ Боже . . .

Катизма.

Господи помилуй. . . 3 пут.

Тропар часа гл. 6. Господи иже прикаго твоего духа... 3 пут и сваки пут метаније.

Слава и нынѣ: Богородице ты ѣси лоза истинная. . .

Господь Богъ благословенъ. . .

Трисвето. Отче нашъ. . .

Јако твоје ѣсть царство. . .

Амин и тропари: Благословенъ ѣси. . .

Слава: Скоро и извѣтное. . .

И нынѣ: Надежде и предстательство и прибѣжище. . .

Господи помилуй 40 пута.

Иже на всякое время. . .

Господи помилуй 3 пута.

Слава и нынѣ: Честнѣйшую. . . Аминь господинъ. . .

Возглас: Молитвами святыхъ отецъ нашихъ. . . Амин. Метанија са молитвама Јеврема Сирског »Господи и Владыко,.. и молитва чина »Владыко Боже отче вседержителю... и одмах почиње

[1]) Ова литија налази се у Служебнику послије пређосвећене литургије, односно послије „Чина надъ кутіею въ память усопшихъ, на литургіи.“

Шести час.

Ваља знати, да се ова два часа т. ј. трећи и шести увијек заједно свршавају, те зато и нема пред шестим часом возгласа, ни царе небесный ... ни Тријсветога као пред трећим и деветим него одмах почиње:

Пр҃идѣте поклонимсѧ ... 3 пут и пс. 53. Боже ко имѧ твоѥ спаси мѧ ... пс. 54. Внѹши Боже молитвѣ мою ... пс. 90. Живый къ помощи вышняго. . .

Слава и нынѣ: Аллилоу҃іа ... 3 пут.

Слава тво҃ѥ Боже ... 3 пут.

Катизма.

Господи помилѹй 3 пут и тропар часа глас 2. Иже шестый день ѕ҃ и часъ ... 3 пут и сваки пут метаније.

Слава и нынѣ: Іако не имамы дерзновенїа . . .

Тропар пророчества; прокимен паримеја и паримеј[1]). Послије паримеја опет прокимен из Тријода и: Скоро да предварѧтъ ны щедроты . . .

Тријсвето. Отче нашъ . . .

Возглас: Іако твоѥ ѥсть царство. . . Аминь.

Тропари гл. 2. Спасе҃ породѣлъ ѥси посредѣ земли. . .

Слава: Пречистомѹ образѹ. . .

И нынѣ: Милосердїа ѵ҃сточниче . . у Понедјељак, Вторник и Четвртак; а у Сриједу и Петак

Пр҃епрославлена ѥси Богородице дѣво. . .

Господи помилѹй 40 пута.

Иже на кресте крилѣ. . .

Господи помилѹй 3 пут. . .

Слава и нынѣ: Имѧнемъ Господнимъ. . .

Возглас: Молитвами святыхъ отецъ нашихъ. . . Аминь.

Метанија са молитвама Ј. Сирског »Господи и Владыко«. . .

Молитва часа: Боже и Господи силъ. . . и одмах почиње

Девети час.

Пр҃идѣте поклонимсѧ ... 3 пут и пс. 83. Коль козлюбленна ... пс. 84. Благоволилъ ѥси Господи ... пс. 85. Приклони Господи оухо твоѥ. . .

Слава и нынѣ: Аллилоу҃іа ... 3 пут и Слава тво҃ѥ Боже.

Катизма.

Господи помилѹй 3 пут и тропар часа гл. 8. Иже дѣсятый часъ нас҃ ради . . . 3 пут и сваки пут метаније.

Слава и нынѣ: Иже нас҃ ради рождейса ѿ дѣвы. . .

Не предадь нас҃ до конца. . .

Тријсвето: Отче нашъ. . .

Возглас: Іако твоѥ ѥсть царство. . . Аминь и тропари гл. 8. Видѣ разбойникъ. . .

Слава: Посредѣ двою разбойникъ. . .

И нынѣ: Ангелы и пастыри. . .

Господи помилѹй 40 пута.

Иже на кресте крилѣ. . .

Господи помилѹй 3 пут.

[1]) Ово се сво налази у Тријоду на 6. часу.

Слава и нынѣ: Честнѣйшую, . .

Изшедъ Господинъ. . .

Возглас: Боже оущеди ны. . . Јамин. Метанија са молитвама Ј. Сирског и молитва часа: Владыко, Господи. . .

Одмах по свршетку ове молитве почињу

Изобразителна

појањем »Блажени«, на глас 8. овако:

Блажени нищіи дѹхомъ[1]) . . . са Помилуй нас Господи, егда пріидеши во царствіи твоемъ и тако иде даље редом, послије сваког стиха »Блажених« долази Помилуй нас Господи . . . а завршује се са Слава: Помилуй нас Господи. . . И нынѣ: Помилуй нас Господи. . . Послије овога се поји само:

Помилуй нас Господи. . . с метанијем.

Помилуй нас Владыко . . . с метанијем.

Помилуй нас святый . . . с метанијем.

За тијем се чита: Лик нѣкіихъ поетъ т.е. . .

Слава: Лик святыхъ ангелъ и архангелъ. . .

И нынѣ: Вѣрою ко ѣдиному Бога Отца. . .

Силою, щитом. . .

Отче наш. . .

Возглас: Јако твое ѣсть царство. . . Јамин. По томе долазе кондаци овако:[2])

У храму

светога	Христовом	Богородице
дана, храма, светога редовнога из Минеја (и другога, ако има два) Слава: Со святыми. . . И нынѣ: Предстательство. . .	храма, дана, светога редовног (и другог) Слава: Со святыми. . . И нынѣ: Предстательство . .	дана, светога редовног (и другог), Слава: Со святыми. . . И нынѣ: храма Богородице

Господи помилуй 40 пута.

Слава и нынѣ: Честнѣйшую. . .

Изшедъ Господинъ. . .

Возглас: Боже оущеди ны... Јамин. Метанија с молитвама Ј. Сирског. Послије ових молитава звони мало звоно и почиње

Вечерње.

Пріидите поклонимся. . . 3 пут и 103. предначинателни псалам »Благослови дѹши моја Господа. . . За вријеме читања овога псалма чита свештеник обичне

[1]) За вријеме појања „блажених“ на прѣжеосвѣщеној литургији свештеник увијек вријеме т. ј. чита пред царским дверима входныя молитвы, од којих се испушта молитва: „Господи иже посли руку“. . . (Булгаковъ: „Настольная книга“ Харьковъ 1892. стр. 586. ср. Рук. д с п. 1869, 9 ; Хойнацкій: Практ. Рук. Черниговъ. 1873. § 162 стр. 174).

[2]) Никольскій: пособіе къ изученію Устава. Сп. 1900. стр. 368. ср. Правило къ божеств. Кіевъ. 1863. при утреннихъ молитвах. л. 109.

вечерње молитве пред св. дверима. По свршетку псалма велика јектенија и катизма. Послије сваке славе дође мала јектенија и поји се Господи воззвахъ... на 6 стихира, из Тријода 3, и из Минеја 3. Слава: светога, ако има, ако нема Слава и нынѣ: богородичан из Тријода.

Свѣтъ тихій...

Прокимен паримеја из Тријода, и чита се паримеј из књиге »Бытїе«. По свршетку паримеја опет прокимен из Тријода и паримеј из књиге »Притчй.« Ове двије књиге се прочитају цијеле кроз часни пост. По прочитању овог другог паримеја Сподоби Господи въ вечеръ... и прозбена јектенија: Исполнимъ вечернее молитвѣ нашѣ...

Возглас и стихире на стиховње са припјевима: Къ тебѣ возвахъ... и Помилуй насъ Господи...

Слава: светога, ако има, ако нема, Слава и нынѣ: богородичан из Тријода.

Нынѣ отпущаеши..., Трисвето...

Іакw тебѣ єсть царствo... Аминь.

Тропари: Богородице дѣво... са метанијем.

Слава: Кртителю Христовъ... са метанијем.

И нынѣ: Молитв за ны... са метанијем.

Подъ твою благопщрїю... без метанија.

Господи помилуй 40 пута.

Слава и нынѣ: Честнѣйшую...

Изшедшимъ Господнимъ...

Возглас: Сый благословенъ Христосъ Богъ нашъ... Аминь.

Мјесто многољетствија чита се молитва:

Нѣкiй царю...

Метанија са молитвама Ј. Сирског.

Трисвето. Отче нашъ...

Возглас: Іакw тебѣ єсть царствo... Аминь.

Господи помилуй 12 пута.

Вникатлм трпцу...

Бѣди имъ Господи... 3 пут.

Слава и нынѣ пс. 33. Благословлю Господа...

Достойно єсть... и отпуст.

Овако се свршавају часови кроз сву св. четрдесетницу. Изузетак чини, кад у ове дане падне свети са полијелејем или храмовни празник. У те дане онда ако се чини литургија бива литургија пређеосвећена.

Рељево. Приопћио: — *Ј. Дим. Јовановић.* —

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Личне вијести. Прошлијех дана, бавила су се Њихова Високопреосвећенства Митрополити Босанско-херцеговачки гг. *Григорије Живковић*, Зворничко-тузлански, *Евгеније Летица*, бањалучко-бихаћки и *Нестор Зимоњић*, захумско-

херцеговачки неколико дана у Сарајеву код Његовог Високопреосвећенства АЕ и Митрополита дабро-босанског госп. *Николаја Мандића* у послу око уређења автономног статута за српско-православну цркву у Босни и Херцеговини. —

Високопреосвећени господин Нетар Зимоњић, митрополит херцеговачки, изволио је у децембру прошле године уписати се за члана добротвора друштва »Просвјете« у Сарајеву и за члана утемељача срп. прав. црквп. пјевачког друштва »Заставе« у Невесињу.

Нова школска зграда. У септембру пр. г. довршена је у ман. Дужима нова красна зграда за српску прав. осн школу прилозима Срба Херцеговаца из околине требињске и сјев. Америке. То је сада једна од најљепших српских школа у Херцеговини.

Прилог цркви. На молбу свештеника *Видака Парежанина* из Ластве (кот. Требиње) парохијани његови, који се сад налазе у сјев. Америци скупили су међу собом и послали своме споменутом свештенику 355 круна прилога за стару цркву св. арх. Михаила у Жупи, парохији корјеничкој.

Митрополија Карловачка.

Протопрезвитер Ставрофор. Одлуком св. Синода Митрополије Карловачке одликован је протопрезвитер и ректор српско-православног богословског училишта у Ср. Карловцима впреч. госп. *Јован Вучковић напрсним крстом.* Ово је једини мирски свештеник у митрополији Карловачкој, који је удостојен овога високог одликовања. Многозаслужноме ректору карловачког богословског училишта и вредноме књижевнику српском впреч. госп. *Јовану Вучковићу* нека је с наше стране најсрдачнија честитка!

Јавна захвалност.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, благоизволела је милостиво подијелити 400 круна преко овдашњега управитеља котарске испоставе за градњу парохијскога стана у Бушевићу, парохије Кулен-Вакуфске.

Овијем се од стране парохије ове изриче Високој земаљској влади највећа захвалност.

У Кулен-Вакуфу 12./I. 1904.

Благајник:
Јован Кошен

Предсједник:
Вукосав Миланковић, парох.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Сапића, Сарајево.

П. н. гг. претплатницима ∞

∞ и дужницима „Источника.“

Умољавају се п. н. гг. претплатници, да претплату за ову годину на „Источник“ обнове, а уједно се и дужници позивају, да свој досадашњи дуг потписаној администрацији што скорије пошаљу и измире.

Сарајево, фебруара 1904.

Администрација „Источника.“

Књижевни оглас.

Изашао је први број

„Српске Везиље“

у Вршцу

са овим садржајем:

Драгоценост наших народних везова, од ЈелицеБеловић-Бенадзиковске.
Једна мана нашег женскиња од Исаије Митровића учитеља.
Српски убрус са сликом Хајдук Вељка Петровића.
Настава у ручном раду. V. Разни везови од Д. П.
Бранко и вила слика за четвороугли застирач, уз песму од Ис. Митр. учит.
Еманципација Женскиња од Ст. Бен.
Јастучак са сликом за шарен вез.
Опис цртежа у додатку.
После свршеног рада: Последњи састанак. Цртица од Милке М. Бркановићеве учитељице.

Годишња цена је круна 5.— За иноземство круна 6.—

Књижевни оглас.

Изишла је из штампе 67. и 68. свеска (I. и II. број за 1904. год.) „Мале Библиотеке“, у којим је штампана приповијетка познатог и признатог српског књижевника Чеде Мијатовића: „Сиромах Марко“. Уз ове свеске изишао је и „Прије-глед“, прилог „Мале Библиотеке“ бр. I. и II. за 1904. год. (год. III.), а са овим садржајем: „Болесна и здрава књижевност“ од Др. Светислава Стефановића. — Кнез од Семберије у њемачком преводу од Roda Roda, приказује Г. П. Ив. — „Феликс Ф. Канџ“, написао Jacques. — Кроника: Писма Чеде Мијатовића уреднику и Дан. А. Живаљевићу. — Краћи књижевни прикази. — Разне биљешке о књижевним и културним појавама у српском и страном свијету. — Читуља. Као редован прилог „Мале Библиотеке“, приложена је уз ове свеске дивотно израђена дописна карта са српском тробојком и штампаном пјесмом „Остајте овдје...“ од Алексе Шантића. Најзад приложено је и „Читаће обиљежје“ Мале Библиотеке, са лијепом штампарском израдом на картону.

1908

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х.
АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, проф. богословије.

ГОД. XVIII. 29. ФЕБРУАРА 1904. БР. 4.

Садржина:

Из пастирске праксе. — Проповиједи на св. Јована. — У славу св. Саве. — Из грчке црквене књижевности. — Кратак преглед црквено школског и просвјетног живота. — Разно. — Нове књиге и листови. — Извјештај друштва „Просвјета“. — Читуља.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА

РИСТЕ Ј. САВИЋА

јавља српско-православном пречасном свештенству да имаде на стоваришту све тисканице за **протопрезвитерска и парохијална звања у Босни и Херцеговини,** које су потврђене од **српско-православне консисторије Дабро-босанске** и моли гореспоменута звања да се у случају потребе изволе непосредно на њу обратити.

Са поштовањем

Прва српска штампарија
Ристе Ј. Савића
у Сарајеву.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVIII. Сарајево, 29. фебруара 1904. Бр. 4.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

Из пастирске праксе.

Згодан начин причешћивања тешких болесника, који повраћају.

У 20. броју прошлогодишњега „Источника“ расправљао је поштовани уредник овога листа питање: да ли свештеник може и смије удостојити св. причешћа вјернога, који умире ушљед повраћања. Његов одговор на постављено питање био је позитиван, као што је он у том погледу позитиван код свију авторитета руске православне цркве, који су питања из пастирске праксе у опште а ово напосе расправљали. И они дакле сви од реда (Нечајев, Тресвјатски и др.) веле, да треба овакова болесника причестити, али се свештеник само мора користити згодним часом подужег престанка повраћања, те у тај мах причестити болесника. Но пошто то није свагда могуће, то би свештеник морао у таквом случају или оставити таквог болесника у опште не причешћена, или би морао код њега провести по неколико сати, док не дочека моменат, да повраћање подуље престане па да га онда причести; али овако чекајући могао би свештеник лако дочекати и саму смрт болесникову а да га не доспије причестити, или би у опште било рискантно давати му причешће из бојазни, да га не поврати.

Ја нисам никако зато, да се такав болесник оставља непричешћеним; а не наглим опет, да га брже-боље причестим, па остало у њему св. причешће или не. У оваковим тешким случајевима поступам ја сасвим по свом начину, о ком сам се увјерио, да је добар, јер кад год сам овај мој начин причешћивања болних, који повраћају употребио,

увијек ми је савјест тај мој поступак повлађивала а никад ме због њега није корела.

Ево како ја причешћујем болне који повраћају.

Кад пођем таквом болеснику, који непрестано повраћа, понесем поред светих частица у стаклету и агиазме (свете богојављенске водице). Кад сам већ код болесника, понајприје приуготовим св. причешће — требало оно не требало. — Покривши чашу са св. причешћем чистим убрусом, приступим болнику. Ако у тај мах повраћа, причекам, док престане; тад му налијем у чисту чашу тако с прста св. агиазме и дам му да сркне. Ако може, дам му да попије све што сам налио. Тада га пустим да мирно лежи 15—30 минута. Докле он мирује, дотле читам познате молитве из требника из „чина єгда слꙋчится вскорѣ вєлма болнымꙋ дати причастіе“, потом га исповиједим и очитам опросне молитве: „Гⷭ҃и Бже нашъ, Петрови и влⷣдицѣ“ ... и „Гⷭ҃ь Богъ нашъ Іисꙋсъ Хр҃істосъ... Ако се за то вријеме повраћање не понови, дам му опет да сркне неколико капи агиазме, па ако опет за 20—30 минута не буде повраћања, дам га по родбини полако подићи да сједи, причекам пар минута опет, па ако га и тада повраћање не спопадне, ја га у име Божје удостојим св. причешћа и дам га опет полако спустити у постељу да мирује. Послије тога очитам завршне молитве и отпуст, па посједим код болесника још ½ сата а кадшто и дуље држећи у приправности чист убрус, да покупим причешће у њ, ако би га случајно повратио, и да даље по пропису с њим поступим.

За 19-годишњега мога попованьа имао сам три случаја причешћивања оваквих болесника: једног старца, једну дјевојку и једног средовјечног човјека. Старац се послије св. причешћа одмах смирио и умро, дочим су дјевојка и онај средовјечни човјек — хвала Богу још и данас живи. Њима је послије примања агиазме и св. воде у своје тијело повраћање са свим престало и оздравили су. Да заиста агиазма у овом случају има заиста чудотворну моћ, увјерио сам се код потоњег случаја. Овом болеснику безусловно је љекар забранио пити воду; мјесто воде прописао му је да гута лед. Жена ми је бранила да му дам пити св. агиазме велећи: доктор му је забранио. Но ја сам остао при свом, и агиазма је учинила своје т. ј. зауставила повраћање. А св. причешће послије истинске и искрене исповиједи подигло га је сасвим ѿ одра смрти, из кога се није више мислио жив подићи!

Осјек. *Лазар Богдановић.*

Проповијед на св. Јована.

— (О скромности и срећи у задовољству.) —

Света наша мати, православна црква, сваки дан у години одредила је спомен коме светитељу или каквом догађају из живота Господа нашег Исуса Христа или Богородице, пречисте Дјеве Марије. Поредала нам је дивну збирку свештених ликова и догађаја, да се на њима ми, вјерна чеда њена поучимо праведном животу, како бисмо се уподобивши се светитељском животу и сами удостојили царства Божјега.

Па и данас тако изнијела нам је икону св. Јована, Претече и Крститеља Господњег. Па цјелијајући је и посматрајући је јесте ли, љубазни моји, и упамтили добро, како св. икона представља св. Јована? Ако нисте, и ако сте нехотице и заборавили је већ, да употребимо ове часове на разматрање њено. Јер кад икону цјеливаше, црква учи, да тада не цјеливаше оно дрво или боју од иконе, него духовно цјеливаше самога онога светитеља, којега лик је исписан на тој икони.

Па да разгледамо, како изгледа икона св. Јована!

Види се јасно, како тече ријека Јордан. Наоколо је све пустиња, то је пустиња јорданска. И у тој дивљој пустињи, гдје ничега не бјеше, гдје се само издалека чуло ударање струја јорданских, гдје нијему тишину прекидаше кад и кад потмула рика дивље звијери или лепршање крила птица небеских, ту је живио св. Јован Претеча. Ту је он проводио свој пустињачки живот, обучен у најскромније рухо, кожу камиљу и кожан појас, и хранећи се једином храном, што је та неплодна пустиња могла човјеку пружити: скаканцима и медом од дивљих пчела. Како скроман живот тако великог човјека! Јер по ријечима Господа Исуса св. Јован био је највећи међу рођенима од жена[1]). Па он, тај велики пророк, који се као анђео имао јавити пред Господом, да му приправи пут[2]), и да обрати срце отаца к синовима и срце синова к оцима њиховијем и невјернике к мудрости праведника[3]), он тако скромно живи! Ето нам прилике, љубазни моји, да се поучите скромности у свему, да се поучите бити задовољни оним, што човјек има, не тражити, што се не може, пружати се према губеру, нѣ упуштати се у оно, до чега не допиру силе човјечје. О кад би свијет данашњи знао то и могао тако чинити и живјети, био би тада исто тако блажен и срећан, као што је данашњи светитељ био у пустињи јудејској.

[1]) Мат. 11, 11.
[2]) Малах. 3, 1.
[3]) Малах. 4, 6; Лука 1, 17.

Али на жалост признати морамо, да људи данас имају више жеља, него силе и снаге за остварење њихово. Па у противности и борби човјечијих жеља и остварења њиховога човјек не може бити срећан, јер срећан је само онај човјек, који је задовољан у малом и великом. Задовољном човјеку доста је и комад црнога хљеба, а незадовољном мали је и узак и сав свијет да му даш. Шта је боље: да ли мирно и задовољно срце и спокојна савјест и мир душе? или вјечита тражевица и растројство незасићених жеља? Свакојако оно прво, јер од мирне душе, мирна сна и починка нема већега блага.

Немојте се дакле чудити данашњем светитељу, што се срећно осјећао и у пустињи јудејској, сам осамљен. Видите, он се повукао од људи и града у тишину и усамљеност; повукао се од жеља и похлепа у се, у задовољство душе своје — и био је срећан мислећи само на Бога и онај позив, који му је Божјим промислом одређен био. И не чудите се, што је једнога дана — како лијепо описује св. јеванђеље — појурила св. пророку овом светина јерусалимска и јудејска, жељна видјети, што је то, у чему је он нашао души уточишта и задовољна мира[1]). Па знате, шта им је пророк одговорио? какав наук и савјест? Покајте се због старих гријехова и жеља ваших, отресите их са себе, и бићете срећни и у колиби и у палатама и у добру и у злу, јер гле, царство се Божје већ приближило. А то царство Божје не долази да се види, јер гле! царство Божје унутри је у вама, у миру и тишини душе, у спокојном срцу и задовољству.

И ми, драги моји, прослављајући данас спомен св. Претече и Крститеља Господњег Јована састали смо се у св. овом храму, да се поучимо јеванђељској науци за живот наш садашњи и будући. Уподобили смо се данас оној гомили људи из Јерусалима и Јудеје, који су чувши проповиједь Јованову похитали њему, да их поучи. Па у молитви својој питамо данашњега светитеља, шта да радимо, па да наслиједимо живот вјечни, па да будемо срећни овог вијека и онога? А светитељ с иконе као дан одговара: Покајте се, јер се приближило царство Божје! Приближило се, близу је сваком од нас, само га не налазимо и немамо га сви. Немају га они, које распињу велике жеље и страсти; немају га они, који отискују од себе срећу, а могли би бити срећни — да су задовољни.

Па како бих данас свима вама, љубазни моји, боље поздравио данашњи празник? Како бих свечарима боље поздравио крсно име, него са топлом молитвом у данашњој св. служби Божјој и топлом овом ријечју, коју проговорих у славу Божју и св. Јована, и жељом,

[1]) Мат. 3, 5.

да се она тишина блажене душе Јованове усели у душу свију вас, да онај мир и задовољство срца његовога униђе у срца свију вас, да не само данашњи празник, не само данашње свечарство, него читав вијек свој и живот тако задовољно проводите у цркви Христовој и у друштву својих милих и драгих, као што га је задовољно проводио у пустињи јудејској у самоћи св. Јован Крститељ. Амин.

Вранѣево. *Владимир Боберић.*

У славу св. Саве.

Говор **Гојка Ракића,** ученика VIII. разреда велике гимназије у Сарајеву*).

(Свршетак.)

Вјера се не да сажећи. То су знали и погани Египћани, који су то својство приписивали птици фениксу, идеалу своје вјере; а данас да неко труби свему свијету, како вјере не треба! И за што — шта мислите? — тако бесмислено ширчу своје мишљење? Само зато, што су уобразили, да је филозофија све, и да она према томе може и сама одвести човјека к његовој сврси. — И то ето уображење јесте камен смутње, камен, о који се многи спотакао и пао, камен, који је прашином што га обвија, окаљао много чисто срце, потамнио многи сјајни ум, уназадио човјечанство за много вијекова.

Данас и религија и филозофија добро познају тај кобни камен и не осврћу се на њ, осим што га само и једна и друга настоји да одбаци, ако падне међу њих. У данашње вријеме, изгледа, као да ће опет да падне, као да се приближује његов безобзирни, али узалудни нападај. А јер је тај нападај уперен понајвише на стијену вјере, то је и нама Србима, као члановима цркве Христове, света дужност, да одбијемо и ми од себе тај нападај: да с темељем ишчупамо из срца тај каљави камен, што нам мути вјеру, коју нам у срца св. Сава из живога врела ули, т. ј. да ишчупамо из срца уображење, да је филозофија све, и да она може и религију замијенити.

II.

Обазримо се само на цивилизацију европског друштва, и видјећемо, који су све народи отпочели еманципацију човјечанства и који су највећма развијали идеју слободе народне, као и то, који су били прве воће цивилизације. Одмах на првом мјесту видјећемо оне људе, који су у рукама имали цијеле библиотеке свештених књига старога и новога завјета. Та сваком је познато, да полијет живота и књижевности почиње у Германији од оног дана, кад је библија преведена на народни језик. Код Славена па и нас Срба исто тако. Није далеко

вријеме, кад у Русији бијаше закон, по коме брат брата продаваше и њим као и сваком стварі управљаше. А данас, кад и мужик зна за ријечи св. Писма, друкчији је закон, друкчија слобода, па и напредак.

Но у том се погледу нашло непријатеља вјери, који су доказивали, да вјера није једини фактор у слободи, слобода да нам је већим дијелом прирођена. Али тиме управо износе потребу религије. Народ, који жели, да се развија у слободи, тај треба да има јак карактер, чисту свијест и здрав морал; а у свему томе најбољи му је учитељ св. Писмо, односно религија. Сама слободна воља, непроткана вјерским осјећајима, слијепа је и обично срће у пропаст. Опојени гордошћу и славољубљем вичу на религију, почињу јавно да нападају на њу одричући јој сваку важност и достојанство, набацују се блатом на њезине сјајне истине, подмећући јој и такву слабост, као да она тобоже кочи точак науке, а не убрзава и не даје јој већег полета.

Данас сама филозофија не држи до те вике ни најмање, већ скупа с религијом разрсује чворове. И што је већ једанпут размршено, у то не ћемо ни дирати. Само ћемо опет упутити на што темељитије изучавање религије сваког оног, који се за онаким филозофима повео, те у својој души осјећа дјеловање скептицизама или и прелигиозности. Али то изучавање не смије бити на основи његова неискусног и незрелог ума, већ на темељу изречених мисли разумнијих мужева; иначе ће опет скренути с правог пута и још даље заблудјети. Свака наука има свој систем, а зар у науци вјере да се на њ не обазиремо и да га сваки по себи кројимо!?

Наша неискусност може нас навести најприје на странпутицу, као што се је то догодило и код напријед споменутих случајева. Барем данашње је опће мишљење, да је онаке филозофе само њихова једностраност довела у сукоб с вјером. Према томе и настојали су свим својим силама, да сваком покажу, да је само њихов пут прави, те су се тако морали огријешити о правду. Свјестан и истину учен човјек не ће онако што бесавјесно говорити о тако важном предмету, као што је вјера. За доказ томе нека нам послуже — осим црквених авторитета, св. отаца, знаменити капацитети природних и филозофских наука, као што су: Бекон Веруламски, Линé, Њути, Лаплас, Ампер, Коперник и др.

Филозоф Бекон вели: „Површно и олако занимање с науком води човјека к атеизму, а озбиљно и темељито занимање води га ка религији, коју св. Писмо проповиједа.“ То је уосталом већ незнабожачки филозоф Платон рекао (у свом дјелу Περὶ τῶν νόμων VII, 75) у ријечима: „Апсолутно незнање није највеће зло, нити га се треба

одвише бојати; много веће је зло: погрјешно и површно схватање науке.“ Уистину тај се факт и може с правом сматрати као главни узрок, с којег истина, којом вјера сја, мора да трпи. *Њутн* бијаше још и већма од Бекона религијом прожет, те никад не би имена Божијега прије споменуо, него би капу с главе скинуо. И д нас о томе говори натпис на његову гробу: „Он је прослављао у својој филозофији величанство Свемогућег Бога, а својим животом представљао простоту јеванђеоску.“ С каквим опет вјерским чувством *Кеплер* закључује своју штудију о хармонији свијета! „Благодарим Ти, — вели — Творче и Боже мој, што си ми дао радост, те се могу веселити и усхићавати, кад погледам на дјела руку Твојих! Ја сам их открио, колико је мој слабачки дух могао схватити Твоју бесконачност. Па ако сам штогод казао, што не би доликовало имену Твоме, то ми, Творче, по милости Својој опрости!“

Осим тога и народна нам историја свједочи, да је код образованијих народа религија много чистија и морал куд и камо савршенији, него код народа необразована. То се даје примјетити и код појединих људи. Узмимо у обзир само споминьаног Бекона и Дарвина. Једнострано и скучено образовање Дарвиново, т. ј. природњачко, узрок је, да се је предао изврганању свега оног, што лежи и у оквиру вјере, а не само природе. Ствар нам јасна постаје, кад чујемо, што о том вели чувени Хуго Милер: „Природа и Библија — то су двије књиге, обје их Бог написа и предаде човјеку, да их чита и изучава. Оне, — вели он — као дјело једног истог аутора, не могу ни на какав начин бити у несугласности једна с другом, већ су увијек у дивној хармонији. И према томе, ако се покадкад и причини читаоцу, да се тобоже једна с другом не слаже, то опет нијесу оне криве, нити су узрок томе, већ читалац, који неправилно појима ову или ону књигу, а можда и обадвије.“

Мислимо, да је већ овим неколиким цртама јасно окарактерисан прави одношај филозофије према вјери. Но бацимо ли поглед на филозофију и вјеру кроз све вијекове, тражећи тај њихов одношај, уочићемо и опет њихову тијесну везу и уз то, да је ова све чвршћом постајала, што је једна од тих наука — јер и вјера је узела правац науке управо из истакнутих разлога — што је једна од тих наука већма напредовала. Права наука и истинита филозофија теже пронаћи истину ради рјешавања питања о свијету, човјеку и Богу. Пут и тежња оправдана и идеална. И по томе се већ види, да таква наука и филозофија не само не противи се религији и откривењу, нити долази са њом у сукоб, него шта више путеви јој се упоређују и заједнички воде једном циљу

и мети, што је и религији и филозофији смјер пронаћи истину, праву чисту истину. Шта више филозофија ослањајући се на слаби, човјечји ум, природне науке ослањајући се на експерименте и сецирмесер, кад дођу до тачке, гдје-но више ни ум човјеков не пронађе ништа, и експериментацији куцне задњи час, налазе у религији праву пријатељицу, која их води у крило Божанскога откривења, гдје је изложено све, што је за човјека корисно знати ради добра његова на земљи и ради вјечнога спасења. Религија не само да се не противи и да не пријечи праву науку и филозофију него их још потпомаже на путу тражења истине.

Залуду су сви нападаји на вјеру. Она је на најтврђој стијени сазидана, те јој ни врата паклена одољети не ће. Сукоби између вјере и филозофије нијесу никад ни најмање вјери наштодили, нити њене стијене окрњили. Напротив најјаче навале највећма су јој користили; најсилнији пљусак, што ју је хтио да подрије и ископа је, само ју је још већма опрао и свијету свјетлијом приказао. Славни Кант је толико пута ударао на биће Божје и напошљетку је својим категоричким императивом створио најјачи и необориви доказ бића Божјега, т. зв. етички и телеолошки доказ.

III.

Вјера је дакле у сваком боју своје непријатеље побиједила. Она се не да, нити се може промијенити по вољи ума људског, који је јако шарен. Њу не може филозофија замијенити, јер је вјера од филозофије јача. Шта више границе филозофије су у вјери, вјера је премашује. У вјери налази задовољства не само наш ум, него и срце наше, док потоњег задовољства филозофија не може човјеку дати. Шта је сврха нашег живота на земљи? или шта ће с нама бити послије овог живота? или каквој се награди можемо надати за добра, а каквој за зла дјела? — на та питања до данас одговара само религија. Надаље тим својим одговором проширује вјера наш чувствени свијет. Тежња наша за савршенством, жудња, очекивање, нада у највећем степену — јесте само плод вјере. Узмемо ли, да данас сваком човјеку та, вјером усађена, својства душе вуку пут живота, — шта ћемо онда истом морати рећи о оним уображеним људима, који кажу, да вјере не треба? Та вјера нам не даје само живот, већ га и чува и усавршава. Челик-карактер, ако се с тобом није родио, добићеш с вјером. Она је онај вид неразорни, који ће те очувати од свих тјелесних мамаца. Насиљу и прогоњењу са стране твојих непријатеља она ће на пут стати и душмане ти посрамити. Здравље и физички напредак јача и даје миран и задовољан живот. Она учи, да се не треба смрти бојати,

али исто тако учи и, да је само онај властан, да ти живот одузме, ко ти га и даде; она стога не да, да панеш у очајање, те да сам себи живот одузимаш. Вјера кријепи, снажи, умирује савјест, тјеши, блажи. Ко се држи вјере, никад не може ни поклизнути, а камо ли пасти.

А за све то, човјече, она ништа од тебе не тражи, већ само одданост! А куд си ти забраздио!? Без одапости сва та блага примити, зар још и то очекива људски род?! Ти од Творца свога зар да лице окрећеш, а он за то да свој благослов на те излијева?! О подла, о ниска сваког оног, који и тако неблагодаран може бити! Може бити и филозоф, може својим проналаском сав свијет да задиви, може изумјети хиљадама машина, — и опет, он је сам машина, кад је без срца, без осјећаја, кад нема карактера, кад није човјек! Уман јест, али му умност чувство помрачује. Природа, та жива књига откривења Божјег, зове га на дужност, св. дужност, да се захвали Богу, да му буде срцем, душом и мишљу одан, што га створи, што му живот даде, што му ум даде; пророци, Христос, апостоли, — све, све га зове,... али он ништа не види, ништа не чује, већ само себе и свој умишљени позив.

*

Хвала само Богу, што још Србин не огрезе у томе гријеху! Знамо душманин ће рећи: Србин је незрео, некултуран, и много ће још рећи, али све саме лажи. Србин зна за Немањин род, што је ваздa вјери одан био, па је славан био и царство је српско тада било. Србин зна за Немањића Саву, знаде, да му је чврсти темељ вјери ударио, да му чеда не лутају којекуда, већ да једном ставом к своме циљу иду. Србин добро зна, да га је вјера пет стољећа штитила и бранила, да не пропадне, да се не поцијепа и сам тако не срне у пропаст. Та пред неколико година борио се он за вјеру и слободу: прадједови наши, оци наши на поклич „за крст часни и слободу златну“ ка' лавови летише у бој и крв своју пролијеваху.

Хвала стога Богу, што нам прошлост таку даде, те Србин још не огрезао у том калу гријеха!

Ал' ако си већ у њ, брате, загазио, тргни се... не иди даље у тај бездани гријех! Чувај вјеру, што су ти је прадједови у аманет оставили, и тако ћеш и њих и себе најдостојније прославити! Вјерујљубби, што вјерујеш,... па се надај, да ћеш видјети живу слику својих снова; видјећеш св. Саву, где својом светачком десницом благосиља српски род, а благослов му носи срећу у вјери и нади, а ти радосно и весело кличеш с љубављу:

„Тамо вјенци, тамо слава,
Гдје наш српски пастир Сава...“

Из грчке црквене књижевности.

I.

Св. Григорије Ниски.

— *Бесједа против камаштника.* —

(Прочитано и примљено у богослов. књиж. друштву »Слога« у Карловцима, дана 28. маја 1903.)

— **Огњен Мангуловић.** —
[Ср. Карловци.]

Једна од највећих рана у првим временима хришћанста бјеше позајмљивање новца уз велике камате. Ту се није знало који веће зло чини, дали онај који новац тражи, или онај који даје. Први се је лакомислено на велике камате обвезивао, док је овај други настојао да сав свој иметак уз што веће камате даде.

Против овог зла су отворено устали први проповједници Христове цркве. Но учитељи вјере и морала нијесу устајали само против оних, који новац на неодмјерене камате дају, већ и против оних, који лакомислено новац узимају, и себе и своју породицу у још већу невољу бацају.

Против ових посљедњих т. ј. оних, који радо узимају, већином су опомене и савјети у бесједи истог имена, коју нам је оставио св. Василије Велики. А што се тиче правих каишара налазе се савјети у бесједи која је пред нама. Свака од ових омилија претреса другу страну овог врло важног питања, а пошто ова потоња до данас још није на српски преведена, а с друге стране је донекле и допуна прве, то сам сматрао нужним да за гг. чланове овог друштва, који се спремају да народу говоре, изнесем да виде како су у прво вријеме бесједили велики учитељи Христове цркве стаду своме. Тим више мислим да ће корисније бити, што се ова међу класичне бесједе убраја, а за своје је питомце преведоше на француски чланови професорске колегије у Паризу, по ком је тексту и овај превод учињен.

Оригиналан је наслов бесједи:

Ὁμιλία κατὰ τῶν τοκιζόντων.

Годину кад ју је светитељ изговорио — немогуће је одредити. Свакако послије смрти брата свог св. Василија, послије 379. год.

Прочитана је послије протумачене XXII. главе 12. и 13. ст. пророка Језекиља, гдје Господ пријети да ће Јерусалим разорити ради његова безакоња.

„Мито примају у теби да прољевају крв; ујам и придатак узимаш, и тражиш добитак од ближњих својих пријеваром, а мене си заборавио, говори Господ, Господ.

За то, ево, пљескам својим рукама ради твојега неправедног добитка, који добијаш, и ради крви што је у теби."

Оволико сам сматрао нужним рећи о овом што долази.

А сада ево саме вјерно преведене бесједе:

Одлични закони, паметни прописи управљају животом оних људи, који љубе истину и који хоће да се равнају по светој ријечи. Заиста је не могуће доћи до живота мудрог и добро уређеног, ако не уложимо сав свој труд, и ако не потражимо истину као дијете матер своју. Скупљени данас на овоме мјесту чули смо пророка, који је изврган дјецу заражену каиширењем, као и ону, која су избјегавана од људског друштва ради зајма који дају на камате. Примимо његову поуку с' усрдношћу, да не постанемо као ово камење, гдје смо се скупили, и на ком се мјесту сјеме, које је пало посушило и постало неплодно, (Лука VIII. 5), те да и нама не рекну оне ријечи, које су речене тврдокорном Израиљу: слушајте, али не ћете разумјети, гледајте, али не ћете познати (Исаија VI. д).

Заклињем вас, вас који ме слушате, да ме не окривљујете ради смјелости или ради увриједе, јер кад је одличан човјек, који је на гласу са своје разборитости, и који је вјешт свим врстама говорништва расправљао с успјехом исти предмет и народу оставио своје бесједе против каиширења, а које су бесједе право благо, то се и ја са свога гледишта пуштам истој арени (борби), упрегнувши у кола покрај коња мулу или говече: јер се увијек мале ствари показују покрај великих, и мјесец свијетли покрај сунца од којег и своју свјетлост добија; за великом лађом од вјетра потиснутом иде крпна барка; атлете се по својим законима боре; исто тако се и дјеца својих правила држе, кад се скривају од нанешене прашине. А ти коме ову бесједу посвећујем, што ћеш бити напошљетку: омражена, недозвољена трговина, ти си човјек, љуби твоју браћу, а не новац: лакше, јер на овај се начин не добива опроштај гријеха. За своје интересе, који су ти тако мили, примијени ријечи св. Јована Крститеља: Породи аспидини! ко каза вама да бјежите од гњева који иде? (Мат. III. 7). Ви сте биједа оних, који имају и оних који примају, ви дајете једни часак радост, а за тијем тај ваш отров проузрокује у души горчину и смрт; ви спречавате пут живота; ви затварате врата царства; за један часак разведрите око живота вашег; ухо гласа вашег, који се проноси, а затијем одмах рађате вјечити бол. Кад си чуо ове ријечи окани се камата и интереса, већ свом љубављу својом загрли сиромашне, и не окрећи лица твог од оних, који траже зајма од тебе. Сиротиња је онај, која те моли, и која на вратима твојим очекује помоћ твоју; у биједи својој

тражи она склоништа у благу твоме, ту она тражи помоћи против невоље, а ти мјесто да му у помоћ притичеш — непријатељем му постајеш; не настојиш да га од невоље, која га тишти ослободиш, а за што би ти он повратио оно што си му позајмио, већ зло сијеш на ономе, који је сатрвен, свлачиш онога који је већ го, рањиш онога, који је већ озлијеђен, повећаваш му невоље, биједе, јер онај који прима помоћ, прима је као доброчинство, али камата као капара на његову сиротињу поткопава му кућу. Јер као што онај, који из човјекољубља даје брату своме да загаси жеђ кад је у највећој грозници, па кад га натра још већа послије обузме, а брат му не да више, — чини зло, исто тако и онај, који из интереса само брату посуђује, не пружа помоћи невољноме, него повећава несрећу. (Наставиће се)

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Св. исповијед и причест богословских питомаца у Рељеву. Дана 13. фебруара т. г. обављена је у српско-православном богословском училишту у Рељеву са питомцима богословским св. тајна исповиједи. Сјутра дан 14. фебруара приступили су питомци св. тајни тијела и крви Господње. Тајну исповиједи као и тајну причешћа обавио је парох сарајевски прич. г. јереј *Јован Ђокић*.

Св. причест школске младежи у Сарајеву. 14. и 15. фебруара т. г. приступили су св. тајни исповиједи и причести ђаци мушких и женских српских основних школа, ученице више дјевојачке школе, те питомци свију средњих завода у Сарајеву. Св. тајне исповиједи и причести обавиле су катихете дотичних школа.

Разно.

Хришћанске јудејске секте у Русији. При свем том, што се од стране цркве и државе у Русији свакојаки покушаји чине, да се отпали синови врате у крило светог православља, има ипак у Русији више од десет милиона сељака, који се противе православној цркви и имају своје засебно исповиједање вјере. Појав секте молоканаца (који млијеко пију), штундиста, старо-вјераца и многих пада дијелом у далеку, историјску прошлост, дијелом пак у најновије вријеме.

Веома занимљива је повијест и садашње прилике тзв. *јудејске секте* (*жидовствующія ереси*). У најновијој јануарској свесци доброга рускога часописа »Исторический вѣстникъ« штампао је историчар Јувачев вриједну штудију о кавкаским сектантима јудејског исповиједања. Писац је прошле године посјетио ериванску гувернију у Кавказу. У селу Јеленовци, које лежи у близини хокеришког језера живе многи дисиденти: молоканци и суботници. Ови пошљедњи светкују по јудејском обичају суботу мјесто недјеље. Суботницима је у задњим годинама пошло за руком обратити на своју вјеру многе од молоканаца. То су све прави руски

сељаци, који су се из средишњих руских гувернија Вороњеж и Тамбов преселили на Кавказ. Богослужење обављају у молитвеним домовима, које дижу по изгледу јудејских синагога. Писац је присуствовао неколико пута њиховом богослужењу, које је удешено сасвијем по јудејском обреду. Међу суботницима има многијех, који одлазе у југо-западне крајеве, да се ондје ожене жидовским дјевојкама. Кад је Јувачев запитао једну жену: »Зашто су јутрос на богослужењу људи, мушкарци пјевали: Благословен да си, Свемогући, што нас нијеси створио женама!« одговорила му је ова смијешећи се: »То нас жене нимало не вријеђа. Мушкарци састављају такве молитве.« Кад је писац питао сељаке, откада не признају Христа и поричу га, одговорили су му: »То су учинили наши очеви и прастари претци.« Будући да многи суботници, са којима је писац говорио, били су изнајприје молоканци, добацио им је писац: »И ако су ваши дједови припадали већ жидовској секти, опак ваши прадједови као молоканци били су хришћани.« Но они су се овим добацивањима противили, јер се сматрају потомцима десет израиљских племена, која су одведена у асирско робље, па потом расијана некуд у свијет, у страну земљу. »Ми мислимо и вјерујемо — рече један сељак — да је та земља Русија, а ми да смо оних десет племена.« Особито радо тумаче неканоничне књиге ст. завјета, шта више самога Јувачева замолише, да им разложи и растумачи трећу књигу Јездрину. Пошто им је по вољи учињо повео је опет стари разговор: »Како сте могли ви, прави Руси, тако лако и безобзирно Христа се одрећи?« На то му је одговорио један од присутних: »На земљи је сасвим немогуће живјети по начелима Христове науке. Па шта је он уопће новога дао за земаљски живот?« На то му брзо упаде у ријеч један стари сељак: »Зар Христос да није ништа ново учио?! Не живити *за себе*, него за ближње своје. Све људе ваља љубити, шта више и непријатеље своје, одрицати се сама себе — то је нова наука, коју Параиљ није познавао. Из старога завјета познаваху Јудеји закон Бога љубити, а у новом завјету учи Христос и ближњега свога љубити. Баш због тога је и тешко жидовима живјети међу туђим свијетом, особито међу хришћанима. Жидови сматрају само себе за изабрани народ, они љубе само себе; а хришћани напротив морају свакога без разлике љубити као свога ближњега, као млађега брата у Христу.« Ова жива реплика старога суботника баш и учвршћује писца у увјерењу, да има тијесне везе међу жидовским јересима и молоканцима. Он тумачи, да су суботници за разлику од жидова врло толерантни према Спасителју и новом завјету. Они се шта више одушевљавају за многа начела и истине Христовога јеванђеља

На основу испитивања руског научника Астирева, која је штампао у петроградском мјесечном листу »Сјеверни вјесник« добијамо о данашњој жидовској секти ову слику: У главном они се дијеле у двије групе, на *гере* (од старе јеврејске ријечи *гер*, туђинац, обраћени) и на *суботнике*. Гери су се сасвим отуђили од хришћанства; марљиво уче стари јеврејски језик, који употребљавају и при богослужењу, и признају талмуд; теже да се у животу и обичајима потпуно изједначе и приближе правим жидовима, и вјерују као и ови, да ће жељно ишчекивани Месија бити *земаљски цар*. Суботници такође чувају јудејске обичаје, међу овима и обрезање, но њихове молитве су руске. Многи од њих признају и нови завјет, но не поштују га колико стари. Св. Тројицу не признају, Исуса сматрају као пророка, а никако као оваплоћена Божјега Сина. И они очекују Месију, кога представљају као филозофа или моралисту, који ће на земљи основати царство духа, разума и

слободе. Припадници ових жидовских секата су већином вриједни људи и баве се ратарством. Уздржавају се од пића и неморалности. Вриједно читају и веома су дружевни и гостољубиви. Према хришћанима су пажљиви и резервисани, но ипак приступачни и испуњавају све грађанске и државне дужности

В. Б.

Нове књиге и листови.

Српски Сион. Год XIV. Званични лист православног српског архијерејског Синода митрополије карловачке за духовне, црквене и јерархијске ствари. Уредник: протојерej *Димитрије Руварац.* »Српски Сион« излази сваких 15 дана на 2 цела табака. Цена му је: за Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на годину 8 круна. За стране земље: на годину 10 круна. Издање и штампа: Српске Манастирске Штампарије у Ср. Карловцима. 1904.

Нови васпитач. Год. XVII. Орган за педагошку књижевност. Власник: *Мита Нешковић.* Уредник: *Радован Малушевић.* Лист излази први дана сваког месеца. Годишња цена 6 круна. Српска Манастирска Штампарија у Ср. Карловцима. 1904.

Просвета, орган пријатеља српске народне просвете. Власник: *Милутин Николић,* учитељ. Уредник: *Јов. П. Јовановић,* учитељ. »Просвета излази сваких десет дана: 1. 10. и 20. сваког месеца, а стаје за годину 6 динара. Штампарија Рад. Јовановића — Крагујевац Србија. 1903.

Бранково коло за забаву, поуку и књижевност. Власник и уредник: *Паја Марковић Адамов.* »Бранково Коло« излази сваког четвртка. Цена му је на годину 10 круна. Из *Босне и Херцеговине* прима претплату књижарница *Пахера и Кисића у Мостару.* Манастирска штампарија у Ср. Карловцима 1904.

Привредник. Орган савеза српских земљорадничких задруга и главног привредног друштва у Загребу. Год. VII. »Привредник« излази 1. и 3. четвртка сваког мјесеца. Цијена му је на годину 4 круне. Одговорни уредник: *Коста Илибашић.* Српска штампарија у Загребу 1904.

Срђ — Srdj. List za književnost i nauku. Vlasnik, izdavatelj i odgovorni urednik: *Antun Fabris.* List izlazi u sveskama od 3 tabaka polovinom i svrhom mjeseca Cijena mu na godinu kruna 12. Dubrovnik. Srpska Dubrovačka Štamparija A. Pasarića 1904.

Босанска Вила. Лист за забаву, поуку и књижевност. Год. XIX. Власник и уредник: *Никола Т. Кашиковић.* »Босанска Вила« излази два пута мјесечно, сваког 15. и 30. Цијена му је на годину 8 круна. Сарајево. Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића 1904.

Женски Свет. Лист добротворних задруга Српкиња. Издаје и уређује: *Аркадије Варађанин.* Год. XIX. Излази сваког 1 дана у месецу. Цена: 3 круне на годину. Н. Сад. Штампарија Ђорђа Ивковића. 1904.

Голуб. Лист за српску младеж. Год. XXVI. Уређује: *Јован Благојевић.* Издаје: књижарница *Мил. Каракашевића* у Сомбору. »Голуб« излази сваког 1. и 15. Цена му је на годину 3 круне. Сомбор — Бачка 1904.

Споменак. Илустрован лист за децу. Год. XXVI. Уредник, власник и издавач: *Иван Мартиновић,* учитељ. »Споменак« излази првог дана сваког месеца на целом

табаку. Цена му је на годину 2 круне. Штампарија Браће Јовановића у Панчеву 1904. год.

Летопис Матице Српске. Књига 223 и 224. Св. I—II. За год. 1904. Н. Сад. Издање Матице Српске. 1904. Цена 2 круне. Штампарија срп. књижаре Браће М. Поповића у Новом Саду.

Мала Библиотека. Св. 64—65. *Грилпарцер*: Јеврејка Толеђанка. Истор. жалосна игра у пет чинова. С немачког превео *Јован Грчић*. Св. 66. *Стеван Сремац*: Чича Јордан. Једна слика. Цијена свакој свесци 30 пот Мостар 1903. Издање и штампа издавачке књижарнице *Пахера и Кисића*. Као прилог »Прегледу« уза сваку свеску.

„Просвјета"

друштво за помагање Срба ђака

из Босне и Херцеговине.

Број 608.

Објава.

Јављамо српском народу, да је госпођа Јованка Фуфић из Травника постала велика добротворка друштва »Просвјете«, давши му 20.000 (двадесет хиљада) круна уз обавезу, да се друштво обавеже, да ће јој до смрти давати 800 круна годишње. Главни одбор друштва »Просвјете« примио је тај дар уз горњу обавезу, те сматра за дужност, да уз највећу захвалност, истакне тај лијепи примјер родољубља.

У исто доба јављамо тужним срцем, да се наша велика добротворка, госпођа Јованка, на недјељу дана пошто је постала наша добротворка у петак 20. фебруара преселила у вјечност. Главни одбор друштва »Просвјете« жали њезину ненадну смрт тим више, што није имао ни времена, да се путем јавности захвали племенитој добротворци. Мјесто јавне захвале главном је одбору било могуће само да ода задњу пошту пиетета племенитој госпођи тијем, што је послао свога потпредсједника г. Васа Савића и члана одбора г. Павла Вукановића, да присуствују тужном спроводу.

Лака ти српска земља, дична покојнице! Покој ти души! Име ће ти златним словима забиљежити друштво »Просвјета«, а српски ће те народ вјечито спомињати као своју велику добротворку.

Главни одбор друштва »Просвјете« сматра за дужност, да захвали и господи Ники Фуфићу, великом посједнику у Травнику и Кости Божићу свештенику у Травнику, који су извршили жељу покојнице и предали новац друштву.

Сарајево, 21. фебруара 1904.

Предсједник:
Др. Ристо Јеремић.

Тајник:
Стеван Грбић.

Читула.

16. децембра пр. г. преминуо је **Арсеније Поповић-Косорић,** *парох у Гораждu* (чајнички протопрезвитерат) *а 17. децембра је сахрањен уз учешће околних свештеника и мјесног народа.* — Рођен је у Гораждu 28. октобра 1853 год. Рукоположен

је у Мостару за ђакона и свештеника 8. и 10. септембра 1871. г. и постављен за пароха у Горажду, гдје је до смрти непрекидно служио. Год. 1882. одликован је од Његова Величанства витешким крстом Франца Јосифа I. а год. 1890. од блажене успомене Митрополита Серафима црвеним појасом. Од 1873.—1898. био је и предсједник срп. прав. црквено-школ. општине у Горажду. Породица његова имаће сада мировине годишње 1000 круна, јер се покојник прије 4 године уписао у »мировни фонд за издржавање свешт. удовица и сирочади.« Вјечан му спомен и лака му црна земља била!

Вукосав Мачкић *прото, родом из доњега Рашкова (котар Ключ), преселио се је у вјечност и то у понедељак 12. јануара 1904. године, послије краткога и тешкога боловања у 60. години свога живота, а 40-ој своје свештеничке службе.*

Покојни прото Вукосав, бијаше један од оних, свештеника, који је због своје љубазности и превелике доброте оставио лијепи спомен међу својијем парохијанима и свима њему познатим Србима.

Године 1876. кад је у највећој мјери бјеснио непријатељ српскога народа, тада је ради спаса свога милога народа позивао себи на међан и највеће силеџије, који су на сваком мјесту гњечили и убијали српски народ, ради чега је тешке муке и невоље претрпио тако, да је сваки трећи дан у долафу града Бањалучкога јуначки држао објешен о врату гвоздени ланац тежак од 70 ока. Ту љуту невољу покојник је трпио 218 дана. Кад је наредба царска из Цариграда стигла да се сваки Србин има из затвора ослободити, ма и највеће зло да је учинио, тада је и прото Вукосав ослобођен тешкога окова и терета.

Године 1878. навео је аустријску војску на град Ључ, кога је врло тешко било одузети од непријатеља, те је за ту храброст и одважност одликован златним крстом с круном од Њ. Ц. и кр. Апостолског Величанства нашега цара и краља Франца Јосифа I.

Да је заиста покојни прото Вукосав задобио велику љубав народну, може се видјети из самога спровода на који му је дошла велика маса српскога народа и ако је било врло непогодно вријеме. Покојник је сахрањен на дан српскога просвјетитеља Светога оца Саве т. г. на који је дан и рођен био и то код цркве у Бањици поред свога оца и ђеда, који су такође служитељи светога олтара били, а опојан је од тројице свештеника и то од пречасног господина Миле А. Попадића хаџи-проте, часне гг. Јове Лазичића и Стевана Бабића. При свршетку опијела опростио се у бираним ријечима са врлим покојником хаџи-прото Миле А. Попадић, истакавши пред сакупљеним народом све врлине покојникове.

Покојног проту Вукосава оплакују његова добра дјеца и то свештеник Ђорђе, Јово, који се налази на богословском Московском факултету, Милош и двије кћери Јања и Станија. Нека му је вјечита успомена и блажени покој и да му преблаги Господ Бог душу прими у небеско насеље!

Вјечна памят!

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништу у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА

РИСТЕ Ј. САВИЋА

јавља српско-православном пречасном свештенству да имаде на стоваришту све тисканице за **протопрезвитерска и парохијална звања у Босни и Херцеговини,** које су потврђене од **српско-православне консисторије Дабро-босанске** и моли гореспомената звања да се у случају потребе изволе непосредно на њу обратити.

Са поштовањем

Прва српска штампарија
Ристе Ј. Савића
у Сарајеву.

2 908

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЈЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х.
АРХИЈЕРЕЈИ.

*

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, проф. богословије.

ГОД. XVIII. **31. МАРТА 1904.** **БР. 5. и 6.**

Садржина:

Званично. — Незванично. Поука на дан св. Пасхе. — Да ли су штетни по религиозни, морални и друштвени живот народа српског већи састанци сеоске младежи: свјела, преља, играње кола и пјевање, и ако су штетни по којима би се пастирским средствима могло против истих радити? — Зворничка епархија и њени митрополити. — Проповиједи на недјељу о блудном сину. — Женидбе у Босни и Херцеговини. — Друштвене ране у Француској. — О страдању Исусову. — Из црквеног правила. — Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Књижевне биљешке. — Разно. — Јавна захвалност. — Исправак.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVIII. Сарајево, 31. марта 1904. Бр. 5. и 6.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна Митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 479.

Оглас.

Село Љубачево, котара бањалучког, које је до сада припадало парохији ребровачкој, протопрезвитерата бањалучког, излучено је из свезе парохије ребровачке, и придружено као саставни дио парохији јаворанској, протопрезвитерата и котара котроварошког.

Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

НЕЗВАНИЧНО.

Поука на дан св. Пасхе.

— **Родионъ Путатинъ** —

Сій день, егоже сотвори Г҃ъ, возрадуемся и возвеселимся въ онь.

Данашњи дан јесте дан особите радости, особитог славља и весеља, и нема у нас веселијег и радоснијег празника од данашњег. Са каквим задовољством спремају се сви, да га дочекају, са каквом га жељом очекују! Са каквим усрђем и љубазношћу предусретамо данас друг другa! Споменемо ли само ријеч „Христос воскресе“ као да смо сами васкрснули, тако наједанпут душа оживи, срце од радости заигра.

А да ли је и нераскајаној души грјешника слободно данас радовати се? И ради чега управо он и да се радује? Христос је васкрсао,

али у нераскајаној души Он није. Христос је разрушио царство мрака, али душа грјешникова још трпи невоље од лукавога. Христос је раскинуо ланце Адове, али нераскајани још не може да се ослободи тих окова. Христос нам је приближио анђеле своје, али од грјешника бјеже они као од смрдљиве лешине. —

Ах, страшно је за тебе грјешниче — непокајниче! Свима је данас празник, а теби није; сви се данас радују и пију с анђелима, а ти немаш с' ким да се радујеш; у твојој је души мрак, у твојим грудима нема радости, јер ти је душа опхрвана гријехом, а још не умивена сузама покајничким, не очишћена у купци покајања. Кад приступиш пуној трпези изгледа, као да си гладан, али не варај се, гладна је душа твоја, јер је нисн нахранио и напојио пићем небеским, словом Божјим и тијелом Христовим. Да, камо год ногом ступиш нема ти радости, јер среташ путем биједнога, кога си са твог прага отјерао; среташ удовицу, коју си кињио и презрео; среташ ближње, којима никад добра учинио нијеси; среташ браћу твоју, коју си клеветао, обманињао и ружио.

Али што ја данас у овај радосни дан, на овај славни дан уливам толико буре у душу грјешника? Ах он бједник, нема ни онако мира и покоја. Али не, не грјешниче! Умири душу своју! Христос васкресе! Его ти спокојства за душу! Ти си сиромах у добрим дјелима, али Бог је богат у својој милости. Умири се, не очајавај! Двери покајања нијесу још за тебе затворене, кроз те двери ућићеш у славу и радост данашњег дана. Заплачи, уздахни дубоко из дубине твоје душе и опет заплачи о грјесима својим. И други плачу често од радости, но пази само, и ти ћеш кроз сузе испунити душу радошћу. Плачи само, плачи непрестано, па ће и теби данас бити празник Васкрсења Христова, и у твојој души васкрснуће Христос, и ти ћеш се ослободити од ропства ђавола, не ћеш умријети вјечном смрћу, приближиће ти се анђели Божји.

И тако нико од нас да не клоне данас духом, двери радости отворене су, уђите унутра сви без страха и без сумње, ријека радости за све нас мило тече, напите се воде сви без опасности. —

Сей день, егожѣ сотвори Господь, возрадуемсѧ... Простимо свима „вса воскресѣмъ“ и загрлимо друг друга и сви устима и срцем запојмо „Христос воскресе“. Амин.

С руског превео *Јов. Ж. Бута*, парох.

Да ли су штетни по религијозни, морални и друштвени живот народа српског ноћни састанци сеоске младежи: сијела, прела, играње кола и пјевање, и ако су штетни, по којима би се пастирским срествима могло против истих радити?

— Стеван Јањетовић, парох. —
[Слав. Кобаш.]

(Наставак.)

Није ли то јасно, да се на таковим ноћним састанцима сеоска младеж може научити доста томе, што им шкоди и религиозном и моралном и друштвеном животу? Мислимо да јесте.

Зар ту црква, зар ту школа може да онако дјелује, као што би дјеловала, да нема таких састанака, који куд и камо више и јаче могу да дјелују на подмладак народни својом науком и вјежбом? И активно и пасивно судјеловање на таковим ноћним састанцима може штетно дјеловати на сав душевни развитак народа српскога, јер ови млађи, на којима свијет остаје, много тога неваљалога могу чути и научити, видјети и доживјети на њима. Овакови ноћни састанци, као што сам их овдје навио, много зла и неваљалства могу укорјенити у срца и душе, у мисли и радњу — у сав живот.

А зар нијесу ноћни састанци наше сеоске младежи данас такови? Камо среће, да нијесу. О томе ће се сваки врло лако увјерити, ако их мало боље промотри и проучи.

Цркве су нам празне — ноћни састанци добро су посјећени; од школе се дјеца отимају, али у коло лете чим мало одрасту. А гдје настане религиозна индиферентност, гдје се мало мари за заповијести Божје и црквене, гдје морал изгуби своју праву цијену, не можемо да тражимо прави социјални живот!

Према свему овоме држим, да можемо одговорити на први дио истакнутог питања и без устезања рећи: јест, ови ноћни састанци сеоске младежи на сијела, прела, играње, кола и пјевање јесу штетни по религиозни, морални и друштвени живот народа српског.

II.

Којима би се пастирским срествима могло противу тога радити?

Да би могли што боље одговорити на овај други дио постављеног питања, морамо најприје да изнесемо оно становиште, које ваља да заузмемо као српски свештеници према тим ноћним састанцима сеоске младежи опћенито, јер према том ћемо и удешавати сву дјелатност своју. Само се по себи разумије, да ће требати сасвим друкчија пастирска средства, ако се ставимо на становиште апсолутно штетног уплива

тих ноћних састанака и као таковима навијестимо рат до истријебљења, а сасвим друкчија, ако се ставимо на становиште, да су штетни само релативно и прегнемо само, да их исправимо. Морамо дакле најприје да будемо на чисто, које становиште да заузмемо према тим ноћним саставцима сеоске младежи.

Без разлике знања и положаја, без разлике спреме и способности — сви народи имају свој начин весеља и забаве. То је скроз природан процес. Живот је и онако сам од себе тежак, сам од себе и сувише прозаичан, а природа вјечна сила да тражи одређене часове, да даде мало одушке и осјећајима својима. Нема народа на свијету и најхладнијег и најозбиљнијег, а да нема и свој начин забаве, игре и весеља! То тражи и природа и сама организација социјалног живота! И не ћемо и не можемо наћи народа на свијету, који нема и својих народних забава! Па можемо ли да тражимо од српског народа, да и он не одговара природи, да нема свога начина забаве и игре? То тек не можемо? А шта су ти народни ноћни састанци, та сијела, прела, играње кола? Ништа друго већ природан резултат те душевне потребе саме природе човјекове. И као с таковима морамо рачунати. Људи читав дан радили, били у послу, нијесу имали кад ни да се поразговоре. Ноћ пала, сутра празник — хајд да се поразговоримо, да коју отпјевамо.

Зар смо ми бољи? Немамо ли и ми позоришта и сијела, и банкете и бесједе и друге разне забаве, гдје се веселије поразговоримо, позабавимо, а народу ама баш ништа да не дозволимо?!

Сама природа захтјева забаву и весеље и док нијесмо у стању народу дати други бољи и згоднији начин забаве од овога данас, не можемо да устанемо противу ових. И не треба да устанемо противу њих, већ само да их што боље размотримо и упознамо и устанемо да исправљамо оно, што на њима не ваља. Св. дужност хришћанска и врела љубав за мили народ позива нас, да употријебимо све, да са тих народних забава одстранимо оно што не ваља, да их управимо њиховим правим путем, да их препородимо.

У самој својој суштини сами ти састанци — осим неких — нијесу толико рђави. Много и много су и бољи и љепши и паметнији од многих господских забава.

Има и у њима неваљалога — као што смо видјели — и то морамо да исправљамо, али они имају и својих добрих страна. Колика је разлика између тих наших ноћних састанака и ових у западних народа?! Док се на њиховима поглавито иде за тим, да се тијело разигра у страсти, дотле се на нашима колико је могуће душевно навидава.

Имамо и ми, истина, наше ноћно сеоско коло, кога нико не смије узети у одбрану, јер би то значило бранити зло и неморал. Ни ја га не браним, Боже сачувај. Још велим, да морамо да сви устанемо и прегнемо свим могућим начинима и средствима противу њега, али на нашему сијелу и прелу може се угодно и корисно позабавити. Као што може — како смо навели — младеж на њима много неваљалога чути и научити, исто тако може чути и научити и што паметнога, доброга и корисногa. То зависи од оних, који су на састанку — о чему разговарају, како ријеч воде.

Гдје се боље износе и предају народне традиције, него на тим састанцима? Гдје младеж може више чути и научити славу и величину својих дједова? Сву историју српскога народа у свој својој величини и љепоти народ је на тај начин очувао, предајући је од оца на сина. И она млада срца живље заиграју, уписују у дубине душе оне идеале за које су им стари муке и прогонства трпјели и подносили; и чеиче се слушајући како су за своје светиње и крв пролијевали. За крст часни и слободу златну многи је и многи изгинуо, јер је одушевљен, васпитан, очеличен приповиједањем на тима ноћним састанцима о слави и јунаштву дједова. Не знате ли, шта је то пролити чисту, свету сузу, то онда отиђите на који такан сеоски састанак и видјећете је и пролити!!

(Наставиће се.)

Зворничка епархија и њени митрополити

— историјски преглед —

Душан Тешић и **Јаков А. Поповић**, богослови.

(Рељево.)

I.

Зраке свјетлости Христове науке можда су још онда допрле у крајеве негдашњег предјела Соли[1]), кад је оно ап. Павле послао Тита у Далмацију (II. Тим. IV. 10), или кад исти апостол сам вели, да је његова проповиједь допрла чак до Илирика (Римљ. XV. 19). Али у главном Хришћанство се раширило у области данашње зворничке епархије онда, кад су Срби у опће примили хришћанску религију. Но и прије тога, крајем IX. вијека, постојала је сријемска епископија у Sygmium-у (данашња ср. Митровица), којој је према политичкој и

[1]) Данашња Тузла од турске ријечи туз (со) спомиње се први пут код Конст. Порфирогенита као Σαλιγνές. У средњем вијеку писало се ово мјесто Sale, а у мађарским повељама XIII. вијека Sou, Sow (C. Jireček, Die Handelsstrassen und Bergwerke von Serbien und Bosnien während des Mittelalters, Prag 1879. стр. 30).

црквеној подјели припадала и област зворничке епархије[1]). Како је пак била уређена црква у овим крајевима, кад је њено становништво постало претежно српско, не да се опредијелити, јер као што је тамна историја српске цркве у то доба у опће, она је најгамнија у Босни, особито у крајевима према Сави, у данашњој посавини од Уне до Дрине. Неки историци мисле, да је прва епископија међу хришћанским Србима била Прва Јустинијана, но то не ће бити тачно[2]). Не можемо помишљати ни на охридску архиепископију, која је бугарска творевина, те је са помјерањем бугарскога политичкога центра од истока ка западу била и она помјерана у том правцу, од Силистрије (у средњем вијеку Дристра од римскога Durostorum) у Софију (Средац — Serdika), па одатле у Охрид. Остаје нам једино рашка епископија, која је установљена, по свој прилици, за доба великог жупана Мутимира (IX. вијек) или најдаље у првој половини XI. вијека[3]) и за дуго времена (управо до св. Саве) била једини расадник духовног живота православних Срба, особито од времена одвојења цркава (1053. г.), па и православних Срба у предјелу горепоменуте епархије зворничке.

Кад је св. Сава 1219. г. у договору с патријархом Манојлом и царем Теодором Ласкарисем установио српску архиепископију и у њој осам епископија[4]), политичке и вјерске прилике српског народа у то вријеме нијесу биле повољне за напредак православља у унутрашњости Босне. Римска црква гледала је свима силама, да обори „шизматичку“ цркву српску (јер су Латини сматрали православне као шизматике — schismatici) и да на њеним развалинама рашири своју моћ, коју су хтјели распространити помоћу Угарске, чији су краљеви одавна похлепним оком гледали на Босну и на њу од вајкада полагали неко крунско право. Сепаратизам, који је овладао српским крајевима тога доба, помогао је, да су се те римске и угарске жеље заиста донекле и остариле, што је допринијело, да св. Сава није могао установити у Босни више од једне епископије, наиме дабарске, чија је катедра била на самој граници Босне. У то вријеме била се је и богумилска јерес дубоко унукла међу босанске Србе, да је чак основала и своју

[1]) По легенди у Миљовој грчкој патрологији vol. 116. засновао је цркву св. Димитрија у V. вијеку Леонтије, префект Илирика, по којој цркви је названа садашња Митровица. Крајем IX. или почетком X. вијека бјеше у Сирмијуму епископија, која се спомиње у повељи византијског цара Василија II. (ὁ Σερμίου ἤτοι Στρατζμίου). (C. Jireček, Das christliche Element in der topographischen Nomenclatur der Balkanländer. Wien 1897. стр. 93 и даље).

[2]) Justiniana Prima, чији је цркву цар Јустинијан I. обдарио привилегијама, бјеше главно мјесто провинције Дарданије, а по домишљању Инглеза Ивенса идентична са римским Scupi, чије се рушевине налазе у близини Скопља (Источник, 1900. стр. 345).

[3]) И. Руварац, Рашки епископи и митрополити, у Гласу LXII. стр. 4—8.

[4]) Ни у броју се не слажу срп. историци, јер једни држе, да је основано 12 (Срећковић, Ружичић, Никетић), други 10 (Дучић: Књ. рад цкв. IX. стр. 90), а трећи 8 епископија (И. Руварац, Голубински и др.) Ово пошљедње као да највише одговара истини.

јерархију, која је врло наличила на јерархију у православној цркви, па како је било у осталој Босни, то није мимоишло ни зворничку епархију. Главни представник те богумилске цркве био је дједь, који је столовао у Јањићима (код Зенице); али узевши у обзир историјске споменике, та црква ипак није била тако јака. Као преставник народне босанске цркве, спомиње се Епископъ црькве босньске, који је можда био православни епископ над свом Босном. Предјелима пак, који данас састављају зворничку епархију, управљали су према политичким приликама, или тај епископ цркве босанске (ако је наиме био православни), или дабарски, или мачванско-сријемски архиепископ. Овај посљедњи још прије и с тога, што је краљ Драгутин, син краља Стевана Уроша I., владао у Борчу, Сребреници, Зворнику и његовој околини и подизао манастире[1]).

Кад је установљена зворничка епископска катедра, и да ли је још за вријеме српске независности, не да се тачно опредијелити, али је лако могуће. Голубински[2]) мисли, да је могла бити основана за краља Стевана Тврткa I., који је био православни владалац, крунисан од српског митрополита у Милешеву, али касније додаје, да је вјероватније, да је основана у периоду турске владавине. Она је постојала периодично, неко вријеме била је попуњена, али је већ 1715. год. у каталогу јерусалимског патријарха Хризанта не налазимо. Пок. архимандрит Н. Дучић вели, да је постојала у другој пол. XVI. вијека, а које је године установљена, тачно се не зна[3]).

Пропаст српских држава, праве Србије и Босне, утицала је негативно и на цркву. У том времену (1459. г.) била је укинута и пећка патријаршија, те српска црква остаде без свога поглавице, а многе српске епархије биле упражњене. Мађари се отимаху с Турцима о власт у предјелима од Јајца до Бихаћа, и од Сребреника до Зворника. Мађарска тврђава Теочак најбоље свједочи о њиховим тежњама, да и не говоримо о другим, а све у близини Зворника. Од тога највише страдаше православна црква српска, која је једина у то мутно доба представљала српски народ.

Наравно, да у таквом времену није могуће опширније говорити о историји цркве. Пропагандистичка политика римске цркве уплела је своје прсте и овдје, те већ налазимо њену provincia Bosnae Argentinae, а у самом Зворнику бијаше фрањеваčки манастир[4]).

[1]) Краљ Драгутин и краљ Владислав основали су манастире: Ловницу и Папраћу (Дучић: књиж. Радови IX. стр. 351), а може бити и ман. Тавну.

[2]) Краткій очеркъ исторіи православныхъ церквей. стр. 571—2.

[3]) Н. Дучић, књиж. радови IX, стр. 338.

[4]) О пропагандистичком раду римске цркве у Босни види дјело Фермендина, Acta Bosnae potissimum ecclesiastica. Zagrabiae 1892.

Турска навала одузела је и овој црквеној области велик дио вјерних, но с друге стране нестало је Богумила, а њихово мјесто заузеше пљедбеници Мухамеда пророка. Рекосмо, да је епархија зворничка с доласком Турака изгубила велик дио вјерних, који су прешли у Мухамеданство, и то већином племићи. Даде се претпоставити, да је и доста Богумила прешло у Мухамеданство, а неки дио у православље[1]). Но данашње мухамеданско становништво у истој епархији није сво таквог поријекла, него их је добар дио правих Турака, који су се разбјегли послије пораза код Беча (1683. г.) и освојења Будима (1686. г.) у већем броју по питомим крајевима зворничког пашалука, и другим предјелима, имајући собом фермане[2]), да заузму себи мјесто гдје хоће и да се настане. Том приликом страдали су многи српски манастири и цркве особито у овој епархији.

Послије обновљења пећке патријаршије 1557. г. кад је оно велики везир Мехмед Соколовић поставио свога брата Макарија на патријаршески престо, српска црква добила је опет свога представника, а српске епархије попуниле се. У разбацаним записима по разним српским споменицима спомињу се многе српске епархије, које су спадале под пећку патријаршију, па међу њима и зворничка[3]). И та се епархија спомиње као таква, која је постојала већ у другој пол. XVI. вијека[4]) Узевши као историјски факт, да је ова епархија основана за краља Драгутина (Иза 1282. год.) или за Стевана Тврткa I. (1354.—1391. г.) она је била укинута ушљед пропасти државне независности и укинућа саме патријаршије, да се опет на ново подигне послије 1557. год. пошто је између 1459—1557. год. била под охридском архиепископијом, која је заузела епархије пећке патријаршије.

Да је зворничка епископска катедра заиста на ново уздигнута или основана послије обновљења пећке патријаршије, служи нам за доказ поменик умрлих зворничких владика, који су забиљежени ради спомињања у Сопоћанском манастиру[5]). Ко је писао те записе и када, не зна се.

---

[1]) Неки мисле, да су Богумили листом прешли у Мухамеданство, но то је врло погрјешно, мишљење, јер се томе противи много шта, а највише само данашње Мухамеданско становништво, које нарочито светкује Ђурђев-дан, Илијин дан, Митров-дан и друге прав. свеце. Томе се противе и други нар. обичаји у њих.

[2]) Такав један ферман чува се и данас код ага Будимлија, који су ранорили манастир Папраћу, отели њене земље и настанили се више самог манастира, при брду, те данас говоре српски. (Исте ага Будимлије и данас постоје више манастира Папраће).

[3]) Голубински, op. cit. стр. 490.

[4]) Дучић, Књижн. рад. IX., стр. 338.

[5]) Споменик срп. краљ. акад. III. стр. 177.

(Наставиће се.)

Проповијед на недјељу о блудном сину.

(Мојим ученицима).

Лука 15, 11—32.

Кадгод прочитам ово св. јеванђеље о блудном сину, увијек ме садржина његова дубоко потресе. Посматрам с једне стране, како човјек може дубоко да падне у гријех и да изгуби своје високо достојанство и одређење; а с друге стране, колико је велика и брза Божја милост и благодат, која притјече у помоћ биједнику, који се у гријеху дави и тражи помоћи. При првом плачем на рушевинама среће и блаженства праведничкога живота, а при другом осјећам неизмјерну радост, кад видим, да Бог милује и грјешнике и да им све опрашта, кад се искрено кају. Колико ме при посматрању првога хвата гроза, кад видим човјека на ивици пропасти, толико ме весели срећан спас његов, кад га повраћена милошћу Божјом видим у благом загрљају Божје благодати.

Па да посмотримо данас у оваквом расположењу душе, са којих узрока допада човјек (овдје блудни син) грјешнога ада; који је то пут, који човјека поново повраћа Богу, и какве добре пошљедице прате то враћање.

I.

Како просто, а како красно почиње данашње св. јеванђеље! *Човјек један имаше два сина.* Чисто видимо срећнога оца, који ужива у мирној и тихој задрузи са своја два послушна сина. Сви захтјеви за добар и срећан живот ту су. Отац љуби дјецу своју, а синови слушају оца и покоравају му се у свему. А плод тога је срећно напредовање имања и задруге. Али не задуго! Јер *млађи од њих рече оцу: Оче! дај ми дио од имања, што припада мени.* Отац на први мах чуди се, шта је сину, шта му је неправо у кући родитељској. И видећи га горда и незадовољна даје му дио, премда га родитељско срце боли и цијепа се при растанку са сином, који *нешом до неколико дана покупи све своје и отиде у даљну земљу.*

Зауставимо се драги моји, на овом мјесту, јер је врло важно и значајно. У сину овом оличен је *грјешник.* Што је њега навело на остављање ожалошћена оца, то већином наводи и грјешнике, да отпадају од Бога и остављају морални закон његов. Лаж удружена са гордошћу је узрок гријешењу. Кад човјек прецјењује своје моћи тјелесне и душевне, лако се погорди, а из гордости и лажне уображености рађа се гријех. Не губите из вида, да су и анђели у почетку били добри и послушни духови Божји, али неки од њих лажно пре

цјењујући своје силе погордише се и устадоше на Бога Творца свога, да га превазиђе или бар достигну. И зато их је казна Божја постигла. Бог их је збацио с неба у адску таму, да из мрачних својих тамница од тада излијеку и људе сличним путем на гријех наводе. Сјетите се нада наших прародитеља. Каквом лукавом препреденошћу и медљаним ријечима слади Сатана Еви будуће блаженство! *Не ћете ви умријети* (кушајући од плода дрвета познања добра и зла). *Него зна Бог, да ће вам се у онај дан, кад окусите с њега, отворити очи, па ћете постати као богови и знати, што је добро и зло*[1]). И кад анђеле саблазни такво осјећање, камо ли не ће слабу, ташту и славољубиву жену и њој за љубав и мужа јој! Зашто да Бог сам ужива оно право — мисли жена — зашто и ми не бисмо могли бити као он? А око, тај први саблазнилац човјеков, већ чини своје. Раширило се као у вола, сија од вруће жеље и плод на дрвету још љепшим и примамљивијим види, срце гори од врућине и распињања, нога и сама кроји ближе, рука се чисто и сама од себе диже, да узабере забрањени плод, а не види, колика пропаст зија, да прогута зачетнике човјечанства и њихов род.

Па и овај млади син, горд и жељан славе и слободе, одбија се од оца свога, иде у далеку земљу мислећи, да свуда руже цвјетају, да ће му у слободи боље бити, него у топлом очином загрљају. Све, што још немамо, чини нам се боље и веће од онога, што је у нашој руци. И син овај нада се, да ће му се, пошто се одијели од оца, очи отворити и угледати, колико је златна слободица. И даде се свом снагом на уживање те слободе: *просу имање своје живећи блудно.* А зар је са другим гријешницима друкчије?! И њима је тако слатко извити се испод закона Божјега и живјети по вољи, пустити страстима на вољу и развити крила у слободи и разноликости гријешења, удаљити се од Бога и његова закона тако далеко, као што овај блудни син од свога оца *отиде у далеку земљу.*

Али руже цвјетају, па и прецвјетају. И дође вријеме, када цвијет опадне и вјетрови га разнесу и остане само гола, суха стабљика, пуна бодљива трња, да прича о негдашњем мајском сунцу и лахору благом. И та суха стабљика тужи дане своје у осами, јер је оставише сви, који се бајем и мирисом њезинијем негда напајаху: неста баја, неста и друштва несташних лептирова! Па и са блудним сином тако би. *Кад потроши све, постаде велика глад у оној земљи, и он се нађе на невољи.* Није чувао бијеле паре за црне дане. У бурној врви претјерана весеља и уживања, гдје се груд у човјека бијесно надима, да пресне, ко би помишљао на невољу и јад?! Подупиран веселим јецима

[1]) I. Мојс. 3, 4—5.

пријатељских пјесама и топлих налива искрености и братимства ко би се страшио немања и оскудице код толико добрих пријатеља?! Али неста блага, неста пријатеља. Сви га оставише, сви га наневјероваше. Да се бар колико — толико одржи, чува туђе свиње, и у муци и гладу жели напунити трбух свој свињском храном — некадашњи очев син, бабов мезимац!

Како се разочарао! Као што се негда у почетку свијета наши прародитељи надали, да ће им се кушањем забрањеног плода очи отворити и да ће постати као богови: и он се надао, да ће му се далеко од оца очи отворити и да ће угледати зору слободнога живота и среће у њој. И збиља отвориле су му се очи. Али, авај, шта је угледао! На голој, хладној стијени сједи млад момак, сетан, невесео. Кроз подерану капу стрши му разбарушена коса. Одијело му јадно поцијепано. Ноге му од трња крваве. Подбочио лактове о суха, прљава колена, и на руке наслонио хладно, блиједо чело, а упале замућене очи блуде му некуд далеко, далеко... Отвориле су му се очи и *дође к себи*, познао га је: та то је он, негдашњи очев син, бабов мезимац! И горко увриједјен у поносу видјевши, шта је дочекао, дође му жао, и ожалошћена срца узвикну: *Колико најамника у оца мојега имају хљеба и сувише, а ја овдје умирем од глади. Устаћу и идем оцу своме, па ћу му рећи: оче! сагријеших небу и теби, и вец нијесам достојан назвати се син твој; прими ме као једнога од својих најамника.*

II.

Благо њему, кад су му се очи отвориле, хвала Божјој благодати. Јер то је била *благодат Божја*, која га је у задњем часу уздрмала и пробудила, да је *дошао к себи*. Јест, благодат Божја је она сила, која грјешника позива, буди и освјешћује. Али као што су људи различите ћуди и гријешења њихова разнолика, и Божја благодат не дјела на сваког једнако. Не слуша сваки глас доброга анђела, нити се лако поводи за искреним савјетима. Некоме треба пуцањ грома и шиктање муњевитих змија над главом, да се освијести. Некојега би добра ријеч још већма раздражила умјесто повратила. За те људе Божја благодат друкчије ради: они сами морају увидјети и искусити пад свој и пропаст. Тако и овдје. Отац задржава сина код куће. Ријечи су му искрене и топле као у анђела хранитеља, али син их не слуша. Он не вјерује да може доћи оно, што отац прориче. Треба дакле сам да се увјери. И видјели сте малочас, како је живо и сликовито увјерење то. Узмите на око друге грјешнике нпр.: пијаницу и карташа, који претвара дан у ноћ и ноћ у дан, занемарује посао свој и занат и руши здравље

своје. Обреченуо би се ма вас, да га на пошљедице опоменете. Надима се, пуца од здравља и воље, и тек једна тежа болест, један велик губитак у имању и добром имену кадар је погдјекојег осиједестити. Не каже наш народ бадава: Мудар се на туђој штети учи памети, а луд на својој. Многи људи за времена се освијесте, а многи у лудилу и бунилу и пропадну. Узмите повјесницу свијета, узмите библију, па ћете се о сличном увјерити. Зар роду људском није било добро у заједници с истинитим правим Богом? Зар за љубав његову, која се огледа у створењу свијета и човјека и родитељском старању о њима заслужно је Бог, да се људи од њега одвраћају и отпадају? Па ипак тако је било већ од искони. Свијет се већ испочетка дијелио на синове Божје и синове и кћери човјечије, на народ послушни и изабрани и на народ, који се од Бога у мраку ума свога све то више удаљавао и Бога недјелима својима пријељо. И зар мислите, да је промисао Божји и брига о свијету и човјеку због те увриједе престала? Није. Божја благодат није престајала позивати људе, да се поново обрате Богу. Ту је било натприродно откривење Божје, ту одушевљене и громке ријечи пророка, али све то узалуд. Ту је било и природно откривење, *јер што се на Њему (Богу) не може видјети, од постања свијета могло се познати и видјети на створењима и његова вјечна сила и Божанство*[1]. Али и то узалуд. *Јер кад познаше Бога не прославише га као Бога нити му захвалише, него залудјеше у својијем мислима, и потамње неразумно срце њихово. Кад се грађаху мудри, полудјеше и претворише славу вјечнога Бога у обличје смртнога човјека и птица и четвероножнијех животиња и гадова*[2]*; и претворише истину Божју у лаж и вјекма поштоваше и послужише ствар, него творца*[3]. *Зато их предаде Бог у срамне страсти*[4]*, у покварен ум, да чине, што не ваља*[5].

Јест, у самим недјелима њиховим, у калу грјеховном, у прашини и ништавилу хоће Бог да их осиједести. И Спас свијета и обећани у рају Месија није дошао одмах по паду, него је дуго чамао род људски у гријеху и невољи. И тек када су јади превршили сваку мјеру; када се чаша горкога искуства почела преспати; када се небо проламало од уздаха притијешњених људи — *тада посла Бог Сина свог једнороднога, који је рођен од жене и покорен закону, да искупи оне, који су под законом, да примимо посиновљење*[6].

Ко је дакле пробудио људе незнабошце и грјешнике, да траже Господа? Она иста пријатељица човјекова, која је и блудног сина осиједестила — *благодат Божја*. И као што блудни син на позив Божје благодати не премишљаше се дуго, него *уставши отиде оцу својему*, да

[1]) Рим. 1, 20. [2]) Ib. 1, 21—23. [3]) Ib. 1, 25. [4]) Ib. 1, 26. [5]) Ib. 1, 28. [6]) Гал. 4, 4—5.

макар мало милости испроси, макар и онолико, колико најамници његови уживају — тако је жељно и одлучно завапио у горчини својој пали и тешко измучени човјек. А Отац небесни примио га је исто онако, као што је овај јеванђелски отац примио свога блудног сина: *Кад је још подалеко био, угледа га отац његов, и сажали му се, и потрчавши загрли га и цјелива га. А син му рече: „Оче! сагријеших небу и теби, и већ нијесам достојан назвати се син твој.“ А отац рече слугама својима: „Изнесите најљепшу хаљину и обуците га и по ајте му прстен на руку и обућу на ноге. И доведите шеле угојено, те закољите, да једемо и да се веселимо.* Какво изненађење! Колики обрт! Син тражи само мало милости, макар да буде као најамник у оца, а отац прима га као сина и поставља у старо његово достојанство. Зар није ово, да се човјек заплаче при осјећању толике доброте, такве очинске љубави, која заборавља увриједе и милостиво их прашта, која позива још: *да једемо и да се веселимо*, и даје удијела у весељу и радости тој?! О, како је милостиво срце родитељско, кад у трену ока све заборавља и при повратку грјешнога сина још се радује, мјесто да казни! Таква је радост на небу била у Оца небесноga са светим анђелима његовим, кад је Добри Пастир на земљу сишао, да потражи изгубљену овцу, грјешни род људски, и узевши га на раме привео Оцу свом небеспом. Прими ме као најамника — гласио је вапај његов — кад већ робујем, да теби робујем, Творцу своме! Али се изненадно, јер као удионичар Новога Завјета *већ није више роб, него син. А ако је син и наслједник је Божји*[1]). Слава Богу на висинама за све ово добро, јер у хришћанству, у загрљају Оца небеснога нема духа робовања, него живи дух посиновства, ту је одношај оца према сину[2]), ту је љубав, која призива, прашта и узвисује на прво достојанство сваког човјека, који се обраћа и каје. А тако је и са сваким грјешником. Као што отац овај јеванђелски рече слугама својима: *Изнесите најљепшу хаљину и обуците га и подајте му прстен на руку и обућу на ноге* — тако и Отац наш небесни даје нам благодат своју, која, пошто нас је привела на покајање, препорађа нас и од гријехом укаљаних и нечистих чини нас свијетлима и чистима, оправдава нас и освећује, свлачи са нас *старога човјека по првоме живљењу у жељама преварљивијем, да се обновимо духом ума својега и обучемо у новога човјека, који је саздан по Богу у правди и светињи истине*[3]).

III.

Ко се од нас не би обрадовао, да види себе удостојена пређашње части и достојанства, које је гријехом и безакоњем био изгубио? Те по

[1]) Гал. 4, 7. [2]) Римљ. 8, 15—17. [3]) Ефес. 4, 22—24; Кол. 3, 9—10.

том можемо представити радост блудноga сина, који се топи у милини очеве љубави и милости. Али старији брат његов не дијели радост са оцем и братом. Он је сушта противност њима: код ових радост и весеље, а код њега горчина и јед. Дошавши из поља са посла чуди се и изненађује га весеље и пјевање у кући. Кућа њихова била је тако дуго глуха, о пјесми се никад ни мислило није. Мора да се нешто изванредно догодило. И збиља на зачуђено питање његово одговара му један од слугу: *„Брат твој дође, и отац твој закла теле угојено, што га је здрава видио.“* Није требало више. Овај старији син на ове ријечи мијења се у лицу, око му гњевом пламти, а срце му завишћу дршће. Ето — мисли — шта сам дочекао! Ја увијек са њим, чувам му кућу, радим за добро њено и мучим се, па мени отац никад није приредио такво весеље. Зашто сам се дакле трудио и мучио? Кад ето овај пробисвијет и развратник, који нам је образ и кућу окаљао, сад куса све радости и плодове, који су мени одређени били. И *не шкадијаше увн*, да се заједно с оцем и братом весели. А отац осјећајући и знајући, да ће тако бити, блажи га и лијепо му разлаже поступак свој: *Сине! ти си свагда са мном, и све моје твоје је. Требало се развеселити и обрадовати, јер овај брат твој мртав бјеше, и оживље; и изгубљен бјеше, и нађе се.*

Многи тумачи разумију, да се под старијим сином симболички приказује изабрани народ Божји — народ израиљски; а под блудним сином народ, који је од Бога отпао био и дуго лутао — народ незнабожачки. Према томе лако је разумљив гњев и завист старијега сина при посматрању, какве части удостојава отац млађега сина при повратку његовоме. Позната одијељеност и туђење јеврејског народа од осталијех дивно је оличена у овом старијем сину. По мишљењу Израиљаца за отпаднике, грјешнике и невјернике нема спасења! Живи представник оваквога мишљења и увјерења је пророк Јона у односима према незнабошцима. И како је са доласком на земљу Доброга Пастира разрушена ограда, која је дијелила свијет по неком прадједовском праву на Богу миле и проклете људе; како је у хришћанству постављено начело љубави једнакости и братсва, јер сви смо синови једнога Оца небеснога и браћа међу собом; и како се читав рад Доброга Пастира кретао око приближавања и обраћања изгубљенога стада, грјешног рода људског — разумије се, да израиљском народу није било право, да се у једној општини, у једној цркви нађе у друштву са дотле презреним људима и народима. И ријаво васпитач мислио је и у хришћанству уживати нека посебна права, одлична од осталијех, Али није тако било. Рад благодати Божје на обраћању грјешника

изван окола изабранога народа био је тако обилат и плодан, да је *радост* ради тога била много већа и јача, него роптање израиљског народа. А зашто збиља радост? Ено дивно је речено у контексту данашњега св. јеванђеља, да као што пастир оставља деведесет и девет оваца и вере се по гори и врлети тражећи изгубљену овцу, и нашавши узима је на раме своје радујући се, и дошавши кући позива сусједе своје: *Радујте се са мном, ја нађох овцу моју изгубљену* [1]); и као што жена имајући десет динара и изгубивши један пали свијећу, сагиба се и мете собу, док не нађе изгубљени динар, и нашавши га позива сусједе своје: *Радујте се са мном, јер нађох динар изгубљени* [2]) — *тако бива радост пред анђелима Божијим за једнога грјешника, који се каје.* [3]) Зато је и поље витлејемско засијало необичном свјетлошћу оне ноћи славне, када се свијету родио спас. Зато је тај велики догађај, а са надом на избављење грјешнога рода људског, и објављен људима радосном анђелском пјесмом: Слава Богу на висинама!

Но узмимо, да се под блудним сином разумије управо грјешник, а под старијим сином праведник, па и онда је лахко схватљиво, зашто се овај буни против оца, што је у часу заборавио на све зло, које му је млађи син нанио, и прима га и удостојава још части и весеља. Какве части? Исте онакве, као и њега, који је увијек уз њега био и није га вријеђао. Зато и мисли и говори онако бесмислено, како напријед наведосмо. До мало час добар и праведан, а за тренут један како и из њега говори незадовољство, рек' бих слабост и саможивост, што ће и други дијелити његово право и изједначује се са њим [4]).

Али ко је судија Богу? Или *кад он што наумн, ко ће га одвратити? Шшо душа његова зажели, оно чини.* [5]) Мали је човјек и ограничен, а *Божји судови су неисшшшљиви и неистражљиви шутеви његови.* [6]) *Он све ради по савјету воље своје* [7]). *По вољи својој ради у сили небеској и у крајевима земаљским, и не има, ко ће се усиротивиши руци његовој и рећи му, шта си урадио* [8]). *Или зар није властан у својему чинити, што хоће* [9]). А поврх тога не заборавите, да је Бог поврх слободе у вољи својој још и бесконачно добар и милостив. Он *не тражи смрти грјешника, него да се обрати безбожник и жив буде* [10]). *Он хоће, да се сви људи спасу.* Зато је и послао на земљу Сина свога, да приазове грјешнике на покајање. За то је Христос и основао цркву, да у њој као у Нојевој лађи нађу спаса сви, који се гуше у грије-

[1]) Лука 15, 4—6. [2]) Ib. 7—9. [3]) Ib. 10. [4]) Мат. 20, 12. [5]) Јов. 23, 13. [6]) Римљ. 11, 33. [7]) Еф. 1, 11. [8]) Дан. 4, 32. [9]) Мат. 20, 15. [10]) Јез. 33, 11.

сима. Зато у тој цркви и почива благодат Божја, да се грјешници њоме освећују, спасавају и приводе колу праведника, савршенству и позиву своме, *да сви једно буду* — као што рече Господ у пошљедњој молитви пред страдањем својим — *као ти, оче, у мени и ја у тебн, да и они* (сви људи: и праведници и грјешници) *у нама једно буду* [1]), да се успостави поремећени стари добри ред и одношај међу Богом и човјеком. Ето зато и овај јеванђелски отац радује се у срцу своме, што син његов мртав бјеше, и оживље; и изгубљен бјеше, и нађе се. Зато је и на небу тако велика радост, кад се један заблудјели грјешник покаје и обрати.

* * *

Видите из свега, драги моји, да нас *на живот* позива Господ. Па ако кадгод и код нас нађу дани тешког искушења, и који поклизне и спотакне се, не дајте се, да паднете и занемарите се у помисли на поправљање и повратак Богу и његову закону. А који ће се и у невољама грјеховним моћи одржати, да са свијем не пропадне? Онај, који буде имао будну и истиниту савјест, чисту свијест о себи, неугашен осјећај човјечјег поноса и високог достојанства и чврсту, сталну вољу, коју ништа не може да спријечи, која живо ради и бесједи: *Уставу и идем оцу своме!* Амин.

Синђел Владимир Боберић,
катихета велике гимназије.

Женидбе у Босни и Херцеговини.

— **Драг. Драгојевић.** —

(Наставак.)

I. Наредба

земаљске владе за Босну и Херцеговину од 22. децембра 1887. бр. 72411/I. о давању женидбених дозвола аустријским и угарским држављанима у подручју окупације.

Одредбе § 12. наредбе ц. и кр. министарства спољашњих послова од 2. децембра 1887. (др. з. л. бр. 234), по којима аустријски и угарски држављани, кад хоће да се жене у Босни или Херцеговини, имају потражити на то дозволу од дотичнога ц. и кр. консуларнога уреда, до сада су у толико промијењене, што су укинућем ц. и кр. аустро-угарских консулата по окупацији ових земаља прешле дужности њихове на ону земаљску владу.

Одржање овога прописа наређено је особито отписима високог ц. и кр. заједничкога министарства од 2. септембра 1883. бр. 4198 и

[1]) Јован 17, 21.

од 11. маја 1884. бр. 2756/Б. Х. те по тому треба аустријским и угарским држављанима, који хоће да се у Босни и Херцеговини жене, као и прије, особита женидбена дозвола.

Право на давање таквих дозвола, које је окружницом од 12. октобра 1879. бр. 20551 (зборник закона 1878—1880. I. свеска стр. 298) придржано земаљској влади, пренешено је затим наредбом од 15. септембра 1882. бр. 28554/I. (зборн. зак. 1882. стр. 408) на окружне области.

Али поступак, који се при давању женидбених дозвола од стране к тому надлежних окружних области обдржавати има, различан је према тому, је ли потражилац дозволе аустријски или угарски држављанин, те се у сврху уређења овога поступка слиједеће наређује:

I.

У оним случајевима, гдје се ради о женидби, аустријских држављана, т. ј. припадника у царевинском вијећу заступљених краљевина и земаља, у Босни или Херцеговини, имају окружне области, којима припада давање дотичних женидбених дозвола, на то силити, да се потражилац дозволе искаже свједочбом о особој способности за женидбу (§ 4. о. гр. з.) као и политичком женидбеном дозволом, ако би та потребна била по постојећим законима његовога завичаја.

Издавање свједочбе о особној способности за женидбу надлежи ц. кр. котарским капетанствима, односно у оним градовима, који особите штатуте имају, општинским областима, којима је повјерено политичко уредовање (магистратима) аустријског пребивалишта женика, и то само на темељу поузданих обавјештаја о годинама и самосвојности, о неженьеном стању и о другим, ове особне способности одређујућим моментима.

Ове свједочбе аустријских завичајних области о особној способности за женидбу, не важе за доказ да нема никакве сметње женитби, него је придржана истрага и рјешење питања, да ли у конкретном случају склопљени брак аустријскога држављанина заиста важи, како о том у Аустрији до расправе дође, искључиво надлежном аустријском суду (чл. III. закона од 25. маја 1868. др. з. л. бр. 47).

Дакле у случајима, гдје се ради о женидби аустријских држављана у Босни и Херцеговини настањених, код којих се не би могло више повраћати на пребивалиште у Аустрији, или у случајима, гдје су код женика услиједа његовога борављења у подручју окупације или обзиром на особу, с којом се у овој земљи има женидба склопити особито на његову особну способност утичући односаји настали, који

нијесу могли бити познати политичкој завичајној области у Аустрији при издавању свједочбе о особној способности за женидбу, нарочито ће окружним областима надлежати, обстојност ове способности женика с обзиром на ове особите односаје, узимајући аустријске женидбене законе на темељ, самосталном точном испиту подврћи, и под околностима ускратити женидбену дозволу, и не пазећи на поднешену свједочбу способности аустријске завичајне области.

Тако звана политичка женидбена дозвола, која је различна од свједочбе о особној способности за женидбу, то јест проста потврда, да из обзира издржавања против женидбе нема никакве запреке, постоји само односно онаких аустријских држављана, који су у земљама Тиролу и Форалбергу завичајни и то само што се тиче становите категорије особа.

Исправа о политичкој женидбеној дозволи, односно потврда о излишности исте, издаје се у овим двјема земљама од општина. Ипак мора таква исправа, издана од општина, које не службују у исто вријеме као политичке области, да би правоваљана била, свакад од надлежнога котарскога капетанства видирана бити.

У Краљској постоји уредба тако званих женидбених пријавница, које се не смију ускраћивати. Што се најпослије тиче ограничења женидбе, која произлазе из обранбенога закона, то се окружне области упозорују да по одредбама §§ 43. и 52. обранбено-законске новеле од 2. октобра 1882. (др. з. л. бр. 153), обранбена дужност за аустријске држављане грађанскога сталежа сачињава запреку женидбе и у самом случају занемарења ставне дужности, само до 36. године живота.

Активним војничким (домобранским) особама треба за женидбу дозвола њихове претпостављене војничке (домобранске) области. Напротив употребљавају се општи закони и прописи о женидби на оне обвезанике стојеће војске, који трајни допуст имају, чим пријеђу трећи добни разред, затим на друге не активне војничке (домобранске) особе, те не подлеже исте дакле односно женидбе ограничењу из обранбенога закона.

На темељу тога позивају се окружне области, да аустријским држављанима грађанскога сталежа, који још нијесу прешли 36. годину живота, те се не могу исказати нити изузетном женидбеном дозволом о свршеном испуњењу обранбене, односно ставне дужности, нити припадају к оним не активним војничким (домобранским) особама, које се наводе у § 52. обранбено-законске новеле од 2. октобра 1882. дозволу за женидбу само онда дају, кад исте потврду својих завичајних

политичких области допринесу, да против њихове женидбе у погледу обрапбене дужности никакве сметње нема.

Окружне области имаће дакле, када за женидбену дозволу замоле аустријски држављани, који би услијед обрапбене дужности у погледу женидбе могли ограничењу подлежати, увијек најприје добавити на ово односеку се најаву надлежне политичке котарске области (ц. кр. котарскога капетанства или магистрата градова, који особите штатуте имају) женика. (Свршиће се.)

Друштвене ране у Француској.

— превео с руског **Гр. К.** —

[Ср. Карловци].

Слично стање појављује се у животу сваког појединца и сваког народа. За сваког човјека наступа једном врријеме, када он престаје водити упорну борбу за опстанак и кад почиње грјати своје ноге код топле пећи у лаким панталонама. Имућне породице француске »сазреле су сада за пећ«. И то »сазревање« морало је неминовно наступити историјским путем: Француска — најстарија културна земља у Европи — бјеше у току многих вијекова воља у култури. Она увијек даваше о себи знака у свјетској повјесници. Ратови и политички преврати прошлога вијека њу су стали силне крви. И захваљујући томе она је без сумње добила право на »ses aises« — у наслоњачи крај пећи.

Чак и француско законодавство већ читав вијек ради на томе да одвикне имућну класу становништва од великих породица. Као и при »ancien regime« — и отац једне породице могаше лако путем завјештаја продати титулу, имање најстаријем дјетету и то и таково право наслеђства учинило је, да дјеца размишљају само о себи и бјеху енергична само у личној ствари, јер за свако дијете оченим завјештајем — што имађаше законску силу — бјеше зајамчена највећа част и положај. Али француски »pater familias« који се највише да му дјеца не осиромаше, зато и не дијели имање и зато управо и не рађа дјецу. —

Да би били потпуно објективни морамо примјетити, да није баш само благостање и безбједност дјеце узрок што француски имућни родитељи ограничавају број дјеце. И ако се у несигурним у материјалном погледу породицама средње буржоазије, тамо гдје још није достигнуто велико богатство, родитељи истроше абог дјеце у сваком погледу, родитељи богатих породица јамачно знају, да већи број дјеце иде на рачун родитељског доброг живота, задовољства и раскоши. Садашњи пак супрузи имућних француских породица одлучно су противни такој жртви. Дијете, »које нико не жели, које ограничава оцу расходе на уживања матери — на тоалете (како вели једна савремена списатељица), оставља се намјерно у бари међу жабама«. Све до сад речено могло би се овако карактерисати: Циљ коме теже француске породице, јесте благостање; тежња за материјалном удобношћу и својом и свога потомства, све је то узрок њиховог слабог плођења или како Димон вели: »Сиромаштво, незнање, старе навике и обичаји, ниски ступањ културе, сујевјерја, — услов су за јако множење«.

Само се по себи разумије да се француски имућни грађани не одликују ни »сиромаштвом« ни »старим навикама и обичајима« ни »незнањем« — и зато рођења и не достижу онај број који би требало. Као резултат материјалистичких тежња и погледа француске имућне класе становништва појављује се тежња за добрим положајима, сигурним ухљебијем, за државним службама и мјестима, која су безопасна и доносе сигуран приход и углед у друштву.

Ернест Лавис објашњује ту карактерну црту француза чак и етнографски: »Француз — син умјереног климатскога појаса — воли пријатан, умјерен живот без великог напора.« Чиновник, који са званичним изразом лица проводи вријеме у звању, чита новине, пуши цигаре, прима пријатеље и који је у $4^1/_2$ часа већ слободан, јесте идеал свих младих људи и предмет жеља свих матера које траже зетове.

У току читавог вијека све национално образовање у Француској бјеше усредсређено у полагању гимназијских испита. »Свршн прво гимназију и тада ће бити свега што треба« — вели француски отац своме сину. И клањање пред дипломом, »уважење пергамента« јесте оно распрострањено француско зло. Француска нема ни једног реалног завода, ни једне реалне гимназије. Виших трговачких школа у ње има свега 11 са 650 ученика (у Њемачкој има таких школа 24) француске техничке школе рђаво су устројене и предавање (особито у старијим разредима) врши се непрактично и у велико су потребне реформе. Француски имућни очеви гоне своје синове (а сада и кћери) да студирају оне струке и бирају оне каријере, гдје се долази до дипломе. Навала слушалаца на више школе врло је велика, а индустријска, трговачка и техничка подузећа парализују се у исто вријеме недостатком људи.

У својој јурњави за масним положајима навлазе дјеца виших друштвених редова на силну конкуренцију »синова народа«. Опростивши се сиромаштва и бједе, ови посљедњи, захваљујући демократском устројству државе, образују се и васпитавају боље него што им материјално стање допушта, те тако и они јуре за добрим и сигурним мјестима. Тежња подиђи се и у материјалном погледу и у друштву и свугдје исто је тако велика код нижих класа као и код виших — жеља за истицањем својих премућстава у друштву. И то се показује тим јаче, што Француска никада није мислила озбиљно о уништавању привилегија племства; она их је управо проширивала а тако исто и наслаге благодатима живота жељела је да прошири на све грађане без разлике. То и бјеше намјера и циљ револуције од 1789. год. исто као и треће републике од 1870. год. »Nous sommes — говори француски писац — une democratie faconnée par la monarchie« (правилније l'aristocratie[1]).

Једном ријечи огорчена борба обухвата не само аристократију него и буржоазију. Једнаки синови богатих и виших сталежа сретају се са многобројном дјецом пролетера на заједничком путу: и једни и други непрестано грамзе за благом живота и сигурним положајем у друштву — и та патрена жеља, својствена како богатим аристократама, тако и синовима народа, увећана мување људске гомиле око катедара, око разних државних служби. Апсолутни недостатак људства у француској и сувишност у показаном смислу имају једну исту тежњу — тежњу за мирним и пријатним животом. Та тежња једнима говори: »Држи то што имаш«,

[1] Код нас је монархија, управо аристократија под фирмом демократије.

другима: »Граби штогод можеш дохватити«! Може се до душе одговорити да количина још не утиче на способност. Зар опадање количине или броја мора значити и опадање способности? Можда француски поступају потпуно мудро у жељи да спорије населе земљу и мање рађају дјеце, да би их могли боље образовати и учинити благороднијом.

Зар није скупоцјенија мала корпа племенита воћа него читава врећа обичних јабука?

То зависи — морамо одговорити — од тога на шта су оне одређене: за столом ми радије гледамо малу корпу лијепих јабука, али ако се морамо оружаном руком бранити, тада ће нам бити милија врећа и тврдих јабука. А пошто живот народа (као и живот појединаца) много више личи на међусобно добацивање тврдим јабукама, него на наслађивање лијепим, према томе народ, окружен мање културним али бројно јачим сусједима и који више интензивно него екстензивно унапређује људску културу, долази у опасност да буде побијеђен било у рату било у миру — све једно је.

Размишљајући логички, допустимо да би ту опасност могао отклонити нарочити међународни договор о томе, да се у свима државама цијени више способност становништва него бројна моћ његова. Али у већини случајева логика ништа не може учинити у погледу прираста становништва. Уз то позвато је још и из историје да се међународни конгреси и договори нијесу баш одликовали таком строгошћу и обвезношћу за стране које уговарају. И на пошљетку ништа још не доказује да ограничавање броја становништва заједчава развијање бољих страна његових. С основом се може тврдити да баш ствар обратно стоји.

(Свршиће се.)

О страдању Исусову.

Еванг. Мат 26, 14—16. 27, 1—6

— по њемачком **Милан Поповић,** парох. —

(Приједор.)

Послије тајне вечере, коју је Исус Христос држао са ученицима својим, отишао је с њима у Гетсиманију. Ето, тако се зваше мјесто близу Јерусалима, које се у историји муке Исусових зове такође и Маслинова гора, јер је била сва маслинама засађена. Овдје је Он осјећао онај страх душевни, одакле се је послије претрпљене борбе храбро повратио својим ученицима, и рекао им: »Вогтшеп, йдимъ: ѳ, предаѣй мѧ приближися.

У том тренутку дошао је Јуда Искариотски с многим људима, који су му додијељени били од првосвештеника и старјешина јудејских, да Исуса ухвати и преда. Ето, у таквом стању душевном они затекоше Исуса. Ми ћемо овдје укратко навести, како су Га његови непријатељи ухватили.

Они су се међу собом договорили, да не би било савјетно, Исуса јавно напасти, него би га требало потајно ухватити — без галаме — да не би његови пријатељи из Галилеје, сазнавши за то, стали на пут њиховој намјери. Стога су одмах с почетка за извођење своје намјере ноћ изабрали, као најзгодније вријеме за злочинца, који се у извршењу злих намјера својих клони свјетлости дневне.

Међутим бјеше им само једна сметња на путу, како и на који би начин могли за сигурно сазнати за пребивање Исусово, да не би на тај начин само тражење њихову намјеру открило, и пружило му прилику да се још више сакрије. Јер и ако се Он преко дана јавно виђао у храму и иначе, ипак за пријеме свечаности није обичавао становати у граду, већ је, као што смо чули, ноћ проводио изван Јерусалима, у Витанији или у Гетсиманији. Као што изгледа осим ученика Исусових и његових најповјерљивијих пријатеља, никоме није било познато пребивалиште Исусово, и да није један од тих постао његовим издајником, не би Га непријатељи тако лако нашли.

Ето, у толико им је добро дошла понуда невјерног ученика. Они се не стиђаху ступити с њиме у договор, погодивши се с њиме за цјену његовог невјерства, и пошто је примио новац из њихових руку, изабраше га они и за вођу оне чете, која је одређена била, да Исуса ухвати.

Ако промотримо тај поступак непријатеља Исусових, морамо признати, да, и ако је њихово огорчење спрам Исуса можда и не толико за осуду било, ако је наиме потекло било из заблуде било пак из запљељености, ипак тај споразум и удруженост са незахвалним и невјерним учеником, који је издајником његовим постао, изнапа и њих са најгрње стране њихове.

За ово се не иницкују високе племените мисли већ само у неколико праведне, па да се таква понуда као што је ова била преузе и за трен ока одбаци, ма како да је згодна била за достигнуће њихових намјера. Да, шта више због своје личне користи, да свој глас и углед кога уживаху као учитељи и претставници народа не окаљају, нијесу се смјели они послужити таквим срамним среством, да Исуса ухвате.

Међутим они на све то нијесу пажње обраћали. Може ли само порочан човјек доћи до своје намјере и задовољити своју жељу, он заборавља све па и оно што му је иначе још било као подстицање на добро: жеља, да задобије похвалу других, више пута чак и бојазан од срамоте. Видите, какви су непријатељи Исусови у избору средства, помоћу ког ће доћи до својег циља. Али — ма колико да ова околност свједочи о њихову рђавом мишљењу, то баш с друге стране иде у прилог понижењог. Пошто је био заштићен својом невиношћу и љубављу свих поштених у народу, његови се противници не усуђиваху, да употребе јавну силу против Њега. Тајна лукавост и надајство које није трпјело дневне свјетлости — то је био једини пут, на ком се уздаху, да ће к њему приступити. Тај пут баш с тога изабраше, јер су сумњали, да Га могу на други начин савладати.

И сада се појављује Јуда, ниско оруђе таквих нечасних људи, на челу чете, која му је додијељена била; чете наоружане, као да би хтјели ухватити каквог зликовца; тако многобројне чете, да кад би покушала она мала пратња Исусова да се одупре, остала би без успјеха.

У таквој пратњи и под таквом заштитом долази Јуда на мјесто, гдје се мирољубиви Исус у ноћној тишини задржавао са својим ученицима. Долази на оно мјесто, гдје је у друштву с Њиме толике многе часове провео, наслађујући се његовим љубазним опхођењем. У овом часу долази Јуда, да учитеља свога за сва добра срамном незахвалношћу награди Узалуд он гледа да сакрије намјеру с којом је дошао, од Исуса и осталих ученика то не могаше. Опкољен и заштићен оружаном четом, он више није онај, какав је дотле био; он више није пријатељ,

ученик Исусов; он је његов очити непријатељ, а пољубац, с којим га поздравља јесте уговорени знак, којим он Њега својим пратиоцима издаје.

Како је срамна та злоупотреба пријатељског знака, који се иначе чешће, али никад у томе степену злоупотребио није. Па тек каква дрскост, да се дотакне својим издајничким уснама уста праведничких, преко којих лаж ни издајничка ријеч не пређе. Тешко би се могло вјеровати, да може људска природа тако дубоко пасти, и да порок може тако страховит бити, кад се то не би и искуством посвједочило. Ето згодне прилике да сазнамо докле можемо доћи, ако се не противимо првим постицањима које нас на порок наводе. Хоћемо ли врлину и добри савјест да сачувамо, отклонимо свако зло, и ни једно не потцјењујмо. Ко неко зло за мало држи, тај доље наскоро дотле, да му никакав алочин не изгледа велики.

Истом сада с издајничким пољупцем дат је знак онима, који су против њега изаслани, кога да ухвате. Они сада приступише ближе к Њему, да ставе руке на Њега. Шта да сад чини Онај, Кога је већ тако често невиност заштићавала, и који је својим погледом, пун свијести, својим отвореним погледом разоружавао оне, који су подигли руке да Га ухвате; шта ће он може бити сада чинити, да отклони опасност од себе, која Му пријети? Како се Он односи према оним, који су против Њега изаслани били? Како против невјерног ученика, који их је к Њему довео?

Зар неће смјелост невјерног ученика, с којом он пред Њега стаје, зар неће издајнички пољубац изазвати у Њему праведну срџбу? Зар неће издајник поцијети собом ако ништа а оно бар строги укор за невјерство своје?

Не, љубазни моји! Благи Исус, који није хтио никакве освете, Који је помишљао на заштићењеност једног несретника, на његов жалостан свршетак, ставља му то његово невјерство с овим ријечима пред очи: *Јудо, на сѣ ли предаеши Сина человѣческаго преданіемъ*: Јудо *показанијемъ ли Сына человѣческаго предаеши*.

Дакле још увијек га назива пријатељем, њега — који је тако гадно оскврнио везе пријатељске и на такав начин злоупотребио знак пријатељства. Зар има очитијег доказа оне велике љубави, љубави према ближњему ма то и непријатељ био? Да Јуда више не заслужује име Његовог пријатеља, он је добро знао, с тога је то сасвим јасно и исказао другим питањем. И с тим назвом Он му је дао да само разумије, да је његово мишљење према њему увијек исто било. Још увијек Он бијаше пријатељ недостојног невјерног ученика, још увијек лежаше му на срцу његова срећа, и послије свршеног дјела није могао ништа зао' учинити, већ га сажаљевати. Он му не чини никакна приговора, већ му с најнежнијим ријечима најављује, да Он зна де, зашто је он дошао, и шта значи пољубац с којим он Њега поздравља. И како тек та изјава постаје још узвишенијом у ријечима: *Јудо, показанијемъ ли Сына человѣческаго предаеши?*

Заиста узвишена, величанствена, али до суза ганутљива! Толико осјећања, да кад би срце издајничко имало и само искре осјећаја, бацио би се пред ноге љубљеног пријатеља свога, и замолио би Га са сузама покајања за опроштење — и добио би га. Али сада он иде без осјећаја, са својом кукавном зарадом и с похвалом најокорнијих у народу, иде задовољно све дотле, док свој живот не заврши на најстрашнији начин.

Тако се понаша Исус према своме издајнику, на како се односи према

онима, који су послати да га ухвате? Овдје ћемо се послужити ријечима другог јеванђелиста.

Пошто пратиоци Јудини још овдје стоје, и незнају на кога од присутних руку да метну, то Исус приступи к њима и пита их? »Кога тражите?« и на њихов одговор: »Ми тражимо Исуса Назореја«, Он им слободно одговара: »Ја сам тај, Кога ви тражите«, као да је хтио знак невјерног ученика потврдити.

Неочекивана најава, и што је још више, чврсти и поуздани тон, којим су те ријечи изговорене, не мање и поглед, који их је пратио, и који сједочи о потпуној неустрашивости Исусовој, и о осјећају његове невиности, учинио је неисказан утисак на те људе. Страхопоштовање и ужас обузео их је од тог одговора. Они стоје збуњени и незнају шта да чине. — Такав утисак чини на најсуровија срца поглед поштеног, који се нема чега да боји. О! Шта приједи добра савјест за величанствену ствар! Како би требало и ми с највећом ревношћу да тежимо за невиношћу душе, која нам даје таково достојанство и такову заштиту. Како би требали ми, да се ма и најмање приближимо томе узвишеном циљу!

Да је Исус хтио Он се је могао послужити страхом оних људи, који су послани, да Га свезана одведу. Али Он то није учинио. Он им је дао времена да опет к себи дођу, и изјавио им је још једном, да је Он тај Кога су имали да одведу старјешинама својим. Ко би могао посумњати, да се је он одлучио да трпи?

И сада су већ пошли били, да заиста метну руке на Њега. Наједанпут се пробуди храброст у његових ученика, односно у апостола Петра. Он се лаћа мача и настоји да одбрани Исуса од нападача. Слуга првосвештенички Малхус, који је најревноснији био у извршивању налога свог претпостављеног, и који се може бити најприје усудио, да метне руку на Њега, задобио је рану од апостола Петра. Али Исус, који драговољно прима сва та страдања, неодобрава поступак свог ученика и осуђује га са ријечима: »Или мислиш да немогу сад замолити оца мога и представити ми више двадесет легиона анђела. Овијем ријечима је исказао, да је воља оца небеског да поднесе сва та страдања. И тако се је Он предао у руке онима, који су послани, да Га ухвате. Они га свезаше и одведоше.

Истина, да је Христос могао учинити, да се све то не збуде, да Га не свежу и не одведу. Као син Божји, као Бог могао је побједу одржати и над војницима и над Кајафом, и над Пилатом. »*Али како би се испунило што стоји у светом писму, да ово треба да буде?*« »*Тако је писано и тако је требало, да Христос пострада, и да устане из мртвих трећи дан.*«

Да су ученици Исусови, за пријеме страдања његових за ово знали, или да су се сјетили оних знакова, што им је Исус у том погледу давао, показали би се може бити сталнији, и онакви, како се то изискивало од ученика Његових. Тада апостол Петар не би био тако хитар и нагао, нити би страх у толикој мјери овладао њиме, да се Христа одрече. Додуше оно прво није потекло из неплеменитог узрока, оно је била пошљедица вјерности, коју је показао према Христу. Овај храбри ученик није могао подносити, да са Исусом тако поступају као са злочинцем. Њега је праведна срџба обузела, он није размишљао о том, да ли би Исус одобрио оно, што је он хтио учинити.

Исто тако што се тиче и других ученика Исусових, и они се нијесу онако држали, као што им је приличило, а особито кад се узме у обзир то, да су се тако дуго наслађавали најбољом поуком свог учитеља, и да су примили од Њега

најбоље знакове о свему ономе, што ће с Њиме бити. Јер кад су они видјели, да Исуса свезана воде, нестало је храбрости у њих, они сви напуштају Исуса и бјеже. И с каквим расположајем срца Они остављају Њега! До душе то се не може толико осудити, што они у часу опасности помишљају на своју сигурност и спас. Та и сам Спаситељ тако је хтио, Он је њихово бјегство тиме потпомогао, што је при свом страдању рекао: »*Пди суко мой пути, шитакыте ихъ ѣти.*« Али они су погрјешили, што се сасвим предадоше страху, који је њима хтио да овлада; што су на све оно, што им је Исус казао, заборавили, што је њихово повјерење у Њега сасвим ишчезнуло, што најхрабрији међу њима није нашао никаква бољег средства за своју сигурност, већ да призна да он Исусу није никада припадао.... Истина, Петар се пошље трикратног одрицања искрено покајао и горко плакао. А Бог показује милосрђе своје према кајућем се грјешнику. Трикратно одрицање Петрово Спаситељ је поправио са трикратним питањем »*любиши ли мя*«...

Нека посматрање болова Христових не учини сличних утисака на нас, који смо боље у томе упућени, него што су ученици Исусови били. Ми сви знамо, да је то ради нас и наших грјехова.

Слава ти и хвала преблаги Спаситељу наш, који си ради нашег спасења сишао на ову грјешну земљу, претрпио неисказане муке и страдања, и принио себе на крсну жртву. *Слава долготрпѣніе твоемъ, слава тебѣ!*

Из црквеног правила*)

-- парадио: **Јован Дин. Јовановић**. —

(Рељево.)

Службе православне цркве су различите према времену и приликама, када се свршавају. Њих можемо подијелити у главном на двоје: на службе, које су израз живота и рада цијеле цркве, и на службе које су у вези с потребама појединих Хришћана. Према томе једне су *сталне*, које се свршују сваки дан или с времена на вријеме у одређено доба године, то су *свакидашње, седмичне и годишње*; а друге су *нарочите или посебне*, камо спадају службе изложене у Требнику — »требе«.

Богу се треба молити свуда и на сваком мјесту и у свако вријеме. То нам налаже св. писмо како новог тако исто и старог завјета. Цар и пророк Давид у 33. псалму говори: »*благословлю Господа на всякое время*«; апостол Павле у првој посланици Солуњанима вели: »*непрестанно молитеся о всемъ благодарите* (гл. V. 17, 18).« Господ наш Исус Христос заповиједа нам: »*вдите суко на всако время молящеся* (Лука

*) При овој радњи служио сам се овим дјелима: Τυπικον τῆς Κύκκο — Печерской лавре 1882. год.; Великий Типикъ од В. Николајевића Н. Сад 1892.; Пособіе къ изученію Устава богослуженія прав. церкви К. Никольскаго С. Петербургъ 1900. год.; Новая скрижаль Аннинская Вениаминова С. Петербургъ 1891. год.; Литургика прот. Д. Смолодовича Кіевъ 1859. год.; Ежедневное богослуженіе и главные праздники прав. церкви прот. І. Лахостова С. Петербургъ 1879.; Изъясненіе всенощнаго бдѣнія прот. Стеф. Гумилевскаго Москва 1853. год.; Дни богослуженія прав. кат. восточной церкви прот. Г. С. Дебольскаго С. Петербургъ 1894. год.; Зборник од Ј. Живковића и Ј. Живановића Ср. Карловци 1901. (правило при њему); О богослуженіи прав. церкви П. изданіе С. Петербургъ 1856.; Часослов; Руководство къ изученію Церковнаго Устава IV. изд. С. Петербургъ 1902.; „Настолна книга“ С. В. Булгакова II. изд. Харков. 1900. „Наука о богослужењу прав. цркве“ Лебедев-Јовановић Београд 1898.; „Церковный уставъ“ И. Мансветова. Москва 1885.

гл. XXI., 36).« Као што се из овога види треба сваки Хришћанин, да се моли Богу у свако доба и ријечима и мислима и стојећи и ходећи. Но пошто се то не може увијек испунити, то је црква за молитву установила неко одређено вријеме у току дана. На ту установу утицао је како обичај стпрозавјетне цркве, тако исто и још више успомене на догађаје из историје новозавјетне цркве. Вријеме је за то било јутро и вече, јер је црква за вријеме гоњења у то доба вршила своје богослужење. Кад је црква постала слободном, онда је и своје службе тачније и боље распоредила и то према јеврејском управо према римском обичају, који се са државом римском раширио већ тада по онда познатом цијелом свијету, и који је дијелио као дан тако и ноћ на четир straже. Ради бољега и лакшега разумијевања изнијећемо ту подјелу успоређену са јеврејском, нашом и подјелом у Типикону. Ево те подјеле:

по римској*)	по јеврејској	по Типикону	по нашој	
vigilia quarta	јутро	10., 11., 12.	4., 5., 6.	у јутро
hora prima	први час	1, 2., 3.	7., 8., 9.	
hora tertia	трећи час	4, 5., 6.	10, 11., 12.	
hora sexta	шести час	7., 8., 9.	1., 2., 3.	послије подне
hora nona	девети час	10., 11., 12.	4., 5., 6	
vigilia prima	вече	1., 2., 3.	7., 8., 9.	
vigilia secunda	поноћ	4., 5., 6.	10., 11., 12.	
vigilia tertia	пјевање пјеваца	7., 8., 9.	1., 2., 3.	послије поноћи

Стално црквене службе дијеле се на девет дијелова и то: вечерње, повечерње, полуноћница, јутрење, први час, трећи час, шести час, литургија (мјесто литургије држе се *изобразителна*, кад то Типик наређује или кад је свештеник спријечен да одржи литургију) и девети час. Све ове службе у старо вријеме, особито по манастирима, свршавале се свака за себе. Касније их је црква подијелила на три дијела и то: вечерње, јутрење и дневно богослужење. У вечерње богослужење спада девети час, вечерње и повечерње; у јутрење богослужење спада полуноћница, јутрење и први час; у дневно пак богослужење спада трећи и шести час и литургија (односно изобразителна). Подјела ових девет црквених богослужења на три дијела учињена је с једне стране стога, што човјек заузет и оптерећен разним пословима и свјетским бригама не може увијек присуствовати

*) Грађански дан у Римљана почињао је трећом стражом (vigilia tertia). Ово римско дијељење дана налазимо у јеванђељу (Матеј XXV., 6.; Марко XI., 19.; XV., 33.; Јован VIII., 2.; Дјела II. 15.; III. 1., X., 3.). („Хронографија" од Др., Београд 1874.).

сваком поједином богослужењу; с друге пак стране стога, што је јутро, подне и вече најпрличније и најугодније вријеме за благодарење Богу на доброчинствима; а што је најглавније, ова се подјела оснива и на св. писму, јер и старозавјетна је црква на дан трипут приносила Богу жртве и то: у јутру, око подне и у вече (Излазак XXIX., 39.; Левит XXI., 4.); цар и пророк Давид молио се Богу трипут дневно »вечерь, заутра и полудни покѣмь и козкѣгѣ..« (пс. 54., 18.); пророк Данило у ропству вавилонском трипут се дневно клечећи Богу молио (Дан. VI., 10).

Свакидашње цркв. богослужење почиње увијек с вечерњем, а свршује се деветим часом зато, што је по св. писму и створење свијета почело с вечера: »и бысть вечерь и бысть оутро, день єдинъ« (I. Мојс. I. 5). Старозавјетна је црква према томе и распоредила своје богослужење, а према њој и црква новозавјетна.

Вечерње богослужење.

У вечерње богослужење спада девети час, вечерње и повечерје. Но и ако Типик налаже, да се девети час свршује заједно с вечерњем, по пошто се он односи не на идући, него на већ прошли дан, нећу се овдје с њиме бавити него на мјесту, кад буде говор о часовима односно кад дође ред на њега. А сада да пређем на само вечерње.

Богомнадахнути писац и пророк Мојсије у својој првој књизи »Постанак« (I. 5.) описујући нам створење видљивога и невидљивога свијета вели: »и бысть вечерь и бысть оутро, день єдинъ.« Дакле пошто је и створење почело вечером, то и црква своје богослужење почиње вечерњем и у њему прославља Бога, благодари му за прошли дан, моли га да освети »наступајућу« ноћ, а уједно нам напоминье погреб Господњи. *У* свези с тијем потсјећајући нас на гријех наших прародитеља и на наше гријехе позива нас, да се молимо Богу, да нам опрости и да проводимо вријеме у светости. Најпослије, упоређујући вече дана с вечером нашега живота, сјећа нас смрти, која ће доћи.

Састав и поредак вечерњега богослужења је врло стари. *У* »Апостолским установама« налази се вечерње богослужење врло слично данашњем. Тамо се налаже епископу, да, кад говори народу заповједи му и опомене га, да похађа цркву у *јутру и у вече* свакога дана (књ. II., 59.). На другом пак мјесту под натписом »Одредба Јакова брата Господња о вечерњој молитви« вели се: »Кад наступи *вече* ти ћеш, епископе, сакупити општину... (књ. VIII., 35.). Св. Василије Велики спомиње као врло стари обичај, да се оци молили Богу при заласку сунца и да и ако је име састављача хвалебних пјесама остало непознато, ипак народ појући их понавља само старо. Из ових ријечи се види, да су главни дијелови вечерњега богослужења у вријеме Василија Великога били већ стари.

Вечерње је тројако: мало, свакидашње и велико. Мало вечерње је скраћено свакидашње, а свакидашње је опет скраћено велико вечерње.

Мало вечерње свршава се у обично вријеме само у очи празника пред свеноћним бденијем, које почиње вечерњем. Пред бденијем, које почиње великим повечерњем, нема малога вечерња. Мало вечерње свршава се овако:

Свештеник благословивши епитрахиљ и цјеливавши крст на врху њега, меће га на се и не скидајући завјесе почиње мало вечерње с возгласом:

Благословенъ Богъ нашъ . . . Аминь.

Пріидѣте поклонимсѧ . . . 3 пут [1])

Псалам 103. Благослови дш̃и мо҃ѧ Господа . . . Слава и нын҃ѣ: Аллилоу҃ѩ 3-пут. Слава тво҃ѣ Боже 3-пут и одмах Господи воззвахъ . . . и стихире на »Господи воззвахъ« на 4 писане на малом вечерњу. Пошто у очи недјеље има само три стихире то се прва понавља. Слава и нын҃ѣ: богородичан [2]).

Ако је Господски или богородичан празник, онда стихире празнику на 4, Слава и нын҃ѣ: празнику. Ако је празник светога, онда Слава: светога, и нын҃ѣ: богородичан.

Свѣтѣ тихі҃й . . .

Прокимен дана

Сподоби Господи къ вчерѣ сі҃й [3]).

Стихире на стиховње с припјевима

Слава и нын҃ѣ: богородичан.

Нын҃ѣ отпоущаеши . . .

Трисвѧтое. Отче нашъ . . .

Возглас: Ꙗкw тво҃ѣ естъ царьство . . .

Тропар васкресан. } ако је уочи недјеље.
Слава и нын҃ѣ: богородичан. }

Тропар светога. }
Слава и нын҃ѣ: богородичан. } уочи светога

Тропар празника } уочи празника Христовог и богородичиног.

Јектенија: Помилꙋ́й нас҃ Боже . . .

Єщи молимсѧ w҃ всепрестѣ́йшихъ и держа́вномъ Ца́рѣградѣ . . .

Єщи молимсѧ w҃ преподобне́йшихъ а҃рхїе́рехъ . . .

Єщи молимсѧ за ки҃ кра́тїе . . .

Возглас: Ꙗкw҃ милостивъ . . . Ами҃нь.

Свештеник: Слава тво҃ѣ Хр҃ѣ́тѣ Боже . . .

Чатац: Слава и нын҃ѣ: благослови.

Отпуст мали и

Спаси Хр҃ѣ́тѣ Боже и помилꙋ́й . . .

Овако се свршава мало вечерње преко цијеле године. Правило за свршавење малога вечерња налази се у I. глави Типикона, у Октоиху и у неким руским изданьима Служебника. (Наставиће се.)

---

[1]) Ова се молитва чита 3-пут у славу св. Тројице зато, што је сва ђела, која се описују у идућем псалму, Христос свршио за наше спасење благослов оца и учешћем св. Духа. За вријеме читања псалма свештеник не чита пред царским вратима „свјештаничне молитве“ нити послије псалма говори велику јектенију.

[2]) На Недјељном и малом и великом вечерњу сваког гласа на „Слава и нын҃ѣ“ поју се пјесме посвећене у славу св. Богородице и називају се *богородичне* или *догматичне*. Пошто се у свима догматицима малога вечерња слави само васкресење Христово, а Недјеља је посвећена успомени на васкресење Христово, то се ови догматици поје само у очи Недјеља и никад више. Догматици на великом вечерњу поје се и у друге дане.

[3]) Прозвена јектенија: Исполнимъ вечернюю молитву . . . изоставља се, а тако се исто изоставља и сугуба јектенија послије тропара, на ње се уче само три прошења.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Његово Високопреосвећенство АЕ и Митрополит Дабро-босански госп. Николај бавио се дана 14., 15. и 16. о. мј. као врховни надзорник у српско-православном богословском училишту у Рељеву, те је присуствовао испитивањима богословских дисциплина у свима разредима. Том приликом благоизволело је Његово Високопреосвећенство госп. Митрополит *Николај* изразити управи и професорском збору своје потпуно задовољство како на примјерном реду који у заводу влада, тако и на њиховом труду и раду кога они улажу око добра и напретка богословских питомаца. Подједно се благоизволело Његово Високопреосвећенство похвално изразити и гледе успјеха и марљивости слушалаца богословског училишта.

Срп. прав. АЕ и М. Конзисторија у Сарајеву издала је шљедећи распоред богослужења страсне седмице и сва три дана празника *Васкрсења Христова* год. 1904. у Сарајеву. 21., 22., 23. марта на Цвијети, на велики Понедјељак и на велики Уторак у 7 сати у вече бдјење у старој цркви. — 24. марта на велику Сриједу у јутро у 7 сати у старој, а у 8 сати у новој цркви пређеосвећена литургија. — 25. марта на велика Четвртак (Благовијести), у 6 сати у јутру у старој, и у 7 у новој цркви јутрење с литургијом св. Василија Великог. — У 7 сати у вече у обје цркве свечано бдјење са читањем страсних јеванђеља. 26. марта на велики Петак, у 7 сати у јутру у старој, а у 8 у новој цркви царски часови. — По подне у $3^1/_2$ сати у обје цркве вечерње и полагање плаштанице. — 27. марта на велику Суботу, у 3 сата по поноћи у обје цркве јутрење, пјевање статија и обнашање плаштанице око храма, за тијем св. литургија. — 28. марта у недјељу први дан Васкрса, у 3 сата по поноћи у обје цркве свечано јутрење, а за тим св. литургија. — По подне у $3^1/_2$ сата у обје цркве вечерње, на којој ће се читати св. јеванђеље на словенском, грчком и српском језику. Послије вечерња опход око храма. — 29. и 30. марта у свијетли Понедјељак и Уторак, у 6 сати у јутро у старој, а у 7 у новој цркви јутрење, а за тим св. литургија. — По подне у $3^1/_2$ сати вечерње. — АЕ и Митрополит служиће у *новој цркви*: На велики Четвртак на бдјењу, на велики Петак на вечерњу, на велику Суботу на јутрењу, и први дан Васкрса на јутрењу, литургији и вечерњу, у *старој цркви*: Други дан Васкрса на литургији.

Добротворка српске школе и просвјете. У Травнику је преминула 20. о. мј. врла Српкиња и велика добротворка српске школе *Јованка Фуфић рођ. Кујунџић*. Врла покојница оставила је знатне своте на олтар просвјете српске, поклонивши 20.000 круна српској православној општини у Травнику за градњу нове српске школе и друштву »Просвјети« у Сарајеву такође 20.000 круна. Нека је врлој Српкињи и великој добротворци српској лака црна земља и вјечна јој успомена!

Учитељско удружење у Сарајеву. Дана 25. јануара т. г. устројило се у Сарајеву »Учитељско друштво за град Сарајево и котар«. У управни одбор изабрани су: за предсједника Салих еф. Аличехић; потпредсједници: Станислав Модец и Валерија Мајерхофер; тајник: Фр. Радошевић; благајник: Марија Клеженић; књижничар: Никола Видаковић; одборници: Давид Вишњић, Јосиф Ђурић и Хајдар Фазлагић.

Годишњи парастос блаженоупокојеном митрополиту Херцеговачко-Захумском Серафиму. 22. фебруара т. г. одржан је по свима црквама у митрополији Херцеговачко-захумској свечан годишњи парастос за благопокојног Митрополита *Серафима Перовића*, који је прошле године 17. фебруара у Господу преминуо.

Митрополија Карловачка.

Нови епископ Темишварски. *У* св. Синоду Карловачке митрополије, који *је држан 27. децембра прошле год. изабран је на упражњену епископску столицу* дијецезе темишварске професор карловачког богословског училишта архимандрит *Др. Георгије Летић.* Изабрани епископ родио се год. 1872. у бачком Фелдварцу, где је му је отац више година народни учитељ био. Основне школе свршио је у Бач-Фелдварцу, гимнасијске науке у Новом Саду и Темишвару, а богословију у Ср. Карловцима и Черновици, где је постао и доктором теологије. Изабрани епископ и ако још у младим годинама врло је спреман човјек, врједан и даровит, а уз то смјеран и благе нарави. Др. Георгије Летић радио је много и на црквеној књижевности, објелодањујући радове своје понајвише у »Богословском Гласнику«. Написао је и »Катихизис православне хришћанске цркве«, који је као уџбеник прописан и за наше српске основне школе. Одликован је и српским орденима: Св. Саве III. реда и Таковског крста III. реда. Епархија темишварска може се овоме избору само радовати, јер у младоме епископу добија не само знањем и науком снабдјевена црквена старјешину, него и човјека који је и душом и тијелом одан цркви својој и народу своме. Младоме епископу нека је од нас срдачна честитка, а Свевишњему топла молитва, да га у томе високом достојанству одржи дуго и много година здрава, орна и вољна на добро и корист, срећу и напредак не само његове дијецезе, него и читаве онамошње српско-православне цркве и народа српског. Посвећење архимандрита Др. Георгија *Летића* за епископа обављено је у Ср. Карловцима на свечан начин дана 14. о. мј.

Нови Архимандрит. На основу одлуке св. Синода карловачке Митрополије од прошле године произвело је Његово Високопреосвећенство госп. *Митрофан Шевић*, епископ бачки, професора богословије карловачке и уредника »Богословског Гласника« протосинђела *Илариона Зеремског* за *архимандрита*. Врједноме уреднику »Богосл. Гласника« и вриснome професору богословије карловачке вриеч. госп архимандриту *Илариону Зеремском* од срца честитамо.

Црква у краљевини Србији.

Прослава стогодишњице српског устанка. 14. фебруар т. г. као почетак прославе стогодишњице Српскога устанка прослављен је у свој Србији на врло свечан начин. По свима црквама и манастирима одслужене су службе Божје са благодарењем и свуда су држани прикладни говори у славу Вожда Кара-Ђорђа и његових сатрудника.

Богословија св. Саве Указом Њ. В. краља Петра I. постављен је за професора и ректора богословије св. Саве архимандрит Кирил, а за професоре: Јеврем Бојовић, Петар С. Протић, Павле Шшабић, свештеник Добросав Ковачевић и Атанасије М. Поповић.

Члан краљевске Академије. За члана Српске краљевске Академије Наука у Београду изабран је чувени српски приповједач и књижевник г. *Симо Матавуљ*.

На далеком Истоку.

Православље у Јапану. Већ од друге половине прошлога стољећа много се труда уложило, да се православље рашири у Јапану. Од 1870. год. на челу православне цркве и мисије у Јапану стоји епископ Никола. Када је недавно букнуо рат међу Русијом и Јапаном позвао је руски посланик и епископа, да се

удаљи из Токија, но овај изјави, да не ће оставити своје пјерне По подацима изданима од руског светог Синода има данас у Јапану до 30.000 православних хришћана. У Токију има и богословско училиште, гдје се васпитава свештенички подмладак. Многе младиће шиљу и у Русију, да сврше вишу богословију. Данашњи православни јапански владика родио се у Смоленску 1828. год., богословију свршио је у Петрограду, 1860. год. дошао је у Јапан, гдје је од 1870. управитељ мисионарства. 1880. год. цар га је за велике заслуге потврдио за епископа, и повјерио му је управу јапанске цркве. Владика Николај познат је са светачког живота.

Књижевне биљешке.

— *Издавачка књижарница Пахера и Кисића у Мостару* јавља да је зготовила штампање и повезивање »*Православни молитвеник*«, који је приредио *Др. Никодим Милаш*, срп. прав. епископ далматински, а кога би требала да набави свака православна Српкиња.

Молитвеник је издала поменута радња у два издања: на финој и на обичној хартији, а у више разних повеза, — од најобичнијег (по Круна 1.20) до најскупоценијег (по Круна 60.—). За тачну редакцију »Молитвеника«, који је украшен са неколико подесних, дивотно израђених иконица, пружа гаранцију само име срећивача, Високопреосвештеног Господина Др. Никодима Милаша, Епископа, познатог и призната трудбеника на пољу богословске књижевности, а за дивотну израду и умјерене цијене издавачи, који су са својим изданьима стекли лијепа гласа у Српству.

Разно.

Јубилеј библијског друштва. 6. марта п. н. к. прослављено се на далеко и на широко знаменити јубилеј. Тада се навршило равно 100 година, како се у Лондону основало британско и иноземно библијско друштво, које је од тада у милијонима примјерака библију разнијело по цијелом свијету.

Веома је занимиво, како је ово друштво постало. Догађај са неком дјевојком по имену Марина Џонс побудио је изјаву на оснивање поменутога друштва. Марина је била кћи сиромашног велског ратара. Родитељи су је одъеговали у вјери и побожности. Но ипак толико већ нијесу имали, да су јој могли и библију купити. Библија је тада била врло ријетка и скупа књига. Дјевојка је пак толико вољела читати библију, да је недјељом и празником шшла по неколико миља у жељи од познаника једног позајмити библију на кратко вријеме. То дочује Тома Карло путник — проповједник, и толико га се то дојми, да је 1802. отишао у Лондон и покренуо мисао о лакшем набављању библије, пошто се је на путу увјерио, колико је ријетка библија у Велсу. Овај проповједник затим у *друштву за ширење религиозних списа* толико се за ту ствар заузео, да је и говор један држао у смислу тога, те се поменуто друштво примило, да ту ствар унаприједи, што је нашло на опће симпатије. 1804-те године 7. марта п. н. к. састали су људи заинтересовани за ово и оснују *британско и иноземно библијско друштво*, које је затијем и ван граница Британије проширило рад на читав свијет.

Друштво данас има велику палату у Лондону, којој је темељ ударно данашњи енглески краљ Едвард VII. још као велики војвода 1866. Чело зграде

краси дивно израђена отворена библија с урезаним ријечима: *»Ријеч Господња остаће довијека!«*

Ово друштво издаје библије по врло умјерену цијену. До данас преведена је читава библија на 67 различитих језика, нови завјет преведен је на 93 језика, а поједини дијелови библије на 186 језика. Шта више и за слијепце издата је библија у 13 разновсрних издања. Приликом ове прославе поднесен је и тачан извештај о стању и раду друштвеном, из кога се види, да је друштво ово од постанка свога до сада издало 185 милиона библија, а да дневно троши до 14.000 круна.

Жеља нам је била читаоцима нашега листа обратити пажњу на ову прославу и постанак овога библијског друштва, које је доиста веома великих заслуга стекло око раширења библије у различитим преводима у све крајеве свијета. Што се тиче критике и пажње око тијех превода, не ће бити све у своме реду, јер поједини преводи тешко да су канонички уређени и канонизирани нпр. српски превод Вука и Даничића. Али шта ћемо?! Ми Срби морамо том друштву бити захвални и на том кад се до данас не нађе дјетић ни друштво, да се лати тог замашног посла, и превод канонички приреди.

Јавна захвалност.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину благоизволела је најмилостивије придарити св. цркви нашој храма Сошествија св. Духа у Клисини слиједеће црквено-богослужбене књиге:

1 евангелије, 1 апостол, 1 служебник, I. и II. дио Требника, 1 октоих, 1 празничка минеја, 1 минеја општа, 1 мали часловац, 12 комада пјенија, 1 благодарствије, а све то у красном повезу. На оваком дару изриче потписани црквени одбор најтоплију благодарност.

У Клисини (котар Крупа) 26. јануара 1904.

Парох: *Василије Марјановић.* Чланови одбора: *Јово Родић, Митар Мандић* и *Симо Јеж.* Предједник: *Обрад Богдановић.*

Исправак. На страни 42 у бр. 3. примједби под 2) стоји овако: »Ови се поклони за вријеме поста називају још и *метанијама*«, а треба да стоји: »Ови се поклони називају још и *великим метанијама*«; јер у грчком μετανοία значи мали поклон, а велики поклон каже се μεγάλῃ μετανοία. Према овоме треба исправити свуда, гдјегод стоји метаније, велико метаније или велики поклон.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА

РИСТЕ Ј. САВИЋА

јавља српско-православном пречасном свештенству да имаде на стовариште све тисканице за **протопрезвитерска и парохијална звања у Босни и Херцеговини,** које су потврђене од **српско-православне консисторије Дабро-босанске** и моли гореспоменута звања да се у случају потребе изволе непосредно на њу обратити.

Са поштовањем

Прва српска штампарија
Ристе Ј. Савића
у Сарајеву.

2908

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЈЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, проф. богословије.

ГОД. XVIII. 15. АПРИЛА 1904. БР. 7.

Садржина:

Звањично. — Неслужбено. Зворничка епархија и њени митрополити. — Женидбе у Босни и Херцеговини. — Из грчке црквене књижевности. — Из древнога правила. — Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Књижевне оцјене и прикази. — Нове књиге и листови. — Звањични огласи.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

Књижевни оглас.

„МАЛА БИБЛИОТЕКА“

УРЕДНИК: РИСТО КИСИЋ.

ВЛАСНИК: ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА ПАХЕРА И КИСИЋА.

»Мала Библиотека« излази у Мостару, у свескама, са извјесним бројем штампаних табака. Излази по могућности сваких 15 дана једна свеска. Радови, који не могу изаћи у једној, излазе у двије или више свезака. — Уз сваку свеску »Мале Библиотеке« излази њен »Прегледа«, као прилог. На свршетку године добија се садржај за »Прегледа«, а за исти и лијепе тврде корице. Уз сваку свеску »Мале Библиотеке« добија сваки њен претплатник, бесплатно, осим »Прегледа« и по једну илустровану дописну карту. Најзад се добија при свршетку године лијеп џепни календар. — Цијена је »Малој Библиотеци« са њеним »Прегледом« и осталим прилозима, за претплатнике: у Босни, Херцеговини и Аустро-Угарској 6 круна; за претплатнике у Краљевини Србији и осталим земљама 8 дин. (франака). — Ван претплате, а без прилога продају се поједине свеске (број) 30 пот. или 40 пара дин. — Претплата се прима и на четврт године, а вања је слати непосредно *Администрацији »Мале Библиотеке« у Мостар (Херцеговина).* Претплатницима из Краљевине Србије најзгодније је да претплату шаљу преко г-ђе *Зорке Н. Милојевић*, Београд, Ломина ул. бр. 40. — Претплату примају и све књижарнице, као и растурачи »Мале Библиотеке«. — Растурачи (скупљачи) добијају на сваких пет претплатника *(са унапријед претплатом)* један примјерак бесплатно, или вриједност истога у новцу. Књижарима се уступа 20% — Корице »Мале Библиотеке« са садржајем за сваку књигу од пет свезака, израђене су од енглеског платна, са натписом; а цијена им је заједно са садржајем по 50 потура или 65 пара дин. Повез се рачуна по 40 потура или 55 пара дин. Све што се тиче »Мале Библиотеке«, треба слати на адресу: »Мала Библиотека«, Мостар (Herzégovine).

ИЗАШЛЕ СВЕСКЕ ОД 1899. ДО 1902.

САДРЖАЈ:

Свеска за приказ: »Љубав према књизи«. По Edmondu de Amicisu, са напоменама неколико српских књижевника (бесплатна свеска). — (Књига I.) — Св. 1. *Јован Протић*: »Шарени шљунци«. Хумористичне цртице. — Св. 2. *Д. Ђ. Омичкус*: »Disjecta« Слике, црте и приповијетке. (Св. I.) — Св. 3. *А. П. Чехов*: »Приповетке«, превео Вељa Миросављевић. (Св. I.) — Св. 4. *Симо Матавуљ*: »Три приповијетке«. — Св. 5. *Свет. Ђоровић*: »Двије шаљиве игре«. — (Књига II.) — Св. 6. и 7. *Од српских приповједача*: »Божићне приче«. — Св. 8. † *Илија И. Вукићевић*: »Арнаутске слике«. — Св. 9. *Стеван Сремац*: »Две приповетке«. — Св. 10. *Иво Ћипико*: »Са јадранских обала«. Кратке приче. — (Књига III.) — Св. 11. и 12. *Јован Протић*: »Сеоске фотографије« — Св. 13. *Д. Ђ. Омичкус*: »Disjecta«. Слике, црте и приповијетке. (Св. II.) — Св. 14. *Бранислав Ђ. Нушић*: »Кнез од Семберије«. Историјска сцена. — Св. 15. *Милета Јакшић*: »Приче«. — (Књига IV.) — Св. 19. *А. П. Чехов*: »Приповетке«, превео Вељa Миросављевић. (Св. II.) — Св. 17. и 18. *Свет Ђоровић*: »Цртице« (— Цијена је овим свескама 24 пот. или 30 п. д.)

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVIII. Сарајево, 15. априла 1904. Бр. 7.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна Митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Постављање. Марко Поповић досадашњи свештеник дракшенићки, протопрезвитерата бос. Костајничког постављен је личним парохијским помоћником остарјелом свештенику Стеви Поповићу у Милошевом брду (Поградци) протопрезвитерата бос. градишког.

Српско-православна Митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 559 ех 1904

Ново заокружење парохија у протопрезвитерату бос. костајничком на основу одобрења високе земаљске владе за Босну и Херцеговину у Сарајеву, од 17./30. марта 1903. бр. 185648/I.

1. **Парохија Чађавица** са сједиштем свештеника у Чађавици и са овим селима: Чађавица, Ведовица, Крпље, Ракани, Адрановци, Кладе и Засеок од Агића

2. **Парохија Свиња** са сједиштем свештеника у Свињој и са селима: Агићи, Свиња, Витесовци, Трговиште, Јошава и Свиња (Дворина).

3. **Парохија Бос. Нови** са сједиштем свештеника у Бос. Новом и са селима: Бос. Нови, Пољавнице, Махићи, Мала Жуљевица, Церовица, Маслонаре Црна Рјека и Равнице.

4. **Парохија Сводна** са сједиштем свештеника у Сводној и са селима: Сводна, Деветаци, Петковац, Раковац, Лешљани и Ахметовци.

5 **Парохија Добрљин** са сједиштем свештеника у Добрљину и са селима: Добрљин, Бришевци, Кузмин, Пруси, Водичево и Вел. Жуљевица.

6. **Парохија Бос. Костајница** са сједиштем свештеника у Бос. Костајници и са селима: Бос. Костајница, Мракодо, Тавија, Петриња, Бабињац, Бачвани, Слабиња и Побрђани (Гувњани).

7. **Парохија Читлук** са сједиштем свештеника у Читлуку и са селима: Читлук, Стрихова, Побрђани, Календери, Крива Ријека, Пралиште и Голобрађи.

8. **Парохија Двориште** са сједиштем свештеника у Дворишту и са селима: Двориште, Побрђани, Мразовци, Градина, Брекиња, Мурати, Д. Јутрогошта, Тукличани, Јасење и Челебинци.

9. **Парохија ман. Моштанице** са сједиштем свештеника у манастиру Моштаници и са селима: Војскова, Горњосеоци, Котурови, Бјелајци, Фурде, Шључани, Маглајци, Јеловац и Срефлије.

10. **Парохија Бос. Дубица** са сједиштем свештеника у Бос. Дубици и са селима: Бос. Дубица, Одници, Влашковци, Аџи Бајр, Комленац, Суваја, Врноци, Верија, Шпиља, Агинци, Новоселци, Парнице, Божићи и Личани.

11. **Парохија Драксенић** са сједиштем свештеника у Драксенићу и са овим селима: Драксенић, Клековци, Гуњевци и Пуцари.

12. **Парохија Демировац** са сједиштем свештеника у Демировцу или у Међеђој и са овим селима: Демировац, Међеђа и Градина.

У Бањалуци, 24. марта (6. априла) 1904.

Митрополит: *Евгеније.*

НЕЗВАНИЧНО.

Зворничка епархија и њени митрополити

— историјски преглед —

Душан Тешић и **Јаков А. Поповић,** богослови.

(Рељево.)

(Наставак.)

Ми узимамо тај поменик као сигуран извор, јер нема ништа, да би могли посумњати у његову аутентичност. У њему се помињу 12 архијереја ове епархије:

1. Георгије, 2. Теодосије, 3. Авксентије, 4. Лука, 5. Пајсије, 6. Макарије, 7. Тимотеј, 8. Вениј̀амин, 9. Евстратије, 10. Лонгије, 11. Леонтије, 12. Исаије.

Кад је који од ових архијереја управљао епархијом, у томе се поменику не вели ништа. Но узевши у обзир то, што се Теодосије спомиње као зворнички митрополит у једном запису од 1602. године[1]), а у овом поменику стоји на другом мјесту, послије Георгија, може се као поуздано узети, да је зворничка епархија установљена или успостављена између 1557.—1602. год. Ових дванаест архијереја управљали су зворничком епархијом све до пред крај XVIII. вијека.

[1]) Љуб. Стојановић, Записи и Натписи, књ. 1., стр. 282, број 946.

На рукоположењу црногорског митрополита Данила 1700. године, мјесеца јуна, био је међу другим епископима и зворнички кириј Герасимъ, који је према томе тринаести зворнички митрополит[1]). Осим овог голог имена, о његовом раду иначе не зна се ништа, али његово путовање у Сечуј на Данилово рукоположење баца доста свјетлости у односнаје ове епархије са пећком патријаршијом, односно одбјеглим патријархом Арсенијем III. Чарнојевићем, који је управо засновао данашњу Карловачку митрополију.

У времену од обновљења пећке патријаршије, а и прије, не могу се ни близу одредити границе зворничке и сусједних јој епархија: шабачке, ваљевске, ужичко-арилске и дабро-босанске. На мијењање граница утицале су много политичке прилике, управо пресудно. То је могло нарочито онда бити, када се Зворник од г. 1433. налазио у српским рукама све до пропасти српске деспотовине 1459. (Jireček, Handelsstrassen, стр 51). Тако се ваљевска митрополија и њен митрополит Теофан спомињу већ око 1530. године[2]). Ова је митрополија имала шире границе од свога имена, јер је неко вријеме њен митрополит управљао и смедеревском епархијом, а могуће и зворничком. Од времена краља Драгутина и одатле можемо датирати мјешавину епархија западне Србије и зворничке. Исто тако и данашња шабачка епархија била је час у границима зворничке, а час ваљевске. У највесно вријеме спадала је потпуно под власт зворничких или ужичких или зворничко-ужичких митрополита.

У једном рукопису библиотеке бившег српског ученог друштва, а сада у својини С. К. Академије, има један рукопис, који је описат у Гласнику XXV., а у њему се налази списак адреса, који је употребљаван за расписе у пећкој патријаршији[3]). На њему је забиљежена година 1656., дакле за пријеме патријарха Максима. Адреса стављ Шабац под зворничку црквену власт и гласи: **А сице на Зворник. Смереније моје пишет ва богоспаснују епархију зворничку и ва кадилук Соли и ва град Шабац и Бељино и Грачаницу и Лозницу и Соко и Сребрницу и Сасе и Крупањ са васеми жупами и сели и оправданијем тех предел, првеје митрополиту тоје области.** Према овоме запису, зворничка је епархија у то доба имала много већи обим, него ли данас. А томе у прилог иде и једна релација, коју је Атанасије Георгичео поднио цару Фердинанду II. о стању краљевине Босне. У њој се налази читав опис те земље, а под санџакат зворнички наводи Геор-

[1]) С. Милутиновић, Историја Црне Горе, стр. 31.

[2]) Годишњица Н. Чупића књ. IX, стр. 25. радње Ст. Новаковића: Белешке к историји Шапца и шабачке владичанске столице.

[3]) Ibidem, стр. 20

гичео: Зворник, Шабац, Сребрник, Соко, Соли и Бачи (Борач?)[1]. Дакле и каталог пећке патријаршије и релација Георгичеова о политичкој подјели Босне јасно говоре, да је зворничка област, како црквена, тако и политичка, премашла границе праве Босне, доста дубоко у унутрашњост Србије.

Како рекосмо, у каталогу патријарха Хризанта од 1715. године не спомиње се зворничка епархија. У то доба, сигурно, био је већ умро и пошљедњи архијерej из оних тринаест — Герасим. Шта је био узрок, да митрополитска катедра није у то доба била попуњена, не зна се.

(Наставиће се.)

Женидбе у Босни и Херцеговини.

— Драг. Драгојевић. —

(Свршетак.)

II.

Што се тиче оних угарских државних припадника, који немају завичајнога права, (општинске припадности) у Хрватској или Славонији, то се обзнањује, да је, премда по законским прописима у Угарској постојећим, није потребна женидбена дозвола од стране завичајне политичке области за склапање женидбе у иноземству, ипак сваки угарски држављанин, који хоће да се жени у Босни и Херцеговини, дужан најприје у Угарској испословати сједочбу о ваљаности склопити се имајуће женидбе.

Уз то се примјећује да је у смислу одредаба закључка министарског савјета од 3. октобра 1876. (Rendeletek Tára 1876. бр. 154) на издавање таквих сједочанстава о ваљаности женидаба, које угарски држављани, који нијесу у Хрватској или Славонији завичајни (општиноприпадни) наван Угарске склапати намјеравају, позван само кр. угарски министар богоштовља и просвјете, и да би у случају, ако би питање ваљаности женидбе у Босни и Херцеговини већ извршене, у Угарској накнадно може бити постала предметом правне распре, о томе искључиво судске по угарским законима надлежне области рјешавати имале.

Што се тиче поступка, што га угарски држављани при испословању женидбене дозволе у подручју окупације обдржавати имају, одређује се слиједеће:

Потражиоци женидбене дозволе имају своје, исказима о особној способности за женидбу инструиране молбенице дотичној овоземској окружној области предати. Окружна област има овај поднесак испитати његово можебитно надопуњење одредити или пак за случај, да такве

[1] Starine, XVII., стр. 146—147.

запреке постоје, које дају предвидјети да се намјеравана женидба склопити несмије, дотичну странку, да би јој се на ово односећи се даљи тропкови заштедјели, на ово упозорити.

У осталом имају окружне области редовно инструиране молбенице у сврху прибављања свједочбе о ваљаности склопити се имајуће женидбе, земаљској влади предложити, која ове молбенице кр. угарском министарству богоштовља и просвјете упућује. Ако се од стране овога кр. уг. министарства даде изјава, да се у овој земљи склопити се имајућа женидба ваљаном признаје, тада може дотичному молитељу окружна област женидбену дозволу, ако других сметња нема без одлагања дати.

Али по ономе што је горе речено, само се по себи разумије, да свједочанство ваљаности кр. уг. министарства богоштовља и просвјете, које се издаје на темељу једнострано исказаних околности, није способно да надлежна рјешења судова претече, дакле само ту сврху има, да служи као предходна информација о ваљаности склопити се имајуће женидбе. Што се пак оних исказа тиче, који кр. уг. министарству богоштовља и просвјете служе као темељ за изјаву, која се дати има, односно за свједочанство, које ће се издати и с којима се зато мора инструирати дотична молбеница, која треба за сваку молећу странку да буде засебно по једном угарском биљегом од 50 новчића снабдјевена, примјећује се, да ови молбенични прилози о слиједећим моментима аутентично разјаснење дати имају, као:

а) О годинама заручника;

б) о њиховом вјерозакону, које обје тачке могу се исказати крштеницом или родним листом;

в) о нобрачном стању заручника, као и

г) о војно-дужностним одношајима женика. Изван тога има молбеница садржавати и изјаву молеће странке о томе да ли међу заручницима постоји сродство или тастбина и ако постоји, у ком степену.

Напослије ваља молбеници приложити још једну форинту у готову новцу за ону биљегу, којом се мора снабдјети свједочанство, штоно ће га издати кр. уг. министарство богоштовља и просвјете.

Ако су заручници или један од њих још малодобни, тада је за намјеравану женидбу вазда потребна привола родитеља, односно тутора и надтуторске области.

Што се тиче ограничења женидбе угарских држављана, која происточе из обранбеног закона, то се примјећује, да ова одговарају без знатне разлике оним ограничењима, која су под I. споменута односно женидбе аустријских држављана.

У осталом добивају окружне области исказом о војничком односају женењака, који се исказ молбеници за подјељење женидбене дозволе прилаже (тачка д) довољну подлогу за расуђивање питања о припустивости намјераване женидбе с гледишта обранбеног закона.

III.

Кад се ради о женидбама угарских држављана у Босни и Херцеговини, који су у Хрватској или Славонији, или у подручју постојаше с тим земљама сједињене војничке крајине завичајни (општино-припадни), онда имају при тому окружне области у главном да се држе онога поступка, који је под II. ове наредбе односно угарских држављана у опће прописан.

Једина промјена слиједи из тога, да су по у Хрватској и Славонији постојећим прописима на издавање цертификата о женидбеној способности за оне у овим земљама завичајне (општино-припадни), особе, које изван земаља угарске круне женити се намјеравају, политичке области I молбе позване. Окружне области Босне и Херцеговине имаће с тога разлога долажење им молбе особа у Хрватској и Славонији завичајних за подјељење женидбене дозволе с потребним исказима и помагалима слати надлежним политичким областима I молбе у Хрватској и Славонији.

Као политичке области I молбе службују у Хрватској и Славонији крал. котарски уреди и градска поглаварства.

IV.

Послове у проведби ове наредбе окружним областима припадајуће има у подручју градске општине сарајевске вршити владин повјереник, који код исте службује.

V.

Ова наредба ступа одмах у крјепост.

II. Наредба

земаљске владе за Босну и Херцеговину од 9. јануара 1900., бр. 185.579/I. о поступку при склапању бракова аустријских држављана, то јест припадника краљевина и земаља заступаних у царевинском вијећу, у Босни и Херцеговини.

Установе I. одјека наредбе земаљске владе од 22. децембра 1887., бр. 72.411/I. (Гласник закона и наредаба за Босну и Херцеговину, годиште 1888., бр. 7., страна 5.), по којима аустријским држављанима, то јест припадницима у царевинском вијећу заступаних краљевина и земаља, кад хоће да у Босни и Херцеговини ступе у брак, треба за то политичка брачна дозвола, коју издаје окружна област, надлежна по овоземском пребивалишту дотичних брак склопити жељених

странака, овиме се изван крјепости стављају, те аустријски држављани нијесу више дужни ради ступања у брак у Босни и Херцеговини затражити дозволу од управне области ових земаља (окружне области, владин повјереник за град Сарајево).

Овим изреченим укинућем до сада захтијеване, од овоземских управних области за аустријске држављане у Босни и Херцеговини издане политичке брачне дозволе, не тиче се у оне законске одредбе о личној способности склопити ваљани брак (§ 4. о. гр. з.), које важе у Аустрији, то јест у краљевинама и земљама заступаним у царевинском вијећу, нити у оне законске одредбе, по којима припада надлежним ц. кр. судовима, да пресуђују о питању, да ли треба који брак у Аустрији ваљаним сматрати. (Чланак ЦІ. закона од 25. маја 1868., л. д. з. бр. 47).

Исто тако не тиче се овом наредбом нити у установе, које по обранбеном закону ограничавају склапање брака (§§ 50. и 61. обр. з. и к томе издани проведбени прописи), нити у законе важеће у Тиролу и Форарлбергу, по којима се за припаднике ових земаља захтијева, да придонесу политичку брачну дозволу завичајне општине, нити најпослије у установе важеће у Крањској, по којима се за припаднике ових земања траже такозване брачне пријавне цедуље.

Функционари вјенчања у Босни и Херцег. не смију аустријске поданике, то јест припаднике у царевинском вијећу, заступаних краљевина и земаља вјенчати прије, него што су ови своју личну способност за склапање брака (§ 4. о. гр. з.), односно припустивост склапања брака у погледу на обранбену дужност доказали и себе, у колико су дотичне странке, које намјеравају ступити у брак, припадници Тирола, Форарлберга или Крањске, горе наведеном политичком брачном дозволом, односно такозваном брачном пријавном цедуљом исказали.

У случају кад би при набављању доказа о брачној способности к § 4. о. гр. з., евентуално у погледу на припаднике Тирола, Форарлберга и Крањске, при набављању доказа о потребној политичкој брачној дозволи, односно доказа о такозваној брачној пријавној цедуљи дотична лица, која желе да склопе брак, замолила, да босанско-херцеговачке политичке области прве молбе посредују, треба да се то посредовање дозволи; у том случају пак дужне су босанско-херцеговачке политичке области прве молбе, ако устреба, да се непосредно дописују са дотичним областима и уредима у Аустрији.

Ова наредба ступа у крјепост од дана, у који се прогласи у босанско-херцеговачком Гласнику закона и наредаба.

Из грчке црквене књижевности.

I.

Св. Григорије Ниски.

— *Бесједа против каматашника.* —

(Прочитано и примљено у богослов. књиж. друштву »Слога« у Карловцима, дана 28. маја 1903.)

— **Огњен Мангуловић.** —

[Ср. Карловци.]

(Наставак.)

Нечовјечним животом својим показујеш се само спољашње милосрдним, и постајеш лијечником, који одмах и убија, спољашњошћу само спасаваш онога, који теби притиче, док срцем и вољом одбијаш онога, који ти се повјерава. Даигуба и понуда, то су начела каишара, он не познаје ни ратарске послове, ни трговину, већ само сједи код куће, чувајући и умножавајући добро своје. Он настоји да стече без да оре и сије; плуг му замјењује перо, а њиву папир; сјеме му је мастило, а киша ток времена, којим расте берба новца; срп му је протест; гувно му је мржња у кући камо трпа оно благо, које је од оних несретника исцједио. На туђе имање гледа као на своје власништво. Оне људе воли, који су у великим невољама и оскудицама, те који су принуђени да на његов праг коракну, а мрзи оне, који су се оскрбили. У онима, који од њега не позајмљују, види своје непријатеље. Присуствује свим судбеним истрагама, да упозна човјека, којега вјеровници прогањају, и иде за парничарима као птице грабљивице за војском на бојном пољу. Замамљује невиње, тако да чим уста отворе, одмах прогутају и удицу коју су им каишари добацили. Добит сваки дан пребројава, а пожуду никад не засићава. На новац, који се у кући налази, гледа непријатељски, јер је беспослен и неплодан. Ратара, који долази по сјеме са његова тавана — заводи. Никада не даје одмора овом несретном благу, већ га без престанка пушта с' руке на руку. За то често видимо богаташа, који у својој кући нема новаца; све његове паде и уздања налазе се на исправама и уговорима; сво његово је добро стављено на обвезнице; он нема ништа, а ипак има много.

Такав човјек живи противно одредби пророковој, давши онима, који питу не из човјекољубља, већ из лакомости. Сиротињу потпомаже само привремено, док му послије робског рада новац с камагама не поврати. Ето таковим начином нада у бољу будућност учини просјаком и онога, који је нешто имао. Ко је узрок томе? Писмене обвезе и потврде на папиру несретног дужника. „Дајућу ти толику суму под увјетом, да иста донесе и камате. — Вратићу ти са интересом“. Али вјеровнику још доста није. Он у то сумња, већ и писмене присеге

тражи. А узајмиоц, пошто је без новчаних средстава, на то пристаје и на уговоре се потписује. О Боже! на који је то богаташ што обећава, а зар није чуо: „Подај и ја ћу вратити“, — тако је Господ у јеванђељима написао (Мат. VI. 4) — у томе уговору, који је заједнички свима нама на земљи, у јеванђељима, која су написала четири мјесто једног писца, и којему су свједоци, од дана спасења, сви Хришћани. Твоја награда је рај, драгоцјени залог. Ако тражиш свједочанства, та цијели свијет припада томе дужнику. Размисли о благу онога, који тражи од тебе толику услугу и ти ћеш открити неизмјерно богатство. И онај најмањи рудник је његов; рудници сребра и бакра и других метала су само један дио његове својине. Упри поглед према небу високоме, погледај море без граница, настој да упознаш бескрајност земље, преброј животиње, које она храни, ето блага, ето добра онога за којега ти мислиш да је сиромашан, и којега сажаљеваш као бједника; паметан буди човјече; немој на њих мање рачунати, него на ове банке за које ти јамчевину без одлагања тражиш. Вјерују у јамство, које никад не умире; имај повјерења у јамство, које се не види, које се не дере. Не тражи интереса, не тргуј својим иметком, и видићеш Бог ће ти учинити милост и повећати капитал.

Ако се ове ријечи причињају чудноватима уму твојему, то ћу ти одмах изнијети доказ да Бог плаћа стоструко побожним људима, који своје благо посвећују добрим сврхама. Тада Петар узе говорити и рече: ето ми смо оставили све и за тобом идемо; шта ће дакле бити нама? А Исус им рече: Заиста вам кажем,... и сваки, који остави куће, или браћу, или сестре, или оца, или матер, или жену, или дјецу, или земљу имена мојега ради, примиће сто пута онолико, и добиће живот вјечни. (Мат. XIX. 27, 28, 29). Видиш ли ти колика је племенитост ту? Схваћаш ли ти ту доброту? Најдражовитији капшар да подвостручи свој иметак хиљаду патња подноси, а Бог од своје добре воље даје стоструко сваком који не гњечи брата свога. Послушај овај савјет Божји и добићеш већу и сигурнију наплату. Зашто, да осим што постајеш кривцем, сам себе трошиш ушљед велике бриге. Рачунајући дане, бројећи мјесеце, мислећи на капитал, замишљајући корист, плашећи се дана плаћевнога рока од страха да не буде неплодан као жетва сатрвена тучом, лихвар прати дужников рад, проматра његово кретање, његове кораке и већа путовања као и све остало занимање; распрострели се какав страшан глас, да је овај или онај пао у руке разбојника, или да је изненадним каквим ударцем осиромашио, одмах сједа, ломећи руке и уздишући лије потоке суза. Разматова дужничке исправе, над новцем цифрама означеним плаче, те нападнши уговор

из ормана као одијело преминулог дјетета, осјети бол много већу. Кад је много позајмио сједећи на обали морској, узнемирују га и вјетрови, који с разних страна до копна допиру. Вјетрови ови још и бриге му задају, и без престанка се за њих распитује. Говори о бродоломини; излаже се опасности на путу преко мора. И ове бриге сваки дан растужују душу његову. Њему треба рећи: о човјече окани се таких брига и узрујаности опасних, остави се наде, која те упропашћава, не губи главницу јагмећи за интересом, ти тражиш од сиромаха доходака и нова богатства, те тиме наличиш човјеку, који је хтио да пожње пшеницу са неплодна сушом опаљена земљишта, или оном који хоће велике гроздове из винограда, који је од туче страдао, или дјеце из неплодне утробе, или храњивог млијека од неродиља. Ништа не покушавај што је протуприродно и што је немогуће, јер ако желиш нешто, што је изван нашег домашаја изазиваш смијех. Једини Бог је свемогућ; он који налази начин да учини оно што изгледа да је немогуће, и који извршава оно што се не може ни желити ни очекивати, он, који је заповједио води да потече из камена, а затим да мана, нов и чудноват хљеб паде из неба, и који ублажава горчину мере (Исход. XV. 23...) који оплођава неплодне груди Јелисаветине, давши Ани матери пророка Самуила и Марији првенче рођено од дјеве. Ето то су чудна дјела свемоћне деснице. (Свршиће се.)

Из црквеног правила

— израдио: **Јован Дим. Јовановић.** —

[Рељево.]

(Наставак.)

Свакиданње вечерње је скраћено велико вечерње и свршује се по правилу у оне дане у које не падне свети са бденијем или полијелејем. По некад се ово вечерње свршује и на празнике, који имају бденије или полијелеј, а то је онда, кад ти празници падну у понедјељак, вторник, четвртак или суботу сирне седмице (н. пр. 24. фебруара »Обретеније главе Јов. Крститеља) или у понедјељак, вторник, сриједу, четвртак и петак св. Четрдесетнице (24. фебруара већ споменути празник и 9. марта »Мученици«). Ово вечерње се свршава и 30. јануара на св. три Јерарха, ако овај празник падне у четвртак или суботу сирне седмице; а тако исто свршава се ово вечерње и на храмовни празник, ако он падне у вторник, сриједу, четвртак, петак и суботу св. четрдесетнице. Тада се ово вечерње свршује или заједно са литургијом пређеосвећеном или без литургије. Овако је правило. Ми међутијем искључујући Недјеље, Господске и Богородичне празнике и тзв. »заповједне свеце« свршујемо ово свакиданње вечерње увијек, па ма био и свети са бденијем и полијелејем. Правило за свршавање овога вечерња налази се у Служебнику, 9. гл. Типикона, и у Псалтиру с допунама. Како се свршава ово вечерње у пост налази се

у Тријоду и Типикону посљедовање Сирне Недјеље на понедјељнику 1. седмице поста, у Псалтиру с допунама и Часловцу.

Свакиданње вечерње свршава се овако: Свештеник ушавши у олтар целива часну трапезу, св. еванђеље и благословивши епитрахиљ, целива крст на њему, меће га на се и свукавши завјесу почиње са возгласом

Блгословенъ Богъ нашъ. . . Аминь.

Прїидите поклонимсѧ. . . 3-пут.

Псалам 103. Блгослови дшѣ моѧ Господи. . .[1])

Слава и нынѣ: Аллилоуїа. . . 3-пут. Слава тебѣ Боже 3-пут.

Јектенија велика[2]).

Возгласъ: Јакш подобаетъ тебѣ. . . Аминь.

Катизма редовна[3]).

Јектенија мала.

Возгласъ: Јакш твоѧ держава. . . Аминь.

»Господи воззвахъ. . .« и стихире на 6[4]).

Слава и нынѣ: богородичан.[5])

---

[1]) За вријеме читања овога псалма чита свештеник пред царским вратима „свјетилничне молитве."

[2]) Она јектенија назива се великом зато, што у себи садржи многа и подробна прошења о лицима и стварима, а и за разлику од друге тзв. мале јектеније. Обе јектеније и мала и велика називају се и *миротона*, јер почињу прошењем »О мирѣ. . .«, а зову се још и ђаконскима, јер их увијек говори ђакон, кад служи и то иза олтара.

[3]) Свака је катизма подијељена на три *славе* тако, да се послије прочитаног извјесног дијела стихова чита Слава и нынѣ: Аллилоуїа . . . 3-пут. Слава тебѣ Боже . . . 3-пут. Послије овога долази Господи помилуй 3-пут, Слава и нынѣ: и чита се слиједећи дио катизме. По свршетку цијеле катизме понови се Слава и нынѣ; Аллилоуїа 3-пут, Слава тебѣ Боже 3-пут. На великом вечерњу и на вечерњу пред пређосвећеном међу појединим славама долази мала јектенија. На свакиданњем вечерњу било у вријеме поста било изван поста, нема ове мале јектеније. Догод се чита катизма стоји свештеник у олтару на свом обичном мјесту. По свршетку трећег антифона излази пред царске двери и говори малу јектенију.

[4]) За вријеме док се то поји кади свештеник или ђакон олтар и цио храм.

На свакиданњем вечерњу је одређено, да се поје увијек стихире на „Господи воззвахъ" на 6. Те стихире узимају се из Октоиха и Минеја, а за вријеме док се поји Трајод њјесто Октоиха узимају се из Трајода и Минеја и то овако: ако је у Минеју свети, који има стихира на „Господи воззвахъ" на 6 (односно ако је два света), онда се „Господи воззвахъ" поји на онај глас, који је у Минеју и узимају се стихире само из Минеја. Ако пак у Минеју нема више него 3 стихире, а не више да се ниже појављују, онда се „Господи воззвахъ" поји владајућим гласом и узимају се три стихире из Октоиха а 3 из Минеја. Често се излази, да у Минеју нема више него 3 стихире на „Господи воззвахъ" а више, да се поји на шест, и ако не стоји, да се икоја од њих појавља. Ово много доводи у забуну, па мислећи, да кад стоји на шест, треба узети све из Минеја. То није добро. Кад је тако написано, онда само уповорава појца, да треба узети на шест и то 3 из Октоиха а 3 из Минеја.

У очи суботе се поје прво стихире из Минеја по том из Октоиха. Ако пак у суботу падне свети са шест стихира или два света, то се стихире Октоиха са свим изостављају. У суботе св. Педесетнице поје се прво три стихире из Пентикостара, а затијем три стихире свете из Минеја. Ако има два света пошу се стихире из Пентикостара и једног светог. Стихире другог светог поје се на јутрењу на „хвалите". Ако падне у суботу свети с полијељем онда четир из Пентикостара а четир светом (Типик 2 седм. о суботама Недесетнице). На свакиданњем вечерњу од шест стихира из Октоиха пошљедње се три поје само онда ако нема у Минеју светога, но у Минеју има свака дан свој свети па према томе се пошљедње три стихире из Октоиха никад и не поје. Ово долази отуда што је служба по Октоиху састављена много прије него почнуш Минеј. Потпуно издање Минеја нашло је код Грка тек у 17. вијеку. Но ове стихире из Октоиха се ипак поје и то онде, гдје због сиромаштине не могу цркве да набаве Минеј

[5]) Ако има у Минеју стихира на „Слава", онда се поји она, ако нема онда „Слава и нынѣ" богородичан из Октоиха. У сриједу и петак односно у вторник и четвртак на вечерњу поји се крстобогородичан, који се налази увијек у Октоиху. У петак на вечерњу: догматик владајућег гласа. За вријеме 50-ице у петак: Слава из Тријода, и нынѣ: догматик владајућег гласа. Ако свети има славу онда: Слава светога и нынѣ богородичан.

Прѣмждрость прости.

Сѣтѣ тихѹ. . .

Вонмимъ. Миръ всѣмъ. Прѣмждрость. Вонмимъ.

Прокимен дана[6]).

Сподоби Господи къ вечеру пѣ. . .

Јектенија прозбена: Исполнимъ вечернюю молитвѹ нашѣ. . .

Возгласъ: Јако благъ и человѣколюбецъ. . .

Миръ всѣмъ.

И дѹхови твоемѣ.

Главы наша Господеви приклонимъ.

Тебѣ Господи (велико).

Возгласъ: Бѹди дѹржава. . . Аминь.

Стихире на стиховье[7]) са припјевима:

Къ тебѣ возвидохъ очи мои. . .[8])

Помилѹй насъ Господи. . .

Слава и нынѣ: богородичан[9]).

Нынѣ ѿпѹщаеши. . .

Трикратно. Отче нашъ. . .

Возгласъ: Јако твоје есть царство. . . Аминь.

Тропар житога. Слава и нынѣ: богородичан по гласу тропара[10]).

Сугуба јектенија: Помилѹй насъ Боже. . .[11])

Возгласъ: Јако милостивъ и человѣколюбецъ. . . Аминь. Прѣмждрость. Благословимъ.

Возгласъ: Сый благословенъ Христосъ Богъ нашъ. . . Аминь.

Оутвърди Боже. . .

Прикажи Богородице глас насъ.

Честнѣйшее хѹвѣтникъ. . .

Слава тебѣ Христе Боже. . .

Слава и нынѣ: Господи помилѹй 3-пут. Благословимъ.

Отпуст велики[12]).

Многолѣтїе: Спаси Христе Боже и помилѹй . . . (Настављиће се.)

[6]) У суботу месопусну и пред Духове мјесто прокимна који се „Аллилѹ“ пјне 8.

[7]) Ако ове стихире има у Минеју, узимају се из њега, ако нијих онда из Октоиха.

[8]) Ови се припјеви пјевају у Часловцу и Октоиху на вечерњу и које се тако, да прву половину стиха одвоји или почита чтец, а другу са стихиром које пјеји. Овако се ради по манастирима.

[9]) Ако има светоме стихира, узима се она, ако нема, онда богородичан из Октоиха. У сриједу и петак узима се крстобогородичан. У пред — и попразнству узима се стихира пред — или попразнства.

[10]) Овако иде, кад је један свети на нпа једнп тропар, а није ни пред — ни попразнство.

Ако је пак два свети, на свакп има свој тропар, онда се који прво: тропар светога првога, Слава: тропар светога другога, и нынѣ: богородичан по гласу тропара другога светога. Ови се богородични за свакп дан пјевае на крају Часловца и Минеја за сваки мјесец. Називају се богогодични „нынѣ“ за разлику од оних богородичних, који се пјеу суботом и недјељом или на свете са бдењем и полијелејем и који се нпу богородични „жеѣи“. У петак на вечерњу који се тропар светога (другог на „Слави“; и богородичан владајући гласа акто, јер на вечерњу почиње одавије гласу.

Ако је пред — или попразнство и један тропар светога онда се пјеи: тропар светога. Слава и нынѣ: предпразнства, у попразнству тропар празника. Ако је два тропира, онда: тропар пјног светога. Слава: тропар другог светог, и нынѣ: предпразнства односно празника

[11]) Ову јектенију свештеник испуствши ни ше „Рцемъ вси...“ и „Господа Вседержителю. “, које се говори само на поликом вечерњу или јутрењу, говори пред царским вратима

[12]) Отпуст ни свакодневном вечерњу преко цијеле године говори се пред затворени царским вратима са навученом завјесом. Вечерње се увијек дијели од повечерја великим отпустом. Коначним или завршним отпустом завршава се отпуст појељске службе, када и ако иду једна за другом, имају сваки свој отпуст (Типик 1., 2., 9. глава).

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Свијетло Воскресење прослављено је у Сарајеву најсвечаније по уобичајеном реду и при најљепшем времену. У Недјељу у 3 сах. пред зору обносила се литија око обадвије цркве уз грување топова са кастела. По подне у $3^1/_2$ сах. одслужило је Његово Високопреосв. г. АЕ. и Митрополит *Николај Мандић* са мјесним свећенством велико вечерње, којему су присуствовали поглавар земље преузв. г. фцм. барон *Алвори* са једним дијелом генералитета, даље предстојници одјељења земаљске владе гг. барон *Бенко* и *Фр. Пасини* са нижим чиновништвом земаљске владе, врхови грађанских и војених области, повећи број чиновништва и официра и велик број публике. По вечерњи је обављена литија три пут око цркве у којој су и споменути достојанственици и представници области учествовали.

Митрополија Карловачка.

Јавност српске автономне учитељске школе у Пакрацу. Како званичан орган српске митрополије карловачке »Српски Сион« јавља, признала је кр. земаљска влада у Загребу под даном 18./31. пр. мј. *јавности српској автономној учитељској школи у Пакрацу*.

Превишња потврда. »Српски Сион« јавља, да је Његовоје Величанство благоизволјело превишњим својим рјешењем потврдити од српско-црквеног народног сабора 1902. г. изабраног *Ђорђа Поповића* за главног школског референта. Напротив избор *Мите Климнића* и *Мите Ђорђевића* за епархијске школске референте није потврђен.

На Западу.

Црквеноправна кодификација. Папа Пије X издао је своју *motu proprio* у ствари црквеноправне кодификације. Наређење папино састоји се из пређећих 5 тачака: 1. Чланови кодификационог папског савјета су само кардинали, које папа именује. 2. У савјету предсједава папа или најстарији кардинал. 3. Кардинали имају право папи подастријети имена најбољих богослова и каноничара правника, које папа именује за консулторе у кодификационом савјету. 4. Папина је жеља да у остварењу овога важног подузећа учествује цио епископат према касније изданом упутству. 5. Именовани консултори имају израдити поједини им материјал и у сједницама, које ће се се држати под предсједништвом кардинала секретара кодификационог савјета, имају се спорна питања претрести. Након тек овога о свему ће имати коначно одлучити кодификациони савјет.

Књижевне оцјене и прикази.

„Православно црквено право“ др. Ник. Милаша у бугарском преводу.

Можда није ни једно српско дјело преведено на више језика, а у тако кратком времену, као што је то случај са »Православним црквеним правом« епископа Никодима. Сва је, како наша тако и страна, штампа лијепо дочекала

»Православно црквено право« и није само на том остало, него се појавише наскоро и многи преводи: руски, француски, грчки, њемачки и др. »Наука је са потпуним признањем поздравила ову огромну радњу и утврдила пишчеву имену глас и уважење свега ученога свијета«, а »нашој је богословској књижевности прибављено угледно мјесто на страни«.

*

Ове је године изашло и на бугарском језику »Прав. црк. право« и то у преводу и издању протођакона Ивана Стефанова[1]). У седмичном богословском часопису »Църковенъ Вѣстникъ«, органу бугарскога Св. Синода (бр. 5, 30. јан. 1904.) веома се је похвално изразио о поменутој књизи архимандрит Борис, предавач професор на софијској Богословији, а сад архимандрит у Егзархији. Мислимо, да не ће бити на одмет, да се и у нас чује, како је у Бугара дочекано »Прав. црк. право«, те стога износимо у изводу мишљење поменутога оцјењивача:

»С особитим задовољством биљежимо појаву ове књиге у нашој књижевности. То је похвалан рад једног од најзаменитијих ауторитета међу канонистима православне цркве, који је добро познат као неуморан, плодан и веома образован радник у области црквеног права. Сва су дјела преосвештеног Никодима, а највише ово, о ком је овдје говор, добро позната, што потпуно заслужују. Битна црта дубоке ерудиције, документирана тачност и потпуна објективност, што је својствено свим његовим дјелима, налазе се потпуно и у овом дјелу.

Ова се књига Преосвештеног Никодима одликује, као што то веома право примјећује проф. Никола Заозерски[2]), с таквим мирним и озбиљним тоном, како то доликује само озбиљним, ученим људима; с таквим топлим чувством љубави к човјечанству, какво се васпитава само у дубокој вјери хришћанина, и с тако великим интересом за појаве прав. црквеног живота на свакој страни свијета, гдјегод се развија тај живот, како је то својствено само чојеку искрено предану православљу.

У православној богословској књижевности до појаве овога рада није било сличног по богатству унутрашње садржине, по потпуности истраживања и по начину излагања. Потреба једног потпуног, које би исцрпло сва питања, и систематски изложеног »црквеног права« задовољена је истом овим чувеним радом. Преосвештени аутор својом великом ученошћу и свестраним познавањем првих извора каноничног права и његових система могао је да испуни предузети посао с ријетком вјештином и успјехом, достојним за изабрани предмет. Ауторитети су признали, да је Преосвештени Никодим први од православних канониста покушао да обухвати с погледом сву православну цркву у данашњем јој положају. Он се при потрудио, да у кратком, али потпуном опису изнесе изворе права, уредбе и дисциплине свих помјесних аутокефалних православних цркава.«

Даље г. оцјењивач говори, да је овом књигом попуњена осјетна празнина у бугарској јуридичкој књижевности, која дотле није имала опширна и тачна

[1]) Никодимъ Милашъ, Далматински епископъ, Д-ръ на Богословието: Православно Църковно Право. Съставено по общитѣ Църковноюридически източници и частнитѣ всякои, действующи въ автокефалнитѣ църкви. Прѣведъ Протодиаконъ Иванъ Стефановъ. Първо издание. София 1904. год.

[2]) Др. Н. Заозерски, професор црки. права у московској дух. Академији говорио је веома похвално о Милашевом „Црк. праву“, приликом другог издања, у журналу „Богословскій Вѣстникъ“ (1902 III. 234.) и истакао је Милашев рад изнад одличних радова И. Суворова и Павлова. Српски превод те оцјене види у „Прјегледу“ за 1903. бр. XXII.

руководства за црквено право. Стога је радосно дочекан и поздрављен овај превод као велика добит за бугарску књижевност. — Књига је у бугарском преводу изашла већ, јер је на крају додат »Образъ на високия царски фермань« о уређењу бугарске Егзархије. Да књига буде прикладнија за бугарске читаоце, преводилац је према постојећим законима допунио и раширио пет параграфе у књизи који се тичу уредаба бугарске цркве. Говорећи даље о лијепој опреми књиге и добром језику преводиочеву и захваљујући му за уложени труд, г. оцјењивач жели, да се књига што више рашири, јер је за препоруку не само црквеним пастирима, него и сваком хришћанину, који се интересује за питање »како треба у дому Божјем живјети«.

*

Ово није први рад др Н. Милаша, који је угледао свијета и на бугарском језику. Још 1901. год. преведена је »Проповиједи, њезин постанак и данашња уредба«, а прошле године преведена је и опширна расправа »Славенски апостоли Кирил и Методије и истина православља«. И једно и друго превео је П. Иванов, а издао бугарски Св. Синод. »Църковенъ Вѣстникъ« (бр. 3, 16. јан. 1904.) изразио се о овом задњем дјелу др. Милаша веома похвално. *П. В. М.*

Нове књиге и листови.

Богословски Гласник. Часопис за православну богословску науку и црквени живот. Год. III. *Уредник*: архимандрит *Иларион Зеремски*. Сремски Карловци, Српска Манастирска Штампарија. 1904. Цена на годину 12 круна. »Богословски Гласник« излази у месечним свескама око 5 табака.

Весник Српске цркве. Лист свештеничког удружења за хришћанску науку и свештеничко усавршавање. Година XV. Издавач и надавалац Свештеничко удружење. *Уредник*: прота *Никола Д. Божић*. »Весник Српске цркве« излази у месечним свескама од 6 табака. Цена на годину 14 круна. Год. 1904. Штампарија Т. Наумовића. Београд.

Гласник православне далматинске цркве. Издавалац и уредник: протопрезвитер *Ђорђе Поповић*. Год. 12. »Гласник« излази сирпетком сваког мјесеца на 16 страна. Цијена је листу 6 круна на годину. Штампарија Ш. Артале. Задар. 1904. год.

Полет. Лист за науку, забаву и педагошку књижевност. Год. I. Одговорни уредник: *М. П. Павловић*. Главни сарадник: *Исаије Митровић* учитељ. »Полет« излази једанпут месечно у Вршцу. Год. претплата 3 круне. Издаје књижара М. П. Павловића у Вршцу. Год. 1904.

Мала Библиотека. Год. VI. Св. 67. и 68. *Чеда Мијатовић*: »Сиромах Марко«. Св. 69. М. Серао, Е. Кастелацово, Ђ. Верга. »Из Италије« приповетке. С талијанског *С. А. Поповић*. Св. 70. *Др. Светислав Стефановић*: »Скице«. I. Цијена свакој свесци 30 нотура. Уз сваку свеску излази и лијепо уређивани »Прегледъ« као прилог са поједином дописницом са ликом наших појединих књижевника. Цијена је »Малој Библиотеци« са њеним »Прегледом« и осталим прилозима 6 круна на годину. Издање штампарије *Пајера и Кисића у Мостару*. — Ову »Малу Библиотеку« свакоме најтоплије препоручујемо.

Изашао је први број »Полет«-а листа за науку забаву и педагошку књижевност који излази у Вршцу једанпут месечно. Одговорни уредник је М. П.

Павловић, главни сарадник Исаије Митровић учитељ. Цена је на годину 3 круне. Лист је врло лепо уређен, са овом садржином: 1. »Полету« песма од М. М. 2. Живио наш славењак Чика Јова од Уредн. 3. Душан Катић са сликом од И. М. 4. Поздрав, песма † А. Х. К. 5 Сећање прича од И. М. 6. На селу, од К. Гопићеве. 7. Из дјевојачке градине. Стојанка прича од С. В. 8. Анђео Истине, прича од И. М. 9. У споменицу песма од Ур. 10. Искра Љубави песма од Ш. К. Х. 11. Мајци песма од М. Б. 12. Крв и пожк прича од Ур. 13. Шта хоћемо. 14. Књижевни прикази.

Свакоме се шаље на заутек 1 број. Адреса: »*Polet*« *Werschetz.*

Званични огласи.

Конзисторија Православне Српске Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 1037/I. ин 1903. 1—3

Едикт.

Позива се Никола Живковић, родом из Огулина у Хрватској, доцније настањен у Приједору у Босни, а у пошљедње вријеме српски учитељ у Требињу, па у Пријавору, сада непознатог боравишта, против кога је супруга му Бука рођ. Гркавац из Требиња поднијела код ове Конзисторије као Духовног Суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овој Конзисторији као Духовном Суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако горипомену та молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити званични заступник, који ће имати њега у брачном заметнутом спору правомоћно заступати.

Из конзисторијске сједнице I. У Мостару, 29. јануара 1904.

Српско-православна Митрополија Бањалучко-бихаћка.

1—3

Едикт.

Позива се овијем Томо Зорић из Пишталине котара цазинског, сада непознатог боравишта, против којега је супруга му Илинка Зорић рођ. Бабић из Пишталина поднијела код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из конзисторијске сједнице у Бањалуци, 23. фебруара 1904.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2·50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

— ГОДИНА IV. 1902.

САДРЖАЈ.

Св. 19. *Од српских писаца*: »Хумористикон«. (Св. I.) (Бр. I.) — Св. 20. *Јован Протић*: »Приповетка како се покојни поп Аврам Несторовић свадио са покојним Нестором Аврамовићем« (Бр. II.) — (Књига V.) — Св. 21. и 22. *Драгомир Брзак*: »*N* комисији«. Свакојаке слике и прилике из мојег бележника. (Св. I.) (Бр. III. и IV. —) Св. 23. и 24. *И. В. Гоголь*: »Женидба«. Сасвим необичан догађај. Комедија у два чина, превела Вукосава Иванишевић-Туковић. (Бр V. и VI.) — Св. 25. *Лука Грбић-Бјелокосић*: »Стотина шаљивих прича из српског народног живота у Херцег-Босни«. (Бр. VII.) — (Књига VI.) — Св. 26 и 27. *Милан Будисављевић*: »Приче« — Нова збирка »Биједних људи«. (Бр. VIII. и IX.) — Св. 28. и 29. *Милорад П. Шапчанин*: »Последње приповетке« (Бр. X. и XI.) — Св. 30. *Јов. Фил. Иванишевић*: »Враголије Вука Злоћевића« Приповијетке из црногорског живота. (Бр. VII.) (Књига VII.) — Св. 31. и 32. *Од српских писаца*: »Хумористикон« (Св. II. и III.) (Бр. XIII. и XIV.) — Св. 33. и 34. *Драгомир Брзак*: »*N* Комисији«. Свакојаке слике и прилике из мојег бележника. (Св. II.) (Бр. XV. и XVI.) — Св. 35. *Никола В. Гоголь*: »Шињел«, превео Љубомир Маљковић (Бр. XVII.) (Књига VIII.) — Св. 36. *Владоје С. Југовић*: »Сјене«. Мале приповијести. (Бр. XVIII.) — Св. 37. *Бранислав Ђ. Нушић*: »Шопенхауер«. Хумореска у једном чину. (Бр. XIX.) — Св. 38. *Едгар А. По*: »Две приповетке« с енглеског превео Светислав Стефановић (Бр. XX.) — Св. 39. *Јованкије Памучина*: »Шаљиве српске народне приповијетке«. (Св. I.) (Бр. XXI.) — Св. 40. *Драгомир Брзак*: »*N* Комисији«. Свакојаке слике и прилике из мојег бележника. (Св. IV.) (Бр. XXII.) — (Књига IX.) — Св. 41. и 42. *Вилем Шекспир*: »Јулије Цезар«. Трагедија. С енглеског превео Др. Светислав Стефановић. (Бр. XXIII. и XXIV.).

— ГОДИНА V. 1903. —

САДРЖАЈ:

Св. 43. *Симо Матавуљ*: »Пошљедњи витезови« (Бр. I.) Св. 44. *Ж. Расин*: »Федра«. Трагедија у 5 чинова. С француског превео Др. Никола Ђорић. (Бр. II.) — Св. 45. *Симо Матавуљ*: »Сарајмантија« (Бр. III.) — (Књига X.) — Св. 46 и 47. *Милош П. Ђирковић*: »Из мојих успомена«. (Бр. IV. и V.) — Св. 48. *Гиде Мопасан*: »Орла«. С француског превео Велко М. Миличевић. (Бр. VI.) — Св. 49. *Јован Ђорђевић*: »Чучук-Стана«. Биографијска црта (Бр. VII.) — Св. 50. *Бранковински*: »Приповетке« (Св. I.) (Бр. VIII.) — (Књига XI.) — Св. 51., 52. и 53. *Вилем Шекспир*: »Хамлет«, краљевић дански. С енглеског превео Др. *Лаза Костић*. (Бр. IX., X. и XI.) — Св. 54 и 55. Др. *Јован Суботић*: »Милош Обилић«. Трагедија у пет чинова. (Бр. XII. и XIII.) — (Књига XII.) — Св. 56. *Максим Горки*: »Челкаш«. С руског превео Ник. Николајевић. (Бр. XIV.) — Св. 57., 58. и 59. *Јанко М. Веселиновић*: »Цитанче«. Из збирке »Сити и гладни« (Бр. XV., XVI. и XVII.) — Св. 60. *Ф. Херцег*: »Шест причица«. С мађарског превео Јован Грчић. (Бр. XVIII.) (Књига XIII.) — Св. 61. и 62. *Вилем Шекспир*: »Магбет«. С енглеског превео Др. Светислав Стефановић. (Бр XIX. и XX.) — Св. 63. *Бранислав Ђ. Нушић*: »Мало Позориште«. I. »Под старост« II. »Наша деца«. (Св. I.) (Бр. XXI.) — Св. 64. и 65. *Гриљпарцер*: »Јеврејка Толеђанка«. Историска жалосна игра у пет чинова. С немачког превео Јован Грчић(Бр. XXII. и XXIII.) — (Књига XIV.) — Св. 66. *Стеван Сремац*: »Чича-Јордан«. Једна слика. (Бр. XXIV.) —

— ГОДИНА VI. 1904. —

САДРЖАЈ:

Св. 67. и 68. *Чеда Мијаговић*: »Сиромах Марко.« (Бр. I. и II.).

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА

РИСТЕ Ј. САВИЋА

јавља српско-православном пречасном свештенству да имаде на стовариште све тисканице за **протопрезвитерска и парохијална звања у Босни и Херцеговини,** које су потврђене од **српско-православне консисторије Дабро-босанске** и моли гореспоменута звања да се у случају потребе изволе непосредно на њу обратити.

Са поштовањем

Прва српска штампарија
Ристе Ј. Савића
у Сарајеву.

L 908

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК:

протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ,** проф. богословије.

ГОД. XVIII. **30. АПРИЛА 1904.** **БР. 8.**

Садржина:

Званично. — Незванично. Да ли су штетни по религијозни, морални и друштвени живот народа српског неки састанци сеоске младежи: сијела, вриска, играње кола и пјевање, и ако су штетни, по којима би се пастирским средствима могло против истих радити? — Зворничка епархија и њени митрополити — Из грчке црквене књижевности. Обред тајне покајања по грчком требнику. — Из црквеног праваила. — Кратак преглед црквено школског просвјетног живота. — Јавна благодарност. — Читула. — Званични огласи.

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVIII. Сарајево, 30. априла 1904. Бр. 8.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна Митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 693 ех 1904.

Свима протопресвитерским, а путем ових и свима парохијским звањима!

Из записничких молбеница, што их појединa протопрезвитерска и парохијска звања за странке сачињавају и овамо достављају, опазило се је, да у таковим молбама врло често није наведен ни датум (дан, мјесец и година) ни број ни једног овопредметног пријашњег у ствари, о којој је записничка молба овамо достављена, ако је у таковој ствари овдје већ поступак потребни текао. Па шта више не спомиње се врло често у таковој записничкој молбеници ни то, да је у опште када поступано и рађево што у таковој ствари код ове епархијске власти.

Будући радници ове епархијске власти нијесу у стању држати у глави све разноврсне агенде, које су код ње у расправи кадгод биле, да би ти радници на тај начин били побуђени, да у дотичним књигама о евиденцији поднесака траже, да ли је када у навјесној ствари какав поднесак већ код ове епархијске власти приспио, и будући би такав посао, све кад би споменуто сјећање на све пријашње агенде могуће било, одузимао врло много времена, које би се могло иначе употријебити на други посао, кад би у дотичним записничким поднесцима било спомена о горе споменутим податцима, то се у интересу бржег и сигурнијег поступка и рјешавања разних поднесака упућују овим сва подручна протопрезвитерска и парохијска звања, да како у свим записничким поднесцима странака тако и у свим својим званичним

поднесцима имају ваздa навести датум и број пошљедњег или макар којег пријашњег рјешења ове епархијске власти, ако се поднесак тиче предмета, о којем је код ове епархијске власти већ поступано било.

Из конзисторијске сједнице у Бањалуци, 15./28. априла 1904.

Митрополит: *Евгеније.*

Српско-православна АЕ. Митропол. Конзисторија Дабро-босанска.

Број 519 ех 1904.

Окружница.

Пречасном српско православном парохијском свештенству Епархије Дабро-босанске.

Овдашњом окружницом од 11. априла 1902. бр. 426. (Источник за годину 1902. бр. 8. стр. 170.) издано је парохијском свештенству упуство, како се има за сваку парохију у што краћем року саставити и уредити домовник, који је регистар и кратки преглед свију парохијских матица.

Па пошто ће парохијски домовник при новом црквено-просвјетном уређењу нашем бити једини званични и њеродостојни извор, из кога ће се црпати не само разни статистички податци за бројно стање дотичних парохија, за састављање исказа војно-обвезника, састављање пописа за школу дорасле дјеце, цијепање богиња и т. д. и т. д., него и за састављање изборних листина, нарочито пак за попис кућних старјешина ради прописивања парохијског, односно црквено-просвјетног намета: то је неопходно потребно да се исти у свакој парохији још прије највише потврде и оживотворења нашега црквено-просвјетног устава, на основу фактичнога стања састави те тачно и чисто према поменутом овдашњем упуству испуни и коначно среди.

Стога топло и строго налажемо свима парохијским свештеницима, а нарочито онима, који тај посао можда још свршили нијесу, да се пожуре и споменуте домовнике, до конца маја о. г. тачно и неизоставно саставе, потпуно у ред доведу и о том предпостављене им протопрезвитере извјесте.

Протопрезвитерима пак, односно надзирателима протопрезвитерата наређујемо, да почетком мјесеца јуна т. г. прегледају сва подручна парохијска звања, увјеривши се лично, јели тај посао сваки парохијски свештеник уредно свршио и по упуству односне податке провео, те да о томе свој извјештај до половине истога мјесеца овој конзисторији поднесу.

Сарајево, 21. априла 1904. год.

АЕ и Митрополит Дабро-босански Ніколај с. р.

НЕЗВАНИЧНО.

Да ли су штетни по религијозни, морални и друштвени живот народа српског ноћни састанци сеоске младежи: сијела, прела, играње кола и пјевање, и ако су штетни, по којима би се пастирским срествима могло против истих радити?

— Стеван Јањетовић, парох. —

[Слав. Кобаш.]

(Наставак).

Колике је муке и патње имао да претрпи српски народ само у овим крајевима, па ево га и данас. Годинама, вијековима радиле су разне силе против њега. И да мушке збришу, и да му отму св. православље. Али тај челични и жилави народ није се дао. Мјесто блага, које му се нудило, у сиротињи је гинуо; мјесто части и госпоштине знојем свога лица и крвавим својим жуљевима хранио се; — мјесто мира и благостања, у непрестаном немиру и невољи пребивао је. А све ради својих идеала, ради своје светиње. Па морамо много хвале да одамо и тим народним састанцима и и родним разговорима, да су дједови ражали и остављали добре Србе и православне очеве, а очеви јуначке и неустрашиве синове. Гдје су чули и научили, ко је био св. Сава? Гдје су научили осјећати и љубити мило православље? Гдје су чули и научили за Косово, за Видовдан? Ко их је научно славити и дивити се Милошу и Марку?! Ваљда тек не у граничарској школи. Та силом су их учили, да им је вјера гријешна, да је застарјела; учили их, да је Милош био кукавица, да Вук није над'о ни Косову... Али заман. Они су то код куће друкчије чули, боље, љепше. И ма да су му и још више омаловажавали светиње, и ма да су му још и жешће понижавали идеале, он има своју народну школу, своје народне учитеље. И данас још, у ово зло доба народног поноса, тако лако превјерити не ће, српска мис'о погинути неће!!

Дивним српским умотворинама диви се сав образовани свијет. Није ли многа од оних лијепих пјесама никла у каковом сиромашном сеоцу у колу млађарије? Није ли многа и многа од оних дивних народних приповиједака забиљежена под сиротињским кровом, на ком ноћном народном састанку? Није ли многа и многа од оних философских народних пословица рођена се у тој народној средини?! И хвала много тим ноћним састанцима, да се српском народу и духу његовоме мора да поклони сав културни свијет!

Народ је српски особито сачувао своју индивидуалност да је за чудо. Под толиким притиском притијешњен са свију страна од моћних непријатеља, ипак је у чистоти сачувао свој словенски, српски карактер.

Колико ли их је и силнијих и образованијих народа нестало, претопило се, преобразило, и данас њихове воље имају грдна посла у националном препорођају. Српски је народ, као ријетко који, чист сачуван у томе свјетском мору, да његови прваци и културне воље не само да с тим немају посла, већ се морају и требају најприје да окупају у тој чистој и неокаљаној ријеци, да сами траже оно, што им највише треба у самоме народу, његовој души народној и срцу, па тек тако очишћени, да се упуштају у борбу. Та од кога ћемо боље научити св. своју вјеру бранити и за њу жртве приносити, него од самога народа?! Ко да нам буде узор Србовања, него опет мили нам народ?! Јест српски народ је такав народ, који се препорађа оздо горе, а не као код многих других озго доље. А тој националној жилавости српског народа, том очувању његове националне особности доста су користили и ти ноћни састанци нашега народа. И то им је једна врло лијепа страна.

Данас су истина настали тежи дани. Наш народ је по свуда измијешан са страним елементима, који су са собом донијели и своје обичаје, свој начин забаве и много од оне западне неморалности, и доста тога пресадили у нашу народну башту. И за то видимо и у тима народним састанцима доста тога, што наши стари нијесу видјели. Слабо или скоро ништа се није радило, ни предузимало против те стране навале, а народ примио данас ово, сутра оно, те му постаде обичним и оно, што му испочетка изгледало врло необично, једноставно, што му прије изгледало страшно.

Сеоска млађарија је данас доста разуздана. Још се није право ни спаге ухватио, већ ћеш чути из уста му тако безобзирне ријечи, што је некада била ријеткост и код старијих. Запали цигару, нахери капу, па ко му је раван. Гдје је оно поштовање старијих, гдје је она задружна покорност? Докле данас отац има уплива на сина, колико кћери данас матери не одговара? А да ли свештеници уживају онако поштовање и код млађих, као што су некада уживали код сиједих стараца? Све је то данас нешто ново, дух је народни у томе смислу друкчији, а с тиме се мора рачунати. Доста је рђаво дјеловала на народ и наша тако звана интелигенција. Својим настраним појмовима о животу доста је окужила и онај најчишћи народни елемената сељака. То нам најљепше доказује тај факат, што је народ покваренији и неутралнији што је ближе граду, дочим је много бољи, богобојажљивији и моралнији у забитнијим мјестима.

Наравно, да је данас теже повести акцију против тога, кад се у оно лијепо доба народне чистоће није о таким „маленкостима“ водила брига.

(Наставиће се.)

Зворничка епархија и њени митрополити

— историјски преглед —

Душан Тешић и Јаков А. Поповић, богослови.

(Рељево.)

(Наставак.)

Мало касније од Хризантова каталога падаје дабро-босански Мелентије Миленковић синђелију попу Томи Протићу 8. јула 1723. год., а њен почетак гласи: **Мелитїй Божїею милостїю православнаи митрополитъ и кечил (заступник) зворнички и власенички и проч. санџака зворничкаго. У Власеница рѣкомъ моимъ потписато на 1723. лѣта и 8ми(е) 8. день**[1]). Дакле, тај Мелентије, који је био дабро-босански митрополит, управљао је зворничком епархијом, под коју је спадао и неки дио власеничког кадилука, у који је спадала и поп-Томина парохија, јер Мелентије изреком спомиње и села те парохије, која и данас постоје у осмачкој и папраћкој парохији власеничког протопрезвитерата и котара.

Мелентије је био на столици дабро-босанске митрополије све до своје смрти 1740. године, и уз пут управљао и неким дијелом зворничке епархије. Али већ 1737. год. назива се ужички митрополит Алексије Андрејевић и зворничким[2]). **Лето господне † ҂ѱѧӟ в҃ Ѣжици. Божїею милостїю архиепи Ѣжички и зворнички Ѧлеѯїи рѣкою.** Кад је пак носио наслов, морао је обављати и дужности, које му спадају са правом. Исти Алексије митрополит прешао је са Арсенијем Јовановићем-Шакабендом у земље угарске круне 1737. год. оставивши и зворничку и ужичку епархију, али ипак није напустио свога наслова, те се двије године касније (1739.) потписује на типику, који приложи манастиру Грчетегу, као: **смиренныи архиепи Ѧ(р)хилскїи и зворничкїи кир Ѧлеѯїи Ѧндреевичъ**[3]). Према томе, у исто су вријеме живјели и арильско-ужичко-зворнички кир Алексије Андрејевић и Мелентије Миленковић и управљали поред своје и упражњеном епархијом зворничком. Настаје сада питање: па ко је био управо управитељ зворничке митрополије у то доба, између 1715. и 1740. год.? *Управљали су обојица кад је који стигао, јер се нијесу знале праве границе ни дабро-босанске, ни ужичке*

[1]) Босанско-Херцеговачки Источник, 1890. год., стр. 247.

[2]) Стари срп. записи и натписи II. књ., стр. 10., бр. 2706.

[3]) Ibidem, стр. 124, бр. 2780.

Ужички митрополити зову се чешће арильски по ман. Арилју близу Ужица, у којему су вако вријеме становали. Арилје је опустјело око 1650. год. а обновљено од митрополита Исаије 1723. г., који се назива арильским. Ibid. стр. 61, бр. 2417.

Епископ Алексије постао је касније епископ костајнички 1741., а умро је у истом својству 12. нов. 1749.

епархије, али је ужички имао више права и утицаја, јер он носи наслов зворничког митрополита. Ужички кир Алексије носи наслов, а дабробосански Мелентије назива се заступник, и даје поп-Томи синђелију, пошто га је рукоположио, а то најбоље доказује нашу претпоставку, јер је тада поп-Томина парохија спадала под зворничку епархију, те се сигурно у то доба припојила дабро-босанској[1]).

Послије смрти Мелентија Миленковића и сеобе Алексија Андрејевића, 1740. односно 1737. год., не спомиње се ниједан зворнички митрополит. На оној пак синђелији поп-Томиној има касније ударен печат неког зворничког митрополита, којему се не зна име, јер је нечитко, па га преписивач није могао прочитати[2]). Но судећи по томе, што је име митрополитово на печату грчким и турским словима, макар и нечитко, као и потпис, може се рећи, да је тај митрополит био Грк, јер се у то доба саможивим грчким сплеткама пећка патријаршија спремаше своме паду, а многе епископске катедре заузеше недостојни људи, већином Грци, који су симонијом помоћу турских власти долазили на епископска мјеста. Те је судбине била сигурно и зворничка епархија. На истоме печату са поп-Томине синђелије стоји 1756. год. Те је године, по свој прилици, дошао на зворничку митрополију тај Грк-митрополит, па је одмах узео тражити, по обичају, поповске синђелије, да их, наравно по скупе новце, потврди, те по томе можемо као сигурно узети год. 1756., кад је дошао тај Грк митрополит са нејасним именом.

У каталогу владике црногорскога Василија Петровића од 1754. год.[3]) међу другим епархијама, које су спадале под пећку патријаршију, не спомиње се никако зворничка, што би сигурно тај владика — писац и споменуо, по што је као члан јерархије, као епископ, ваљда знао и морао знати за свога зворничког садруга, кад су били у истој патријаршији. Но обојица, и Хризант и Василије, спомињу и ужичку и дабро-босанску катедру, а Хризант чак и ваљевску, која је 1794—94. г. пренијета у Шабац од еп. Данила, заступника митрополита ужичко-ваљевског Јоакима[4]), чиме је престала донекле мјешавина, коју смо горе истакли. Упражњеном пак зворничком митрополијом од 1740. до

[1]) Деведесет и три године касније (1816. г) наланиио херцеговачког митрополита Јосифа, гдје управља данашњом јеремићком парохијом у протопрези власеничком. Из тога је јасно, да су се тек у новије доба правилно уредиле границе босанских епархија: дабро босанске и зворничке, јер су се до скоро времена херцеговачки митрополити мијешали чак у доње крајеве дабро-босанске епархије Дабро-бос. Источник г. 1887. стр. 93.

[2]) Дабро-бос. Источник г. 1890. стр. 247.

[3]) Голубински, op. cit. стр. 490—1.

[4]) Год. Н. Чуп. IX., стр. 28.

1756. год. управљао је дабро-босански митрополит[1]), а може бити и ваљевски[2]).

Ко је пак управљао од 1756. до 1766. год., такођер није познато. Може се мислити, да је у то доба био умро онај Грк-митрополит, који би сигурно пристао у друштво ужичког Митрофана за сједињење са цариградском а за укинуће пећке патријаршије. Тај Митрофан и друг му и једномишљеник дабро-босански митрополит Серафим управљали су ваљда и зворничком епархијом, која остаје непопуњена све до укинућа пећке патријаршије 1766. год., од које године отпочиње нова епоха у историји зворничке епархије у цариградском патријархату.

Напоменућемо још̃те, да се у дјелу Димитрија Николаидиса, штампаном у Цариграду 1890., гдје је говор о укидању пећеске патријаршије 1767., међу суфраганима пећеске патријаршије спомиње и епископ Σβορνικίου, τοῦ κατὰ τοῦ Σάκολ καὶ τοῦ Ὀβῆδᾶ τῶν ναχτίζων.

Из грчке црквене књижевности.

I.

Св. Григорије Ниски.

— *Бесједа против каматашника.* —

(Прочитано и примљено у богослов. књиж. друштву »Слога« у Карловцима, дана 28. маја 1903.)

— **Огњен Мангуловић.** —
[Ср. Карловци.]

(Наставак.)

Не тражи доходка ни бакар ни злато, предмете неплодне, не присиљавај сиромаха да ради за богате, нити оне који траже главницу, да ти је поврате с' доходком. Незнаш ли ти да тражење зајма није ништа друго, него искање тајне милостиње? И сама књига закона, која нас упућује да чинимо милостињу, забрањује камату. Кад дадеш у зајам новца народу мојему, сиромаху који је код тебе, немој му бити каматник, не ударајте на њ' камате. (Излазак XXII. 25). И захвала, то неисцрпно врело, милосрђа налаже да се главница врати; а уз то прописи морални веле још и ово: не посуђујте оним, од којих се на-

[1]) И то од 1740.—1752. Гавриле Михић, а од 1752.—56. Најсије Лазаревић.

Послије смрти Мелентијеве управљао је упражњеном дабро-бос. митрополијом пећ. патријарх, а затим исте године Гавриле Михић, која се називао архиепископом: дабарски, требињски, зворнички, мачвански, клишки и све Босне митрополитом. Но он је био самовољан и присвајао је разне титуле, као титулу егзарха васељенског трона. Магазин 1863. г. стр. 167. Најпослије је лишен чина 4. маја 1752. г., због својих недјела. Управљао је и упражњеном зворничком митрополијом.

[2]) Именом Најсије види Гласник XXV. стр. 81.

дате даће те примити, а у параболи исти закон слика огорчена слугу немилосрдног, који се неда умирити заклињањима друга свога и не опрашта му мали дуг од 100 динара, он којему је опроштен дуг од 1000 таланата.

Спаситељ наш, који нам је показао милосрђе, давши ученицима својим правило и образац кратке молитве, у исту је ставио ове ријечи као најнужније и најдјелотворније да гану Бога: И опрости нам дугове наше као што и ми опраштамо дужницима нашим. Како ћеш се дакле молити ти сребролубче? С каквим лицем ћеш молити од Бога милостињу, ти који сваки дан примаш, а никада не прашташ? Зар незнаш да молитвом својом изазиљујеш само суровост своју? Шта си ти опростио да смеш молити опрост? Кад си ти, који призиваш милосрдног Бога, учинио милостињу? Па и ако учиниш какову милост није ли то плод твојих грозних отимачина, ниси ли ти то одузео од невољника, нијеси ли дао од суза, од уздисаја ближњих? Кад би онај сиромах знао извор ове милостиње коју му ти пудиш, буди увјерен да је не би примио; изгледало би му да је хоће прогутати у месу браће своје и у крви својих ближњих; и он би ти рекао ову пуку пуну узвишене слободе. О човече, немој ме хрвнити сузама браће моје; не дај сиромаху хљеб овај, плод јадиковања својих биједних другова. Поврати твоме ближњем оно што си неправедно узео од њега, и ја ћу ти захвалан бити.

Чему служи то, ако ти једног несретника утјешиш на уштрб других хиљаду? Да нема много каишара неби био ни толики број сиротиње. Уништи своје браство и ми ћемо бити задовољни собом. Сви се туже на каишарење, а нико не може да излијечи рану ову, ни закони, ни пророци, ни еванђелисте: „Слушајте ово — вели Амос, ви, који прождирете убоге и сатирете сиромахе у земљи, говорећи: кад ће проћи ови мјесеци, да продајемо нашу храну (Амос. VIII. 4 и 5).

Заиста су мање сретни очеви кад виде дјецу своју, него што су каматници кад се мјесеци наврше. (Свршиће се.)

Обред тајне покајања по грчком требнику.

(Види: Εὐχολόγιον τὸ μέγα τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Καγκελλαρίου. Ἐνετίησιν, 1795. фол. 178. 179.)

Док се православна српска црква у вршењу разних требничких обреда придржава већином редакције требника Петра Могиле и у опште обреда православне руске цркве, дотле црква на истоку врши те обреде по нарочитој старинској некој редакцији, која се од руске у многом чему разликује. Имали смо прилике у овом часопису изнијети досад разлике у обреду грчком и славенском при по-

дјељењу тајне свештенства (види Источник од 1902. год. стр. 294), те држимо да је вриједно изнијети разлике између грчког и славенског требника и у вршењу тајне покајања.

Док се по славенском требнику при чинъ-ѣ покаѣнїа иза почетног узгласа чита Трисвето и молитва Господња, а за тијем говори се 12 пута Господи помилуй, Слава: и нынѣ, Пріидѣте поклонимсѧ и 50. псалом, и покајни тропари: дотле по грчком требнику при истом послѣдованїе иза почетног узгласа долази мирна јектенија са 7 прошења, у којима се духовник с миром моли за мир с више, за опроштење свих хотимичних и нехотичних гријехова раба божијег..., да би му Господ Бог подарио опроштење гријехова и вријеме покајања..., да би се покајник, као и ми избавио од всякыя скорби, гнѣва и нѣжды..., заступи, спаси..., Прикаѣнїе..., Ѣкш подобаетъ чинѣ.

Иза ове јектеније чита духовник молитву: Господи Іисусе Христе, Сине Бога живаго... — која се молитва по славенском требнику иза покајних тропара као друга молитва чита. Тек иза ове молитве пјева се (по славен. требнику: чита) — ψάλλει ὁ ἱερεύς — трисвета пјесма, чита: Пріидѣте поклонимсѧ, 50. псалом и покајни тропари истим редом као у славенском требнику. Послије тих тропара читају се по славенском требнику двије покајне молитве, дочим по грчкој редакцији говори сам покајник: »Сагрјеших Господе, опрости ми, и Господе смилуј се на мене грјешног« — *којих ријечи у славенском требнику нема.*

На те ријечи чита свештеник са Гѣѕ помолимсѧ молитвѣ: Боже Спасителю нашъ, Іиже... која се по славенском обреду као прва по реду молитва код ове тајне чита. Када је молитва очитана *клекне покајник на колена и држећи руке горе говори*: »Оче, Господе неба и земље, исповједам ти све тајне и јавна срца и ума мога, која сам до данашњега дана учинио. Зато молим од Твог праведног и милостивог суда опраштања и благодати, да никад више не гријешим!« — На то ће духовник тихим гласом да упозори покајника: »Брате, пошто си дошао к Богу и мени немој да се стидиш, јер се не мени него Богу повјераваш.«

Иза ових ријечи испитује духовник покајника, а послије исповједи говори му ово: »Сине мој духовни, који си се мојој смјерности исповједио, (знај, да) ја смјеран и грјешан немам моћи да ти опростим гријехе на земљи, ако не Бог, по оном божанственом гласу, који се послије васкрсења чуо и апостолима говорио: којима опростите и т. д. — (па) ослањајући се на те ријечи говоримо и ми: што си год исповједио мојој најнижој смјерности и што ми било по незнању, или од стида или како год било нијеси могао рећи: нека ти Бог опрости и у овом и у будућем животу«.

Овим ријечима надовезује свештеник још ову разрјешителну молитву: »Бог, који је опростио Давиду преко пророка Натана исповјеђене гријехе, и Петру који је због одрицања горко жалио, и блудници, која му је при ногама плакала, и цариницу и блуднику: сам Бог нека ти преко мене грјешног опрости и у овом и у будућем животу и нека те неосуђена постави пред свој страшан жртвеник. За исповјеђене погрјешке не брини се више. Пођи с миром«.

Обред у славенском требнику сасвим је другчији. Иза покајних молитава упозорава духовник покајника са опоменом: Сѣ чадо, Христосъ невидимъ стоитъ, — на искрену исповјед, а текст те опомене много је опширнији него ли односи

текст у грчком требнику. О подизању руку и о некој нарочитој изјави покајника, славенски требник ништа не спомиње, а сама молитва разрјешења, управо ријечи, којима тајна покајања перфектна постаје, не слажу се у грчком и славенском требнику.

Осим тога грчки требник не спомиње ни о крстообразном знаменовању главе исповједника по свршетку молитве разрјешења, нити има упутства за епитимисање, нити су наведена питања за исповједнике, као у славенском требнику. Напротив има молитва за оне, који су добили епитимију, па су се на исту заклетвом обвезали чега опет у слав. требнику нема.

Протопрезв. *Дим. Јанковић.*
(Сарајево.)

Из црквеног правила

— израдио: **Јован Дим. Јовановић.** —

[Рељево.]

(Наставак.)

Велико вечерње.

Велико се вечерње назива још и празничним вечерњем и свршује се у очи сваке Недјеље, затијем у очи празника или на сам празник. Кад се велико вечерње свршује у очи празника, свршује се или одјељено од јутрења или заједно са јутрењем и онда се назива *свеноћним бденијем*. Типик у 6. глави под натписом »ω κᾶθηϊκ̃ κινοφηϊκ̃ κηκλφηϊκ̃ ϑρϊ̃ς κϊ̃ λέτο« налаже, да се преко године држи бденије у очи сваке Недјеље дакле 52 пута. Налажући даље, да се и у очи сваког Господског и Богородичног празника држи бденије вели, да има још и других празника у очи којих се држи бденије и наводи свега са Недјељама, Господским и Богородичним празницима 68. Која су то још четири, не вели. Но међутијем у глави 47. под надписом »Ϲ̃ знамєнїѧχ̃ Влⷣчнїχ̃, Богородичнїχ̃ празднїкωкъ и ѧзтыχ̃ъ« говорећи каквих има празника наиме великих, средњих и малих вели: велики су празници Христови, Богородични, Претечина два и то: рођење (Иван-дан) 24. јуна и усјековање 29. августа и празник оба врховна апостола Петра и Павла 29. јуна, и тима се свршује бденије и сва служба празника. Из ове дакле главе дознајемо, који су то још празници, којима се свршује бденије. Остаје нам још један, а тај ће бити храмовни празник, јер Типик у 6. . глави при крају вели: »Ѥсть жⷣ и ино кⷭ́ѳнїе къ цлмъ ѧзтаго хрⷭ́ма, ко скитѣи, ѥжⷣ должно ѥсть кыѧти, и цѣлокеж̃ ѡтставлѧтисѧ къ цлмоу ѥгω«. Осим тога има још светих са бденијем, али која зависе од воље настојатељеве по манастирима а по црквама парохијским од свештеника. За та бденија увијек пише »ѡци прⷣподⷣтыи прⷣпⷣкловнтъ. Бденије почиње увијек великим вечерњем осим неколико случајева, кад се почиње по правилу великим повечерњем.

По правилу велико вечерње треба свршавати увијек:

1. У очи сваке Недјеље и у очи свих оних празника, кад је правилом одређено, да се држи бденије, па се бденије не држи због какве запреке;

2. На празнике са бденијем и полијелејем; у осталом на празнике са полијелејем само онда, ако ти празници падну од Недјеље ап. Томе — Антипасхе

до Недјеље месопусне. Од месопусне Суботе до Васкрса — Пасхе свршује се на празнике с полијелејем свакидашње вечерње;

3. Велико вечерње а не бдјеније свршује се на дан св. три Јерарха (30. јануара), ако овај празник падне у понедјељак и вторник сирне седмице;

4. Велико вечерње свршује се у сриједу Преполовљења и 1. и 13. септембра, премда ови празници немају на јутрењу полијелеј;

5. Велико вечерње свршује се у очи свију српских светаца, кад се у очи њих не свршује бдјеније.

Велико вечерње се свршује на сам празник и то:

1. Први дан Васкрса, цијеле свијетле седмице и у Томину Недјељу;

2. На Господске празнике и то: Божић, Богојављење, Преображење, Вазнесење — Спасов-дан, Педесетницу — Духове и Крстов-дан (14. септем.);

3. У очи Божића и Богојављења и онда је спојено с литургијом, и на велики Петак.

У обичне седмичне дане св. Четрдесетнице не држе се бдјенија, а то се види из тога, што у Типику нигдје нема ни спомена о свршавању бдјенија у те дане

Осим са јутрењем свршава се вечерње у велики пост заједно са 3., 6. и 9. часом и изобразителнима и литургијом пређеосвећеном; с литургијом Василија Великог на велики Четвртак и велику Суботу и с литургијом Златоустовом на Благовијести, ако Благовијести падну ма у који дан осим у онај дан, кад је правилом одређено, да се свршује Василијева литургија.

Велико вечерње се свршује овако: кад се не свршава бдјеније по отпусту 9. часа, ако се држао у притвору, улази свештеник и сви с њиме у храм и ставши свештеник пред св. двери чини три мала поклона и узевши епитрахиљ[1]) благосиља га, целива крст на њему, меће га на се и свукавши завјесу почиње вечерње са возгласом:

Благословенъ Богъ нашъ... Аминь.

Прїидите поклонимсѧ... 3-пут.

Пс. 103 Благослови дшѧ моя Господи...[2]).

Слава и нынѣ: Аллилоуїа... 3-пут. Слава тебѣ Боже 3-пут.

Јектенија велика[3]).

Возгласъ: Іако подобаетъ тебѣ.... Аминь.

Катизма редовна.

---

[1]) Овако стоји у Типику. На први мах ово изгледа нејасно. Но ваља знати, да се епитрахиљ налази објешен на дверима или на десној страни двери, гдје га је свештеник оставио приликом посљедњег богослужења.

[2]) Овај псалам зове се „предначинательни“ и то не зато, што би он био први међу псалмима него зато, што њиме почиње прва дневна служба — вечерње, а с њиме и све остале службе.

Свијетле седмице мјесто овога псалма поје се: »Христосъ воскресе...« са стиховима: »Да воскреснетъ Богъ...«

За вријеме читања овога псалма чита свештеник пред дверима тзв. „свјетилничне молитве. Ових молитава има седам и називају се „свјетилничним“ зато, што је одређено, да се за вријеме читања истих пале свијеће; што садрже у себи благодарност Богу за ноћну свјетлост, која нам је дарована у свијећама; што се читале при заходу сунца, а ђакон је за то вријеме кадећи храм носио упаљену свијећу; што у њима молимо Бога, да нам осветли пут нашега живота, да би могли ходити у правди, истини и врлини.

[3]) Види примједбу 5. на свакидашњем вечерњу.

Господи воззвахъ ...[6].

Стихире на »Господи воззвахъ« на 10[8].

---

[6]) „Господи воззвахъ ..." Да исправится молитва моя ..." и стихови што за овима долазе узети су из псалама 140, 141., 129. и 116. У њима се престаља молитва, жалост и туга, које је некад Адам из дубине душе узносио Богу пред натворењем рајским братима. Ова прва два стиха поје се увијек самогласно оног гласа, кога су стихире на „Господи воззвахъ ." Ако је два света, па сваки има своје стихире, а те су стихире разних гласова нпр. једне су 4. гл., а друге су 6. гл., онда се „Господи воззвахъ ..." и „Да исправится молитва моя..." поји увијек на глас оних стихира, које прво долазе, у овом случају појаће се 4 гласа. „Господи воззвахъ ." и „Да исправится молитва моя..." поји се самогласно и онда, кад пред стихирама стоји, да се поје подобно. У том случају се ова два стиха одпоје самогласно, а послије тога поје се стихире са привјевама, на колико већ буде одређено, подобно. Послије ова два стиха стоји у Часловцу написано „и по чину стихи" а то значи, да и те даље стихове (Полескы Господи храненіе, ... Не оуклони ... и т. д.), што долазе за овима треба појати или бар читати све до онога стиха, пред којим је написано „на 10", „на 8", „на 6", или „на 4", већ према томе, колико је стихира одређено, да се поји. Ми ове стихове нити појемо нити читамо, већ их просто изостављамо. Једино се поје на пређосвећењој литургији и то антифонски онога гласа, кога се поји „Господи воззвахъ", а за то вријеме свештеник у олтару преноси св. дар на жртвеник.

[8]) На великом вечерњу, кад се оно свршава одјелно од јутрења поје се по правилу стихире на „Господи воззвахъ" најмање на 6, затијем на 8 и најпошље на 10. На 6 се поји у очи празника с полијелејем кад не падне у пред — или попразништво. На 8 се поји на празнике с полијелејем, кад падну у пред — и попразништво; затијем на све празнике, којима би по правилу требало свршавати бденије, а не сврше се због какве запреке. На бденију се не поји никад мање од 8 стихира, а по некад и 10 нпр. у очи Недјеље. На 10 се поји и кад падну два празника заједно нпр. 1. септембра, ако није храм, и 1. окт. ако се празнује у Богородици и светима. Пред литургијом пређосвећеном и Василијевом на вел. Четвртак поја се на 10; а на Благовјести пред литургијом на 11 и то пред једнаестом стихиром поји се привјеси: „Творяй ангелы свои духи и слуги свои пламень огненный", узет из предначинательног псалма. У број ових 4, 6, 8 и 10 стихира не иду стихире на Слава и И нынѣ.

На великом вечерњу у очи Недјеље поју се стихире на 10 на Октоиха и из Минеја. Стихире у Октоиху зову се „васкреснима" и састављо их је прве три Јован Дамаскин, и те зато називају „васкресне", друге три, које такође спадају у васкресне називају се у Октоиху „источнима". Ове стихире у грчким Октоисима имају натпис „Ἀνατολικά", а састављо их је по мњењу једних Анатолије цариградски патријарх у 5 вијеку; а по мњењу других, које је много вјероватније, састављо их је у 9. вијеку Анатолије Студит, ученик Теодора Студита и игумани студијског манастира у Цариграду. Словенски преводиоци мислећи, да „ἀνατολικά" долази од ријечи „ἀνατολή" исток (восток), преведоше са „восточни". Овај погрешни натпис је у сарајевском издању Октоиха поправљен. За овим стихирама долазе у Октоиху стихире посвећене у славу Богородици, које је у 11. вијеку састављо управо напрамо ексцепт из стихира Јеврема Сирског, Павле Аморејски. У грчким Октоисима ових стихира II. Аморејског нема. У словенски Октоих су унесене око 18 вијека и поје се у спроматским црквама, које не могу купити Минеј.

На великом вечерњу у очи Недјеље поју се стихире (10) од Недјеље свију светих до Месопусне овако:

а) Ако у Недјељу не падне свети с бденијем и полијелејем то се поји 7 стихира из Октоиха и 3 из Минеја.

б) Ако у Недјељу падне свети који има стихире на „Господи воззвахъ" на 6, онда се поју 6 васкресних стихира и светоме 4;

в) Ако у Недјељу падне свети са полијелејем или два света, онда се поје 4 васкресне а 6 светога или светих:

г) Ако у Недјељу падне пред — или попразништво или одавије празника, онда се поје 4 васкресне и из Минеја 6 стихира и то: прво 3 стихире пред — или попразништва, а затијем 3 стихире светога, а у одавије пак само 6 празника.

д) Ако у Недјељу падне пред — или попразништво и свети са полијелејем онда се поје 3 стихире васкресне, 3 стихире пред — или попразништва и 4 стихире светога.

Слава и нынѣ: богородичне[6]).

Прибудоут прости.

Свѣтѣ тихїи. . .

Вонлиць. Мїръ всѣмъ. Прибудоутъ. Вонлиць.

Прокимне дне: Господь кцарствѣ. . .

Сугуба јектенија: Рцѣмъ вси. . .

Возгласъ: Јако милостивъ. . . Амиць.

Сподоби Господи къ вечеру пѣ. . .

Јектенија прозбена: Исполнимъ вечернюю молитвѣ нашѣ Господеви. . .

Возгласъ: Јако благъ и человѣколюбецъ. . . Амиць.

Мїръ всѣмъ.

И дѣухови твоемѣ.

Главы нашя Господеви приклонимъ.

Твоѣ Господи (велико).

Возгласъ: Бѣди држава царствїа твоегш. . . Амиць.

Стихире на стиховње са пријевима:[7]) Господь кцарствѣ... Ако оутвари калибе... Домѣ твоемѣ подобаетъ. . .

Слава и нынѣ: богородичан[8]).

Нынѣ отпоущаеши. . . Трисвато. Отче нашъ. . .

Возгласъ: Јако твое ести царство. . . Амиць.

---

[6]) Пјесме посвећене у славу Богородице називају се „богородичне". Оне су многоврсне. Има их, који се поје само у одређене празнике Богородичине. Има их, који се поје у дане неких светих н. пр. оних, који немају празничнога знака, или у дане тзв. „шестеричних" светих тј. оних, који имају стихире на „Господи возвахъ" на 6. Оне се богородичне поју само онда, кад у Минеју послије стихира на „Господи возвахъ" нема стихира на „Слава", онда се на „Слава и нынѣ" поји богородичан односно у Сриједу и Петак крестобогородичан. Оне се богородичне налазе у служби у Минеју на реду. Има их, који се односе на дане седмице и то су богородичне 8 гласова, који се поје кад у Минеју има „Слава" светога, онда на „И нынѣ" дођу ове богородичне по гласу „Славе" односно стихире на „Слава". Ове богородичне се поје у непразничне дане и у дане светих „шестеричних" и налазе се у сваком Минеју на крају и у Ирмологију. И најпослије има богородичних, које се називају „догматица". То су дивне пјесме за свих 8 гласова, које се поју на крају стихира на „Господи возвахъ" на „Слава и нынѣ" на недјељним вечерњима. Састављо их је Јован Дамаскин и називају се догматици (δογμα — учење) зато, што у себи садрже богословско учење о оваплоћењу сина божја као Богочовјека од пресв. Дјеве и о њеном достојанству. Ове се богородичне називају још и *пресвета*, јер се у Октоиху штампају одмах послије стихира на „Господи возвахъ". Истина, прије њих се штампају богородичне на малом вечерњу, али се те богородичне тамо називају „богородичень малыя вечерни". Ова догматица се поје осим Недјељног вечерња и у друге седмичне дане, ако у њих падне свети са великим славословјем, полијелејем или бденијем. Поје се још у очи сваке суботе, јер је у суботу увијек одавије гласа. Искључују се оне суботе у које падну 12 великих празника и предпразништво и одавије Божића и Богојављења. У пред — и непразништво и одавије других празника кад падну у суботу поји се догматик гласа који се пјева цијелу седмицу. У остале седмичне дане, осим суботе поји се догматик онога гласа, кога је била стихира на „Слава".

За пријеме појања ове стихире чини свештеник или „изходъ" с кадионицом кроз сјеверна врата. Пред св. дверима благосиља кадило и кади икону на мјесту Архијерејеву по свршеној стихири улази у олтар кроз царска врата (Типик гл. 2).

[7]) Ове стихире налазе се у Октоиху на великом вечерњу у очи Недјеље и поју се још и „стихире по алелуиу" а то зато, што их има управо толико колико слова у грчкој азбуци и што свака прва ријеч ових стихира у грчком језику почиње са по једним словом из грчке азбуке и то по реду једно за другим. Има их свега 24, за сваки глас по 3.

[8]) Овако се поји ако свети нема на стиховње стихиру на „Слава". Ако пак има, онда се поји „Слава: стихира светога, и нынѣ: богородичан на стиховње по гласу стихире светога.

Тропари: васкресан владајућег гласа. Слава и нынѣ: богородичан[9]).
Прилѣпостъ. Благословн.
Возгласъ: Сый благословенъ Христосъ Богъ нашъ. . . Аминь.
Отпустъ Боже краснѣйшаго . . .
Прокимнъ Богородице. . . Читнѣйшее. . .
Слава тебѣ Христе Боже. . .
Слава и нынѣ: Господи помилуй 3-пут. Благословн.
Отпуст велики. Сваки Христе Боже и помилуй . . (Наставиће се.)

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Поклоништва српско-православног свештенства Њег. Преузвишености госп. министру барону Бурнјану у Сарајеву. Њег. Преузвишеност заједн. министар финансија госп. барон *Стеван Бурнјан* бавио се у току тек. мј. неколико дана у Сарајеву. Том приликом примао је преузв. г. министар барон *Бурнјан* у дворани земаљ. владе представе и поздраве првосвештеника односно поглавара свијех вјеросповједа, па и поклоништво српско-православног свештенства на челу са Њег. Високопреосвештенством г. АЕ и Митрополитом дабро-босанским *Николајем*. Њег. Високопреосвећен. АЕ и Митрополит г. *Николај* предвео је Њег. Преузвишен. г. Министру чланове Конзисторије, професоре богословије, катихете средњих и основних школа, те сарајевско свештенство и свештенике из најближе околине. У говору своме замолило је Њег. Високопреосвештенство преузв. г. Министра, нека на подножје Превишњег пријестола подастре изразе непоколебиве вјерности и одданости српско-православног клира и народа у Босни и Херцеговини, а затим је изразио преузв. г. Министру топлу благодарност на томе, што је на Превишњем мјесту препоручио жеље и приједлоге свештенства и народа ради коначног уређења српско-православних црквено-просвјетних односаја у Босни и Херцеговини. Знајући да преузв. г. Министар беспримјерном пожртвовношћу, жарким родољубљем и државничком мудрошћу заступа интересе овијех земаља, водећи их сигурним кораком културном напредовању, свештенство и народ српски настојаће свом снагом, да лојално изиђе на сусрет

[9]) Овако се поји, ако свети нема тропара. Но ако свети има тропар, онда се пои:
тропар васкресни владајућег гласа.
С л а в а: тропар светога.
И н ы н ѣ: богородичан од неких по гласу тропара светога
Ако пак има два или више светих, па има и два тропара, онда се поја:
Тропар васкресни.
С л а в а: тропар првога светога.
И н ы н ѣ: богородичан по гласу тропара првога светога. Тропар другога светога се не пои, јер се на вечерњу не може појати више од три тропара рачунајући овамо и богородичан.
Ако је пред — или попразиство, онда тропар васкресни; С л а в а: светога; И н ы н ѣ: пред — или попразиства односно празника.
Ако је два света исто ђе као и кад није ни пред ни попразиство, само на И н ы н ѣ: тропар пред — или попразиства односно празника.

овијем интенцијама преузв. г. Министра, вршећи савјесно своју дужност према цркви и држави. Преузв. г. Министар барон *Буријан* узео је на знање увјерење лојалности, које ће подастријети прејасној круни, а срдачну добродошлицу Њег. Високопреосвећенства сматра као доказ симпатије и правилно схваћање интенција и очинског старања Његов. Величанства за интересе српско-православне цркве и српског становништва у Босни и Херцеговини. Интересовање Министрово за потребе православне цркве потиче отуд, што је Њег. Преузвишеност 20 година провела у средини православног живља, према томе зна цијенити важну улогу, коју српско-православном живљу у Босни и Херцеговини као бројно надмоћном припада у крчењу пута према културном напретку. Врховна управа земаљска подупираће ревно интересе српско-православног клира и народа, те се преузвишени г. Министар нада, да ће клир у томе предњачити, а у међусобном повјерењу и сложном напредовању је зајемчен успјех.

Исто тако симпатично примила је Њег. Преузвишеност г. Министар и поклоништво овдашњег грађанина г. *Глише М. Јефтановића*, који је на челу повећег броја српско-православног грађанства поздравио срдачном добродошлицом Њег. Преузвишеност г. Министра барона *Буријача*.

Јавна благодарност.

Честита српкиња и побожна хришћанка Мара удовица покојног Пере Петровића, протојереја и бившег члана АЕМ Конзисторије Дабро-босанске, подарила је из чисте хришћанске побожности св. српско-православном храму у Пазарићу слиједеће црквене утвари: 1 путир, 1 дискос, 1 кашику, 1 звјездицу, 1 копље и два покровца у вриједности до 200 круна.

На овоме красном и племенитом поклону српско-православна црквена општина изражава путем јавности поменутој даровательници своју најусрднију благодарност.

У Пазарићу, дне 22. априла 1904.

За српско-православну црквену општину:

Петар Лалић, свештеник.

Читула.

† **Ристо Томановић,** свршени богослов и учитељ српске основне школе у Чајничу умро је 29. прошлог мј. у Невесињу у добу најљепше младости своје од несретне болке сушице. Покојник је рођен у Невесињу 6. фебруара 1879. год. Основне школе свршио је у свом родном мјесту Невесињу, а потом пет гимназијских разреда у Сарајеву и богословију у Рељеву. По свршетку богословских наука учитељевао је на српској основној школи у манастиру Житомислићу и у Чајничу на опће задовољство. Покојник је био чедне, благе нарави, честит и ваљан карактер. Нека му је лака црна земља и вјечан му спомен међу нама.

Вјечна памћ.

Званични огласи.

Консисторија Православне Српске Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 1037/1. из 1903. 2—3

Едикт.

Позива се Никола Живковић, родом из Огулина у Хрватској, доцније настањен у Приједору у Босни, а у посљедње вријеме српски учитељ у Требињу, па у Пријавору, сада непознатог боравишта, против кога је супруга му Бука рођ. Грканац из Требиња поднијела код ове Консисторије као Духовног Суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овој Консисторији као Духовном Суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако горепоменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити званични заступник, који ће имати њега у брачном заметнутом спору правомоћно заступати.

Из консисторијске сједнице I. У Мостару, 29. јануара 1904.

Српско-православна Митрополија Бањалучко-бихаћка.

2—3

Едикт.

Позива се овијем Томо Зорић из Пишталине котара цазинског, сада непознатог боравишта, против којега је супруга му Илинка Зорић рођ. Бабић из Пишталина поднијела код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из консисторијске сједнице у Бањалуци, 23. фебруара 1904.

Исправак. Умољавају се г. г. читаоци, да у бр. 7. на страни 98. у I. реду оздо исправе мјесто XVIII. вијека, XVII. вијека. Затим на истој стр. у IX. реду оздо мјесто Лонгије, Лонгин.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Сапића, Сарајево.

Књижевни оглас.

Примили смо 71., 72., 73. свеску (V., VI., VII. број за 1904. год) »Мале Библиотеке«, у којим је штампана Шекспирова трагедија у пет чинова »Ричард III.« Као прилог ових свезака »Мале Библиотеке« изишао је V., VI., VII. број »Прегледа«, са овим садржајем: »Приједлог српским научницима«. — Коста Мајкић: »Борба чешког народа за опстанак у последњих сто година«, приказује М. — Коста Абрашевић: »Песмо«, приказује Велко М. Милићевић. — Милош Живковић: »Развалина«, приказује Петар М. Јовановић. — Кроника: »Пушкин и Његош о Карађорђу«. — Друштво српских књижевника, новинара и умјетника«. — »Vienac« о »Малој Библиотеци«. — Разне биљешке о књижевним и културним појавама у српском и страном свијету. — Као редован прилог »Мале Библиотеке« и »Прегледа« приложене су три дописне карте.

»Малу Библиотеку« и њен »Преглед« уређује Ристо Кисић, а издаје Издавачка Књижарница Пахера и Касића у Мостару.

»Мала Библиотека« излази у свескама, са највећим бројем штампаних табака. Излази по могућности сваких 15 дана једна свеска. Радови, који не могу изаћи у једној, излазе у двије или више свезака. — *Уз* сваку свеску »Мале Библиотеке« излази њен »Преглед«, као прилог. На свршетку године добија се садржај за »Преглед«, а за исти и лијепе тврде корице. *Уз* сваку свеску »Мале Библиотеке« добија сваки њен претплатник, бесплатно, осим »Прегледа« и по једну илустровану дописну карту. Најзад се добија при свршетку године лијеп зидни календар. — Цијена је »Малој Библиотеци« са њеним »Прегледом« и осталим прилозима, за претплатнике: у Босни, Херцеговини и Аустро-Угарској *6 круна*; за претплатнике у Краљевини Србији и осталим земљама *8 динара* (франака). — Ван претплате, — а без прилога продају се поједине свеске (број) 30 пот. или 40 пара дин. — Претплата се прима и на четврт године, а ваља је слати непосредно *Администрацији »Мале Библиотеке« у Мостар (Херцеговина).* Претплатницима из Краљевине Србије најгодније је да претплату шаљу преко Г-ђе *Јорке Н. Милојевић*, Београд, Ломина ул. бр. 40. — Претплату примају и све књижарнице, као и растурачи »Мале Библиотеке« — Растурачи (скупљачи) добијају на сваких пет претплатника *(са уплаћеном претплатом)* један примјерак бесплатно, или вриједност истога у новцу. Књижарима се уступа 20% — *Корице* »Мале Библиотеке« са садржајем за сваку књигу од пет свезака, израђене су од енглеског платна, са натписом: а цијена им је заједно са садржајем по 50 потура или 65 пара дин. Повез се рачуна по 40 потура или 55 пара дин. — Све што се тиче »Мале Библиотеке«, треба слати на адресу: »Мала Библиотека«, Мостар (Herzégovine.)

2 908

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЈЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК:

протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, проф. богословије.

ГОД. XVIII. 31. МАЈА 1904. БР. 9. и 10.

Садржина:

Званично. — Неканонично. Зворничка епархија и њени митрополити. — О анђелу хранитељу. — Да ли су штетни по религиозни, морални и друштвени живот народа српског њени системи сеоске младежи: сијела, прела, играње кола и пјевање, и ако су штетни, по којима би се пастирским средствима могло против истих радити? — Ријеч о дужностима појачким. — Из грчке црквене књижевности. — Друштвене ране у Француској. — Из црквеног правила. — Из пастирске праксе. — О руском манастиру Пантелејмону на Светој Гори. — Кратак преглед црквено школског и просвјетног живота. — Нове књиге и листови. — Објава друштва „Просвјете“. — Јавне захвалности. — Званични огласи.

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

Књижевни оглас.

До 15. маја изаћи ће на штампе у моме преводу, а о трошку *фонда пок. Илије М. Коларца*

СЛОВЕНСКА МИТОЛОГИЈА

ОД **LOUIS LEGER-A.**

Књига ће изнети на 20 табака вел. 8° са уводом: „*У опште о Митологији*“, који сам израдио ради упознавања читалаца о развитку ове науке и њеном данашњем стадијуму. На крају књиге биће и два листа снимака разних кипова словенских идола.

У словенској литератури ово је једина и прва најкритичније израђена студија о целини словенске митологије у опште. Отуда је њена појава на српском језику врло корисна за што потпуније познавање културнога живота српскога народа. Љубитељи националне историје и наставници тога предмета наћи ће у овој књизи нових интересних података за своје студије.

Цена је књизи *3 динара*. Скупљачима претплате на дар свака *шеста књига*.

Молим колеге и пријатеље, — особито оне које сам ја доста задужио, да се зауму око скупљања претплате и растурања ове књиге. Списак претплатника послати мени. Књиге ће слати *само уз доплату*. Унапред новац не тражим.

Ниш, маја 1904.

Рад. Агатоновић
професор.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVIII. Сарајево, 31. маја 1904. Бр. 9. и 10.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Именовање. Поглавица земаљске владе наименовао је досадашњег суплента у српско-православном богословском училишту у Рељеву *дра Тому Поповића* правим учитељем у IX. дијев. разреду и у привременом својству у истом разреду са суставним бериварима.

Премјештења. Пароси *Тодор Козомара* и *Урош Јовановић* премјештени су по њиховим сопственим молбама наизмјенично, први из Губина на парохију Врбицу, а други из Врбице на парохију Губин, обје парохије у котару и протопрезвитерату љевањском.

Српско-православна АЕ. Митропол. Конзисторија Дабро-босанска, као управа свештено-удовичког мировинског фонда.

Број 528 ех 1904 М. Ф.

Окружница.

Пречасној господи свештеницима — члановима свештено-удовичког мировинског фонда.

Из извјештаја са надлежне стране званично смо се увјерили, да многи чланови свештено-удовичког мировинског фонда не уплаћују тачно и редовно своје статутарне приносе, а има их, који исте за једну или више година уплатили нијесу, него су на супрот прописима „Уредбе“ о свештено-удовичком мировинском фонду („Источник“ за годину 1898. број 12. страна 179), као и на супрот својој обавези и „пајави“, даној при ступању у фонд, са полагањем уплата заостали, — те се ушљед тога, а у сопственом њиховом интересу опомињу и

позивају, да своје дужне приносе код дотичних порезних уреда што скорије уплате и измире, и да о томе овамо у своје вријеме извијесте. У исто доба упозоравају се дужни чланови фонда, да ће у противном случају, а у смислу §-а 7-ог речене „уредбе“, путем политичке оврхе на плаћање заосталих износа приморани бити, и да их послије свега тога могу але попљедице §-а 8-ог (слово б) исте уредбе постићи, те због њихова нехата и немара благодати и права речѐног фонда лишити.

Из конзисторијске сједнице у Сарајеву, 8. маја 1904. год.

АЕ и Митрополит Дабро-босански
Ніколай с. р.

НЕЗВАНИЧНО.

Зворничка епархија и њени митрополити

— историјски преглед —

Душан Тешић и **Јаков А. Поповић**, богослови.

(Рељево.)

(Наставак.)

II.

Грци су одавна настојали, да што прије укину попљедњи остатак негдашње српске моћи — пећку патријаршију. То им најпослије пође за руком, јер осам преставника српске цркве замолише за сједињење са цариградском патријаршијом, за цариградског патријарха Самуила I. По берату (налогу) султана Мустафе III. и формално је учињено припојење, против жеља српског народа. Томе припојењу пиши су на руку похлепним Грцима особито Турци, који су од времена Арсенија Чарнојевића унијек подозријевали пећке патријархе.

Чим је нестало патријаршије, почеше се сумњичити код турских власти и смјењивати архијереји Срби, а мјесто њих долазе Грци — фанариоти, који су и зворничком епархијом, с малим изузетцима управљали све до најновијег доба.

Већ 1767. год. дошао је на зворничку катедру митрополит Григорије, послан из Цариграда. Био је родом Атињанин и одмах по укинућу патријаршије ступи на упражњену столицу зворничку. Год. 1773. буде премјештен на кесаро-кападокијеку митрополију.

Послије одласка Григоријева дошао је по свој прилици Герасим, који се спомиње као такав тек од 4. фебруара 1777. год. на синђелији,

[1]) Срп. Сион, 1904, бр. 5, стр. 113—114.

коју је дао попу Симеону Јовановићу, из предјела градачког, на парохију црквенску, а касније 31. јануара 1782. истоме на парохију милошевачку[1]). На синђелијама оних свештеника, који су за вријеме аустријско-руско-турског рата (1788—1791) прешли у бившу српску Војводину, спомиње се пошљедњи пут 1791. год. Потписивао се архиепископ и митрополит зворнички. Држимо да је овај Герасим иста личност са Герасимом, којег наводи блаженоупокојени Дионисије, митрополит рашко-призренски у „Источнику“, и вели за њ, да се спомиње тек 1804. год. О његовом животу и раду иначе не зна се ништа, осим што је рукоположио приличан број свештеника, који су се разбјегли за вријеме горе поменутог рата по карловачкој митрополији[1]).

Од год. 1804.—1807. био је митрополит Јоаникије, Србин из Херцеговине. Овај Јоаникије био је најприје помоћник епископ митрополита дабро-босанског Најсија (1779.—1794.), а 1804. год. постаде митрополит зворнички. Након свога трогодишњег боравка у Зворнику, разболи се и дође у Сарајево, ради лијечења, гдје и умре. Сахрањен је у старом сарајевском гробљу, гдје му се и дан данас види плоча са натписом.

Послије њега опет немамо спомена све до 29. јуна 1818. год., када је постао митрополитом троноши јеромонах Филимон Тодоровић, који се као такав спомиње 5. фебруара 1823. год.[2]) Митрополит Филимон био је Србин син проте Теодора родом из села Локања, нахије зворничке, постриженик ман. Тавне[3]), те је као троноши јеромонах постао митрополит.

Послије митрополита Филимона дошао је још један митрополит, али му се не зна име. 1837. год. спомиње се митропол. Гаврил, родом Грк, сакат човјек, али са добром успоменом у народу. Био је прогоњен од Турака, те га је неки сељак једном приликом једва спасао од турске потјере, пренијевши га као саката на леђима, (и) сакривши га. Умро је у Зворнику и по својој жељи сахрањен је у манастиру св. тројице — Тавни.

Од 1837. до 1848. год. био је митрополит Кирил, родом из Цариграда, а родитељи су му били из Мале Азије. Пошто је 1848. год. смијењен са зворничке епархије, буде постављен на епархију Ганохорску, код Дарданела, одатле на Адријанопољску, а одатле на епархију Силивријску, гдје је и умро.

Послије Кирила дошао је на митрополитску столицу Агатангел, родом из Магнезије на Мајандри у Малој Азији. Он је пренио столицу

[1]) Д. Б. Источник 1892. стр. 235—7.

[2]) Стари срп. записи и натписи кн. II., стр. 368, бр 4028.

[3]) Ibid. стр. 338, бр. 3871.

из Зворника у Д. Тузлу 1852. год. Митрополит Агатангел имао је и свога епископа — помоћника Мелентија, који га је замјењивао у вршењу његових епископских дужности. Зна се, да је Мелентије био у 1859. г. те је свештенике рукополагао. Митрополит Агатангел својим радом и животом умио је да задобије љубав своје паство и свештенства у толикој мјери, да га се и дан данас обоје врло радо сјећају, те са великим поштовањем спомињу његово име. 1861. год. буде смијењен са зворничке епархије на драмску, а одатле на ефеску; као митрополит ефески постао је најстарији члан св. Синода. У томе је својству и умро.

Агатангела замијени Дионисије I., од год. 1861.—1865. Родом је био са прикошишког острва. Најприје је био архиђакон при митрополиту дабро-босанском Дионисију Татањанину, а затим је рукоположен у чин епископа и постављен за митрополита зворничке епархије, у којој је и умро. Био је врло образован, знаоац више језика и извртан црквени проповједник. Умро је у Д. Тузли и сахрањен у порти данашње нове цркве, но доцније, при подизању исте, преније су му кости у опће гробље. Из чисте љубави према своме архипастиру доњотузланска српско-православна црквено-школска општина дигла му је лијеп споменик, који се и дан данас у цјелини налази.

(Наставиће се.)

О анђелу хранитељу.*)

— Проповијед —

Протопрезвитер *Димитрије Јанковић*, АЕМ. конзистор. савјетник.

На данашњи празник анђела божијих, сјећам се побожни слушаоци једне лијепе и поучне слике, коју сам често гледао, и свагда с пажњом посматрао.

На ивици грдне провалије нагло се дјетенце, да откине цвјетак. И не мисли на опасност, која му пријети, да пукне. Дијете је само, нигдје никог од људи, ... али ено му за леђима анђела божијег, који лебди над њим и пази, да се малишану, који је остављен Богу, да га чува, ништа не догоди.

И ми сви налазимо се често у сличним приликама, које су не мање опасне, како по овај времени, тако исто, па још и више за онај вјечни живот. Зар је један од нас и зар једанпут само пружио руку, да убере цвијет пролазних и празних, често и забрањених, али и

*) Говорио 8. новембра 1903. у свето-архангелском храму у Сарајеву.

примамљивих наслада, не мислећи, да се пред њим страшан амбиз гријеха отвара. Па шта нас је сачувало, да не поклонемо, да се у ту провалију не сурвамо? Е да ли људско достојанство наше, — пошто смо по апостолу — по образу и подобију божијем, тек нешто мањим од анђела створени? Или нас је у часу опасности освијестила хладним разумом васпитана слободна воља наша? Ах браћо, та где нам је достојанство, када су образ и подобије божије, те величанствене знаке нарочите милости Творчеве, још прародитељи наши на прву ријеч кушача укаљали? Гдје достојанство, које је у старом завјету дотле пало, да се Израиљ златном телету клањао? и зар од оне слободне воље да чекамо у часу пропасти заштите, по којој се златном телету и данас толики клањају? и у мјесто врлине у пороку уживају?

Не браћо, сами по себи и остављени сами себи, без милости одозго ваистину би гријеху свагда подлегли. Не из друштва грешних људи, већ изван овога кала земаљског ваља да имамо чувара и заштитника, учитеља и савјетника, који ће да буде свагда уз нас, да се брине за нас, и који је свагда достојан подићи лице к небу да пред престолом Творца посредује за нас. И вјечна брига и неизмјерна љубав Творчева према нама, која хоће да нас вјечном славом и чашћу увјенча, у трепутку пада прародитеља, из самијех небеснијех двора нам је одредила таквога чувара, одредила и наредила, да нас чува и пазити, да се на трновиту путу к небу, камо се кроз цркву вјером и добрим дјелима доспјева, не спотакнемо (Пс. 90, 11).

И тај милошћу Божијом одређени небески чувар јесте онај, који нас, браћо, у искушењу, када га призивамо, чува и који нам у трепутку када смо се над амбизом нагли, да цвијет откинемо, отвара очи, да провалију гријеха угледамо, и да се за времена тргнемо.

Од онога часа спасоноснога, када смо крштени у име тријичнога Бога грађани царства благодати постали, имамо љубазна браћо свога анђела чувара, који како свете књиге веле: иде пред нама, да нас чува на путу и да нас „одведе на мјесто, које је Господ приправио“ (2. Мојс. 23, 20). Он нас чува, да не гријешимо, савјетује кад сумњамо, храбри кад клонемо, и диже кад се спотичемо. Сапутник нам је на путу живота, учи нас стрпљењу, сјећа на Бога и чува у страху Божијем; утврђује нам ум на правом, истинитом путу, и распаљује у нама пламен љубави ка закону Божијем. Прима и подноси престолу Свевишњега молитве и уздахе наше, радује се и жали с нама, тјеши у туги, хвали кад смо тога вриједни, опомиње, кад смо немарни, кори кад заслужимо, моли се за нас, кад оболимо, а кад куцне час, да нам

ваља Богу на истину поћи, анђео хранитељ наш исходи с душом нашом пред Господа, да још и онда, да још и тамо посредује за нас.

Но као да чујем скептичара двадесетога вијека, гдје ми вели: па кад анђели Божији толико чувају људе од гријеха, од куд опак толико грешника, толико непоштења на овоме свијету?

Отвори књигу Божију, па ћеш у њој одговора наћи. Наћи ћеш у ријечи самога Бога, који ти је анђела чувара одредио, и који ти је наредио, да анђела твога: „слушаш, и да пазиш, да га не разердиш, јер је име Божије у анђелу. Него ако добро узаслушаш и утврдиш све што ти каже“ (2. Мојс. 23, 21) помоћи ће ти у свему.

А јеси ли ти слушао анђела твога? јеси ли тражио савјета његова? јеси ли разумно опомене његове, глас савјести твоје, преко које ти је говорио? Јеси ли признавао анђела чувара твога, јеси ли се побринуо, да му срце твоје, стан његов, омилиш, и алем-каменьем врлина хришћанских украсиш? Ах колико пута си се оглушио на глас савјести, колико си пута анђела твога растужио, помоћ његову одбио, напошљетку сасвијем га занемарио, па из срца свога чак и изгнао, не мислећи и не марећи, да без милости Божије, без помоћи анђела хранитеља нијеси кадар да се најеш у свијету, а камо ли да се гријеха сачуваш. Та без путевође ни на равном путу нијеси кадар из једнога мјеста у друго доспјети, а хоћеш сам, без помоћи Божије, без анђела чувара да се најеш у свијету, гдје те „биједе очекују свакога часа“ (I. Кор. 15, 30) „биједа на водама, биједа од злих људи, биједа у граду, биједа у пустињи, биједа на суху, биједа на мору, биједа од лажне браће, па чак и од родбине“ (II. Кор. 11, 26).

Па зар се чудиш, што се немоћан човјек, који нерасудно одбија заштиту, помоћ и савјет анђела чувара свога у толикој биједи свјетској не умије наћи, већ ходећи у сујети ума свога (Ефес. 4, 17) спотиче се у подне као у сумрачје (Ис. 59, 10)?!

Да браћо, зато је толико гријеха и непоштења на овоме свијету што одбацујемо милост Божију и помоћ анђела чувара свога, у мјесто да му се топло молимо, да нас као вјеран наставник и чувар тијела и душе наше научи на све, што је год истинито, што је год поштено, што је год праведно, што је год пречисто и прељубазно, што је год славно и још ако има која врлина (Фил. 4, 8) и да нас огради крилима својим од напасти духа зла, који као крвожедни лав риче и шуња се око нас. А кад му се будемо молили, кад га будемо призивали, биће уз нас свагда, биће кад на пут полазимо, као што је био Рафајло младоме Товији; помоћиће нам кад невино страдамо, као што је помогао Петру у тавници; штитиће нас и заклањаће, кад будемо гоњени, као

што је закланьао пророка Илију, када га је Језавеља гонила, и ако будемо достојни и у сну ће нам опасност предочити, да је од себе отклонимо, као што се у сну јавио и опасност предочио источним мудрацима, поклоницима Христовим.

Зато браћо, сјећајмо се свагда анђела свога чувара. То ће нас сјећање од гријеха чувати, на путу правде и истине држати, те милост нам Божију задобити, и учинити, да ће се и нас наш анђео хранитељ сјећати, те ће нам душу у страшном часу смрти у лоње Аврамово пренијети, да послије вјечном славом и чашћу увјенчана буде. Амин.

Да ли су штетни по религијозни, морални и друштвени живот народа српског ноћни састанци сеоске младежи: сијела, прела, играње кола и пјевање, и ако су штетни, по којима би се пастирским срествима могло против истих радити?

— Стеван Јањетовић, парох. —
[Слав. Кобаш.]

(Наставак).

Немарни смо били, небриге за свој рођени народ и његов душевни и морални напредак. Наши најпозванији и најинтелигентнији бавили су се у то доба највише социјалним питањем. Мислили су и бригу водили о париским радницима, а код своје куће им непријатељ кров над главом пали. Хтјели су да своју способност и спрему употријебе на корист свега човјечанства, а очи су затворили и нијесу хтјели да виде пламен, који им је рођену кућу ухватио. Гдје би ми данас били и какови би били, дасмо се прије тргли и своју бригу водили?! Добро је, да је и овако, кад није боље! За времена се ипак тргло и данас видимо лијеп напредак. Дај Боже само здравља и добре воље и ми ћемо далеко доћи, само напријед! Није народ крив, није та млађарија крива, што често пута прекорачи границе моралности, већ смо криви ми, који тако мало радимо на томе да просвијетимо, да их образујемо, оплеменимо. Добра је то и плодна њива, на којој успијева сваковрсни усјев, само је до радника с каковим ће маром и интересом на њој радити. Није то пало, труло, певаљало, већ само посрнуло, патруло — почело се кварити. А да се томе даде помоћи видимо најбоље, кад узмемо у присподобу крај или мјесто једно са другим и наћи ћемо доста примјера, да ту има разлике. Гдје се наће одушевљен свештеник са учитељем и другим заузимљивим интелигентнијим људима и уђу међу народ и загрију се за сав народни живот, да видите како се очито и јасно може видјети разлика и у

религијозном и моралном и друштвеном животу од оних запуштених мјеста, гдје се ништа не ради, гдје се народ препусти сам себи, да се развија и трује како то прилике нанесу. Наравно, да и у томе погледу разлика је мјеста од мјеста, већ према положају у коме је, према навали страног елемента, с којим долази у додир и т. д. Али и опет нема мјеста, нема краја, гдје се не може на боље окренути, само ако се озбиљно и својски прихвати посла и поради свим могућим силама и срествима. А да је свештеник по своме св. позиву позван да ради благовременик и безвременик о душевном напретку повјереног му стада, види се из тога, што је он одговоран самоме Господу за све оне душе, које његовом небригом залутају. Азъ есмь добрый пастырь, добрый пастырь душѫ свою полагаетъ за овцы — каже сам Господ.

Сада да видимо какова ће пастирска средства пастир употребљавати, да се оних ноћних састанака сеоске младежи одстрани оно, што на њима неваља.

Свештеник ако мисли, да што учини прва и најважнија му мора бити брига, да стече у народу своме *аукторитет*. Без аукторитета се не може апсолутно ни мислити о успјешном раду на народном препорођају. Аукторитет ће свештеник најлакше и најсигурније стећи, ако својим животом и приватно и у храму и у кући — свагдје и у сваком послу народу буде лијеп примјер.

Господ Исус Христос је своју науку вазда засвједочавао својим животом. То је тражио и од својих апостола, који су вазда имали пред очима ту заповјед преблагог свог учитеља. И апостоли су то заповједили својим пријемницима: епископима и пресвитерима. Св. ап. Петар каже: окрасн кикайте стадѫ (I. Петр. 5, 3), а св. ап. Павао у I. посланици Тимотеју: окрасн вѣди вѣрнымъ словомъ, житіемъ, любовію, дѫхомъ, вѣрою, чистотою (I. Тим. 4, 12), а св. Златоусти у I. бесједи на Дјел. Ап. вели: погледај, како је Христос посвједочавао ријечи своје дјелима, тако је заповједно и ученицима својима да раде. Ништа нема студенијег од учитеља, који само ријечима говори о љубави: то није учитељ, него лицемјер. С тога су и апостоли најприје учили животом а потом ријечју.

Свештеник већ по своме св. чину импонира стаду, а кад још с њиме споји и своје ваљано свештеничко владање међу народом — своје побожно и добро срце, које куца за ближњега, своју марљивост и пожртвованост, који не тражи награде и т. д. стећи ће аукторитет. И тако свештеник зар да не може много и много учинити Може.

Напротив, слабо ће успијевати у своме настојању онај пастир који својим примјером не засвједочава све оно, што ријечима говори.

Вара се љуто ако мисли, да народ на то не пази. И те како. То вам је, браћо, за свештеника најоштрија контрола. И сељак ће прије и више упазити неку погрјешку код свештеника, него оруги. А онај ће свештеник стећи нужни аукторитет, који у свему буде онакав, да му народ не може да замјери.

Тек сада, кад је пастир стекао нужни аукторитет међу својом паством, моћи ће *стећи и љубав својих* парохијана, која је исто тако важан фактор у пастирској служби. Сасвим друкчије слушамо онога, који нам је мио, кога волимо, него онога, за кога нам је девети брига. И настојаћемо, да му се не замјеримо да му не дамо повода, да нас покара или наружи. Много више може да учини добра пастир, кога паства љуби, од онога према коме је скров индиферентна — то је бар јасно. А што ће паства испочетка несвјесно примати само за вољу и љубав свештеникову, који јој је мио, послије ће јој прићи у навику, у обичај и тиме на добар пут окренути.

А како ће пастир да стече ту нужну љубав своје пастве? Врло лако. Народ је наш добра и поштена срца и радо ће те завољети, кад увиди, да си му прави и искрени пријатељ. Нека свештеник буде прави свештеник, нека пастир буде добри пастир — друг у тузи, пријатељ у невољи, отац у сиротињи и невољи, савјетник гдје савјета треба — нека сије срећу и радост око себе и љубав му народна неће фалити. Па још ако је добар Србин, добар вођ свога народа; ако му је сав рад од срца, неокаљан, непатрушен ни мувицом егоизма — и љубав је народна ту. А кад свештеник стече љубав своје пастве, шта не може од ње да учини?!

С таковим ће се свештеником пастир радо састајати, радо се с њиме савјетовати и разговарати, радо му своју душу откривати, радо примати његове опомене и савјете. А за рад свештенички нужно је, *да живи са својим народом*. Није доста, да свештеник само у цркви сврши св. службу и да се само на разним требама састаје с народом својим, треба да се он уживи у народни живот, да живи с њима међу њима.

Мора он да позна све њихове потребе и жеље, да сазна њихове начине мишљења, јер ће тек онда моћи тачно да увиди *и сазна све оне мане*, које су у народу, против којих ће требати подизаћи свој глас и у храму и ван храма, у кући, у пољу — у свакој прилици.

Тек тако *ће познати своје овце*, што му је потребно за сав рад што га мисли предузети. Тако ће најбоље моћи дјеловати на поправку и религијозном и моралном и друштвеном.

(Наставиће се.)

Ријеч о дужностима војничким.

Драги војници!

Недавно сте се у плачу растали са вашим милим родитељима, браћом и сестрама, пријатељима и знанцима, а по неки и са вјерном љубом и чедом у колијевци.

Ви сте њима рекли: „збогом остајте!“ и „до сретна виђења“; а они вама пожељеше сретна пута и још сретнија повратка кући својој.

Па куда то они вас испратише, куд вам сретна пута пожељеше?

Испратише вас ево у овај град лијепе и питоме Славоније, да у њему као војници послужите свом витешком Цару и Краљу, Његовом Прејасном Престолу и Дому, и земљи оној, којом Он влада и господари, и која је по милости Божјој и Његовој и ваша отаџбина!

Као људи, којима је војничка служба нешто ново, ваља да знате своје војничке дужности, да се не би огријешили о њих. Добро знам, да ће вас тим дужностима ваше војничке старјешине поучити и научити. Али и ја се као ваш свештеник, као духовни пастир ваш, осјећам позваним, да вас и ја тим дужностима поучим, да би сте се, знајући их, сачували од зла, у које бисте као млади и неискусни људи могли лакко пасти.

Послушајте ме дакле!

Најглавнија и најсветија ваша дужност као хришћанских војника јесте, да сообразно науци св. јеванђеља врху свега љубите и поштујете Бога вишњега, који је као што знате, створио небо и земљу, који је и нама свима дао живот, и који се стара и промишљава о цијелом свијету, па и о сваком поједином од нас. Ако Бог да здравља, имаћу ја већ прилике да вам и потање говорим о Богу и дужностима према Њему. Овај се пут ограничавам само на то, да вас упутим и опоменем, да сваки свој посао почињете и дочињете призивањем у помоћ светог имена Божјег, ако сте ради да вам сваки ваш посао окружен буде благословом Божјим, и ако сте ради, да вам он свагда сретно и за руком испада.

Одмах послије Цара Небеснога дужни сте одавати највише поштовање, послушност и покорност Цару земаљскоме — Његовом Величанству, Премилостивом нашем Цару и Краљу Франц Јосифу I. Он је земаљски Господар наш и врховни војнички заповједник ваш, па Му као таквом и по Божјем и по земаљском закону припада највише поштовање, неограничена покорност, послушност и вјерност. Као Божји избраник дужан је Он да се са потчињеним Му властима стара за ред, мир и напредак државе и благостање Његових поданика,

а у томе тешком и одговорном послу дужни смо Га сви ми потпомагати, а нарочито ви, који имате срећу да се зовете Његовим војницима.

Не мање сте дужни одавати дужност и покорност војничким старјешинама вашим. Дужни сте ви то чинити из два разлога: прво што је њих само Његово Величанство поставило за помагаче тешке службе Своје; а друго, што су они позвани, да вас науче, како ваља служити Цару — Краљу и отаџбини.

И ви момци, треба међусобно у слози, љубави, братству и пријатељству да живите. Ни разлика вјере, ни разлика народности, ни разлика сталежа не треба да вам смета вашој узајамној слози, љубави, братству, пријатељству! Не заборавите хришћанску ону истину, да је Бог свима људима општи Отац, и да су људи по Богу браћа међу собом, па онда треба као браћа и да живе: јер ко не поштива и не пази брата кога види, како ће љубити и поштовати Бога, Кога не види? Лозинка српског народа била је и остаје: Брат је мио, које вјере био! па нека она остане и вашом лозинком, јер сте и ви синови тога народа, чија је мудрост умјела да измисли такву узвишену и трпљиву узрјечицу!

Најзад дужност је моја, да вас посавјетујем, да будете сваки пријатељ себе самога! Избјегавајте рђава друштва, која су расадници сваког зла и порока, и која су многог младог и неискусног човјека упропастила! Чувајте богодано драгоцјено здравље своје, које човјек обично онда тек умије да цијени, кад га изгуби. Као врх подгризају здравље разне страсти као: неумјереност у јелу и пићу, тјелесне насладе и уживања, бančење, неспавање и др. Зато вам још једаред наглашујем: чувајте своје здравље, јер ко чува здравље, сретно и дуго живи; а ко проводи буран живот у младости, осветиће му се у старости. Буран живот у младости повлачи за собом многе несреће у старости, дуготрајне болести па и саму смрт тјелесну прије реда, а доста пута и душевну, од које нека нас Бог милостиви сачува и сахрани!

Желио бих од вас, да дубоко у срца засадите ове моје данашње ријечи и да се владате по њима, па мислим, да се нећете кајати.

Осјењавајући вас сада овим часним и животворним крстом отпуштам вас с благословом и жељом, да тешку војничку службу своју часно и сретно изслужите на славу Превишњег Имена, на корист миле нам отаџбине а на вашу дику и поное, те да се чили и здрави у топао загрљај своје миле своје вратите, амин.

Говорио у светоуспенској цркви осјечкој Србима новацима 17. октобра 1903.

Лазар Богдановић, парох.

Из грчке црквене књижевности.

I.

Св. Григорије Ниски.

— Бесједа против каматашка. —

(Прочитано и примљено у богослов. књиж. друштву »Слога« у Карловцима, дана 28. маја 1903.)

— **Огњен Мангуловић.** —
[Ср. Карловци.]

(Свршетак.)

Своме гријеху дају они име достојно штованъ, и називају своју трговину хуманитарном, слично Јелинима који називају Евмениду (фурија), мјесто заслужног имена, неким божанствима, непријатељима људима и крволочнима. Јели такав гријех човјекољубив? И није ли такова исплата интереса награда, која руши куће и једа иметке? који дотле дотјерају да слободни људи живе горе од робова? који ради уживања за неколико часова пуне остали живот огорчењем? Као што се птице радују, које су скупљене око ловчеве засједе; која мјеста гдје он просипа зрно оне љубе и такова мјеста оне посјећују често јер налазе обилне хране; али одмах затим су оне ухваћене и у замкама их уништују: исто тако онај, који прима новац на интерес налази се неко вријеме у угодности, али брзо затим буде прогнан од родитељског огњишта. У овим злочиначким душама нема сажаљења. Гледају кућу свога дужника изложену продаји, и тиме нису гашути, већ без престанка углављују погодбу, да наново брже утјерају њихов новац и да на такав начин и другом сиромаху даду; тако раде ови живи и незаситиви ловци, који обухватају својим мрежама цијелу једну долину, и пакон што су сву дивљач похватали, пренашају је у другу долину, а затим у још коју, док напошљетку не опустоше и брда и долине. Каквим очима сме такав човјек у небо горе гледати? Како смије он искати опроштај својих гријехова? И није ли то увреда кад он додаје у својој молитви ове ријечи којима нас је Спаситељ научио. И опрости нам дугове наше, као што и ми опраштамо дужницима нашим. О колико су њих несретника ради каишара на узици прекинули врат свој. Колико су се стрмоглавили у пучину ријека, те нашли лакшу смрт него њихови вјеровници, и оставили сироту дјецу под надзором хрђаве маћехе! Али тада ови непоштени каматници не поштедише ни саму кућу; већ мучније напљеднике, који нису наслиједили ништа осим кобна ужета; они траже новац од оних који не затекоше ни испрошени хљеб; и кад им се приговара да су виновници смрти дужникове; и кад их осрамоте и кад их потјерате на злосрећни

конопац; а они се ни тада не стиде онога што су учинили; њихова се душа од тога не узнемирује, него им тврдокорни осјећај говори бестидне ријечи: То је погрешка наших обичаја, да су ови несретници, ови безумници, рођени под злим небом, да су судбином својом одвучени у наглу смрт. Јер наши су каишари философи, а кад треба да оправдају своја гадна дјела, они се хвале и тим да су слушали науку код астролога Египатских.

Човјеку, који то вели треба одговорити: Ти си тај који си несретно рођен; јер ако си ублажио муку своју, и ако си се опростио једног дијела дуга својега, и ако си задобио један дио без велика напора, не треба бити свој властити крвник. Каквим ћеш оком у дан суда гледати онога, кога си сам погубио? Јер обојица ћете доћи пред судиште Христово, гдје се не броји капитал, већ се суди по животу. Шта ћеш одговорити на оптужбу судије неподмитљивог, кад ти рекне: Имао си закон, пророке и заповјести евангеоске; све си их слушао; и сви су ти налагали милосрђе, човјекољубље. Једни су ти говорили немој позајмљивати ради камата брату твоме, ни новаца, ни хране, нити ништа што се даје на добит; (Обн. зак. XXIII. 19) а други ако посудиш брату твоме немој га прогањати ради дуга. (Псалам XIV. 55). Св. Матеј у својој параболи опомиње нас на ријечи Господње: зли слуго! сав дуг онај опростих, теби, јер си ме молио. Нијели требало да се и ти смилујеш на свога другара, као и ја на тебе што се смиловах? И разгњеви се господар његов, и предаде га мучитељима док не плати сав дуг свој (XVIII. 32, 33, 34). Тада ће га бескорисно покајање обузети, а за тим ће доћи дубоки уздисаји и непабежна казна. Ни злато неће ти притећи у помоћ, ни сребро неће ти донијети помоћи; већ ће ово каишарење бити за тебе горе од жучи. Нијесу ове ријечи само да те уплаше, већ истините чињенице посвједочене на испитивању пред судиштем, а којих сваки паметан и брижан човјек треба да се држи.

Очекујући суд Божји, хоћу да испричовједам о томе што се је догодило недавно у кући једног каишара. Слушајте дакле ову причу у којој ће нећина од вас без двојбе увиђети праву мисао.

У граду овоме био је неки човјек, коме имена споменути нећу, с разлога да именом тог човјека, који више не живи, неби дирнуо другог којег истог имена. Занимање му је било каишарење, а ова једна трговина састојала се у великим каматама; бјесомучан од жеђи за златом што се тиче самог себе врло је штедно, хранећи се недовољно, не мјењајући одјела својега ни према старости, ни према својим потребама; дјецу своју не снабдјевајући ни најнужнијим; не узимајући купатила јер се бојао да мора платити три обола, и на хиљаду се

начина довијао како би умножио број својих шкуда. Што се тиче новца ни дете му, ни печат, ни кључ, нису били достављерни чувари, већ је обичавао да у рупе од зидина свој новац трпа. Новац је сакривао тако да нико није знао гдје је. Без престанка је мењао зидове и рупе, бојећи се довијајући да нико не примјети. Брзо оде с овог свијета неоткривши својим ближњим гдје је свој новац сакрио, и покопаше га, њега којему је тако добро пошло за руком да сакрије своје благо. Дјеца његова, која су се рачунала по богатству своме, међу прву у граду, траже са свију страна, распитују слуге и слушкиње, премећу кућу, провађују зидове, претурају станове сусједа и познаника својих. У кратко, након што су, — као што вели пословица — преметнули цијелу кућу нађоше само један обол.

Видите ви каншари шта учини ваш пријатељ, ваш друг, он доконча свој живот на начин достојан његова карактера, јер осим што је он сам изнемогао од бриге и глади, он навуче као баштину за самог себе вјечиту казну, а на дјецу своју сиромаштину. Та ви незнате за кога купите, за кога се толико мучите. Хиљаду несрећа, хиљаду клевета вам пријете, лопови и разбојници узнемирују земљу и море. Чувајте се тога јер ћете само умножити наше гријехе, а новац сачувати нећете. Ах, ову срамоту не можемо подносити (знам да ви у себи помишљате, добро то знам, јер сам вас без престанка са ове катедре проџењивао), он то говори и тражи за оне који су у оскудици и који очекују милостињу. Хајде, нећемо више позајмљивати па како ће онда живјети ови бједници? Они сами немају доста развијеног разума да појме што им је речено. Они схваћају обратно савјете који су им дати, а затим налажем позајмити јер зајам је други облик дара; али треба позајмити без интереса и камате, као што нам то налаже ријеч Господња. Једнака казна постизава онога, који не позајмљује, као и онога који даје на камате; први чини из нечовјечности, а други ради непоштене трговине; а ови људи иду од крајности другој, кад изјављују да неће давати ни под којим условом. То је безобзирна одбрана, луда одбрана, борба у рат против Бога. Или нећемо давати говоре они, или ћемо трговати за новац.

Доста сам говорио против каншарења и као пред каковим судиштем, показао сам поглавице оптужбе; којима је Бог дао нек се кају за своје погрјешке! Што се тиче оних, који исто тако лако узајмљују, и који се неразумно дају ухватити на удицу лихвара, о том вам нећу рећи ништа, јер доста је савјета и опомена, које је наш отац, свети Василије, у једној бесједи изложио, у спису гдје се он обраћа више непромишљеном посуђивачу, него похлепном каматнику.

Друштвене ране у Француској.

— превео с руског **Гр. К.** —

[Ср. Карловци].

(Свршетак.)

Сва Француска тужи се у својим новинама, журналима и свугдје на слаб морал свога подмлатка, на недостатак енергије и предузимачког духа, на њен егоизам и скептицизам, на слабост њену. Изрази »L'abaissement moral des caractéres«, »la veulerie, la decadence morale« »la mufleuire et la rosserie modernes«, постали су клишеи француског језика и литературе.

Нико неће одрицати утицај управе на карактер држављана — и парламентски режим у Француској могао би се у овом случају назвати »fons corruptionis« т. ј. извор корупције. Та корупција, не би била баш тако страшна, кад би имућнија француска класа војевала против тога, образујући свој подмладак онако како треба. Но у томе смета породици систем »двоје« или »једнога« дјетета.

Малобројна дјеца француза — »дјеца бојазни«, око чије удобности све и сва у кући настоји, јесу толико размажена и распуштена, да њихов каприс постаје законом у кући. Бити »јединац« очев, »идол«, »привезак«, »Вењамин« материн, то не може никако развити и оснажити морал код једног дјетета. Од дана његова рођења концентрише се око њега толико неприродне и несразмјерне пажње, да оно постаје послије самовласним господарем својих родитеља: »имајући једно дјете родитељи постају његовим слугом; имајући шесторо постају њиховим господарем«.

У великој и многобројној породици, у самом ваздуху који удишу дјеца, удишу и бригу о ближњем. Ту се дјеца практички уче на узајамни споразум, попустљивост и солидарност; карактери очврсну и тако рећи »пилфују се« један о други. *У* дјели појединих чланова у свему мањи су, претензије и потребе њихове незнатније, значај одијељене личности умањује се. Велика породица то је — у малом република, која изврсно спрема за практички живот. Међутим јединац син или кћерка налазе задовољства својој ћуди и неограниченим прохтјевима само тада ако је сам или сама за столом. То су егоисте у потпуном смислу те ријечи, који само о себи мисле, који немају никакве привиђености за друштво и који су врло слаба добит за народ и народност.

Такав и таковог сина начин васпитања могао би се овако формулисати: »Дијете моје, рачунај само на своје родитеље! Видиш како ми гомиламо за твоју будућност. Можеш рачунати тако исто и на наше познанике и пријатеље, који ћете радо примити, протежираће те и помагати ти у авансовању. Можеш рачунати и на државу, која многима даје ухљебија. Али пошто нема увијек таких мјеста у довољној мјери и пошто је добро поред комада имати мало и на комад, мораш се још и богато оженити. Но то је наша ствар! Остани тај посао нама и ми ћемо ти већ наћи добру партију.«

На такав начин васпитана омладина није ништа друго до паразит на друштвеном тијелу. Циљ живота јој је брига и питање сопственога ја, начин живота пак — минимум рада, максимум благостања. Њих вуче жеља за администрацијом, за неадраним канцеларијским ваздухом, за радом канцеларијским, гдје се ништа не уради. Али немају храбрости за каква већа подузећа, њихови страш-

љени родитељи не одушевљавају их за колонизаторство, за трговачка путовања по свијету, но вјечито их држе као помоћ код куће. Ти синци јуре само за добрим службама помоћу препорука дедâ и очевâ. Пријатан живот без икаквог физичког и умног напрезања то је њихов идеал. И невољно намеће се питање, могу ли ти јединци и мезимци, Венијамини и како их већ не зову, мјерити се — на још бројно слабији — са војском снажне дјеце многобројнијег и плоднијег народа? Могу ли издржати све тегобе и напоре сурове војничке службе?

Рекли смо већ да јединци синови једино теже за великим приходима. Али не мало младих француза мисле да и најмањи приходи нијесу довољни за издржавање жене и дјеце и мисле да је боље и не женити се.

То је нова несрећа за Француску. »Le vieux garçonnisme est devenu une institution«[1]).

»Од десет младих људи — девет се не жене из жеље да проводе момачки живот.« Да! они желе тај живот што је удобнији за њих: он им допушта да избјегну обвезе и дужности у браку, а при том нијесу обвезани вршити моралне дужности, које брачни живот прописује. Вјечити момак бити постало је нешто обично у француском друштву. Дон Жуан »bureau des coeures«[2]) даје свуда тон. То је прави егоиста, који неће да зна ни за какве обвезе према друштву, а који хоће да се користи друштвеним благостањем, то је пропагатор неморала, то је елеменат рушења у друштву, та апсолутно ништавна по својој вриједности категорија грађана игра прву улогу, ствара законе и руководи јавним мишљењем. Син јединац, који је одрастао без друштва сестринског и захваљујући строгом дијељењу младих људи и дјевојака, што се у Француској практикује, нема ни појма о значају жене у друштву; син јединац кога је разнратно школски интернат и који жену замишља само у сексуалном погледу, а уа то у смислу највећега понижења — такав син је права слика жестоког, хладног, сухог и неморалног вјечитог момка, што највише и слаби снагу народа. С тим неморалним младићем — неженом — може се сравнити донекле и француски супруг отац једнога или двоје дјеце. Обојица они теже за угодним свјетским животом са његовим минимумом брига и дужности, а максимум радости и наслада.

Напротив отац четворо или петоро дјеце, који је заузет васпитањем и његовањем своје дјеце, неће имати времена за своје лицкање, за љубавне интриге и авантуре, за нарушавање брачне среће других људи, он је куд и камо сигурнији елеменат у друштву, него вјечити момак. Моралу жена из народа (у то се неможе сумњати) све више и више пријети опасност у толико, у колико се безбрачност све више шири и број дјеце у породици смањује. Вјечити момак и њему слични отац мале породице највише шире уличи неморал, који безусловно ограничава већи број рађања а јако увећава број умирања дјеце и јесте најужаснији чинилац друштвеногa трухљења.

За француске кћери исто тако мали број породице њихових родитеља не може бити школом здравог и правилног васпитања. Изгледа да се егоизам код женских исто тако развија као и код њихове браће. Ако је идејал имућнога француза — свјетски епикурејац, онда је и идејал имуће францускиње — свјетска дама. Оба та идејала супруга сливају се — у односу према потомству — у једну

[1]) Стари момак бити постало је нешто обичатно.

[2]) биро средњâ.

заједничку жељу: једно, много је двоје дјеце, а у свему осталом потпуна слобода, балови, позоришта, тереванке и т. д.

Така сијетска дама, разумије се, није у стању бити матером веће породице. Поред тога, што бити мати не одговара животу по салонима и физички слаби женску, порађање не одговара још ни естетским захтјевима. Кућа, пуна дјеце, није елегантна, така кућа је само за прост свијет. Madame срета се тако на по пута с monsier и свако полази својим путем: што више задовољства, што мање муке! »Morticoles« Л. Доде и »Fecondité« Золе дају интересне податке објашњујући такав »супружански« живот. Али поред свега тога треба одати поштовање францускињама из виших друштвених редова у томе, што су оне тим путем пошле и против своје воље. Осјећај матерински дуго се није могао угасити; требаше горких разочарања и мука да и оне постану сјесни заједеници против свога народа. Оне дуго њеровваху да њихови мужеви, женећи се, имају у виду брачни живот с његовим радостима и жалостима; мишљаху да и они сматрају себе за очеве, као оне што се сматраху матерама. Али временом увиђење да мужеви сасвим друкчије гледају на брак. Они не траже дјеци матер, него себи задовољство. Они и носе за ту дезорганизацију брака сву одговорност. Настаје питање какиог је утјецаја имала и још има на то стање француског друштва римо-католичка црква, којој је женских виших сталежа у француској тако одано? Одговор социолога за њу није баш пријатан. —

Пребацују још наиме, што учи, да треба презирати брак и што нежењењем свештеника и силним калуђерицама одузима народности у округлом броју 80 до 100,000 породица. Пребацују јој то што ова сијући антагонизам међу религијозним убјеђењима жене и атеизмом мужа, руши авторитет главе породице и подкопава духовно и морално јединство у породици. Но најжешћи приговор који добацују римо-католичкој цркви јесте тај што она претпоставља женама роткињама жене неротките.

У истини мати 4—5 дјеце и сувише је заузета послом око куће и дјеце те не може редовно ићи у цркву. *У* своме животу, пуном бриге и муке око дјеце она мало има времена да посјећује разне побожне скупове, а што је главно она своје приходе троши само на своју породицу. Све своје имање завјештава она својој дјеци кад се у исто доба жена без дјеце обраћа свештенику да јој буде тумач последње воље.

У тим практичким погледима римо-католичке цркве на брак не могу имати никаква утјецаја ни проповиједи нити ријечи: »рађајте се и множите се.« На тај начин захваљујући и утјецају своје цркве, Француска се не може надати већем приласту свога становништва.

Можемо се запитати, да ли ће француску из њене кризе избавити нижи слојеви народа? Чини се да се и овдје мора одговорити негативно. Слично томе како је прије трећи сталеж постепено освајао привилегије и права првог и другог сталежа, а с тим и све, добре и зле особине њихове, исто тако и сада четврти сталеж тежи за угодностима и преимућствима буржоазије. Пролетер, обезбиједивши себе потпуно, постаје затућани буржоа, усваја све његове погледе и почиње и сам ограничавати своју породицу. На тај начин могуће је предсказати у будућности ограничење броја дјеце и у тим круговима Француске. Француска као најстарија културна држава нове Европе, прва је искусила посљедице описаног процеса

друштвеног опадања. Њој је тим лакше било доћи дотле, што је она разњежена и истрошена њеконом превлашћу и предњачењем. Превеброгавање практичне дјелатности и омаловажење трговачког сталежа потпомаже кризу, а утјецај цркве служи јој као заштита.

Друге културне земље до сада су избјегле ту опасност или због тога што се одликују склоношћу ка практичком дјелању, колонизацији и смјелим подузећима, или због тога што православни и протестантски морал и читање Библије подржавају код њих идејал многобројне породице, или на послијетку још и због тога, што у њих јака монархија и још угледна јерархија ограничавају ту тежњу за раскони код нижег сталежа, коме је Француска једнакост дала крила.

Али нико не може из садањег здравог друштвеног стања осталих народа извести, да они не могу боловати од исте те болести. И за њих може доћи такав час као и за Француску, која им само за науку у том погледу може послужити. И тада када Француска буде прекужила ту болест и буде опет напредовала, можда ће је друге државе у томе замијенити.

Из црквеног правила

— израдио: **Јован Дим. Јовановић**. —

[Рељево.]

(Настављак)

Повечерје.

Послије вечерња свршава се повечерје. Повечерје је опћа, црквена молитва за Хришћанина, кад иде на почивак при свршетку дана. О повечерју као засебној служби спомиње први пут Златоусти, Василије Велики и др. Од црквеног богослужења најлакше је установљено повечерје и, као што ћемо видјети, први час. У прво вријеме је то била молитва пред спављањем за монахе, коју је сваки обављао сам за себе у својој ћелији. Касније је из монашке практике ушла у опћи »Устав« и постала опћом молитвом. Златоусти спомиње повечерје под именом молитве »postremo cum ad somnum nos conferimus«, у арапским канонима се назива »oratio dormitionis, cum cubitum iur«, код Амвросија Миланског »cum denique cubitum pergimus«, Василије Велики га назива молитвом »τῆς νυκτὸς ἀρχομένης«, а Венедикт га назива »completorium«. О саставу повечерња у прво вријеме знамо мало. Најпотпуније управо најсличније повечерје данашњем малом налази се у »Уставу« Венедикта Нурсијског. Са службом повечерња спојила је црква успомену а силаску Христову у ад и ослобођењу праведника од власти ђаволске. У молитвама повечерња нас црква побуђује да благодаримо Богу за сва добра; уједно нас позива и на покајање, које је особито при свршетку дана потребно, као исповјест пред Богом како смо провели прошли дан, и напошљу учи нас да молимо Бога, да нас заштити у идућој ноћи од сваког зла. Зато нам и налаже да усрдно молимо пресв. Богородицу, да нас заступа пред престолом свевишњега за вријеме цијелога живота.

Повечерје се свршава мало и велико. Мало се повечерје свршава или заједно с вечерњем или само за себе преко цијеле године осим св. Четрдесетнице

и оних дана кад устав одређује да се свршује велико повечерје. По некад се ово мало повечерје свршава у ћелијама (нпр. сриједа и петак пете недјеље поста). Мало повечерје је скраћено велико. Велико повечерје се као што ћемо видјети састоји из три дијела а мало пак само из једнога пошљедњега дијела великога повечерја. Прва два дијела никако нема у малом повечерју. Кад се мало повечерје свршује с вечерњем заједно онда свештеник у епитрахиљу послије отпуста на вечерју, стојећи пред дверима почиње мало повечерје обичним возгласом »благословенъ Богъ нашъ...« Овако је кад се свршује свакидашње вечерње. Ако се пак свршује велико вечерје, онда свештеник послије отпуста на вечерју и послије »Слава Христе Боже и помилуй...« затворивши св. двери и навукавши завјесу у самом епитрахиљу без фелона у олтару стојећи пред св. трапезом почиње мало повечерје Исто се овако почиње и кад се мало повечерје свршује само за себе.

Мало повечерје се свршује овако:

Возгласъ: Благословенъ Богъ нашъ... Аминь.

Слава тебѣ Боже нашъ...

Царе небесный...

Трисвятое. Отче нашъ...

Возгласъ: Яко твое есть царство... Аминь.

Господи помилуй 12 пута.

Слава и нынѣ:

Пріидите поклонимся... 3-пут.

Псалам: 50. Помилуй мя Боже...

» 69. Боже помощь мою вонми...

» 142. Господи, услыши молитвѣ мою...

Слава къ единому Богу...

Сподоби Господи къ нощи сію...

Вѣрую во единаго Бога Отца...

Канон[1]).

[1]) Обично се поји канон Богородици из Октоиха писан за сваки дан сваког гласа на малом повечерју. Некад се поји један а некад и два канона. Осим тога има дана, када се поји мјесто канона Богородици из Октоиха други канон, а има дана када не поји никакав канон.

Мјесто канона Богородици из Октоиха поји се други канон:

а) У предпразништво Божића, Богојављења и Преображења. У оном пошљедњем само онда, ако 5. август падне у Недјељу. У ове дане мјесто канона из Октоиха поји се канон из Минеја („Типик" пошљед. ових дана)

б) У понедјељак, уторник, сриједу и четвртак прве седмице вел. поста мјесто канона из Октоиха чита се велики канон Андрије Критскога („Типик" пошљед. ових дана). У прву недјељу поста канон пророцима из Тријода.

в) У петак сирне седмице, сваког петка св. Четрдесетнице осим цвијетнога петка, сваког петка у Недесетници осим петка свијетле седмице. У ове дане поји се канон за умрле из Октоиха са суботе на јутрење („Типик" пошљед. петка сирне седмице; пошљед. петка 1. седмице поста и пошљед. петка 2. седмице по Пасхи). Осим тога у ове се дане поји канон светога из Минеја који падне у суботу или недјељу (Типик пошљед. петка 1. седмице поста и недјеље ан. Томе).

г) У дане од цвијетнога петка до Васкрса. У те се дане читају тријесвеца и канони из Тријода (Типик пошљед. петка цвијетне седмице пошљед. великога понедјељника, вторника и даље).

д) На Духове се поји канон св. Духу из Пентикостара (Типик пошљед. недјеље на вечерњу св. Педесетнице).

Два канона на повечерју се поје:

а) Од понедјељника друге седмице поста до петка цвијетне недјеље. У те дане се поји канон оних светих, који падну у вријеме од суботе Лазареве до недјеље Томине. Канони тих светих поји се

Достойно есть...[3])

Трикаѳои. Отче нашъ...

Возгласъ: Јако твоје есть царство...

Тропари:[3]) 1. светога редовнога, 2. храма, 3. Боже отецъ нашихъ..., 4. Иже во всякомъ мѣстѣ..., 5. Слава: Со святыми..., 6. И нынѣ: Молитвами Господи, вратъ святыхъ...

Господи помилуй 40 пута.

Иже на всякое время...

Господи помилуй 3 пута. Слава и нынѣ: Честнѣйшую... Изволи Господи...

Возгласъ: Молитвами святыхъ отецъ нашихъ... Аминь.

Ипакоја, иклисна...[4])

заједно с канонима Богородица из Октоиха, и то прво се поје канон Богородице па онда светома из Минеја („Типик“ послед. понедељника 2. седмице поста).

б) У петак 1., 2., 3., 4. и 5. седмице поста поје се два канона и то: с каноном из Октоиха поје се и канон оних светих, који падну у 2., 3., 4. и 5 недељу св. Четрдесетнице („Типик“ послед петка 1. седмице поста под „Зри“). Затијем у вторник 4. седмице („Типик“ послед вторника 4. седмице поста), и највише у вторник 5 седмице поста поје се два канона и то с каноном редовним пиша се још и канон светога који падне у четвртак 5. седмице („Типик“ послед. 4. недјеље св. Четрдесетнице на вечерњу).

в) Поје се два канона од вечерња недјеље ан Томе до суботе пред Духове и то: канон Богородици из Октоиха и канон из Пентикостара дневни, који се налазе на крају Пентикостара. Поје се овако: које њесме има у Пентикостару, те се узимају из њега а које нема из Октоиха нпр. у понедељак 1., 8. и 9. има у Пентикостару, те се узимају из њега остале из Октоиха: у вторник 2., 8. и 9. има у Пентикостару и узимају се из њега остале из Октоиха и т. д. („Типик“ послед. недјеље Антипасхе на вечерњу).

Не поји се никакав канон.

а) Свијетле седмице.

б) У недјељу сиропусну, ако се држало свесловно бдјеније („Типик“ послед сирне недјеље на вечерњу).

в) У дане месопусне и сиропусне седмице, осим сирне среједе и петка („Типик“ послед. неђ. блудног сина под „Зри“. У среједу сирну поје се канон светога из Минеја, који падне у суботу („Типик“ послед. сирне среједе); у петак пак поје се канон из Октоиха редовни („Типик“ послед. сирната Петка). Но ако Сретеније падне сирне седмице, онда се на повечерју поје јутрења трећијесац онога дана, када је било сретеније („Типик“ послед. 2. фебруара)

г) У седмичне дане Педесетнице почињући од вечерња понедељника духовског до недјеље свију светих.

[3]) Послије канона Типик прописује, да се поји „Достойно есть“ („Типик“ послед. 9. септем. 16. августа; петак 1. седмице св. Четрдесетнице; недјеља Антипасхе на вечерњу; недјеља о жени Самаријанци). „Достойно“ се поји преко цијеле године на и на Господске и богородичне празнике осим предпразништа Божића и Богојављења, у они великог понедељника, четвртка, петка и суботе и духовског понедељника, када се мјесто „Достойно“ поји прпре 9. пјесне („Типик“ послед. оних дана).

[4]) У вторник и четвртак преко цијеле године у храму Господском не чита се тропар храма него мјесто свега чита се тропар дана „Спаси Господи люди твоја...“ (Типик гл. 52). У петак у храму светога не чита се тропар храма преко цијеле године, јер се у тропару суботном „Апостоли, мученици и пророци...“ спомиње сви свети („Типик“ гл. 52., петак на повечерју). Ако је празник Господски или Богородичин или њихово поклоњење у седмичне дане осим недјеље, онда се чита само понђак празника. Исто је тако, ако је свети са бдјењем полијелејем или великим славословљем. Ако пак такви свети падне у пред — или поклоњење, онда се чита прво кондак светога, па онда *Слава* и *нынѣ*: празника. Недјељом се читају кондаци из Октоиха „надгдѣ̀ег“ гласа. Од недјеља митара и фарисеја кроз сву Четрдесетницу недјељама, а од Васкрса до недјеље свих светих сваки дан чита се само кондак из Тријода.

[4]) Ова се молитва чита пред престолном иконом Богомајке. За пријеме читала ове молитве поји се полагано обично двапут: „Прикрыла Богородице нами нас“.

И дажда намъ кладыко...[5])
Пріклонимъ преподѣко... Упокоій мои отцѣ...
Слава тѣѣ Христѣ Боже... Слава и нынѣ: Господи помилуй 3 пут: благослови.
Отпуст мали[6]).
Јектенија: Помолимъ се киприкѣтлѣйшимъ...
Господи помилуй...[7])
Возгласъ: Молитвами святыхъ отецъ нашихъ... Аминь.

(Наставиће се).

Из пастирске праксе.

По којем се погребном чину имају ђакони сахрањивати?

Ђакони би се имали сахрањивати као и свјештењаци т. ј. по чину »погрѣбїа дла мїрскѣ«. Разлог је томе наиме тај, што ђакони нијесу свећеници, јер у чину »погрѣбїа жлщнѣскѣ« јасно је означено, да је умрли у свећеничком достојанству »и къ жлщнѣнолѣ достоинствѣ блгочестїе пожилъ сн пріносмлѣтїе...[8]), а уједно је и то изражено, да је умрли свећеник »жнвъ и приноситъ божественныхъ таинствъ«[9]). На основу требника П. Могиле (О чиновномъ погр.) у Русији су сахрањивани ђакони као и свећеници. То је тако трајало све до 18. вијека. Год. пак 1773. нов. 30. издала је царица Катарина II. указ по коме се ђакони имају сахрањивати по чину »погрѣбїа дла мїрянъ«[10]). Овака је пракса у Русији и дан данас[11]). Ако би се сахрањивање ђакона хтјело извршити по чину »погрѣбїа жлщнѣскѣ« у таком би се случају имала тражити архијерејска дозвола[12]).

Камо су окренути умрли хришћани када се над њима чини опијело било у храму било пак на дому?

Тијело умрлога било свећеника било свјештењака ставља се приликом свршавања опијела како у храму тако и на дому увијек главом на запад, а ногама на исток тако, да му је лице увијек окренуто олтару односно истоку[13]). Обичај ставити умрлог свећеника лицем народу т. ј. западу неоснован је и импортиран

[5]) И ова се молитва чита пред престолном иконом Христа Спаситеља, а за врријеме читања ове молитве поји се обично само једанпут: »Слава тѣѣ Боже нашъ слава тѣѣ«.

[6]) На малом повечерју је увијек отпуст мали, па ма се ово повечерје држало и у велики пост. Осим тога мали је отпуст и на великом повечерју сваког петка св. Четрдесетнице („Тшпикъ" петак 1. седмице поста). Мали је отпуст на великом поčечерју и онда, када правник са ђаконијем (24. фебруара) падне у вторник, сриједу, четвртак и петак св. Четрдесетнице осим 1. недјеле поста („Тшпикъ" 24. фебруар »ащи сѣвчитъ къ единъ ѿ дней постныхъ«). Мали је отпуст још и у сриједу и петак одмесо вторник и четвртак сарне седмице.

[7]) Ова се јектенија говоре и на врију полупођашће.

[8]) Требникъ. Москва 1⁄4ѣшїй. »погрѣбенїй жлщнѣскѣхъ«. Стр. 263. тропар пред 3. апостолом.

[9]) Ibidem. Стр. 296. Стих. „на хвалите".

[10]) К. Никольскій: Пособ. къ изуч. Устава богослуж. прав. церкв. Спб. 1900. Стр. 780; Ц. Вѣд. 1895. 38. 39.

[11]) Булгаковъ: Настольная книга для жлщнослужнтелей, Харьковъ. 1900. стр. 1222.

[12]) Рук. д. с. н. 1865. 31.

[13]) И. Скрижаль. Спб. 1891. Стр. 428; Треб. П. Могиле; Булгаковъ: Наст. кн. Стр. 1221; К. Никольскій: Пособ. къ изуч. Устава. Стр. 776.

је са запада од римокатолика[1]). Ако се свештеник у храму сахрањује, то се увијек лицем према олтару сахрањује. То је наиме из овијех разлога: 1. Не само служећи свештеник него и умрли моли се за упокој своје душе (»ѣкатыѫ лѣкъ шкрѣтѣ источникъ живот...« »Окрази семь иноземныя ткоа тыкы...«), због чега и треба да му је лице истоку окренуто. 2. По учењу св. наше цркве умрли се и доноси у храм ради изрицања над њим одлуке о судби његовој у загробном животу, ушљед чега лице његово и треба да је окренуто »вышнимъ Сѫдіи«, који невидљиво у олтару на пријестолу присуствује. 3. Олтар сам собом престаља небо, а умрли зато и ваиче »на нѣко очи мои кѣдкожѣ тѣкѣ Слокі, оушедри мѧ да мнѣ тѣкѣ«[2]), ушљед чега и треба да су умне очи умрлога на небо обраћене. 4. У хришћанској цркви од најстаријих времена полагани су свештеници лицем олтару, како о томе свједоче св. Дионисије Ареопагит, св. Јов. Златоуста, и Симеон Солунски, а тај се обичај и данас врши у читавој православној цркви[3]).

Како се полажу умрли у гроб?

Као што се приликом опијела у храму или на дому умрли стављају окренути лицем олтару односно истоку, исто се тако умрли *окренути лицем истоку* стављају и у гробу. То је поглавито отуда: што се Исус Христос у св. Писму назива »источникъ съ книшіи«[4]), *свјетлошћу*[5]) и *сунцем правде*[6]), које се на истоку раја; вјерни у молитви Богу, на основу св. Писма и Предања, вала увијек да су истоку окренути; вјерни увијек теже да поново постану становници изгубљеног раја, који је у Едему на истоку био; рађање сунца на истоку јесте слика нашег будућег васкрса; други долазак Господа живих и мртвих биће са истока (Мат. XXIV. 27), а на то указују и св. оци: патријарх цариградски Герман (у VIII. в.) и Јован Дамаскин (у VIII. в.); скинија Мојсијева имала је према истоку завјесу и очистилиште; кољено Јудино, као најчасније било је са истока; врата на храму Соломонову била су окренута истоку; распети на крсту И. Христос био је лицем западу[7]) окренут, а вјерни који пред распећем његовим стоје онет су лицем истоку окренути, очекујући са истока јутро вјечности; умрли растајући се са овијем свијетом одлази од запада живота ка истоку вјечности[8]). Најпослије таква је и пракса хришћанске цркве већ од првих времена, јер и »први хришћани, слично Јеврејима, полагаху умрле своје« лицем истоку«[9]), а то нам доказује и положај

[1]) Ово је обичај универзални. У требнику универзалном стоји, да тијела умрлих свјештеника ваља стављати окренута према истоку, а свјештеника према западу. Тумачи то тиме, што универзални свештеници и по смрти треба да обраћају душу своју и тијело према Риму и западној цркви, а уједно да привикају и вјерне, да тијем путем иду. Но на такве заблуде могу се врло лако примијенити рјечи самога Господа, који вели: „ви не улазите у царство небеско нити дајете да улазе који би хтјели“ (Мт. XXIII. 13). (Волынск. Епарх. Вѣдом. 1897. 12—13; Лит. Е. В. 1891. 25—26; Ср. Никольскій: стр. 776; Булгаковъ: стр. 1255).

[2]) Живковић — Живановић: Зборник. Ср. Карловци. Стр. 51. гл. 6. Степенна.

[3]) Булгаковъ: стр. 1221. Нов. Скрижаль.

[4]) Зах. III. 8; VI. 12; Јер. XXIII 5; Лк. I. 78.

[5]) Ис. IX. 2; XLII. 6; XLIX. 6; LX. 1. 19. 20; Јов. I. 4. 9, I. Јов. I. 5.

[6]) Малах IV. 2; Јов. IX, 5; Апок. XXII 16; Тропар на Божић.

[7]) Патриј. царигр. Герман. Испор. Н. Покровскій: Евангг. въ памят. иконограф. Спб. 1892. стр. 358.

[8]) Духов. Бесѣда. 1859. 43. Стр. 128.

[9]) De antiquitatibus ecclesiae ritibus. II. стр. 374.

мртваца у катакомбама. И св. Јов. Златоусти вели: »полажемо ковчег умрлога у гроб, окрећући га лицем истоку, указујући тиме на васкрс његов«[1]).

Гдје треба на гробу ставити крст, односно на коју страну крста ваља ставити натпис?

Хришћански обичај стављати крстове на гробове умрлих потиче из древне старине. На истоку је обичај овај ушао у праксу у 3. вијеку, када је наиме хришћанство све то више почело узимати маха, а поглавито за владе Константина Великог, који је на гробу св. Петра подигао крст од чистога злата тежак 150 фуната. Из Грчке је овај обичај заједно са вјером прешао и Бугарима, Русима, па и нама Србима. Но ушавши обичај овај у праксу није собом донио и парочитог опредјељења, гдје се наиме овај крст на гробу има ставити, да ли чело главе покојника или пак чело ногу[2]). У историјским споменицима нема о томе никаква упутства. Но и ако у овом погледу парочитог опредјељења нема, стара је пракса, да се крст на гробу меће чело главе, што најбоље одговара религиозном значењу надгробних споменика[3]).

Крст на гробу није само украс, кога љубав ближњих и рођака умрломе подиже. Он је управо знак вјере умрлога у Исуса Христа, који је крстом побједио смрт. Крст Христов за живота вјернога треба да вјечито *на челу* његовом блиста, а по смрти његовој на гробу *чело главе* његове. Св. оци и писци црквени казују, да крст Христов ваља увијек на себе стављати и то поглавито *на чело*, као на највидљивијем дијелу тијела. »Крсни знак треба да се посвједневно на чело ставља« вели и св. Јован Златоусти, а Јефрем Сирин вели: »Чело наше нека буде увијенчано драгоцјеним и животворним крстом«. У катакомбама нашао се један стаклени сасуд, на чијем дну је насликан младић Хришћанин са малењим крстом на челу. Но излазили отуда, да и гробове умрлих хришћана ваља украшавати животворним крстом, који се има чело главе покојникове ставити?

У дјелу св. Ипполита »О Антихристу« вели се између осталога, да ће Антихрист »дати вјернима (проф другим доласком Христовим) знак на десној руци и челу, да не би нико могао учинити знака крсног десном руком на челу своме«. Није ли с обзиром на ово потпуно оправдано онда, што се стављањем спасоносног Крста Христова на гробу чело главе покојника хоће да очува гроб његов од напасти ђаволске?

Најпослије стављање крста над главом умрлога налази своја основа и у старом црквеном предању о крсту Христову на Голготи, који да је био подигнут баш на оном мјесту, гдје је почивала глава прародитеља нашег Адама. У старим молитвама — из 16. и 17. вијека — »видъ главою коломзлъ« напоменимо на ово мјесто: »на главнозъ мѣстѣ распятъ Христосъ кзъ колѣзнь главѣ... Христосъ истинный Богъ нашъ иже козложи честный и животворящій крестъ Адамъ на главѣ«[4]). И само сликање распећа Христова са Адамовом главом у дну крста јесте нам очити доказ, да и над гробовима умрлих ваља стављати крст чело главе покојникове[5]).

[1]) Н. Скрижаль. Спб. 1891. Стр. 428.

[2]) Ц. В. 1895. 22; 1896. 45.

[3]) На неким мјестима у Русија стављају крст на гробу чело ногу самртника, а знак крста са натписом на споменику погребном окрећу према лицу умрлога (Ц. Вѣдом. 1897. 5).

[4]) А. П. Голубцовъ. Объ Еленск. Твор. св. о. 1888. кн. III. 115. Ср И. Покровскій: Евангв. въ памят. иконограф. Спб. 1892. Стр. 355.

[5]) Рук. д. с. п. 1897. 16.

И сам *натпис* на крсту ваља да се стави на крсту не на спољашњој но на унутрашњој страни крста — према истоку, камо је и лице умрлога окренуто, јер је и натпис на крсту Господњем био на унутрашњој страни крста, на којој је и Христос разапет, а не на полеђини. *Слике* покојника на надгробним споменицима немају никакве оправдане основе; тај обичај треба искорјењивати, а мјесто тога вавијек је приличније ставити на надгробни споменик лик светитеља онога, чије је име покојник носио[1]), или само натпис и крсни знак.

Протосинђел *Илларион.*

О руском манастиру Пантелејмону на Светој Гори.

— од проф. Дра *Хајнрика Гелцера**). —

— Превео др. *Ј. Радонић.* —

Кренувши се 16. августа 1902. из Цариграда паробродом сутрих сјутра дан у пристаниште Св. Горе Дафни, па одатле сјутра дан барком приспјех у блиски руски манастир св. Пантелејмона. Каква противност! У памети ми још свјежи утисци необичне гунгуле и мјешавине у престоници на Босфору, а овдје свечана тишина духовне тврђаве. Тишину ону прекида једино лако жуборење мора и јека звона и тутањ клепала, што се често понаша. Овдје се потпуно схватају ријечи цара Јосифа II. од Аустрије, да су звона топови свећеника. Али када звона умукну, тада се из многобројних цркви и капела кроз мрачну ноћ разлијеже грандиозно појање калуђера у четири гласа.

Други дан по мојему доласку бјеше бденије у славу руског светитеља Митрофана Воронског, које је трајало читаву ноћ — пуних дванаест сати. Пошто сам мало отпочињу сиђох у дивно осивјетљени храм. Остадох у њему пуна два сахата, задивљен овим свечаним а тако вјештачко изведеним појањем псалама. Ово руско појање у четири гласа супротна је противност грчкоме појању, које се изводи у једном гласу, па и то обично кроз нос и непријатно. Мени се чини судећи по дедафијској химни, да се грчка, иначе даровита народност, у музичком погледу више цијени, него што им то по праву припада. Цар Нерон, као владалац сумануг и јадан, бјеше изврстан пјевач, те су они александријски трговци у Напуљу пљескали му не толико из учтивости према царској личности, колико што признаваху да је код Грка тако што немогуће. Мени су интелигентни грчки свећеници отворено признали, да их Руси у појању далеко надмашају. Но ја сам се у Костуру увјерио како баш свештењаци никако не ће да напусте старе обичаје пошто се свом жестином испријечише против увођења црквеног појања у четири гласа.

[1]) Булгаковъ: Наст. кн. стр. 1237.

*) Доносимо овај интересан одјељак о ман. Пантелејмону из дјела славног византолога проф. јенског универзитета Дра *Хајнрика Гелцера* под насловом „Vom heiligen Berge und aus Makedonien". Дјело ово изашло је недавно у Лајпцигу а резултат је путовања Гелцерова из г. 1902. када је путовао по истоку, прибирајући грађу за потпуно издање епископских списака православне цркве, који су од толике важности за класичну историју и географију, а тако исто и за повјест и земљопис византијскога средњега вијека. Опис Пантелејмона заиста је стога, што се види какво високо мишљење о руским манастирима има овај образовани протестантски писац. Пр. Уред.

Чим сам стигао у манастир посјетио сам оца библиотекара Матеја, чијој келији води чудноват пут преко крова цркве. Наравно, да је и овдје, као што је обично на грчком истоку, библиотекар случајно отпутовао при мојему доласку, те је било немогуће добити приступа у просторије библиотеке. Но већ други дан вратио се био библиотекар с пута, те ми је дозволио да смем рукописе пренијети у своју собу, гдје сам могао радити до миле воље.

Мој долазак у руски манастир пао је баш у вријеме Госпојинског поста. Припремање за тај велик празник огледало се у посту и молитвама. Русима је најстрожији пост, у коме се једе само биљна храна без уља, сасма нешто обично. Морао сам и ја, хтио не хтио, држати се тога реда. Но то је трајало само неколико дана, јер ја даље не могох издржати, те се латих конзерва, које сам собом понио. Једнога дана, када ме је у трошењу конзерва изненадио архонтарије Серафим, изјавих му, да ми слаб стомак не дозвољава да се строго придржавам црквенога правила, чиме се он задовољи.

Руси држе пост много строжије него Грци. На Атону је окупљена елита руског духовништва, која наредбе црквене строго извршује, не обазрући се да ли је то убитачно по здравље. А ја сам се увјерио колико је ова строгост у извршивању наредаба убитачна по здравље. Тако су нпр. отац намјесник и отац Пајсије послије поста од дванаест дана и ноћних бдења морали лећи у постељу. Слабо здравље многих прелата на истоку стоји у вези са овим строгим црквеним правилима. Али свако у манастиру одаје се вољно извршивању ових строгих манастирских правила. Рус је скроз и скроз религиозан човјек. И свештеник и световњак присуствују служби Божјој са особитом побожношћу, која тако пријатно утиче према држању Грка или још више Италијана. Типичан је поступак једне старе руске сељанке, о којој прича грофица Багрејев-Сперански.

Старица се била завјетовала да ће поћи у хаџилук Св. Николи у Барлету. Не разумијевајући никаквога другог језика осим рускога, пропутовала је она њене кроз Пољску, Аустрију, Италију, док није стигла до жељене мете. Папа Гргур XVI. примио је ову чудну старицу у посебној аудијенцији. То је заиста вјера, која брегове покреће, и та вјера је један од главних извора грдне снаге, коју руска држава добија од цркве, која је тако тијесно спојена са њеним народом и њеном владом.

Овдје у манастиру Пантелејмону живе још увијек једнако стародревни обичаји из давно минулога доба. Чест и сасма обичан је израз у позно римском и византијском црквеном манастирском историјама παρὰ βάλλειν и ετάνειαν тј. у кајању бацити се или метанисати. Више пута строги настојатељи наређују грјешницима који се кају, по стотину метанисања. У Св. Гори је метанисање и данас у пуном јеку. Метанисање има три темпа. Пошто се покајник прекрсти, баци се на кољена, па онда на руке и напокон додирне челом земљу. Ово метанисање чини се неколико пута узастопце. У манастиру св. Андрије видио сам једнога Руса, и то не обичнога радника него архитекту, дакле човјека из боље грађанске класе, који је тридесет пута метанисао једно за другим.

Најзанимљивији су велики празници. У тим данима осјећа се старо хришћанство непосредно и то нарочито приликом издавања хране и дарова хаџијама. У колосалној трапезарији, која може да прими око петнаест стотина људи, обједују прво монаси са многобројним званицама световњацима. На челу трапезарије је стари достојанствени игуман у љубичастом сакосу, који је украшен златном тка-

вином. На грудима му је орден меџидије првога степена и ордени св. Ане и св. Владимира. Послије обједа дуже се друштво на благодарење у цркву преко пута. На челу поворке је клир (јеромонаси и јерођакони), па маса монаха, свештењаци и на крају игуман у свечаном одијелу. Чим је друштво ушло у цркву даје се на посао вриједни економ са својим помоћницима, те су мало час дуги столови поново намјештени и спремљени за дочек нових гостију. За свако лице стоји спремљена чинија са јухом, за тим једна са рибом, грожђем и сиром. Поред чинија је купа с вином. Међутијем начетили се у дугом низу око главне капије, расофори и остали спромаси. Многи између њих су надрипани и подерани, а неки опет крај све спромаштине прилично одјевени и обично са изразом праве и искрене побожности. Тако од прилике могли су изгледати они спромаси, које је некада у данима Јустинијана посјећивао у Дафни св. патријарх Антиохијски Јефрем. Ове слике и прилике пружиле би сликару непресушно градиво. Ја тако себи замишљам ону групу теолога у ливијској пустињи, која је архиепископа Александријског Теофила нагонила да вјерује, да се антропоморфни изрази о Богу у Старом Завјету имају буквално схватити, а та иста група помогла је и његову синовцу Кирилу, тако чврстом у вјери, да убије племениту философкињу Хипатију.

Један од главнијих калуђера излази ван и пита: »Да ли сте већ обједовали?« »Не« одговарају сви једногласно. Бјеше празник Велике Госпојине. Хаџије се кроз читаве ноћи молили, појали и постили. Бјеше већ једанаест часова, када се отворише врата и они пођоше у трапезарију. Било их је око осам стотина. Но сваки је нашао себи мјеста. Старима, слабуњавима и плашљивцима показује мјесто послуга. Прије растанка раздаје се »велика милостиња«, којом приликом сваки добива једно парче хљеба и по једну черег (једну крупу). Зар да не видимо у овом призору Јована Милостивог, патријарха Александријског како нахрањује и обдарива Сирце, који утекоше испред Персијанаца?

Подсјетићемо овдје и на заносан опис Грегоровијуса, како папа Грегор I. у својим гостионицима прима небројене Хаџије, те их преко свога клира храни и пита. У она времена примила је црква на своја плећа социјалне дужности државе. Руски манастири на Атону: Св. Пантелејмон и св. Андрија, прше ову дужност још и данас. То раздавање милостиње, које сам видио на дан Велике Госпојине, врши се кроз читаву годину сваког четвртка и сваког празника. Ни један који моли, не враћа се од манастирске капије необдарен. Грдне количине хљеба наслагане су у ходнику, а смјерни они дијеле их спромасима. Но Пантелејмон је у стању да раздаје тако многобројне милостиње због свога грдноga богатства. Манастир располаже огромним средствима, а сјем тога непрестано притичу или прилози или завјештаји богатих руских трговаца. Са несебичним руковањем овога новца освајају руски монаси необично, доказујући тако да је код њих дух и снага.

Сасма је недотупавна прича, коју је разнио неки француски литерат, по којој је прчи Пантелејмон тврђава снабдјевена оружјем, а монаси да су војници цареви, који под мантијом крију убојно оружје. У ту причу не вјерују ни сами Грци. Када сам у тој ствари обратио се на једнога пријатеља монаха, насмијао се сасма наивно, рекавши, да не зна да ли би се у читавом манастиру нашла и једна пушка. Но Грци су у пуном праву што Пантелејмон називају руским Гибралтаром, јер је то у истину град џере. Истина, да их међу обичним монасима има много који су раније били војници, но они се одрекли свијета, и њих у ма-

настир нијесу довели какви политички или частољубиви мотиви, него сасма друге побуде. Тако су ми причали како су једном високом полицајном чиновнику набрзо поумирали жена и дјеца. Ожалошћени муж и отац даде оставку на звању, те дође на Атон и ту се закалуђери. Такав човјек није ни мало згодан за политичког завјереника. Један пут сам запитао за домовину мога монаха Андроника који је прије био тобџија, а приликом мога бављења предан је био мени да ми буде при руци. На моје питање одговорио је: »Од како сам Андроник, моја је отаџбина Пантелејмон и Света Гора«. Његова је породица дакле баш сам манастир. Андроникова је дужност да обавља најобичније послове, да чисти, спрема и помаже у кухињи. Па ипак каквом је свечаном збиљом озарено његово лице, када и он о празницима у свечаној монашкој одори помаже при богослужењу исто онако као и отац Ксенофон (књаз Вјаземски)! Каква се само одмјереност и финоћа опажа у понашању тога обичнога војника. Она побожност, која проистиче из дубине душе у стању је да и код људи из нижега сталежа образује душу тако, да би јој често и многи из виших сталежа могли позавидјети. Та зар се може замислити љубазнији човјек него што је меланхолични подбиблиотекар отац Руфин, родом из Исмаила у Бесарабији? Из његових тужних очију одсјева чежња за домовином, остављеном у младим годинама, када почне да говори о Пруту и Дунаву. Но он је читавом душом прионуо за Св. Гору, за своју нову отаџбину, којој је живот свој посветио.

Поред побожности одликује се руско монаштво на Атону енергијом и предузимљивошћу. Грци пребацују Русима што су цијену иконама толико спустили да грчки молери монаси не могу с њима да конкуришу. Свакако да је грчком сликарству неугодна ствар, што су Руси у стању да по јефтин новац дају добру робу. Но због тога ружити Русе и пребацивати им то једино може огорчено националио раздражење.

Мени је више пута замјерано да сам некако романтично расположен према православним њерским заједницама. Али ја сво тврдим да је Пантелејмон у економском погледу такав институт, чије би уређење и рад чинило част било којем економном капацитету XIX. и XX. вијека. Овим величанственим и компликованим организмом рукује не романтичан занос, него хладан и одмјерен разум.

Врло је мали број монаха који имају црквени чин, но за то је велики број обичних монаха, који немају свештеничког и ђаконског чина. Уређење ово одговара потпуно најстаријем манастирском уређењу. Из описа живота св. Саве и св. Јефтимија знамо, да се у колосалним калуђерским конвентима палестинских лавра налазило међу више стотина аскета само један или тек неколико свештеника. Тако је од прилике још и данас на Светој Гори. У Пантелејмону има 60 јеромонаха, 25 јерођакона, а поред њих 800 обичних монаха и још 300 такозваних расофора. Расофори су најнижи сталеж, једна врста побожних просјака, од којих су прави монаси као виша духовна друштвена класа строго одвојени.

Но то су само монаси који живе у главном манастиру, јер се под управом игумана налазе још многобројни метоси (филијале манастира) на самом Атону. Тако метох Крумица са 200, Неоскити са 258 и Каламарија са 15 монаха, за тим Касандра на истоименом острву са 12 и Солун са 20 монаха. У Солуну, толико важном мјесту за саобраћај, има сваки атонски манастир свој метох. У те метохе свраћају калуђери када долазе послом у град. Исто онако као што бјеше код нас у средњему вијеку, гдје су у појединим градовима манастири из околице имали

своје домове. Пантелејмон има у Цариграду метох са болницом, гдје има 25 монаха. Но важни су и многобројни метоси Пантелејмона у Русији. Тако у Одеси са 100, у Москви са 25, у Петрограду са 80, у Кавказу са 55, у Таганрогу, Ростову и Ђимбури са 30 монаха.

На овим подацима имам да захвалим оцу Серафиму, и они се потпуно слажу са укупним бројем од 2000 лица, која чине духовну армију манастира. Овамо ћемо још убројати 400 занатлија (столара, ковача, тапецирера и т. д) и земљорадника, који стоје у служби манастира. Без необичне административне умјешности немогуће би било одржавати у реду тако велику и разграната организацију. Та већ свакодневна исхрана и одијевање ове монашке чете захтјева врло велика средства. Најавно да дарежљивост побожних и богатих Руса испомаже грдним сумама манастирску управу, која те суме због познате дарежљивости, што подсјећа на стару цркву, врло лако троши и издаје.

Овом величанственом монашком републиком управља игуман Андрија. Како је он стар и болешљив, то руководи пословима отац Нифон, који ће га временом и наслиједити у управи манастира. Ови људи подигли се из ниске друштвене класе до овако угледна и с великом одговорношћу скопчана положаја. Отац Андрија био је обичан ранар у једној руској регименти, а отац Нифон сајција. Да су они кадри да одговоре свима захтјевима свога положаја доказ је њихове велике интелигенције и великог административног талента.

За пријеме својега бављења у Атону стекао сам нове назоре о једној тачци управне политике у православној цркви. Ја сам до сада увијек држао да је православна црква према римокатоличкој у великој штети, што своје великодостојнике бира једино из монашке средине. Данас пак много повољније судим о епископима из монашког сталежа. Ово истина да Атон није згодна школа за потоње руковање опсежних епархија, али за то организација метоха пружа згодне прилике будућем јерарху, да се упозна са свијетом. Ко је нет, десет или више година провео на челу монашке колоније у Цариграду, Одеси или Москви, тај ће свијет и црквену политику тако упознати, да ће доцније високу и пуну одговорности позицију моћи заступати са пуном спремом и подобношћу.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Црквена слава у Рељеву. 9. маја т. г. прослављена је у српско-православном богословском училишту у Рељеву црквена слава — Пријенос моштију св. оца Николаја. Свечану архијерејску литургију одслужило је Његово Високопреосвећенство АЕ и Митрополит дабро-босански госп. *Николај* уз асистенцију високопречасне гг. конзисторијалних савјетника протопрезвитера *Васе Поповића* и протопрезвитера *Димитрија Јанковића*, те пречасне гг. проф. и катихете гимназијског свећеника *Владимира Бобетића*, катихете више дјевојачке школе *Милана Јелића* и ч. г. ђакона и конзисторијалног канцелисте *Саве Савића*. Богослужењу је присуствовао силан сељачки свијет и лијеп број отмјене публике из Сарајева

и других околних мјеста. За пријеме литургије проповиједао је високопречасни госп. протосинђел *Иларион Радовић*, професор богословије. Свечаном обједу у богословској дворишти присуствовали су осим Његовог Високопреосвећенства АЕ и Митрополита г. *Николаја* и одлични гости из Сарајева: пресвијетла госп.: *баџон Бенко* и *Ђуро Трешњеј*; владин саветник благ. г. *Стефановски*, подглавник владин благ. г. *Мамуждић* и благ. г. барон *Александар Рајачић-Брињски*, те многи свештеници и други одлични гости из Сарајева и околине. Прву здравицу топлим ријечима подигло је Њег. Високопреосвећен. АЕ и Митрополит *Николај* Његовом Величанству љубљеном нашем владару цару и краљу, која је здравица пропраћена са тространо »живио« и царевком. Затијем је врло симпатично здравио предстојника одјељења пресв. госп. барона *Бенка*, што је пропраћено бурним поклицима. Пресвијетли госп. барон *Бенко* здравио је затијем у подужој веома језгровитој и поучној бесједи професорско особље и питомце богословије, а ректор богослов. училишта високопреч. госп. *Михајло Лалић* протопрезвитер здравио је у лијепом говору Његово Високопреосвећенство АЕ и Митрополита госп. *Николаја* истичући његове велике заслуге за српско православну цркву, просвјету и народ у овијем земљама. Док је у заводу трајао свечан обед, дотле се пред заводом и у његовој околини веселио народ уз свирку, пјесму и у колу, а при најљепшем времену.

Испити на српско-православном богословском училишту у Рељеву отпочињу 29. маја (11. јуна) а завршују се 6. (19.) јуна т. г.

Нове књиге и листови.

Шематизам православне епархије далматинске и истријске за год. 1904. Задар 1904. Вел. 8. Стр. 64.

Право конкурисања на мјесто пароха и протопрезвитера у митрополији карловачкој. Написао протопрезвитер Ставрофор. *Јован Вучковић*, ректор богосл. училишта карловачког. Ср. Карловци. 1904. Стр. 39.

Прилошци историји Срба у Угарској крајем XVII. и поч. XVIII. века. Приопћио *Јован Радовић*. Н. Сад. 1904. Стр. 32.

Летопис Матице Српске. Књ. 225. Св. III. за год. 1904. Н. Сад. 1904. вел. 8. Стр. 120. Цијена 1 круна.

Књиге за народ: Краљевић Марко у нар. песмама. За народ и школу спремио *Тихомир Остојић*. II. део. Н. Сад. Стр. 156.

Рад и Именик Матице Српске године 1903. Н. Сад. 1904. 8° Стр. 113 + 61—62.

Мала Библиотека. Св. 71, 72, 73. *Вилем Шекеспир*: Ричард III. Св. 74. *Марко Цар*: С бојног и љубавног поља. Св. 75. *Лука Грбић-Бјелокосић*: Моје цртице. Св. 76, 77. *И. Е. Порицки*: Наличје живота. Као прилог »Мале Библиотеке« излази уза сваку свеску лијепо уређени »Прегледа«. Цијена свакој свесци 30 потура. Издање и штампа издавачке књижарнице Пахера и Кисића у Мостару.

„Просвјета“

друштво за помагање Срба ђака из Босне и Херцеговине.

Број 810.

Објава.

На другој главној скупштини друштво „Просвјета“ ријешило је, да се поради на производњи и стављању у промет цигар-папира и кресавица (шибица) под друштвеним именом. Одмах послије скупштине главни одбор отпочео је преговоре са фабрикантима тих артикала и на посљетку је склопио уговор са г. С. Д. Алкалајем фабрикантом у Сарајеву, пошто је он пристао на најповољније погодбе по друштво. Г. С. Д. Алкалај учинио је све што је неопходно да се ти цигар-папири и шибице под називом „Просвјета“ ставе у обрт, и продаја је већ отпочета. Како ће друштво имати користи: 10% процената од цигар-папира и 5% од шибица од продајне вриједности, то молимо сваког Србина нек троши само цигар-папире и шибице са знаком „Просвјета“.

Од тог како Срби буду куповали „Просвјетине“ цигар-папире и шибице зависиће и корист колику ће друштво добивати од тих артикала. Што већа потрошња, тим ће и „Просвјетина“ корист бити знатнија. Сви прави пријатељи, који знају какву важну културну мисију ово друштво врши у српском народу, порадиће да шибице и цигар-папири са знаком „Просвјета“ нађу што распрострањенију продају; тим ће повећати материјалне интересе овога удружења од којих највише зависи друштвени рад и успјех.

Овдје не треба никаквих других жртава до мало јаче воље, заузимљивости и родољубља, а тога Срби имају, зато и држимо да ће сваки српски човјек и свака кућа трошити једино „Просвјетине“ шибице и цигар-папире.

Дакле помозимо „Просвјету“, јер тако помажемо себе и свој народни напредак.

У Сарајеву, 26. априла 1904.

Предсједник:
Др. Ристо Јеремић.

Тајник:
Шћепан Грбић.

Јавне захвалности.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, а на молбу овдашње српско-православне црквене општине, најмилостивије благоизволела је поклонити општини земљиште, брдо звано »Црквина«, у простору од 45 дунума.

Земљиште је засађено било са 950 стабала шљива, а ове године засађено је са још 800 комада шљива, те укупно на цијелом земљишту има сада 1750 комада шљива засађених.

На овако обилатом поклону, ова општина сматра за угодну дужност, овим путем најавити Високој дароватељци своју најтоплију благодарност.

У Бос. Свињару, 6. априла 1904

У име српско-православне црквене општине захвалили:

Милан Радукић, свештеник. *Вид Билановић,* предсједник.

На молбу овдашње српско-православне црквене општине, славно општинско поглаварство у Пријавору, а на предлог котарског уреда, — благоизволело је бесплатно подијелити овој општини 800 комада шљива расадница, које је ова општина дала расадити на добивеном земљишту, — те на овом обилатом дару, општина овим путем изјављује своју особиту захвалност општинском поглаварству, као и котарском уреду у Пријавору.

У Бос. Свињару, 6. априла 1904.

За српско-православну црквену општину захвалили:

Милан Радукић, свештеник. *Вид. Билановић,* предсједник

Познати српски родољуб госп. Нико Фуфић, трговац из Травника, и његова сестра госпођа Госпа удата Кнежевић даровале нашој сиромашној цркви у Кладњу 300 круна у готовом новцу.

Поводом тим сматра потписана општина за своју дужност да горе споменутим даровательима своју благодарност јавним путем изрече.

Кладањ, 3. маја 1904.

Предсједник срп. црк. општине:
Тимотије Савић.

Наша црква, која доста оскудно тавори, осјећала је потребу за некоје црквене књиге, те се обратила високој земаљској влади са молбом. Висока се влада одазвала пуних руку, па нам је подарила: Св. Евангеліје у сомоту, Служебник, Октоих 2 књиге, Апостол, Минеј празнични, Минеј обични, Требник I. и II. дио, Часослов, Бољарић — Тајпановић потпуно Српско-православно појање 13 књига и књигу за свршавање благодарствене молитве.

За ово доброчинство нека је високој влади срдачна хвала и Бог је пуно љета уштчувао на корист и срећу свега народа ових земаља.

Српско-православна црквена општина у Новом Граду 14. марта 1904.

ЈованРистић, свештеник. *Васо Ракић,* предсједник. *Пантто Станковић,* благајник.

Званични огласи.

Конзисторија Православне Српске Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 1037/I. из 1903. 3—3

Едикт.

Позива се Никола Жинковић, родом из Огулина у Хрватској, доцније настањен у Приједору у Босни, а у посљедње вријеме српски учитељ у Требињу, па у Пријавору, сада непознатог боравишта, против кога је супруга му Бука рођ. Гркавац из Требиња поднијела код ове Конзисторије као Духовног Суда брачноразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увршћења овог едикта у овом листу, овој Конзисторији као Духовном Суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако горепоменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити званични заступник, који ће имати њега у брачном заметнутом спору правомоћно заступати.

Из конзисторијске сједнице I. У Мостару, 29. јануара 1904.

Српско-православна Митрополија Бањалучко-бихаћка.

3—3

Едикт.

Позива се овијем Томо Зорић из Пишталине котара цазинског, сада непознатог боравишта, против којега је супруга му Илинка Зорић рођ. Бабић из Пишталина поднијела код овог духовног суда брачноразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увршћења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из конзисторијске сједнице у Бањалуци, 23. фебруара 1904.

Исправак. Умољавају се г. г. читаоци, да у бр. 8. на страни 119. у XV. реду озго исправе мјесто τοῦ Οὐξέβά, — τοῦ Οὐζζά.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

Књижевни оглас.

Изашла је из штампе књига:

„Линхард и Гертруда“

приповетка са швајцарског села из XVII. века.

Књига за народ.

Написао **Јохан. Хајнрих Песталоци.**

Превео **Мита Нешковић**, кр. жуп. школ. надзорник.

Књига прва.

Песталоци, тај велики педагог светскога гласа овим својим класичним романом за народ, а из народног живота, постигао је напредни успех. У њему се убедљивим начином истиче велика важност умне матере, родољубивог свештеника и племенитога властеле по срећу и благостање народа. С тога је она и побудила живи интерес, не само у кругу учитеља, него и у најширим слојевима народа. Држао сам, да без ове књиге не би смела остати ни наша књижевност, па сам је за то и превео. А остале књиге излазиће, чим претходне буду распродане.

Вис. зем. влада у Сарајеву и Вел. Школ. Нар. Савет у Карловцима обнашли су ову књигу препоручити за набаву свима подручним школ. књижницама. А у томе је без сумње поуздано јамство, да је ова књига потребна и нама.

Књига описже 15 штампаних табака, а цена јој је *1 круна 60 потура.* За поштарину нађа придодати још 10 потура. Наручује се *само код потписаног и за готов новац* путем пошт. напутнице.

Беловар (Хрватска).

М. Нешковић
кр. жуп. школ. надзорник.

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА

РИСТЕ Ј. САВИЋА

јавља српско-православном пречасном свештенству да имаде на стоваришту све тисканице за **протопрезвитерска и парохијална звања у Босни и Херцеговини,** које су потврђене од **српско-православне консисторије Дабро-босанске** и моли гореспоменута звања да се у случају потребе изволе непосредно на њу обратити.

Са поштовањем

Прва српска штампарија
Ристе Ј. Савића
у Сарајеву.

2908

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК:

протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, проф. богословије.

ГОД. XVIII. **30. ЈУНА 1904.** **БР. II. и I2.**

Садржина:

Званично. Окружница. — Извјештај о стању мировачког фонда. — Незванично. Крсно име или слава. — Зворничка епархија и њени митрополити. — Да ли су штетни по религијозни, морални и друштвени живот народа српског њени састанци сеоске младежи: сијела, прела, играње кола и пјевање, и ако су штетни, по којима би се пастирским средствима могло против истих радити? — Ријеч приликом полагања војничке заклетве. Нови грађански законик за Босну и Херцеговину. — Аграфе. — Из црквеног правила. — Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Нове књиге и листови. — Равно. — Читула. — Јавне захвалности. — Званични огласи.

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVIII. Сарајево, 30. јуна 1904. Бр. 11. и 12.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ
АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православни АЕ и Митрополит Дабро-босански.

Број 789 ех 1904.

Окружница.

Пречасном српско-православном свештенству и народу Дабро-босанске епархије.

Јављам пречасном свештенству и свему српско-православном народу Богом чуване епархије Дабро-босанске, да ћу ради лијечења нарушеног здравља свога, дана 22. о. мј. у Карлове Вари у Чешкој отићи и отуда се у име Божије почетком мјесеца августа ове године у своју резиденцију повратити.

За вријеме осуства мога отправљаће званичне послове епархије моја АЕ Митрополитска конзисторија.

Препоручујући вас свијех великој милости и заштити Вишњега са архипастирским благоволењем и благословом остајем

Ваш,

у Христа Бога топли молитвеник,

смирени

У Сарајеву, 19. јуна 1904.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај.

Српско-православна АЕ. Митрополит. Конзисторија Дабро-босанска,
као управа свештено-удовичког мировинског фонда.

Број 763 ех 1904. М. Ф.

Извјештај

о стању мировинског фонда

за издржавање удовица и сирочади српско-прав. свештенства у Босни и Херцеговини (приређен за VI. сједницу контролног одбора, држану у Сарајеву 7. јуна 1904).

I. Имовно стање фонда концем 1903.

1. Приход:

Редовне годишње уплате чланова	10.729·40 К.
Таксе новопостављених пароха и прота	380 »
Принос високе земаљске владе за годину 1903.	10.000 »
Камате фонда резервног	776·80 »
Камате фонда за осигурање	2.077·52 »
Износ свега прихода за годину 1903.	23.963·72 К.

2. Расход:

Мировине и приномоћи	9.265·92 К.
Манипулациони издатци	22·80 »
Вишак издатка за вриједносне папире од номиналне вриједности њихове	1.372·18 »
Износ свега расхода за годину 1903.	10.660·90 К.

3. Рекапитулација:

Приход	23.963·72 К.
Расход	10.660·90 »
Чист остатак	13.302·82 К.
Додавши томе износ од прошлих година	65.857·17 »
Укупни износ	79.159.99 К.

Дакле, имовно стање фонда концем 1903. године налази се у своти од 79.159 круна 99 хелера т. ј. *седамдесет девет хиљада сто педесет девет круна и деведесет девет хелера.*

II. Чланови, који су током 1903. године у фонд ступили.

1. Јован Симић,	свештеник	у Бусовачи,	епархија	Дабро-босанска.
2. Ристо Бакајлић,	»	» Бјељини,	»	Зворничко-тузланска.
3. Душан Школник,	»	» Штрпцима	»	Бањалучко-бихаћка.
4. Јован Вуletић,	»	» Сарајеву,	»	Дабро-босанска.
5. Славко Вујасиновић,	»	» Драксенићу,	»	Бањалучко-бихаћка.
6. Михајло Савић,	»	» Кладњу,	»	Зворничко-тузланска.
7. Ђуро Марјановић,	»	» Хадровцима,	»	Бањалучко-бихаћка.
8. Коста Новаковић,	»	» Колима,	»	Бањалучко-бихаћка.
9. Цвијетин Поповић,	»	» Човић-Пољу,	»	Зворничко-тузланска.
10. Цвјетко Шпирић,	»	» Бос. Кобашу,	»	Бањалучко-бихаћка.
11. Коста Душанић,	ђакон	» Бањојлуци	»	Бањалучко-бихаћка.

III. Чланови, који су у току 1903. године преминули.

1 Јован Грбић, парох у Крњеуши, преминуо 11. фебруара 1903
2 Арсеније Поповић, » » Горажди, » 16. децембра 1903.

IV. Број породица, које примају мировину, са назначењем годишње мировинске своте.

1.	Димитрија Тургуза,	бивши	парох	у	Вођевици,	у своти од	400 круна
2.	Пантe Соколовића,	»	»	»	Јабуци	» » »	1200 »
3.	Димитрија Мартиновића	»	»	»	Батову	» » »	600 »
4.	Симе Игњатовића	»	»	»	Свињару	» » »	1200 »
5.	Стевана Давидовића, конс.		савјетника	»	Сарајеву	» » »	1200 »
6.	Димитрија Микулића,	бивши	парох	»	Мартинцима	» » »	400 »
7.	Михајла Карановића,	»	»	»	Глинници	» » »	1200 »
8.	Јована Гаћиновића,	»	»	»	Лукавцу	» » »	400 »
9.	Јована Шпирића,	»	»	»	Бос. Кобашу	» » »	1200 »
10.	Ристе Крстића,	»	»	»	Пазарићу	» » »	1200 »
11.	Јована Грбића,	»	»	»	Крњеуши	» » »	1000 »
12.	Арсенија Поповића	»	»	»	Горажди	» » »	1200 »

V. Број сада живих чланова свештено-удовичког мировинског фонда по епархијама.

1.	Епархија Дабро-босанска	59
2.	» Захумско-херцеговачка	38
3.	» Зворничко-тузланска	39
4.	» Бањалучко-бихаћка	80
	Свега чланова	216

VI. Примједбе или допуне извјештају.

1. Према закључку прошлогодишње сједнице контролног одбора од 16. септембра 1903. г. Конзисторија је као управа свештено-удовичког мировинског фонда, својом представком од 18. септембра 1903. г. број 1041. замолила високу земаљску владу, да у будуће са закључном билансом о руковању са фондом доставља увијек и исказ дуга са списком дужника свештено-удовичког миров. фонда, те је услиед тога висока земаљска влада својим отписом од 16./29. априла 1904. број 63485/1. такови исказ и списак дужника конзисторији приопћила, из кога се списка и исказа види, да има 70 свештеника — чланова, који су са редовним уплаћивањем заостали, и то тако да неки чак од уписа до данас ништа не уплаћивали.

Тај дужни заостатак износи сада 4438 круна и 70 хелера.

Поводом тога исказа Конзисторија је својом окружницом од 8. маја т. г. број 528., штампаном у »Источнику« од ове године, број 9—10 опоменула и позвала све дужне чланове фонда, да своје заостале уплате што скорије код дотичних порезних уреда положе и измире. Уједно је под истим бројем и датумом замољена висока земаљска влада, да и она путем дотичних котарских власти позове дужне свештенике — чланове, да својој чановској дужности задовоље и свој дуг уплате. Тако исто замољене су и остале босанско-херцеговачке српско-православне конзисторије, да у својим епархијама подручно свештенство на тачност тога плаћања позову и опомену.

2. На позив Дабро-босанске Конзисторије од 20. новембра 1903. број 1361. и од 20. фебруара 1904. бр. 245. од неупписаних до сада у фонд свештеника из све четири босанско-херцеговачке епархије поднијело је до данас своје молбе за накнадни упис у чланство свештено-удовичког мировинског фонда 20 свештеника и то:

из епархије	Дабро-босанске	4
»	Захумско-херцеговачке	4
»	Зворничко-тузланске	7
»	Бањалучко-бихаћке	5
	Свега	20

Молбе ових 20 свештеника поднијете су конзисторијалном представком од 20 маја т. г. број 619 високој земаљској влади уз најтоплију препоруку, да се молитељима код највишега мјеста накнадни примитак у чланство свештено-удовичког мировинског фонда изнимно одобри и дозволи.

3. Осим ових 20 предложених свештеника, има још у све четири босанско-херцеговачке епархије само 30 свештеника, који би по годинама живота могли у фонд ступити, али се са молбама својим нијесу ни на поменути позив конзисторије јавили, и то:

у епархију	Дабро-босанској	8
»	Захумско-херцеговачкој	2
»	Зворничко-тузланској	4
»	Бањалучко-бихаћкој	16
	Свега још од фонда изосталих свештеника	30

Остали пак свештеници, осим ових 30, који су од фонда изостали, ти су или престарјели, или удовци без дјеце, или умировљени, или су са државном пензијом осигурани и т. д., који свакако према узаконеним прописима мировинске »уредбе« немају права за ступање у чланство свештено-удовичког мировинског фонда.

Сарајево, 7. јуна 1904.

АЕМ Конзисторија Дабро-босанска.

НЕЗВАНИЧНО.

Крсно име или слава.

За народ српски написао

Светозар Грубач, православни српски свештеник.

I.

Крсно име у паметару српскога народа православне Христове вјере.

1. Шта је, откуда је и како је постало крсно име?

„Слава крсног имена с крста долази".
Владика Теофан Живковић.

Било је то давно. Тамо још у доба, када су Срби примали вјеру Христону. Свако племе, породица или кућа српска, прелазећи у Хри-

шћанство, одабрала је себи свеца, да јој буде покровитељ и закриљник. То је био светац управо онога дана, у који је дан племе, породица или кућа примила крст и еванђеље Христово. Име тога свеца примио би тада старешина, као глава друштва које се с њиме заједно крстило. Такав одабрани светац или угодник божји, бијаше особити посредник код Бога и велики заштитник племена, дома и породице којој је кумовао. Једни су одабрали *светог Ђурђа*, други *светог Димитрију*, *светог Николу*, *светог Јована* или другог којег светитеља. Према томе прозвали би се „*Ђурђевштаци*“, „*Митровштаци*“, „*Никољштаци*“ и „*Јованьштаци*“.

Дан крштења, као дан другог духовног рођења, бијаше у животу наших старих особито важан и свечан дан. У тај дан ослободише се они окова и мрака грубе вјере. Престадоше бити многобошци и одбацише од себе идоле, слике измишљеног Бога, коме су се само неразумни људи клањали. Покрштени и окупани у бањи препорођења, постадоше синови Христа и матере цркве Његове. За све то требало је благодарити Богу на милости, која их је на пут спасења извела. Требало је и свецу своме одати достојну пошту, те себе и све потоње потомство своје препоручити заговору и молитвама његовима. Па тако и учинише честити оци наши. Положише завјет, да ће сваке године тај дан, као свету и угодну успомену свога крштења достојно и побожно с кољена на кољено прослављати. Ето, тако и сви потоњи нараштаји племена и крви њихове, примише у аманет наслијеђени завјет дједова својих, па вјековима славе овај нарочити празник својих породица. Сјећање пак и слава тога свечаног дана, — то је оно *право крсно име* православног Србина, које он зове још и „*слава*“, „*светац*“, „*свети*“, „*свето*“, „*свечарство*“, „*служба*“ и „*благ дан*“.

А да је то одиста било тако, ево и другог доказа. Данас по крсноме имену судимо, да ли је једна наша кућа с другом једнога поријекла. Такве двије куће, које носе једнако презиме и једнога свеца славе, кажемо, да су једнога корјена. Тиме хоћемо да означимо које су српске породице, у оно давно доба када се крстише, биле једног племена или под једним кућним пљеменом. Ово наш народ на мјестима врло добро схваћа. *Вук С. Врчевић Рашљанин* описујући крсно име у Боци-Которској, Црној-гори и Ерцеговини, каже: „Код сва три народа, па ће ће и у једном истом селу има различити презимена који једно исто крсно име славе, и ови се између себе својакају и зову се једнобратственици, држећи да су некад једно братство били па се послије по презименима разлучили; а то се ни у једном као у нашем народу јасније не догађа и не мијења. На примјер: кад се у једног човјека

роди пет шест синова, а оцу им је име рецимо „Вуко“, прозову их „Вуковићи“; од Николе „Николићи“, од Јована „Јовановићи“ од попа „Поповићи“ и т. д. Синови оваквих синова и не знају каковог су презимена старинског били, него се по очином имену од кољена до кољена зову, док се опет код оних не роди пешест синова те и они опет добивају ново презиме по оцу“.

Споменућемо још и то, да *жена слави увијек крсно име свога мужа*, па и у оном случају, када је муж са стране на посјед њезин дошао и уписао се. Крсно име, дакле, прелази и прима се заједно са *презименом*, које муж, као глава куће, носи.

Крсно име и *крштено име* није једно и исто. Оно прво — крсно име, примила је задружно цијела кућа, породица или племе; а ово друго — крштено име, добива на крштењу појединa особа, човјек, жена, дијете. Овдје, дакле, не узима се ријеч крсно име дословце и по њеном корјену него по самоме значењу. И баш ради тога, данас неки не знајући шта је крсно а шта крштено име, славе имен-дан мјесто крсног имена. Слава крсног имена врло је стара и часна служба заштитнику дома, породице и племена српскога, а имен-дан је туђ, несрпски обичај. Згодно је рекао један Србин: „Један прима и почиње славити имен-дан за то, што то види код других, па не знајући и не питајући, а и не размишљајући: ваља ли то, и је ли то српски или није — он то чини по угледу на друге, дабоме на несрбе. Други прима и слави имен-дан тако, што тог дана дођу му пријатељи да честитају па њему буде мрско вратити их и рећи им да он као Србин не слави имен-дан, него се прићути и прими честитке, те тако мало по мало уобичаји, па тако и даље остане. Трећи, видећи да имен-дан славе већином „господа“ али друге народности, па за то још мисли да је слављење имен-дана само код изображених људи, те с тога и он, да би изгледао у очима свијета изображен човјек, слави имен-дан. Најпослије, можда неко баш и хотимично ради и натурује ту новотарију, слављење имен-дана, само да се тиме као клин клином српски обичај крсног имена, као обиљежје српске народности, изгуби и напусти.“

Е, па сада, када смо разабрали: *шта је, одкуда је и како је постало крсно име у нас Срба православне Христове вјере*, ласно је разумјети, да „*слава крсног имена, заиста, с крста долази*“.

2. На што је била православном Србину слава крсног имена?

„Гдје је слава — ту је Србин.“
Српске народне пословице.

Крсно име у Србина било је од најкада *обиљежје његове свете православне вјере и лијепе народности српске*. Крсном славом *одликовао се*

Србин од других православних народа, који те славе не имају, као што су Грци, Руси, Бугари, Румуни и други. Ако је, на примјер, у којој земљи требало подијелити становништво по народности, вриједнло је правило, да су оно куће српске, које славе крсно име или свеца свога. Нијесу сагријешили они, који рекоше: „Уништи Србину крсно име, па си му уништио и народно име. А са крсним именом и без народног, он је остао Србин. У Хрватској православног погрдно зову Влах, и сам се зове тако, али Српство у њему живи". Црква је наша народна, она чува дух народни, а свечарство је мезимче народно, рођено и одњеговано у правцу и духу мукотрпног али јуначког народа српског и свете његове православне цркве.

У *вјерском и нравственом животу* нашега народа, свечарство је било од замашне вриједности. Оно је у првоме реду *будило љубав за свештене вјере православне, његовало честитост и побожности домаћу па онда и народну.* На крсној слави осјећао се Србин сам свој у домаћој богомољи својој. Па како и не, кад је „крсна слава — по суђењу паметних људи — света молитва самога имена српскога. Ово је вјера српска, ово је летурђија српска. Крсно је име у породици, у кући, пред иконом крсног имена. Ту се поји тропар свечев, пали се крсна свијећа, причести се крсним коливом. Ту је прва црква српска: *отац, мати и дјечица!*"

У тој лијепој домаћој побожности није било разузданог, неуредне и непоштене чељади. Није ту било мјеста злочинству, свађи и проклетој неслози. Побожна душа, поштење и свијетао образ српски није подносио, да се зло помисли, а камо ли зло говори и чини. Старјешина кућни уживао је углед и поштовање укућана, старији бијаху свагда поштовани а млађи учтиви. У такној богом благословеној задруги сви чланови тачно и неприсиљено испуњаваху дужности своје, — а кућа бијаше прави рај. Да, то бијаше оно златно доба у патријархалном животу нашега народа.

Но то није све. Кућа домаћинова на дан свечарства, била је отворена свима и свакоме — Бога ради Та, како оно гуслар српски пјева:

»Хај! све за славу Бога великога,
А у здравље дому домаћина,
И ко му се у двор намјерио,
На здравље му крсно име дошло.«

Тиме је та домаћа свечаност добила *шири дјелокруг.* Ту се развијала и осјећала потреба *заједнице,* у којој се дише у *оном духу и за ону потребу.* За једним столом и у једном друштву бијаху сви

равни: господин и земљорадник, богат и сиромашан, учен и неук. Сјетимо се само оне, зацијело, најстарије српске здравице: „Да Бог дарује, да наш брат домаћин у свом дому, а под кућним кровом сабира и дочекује врсне и избране људе, патријаре и владике, попове и калуђере, кумове и пријатеље, добре јунаке своју браћу Србе“ и т. д. У тој лијепој слози, на окупу и збору, било је свагда и корисног мужевног разговора и једнодушног братског договора. Овдје по стотину пута спремао се устанак на диндушмана, дахије и харамије клете; овдје је ударен темељ многим завјештајима и народним задужбинама; овдје је напоњетку пружена и прва помоћ бједној сиротињи и раји.

О свечарству Србин је радо и у *цркву долазио, да се моли за живе и мртве своје, да слуша поучну ријеч духовника свога и да дарива невољна, кљаста и слијепа*. Наши су дједови, дакле, врло добро знали: да је вјера без добрих дјела мртва. Ова лијепа црта побожности, самопрегоревања и милосрђа, добила је још љепши вид у данима патње и тешког искушења народног. Наши учени људи овако кажу: „Србин послије косовске битке, мало по мало у своме државном животу слом.ьен, положио је сву своју наду у Бога и у своју мишицу. Стијешњен, изморен, бацио је поглед на Бога и стварао је себи божје угоднике, који ће га у невољи тјешити. Ови су божанствену искру бацили у народ, а тим је народ задахнут, да велико трпљење као дужност своју држи. Велики примјери светитељски овдје су за предмет служили, јер њихова велика и божанствена дјела и у малом су човјеку уздизала душевну силу“. Све то засијецало је у јавни народни живот.

Значај и светињу крсне славе Србинове у његовом духовном животу, красно је означио *Змај Јован*, велики пјесник српски, у својој дивној пјесми: „Покајник“.

»Славу слави Илијина мајка,
Стару славу, свешога Николу. —
Ал' не слави њен сине Илија,
Већ он своју одгурује мајку.
Илија се скоро пошурчио,
Плунуо је пред свету икону,
Потражио дику у ибрику, —
Сад Илија постаде Алија,
Мајку своју влахињом назива.
— Како слави мајка сиротанка
Стару славу, светога Николу?
Слави кришом, слави невидиком:
Икону је у подруме сн'јела
А подрумска замандала врата.
Пред икону запалила св'јећу
Пак је држи у десници руци.
Скупила мисли, бере памтовање:
Којега је рода и колена,
Раз чега јој погинуо бабо,
Раз чега јој погинуо војно.
Раз чега ли три старија сина —
За крсн часни, за име Србинеко.
Присјети се и Илије свога:
Како га је њихала на крилу,
Како-но се крстом крстовала,
Кад је сина метала на дојке
Да с' насиса под крстом матерства;
Каквом га је пјесмом соколила:
»Расти, синче, јачај ми мјезимче!
»Моје мл'јеко из крви потекло,

»Моје мл'јеко у кри ти потекло,
»Мл'јеко сâо, дично војевао!«
Тог се сјећа — ал' се гаси св'јећа;
А од — а шта — од мајчиних суза.
— Ту у мраку позаспала мајка, —
Ал' не спава сила невидовна,
Већ отвара замандална врата;
У подруме силази Илија.
Њему л'јева осјечена рука
Којом јутрос одгурнуо мајку, —
А стара му преминула мајка; —
Илијина се покајала душа.
Кад Илија цјеливао мајку
У руци јој запали се св'јећа
Мртва мајка не може да проштa:
Ал' икона, свештитељ Никола
Покајника кроз сузе погледа.«

Ето, тако су стари наши *схваћали значај и поштовали светињу свечарства свога*, тако су они *служили свецу своме;* ш ондa да не речемо:

»Какна вјера да се с овом мјери,
Какав олтар ближе неба стоји!?«

Владика Његош.

(Наставиће се.)

Зворничка епархија и њени митрополити

— историјски преглед —

Душан Тешић и Јаков А. Поповић, богослови.

(Рељево.)

(Наставак.)

Кад је умро Дионисије I., буде постављен за митрополита Дионисије II. (Илијевић). Родио се 3. октобра 1834. г. од оца Србина (Шопа) и матере Гркиње. Он је сам говорио, да се је родио у Берковици, која се налази између Пирота и Видина, али цариградски лист Ἐκκλησιαστική ἀλήθεια вели у његовом некрологу, да се родио у Едирне-капији у Цариграду. По свршеним вишим богословским наукама у Халци, рукоположен је за ђакона у Софији, данашњој престоници кнежевине Бугарске, од тадашњег митрополита софијског Гедеона 9. маја 1854. г. а послије годину дана произведен је за архиђакона софијске митрополије и одређен за архијерејског заступника у Берковици. Кад се пак 1860. г. у Цариграду успео на патријаршески пријесто кизички митрополит Јоаким II. позвао је Дионисија у патријаршију и одредио га најприје за патријаршеског канцелара, а послије двије године за великог печатохранитеља, у коме је својству остао све до год. 1865. Када је митрополија зворничка обудовила смрћу митрополита Дионисија I. (1865.), св. патријаршески синод једногласно га изабере за зворничког митрополита, гдје остане до 1868. г. Кад је исте године умро Дабробосански митрополит Игњатије, буде премјештен на епархију дабробосанску, којом је управљао до 1871. год.

На мјесто Дионисија II. дође Паисије родом из села Брњуле, у близини града Смирне. Од синђела при цариградској патријаршији буде рукоположен за епископа и постављен за зворничког митрополита, а одавде 1872. год. буде премјештен на дабро босанску епархију, гдје је и умро, у Сарајеву 1874. г.

Ушљед разних околности спипао је Дионисије II. Илијевић са дабро-босанске митрополитске столице 1872. год. и пробавио је неко вријеме у Цариграду, али већ послије упражњења зворничке катедре, а по премјештењу митрополита Паисија на дабро-босанску епархију, буде наново по жељи народа постављен на зворничку епархију и у томе својству дјелао је све до 12. маја 1891. када је отишао у мир. Умро је у Цариграду, у сриједу 30. марта 1894. год. Овај архипастир био је врло омиљен и угледан у својој епархији, радо је проповједао и поучавао свој народ, и то са успјехом.

1. јуна 1891. г. царским и патријаршеским декретом постављен је за администратора епархије архимандрит свето-тројичког манастира Тавне Александар Симић и управљао све до 12. јула 1892. г., када је постављен за митрополита по наименовању Њ. В. цара и краља Фрања Јосифа I. и каноничком избору патријарха Неофита VIII. архимандрит манастира Гомирја Николај Мандић, који је у Доњој Тузли рукоположен у епископски чин. Митрополит Николај управљао је овом епархијом све до год. 1896. када је премјештен на дабро-босанску епархију, гдје је и сада. На његово мјесто дошао је и 27. јула 1897. г. рукоположен за епископа и постављен за митрополита архимандрит Григорије Живковић, који и данас управља епархијом.

III.

Овсег зворничке митрополије чешће се мијењало нарочито послије 1766. год. Ваљевска епископска столица премјештена је коначно намјеу 1793.—94. год. у Шабац, те су тиме и границе исте епархије више одређене биле. Но ипак изгледа, да је зворничка епархија прелазила Дрину и на даље, јер се у једном запису од 1823. г. спомиње манастир Троноша у *нахији зворничкој*[1]), чији је јеромонах Филимон постао зворнички митрополит. Ово је прелажење граница било, по свој прилици, све дотле, док није кнежевина Србија добила своје одређене границе.

Што се тиче стања цркви и манастира, политичке прилике рђаво су утицале у првом реду на те споменике старе српске умјетности, те је због тога и врло мало очуваних старијих споменика те

[1]) В. примједбу под бр. 27.

врсте у овој епархији. Већ за времена Мелентија Миленковића ман. Папрађа је спадала под дабро-босанску епархију, у рушевинама, јер је одмах послије 1686. г. (освојења Будима[1]) разрушена. Једина из тога доба (1697.) спомиње се манастир Тавна[2]), која је рушена 1875. г. па за окупације опет подигнута. Друге су пак грађевине из новијег доба[3]).

Чим је укинута пећка патријаршија, свака њена епархија, према берату султана Мустафе III. имала је плаћати извјестан данак цариградској патријаршији, као својој црквеној највишој власти. И зворничка митрополија плаћала је тога *мириешкеша* 16500 акчи[4]). Тај се данак престао давати од времена окупације, када је склопљена 31. марта 1880. год. конвенција између аустро-угарског цара и краља, Њ. В. Франца Јосифа I. и Његове Светости васељенског патријарха Јоакима III. Том конвенцијом измијењено је и постављање митрополита, јер по њој митрополита именује аустро-угарски цар и краљ, а канонички формалности врши цариградски патријарх. По тој конвенцији постављен је на зворничко-тузланску епархију први митрополит Николај. Са конвенцијом одређена је и плата митополиту из државне касе, а дотле је побирана у владичарини или димници, годишње око 50000 гроша[5]). Свештенство пак живи од бира и епитрахиљских прихода.

Год. 1852. пренесена је митрополитска столица из Зворника у Д. Тузлу, према политичкој подјели Омер-пашиној, који је изводио реформе у Босни против побуњеног домаћег мухамеданског племства. Пренесена је за митрополита Агатангела, а по дозволи цар. патријарха Германа IV., те се од тога доба зове и зворничко-туланском, али јој је у званичним патријаршеским актима остало и даље име „зворничка“[6]). Она заузима шесдесето мјесто у опсегу цариградске патријаршије. Наслов је пак њених митрополита: архиепископ и митрополит зворнички и егзарх Гор. Далмације[7]). Год. 1625. спомиње се

[1]) Мелентије у горе споменутој пов. Томашој спаљелија убраја Попрађу у просто село те даље му парохије.

[2]) Ст. срп. ман. и пат., књ. I. бр. 471

[3]) Ман. Озрен припао је тек у новије доба од дабро-босанске митрополије зворничкој.

[4]) Јастребов, Податци за ист. срп. цркв., стр. 33.

[5]) Г. Вучковић. Рѣчь краишничка, стр. 94.

[6]) Источник 1901., бр. I., стр. 14.

[7]) Ibidem и „Источник“., 1890., бр. VII., стр. 265. У патријаршеској грамати од 13. авг. 1899 назива се „преосвештеним митрополитом зворничким и причасним егзархом Горње Далмације“ („Горње“ није употребљавао блаженопоч. митроп. Дионисије II.), а то је званична титула митрополиту ове епархије. О овоме егзархату зворничког митрополита Евсевије Поповић, професор на черновичком универзитету, пише у својој „Kirchengeschichte“ под одјељком „Die Kirche Dalmatiens“ ово: Nach dem Erlöschen des Venetianischen Erzbistiums von Philadelphia (1790.) bestellte der Patriarch von Constanti-

Леонтије Добрнац као зворнички егзарх[1]), који је био по свој прилици епископ — помоћник зворничког митрополита, као што је Мелентије био Агатангелу.

Какво је данашње стање ове митрополије, показаће њен шематизам, а ми с овим завршујемо наше писање, које иде на то, да макар мало свјетлости баци у тамну прошлост зворничке митрополије.

Преглед зворничких митрополита.

I. Од обновљења пећке патријаршије (1557. г.) до 1715. г.

1. Георгије. 2. Теодосије 1602. год. 3. Аксентије. 4. Лука. 5. Пајсије. 6. Макарије. 7. Тимотеј. 8. Венијамин. 9. Евстратије. 10. Лонгије. 11. Леонтије. 12. Исаије. 13. Герасим 1700. г.

II. Од 1715. до 1756. управљају ужичко-зворнички и дабробосански митрополити. 1723. спомиње се дабро-босански Мелентије Миленковић, а 1737. и 1739. ужичко-зворнички Алексије Андрејевић. Од год. 1740.—1752. дабро-босански Гаврило Михић, а од 1752.—1756. по свој прилици дабро-босански Пајсије.

III. Непознати Грк-митрополит 1756. г.

IV. Од 1756.—1766. непознато.

V. Од 1766. (укинућа патријаршије пећке и припојења цариградској) до данас.

Григорије, од 1767—1773. Герасим, 1777.—1804. Јоаникије 1804.—1807. Филимон, 1818. Гаврило, 1837. Кирило, 1837.—1848. Агатангел, 1848.—1861. Дионисије I. 1861.—1865. Дионисије II. 1865. до 1868. Пајсије, 1868.—1871. Дионисије II. (по други пут), 1872.—1891. Николај, (Мандић, садања АЕ и Митрополит дабро-босански) 1892. до 1896. и данашњи митрополит Високопреосвећени Григорије II. (Жинковић) од г. 1897.

---

nopel den bosnischen Metropoliten von Zwornik zum Exarchen von Dalmatien, während er früher zur Zeit einer längeren Vacans des Venetianischen Erzbisthums (1713.—1762.) den Metropoliten von Serajevo dazu bestellt hatte (S. 419). — Но о овом егзархату епископ Никодим Милаш у својој „Православној Далмацији" не спомиње ништа нити се икакав спомен налази у њиме сабраним „Documenta spectantia historiam orth. dioec. Dalmatiae et Istriae". Гдје је то нашао проф. Е. Поповић и како је тај назив ушао у титулу ових митрополита, није сад за сада ништа познато. Осим тога, учени професор очевидно је пао у погрешку у погледу егзарховаља сарајевског митрополита.

[1]) Ст. срп. ван. и натп., кн. I., бр. 1168.

Да ли су штетни по религијозни, морални и друштвени живот народа српског ноћни састанци сеоске младежи: сијела, прела, играње кола и пјевање, и ако су штетни, по којима би се пастирским срествима могло против истих радити?

— Стеван Јањетовић, парох. —
[Слав. Кобаш.]

(Свршетак.)

Празник је, пун је храм народа. Свештеник достојанствено и побожно врши св. литургију. Одједаред с крстом у руци у потпуном одјејанију ево га међу народом. Озбиљно почео је народним тоном, народним ријечима, да говори. Ријечи падају као вреле сузе, смишљене нижу се као бујица људских осјећаја. Народ слуша нетремице. Говори данас, говори у недјељу, говори на погребу, говори на крштењу и зар не ће бити ама никаква успјеха?

Часни је пост. Сви се христијански спремили, да олакшају терете дужевне — иду на св. исповјед. Свештеник мирно стоји, очински испитује, благо укорава, гдје треба не жали да и запријети, да изобличи — казни, а у свему његовом раду огледа се свјесност, огледа се очинска љубав — огледа се светиња. И зар ама баш ништа, да не дјелује на та духовна чада своја?

Будним оком пратите ноћне народне састанке. И против неваљалштина њихових и приватно и јавно, и у храму и ван храма са свом снагом стеченог ауктортитета, свом моћи народне љубави — како то каже лијепо св. ап. Павао: *проповједај слово, настој благовремено и невремено, изобличи, запрети, умоли со всякимъ долготерпѣніемъ и ученіемъ* (2 Тим. IV. 2). И зар да не буде плода и берићета од рада?!

Па не само у св. храму, већ и у приватном састанку с народом, свештеник треба да употријеби сваку згоду и прилику, да поучи народ, да му предочи живом ријечју што не ваља, да га посавјетује, да га упути правцем ваљаним.

Озбиљније и трезвеније људе треба да сакупи око себе, да им *прикаже опасност* тих ноћних кола и раскалашних забава и да гледа, да их наговори, да и они раде противу њих барем тиме, да не пуштају на њих оне, којима су они господари.

Млађима то може приказати на оним *недјељним и празничним поучавањима*, која треба сваки свештеник да тачно држи. Па и преко тих поучавања, не би лоше било, кад би свештеник уз припомоћ остале интелигенције, *држао с народом поучне састанке*. На тима састанцима могао би лијепо развити и ту своју дјелатност противу тих ноћних састанака.

За то су врло добре наше данашње *земљорадничке задруге*. У сваком мјесту требало би већ, да су подигнуте, и ниједан свештеник не би смио да пропусти а да не буде њихов члан. То је згодна прилика, гдје се могу што боље упознати; то је згодна прилика, гдје се могу лијепо поразговорити; то је згодна прилика не само за наш економски препорођај, већ и за душевни. Неможели свештеник ту — уз своју проповијед у цркви — повести акцију и против празновјерја? Рационално, рецимо, науче људи орати и сијати, жито им добро напредује и успијева — свештеник одмах нека употријеби ту згоду, да покаже, како не може нитко набацити сијет на жито, ако је оно чисто и без сијети усијано. Или у земљорадничкој задрузи науче како треба краве хранити и оне ће наравно давати доста млијека — свештеник ће одмах то употријебити, како се млијеко не може одузети и т. д. и т. д. Ниједну згодну прилику пастир не смије да пропусти, а кад се народ о празновјерицама разувјери, то и на својим сијелима и прелима не ће о њима онако говорити, тровати омладину и тиме онако штетно дјеловати на религијозни живот српског народа.

Узмите како се лијепо ту даду развити корисна предавања из ове или оне струке господарства, па у томе предавању истаћи рад, марљивост, поштење као главне услове сваког напретка и одмах за тим окренути се на наше прилике и на наше ноћне састанке и приказати их као неваљале и штетне по те главне услове сваког напретка и позвати све задругаре, да устану противу тога.

И онако већ правила задругарска захтијевају од чланова задруге, да буду требвени, озбиљни људи, побожни и прави хришћани, добри и ваљани Срби, јер као што знамо, једна од најглавнијих карактеристика тих земљорадничких задруга и јесте, да уз економско подизање и морално и душевно подиже народ. Велим, кад сама правила то захтијевају, колико ће користити, ако и свештеник ту унесе свој дух.

У опће пастир ће употријебити сваку згоду и прилику, да буде својом поуком на услузи. И наравно, да ће је удешавати према слушаоцима. Док ће једне морати поучавати и назидавати еванђеоским поукама кротко; на друге ће требати дјеловати са свом снагом свога пастирског ауторитета са изобличавањем; а на неке ће морати напасти и свом силом пастирске дисциплине.

Већ је задње вријеме, да се нешто поради за душевни напредак нашега народа. Гдје су нам поучне књиге, гдје су нам народне књижнице? Књига би се још и нашло, али дали их нар'д чита?! Зато би требало крај тих земљорадничких задруга *основати и мале*

сеоске књижнице, у које би ушле књиге писане за народ. С малим годишњим приносом дало би се сваке године набавити неколико таких књига, па да видите кроз неколико година, како би то красно изгледало. Народ би се мало по мало приучио књизи, заволио би читање, а колика би то била добит за друштвени напредак нашега народа. Свештеник би могао то да руководи, да им буде на руци, да живом ријечју растумачи, што је у књизи у кратко речено. Па још кад би у друштву интелигентнијих држао и разна *вечерња предавања* из живота народнога, да видите како би дан у дан растао број помагача му, како би их све више за своје мисли задобивао. Сасвим би другу слику добио многи и многи крај.

И у разговору са озбиљнијим и старијим људима, и на недјељним и празничним поучавањима са млађима, свештеник ће на првом мјесту устати против ноћњега кола. То је састанак на коме младеж не може ништа честита ни чути, ни видјети, ни научити. Младеж сама без надзора старијих не смије остати, као што већином остане на ноћњем колу. На то се не смију апсолутно пустити. У томе свештеник не смије имати никаквих обзира, против тога мора одлучно устати: и у проповиједи, и у приватним разговорима, и на св. исповиједи. Па ако је свештеник стекао нужни ауктиритет и љубав и поштовање своје пастве, то ће му и сви озбиљнији људи у помоћ прискочити и тога мора нестати. Испочетка можда донекле и насилно, док не пријеђе у навику. Доста се може учинити изобличавањем, пријетњама, опоменама, укорима!!

Најбоље ме о томе увјерава мој рођени крај. И код нас је било до недавно ноћних састанака сеоске младежи, а данас нема од тога ни спомена код Срба. Швабе и Чеси имају своје, али Срби не. Ту, истина, није свештеник искорјенио својом ријечи, него људи су стекли сасвим друге појмове о томе. Очеви су сами видјели, да им се дјеца ту само кваре, па данас овај забранио својој кћери, сутра овај није пустио свога сина — мало по мало дошла друга младеж, која на то није била ни научила — ноћњег састанка сасвијем нестало. Дакле видите, да се то може искорјенити.

Није гријех запјевати и поиграти, само нека се не прелазе границе пристојности. Нека то не буде често — ноћу никада — толико, да се мало развеселе, поиграју и увијек у присутности старијих, озбиљнијих и паметнијих.

Као што у свему треба почети из малена, тако ће и пастири пастојати, да васпитају мирнију, ваљанију, побожнију и послушнију младеж. И ове ће исправљати, али свом спремом и вјештином своју

особито ће настојати о васпитању подмлатка, јер на млађима свијет остаје. Кад се стане томе на пут, да се међу дјецом и млађаријом развију и укоријене гадне навике, ружни обичаји — свакојаке ријечи, неотесане игре, неумјесне шале, ружне пјесме; кад једном нестане оне данашње младићке дрзовитости и суровости, оне безбрижне и одурне безобзирности, онда ће и сијела и прела имати други вид. Онда ће она моћи да одговоре оној жељи и потреби народне душе — онда ће бити пријатна и лијепа забава и ваљана народна школа.

С дјечицом још треба почети. У школи на катихизацији и недјељним и празничним екскортацијама нека развије свештеник сву своју свештеничку спрему, да дјеца добију што јасније и тачније појмове о Богу и Божјем откривењу — да осјете вјеру. Особито нека настоји, да оне дивне приче св. Писма живо прикаже дјеци, у живот им унесе, сраете с њиховим бићем. За то је нужно, да их што више вјежба у вршењу хришћанских дужности: да иду редовно у цркву, да се тамо владају како треба, да науче што више од нашег лијепог појања. А за примање св. Тајна исповиједи и причести морају се дјеца особито спремати. Ту се не смије задовољити само да посте, да им се у неколико ријечи растумачи значај самих Тајана — дуже времена треба, да им се то тумачи, да се науче, да то што боље разумију. Мора свештеник да настоји, да то дјеца осјете у души својој. А на владање, рекох, мора особито пазити, чувати их као зеницу ока свога, да се ничим не натруни.

Будно око свештениково не смије да пусти дјецу испод свога погледа и кад сврше школу. Сад настаје прелом, сад долазе најгори дани и ту мора врло опрезно радити.

Она љубав, коју је стекао као катихета код ђака, сад ће му врло добро доћи и нужно требати. Очински, са љубави, стрпљиво нека поучава, упућује. Оно катихизирање ваншколске младежи добро ће му доћи, али не ће доста бити. Сваке недјеље и празника треба да су што више у цркви, гдје ће им давати сваковрсне поуке. Па и друге дане на погребу, крштењу, и у другим згодама и приликама пастирски савјет, његова поука не смије да изостане. А кад се дању ухвати коло, или се младеж искупи на пјевање, такав свештеник ће својим присуством умањити број непристојних ријечи и неумјесних шала.

Не би згорег било, шта више било би и врло добро, кад би пастир прегнуо, *да оснује народни кор* сеоске младежи. Не тражи се ту особите какове музикалне спреме, толико спреме може сваки имати, да сакупља младеж око себе, да их учи црквеном пјевању, да их тиме приучава, да што више љубе цркву, да што тачније долазе у храм

Господњи, и ту наравно са више разумијевања присуствују. А ко се што више приљуби цркви, ко се што више дружи са својим добрим свештеником, неће тако лако поклизнути и кривим путем поћи. А пастир мора највише да о томе води бригу, да спреми и васпита, што бољу омладину. Младо је као шибљика и даде се превијати, само треба воље, труда, одушевљења и љубави за св. рад.

Има код нас, на жалост, још и таквих, који школу и не полазе. Истина, да је то данас ређе, него прије, али опет их има. Па има и таквих, који иду у школу само годину или двије. Пастир ће на те особито пазити и особиту своју пажњу обраћати им на часовима ваншколске младежи, да колико толико надокнаде оно, што им школа није могла дати, јер су је слабо или никако полазили.

Пастирска света дужност је на првом мјесту *радити против тога недавања дјеце у школу*, но ако и такве дјеце има, мора и на њих мислити и о њима се очински бринути.

Да и опет споменем сеоски кор. Неби ли таконима био сеоски кор лијепа душевна храна?!

Но да завршимо.

Бадава ће се износити и прописивати и још не знам какова правила, бадава ће их још много о томе главу разбијати, све ће то бити узаман, ако не буде оне свете љубави и пожртвовања за мили нам народ, ако не буде онога св. пастирског одушевљења за св. рад. Ако пастир схвати свој свети позив и не прима св. своје звање као ма који други службеник, већ жели да послужи по примјеру Христа Спаса и своме свему раду даде печат Божанског посланства, то ће му се и само казати, шта ће у ма којој прилици учинити. А онда ће и оваке расправе имати праву своју сврху.

Ријеч приликом полагања војничке заклетве.

Драги војници!

Већ у дубокој древности водили су народи међу собом ратове. Ратници или — као што их ми данас зовемо — војници свију народа имали су своје војничке знакове, око којих су се скупљали и под којима су се у бој борили. Знак овај био је знак војничке слоге, јединства и међусобне помоћи. Оваким су знак имали стари Персијанци, Египћани и Јевреји. А познато је, да су доцније и стари Римљани имали свој убојни знак, свога орла, под којим су побједоносно војевали по цијелом готово тада познатом свијету.

Дâ, тако је било његда, па тако је и данас. И данас војници имају свој бојни знак, а то је војничка застава.

Па и ви нијесте, драги војници без тога бојног знака. И ви имате свој барјак, своју заставу. Па на што вам служи та ваша застава? Застава је ту, да у војнику буди храброст и распаљује срчаност и издржљивост у часу, кад га његов владалац позове, да му брани престо и отаџбину од насртаја непријатељског. Ради тога се застава и носи пред војском на бојно поље као побједни знак; ту се она у снажној руци барјактареној поносно у висини лепрша, а војска за њом устопце греде и храбро се бори не жалећи крвце своје за владаоца свог, за отаџбину своју. Храбри барјактар прије ће погинути, него што ће жив допустити, да му непријатељ понос његов, заставу његову отме. Догодили се да овај падне, други ће ју прихватити, сви војници, који се под њом боре, браниће је свом снагом и храброшћу, јер су се заклели, да ће јој бити вјерни, да ће се под њом борити као љути лавови, и да ће ју чисту, часну, неокаљану и ловорикама побједе увјенчану на бојна извијети.

Ето видите драги војници, колико је дична и поносна ваша застава и од какве је големе важности она! Па зато знајте, кад војник у бојну брани и чува свој драгоцјени знак — своју заставу, он тада врши најсветију дужност своју; јер бранећи и чувајући заставу, бори се он у исти мах за свог владаоца, бори за слободу и спас своје миле отаџбине.

Драги војници! Од оног дана, кад сте обукли то војничко одијело, ступили сте под бојну заставу. Данас сте познани, да се на ту заставу закунете. Заклећете се, да ће те и у мирно и у ратно доба бити вјерни и одани вашем цару и краљу, Његовом Величанству Францу Јосифу I. и у свему послушни и покорни од Њега постављеним властима и старјешинама војничким. Заклећете се т. ј. Бога Свемогућега за сједока призвати, да ћете вашу заставу храбро бранити и да је нећете ни у најкобнијим и најодлучнијим часовима оставити, пи ма морали и потоњу кап крви за њу жртвовати.

Ваши честити предци показали су дјелом, да им је свагда мила била њихова застава. С њом и под њом починили су славна дјела; своју неполебиву вјерност, неограничену одданост и нелицемјерну љубав према свом владаоцу, према његовом прејасном дому, и милој отаџбини запечатили су они управо задивљавајући јунаштвом на бојним пољима готово цијеле Европе. Па ако и вас бојна труба позове, да храбрим мишицама и јуначким грудима својим браните од непријатељства прејасни престо царски и ову груду земље, на којој сте и сами никли, не сумња се ни најмање, да ће те и најмање заостати у храбрости иза својих предака, него ћете — надам се — вршити свету

своју војничку дужност оним жаром, како су они то умјели чинити А да ћете се ви заиста угледати у лијеп примјер ваших предака. јамчи ми колико она ничим до данас — хвала Богу — неокаљана и непомућена вјерност српског народа владајућем дому хапсбуршком, толико исто и она заклетва ваша, коју данас у име Божје полажете на бојној застави вашој Цару — Краљу и отаџбини.

Но међу вама, драги војници, видим и приличан број топџија. Ово што ћу рећи, односи се на вас — топџије. Ви јунаци имате засебан знак бојни, на који се заклињете, а то је ваш топ. Што сам вашој браћи пјешацима рекао за заставу, то вриједи код вас за ваш топ. Ваша је дужност, да будете њему вјерни и да га не пуштате из руку својих, ма нас и живота коштало. У историји српског устанка и ослобођења наше браће у Србији забиљежен је један свети примјер брањења топа. Танаско Рајић, тако се звао онај дични јунак, који је у часу, кад су му сви другови пали и кад му је нестало топовске ђулади, дугом шаром и пиштољем, а кад неста праха и олова — љутим јатаганом од Турака бранио свој топ, док није мртан уаањ':

Од сто рана, од сто јатагана

Пао Рајић јунак од мејдана, како то о том јуначком подвигу Рајићевом пјесник дивно пјева. Па као што је овај јунак беспримјерном неустрашивошћу с једне, и вјерношћу свом убојном знаку — топу — с друге стране, овјековјечио име своје у историји ослобођења српског, зазор и срамота би била, кад се и ви, српски синови, у љутом окршају, не би угледали у овај диван примјер чојства и јунаштва српског!

Сад у име Божје пођите из ове свете куће Божје на мјесто, гдје ћете заклетву положити. На поласку савјетујем вас, опоминьем вас очински, пријатељски, да пазите, да вам данашња заклетва буде свагда највећом светињом и да данас задану ријеч свето одржите и не погазите, и у то вам име кличем: Бог вас чувао у све дане живота вашега, амин!

Изговорио у светоуспенском храму у Осеку Србима новацима 19. октобра 1902. године:

Лазар Богдановић, парох.

Нови грађански доглавник за Босну и Херцеовину.

Његово Величанство наш Премилостиви цар и краљ *Франц Јосиф I.*, благоизволио је Превишњим указом поставити за новог грађанског Доглавника Поглавара Земље, г. барона Бенка, досадашњег предстојника административног одјељења.

Аграфе

или

незаписане у јеванђељима изреке Христа Спаситеља

— А. Лопухинъ. —

— превео *Александар Живановић* —

[Осијек.]

Нема сумње, да у четворојеванђељу нијесу записане све изреке и бесједе Исуса Христа. Св. јеванђ. Јован на крају свога јеванђеља говори, да »још и много друго учини Исус, које кад би се редом пописало, ни у сами свијет не би могле стати написане књиге«, и то се свједочанство његово не односи само на дјела, већ и на бесједе или изреке божанственог Учитеља и судећи по контексту дотичног мјеста, више се још односи на бесједе, јер је пред тим ријеч баш о изрекама Христа Спаситеља у пошљедњој Му бесједи с ученицима. А и осим тога, кад судимо по здравом човјечанском разуму, не може се претпоставити, да је божанствени учитељ учећи и васпитавајући сваки дан толико, да је некад заборављао и на јело и пиће, оне масе народа, које су за Њим непрестано хрлиле, за три и по године Своје службе на земљи, изговорио само оне изреке, које су јеванђелисти записали и које се уа то још не једанпут понављају у четворојеванђељу. Није Му више требало, до само неколико недјеља, да изговори само оне бесједе. На тај начин се мора претпоставити, да је осим оних изрека, које су нам саопћили и записали јеванђелисти »много још друго говорио Исус, које кад би се редом пописало, ни у сами свијет не би могле стати написане књиге«.

Ту претпоставку није св. црква одбацивала, већ је напротив, побожно чувајући повјерену јој залогу записаних изрека свога божанственог Оснивача, чувала уједно по предању спомен и на друге — незаписане у јеванђелистâ изреке Његове, које се налазе у учитеља и старих писаца њених, а то је чинила тим прије, што је чуваље таквога предања освештано највећим проповједником хришћанства, самим апостолом Павлом. Он на једном мјесту навађа као изреку Христову такву изреку, које нема у јеванђелиста и која се по томе сачувала само у памети Његових ученика и пошљедника. Тако у својој знаменитој бесједи са ефеским презвитерима ап. Павле рече: »Све вам показах, да се тако ваља трудити и помагати немоћнима и опомињати се ријечи Господа Исуса, коју Он рече: *много је блаженије давати, него ли узимати*« (Дј. ап. 20, 35). Ову пошљедњу изреку нећемо бадава тражити у четрајеванђељу: ње тамо нема, већ је њу јамачно позајмио анастол из оног обилатог извора прича, које су се још прије него што су била састављена канонička јеванђеља, чувале у побожној памети хришћана, као непосредних слушаоца бож. Учитеља, а од којих је прича тек један дио ушао у четворојеванђеље. Зато се не треба чудити томе, што су и потоња хришћанска времена покушавала, да саберу оне изреке Христа Спаситеља, које нијесу ушле у четворојеванђеље и што се на концу XVIII. вијека почеле ита више појављивати и учене расправе о њима. Први нешто опширнији покушај у том правцу учинио је Кернер, који је први увео у употребу и термин за означење тих изрека, називши их »аграфима«, т. ј. »незаписаним изрекама«, а то је учинио у свом дјелу »о незаписаним изрекама Христовим«, изданом на латинском језику 1776. године.

У тој његовој књизи је по разним изворима скупљено и критички промотрено 16 таквих изрека. У новије вријеме се истраживањем »аграфа« бавио Хофман у свом „Животу Исусовом по апокрифима“, но највише су допринијели истраживању тих незаписаних изрека Реш и Нестле својим научним радовима. Пошто је извор за те аграфе јако неодређен, није чудо, што се сви ти научењаци јако међу собом разилазе и у погледу самог достојанства тих изрека и у погледу њиховог броја. Тако Реш набраја у свему само 14 таквих изрека, које се могу сматрати по достојанству свом оригиналима, Нестле 27, Хофман 23, Шаф 24, Весткот 32, између којих су 11 само варијације јеванђеоских изрека. Тешко је дакле већ у погледу броја њиховога установити сталан резултат. А да видимо сам садржај тих изрека.

Једна, као што је казано горе, има уза се ауторитет самога ап. Павла и пошто је она записана у св. књизи, и ако не у Јеванђељу, то је ни не треба рачунати у строгом смислу у аграфе. То је изрека: блаженије је давати него узимати (Дј. ап. 20, 35). Она је богата унутрашњим смислом и као звијезда блиста међу другим аграфама. Друге изреке, у погледу којих се што се тиче њихове оригиналности учени истраживачи аграфа мање више слажу, сачувале се у списима старих црквених учитеља, као у Јустина Филозофа, Климента Александријског и других. У Јустиновом »Разговору с Трифоном« навађа се ова изрека Христова: »У чему вас нађем, у том ћу вам и судити« (Dial. 47). Затим у Климента Александријског, у његовим »Строматима« навађају се ове изреке: Исус рече својим ученицима: »Иштите много и даће вам се мало, иштите што је небеско, па ће вам се додати и земаљско« (Strom. 1, 24). Та је изрека сасвим истог смисла као и она јеванђеоска: »Иштите најприје царства Божјег и све ће вам се ово додати«, и није ништа друго до варијација њена. У том истом дјелу Климента Александријског говори се још и ово: »С правом нас према томе св. Писмо, желећи да од нас начини такве дијалектичаре, савјетује: *будите искусни мјењачи*, одбацујући нешто, но задржавајући што је добро«. Неки писци приписују ту изреку ап. Павлу, а неки, као Климент Александријски, само указују на њу неопредјељено, као на св. Писмо; јеванђеоском је изреком сматра Кесарије († 368. г.), а Ориген, блаж. Јероним и др. приписују је баш Христу Спаситељу. Климент Александријски, као што се види из наведених његових ријечи, налази у њој доказ, да по св. Писму хришћани треба да буду њешти дијалектичари, т. ј. људи, који ће кадри бити истраживати стварн, истицивати силу и дух и на тај начин узлазити од спољашњих појава до Богопознања. Та се изрека више пута налази у Климентовим бесједама, кад хоће да нам стави у дужност, да разликујемо право св. Писмо од лажних списа. Но најбољи коментар на њу можемо наћи у ап. Павла, који говори: »А све кушајући добро држите; уклањајте се од сваког зла« (I. Сол. 5, 21 и 22). Једном ријечи, као што мјењачи умију разликовати честит новац од лажног, тако и хришћани ваља да знају разликовати учење и дух — истинито од лажног.

(Наставиће се.)

Из црквеног правила

— израдио: **Јован Дим. Јовановић.** —

[Ређено.]

(Настављак.)

Велико повечерје.

Велико повечерје свршује се или одвојено од јутрења или с јутрењем заједно (кад с њиме почиње свеноћно бдење).

I. Велико повечерје одвојено од јутрења свршује се:

1. У сриједу и петак сирне седмице, ако у те дане не падне Сретење (»Типик« 2. фебруар), или храмовни празник (»Типик« о храму гл. 28.).

2. У понедјељак, вторник, сриједу (осим 5. недјеље), четвртак и петак (осим 5. недјеље) св. Четрдесетнице. Велико повечерје се не свршује у понедјељак 5. недјеље поста, ако се у вторник 5. недјеље поји канон Андрије Критског, а то бива онда, кад у сриједу или четвртак 5. недјеље падну Благовијести (»Типик« 25. март) или храмовни празник („Типик" о храму гл. 40. и 41.).

3. У понедјељак и вторник страсне седмице. У сриједу, четвртак и петак страсне седмице свршује се мало повечерје („Типик" послед. ових дана).

II. С јутрењем заједно свршује се велико повечерје:

1. На Божић и Богојављење.

2. На храмовни празник, ако падне у суботу 1. недјеље поста („Типик" о храму гл. 32.). Ако храмовни празник падне у друге дане прве недјеље поста, онда се празновање његово преноси на суботу („Типик" о храму гл. 30. и 31.); затијем, ако падне у вторник, сриједу, четвртак, петак, суботу, 2., 3., 4., 5. и 6. недјеље поста („Типик" о храму гл. 35.).

3. На Благовијести, ако падну до Цвијети у вторник, сриједу, четвртак, петак и суботу („Типик" 25. и 26. март.)

Правило о свршавању великог повечерња налази се у Часловцу, Типику (26. децембра и 6. јануара, понедјељак 1. седмице поста и др.) и у Псалтиру с допунама.

Велико повечерје састоји се из три дијела.

Први дио по своме распореду сличан је јутрењу. Као и јутрење, тако и повечерје почиње шестопсалмијем, које (шестопсалмије) одговара времену, кад се иде на починак. И на повечерњу и на јутрењу послије шестопсалмија прослављ се долазак Господњи на земљу појањем на јутрењу: „Богъ Господь и явися намъ...", а на повечерњу појањем: „Съ нами Богъ..."

Други дио повечерња је покајнички и почиње псалмом 50.

Трећи дио повечерња је слављење и хваљење Бога и св. угодника божјих и сличан је другом дијелу јутрења, који почиње каноном 69. „Боже къ помощь мою вонми..." Кад бдење почиње великим повечерњем, онда се по славословљу одмах поје стихире на литији и држи се литија а послије ње јутрење („Типик" 25. децембар, 6. јануар, 24. фебруар, 25. март, о храму гл. 35.).

Велико повечерје се свршава овако:

Свештеник у епитрахиљу стојећи у олтару пред часном трапезом и не свлачећи завјесе почиње повечерње са обичним возгласом:

Благословенъ Богъ нашъ... Аминь[1]).

Слава тебѣ Боже нашъ...

Царю небесный...

Трисвятое. Отче нашъ...

Богородице: Ликуй тебѣ есть царствѣ... Аминь.

Господи помилуй 12 пута.

Придите поклонимся... 3-пут.

[и прве седмице св. Четрдесетнице пс. 69. Боже къ помоћи мое конаи... и канон Андрије Критскога][2]).

Псалам 4. Внегда призвати мя...

„ 6. Господи, да не яростїю твоею...

„ 12. Доколѣ Господи, забвеши мя...

Слава и нынѣ: Аллилуїа 3-пут. Слава тебѣ Боже 3-пут. Господи помилуй 3-пут.

Слава и нынѣ:

Псалам 24. Къ тебѣ Господи, воздвигохъ душу мою...

„ 30. На тя Господи уповахъ...

„ 90. Живый къ помощи вышняго...

Слава и нынѣ: Аллилуїа 3-пут. Слава тебѣ Боже 3-пут. Господи помилуй 3-пут.

Слава и нынѣ:

Съ нами Богъ разумѣйте языцы...

Тропари
- Днь пришедъ, славословлю тя Господи...
- Слава: Днь пришедъ, поклоненїю тя владыко...
- И нынѣ: Днь пришедъ, нѣсмословлю тя святыи...

Богородичне ектенїа: Заступи...

Вѣрую во единаго Бога Отца...

Прикаѳлам владычицу Богородицу... 3-пут.

Вся небесныя силы святыхъ ангелъ... 2-пут.

Святыи Іоанне пророче... 2-пут.

Святїи славнїи апостоли... 2-пут.

Преподобнїи и богоносныи отцы наши... 2-пут.

Святїи Сирикїи проѳѣтскыи и сущыи: Силуанъ, Саккѳ, Аѳинїи, Макарїи, Кассїи Петри молетеся ѡ насъ грѣшныхъ 2-пут.

Овдје се поји и храмовни свеши.

Нипокѣдимая и пристыжимся... 2-пут.

Боже очисти насъ грѣшныхъ... 3-пут.

Трисвятое. Отче нашъ...

---

[1]) На великом повечерју, пада с њиме почиње ђдовиј (6. јануара, 25. марта, 25. децембра). свештеник одмах у почетку повечерја отвара св. двери и када цио храм исто као и кад ђдење почиње великим вечерњем И ако то није нигдје тачно означено ипак се даде извести, јер на Божић на ђдовиј, које почиње као што знамо великим повечерјем стоји у Типику „Ѵирѣй же ѡ дїакономъ школкѣ ткораты начало, такожде ко кда праздники кладычни“ („Типик“ 25. децембар); а како се пак почиње ђдење на владичне празнике, види „Типик“ глава 2. На ђдењеју 25. марта у Типику стоји „кадамрѣ Ѵирѣ глаголемїи покгрѣти клиросъ ѡ начала“ („Типик“ 25. март).

[2]) Прва четир дана прие седмице св. Четрдесетнице почиње се велико повечерје пс. 69, „Боже помоћи мое конаи . . .“ а послије њега се одмах чита велики канон Андрије Критскога. У сређоду и четвртак се чита још и канон Марије Египћанки. Канон Андрије Критскога зове се великим не само због множине мисли него и због тога што има више него и један други канон тропара, јер други обично имају око 30 тропара а овај пак има око 250.

Возгласъ: Іакw тко сѣтъ цареткw... Аминь.

Тропари[3]) { *У понедјељак и сриједу глас 2.*
Прокѣти очи мои Хр҃тѣ Божі...
Слава: Заттѣшникъ двши моа...
И нынѣ: Іакw не имамы дрзновенїа
у вторник и четвртак глас 8.
Никдиныхъ крѣпъ монхъ..
Іакw страшникъ ѣдъ тко Господи...
Слава: Слзы ли дажда Божі...
И нынѣ: Нпостыдное Богородице надежде.

Господи помилй 40 пута.

Слава и нынѣ: Чтнѣйшюе...

Аминь. Господинъ...

Возгласъ: Молтками сватыхъ отецъ... Аминь.

Молитва: Господи, Господи, изкаый нас...

Прїидте поклонимъ... 3-пут.

Псалам 50. Помилй ма Боже...

» 101. Господи, оуслиши молитвѹ мою, и копк мой къ тебѣ да прїидетъ...

Молитва: Господи кдржителе, Божі отцъ нашихъ...

Трикатое. Отче нашъ...

Возгласъ: Іакw тко сѣтъ цареткw...

Тропари гл. 6[4]). { Помилй насъ Господи, помилй насъ...
Слава: Господи, помилй насъ...
И нынѣ: Милосрдїа двери...

Господи помилй 40 пута.

Слава и нынѣ: Чтнѣйшюе... Аминь. Господинъ...

Возгласъ: Молтками сватыхъ отецъ..

Молитва: Владыко Божі отче кдржителюе...

Прїидте поклонимъ... 3-пут.

Псалам 69.[5]) Боже, къ помощь мою конли...

» 142. Господи оуслиши молитвѹ мою, кнѣши молитѣ мои...

Слава къ кышнихъ Бог8...

Сподоби Господи къ ночи сіе...

Канон Богородици или светоме редовном.

Достойно...

Трикатое. Отче нашъ.

Возгласъ: Іакw тко сѣтъ цареткw...

Хвалите Бога ко сватыхъ егw... Господи плъ съ нами кѣди...

Хвалите его на силахъ егw... Господи плъ съ нами кѣди...

---

[3]) На Божић, Богојављење и Благовијести мјесто ових тропара поје се само тропар празника. Кад празник с полијељејем 24. фебруар, 9. март) и храмовни празник (Типик храм. гл. 34. и 35.) падну у вторник, сриједу, четвртак, петак и суботу, онда тропар празника, Слава и нынѣ: богородичан васкресни по гласу прописаног тропара. *У петак на повечерју тропар мученика*, Слава и нынѣ: богородичан („Типик“ петак 1. седм. поста).

[4]) Мјесто ових тропара на велике празнике и на храмовне празнике, кад падну у вторник, сриједу, четвртак, петак и суботу св. Четрдесетнице поје се *кондак празника*. На празнике с полијељејем поје се ови тропари.

[5]) Прве седмице поста овај се псалам заједно с каноном онђе изоставаља, јер се, као што смо видјели, чита у почетку повечерја („Типик“ понедјељак 1. седмице поста).

Типик одређује, да се послије канона поје „Достойно“ (Типик“ петак 1. седмице поста).

Тропар глас 6: Господи помилуј ме по великој милости твојој...

Хвалите га на гласовима трубним... Господи помилуј ме по великој милости твојој...

Хвалите га на тимпанима и играма... Господи помилуј ме по великој милости твојој...

Хвалите га на гласовима доброзвучним... Господи помилуј ме по великој милости твојој...

Хвалите Бога на свакој земљи... Господи помилуј ме по великој милости твојој...

Слава: Господе, ако ме сагреших...

И сада: Многа моја безакоња...

Вишњата Богородице на Тебе уздам се грешни...

Ви опроштај мој...

Господи помилуј 40 пута.

Ако на свако пута...

Господи помилуј 3-пут. Слава и сада: Чистејшоје... Изволи Господе...

Возгласи: Боже очисти ме... Амин.

Молитве Јеврема Сирског:[7])

Господи и владико живота мога... велики поклон.

Дух ми целомудрија... велики поклон.

Ей Господи царе... велики поклон.

Трисвето. Оче наш...

Возгласи: Јако твоје је царство...

Молитва[8]): Никодима, никазнана...

Молитва: И дођи нам Владико...

Прилажем приподење...

Молитва: Опроштај мој оче...

Слава, и сада: Христе Боже...

Слава и сада: Господи помилуј 3-пут. Благослови.

Отпуст с молитвом: Владико многомилостиви...[9])

Јектенија: Помолимо се свеприсветејшој... Господи помилуј.

Возгласи: Молитвама свих светих наших... Амин. (Наставиће се.)

---

[6]) У вторник и четвртак сирне седмице његово „Господи помилуј ме по великој милости твојој . . .“ пева се тропари светога редовнога, храма, затим „Боже очисти нашу . . .“, „Ако на свако место . . .“, Слава: „Со светима . . .“, И сада: „Молитвама Господе Христе спасе . . . (Ови се тропари налазе на малом повечерју) На празник с поклонењем (24. фебруара и 9. марта), кад падну у вторник сиреју, четвртак, петак и суботу св. Четрдесетнице до Лазареве суботе, његово „Господи помилуј ме по великој милости твојој . . .“ пева се само кондак празника Петком кроз цио пост не пева се „Господи помилуј ме по великој милости твојој . . .“ него кондак и то: 1. недеље *кондак св. Теодору* („Типик“ петак 1 седмице поста); 2., 3. и 4. недеље *кондак* „Со светима упокој . . .“ зато, што се 2., 3. и 4. суботе поста служи служба мртвима („Типик“ петак 2. недеље поста). У петак 5 недеље је мало повечерје, и у петак 6. недеље пева се кондак св. Лазара („Типик“ петак 6 недеље поста) Ако у петак 3 или 4. недеље поста падне предпразништво Благовештења, онда се пева само *кондак поздравитни* („Типик“ 24. март). У понедељак и вторник страсне седмице пева се прво *кондак из Тријода*, а затим „Господи помилуј ме по великој милости твојој . . .“ („Типик“ понедељак и вторник страсне седмице).

[7]) Сваког петка кроз цио велики пост нема на овим молитвама ни 8 великих поклона („Типик“ петак 1. недеље поста).

[8]) Види примедбу под бр. 8 на малом повечерју.

[9]) На великом повечерју отпуст сачињава молитва „Владико многомилостиви . . .“, која се чита на литији на великом вечерју. Док свештеник чита ову молитву сав народ клечи сагнувши главу скоро до земље. Сваког петка пак кроз цио пост не чита се ова молитва него се мјесто ње говори мали отпуст („Типик“ петак 1. недеље поста) Мали се отпуст говори и кад свети с поклонењем падне у вторник сиреју, четвртак и петак св. Четрдесетнице осим 1. недеље поста („Типик“ 24. фебруар). Мали се отпуст говори и у вторник и четвртак сирне седмице („Типик“ послед. вечерња на вторник сирни)

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Завршетак школске године у српско-православном богословском училишту у Рељеву. 6. (19.) јуна т. г. завршена је у српско-православном богословском училишту у Рељеву школска година благодарственом молитвом у св. храму. Послије благодарствене молитве раздане су питомцима »свједоџбе«. Како на благодарењу тако исто и при дјели »свједоџби« био је присутан и Његово Високопреосвећенство АЕ и Митрополит дабро-босански г. *Николај*, а од стране земаљске владе високоблагородни госп. *барон А. Рајачић*. Опроштајни говор држао је питомац IV. год. *Јаков Поповић*, дајући израза непоколебиве вјерности и оданости Његовом Апостолском цар. и краљ. Величанству најмилостивијем нашем цару и краљу *Фрањцу Јосифу I.*, топле синовске благодарности Његовом Високопреосвећенству АЕ и Митрополиту дабро-босанском госп. *Николају*, као и високој земаљској влади у лицу њеног претставника високоблагород. госп. барона А. Рајачића, те наставницима богослов. училишта. На завршетку је Њег. Високопреосвећенство у врло дирљивом и лијепом говору поучио питомце богословске обративши се топлим савјетима поглавито према оним питомцима, који завршише школовање своје на овом богословском училишту. —

Српски добротвори. Прије неколико недјеља умро је познати трговац г. Васа Јакшић из Дервенте, који је био и предсједник Српске Кредитне Задруге у Броду. На самрти препоручио је својој супрузи госпођи Марији рођ. Косић, да за вјечни спомен његов и њезин оснује достојне фундације за унапређивање српског подмлатка.

Госпођа Марија била је ово дана у Загребу и уложила је у Српску Банку на уложницу 20·000 круна за српско привредно друштво »Привредник«, које намјешта ваљане ђаке у шегрте: у разне корисне занате и остале привредне струке.

Исто тако уложила је госпођа Марија у Српску Банку 20.000 крува за друштво »Просвјету« у Сарајеву, које се стара, да ваљани ђаци из Босне и Херцеговине одлазе што више на школе и на изучавање заната, трговине и томе слично.

Пок. Васо Јакшић поклонио је још: српској цркви у свом родном мјесту у Требињу једну кућу у Задру; српској црквеној општини у Дервенти своје акције Српске Банке, Српске Кредитне Задруге у Броду и друге папире, а исто тако поклања и његова госпођа српској црквеној општини у свом родном мјесту, у Броду, кућу и виноград.

Ти племенити супрузи, који су свега свога вијека радили и штедили, који су сваку добру српску ствар помагали — учинили су и разне друге ситније и крупније задужбине.

Пок. Васо није школе ни видио, већ је сам собом научио читати и писати па је, мучећи се у младости по Цариграду, Одеси, Азији и т. д. научио да буде ваљан, најваљанији, напредан и мудар.

Зато нека је слава великом народном добротвору Васи Јакшићу, који је и дјелом показао, колико је љубио свој српски народ и колико је мислио на њега, а нарочито на узданицу тога народа — на српску омладину!

Нека је хвала и госпођи Марији, која је с пуно љубави и пијетета извршила пошљедњу вољу и жељу свога вјерног мужа, високо цијенећи и поштујући његово родољубље и неизмјерну љубав напрама српској узданици, српској будућности!

Нове књиге и листови.

Д. Руварац. *О укинућу иекске патријаршије и њеном наслеђу* Ср. Карловци. Српска манастирска штампарија. 1904. Стр. 71. (Прештампано из »Српског Сиона«).

Извјештај о српско-православном богословском училишту у Рељеву код Сарајева за школску годину 1903./4. Саставио: протопрезвитер *Михајло Јалић*, управитељ. Стр. 27. Сарајево. Земаљска штампарија. — Из овога »Извјештаја« видимо, да је број наставних снага на богословском училишту у Рељеву 7, питомаца и то редовних било је 20, а ванредних 6. Апсолутерну свједодбу примило је свега 7 питомаца и то 5 редовних и 2 ванредна ученика. По епархијама било је из дабро-босанске 9, из херцеговачко-захумске 1, из зворничко-тузланске 2 и банјалучко-бихаћке 8 питомаца. — Школска година 1904.—1905. започиње 19. августа о. г.

Петнаести извјештај о српском богословском училишту у Срем. Карловцима. Школске године 1903.—1904. Саставио: протопрезвитер-ставрофор *Јован Вучковић*, проф. богословије и ректор богословског училишта. Ср. Карловци. Српска манастирска штампарија 1904. Стр. 64. — На овом богословском заводу радило је у току школ. год. 1903.—1904. свега 6 редовних наставника и 4 помоћника. Укупан број ученика био је у све четир године 116 и 4 приватисте, свега 120. По епархијама било је редовних слушалаца из карловачке архидијецезе 40, горњокарловачке 16, пакрачке 8, бачке 28, вршачке 8, темишварске 14, и будимске 2. Апсолуторне свједодбе примило је свега 29 слушалаца. Како се из »Летописа« овог „Извјештаја“ (стр. 14) види, биће почетком школ. године 1904.—1905. отворен *семинар* (интернат), кога је за слушаоце карловачког богословског училишта подигла Његова Светост патријарх српски г. *Георгије Бранковић*, а који ће се већим дијелом издржавати из прихода од трећине закладе великога добротвора српске просвјете *Саве Текелије*. И тако ће овом установом у карловачком богословском училишту да отпочне нов период успјешнијег спремања кандидата за узвишену свештеничку и пастирску службу.

Велко Миросављевић. *О св. Василију Великом.* Ср. Карловци. Српска манастирска штампарија. 1904. Стр. 55. (прештампано из »Богословског Гласника«). — Ову лијепо и темељно написану радњу препоручујемо пажњи наших читалаца.

Привредник. Орган Савеза Српских Земљорадничких Задруга и Српског Привредног Друштва у Загребу. Година VII.

Изашао је 12. број Привредника за ову годину са овим садржајем:

1. † *Змај*. 2. *Закључак седмог конгреса Српских Земљорадничких Задруга у Топуском 1904.* (Србине не испуштај земље из шака) 3. *Што века оскудица то веки раскош.* Како мода и раскош осиромашују наш народ, особито у Бачкој и Банату. 4. *Амерички погледи и мисли о раду, вредноћи, људским слабостима и т. д.* 5. *Мухар.* 6. *Неколико правила, како ваља чувати стоку.* 7. *Марија Јакшић* добро-

творка Српске омладине. 8. *Занат је и данас злашан.* (Како суде о занатима Њемци, који имају силне фабрике). 9. *Одликовани Срби шегрти* на изложби у Сегедину и Боји. 10. *Тако вала!* (О дарежљивости Чивута за своју богомољу у Новом Саду, и браћа бивших ђака српске новосадске гимназије о обезбјеђењу гимназије). 11. *Расудимо па осудимо.* Расправица о томе, како Срби нијесу гори од Њемаца, као што многи лакоумни Срби мисле). 12. Подлистак и то: *а) Како ћемо и шта ћемо?* Пјесма Чика Јове-Змаја о ратаревим невољама. *б) Банаћани на конгресу у Топуском.* (Разговор Банаћана, са крајишким сељацима у Топуском. *ц) Мудре изреке.* 13. *Балканке:* Шта ћемо и куда ћемо са ђацима кад школу сврше? — Добротвори привредног подмлатка. — Шегртски састанак у Руми. — О Купалишту Русанди. — † Сима Лукин Лазић. — О тамањењу мува. — Колико има Чивута на свијету? — Шта је школа? — Корист од Кртица. — Чувајте се туђих агената! — Американска штедљивост. — Закон о раду у недјељне и празничне дане у Русији и т. д. 14. *Одговори:* Родитељима и учитељима на свршетку школске године. — Савјети шегртима и помоћницима, и т. д. 15. *Трговински извјештај* пештанске филијале Српске Банке. 16. *Огласи,* и то привредно-трговачке природе даље, гдје се траже ваљани самостални трговци, занатлије и т. д., понуде привредног особља и т. д.

Као што је познато привреднику је цијена само 4 круне на читаву годину стога га свакоме Србину најтоплије препоручујемо, јер ће се Срби тако најлакше упознати са привредним радом и новим покретом, који се хвала Богу и код нас све већма шири и који носи стварне успјехе.

Разно.

Печат од 2800 година. У Сирији у Тел-ел-Мултисену, гдје су од дужег времена велика ископавања, нашли су недавно на врло риједак споменик. Наиме нађен је печат сина Соломонова. Овај печат, кога је повјереник турске владе Емир ефенди у Бејрут одиио, потиче из деветог вијека прије Христа. Печат је начињен из јасписа, дивно изрезан и подоста велик. На равници је напредном финоћом изрезан лав, чија су уста отворена. У около је јеврејски натпис: „Ја Сеня син краља Соломона, сина Давидова.

Читула.

† **Васо Хаџић** свештеник турјачки, протопрезвитерата Бос. Градишког преселио се у вјечност 29. марта 1904. године у земаљској болници у Сарајеву.

Покојник је рођен 1849. године у селу Турјаку од родитеља Јевте (доцније у калуђерству Јевсевија) и Спасеније. Основну је школу свршио у бос. Градишци, а богословију у Бањој-луци. Рукоположен је за свештеника 1868. год. митрополитом Игњатијем у цркви бос. Градишкој, те му је повјерена у службовање и парохија Турјачка, гдје је неуморно и вјерно послуживао све до 1875., које године оде у

устанак, у коме је видно мјесто заузимао у дружини са братом Кирилом Хаџићем архимандритом манастира Моштанице. Послије угушења устанка повратио се опет у своје родно мјесто, гдје је ријерно своју службу у славу Божју и похвалу народа свога — вршио све до своје смрти.

Вјечан ти спомен међу нама био!

Јавне захвалности.

Родољубиви Срби и побожни хришћани Стојан Самарџија, из Заграђа, кључке парохије, на дан Вазнесења Христова о. г. на храмовској вечерњој прослави, у Српској школи, осим улазне цијене приложио је на градњу Српске школе у мјесту и 50 круна.

Дај Боже, да би се овакви српски родољуби множили и нека их Господ на дуго година пожини.

Српско-православна црквено-школ. општина у Кључу 31. маја 1904.

За општину:
Миле А. Поповић,
хаџи прото, предсједник

Угледна Српско-правосл. Црк. Школ. Општина у Тешњу приредила је на дан 23. априла 1904. забаву у корист друштва »Просвјете«, од које је послато »Просвјети« чиста прилога 246 круна и 26 пот. Главни одбор друштва »Просвјете« сматра за пријатну дужност, да захвали срп. тешањској општини и свима даводавцима, као и свима онима, који су на чим порадили да ова забава испане што сјајније и да донесе што више прилога. Нарочита хвала свима члановима срп. Општине, гг. Марку Вујасиновићу порез. официјалу и нашем повјеренику, И. Илићу учитељу и госпођици Милени Јовановићевој срп. учитељици на родољубивом раду и заузимању.

Даровали гг.: Стево Шундић трг. из Тешња 25 круна. Н. Н. из Д. Туле 20 круна; по 10 круна дадоше: И. пл. Савић кот. предстојник, Ђ. Сигахубер, Т. Дофек из Јање, Турунташевић из Прибињића и браћа Анђелићи из Гојковца, Перо и Никифор Думић 7 круна; по 6 круна: поп Сријо Трифковић, Сарајево, Војислав Борић, учитељ на Вишој Срп. Дјев. Школи, Вуковић из Теслића, А Терчек порезник, Тешањ, Ј. Шпачинска бележник. Милован Танасић трг., прото Тодор Х. Илић; по 5 круна: Лазар Мијић трг. Бањалука, Антон Хранички, Усора, Радован Симић, Теслић, Ст. Рарогневић канцелиста. Тешањ, Адемага Мешић трг., Перо Мисита апотекар, Ахметага Авдузамовић трг., Ив. пл. Бездан суд. тајник: По 4 круне: Васо Ивановић трг., Добој, Јосиф Симић, поп Тошо Анђелић, Гојковац, М. Јеребица, срп. учитељ, Венцл Покорни, Карло Тремер, столар, Ристо Тешић трг. Мехо Галијашевић трг., Фердибег Азабагић пол. пристав. Ристо Благојевић трг., Марко Вујасиновић, официјал; Картошек дадо 3·60 п., Никола Тодоровић 3·20 п., У. Цвјетановић, Теслић 3·20 п.; по 3 круне: Нико Николић трг. Добој, Стево Душанић, Прибинић, Симо Ковачевић, Теслић. Штефан Бек, бријач. Илија Радиковић, Теслић, Коста Линић, Игњат Тешић трг., Саво Антешевић трг., Врачун судац, Комљеновић кот. писар, Суљага Мујчић трг., Мухамедага Шарбеговић трг., Вајкл надгеометар, Зијабег Ђонлагић посједник; Михаило Пјанић 2·20 п.; по 2

круне: Коста Јовановић трг. Дервента, Ристо Мићић трг. Шамац, Симо Дакић трг., Коста Спасојевић трг. Добој, Урош Димић трг., М. Вукелић из Јелана, поп Милан Радукић, Бос. Свињар, Михаило Калаба, Ђуро Рачетић, Илија Миливојац, Н. Н, Филип Вучић из Теслића, Мирко Благојевић, Радо Дракулић, И. Качавенда, Алекса Божић, У. Јусетић, Џемалага Алићехаић, Коста Николић, Живко Макић, Јаков Радић, Стево Дубровац, Смаилага Феризбеговић, Радован Петровић обућар, Асимага Галијашевић, Хасанага Османовић, Вујановић контролор; Ристо Савић 1·40 п.; Коста Симић, Милева Ђ. Лемешевић, Љубица Баковић и Јеврем Шалуновић по 1 круну и 20 потура; по 1 круну приложише: Омер Коларић, из бос. Свињара, Н. Н., Јаков Поповић из Б. Луке, Тодор Јосић, Тешан, Марија Петровић, Јово Петковић, Никола Вујаковић, Дано Грујчић кот. писар, Тано Спасојевић, Обрад Радивојац и Стојан Бркљач; Дедага Пашић даде 80 потура, Лексија Петковић 60 потура, Хусеинага Сарачевић брицо 60 потура, Василије Слијепчевић 50 потура, Алекса Стокић 40 потура, Јефто Китић 30 потура, Петар Цвијановић 30 потура, и Игњо Поцић 20 потура. — Још једаред свима племенитим дародавцима нек је срдачно хвала!

Из девете редовне сједнице главног одбора друштва »Просвјете«, држане 31. маја 1904. у Сарајеву.

Потпредсједник: *Васо Н. Савић.* Тајник: *Шћепан Грубић.*

Званични огласи.

Српско-православна Митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 987. ех 1904. 1—3.

Едикт.

Позива се овијем Благоје Бубић из Бањалуке сада непознатог боравишта, против којега је супруга му Софија рођена Стипановић из Бањалуке поднијела код овог духовног суда бракоразводну молбу да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из конзисторијске сједнице у Бањалуци, 27. маја (9. јуна) 1904.

Митрополит:
у з. Конзист. савјетник:
А. Јокановић.

Српско-православна Митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 992 ех 1904 1—3

Едикт.

Позива се овијем Јован Ђурувија из Глинице, кот. цазинске, сада непознатог боравишта, против којег је супруга му Стана рођ-

Милиновић из истог села поднијела код овог духовног суда брако-разводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако горепоменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из консисторијске сједнице у Бањалуци, 27. маја (9. јуна) 1904.

Митрополит:
у з. Конзист. савјетник:
А. Јокановић.

Српско-православна Митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 1011. ех 1904. 1—3

Едикт.

Позива се овијем Никола Грубор из Зборишта, котар босанско-Крупски, сада непознатог боравишта, против кога је супруга му Сава рођ. Мијатовић из истог села поднијела код истог духовног суда брако-разводну молбу, да се у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако поменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из консисторијске сједнице у Бањалуци, 29. маја (11. јуна) 1904.

Митрополит:
у з. Конзист. савјетник:
А. Јокановић.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Број 97400/1.

Распис натјечаја.

У сјеменишту источно-православног богословског училишта у Рељеву упражњено је више питомачких мјеста, која ће се попунити почетком школске године 1904./1905. Питомци добивају у сјеменишту бесплатан стан, храну, одијело и наставу у богословским предметима, осим тога свршетком школске године примјеран путни трошак за одлазак својијем домовима преко ферија. За попуњење овијех упражњених питомачких мјеста, расписује се овим натјечај са додатком, да на то односеће се молбенице управити ваља надлежноме епархијскоме митрополиту до најзад 28. јула (10. августа) тек. год.

Молитељи морају да докажу:

1. крсним листом, да су источно-православне вјере;

2. школском свједоџбом, да су са добрим успјехом свршили осам разреда велике гимназије, односно, ако такових молитеља неби било, да су најмање свршили са добрим успјехом 6 разреда велике гимназије у Босни и Херцеговини, односно у подручју Аустро-угарске монархије;

3. Свједочанством надлежне политичке области, да су припадници Босне и Херцеговине и да су беспрекорног понашања и неожењени;

4. Љечничком свједоџбом, да су тјелесно и умно потпуно здрави.

Сарајево, дне 24/II. јуна 1904.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Број 97401/I.

Распис натјечаја.

Почетком школске године 1904./1905. подјелиће се неколико штипендија по 400 круна онијем ученицима гимназије у Сарајеву, Доњој Тузли и Мостару, који су вољни по свршеним гимназијским наукама посветити се свештеничком сталежу, и у ту сврху ступити у источно-православно богословско училиште у Рељеву.

Онај, који једну од тих штипендија добити жели, имаде своју са крсниј листом, задњом школском свједоџбом, љечничком свједоџбом и обвезницом (реверсом) да ће по свршеним гимназијским наукама ступити у рељевско богословско училиште, а у противном случају добивену штипендију земаљској влади у цијелости повратити — обложену молбеницу до најзад 5. јула (25. јуна) т. г. дотичној котарској области поднијети.

Обвезницу имаде осим дотичног молитеља супотписати и његов отац односно судбено постављени старатељ (тутор) а мора иста и судбено легализована бити. Молбенице без реверса неће се обзир узети.

Сарајево, дне 24./II. јуна 1904.

Исправак. У бр. 9. и 10 свеска за Мај стр. 146 у чланку »из црквеног правила« четврти ред од почетка чланка послије ријечи »богослужења« долази ријеч »најлакше« а треба да стоји »најкашње«. Молимо читаоце, да ово исправе.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2·50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукониси се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА

РИСТЕ Ј. САВИЋА

јавља српско-православном пречасном свештенству да имаде на стоваришту све тисканице за **протопрезвитерска и парохијална звања у Босни и Херцеговини,** које су потврђене од **српско-православне конзисторије Дабро-босанске** и моли гореспоменута звања да се у случају потребе изволе непосредно на њу обратити.

Са поштовањем

Прва српска штампарија
Ристе Ј. Савића
у Сарајеву.

Позив на претлату.

За који дан ће бити готова I. књига

Проповиједи и ексхорти

на недјељна јеванђеља преко цијеле године са диспозицијама на главније мисли тих јеванђеља.

Књига обухвата $17^1/_2$ табака Источникове величине. У њој је 29 проповиједи и 111. диспозиција. Цијена јој **3·50 К.** Ко ми новац унапријед пошаље, добиће књигу о мом трошку.

Друга ће књига бити готова за годину дана.

У Осијеку свешт. **Александар Живановић,**
кр. професор.

Седми Конгрес Српских Земљорадничких Задруга, одржан 12. маја 1904. године у Топуском, изрекао је једнодушно ово:

Србине не испуштај земље из шака,

јер је свака груда, свака бразда, сваки педаљ српске земље, свака изгубљена кућица, свако напуштено кућиште српско, што Срби лакомислено из шака испуштају и странцима продају — неизмерни народни губитак, сигурнэ и неизбежива народна пропаст, највеће српско народно издајство. (Тако и само тако изгубили смо ми Срби српска села, српске општине, па и читаве српске крајеве, где се сада други шире и размећу, а још за коју годину нити ће се знати нити спомињати, да је тамо Срба икад и било).

L 908

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х.
АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, проф. богословије.

ГОД. XVIII. 31. ЈУЛА 1904. БР. 13. и 14.

Садржина:

Званично. — Незванично. Крсно име или слава. — Свједочанства. — О сисоићем потоку. — Атрибе. — Пошљедњи дани живота Пилатова, који осуди Христа на смрт. — Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Нове књиге и листови. — Равно. — Читула. — Јавна захвалност. — Званични огласи.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

ПРВА СРПСКА КЊИЖАРНИЦА

ЈАКОВА Х. ТРИФКОВИЋА

у САРАЈЕВУ

препоручује своје у свако доба добро снабдјевено стовариште како

ПОУЧНИХ, ЗАБАВНИХ тако и свију **ШКОЛСКИХ КЊИГА**

нарочито за српске народне школе.

КОМИСИЈОНЕР

свију школских и других од високе земаљске владе за Босну и Херцеговину

изданих

КЊИГА као и **ЗАКОНИКА.**

Нарочито упозорује своје штоване муштерије на своје стовариште

СВЕТИХ ИКОНА

како на **дрвету, платну, плеху,** тако и **на папиру мољованих,** са оквиром и без њега; **права руска радња** по православном типу мољоване са потврдом АЕ. и Митрополитске конзисторије у Сарајеву.

Такође прима поручбине и на веће послове **за свете Иконе** у скупоцјеној изради, н. пр. са окивима у **злату** или **сребру;** предузима прављење **Иконостаса** по строго — православном — типу.

„Читула“ са позлаћеним крстом и насловом (наше издање) **100 комада 16 круна.**

Издаје обавјештења на захтјевање поштованих муштерија тачно и брзо.

Таква пјесма у устима српског гуслара, била је прва *народна школа вјере, честитости и родољубља.* У свакој свечаној прилици, па и о крсној слави Србиновој, напао би се по когод који је знао уз гусле пјевати и славу српску причати. Све што је тада на окупу било, слегло би се око гуслара, да чује, да се кријепи и поноси својом *старом славом*, јер како пјесник рече:

»Стара слава није за то
Да се само прича,
Већ и за то да нам стори пови'
Још бољих ђетића«.

Тако је то, Србине мој. Ето ти за поуку лијепе твоје *народне пјесме о крсном имену.* Она ће ти најбоље рећи и причати како су некад твоји дједови крсно име славили, па како им је оно и помагало. Читај, памти што је *лијепо и корисно*, научи себе и млађе твоје, јер:

»Ђе се гусле у кући не чују,
Ту је мртва и кућа и људи«.

Владика Његош.

I. Ко крсно име слави, оном и помаже.

Што протужи рано у нећељу,
У нећељу прије јарког сунца,
У Соколу граду бијеломе,
У тамници Петра Мрконића?
Огласује да је соко сиви,
По истини војвода Тодоре.
Ако тужи и за невољу му је:
Сутра му је крсно име свето,
Крсно име свети Ђеорђије,
А нема га чиме прославити,
Па братими капцију млада:
»Богом брате капцијa млади!
»Отвори ми на тавници врата,
»Да ја идем Петру Мрконићу,
»Да се молим Петру господару,
»Да ме пусти на Бога на јемца,
»Да отидем на вашу чаршију,
»На чаршију тамо међ трговце,
»Да испросим и љеба и вина,
»Да параним сужње по тамници,
»Ради Бога и крсног имена«.
Капцијa за Бога примио,
Па он Пусти војводу Тодора,
Пусти њега Петру Мрконићу.
Пусти г' Петар на Бога на јемца,
Оде Тодор тамо на чаршију,
На чаршију тамо међ' трговце.
У Тодора нигђе ништа нема,
Разма једни ножи позлаћени.
Сребрени су, па су позлаћени.
Он изнесе ноже међ' трговце,
Трговци му цијенили ноже:
Та један му два дуката даје,
А други му три дуката даје,
Трећи с' мисли на Бога и душу,
Те му дадо четири дуката.
Дукат узе љеба бијелога,
Други дукат вина и ракије,
Трећи дукат сваке ђаконије,
И убаве оне јасне свијеће,
А четврти дукат оставио,
Да дарива сужње по тамници.
Ради Бога и крсног имена.
Па је Тодор ужегао свијећу,
Па отиде доле у тамницу,
Те ставио сужње вечерати,
Вечерају, пију ладно вино,
Сјетише се л'јепе славе Божје,
Уста Тодор. у славу напија:
»О убава л'јепа славо Божја!
»Свети Ђорђе, крсно име моје!
»Опрости ме тамнице проклете!«

Теке Тодор у славу напија,
У то доба јунак пред тамницу,
Па дозива војводу Тодора:
»Чујеш брате, војвода Тодоре!
»Оди к мени, брате, пред тамницу,
»Да ти кажем до две до три р'јечи«.
Ал бесједи војвода Тодоре:
»Опрости ми, незнана делијо,
»Ја би каил пред тамницу доћи,
»Ал је пуста синоћ затворена,
»И кључеви двору однешени«. —
»Оди к мени војвода Тодоре,
»На тамници отворена врата
»Отворена врата деветора
»И десета брава Дубровничка«.
Тад изађе војвода Тодоре.
Пред тамницом чудан добар јунак,
На витезу коњу зеленоме
И на њему чисти зелен скерлет
На глави му красан самур калпак,
За калпаком ноја тића крило,
Да му лице не смагне од сунца;
Па Тодору јунак проговара:
»Чујеш, брате, војвода Тодоре!
»Ти се дижи ноћас из тамнице,
»Па не иди покрај мора сина,
»Јер су честе у Латина страже,
»Па се бојим да те не ухвате,
»Већ ти иди преко горе чарне,
»Докле дођеш двору господскоме«.
Осврте се војвода Тодоре,
Да јунаку даде чашу вина,
Ал нестаде коња и јунака!
Оде Тодор доле у тамницу.
Те казује међу сужњевима.
Кад виђеше тридесет сужања
На тамници отворена врата,
Оставише и љебац и вино,
Отидоше свак на своју страну.
Оде Тодор преко горе чарне
Када дође двору господскоме,
Али љуба крсно име служи.
Сазвала је госте и званице,
И кумове и све пријатеље,
Па госпођа крсно име служи
И госпођа у славу напија:
»Помоз Боже и свети Ђорђије,
»Крсно име господара мога!
»Опрости га тамнице проклете,
»Довеси га двору господскоме!«
У то доба Тодор у дворове,
Од госпође чашу приватно,
Те напио у славу Божију,
Послужио крсно име своје,
А у свеме двору бијеломе,
Почастио госте и званице,
И кумове и све пријатеље.

2. Како се крсно име служи.

Славу слави Српски цар Стевање,
Славу слави светог Аранђела.
Лијепе је званице сазвао:
Од двадесет великих владика,
И тридесет и три свештеника,
И четири стара игумана
Славу слави три бијела дана,
Докле царе рујно вино служи,
Дотле њему свети Аранђеле
На десноме стајаше рамену,
Милујућ' га крил'ма по образу.
Кад прођоше три бијела дана,
Ал бесједе проте и владике:
»Није право, српски цар Стевање,
»Није право, да ти служиш вино;
»Ето слугу нека служе вино,
»А ти сједи с нама за столицу!«
Послуша их, жалосна му мајка:
Даде слугам' да им служи вино,
А он сједе с њима за столицу.
Ражљути се свети Аранђеле,
Па 'он оде из двора царева,
Па он оде небу под облаке
Као магла на Мароч-планине,
Тога нико није опазио,
Већ то виђе старче калуђере.
Рони сузе низ бијело лице.
Питале га проте и владике:
»Што ти плачеш, старче калуђере?
»Што ти јеси Богу сагр'јешио

»Када рониш сузе низ образе?«
»Кад питате проте и владике,
»Ја ћу вама право казивати:
»Славу слави српски цар Стеване,
»Славу слави три бијела дана;
»Докле царе рујно вино служи.
»Дотле њему свети Аранђеле
»На десноме стајаше рамену,
»Милујућ' га крил'ма по образу;
»А кад сједе с нама за столицу,
»Разљути се свети Аранђеле,
»Он отиде из двора царева,
»Са рамена српског цар Стевана,
»Оде светац небу под облаке,
»Као магла из Мироч-планине;
»А то нико није опазио,
»Нег' ја јадан, жалосна ми мајка.
»Н'јесам ништа Богу сагр'јешио.
»Ман сам за то сузама цвилио«.
Кад то зачу српски цар Стеване,
Он поскочи на ноге лагане:
»Ајме, мени, ајме, мојој мајци!
»Која мене јадна породила!«
Ал бесједе проте и владике:
»Муч', не цвили, српски цар Стеване!
»Узећемо књиге староставне,
»Њих ћемо цркви пред олтаре,
»Клекнућемо на гола кољена,
»Метаћемо вел'ке метаније,
»Моли ћемо Бога једнога,
»Спомињати свеца Аранђела,
»Не би л' нам се светац повратио«.
На узеше књиге староставне,
На одоше цркви пред олтаре,
Поклецаше на гола кољена
И метнуше вел'ке метаније:
Они моле Бога једнога
И спомињу свеца Аранђела,
Молише га три бијела дана,
По три дана, по три ноћи тавне,
Нит једоше, нити пише вино,
Доклен им се светац повратио.

3. Марко и бег Костадин.

Коње јашу до два побратима,
Бег Костадин и Краљевић Марко.
Бег Костадин бесједио Марку:
„Побратиме, Краљевићу Марко!
„Да ти мени о јесени дођеш,
„О јесени, о Дмитрову данку,
„А о моме крсноме имену,
„Па да видиш части и поштења,
„А и лепа, брате, дочекања,
„И господске ђаконије редом!«
Ал' бесједи Краљевићу Марко:
„Не ваљ се, беже, с дочекањем!
„Кад ја тражих брата Андријаша,
„Ја се десих у двору твојему,
„О јесени, о Дмитрову данку,
„Видио сам твоје дочекање,
„И видјех ти до три нечовјештва".
Ал бесједи беже Костадине:
„Побратиме, Краљевићу Марко!
„Та каква ми нечовјештва казеш?"
Вели њему Краљевићу Марко:
„Прво ти је, брате нечовјештво:
„Дођоше ти до две сиротице,
„Да ј' нахраниш хљеба бијелога,
„И напојиш вина црвенога,
„А ти велиш двјема сиротама:
„„Ид' т' одатле, један људски гаде!
„„Не гад'те ми пред господом вина".
„А мени је жао, беже, било,
„Жао било двију сиротица,
„Па ја узех до две сиротице,
„Одведох и' доле на чаршију,
„Нахраних и' хљеба бијелога,
„И напојих вина црвенога,
„На покројих на њих чисти скерлет
„Чисти скерлет и зелену свилу,
„На их онда послах двору твоме,
„А ја, беже, гледам из прикрајка,
„Како ћеш их онда дочекати.
„А ти узе једно сирочади,
„Узе њега на лијеву руку,
„Друго узе на десницу руку,
„Однесе их у дворе за столе:
„„Једʼте, пијте, господски синови!" —
„Друго ти је, беже, нечовјештво:
„Што су била стари господари,

„Па су своју азну изгубили,
„И на њима стари скерлет беше,
„Оне мећеш у доњу трпезу;
„А који су нови господари,
„И од скора азну заметнули,
„Оне мећеш у горњу трпезу,
„Пред њих носиш вино и ракију
„И господску ђаконију редом. —
„Треће ти је, беже, нечовјештво:
„Ги имадеш и оца и мајку,
„Ни једнога у асталу нема,
„Да ти пије прву чашу вина!“

III.

Крсно име у српском народном хришћанском обичају и обреду.

„Обичај је готов закон“.
Народна пословица.

„Све нека буде поштено и уредно“.
Апостол Павле: I. Кор. 14. 40.

Србин православне вјере од најкада слави крсно име по свом старом народном хришћанском обичају и обреду. Обичај тај примљен је у аманет с кољена на кољено, а обред освештала је још и наша народна црква. Једно и друго, у течају многих столећа, сачувало се и постало *обичајним законом и обредом црквеним*. Лијепо је речено: „У нашој крсној слави што је од вјере свето и у народу поштовано — то ми молитвом поштујемо. Особито смо сретни, те се и црква наша српска са цијелим духом народним срасла и у светињи јеванђелске истине тако дивно процвјетала, е не можеш разлучити Србинство од хришћанства, духа науке Христове не ћеш раставити од умотворина народа српскога!“ И кад то не би било тако, не би ни крсно име могло светињом се звати. Наш мудрац *Доситије* казао је: „Сви обичаји и церемоније без љубави еванђелске нису ништа друго него празновјерица“.

1. На мијешње и у очи крсног имена.

На мијешње зове се дан, који пада два дана пред крсно име. *Вук Врчевић* каже: Ово је име у народу заостало, што се у онај дан мијеси пшенични крух, крсњак, проскурице, и толико помањи колача колико дође ђеце с одовама у род с којим ђецу по обичају даривају“.

У очи крсног имена спремају се домаћини и сва кућна чељад, да прибаве, приуготове и пореде што је за славу потребно. Сваки чини како може, како зна и како умије, избјегавајући при томе велике и непотребне трошкове и неправећи дуга; јер: „вересија гола шија“, „вересија педевесија“. Жене мету кућу, обор и све око куће. Тако је додуше увијек у кући вриједне и честите домаћице, али особито о крсној слави, када се нада, да ће и свештеник доћи и званице и родбина походити је.

Свака српска кућа припређује *крсно кољиво, колач (летурђију), крсну свијећу и кандило*, па прибави још два три грунка мирисна *тамјана*.

Кољиво припређује се овако: Узми чисто и читаво пшенично зрневље, метни у чист лонац, налиј чистом водом и пристави к ватри да се вари. Кад је варено остави да се олади, додај меда и успи у чашу, тањирић или другу коју чисту посудицу. А можеш издупсти и јабуку или наранчу, па у њу сасути кољиво. Ово се овго упакрст начичка још и здравим жгарицама од ораха и љешника, а ко може и комадићима од шећера.

Колач, који се зове још и летурђија, треба да је од чиста пшенична брашна и квасом замијешен. На њему је утиснут печат, а тај се зове „проскурно слово". Изгледа овако:

ІИС	ХС
НИ	КА

Ово се чита: *Исус Христос Ника*, то ће рећи: *Исус Христос побједа*. Има још и овакав печат:

Ɔ	Ɔ
Ɔ	Ɔ

Значи: *Само слога Србина спасава*. Оба печата урезују се у дрво, па онда утискују у тијесто од којега је колач умијешен. Два су крсна колача. Један носи се у цркву, а други остаје у кући. Сваки од њих има пет упакрст утиснутих печата.

Крсну свијећу приуготовља вриједна редуша од домаћега воска. Узме од прилике колик свијећа, урежњака или влакна, међу длановима сашуљана, па обавије то воском и на трпези длаком приравна. Ко нема таке свијеће тај купи „дуплирић".

Пред иконом крсног имена треба, да је намјештено *кандило*. Оно је напуњено чистим зејтином, у коме гори жижак преко цијеле ноћи у очи крсног имена, па и цијели дан на крсно име. Па за то, ни једна српска кућа не би смјела бити без иконе крсног имена и пред њом намјештена кандиоца.

(Наставиће се.)

Свједочанства

о Хришћанству у нехришћанскијех писаца првог и другог вијека.

— *Никола Теодоровић*, парох обровачки. —

О Христу и Хришћанству налазимо свједочанстава осим у св. писму, хришћанскијех писаца и предању, још и у многих јудејскијех и незнабожачкијех писаца. Истина има их подоста, који из мржње и презрења не спомињу ништа о њима, ма да су у то доба живили и свакако им је познат био овај свјетски догађај, јер су неки неки као нпр. живеријски Јустус (послије 100) јудејски писац живили баш на позорници тога догађаја.

Ми ћемо у овој расправи навести само она свједочанства, која налазимо о Христу и Хришћанству у најстаријих писаца јудејских и незнабожачких (из I. и почетка II. вијека), а на доцније се за сад нећемо осврнати.

I.

Прво ћемо да наведемо чувеног јудејског историчара *Јосифа Флавија*, који је живио у Јерусалиму, гдје се 37. г. и родио, у доба св. апостола. Отац му је био јудејски свештеник, који је припадао фарисејској странци, а своме сину је дао одлично васпитање.

Као млад човјек од својих 26 година доспије Јосиф у Рим и умјетношћу, препреденошћу и лукашношћу својом увукао се не само у дворске кругове, него је постао и љубимац Неронове жене, Попеје, жене скроз и скроз покварене и неваљале. Доцније се врати кући, тобоже, да ради у корист Римљана, код својијех земљака, а у ствари да ради у своју корист. Године 66. уплете се некако и нехотице у завјеру против Римљана и у битци код Јотапате падне као заробљеник у руке Веспазијану (Titus Flavius Vespasianus). Умјешан као увијек, умио је неким тобожним пророштвом у корист Веспазијанову да задобије милост његову, шта више узео је на се и његово породично име и назвао се „Флавије“ и под тим је именом писао своја историјска дјела.

Тако је написао „*Рат за ослобођење јудејског народа*“ (De bello judaico), дјело у седам књига на арамејском језику, које је доцније сам превео на грчки. Даље је написао „*Јудејске старине*“ (Antiquitates judaicae) у двадесет књига, описујући историју свијета, а затим свога народа од створења свијета до 12 године Неронове владе. — Треће му је дјело „*Против Апијона*“ (Contra Apionem), у коме брани своја дотле написана дјела против александријског Апијона. — И напошљетку „*Автобиографија*“ (Vita) у којој се брани против тиверијског Јустуса,

који је напао његов рад као управитеља у Галилеји. — Умро је за вријеме Трајаново око 100. године.

Јосиф Флавије као историчар има своје вриједности и ако му податци нијесу баш увјек исправни; но нас Хришћане је особито обвезао својим дјелом „*Јудејске старине*“ у којем говори о Христу и Хришћанству онога доба.

Тако у III. глави XVIII. књиге, говорећи о прокуратору Понтијском Пилату стоји: „*У то доба појави се Исус, мудар човјек, ако га у опште смијемо човјеком називати, јер је чинио дјела задивљавајућа и био учитељ онијех људи, који истину радо примају. И многе је придобио за себе и Јудеје и Јелине. То је био Христос. И њега, када га је Пилат на тужбу наших првијех људи осудио на крсну смрт, они који су га прије љубили, нијесу ни онда престали љубити. Јер се и опет трећи дан појавио жив, као што су то, и још хиљаду других чудноватих ствари божанствени пророци о њему унапријед рекли. И још ни данас није утамањио род названи по њему Хришћани*“*).

Ово је то важно мјесто у Флавију, које нас Хришћане интересује. Кад га човјек прочита, читаво не може да вјерује, да га је написао Јудеј, син јудејског свештеника, фарисеја, који је и сам био образован у духу фарисејском, дакле и у мржњи према Христу и Хришћанству.

Налазимо то мјесто истина и код *Евсевија* (IV. в. Hist. Eccl. I. 11) који га тако рекн од ријечи до ријечи цитира из Флавија, али се ипак обзиром на горенаведене околности породила сумња у оригиналност овога текста. Тако према некима као што је Kneller, Kaulen, Schödel, Bole, Böhmert, Voss, Bretschneider, Usser, Alzog, Laugen, Danko, Fr. Roye, Natalis Alexander, Cave, Huet, Mayand, Tillemont и т. д. који *бране оригиналност цијелог текста*, други као Niese, Gerlach, Schärer, H. J. Eichstätt, Höhne и др. *одбацују цио текст*, јер тобоже не потиче од Флавија, него му је подметнут.

Кад прочита човјек и доказе и једних и других, долази до тог увјерења, да немају ни једни ни други право, него да је Јосиф Флавије заиста на том мјесту споменуо Христа и Хришћанство, само су неки

*) „Τίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ἰησοῦς, σοφὸς ἀνήρ, εἰ δὲ ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή. Ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητής, διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν ἡδονῇ ταληθῆ δεχομένων. Καὶ πολλοὺς μὲν Ἰουδαίους, πολλοὺς δὲ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο. Ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν. Καὶ οὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου, οὐκ ἐπαύσαντο οἱγε πρῶτον αὐτὸν ἀγαπήσαντες. Ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραι πάλιν ζῶν, τῶν θείων προφητῶν ταυτά τε καὶ ἄλλα μυρία θαυμάσια περὶ αὐτοῦ εἰρηκότων. Εἰς ἔτι νῦν τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένων οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῦλον“. — Antiquit. XVIII. 3, 3.

дијелови доцније интерполирани. Јер на пошљетку тешко је вјеровати да је Фарисеј Флавије написао ове реченице: *„мудар човјек, ако га довиште смијемо човјеком назвати“*, *„био је учитељ оних људи, који истину радо примају“*, *„јер се и опет трећи дан појавио жив као што су то и још хиљаду другијех чудноватијех ствари о њему унапријед рекли.“* — Та тим би он порјекао и осудио своју јудејску вјеру и признао божанство Исуса Христа, а то је невјероватно, јер је познато, да се Флавије није никад покрстио и да он у Исусу није гледао правог него лажног Месију, који је на крсту умро. Он је са осталим Јудејима очекивао Месију, ослободиоца испод римског јарма, који ће овладати цијелим свијетом и све народе подвргнути под власт избраног народа. Такав Месија, који обећава *небеско*, а не *земаљско* царство, није требао саможивом, лукавом фарисеју Флавију!.. Осим тога познато је и то, да је Флавије био удворица, који је волио да се додвори моћнима, а особито да буде у милости код цара, па је невјероватно, да би он овако симпатично писао о Христу и Хришћанима, које су Римљани тако мрзили, па почевши од Нерона и гонили. Особито кад му је познато било, да ни чланове царске куће нису штедили, ако су се покрстили и симпатисали са Хришћанима, као што је био случај са Т. Флав. Клеменсем братићем цара Веспазијана, кога је Домицијан осудио на смрт, а жену му Флавију Домицилу прогнао на острво Пандатарију.

Да заиста Јосиф Флавије није могао овако што написати, свједочи нам и *Ориген* (185—254) који у свом дјелу „*Contra Celsum*“ (I. 47) овако говори од ријечи до ријечи: Јер Јосиф у XVIII. књизи својих „Јудејских Старина“ свједочи о Јовану, да се појавио као крститељ и да је обећавао опроштај гријехова онима, који се крсте. Па он исти *ма да није признавао Исуса као Христа* (ἀπιστῶν τῷ Ἰησοῦ ὡς Χριστῷ) истражујући узроке пропасти Јерусалима и разрушења храма, требао је рећи, да је то народу проузроковало ровење против Христа, јер су убили претсказаног Христа — ипак и против воље његове није далеко од истине она његова тврдња, да је ово снашло Јудеје као освета (казна) за Јакова Праведнога — који је био брат Исуса названога Христа — пошто су њега (Јакова), ма да је био најправеднији, убили.. Те дакле ако вели, да је пропаст Јерусалима снашла Јудеје баш због Јакова, зар не би прије било рећи, да се то догодило због Христа, чију божанственост посвједочавшу толике црквене општине, које се одвратише од мноштине гријехова и приљубише се Створитељу и чине све по његовој вољи.“

Још на два мјеста се и опет позива Ориген на Флавија чудећи се, што Јакова, брата „Исуса названог Христа“ толико уздиже као

праведника и пропаст Јерусалима наводи као одмазду за убијство његово, а нашег Исуса ипак неће да призна као Христа, Месију... Καὶ τὸ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι τὸν Ἰησοῦν ἡμῶν οὐ καταδεξάμενος εἶναι Χριστόν... — Comment. in Math. tom X. c. 17. — Contra Celsum II. 13. fin.

Дакле из овог се јасно види, да Јосиф Флавије није могао говорити о Исусу као очекиваном Месији, јер онда Ориген у истини не би нарично рекао о њему *„да не признаје Христа“*, него би га у борби својој против Целза још употребио у своју корист као Јудеја и савременика св. апостола.

Осим Оригена имамо још једног класичног свједока, који нам свједочи, да Флавије није могао рећи о Исусу „То је био Христос“ — наиме *св. Јероним* (346—420) који је, преводећи Флавија са грчког на латински, тај дио у тексту превео овако: *„et credebatur etiam esse Christus“* т. ј. да су многи Исуса *држали за Христа* (De viris illustr. c. XIII.). — Дакле вјероватно је да је *овако* гласио оригинал у Флавија а не као напред; или што би још ближе било истини, ако сравнимо ово мјесто са другим, наиме *Antiqu.* XVIII. 5, 2, гдје стоји »τὸν ἀδελφὸν Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ,« морао је оригинал гласити овако: »ὁ Χριστὸς ὁ λεγόμενος οὗτος ἦν«, т. ј. *„то је био такозвани Христос“*.

Кад сад скупимо све што смо рекли о напред цитираном тексту Флавијевом излази, да исти истина *није у својој цјелини* вјеродостојан, али *у битности својој јесте*, те по томе, да је тај текст у своме оригиналном облику овако могао изгледати:

„У то доба појави се Исус; чинио је дјела задовољавајућа и многе је придобио за себе и Јудеје и Јелине. То је био такозвани Христос. И њега, кога је Пилат на тужбу наших првих људи осудио на крсну смрт, они који су га прије љубили, нису ни онда престали љубити. И још ни данас се није угашено род названи по њему Хришћани.

Остало све је, по свој прилици доцније од хришћанскијех преписивача интерполирано.

Али да неће за овакав, сад наведени, текст рећи коготод, оно што је рекао протестантски писац *Schürer*: „Sehen wir uns nun die also beschnittene Stelle an, so finden wir, dass so gut wie nichts bleibt: ein paar nichtssagende Phrasen (Geschichte des jüdischen Volkes im Zeitalter Jesu Christi, 2 Aufl., Leipzig 1890—I. Th. 458) т. ј. да нам овака свједоџба Флавијева о Христу и Хришћанству не вриједи ни потуре.

Ко тако мисли, тај је са Ширером заједно на кривом путу — и овакови текст има своје велике важности. Истина оваково свједочанство није *pro Christo*, али је *de Christo* и то из *првог вијека*, које

нам свједочи, да је Исус заиста дјелао јавно у Палестини за вријеме Понтијског Пилата; да га је многи и многи Јудеј и Јелин признавао за истинитог Месију; да га је Пилат заиста, присиљен од јудејских главара, осудио на крсну смрт, па ипак да су многи и на даље остали као његови пошљедователји, па шта више да и на даље постојаху.

Ово је једно врло важно свједочанство, јер у свему потврђује исказ св. писма као што вели и протестански писац *Müller*... es darf nicht ganz verworfen werden. Es ist ein *glänzendes Wahrheitszeugniss* für die volle objectivität der evangelischen Berichte über den Process Jesu Christi, es legitimiert die Synoptiker... (Christus bei Josephus Flavius 2 tufl. Insbruck. 1895—стр. 56 и 57).

Но прије него што ћемо да пођемо даље, да се запитамо: како су ушла сва интерполирана мјеста у сам текст; и како то да их налазимо већ код Евсевија писца из IV вјека?

Свакако из зле намјере — mala fide — ово није учињено; него биће да су та мјеста као примједба, биљешка преписивачева била *уз текст* прибиљежена — као глосе, — па су их доцнији хришћански преписивачи, без икакве зле намјере и тенденције, мало по мало увукли и у сам текст. Такав један препис свакако дошао је до руку и Евсевију и он га је и не сумњајући ништа, употребио, а послије њега, ослањајући се на његов авторитет, и други све до XVI. вијека, када су *Hubert Gifanius* и *Lucas Osiander* устали против тог дијела код Флавија, проглашујући га као тенденциозни фалзификат.

Мислим, да неће бити без интереса, ако споменемо овдје, да у споменутом дјелу Флавијевом — Јудејске старине — има трага о Св. Јовану Крститељу, Претечи Христовом и Јакову млађем, брату Господњем.

(Наставиће се.)

О свеопћем потопу.[1]

— Н. П. Рождественскій. —

Превео: *Сава Петковић.*

Библијска прича о свеопћем потопу (Быт. VI. и VII.), којим се по библији, завршује првобитна историја рода човјечјег, а започиње нова ера у животу човјечанства, спада у ред оних прича, против којих се најжешће окомила рационалистичка и скептичка критика. Најглавнији повод за одрицање достављерности ове приче дао је рационалистама и скептицима обим потопа, како се у библији црта или његова свеопћенитост; но с тим уједно подвргавају се критици и сумњи и

[1] Из књиге: „Христіанская апологетика“ (Спб. 1893.) Томъ II. стр. 320—335.

друге незнатније тачке библијске приче, као што су: прича о Нојеву ковчегу, о укрцавању животиња у њега и т. д. Признавајући да у основи библијске приче о потопу лежи старо предање о фактичкој геолошкој катастрофи, која се у незапамћеној првобитној епоси догодила, усиљава се скептичка критика с једне с стране да, колико је год могуће, умањи геолошки значај библијскога потопа, — и ако овећег, али свакако не свеопћег потопа. С друге стране стари се новија негативна критика, која се ослања на природне науке, да библијскоме потопу на супрот стави т. зв. „*ледени период*“, као много старији геолошки феномен, који је и дуже трајао и више обухватио, него библијски потоп. Услиед тијех и сличних негативних тежња новијег времена, изложена је библијска прича о свеопћем потопу великим нападајима. Њу је скептицизам спустио у ред оних басана и мита, код којих се на незнатно зрно фактично историјске истине нахватала у току времена маса фантастичких увеличавања и легендарних ситница.

Према томе хришћанска апологетика треба прије свега да разјасни онај значај, какав има библијска повијест о свеопћем потопу за хришћански поглед на свијет, затим да изнесе главније научне резултате, који служе за потврду ове истине. Ову задаћу ми ћемо се потрудити да испунимо, не упуштајући се у рјешавање свијех спорних питања, која су изазвале разноврсне поједине тачке библијске приче о потопу.

Библијска прича о потопу не спада, по своме значају у ред оних појединости, какве сретамо у историјским књигама св. Писма и које немају битног значаја за цио библијски и хришћански поглед на свијет, као на примјер што су неки хронолошки указни на ове или друге поједине догађаје и т. д. Са одрицањем истине и доставерности њене покреће се уједно са свога мјеста и темељни крајеугаони камен цијеле библијске историје по којој су од Ноја и синова његових постала сва садашња племена. Осим тога библијска повијест о свеопћем потопу има важан значај и са хришћанско-догматске тачке гледишта. Повијест та не припада броју старозавјетних повијести о ма каквим појединим историјским фактима, с којима не стоји у непосредној свези какво било догматско хришћанско учење. Напротив, са свеопћим потопом стоји у најтјешњој свези хришћанско учење о непрекидном продужењу рода човјечјег од Адама преко Ноја и о јединству човјечјег рода. Особиту пак важност библијској причи о свеопћем потопу у очима сваког хришћанина, који вјерује, даје то, што истичу ове приче не само у опћим њеним основима, него и у многим појединостима њеним (ма да и не свима), потврђује сам Исус Христос и примају за не-

сумњиву истину Његови апостоли. Са свеопћим потопом, као несумњивим фактом, упоређивао је Исус Христос Свој будући долазак ради свеопћег суда. „Као што је било у вријеме Нојево, — читамо ријечи Спаситељеве у јеванђелиста Матеја, — тако ће бити и долазак Сина човјечјег. Јер као што пред потопом јеђаху и пијаху, женьаху се и удаваху до онога дана кад Ноје уђе у ковчег и не осјетише док не дође потоп и однесе све, тако ће бити и долазак Сина Човјечјег“ (Мат. 24, 37). У апостолским се посланицама такође често говори о свеопћем потопу као о догађају, који се заиста збио. Св. Апостол Петар у I-ој посланици (3, 20), упоређујући хришћанско крштење са спасењем Нојене породице од потопа, говори: као што „некад у вријеме Нојево кад се грађаше ковчег, у коме мало, то јест осам душа, остаде од воде; тако и нас сада спасава крштење ... васкрсењем Исуса Христа“. О поплави првога свијета водом говори апостол Петар двапут и у II-ој својој посланици (2, 5; 3, 6). У посланици св. апостола Павла Јеврејима спомиње се такође о потопу. „Вјером, говори апостол, Ноје, примивши заповијест и побојавши се онога што још не видје, начини ковчег за спасење дома својега, којим осуди сав свијет, и поста наљедник правде по вјери.“ (Јевр. 11, 7).

Рационалисте говоре, да су се Исус Христос и апостоли (ма да су у то вријеме сами могли не признати ову причу за истиниту у свима појединостима) прилагодили погледима својих савременика — јудеја на библијску причу о потопу, када су спомињали потоп, или сравњивали с њим, као са праобразом, ове или оне појаве и установе. Но Христос и његови апостоли били су учитељи *истинити* и ради тога нијесу могли жртвовати истину, да угоде погледима савременика, који су тада владали; нијесу могли цитирати легендарну причу о потопу, ако је она таква, за доказ правосуђа Божјег и тумачење спасоносне снаге крштења и будућега свеопћег суда над свијетом.

У питању о томе, у каквом смислу треба схватити свеопће значење библијскога потопа, да ли у смислу геолошком, или само антрополошком, т. ј. да ли је библијски потоп свеопћи у томе смислу, што је он покривао сву површину земаљске кугле, или у томе, што је само у валима његовим погинуло цијело допотопно човјечанство осим породице Нојеве, у томе се питању показују у кругу савремених западних богослова неједнака мишљења. Неки од њих, који се више или мање приближују рационалистичким погледима на библијски потоп или се старају да те погледе доведу у склад са библијским учењем мисле да се може у томе питању уступити нешто у корист рационализма. Они допуштају, да је библијски потоп могао бити не по свима

мјестима на цијелој кугли земаљској, него да је могао захватити сама она мјеста и крајеве, који су били насељени препотопним човјечанством. Како они битну страну библијске приче о потопу признају само у томе, што се у њему наноси на видик казна Божја, која је постигла препотопно човјечанство за неваљалство његово, то радо жртвују у корист рационализма геолошку свеопћенитост библијскога потопа. Да ли је овај потоп, као геолошка појава, био свеопћи и по цијелој земљи, — то је њима сасвијем споредна ствар; највећу важност дају они само тој библијској истини, да су потопом истребљени са лица земље сви људи, који су до тога времена живјели на њој, осим праведнога Ноја са породицом[1]). Но то уступање у корист рационалистичкога погледа на библијски потоп неумјесно је већ за то, што оно ипаколико не постиже своју сврху — да помири библију с рационализмом. Рационализам, као што је горе примјећено труди се, да умањи библијски потоп до степена мјестимичне, дјеломичне поплаве. Да би се тој тежњи његовој удовољило, потребно би било сагласити се не само с тим, да библијски потоп није обухватио сву земљину површину, него и с тим, да је до потопа био људима насељен само незнатан дио земље. Но с тим се не може сагласити ни Библија, ни наука. Библијска се прича о потопу управо и почиње показивањем на размножавање рода човјечјег (Быт. 6, 1.) у препотопном перијоду, а по научним, премда на претпостављама основаним, рачунањима (но нелишеним вјероватности), размножавање то није могло бити баш веома незнатно. Шта више по једном рачунању, по коме се садашње расплођавање људи узима као мјерило за размножавање људи у првобитној епоси, дошло се на такав закључак, да је у току 1500 година, — т. ј. у току онога размака, који је по датима библијске хронологије протекао од створења свијета до потопа, — насељење земаљске кугле, које је произашло од једне првобитне човјечје чете, могло премашити 1000 милијона људи[2]). Ако у ствари и није била бројност препотопнога човјечанства тако велика, него је само приближно ту цифру достигла, то се и у томе случају није могао број допотопних људи смјестити на незнатноме простору земље, него је морао населити највећи простор оних дијелова земље, који су за становање, т. ј. копно. Већ по самом том, дакле, не може се на библијски потоп гледати, као на незнатну по пространству, мјестимичну поплаву. Па кад се допушта, да је потопом уништено све допотопно човјечанство, то се мора признати и то, да је

[1]) *Reusch* — „Bibel und Natur" 4. Aufl. S. 296. Ср. *Kohler* — „Lehrbuch d. bibl. Geschichte Alten Testament" S. 59.

Glaubrecht — „Bibel und Naturwissenschaft" S. 150.

он покривао сву површину земље. На таково признање побуђују сваког беспристрасног испитивача и директни библијски изрази о потопу да је он покрио сва највиша брда што су под цијелим небом (быт. 7, 19), да је тада изгинуло свако тијело што се мицаше на земљи, птице и стока, и звијери и све што гамиже по земљи (7, 21). Такови библијски изрази не дају мјеста никаквој сумњи у томе, да библија гледа на потоп као на свеопћи, не само у антрополошки, него и у геолошком смислу.

Стара геолошка школа Кивје-ова слагала се са ученьем библије о потопу; но у једној, и то веома важној, тачци не бјеше у складу с библијом. Ствар је у томе, што ондашњи геолози нијесу нашли у допотопним слојевима земље никаквих остатака људи. Неки од њих, бржи на закључивања, одлучно су тврдили, да се потоп догодио на земљи прије но што се човјек појавио на њој. Ово одрицање допотопнога човјека од стране неких геолога и била је најважнија тачка несагласности међу геологијом и тадањом теологијом у питању о потопу. Опрезнији геолози из школе Кивје-ове трудили су се да објасне узроке зашто није било у допотопним слојевима човјечијих костију тиме, што су човјечје кости, ушљед већега обиља фосфора, могле бити наложене бржем процесу трухљења, него кости допотопних животиња. Други су пак исказивали наду, да ће савременици, бржљивијим испитиваньем, моћи наћи и у допотопним слојевима земаљским ископане остатке човјечје, што се је у пошљедње вријеме на дјелу и показало У другом чему ако је и било каквих несугласица, али су оне биле од мање вриједности и лако су се дале изравнати и измирити. Беспристраснији представници геолошке и богословске науке тадашњега времена покушавали су, са већим или мањим успјехом[1]), да доведу у склад геолошко и библијско ученье о потопу како у погледу времена кад се појавио, тако и у погледу пошљедица које је произвео у земљиним слојевима. Сам се поглавица тадашње геолошке школе изразио да се библијско ученье о потопу у главноме слаже са геолошким Савремена геолошка школа Лајел — дарвинска, открившн трагове човјека у допотопним слојевима земље, уклонила је главну спорну тачку у питању о потопу међу прејашњим геолозима и богословима. Сада је геолошким испитиваньима поуздано утврђен факат, да је човјек до потопа постојао. Но што се тиче ученьа нове геолошке школе о самом потопу, то се оно у многим тачкама разилази са библијским ученьем, особито у оним геолошким списима, који хоће пошто пото да покажу контрадикцију међу библијом и науком. Главне тачке, у

[1]) Прегледа тијех покушаја види у чланку Е. И. Ловягина; „Хр. Чт." 1864. г.

којима се савремена геолошка ипотеза о потопу не слаже са библијским учењем, могу се свести на ове тезе: 1. Геологија гледа на потоп као на природну космогонијску појаву, но не као на казан Божју. Она гледа на потоп не као на више или мање изненадну катастрофу, која се по библији спремала само 40 дана, него као на колосалну, по времену продужавања, цијелу геолошку епоху. Потопу је, по учењу нове геологије, претходило постепено, врло споро снижавање температуре на земљи, које је најзад дошло до ступња слеђивања, при чему су се водене масе на површини земље претвориле у лед, који је покрио цио простор садашњих континената. Потоп је, по библијском учењу, више или мање изненада надошао и брзо одишао, међу тијем се „ледени период", по учењу геолога, веома дуго спремао и много дуже продужавао — то је трајало хиљадама година. 2. Потоп се у библији приказује као свеопћи. По учењу већине савремених геолога, водена поплава, која је претходила леденом периоду, захватила је само веће просторе садањих континената, али не сву површину земље и не — у исто вријеме. Неки се новији геолози држе додуше мишљења, да је поларни лед и снијег покривао некад сву земљску површину, чиме се уједно претпоставља да је и поплава, која је претходила образовању леда, била по свој земљи; но то мишљење не дијеле сви геолози. 2. као средиште и излазна тачка потопа престављају се у библији крајеви предње Азије. По мишљењу нам новијих геолога почетак и центар „ледена периода" била је сјеверна половина кугле земаљске са крајевима који леже ближе половима, него екватору, или чак, као што неки од савремених геолога нагађају, јужна половина зем. кугле — у тропским крајевима. 4. Савремени геолози одводе свој потоп на доисторијску епоху, дакле по њихову рачуну на неколико милијуна година натраг. Најзад 5. они с њиме не везују уништење свијех људи до потопне епохе. Из ових несагласности између савременог геолошког и старог библијског учења о потопу природно истиче питање: да ли они говоре о једном и истом предмету, другим ријечима — да ли је могуће идентификовати геолошки потоп, како га савремена геологија схвата, са оним потопом, о којем се у библији говори? Они од новијех западних богослова, који сматрају учење новијех геолога о потопу за учење у научном погледу основано и у исто вријеме желе да га доведу у склад са библијским учењем, говоре, да се „ледени период", о ком учи геологија, коначно није појавио заједно са Нојевим потопом, него се могао појавити на земљи у оном неодређеном периоду времена, када је, по библијском учењу, земља била још неустројена и водом покривена, т. ј. у оном периоду стања земљиног, о којем се говори у 2-гом стиху 1-ве гл.

Бића. Није немогуће, говоре они, да се вода, која је „у почетку" земљу покривала, ушљед постепенога снижавања температуре, замрзла и да су се тако могле на земљи појавити и оне ледене горе (глечери), о којима уче савремени геолози, премда нам о тој (леденој) фази у образовању наше планете св. Писмо ништа не саопћава, што се пак тиче Нојева потопа, о коме се у 7-мој глави књиге бића говори, то се он могао догодити већ у историјско вријеме — далеко послије створења свијета и човјека — али не као природна појава у току образовања земље, него као казан божја за безакоња прајепотопних људи. Тако измирују савремено геолошко учење о потопу са библијским они, да кажемо, богослови, који примају учење савремене геологије о потопу за пошљедњу ријеч науке. Но ма колико се усиљавали — не постизавају ипак сврхе за којом теже. Пошто савремена геологија проналази у допотопним слојевима земље разноврсне облике животиње и чак остатке самога човјека, то се, по мнијењу већине представника њених, могао потоп догодити на земљи не раније, него онда, када се у ствари завршило већ образовање земље, када су постојали већ сви услови за живот човјека и других живих бића на њој. Почетак леденога периода стављају геолози обично на свршетак т. зв. терцијерне геолошке епохе, која је далеко од хаотичкога стања земље, о којој се говори у 2-гом стиху 1-е главе књиге Бића. С обзиром на то неки од оних, који хоће у питању о потопу да измире библију са геологијом, прибјегавају „реституционалној" хипотези о стварању, по којој претпоставља: суштаствовање посебнога свијета до створења садашњега, затијем уништење његово и ново успостављење. При свем том се овај склад не постизава зато, што савремена геологија учи, да ледени период није разрушио земљу и није уништио све облике животиња и биља који су раније постојали, нити човјека.

(Наставиће се.)

Аграфе

или

незаписане у јеванђељима изреке Христа Спаситеља.

— А. Лопухинъ. —

— превео *Александар Живановић* —

[Осијек.]

(Наставак.)

Поред тих аграфа, за које имамо мање више тачних историјских свједочанстава, има још и других, који такође, и ако немамо за њих таких свједочанстава, ипак имају на себи обиљежја таких изрека, које се чувале предањем. Тако се у Безином кодексу наводи ово: »Тај дан види Христос човјека гдје ради

у суботу, па му рече: човјече! Ако знаш шта радиш, блажен си, а ако не знаш, проклет си и преступник закона». Многи учењаци сматрају ту изреку као право предање. Весткот примјећује, »да се очевидно та изрека односи на каквом фактичком догађају.« По мишљењу другог енглеског коментатора, Плумитра, та се изрека може сматрати автентичном, јер она »с напредном снагом показује разлику међу свјесним преступањем закона, који се признаје још једнако обвезним и признавањем вишега закона, који има да замијени нижи«. Фарар у своме »Животу Христовом« тврди, да је та изрека »тако снажна, тако по унутрашњем смислу правилна, да се не може на прчац одбацивати као неоригинална«. Едершајм пак у своме »Животу Исусовом« сматра те ријечи подметнутим дометком оригиналној јеванђеоској причи у јеванђ. Лук. VI. гл. 1—10 ст., гдје се говори о суботи. У споменутом Безином кодексу на Мат. 20, 28 додаје се ово опширно тумачење, које се одликује карактером варијације на јеванђеоску изреку: »Ви се старајте да растете од малога и од незнатнога до великог. Кад идете и позвани сте на објед, не сједајте у прочеље, да не би дошао часнији од тебе и прилазећи ти не би ти рекао дозвавши те: сједи ниже, па би ти стидно било. Већ кад ти сједнеш на ниже мјесто, па дође мање часнији од тебе, тада ће ти рећи дозвавши те: сједи горе и то ће ти бити корисно». Такога рода варијацију на јеванђеоску причу налазимо у Оригена у његову тумачењу на Матејево јеванђеље: Ево шта је написано у јеванђељу, које се назива по Јеврејима, — ако хоћемо да га примимо не као авторитет, већ као разјашњење нашем предмету. Други богаташ Му рече: Учитељу, какво добро требам да учиним, да живим? Он му рече: иди, продај све што имаш и раздај сиротињи, па дођи и хајде за Мном. А богаташ се поче чешати по глави, јер му се то није допало. И Господ Му рече: Па како ти велиш, да си испунио закон и пророке, кад је у закону написано: љуби ближњег свога као самог себе, а ето многа твоја браћа, Авраамови синови, иду у блатњавим ритама и умиру од глади, а твој је дом пун сваког блага, па од тога баш ништа не дајеш сиротињи? И окренувши се рече Симону, који бијаше за Њим: Симоне, сине Јонин! лакше је камили проћи кроз иглене уши, него богаташу у царство небесно« (in Math. 15, 14). Ориген наводи још једну незаписану изреку, која гласи: »Исус говори: за болесне Ја бијах болестан, за гладне Ја гладовах и за жедне Ја жеђовах«, — изрека таква, у којој је чист јеванђеоски дух. Интересантна је такође изрека, чија се доставјерност потврђује у Оригена на латинском и у Дидима на грчком језику. Она гласи: Ко је близу Мене, тај је близу огња; ко је далеко од Мене, тај је далеко од царства«. У посланици св. Игнатија Смирњанима (гл. IV.) налази се изрека јако слична тој, бар по форми: »ко је близу мача, тај је близу Богу«, и учени истраживачи, као Весткот и Лајтфут, сматрају их паралелнима, но без сумње је значење њихово различито. Посљедња изрека јесте одобравање мученицима за вјеру, а уједно уједрење, да страдање и смрт приводе ближе Богу, а прва изрека може имати тај смисао, да је близина Спаситељу способна, да као огањ чисти душу и срце од рђавих мисли и нечистих жеља, као што огањ чисти злато од нечистих примеса и по томе ко је далеко од Спаситеља, те се према томе не подвргава том огњу, који духовно чисти, тај је далеко и од царства Божјег. У сваком случају се та мисао мора извући из контекста бесједе како у Оригена тако и у Дидима. Прва тумачи те ријечи овако: »И онај, који је близу Мене, близу је спасењу, јер је он близу огњу, а онај који слуша Моје ријечи, па изврше оно што чује, тај је суд, спреман за погибао, јер

бити близу. Мене значи бити близу огња; али ако ко, из страха да будући близу Мене не буде близу огња, буде се држао далеко од Мене, да не би био близу огња, тај ће бити далеко од царства« (Orig. Hom. на Јер. 20, 8).

Исто тако јасно тумачи ту изреку и Дидим: »Господ је страшан, јер Он казни оне, који Му се противе. Онај, ко се приближује Њему, кад је примио божанствену науку, па затим грајеши, налази се близу огња. Зато Спаситељ говори: »Ко је близу Мене, тај је близу огња, но ко је далеко од Мене, тај је далеко од царства« (Didym. на пс. 78, 8). Изрека је та према томе слична многим оним јеванђеоским изрекама, у којима се истичу двоврсне пошљедице општења с Христом, као и духовног јединства с Њим у еухаристији, која је једнима на спасење, другима на осуду. *У* »Апостолским установама« читамо још и ову незаписану у Јеванђељу изреку Спаситељеву: »Тешко онима, који имају, а лицемјерно узимају још од других, који сами себи могу помоћи, а опет желе, да узму од других, јер сваки ће дати одговор на дан суди«. Та је изрека као допуна или разјашњење јеванђеоској изреци »ономе који пште, подај« и ради тога је неки учени истраживачи сматрају оригиналном. *У* »Правилима светих Апостола« приписује се Спаситељу још и ова изрека: »Слабо нека се спасе силним«. На жалост мало има тврдог основа, да се та изрека призна оригиналном, па ипак она изгледа сасвим таква и на сваки начин ју је могао изговорити божанствени Љечник душа и тијела, Који је дошао да исцијели немоћне и слабе, Он, Који је, и ако богат, постао ради нас сиромах, умро за нас грјешне и послао за духовно окрепљење немоћном човјечанству Своје ученике и Апостоле, који су били немоћни, а Он их је начинио силнима духом.

Неколико изрека, које се приписују Христу, сачувано је најпослије у Корану и у опће у муслиманских писаца; но оне су још даље од правог јеванђеоског карактера, ма да има и међу њима изрека, које се одликују особитом мудрошћу. Таква је н. пр. изрека, коју цитира Шаф из Корана: »Ко се сили да буде богат, тај је сличан човјеку, који пије морску воду. Што је више пије, тим осјећа јачу жеђ и неће престати никада пити, догод не погине«[1]). Но при свој дубљини свога смисла та нас изрека сјећа на обичне изреке источне мудрости и по томе се једва може и назирати у њој какав остатак специјалног хришћанског предања.

Ето то је све, што је досад познато било о аграфама и скоро се пије ни очекивало, да ће се наћи какав нов извор изрекама те врсте. Но у нашем вијеку који је постао већ славан са многих открића у области споменика старе писмености, могућа су велика изненађења сваке врсте. Многобројним споменицима старе хришћанске писмености, који су нађени у пошљедњим годинама, као што су: »Учење дванаесторице апостола«, »Петрово јеванђеље«, „Дјела филозофа Аполонија« и др., додат је 1897. нов споменик, који је при том од врло велике важности, јер нас и својим садржајем и спољашњошћу својом одводи у други вијек хришћанске ере и обећава, да ће бацити свјетлости и на још не довољно разјашњену у научном смислу историју постанка канонских јеванђеља. Тај новопронађени документ, који је у ученом свијету већ добио технички назив: Λόγια, т. ј. »изреке Исуса Христа«, садржи у себи читав низ изрека Спаситељевих, које се морају рачунати у аграфе, јер се оне или сасвим не налазе у канонићким Јеванђељима или се пак битно разликују од јеванђеоских изрека. Мјесто на коме

[1]) Schaff, History of the Chr. Church, I. pp. 162—7, гдје се опше говори о аграфама.

је откривен тај нови споменик хришћанске писмености, јесте Египат, који је дао већ тако много писмених драгоцјености ученом свијету и који још много тога обећава. На крају либијске пустиње, на 200 врста јужно од Каира поред њиских брекуљака, покривених црјеновима римског и старог аранског глињаног посуђа, налази се мјесто гдје је некад био велик град Оксиринх. По свему се види, да је град некад био у сваки, но кад су га освојили Араши, брзо је почео опадати и данашњи остатак од њега — Бенеса просто је село. Тај некад славни град Оксиринх привлачио је на се пажњу наученьака и у зиму 1897. г. предузму копање у њему чланови енглеског »Друштва за истраживање Египта«, а резултат је био, да су открили силне папирусне свитке, те су осим 150 свитака, преданих египатској влади, отправили били у Лондон за Британски музеј још пуних 280 сандука са свитцима. Међу тим свитцима, осим почетка Матејева јеванђеља, нашли су један издеран лист, који је одмах упао у очи са своје необичне садржине. На том су листу на грчком језику изреке, које се приписују Исусу Христу, а уз то такве, којих нема у четворојеванђељу. Јасно је, да су то нове »аграфе«, које су дотле тако брижљиво мрву по мрву купили из разних извора. Учени истраживачи су дакако с радошћу прионули око тог новог споменика, који су обелоданили у красном и за свакога приступачном издању енглески наученьаци Гренфел[1]) и Хент[2]).

(Настављиће се.)

Пошљедњи дани живота Пилатова, који осуди Христа на смрт.

— Од протој. **А. Ковачицкога**. —

— Превео протопрезвитер *Ј. Петровић*, кр. проф. и катихета у Загребу. —

Изложена овдје у преводу повјест: »Пошљедњи дани живота Пилатова, који осуди Христа на смрт«, црта нам, какве су муке савјести мучиле Пилата, који осуди проти своје савјести Праведнога. Пошљедњи дани живота Пилатова говоре не само судијама, који имају дужност да суде свакоме по правди, већ и свакоме човјеку, ово: »никада не пријећај живога у теби духовнога чувара и судију, — никада не ради проти своје савјести; у противном случају мучиће те грижа савјести, која ће отровати у теби свако задовољство у животу«. Није се тешко уљерити, да већ у садашњем животу може окусити задовољство, какво је могуће у свијету, само онај, у кога је мирна савјест. И обратно, никаква блага овога свијета не могу дати човјеку задовољства, ако га узнемирује савјест.

Историја страдања Господа нашега показује, да Пилат није спадао међу заклете непријатеље Спаситељеве. Он, не желећи предати Спаситеља на смрт сад Га извињава због оних пријеступа, ради којих су га оптужили Његови противници и увјерава народ о Његовој невиности; сад жели, да се Спаситељ ослободи

[1]) Λόγια Ἰησοῦ. Sayings of our Lord from an early Greek papyrus. Discovered and edited, with translation and commentary by B. P. Grenfell and A. S. Hunt. With two plates (Egypt Exploration Fund.) London, H. Frowde 1897. — Ову је публикацију превео на њемачки језик одмах 1897. чувени Харнак. *Прим. прев.*

[2]) Српску публику је обавијестио о логијама г. проф. Глиша Лазић једном кратком белешком у „Срп. Спису“ 1899. стр. 69. под натписом: Λόγια Ἰησοῦ. Исписавши седам логија навађа мишљење Харнака и Meellendorff-a о њима. *Прим. прев.*

ради наступајућега празника; сад дјелује на Његове тужитеље тијем, што изводи Христа пред њих и показује Га као њихова земљака, који је достојан да буде царем; сад хоће да дјелује на њихова срца, показујући народу Спасителя окрвављена; сад, не желећи да окриви Спасителя, предаје Га да Му суди Ирод, управитељ Галилеје. Но све то ништа не поможе: главари јудејски рекоше Пилату, ако не осуди Исуса на смрт, да га сматрају за непријатеља кесарева и они ће се обратити на самога императора са тужбом. При томе треба узети у обзир и то, да је тада био императором Тиверије, човјек у највећем степену сумњив и жесток. Код њега је био најбољим управитељем онај, који је строжије казнио људе. Пилат је јасно видио, ако не осуди Христа, да ће Тиверије казнити смрћу њега. Али, и осуђујући Спасителя да се разапне, он је умио руке пред народом за знак, да признаје Спасителя невиним.

Без обзира на то, савјест његова није била мирна; он је осудио Христа невина, против своје савјести. И ево она му не да никако мира, мучи га. Ако је њега поставио император зато, да кори кривце а брани невине, дужан је био бранити Спасителя. Пријатље јудејских старјешина нијесу требале да га скрену с пута правде. Узимимо, да би он, да је сачувао живот Христов, као у немилост императорову и лишен био својега мјеста, али би се он тада наслађивао потпуним миром савјести, и Бог би га наградио за његову енергију у такову вршењу својих дужности. Но зато, што је радио против своје савјести, за кратко вријеме лишен је био свога мјеста и потпао је под ову моралну муку, која се описује у овој повјести.

Знајући, да је осудио Праведнога једино због притиска јудејскога народа, он устаде на Јудеје, као на узрок страшне гриже савјести своје. Пилат, пошто осуди Христа на смрт, стаде страшно гонити Јудеје. То бјеше узроком да га је римски сенат осудио на прогонство.

Правда Божја постигне прије или послије сваког преступника, богата као и убога, високога по поријеклу као и незнатнога. Не треба за то тражити много доказâ. Стеците повјерење каквог чувеног злочинца па ступите с њим у повјерљиви разговор и питајте га, што му вели савјест његова; — и он ће вам рећи, да он настоји да загуши у себи њезин неумољиви глас. Човјече! Прије почетка каква-год дјела, прислушкуј, шта ти вели савјест твоја! И послушај њезине савјете. Знај, да је савјест глас самога Бога, који не ће да ми погинемо и показује, што треба да чинимо а што не треба. Буди спреман да изгубиш све, али да само сачуваш мирну савјест, поштење, — врлину; — само у томе случају бићеш сретан.

* * *

За цара Калигуле, кад је у Вијени био претором К. Марције, јурише једном у главни град Галије, кроз побједна врата, кочије, праћене са свију страна безбројним коњаницима. Слегло се и сила народа; напослије зауставише се оне пред доста скромном кућом. Име „*Ф. Албин*“ бјеше црвеним словима написано на вратима те куће. Са кочије сађе врло брзо старац, без обзира на његово слабо тијело; он бјеше високога раста, погурен; два роба, поријеклом Јудеји, допратише га до предње собе, гдје је домаћин очекивао госта. Послије тога слуга, надзорник купалишта, приреди старцу купку, да га опере и намаже мирисном масти. Затим су запаљене биле свијеће у трапезарији и приређена би ужина. Албин бјеше у тој соби сам са својим гостом; за ужином започе се између ова два пријатеља овај разговор.

Много је времена прошло, како сам се с тобом растао, рече Албин. Осушимо коју чашицу у част нашег садањег састанка.

»Истина, већ је прошло много година!... рече старац уздахнувши, да је проклет онај дан, кад сам, послије Валерија Грација, постао управитељем Јудеје! Моје је име несретно; несрећа прогони онога, који га носи. Мој прадјед, конзул Понтиј, скиде печат непоштења са чела Римљанâ у рату са Самнитима, а ја! — ја!«

Старац подметну чашу, — и горке сузе цураху из његових очију у вино. А шта си то учинио? Неправда Калигулина навуче на те прогонство у Вијену а зашто? Ја сам читао осуду твоју у Табуларију. Префект Сирије, Вителије, твој непријатељ, окривио те је пред цезарем, да си ти казнио побуњене Јевреје, који су убили неколико знаменитих људи из обитељи Самарјанâ и да си се послије тога на гори Гаризин окружио богом Валом. Окривљују те да си жестоко поступао са Јудејима једино из мржње према њима.

»Не Албине, није, кунем ти се боговима, не мучи мене баш тако та неправда цезарева«.

»Можда си угњетавао Јудеју?«

„Нисам“.

„Можда си отимао лијепе Јудејке од њихових мужева?“

„И то нисам“.

„Можда си римске грађане разапињао на крст, као Вер у Сицилији?“

„Никако нијесам, одговори Пилат“.

„Ја сам те увијек сматрао добрим и промишљеним, говораше даље Албин; зато сам и оштро говорио против осуде, која је против тебе била написана. Сенат није био ни питан за твој рад, и ти си постао жртвом клевете Вителијеве“.

„Пријеђимо, Албине, на други разговор. Пут из Рима довде уморио ме је, разговор о тако важној ствари оставимо за сјутра. То је рајско вино изврсно“.

„Буди, Пилате, опрезан, јер врло лако опије“.

„Не бојим се ја њега, научен сам на много јача пића“.

„Чини како знаш. Но кад долазиш из Рима, реци, како стоје тамо државне ствари?“

„Не могу рећи ништа добра. Нисам познао Рима, не расте он више него пада“.

„А што ти говорили!?“

„Говорим како јест! Овдје, наравно, нечујем оних свакдањих потреса, не осјећам ни оне необичне, натприродне силе, која вуче ону страну у пропаст. Наши су богови побијеђени, наши богови падају! Нећемо данас говорити о предметима који изазивљу само грозоту, допусти да данас мислим, да су мени твоји богови благонаклони. Ноћ је — мати туге; овдје у трапезарији треба да влада весеље. Наложи слузи, да нам да те критског вина, а роб нёка ми дода сандале и намјести постељу. Страшни су ми часови у глуво доба ноћи, хајдемо завремена спавати, да рано устанемо“.

Албин пристаде, и жеља Пилатова буде испуњена. Инак, кад се Пилату приближио роб са сребрним служавником ради прања руку, он се сјети, како је, осуђујући Христа на смрт, умио руке пред народом за знак, да признаје, да је Исус Христос невин, — лице Пилатово у тај час страшно проблиједи и примјетило се, да му страшно сјећање потреса његову душу.

Сјутра-дан, — бјеше то уочи 1. августа, шеташе се Пилат у јутру рано

с Албином по улицама града Виjене, и очевидном тугом и непажњом слушаше пријатеља, који му показиваше разне дијелове града и знамените споменике.

„Нема овдје, рече Албин, ни трага царовању Алброга. — Од смрти Јулија Цезара не нападају они на град; зато је у Виjени живот миран и угодан; можеш проводити дане у потпуном миру, докле су ти богови одредили да живиш".

— Овдје, пред нама — видиш — царски двор, истина мања и не тако раскошан, као што је онај, који се налази на палатинској гори, ипак, доста простран за поглавицу, који нема овдје сталнога сједишта. Погледај лијево на њега видјети храм Августа и Ливије, и, ако сунце Јудејско није ослабило твога вида, можеш већ одавде прочитати натпис: Divo Augusto et Liviae. Даље налази се храм сто богова. Вративши се на римски пут, пођимо к обали и, дошавши до ријеке, одахнимо мало на чистом ваздуху на мосту. Виjена, као што видиш угодно је мјесто за живот; ваздух пријатан, горе, које окружују и украшују град наш, бране га од вјетрова. Ми смо удаљени 15 миља од Лијона. Родан пресијеца пут до Марзеља и Арлека; та три знамените града, по царском едикту, припадају Виjени. Благодари, Пилате, судбини, што су сви угодни градови одређени теби за проконзулство!

Албин је примјетио расијаност свога госта, који је упро свој поглед у маглу праха, што се дизаше над Роданом; кроз њу се свјетлуцаше позлаћена на коњима орма, и топот коњски допираше до њихових ушију.

— То је претор са својом свитом, рече Албин, хтијући му показати рад у амфитеатру.

— Склонимо се испред претора, рече Пилат. О да ме никада не види!

Албин и Пилат скренуше се у квиринальску улицу, да се врате кући, кад аа' гомила беспослена народа, чувши звуке трубље, појури к ријеци, да види претора с његовом војском. Пилат виђе себе изненада растављена од пријатеља, а његови брзи кораци скренуше на себе пажњу присутних, као што бива увијек кад ко иде противним правцем од оних, које води радозналост; најпослије, његова спољашњост даде повода неугодним закључцима стога, што је Пилат, боравећи дуже времена у Јудеји, усвојио јеврејске обичаје, кретњу и саму одјећу. Само његово лице, заокружене црне косе, свијасто одијело, без обзира на то што је био родом Шпањолац, указиваху у њему више Јевреја него Римљанина.

Пропустите тога жадова, викаху око њега, јер се жури на шабес!" „Младе жене", дераху се други, „чувајте своју дјецу, јер је дошао вук из квиринала!" Ухватите га и разапните на крст, довикну један оштро! Оборене главе и блага погледа измаче се најпослије Пилат из руље и дође у улицу, гдје бјеше кућа његова пријатеља. Овдје га чекаше призор друге врсти.

Он спази нечију кућу отворену, па држећи да је то кућа Албинова, брзо уђе у њу, али га спопаде ужасан страх, кад зачу у тој кући, да неко спомиње његово име као неко страшило! Господар те куће, забављен са својом породицом плетењем кошара у предсобљу, дознао је дан прије за долазак у проконзулство у Виjену једнога странца. Тек што је Пилат ступио на кућни праг, познаде га домаћин и, кад он, изненађен, изрече име Пилата, жена и дјеца, чувши то име, од страха испустише посао из руку. Пилат! заустише све дрхтећим гласом и окренуше главе на другу страну, само да не виде тога страшнога човјека, који бјеше узрок смрти Искупитељеве. У тој кући живјеше тајни исповједница вјере Христове.

(Наставиће се.)

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Освештање цркве. Његово Високопреосвештенство, Митрополит херцеговачко-захумски госп. *Петар Зимоњић*, освештао је 4. о. мј. новоподигнуту српскоправославну цркву у крају *Зупцима*, у селу *Бравеснику*.

Личне вијести. Високопреосвештени господин АЕ Митрополит сарајевски, *Николај*, вратио се овијех дана у повољном здрављу с пута, а Његово Високопреосвештенство господин Митрополит мостарски, *Петар* отишао је ради лијечења у Карлове вари.

Митрополија Карловачка.

Управитељи богословског семинара и монашког сјеменишта. За управитеља богослов. семинара постављен је ректор богослов. училишта у Ср. Карловцима вреч. г. протопресвитер ставрофор *Јован Вучковић*, а за префекте професори богословије гг. протођакон *др. Вићентије Вујић* и јеромонах *Валеријан Прибићевић*. За управитеља пак монашког сјеменишта постављен је преподобни јеромонах г. *Герасим Петровић*.

Богословски семинар и сјемениште монашке школе. Почетком идуће школске године 1904./1905. отвориће се у Ср. Карловцима богословски семинар и сјемениште монашке школе. Ови ће се заводи смјестити у два нова здања у Карловцима, која су недавно довршена. У семинару ће се издржавати богослови (у школ. 1904./1905. год. њих 25) о трошку једног дијела Текелијиног фонда и других прихода, а сјемениште монашке школе (40—45 ученика) о трошку манастирском. Исти ће ученици полазити карловачку вел. српску гимназију и мораће се обвезати, да ће по свршеним студијама примити монашки чин и посветити се једној специјалној струци практичног рада, коју му патронат монашки буде одредио према његовим способностима, а који ће бити од користи по монашки и манастирски напредак.

„Слога". Под овим насловом образовало се посљедњих дана мј. јуна о. г. у Нов. Саду друштво из бивших ученика и пријатеља новосадске срп. вел. гимназије, да међусобним прилозима и прилозима пријатеља народне просвјете омогуће трајни опстанак овом просвјетном заводу, јер фонд овога завода није ни близу толики, да се може из њега издржавати овај завод, а народни фондови у Карловцима малаксавају под теретом силних издатака на друге народне потребе, усљед чега је на позив управитеља исте гимназије правилима основано ово друштво, да буде трајан и жив извор за потпору тог завода.

Поклон дјевојачком васпиталишту у Будимпешти. Његова Светост патријарх српски госп. *Георгије Бранковић* даровао је Српском дјевојачком васпиталишту у Будимпешти, које отвара идуће школ. 1904./1905. године тамошње српско женско друштво св. Мајке Ангелине 3200 круна и обећао је да ће толику своту доживотно том заводу давати. Уједно се Његова Светост примила за врховног патрона, а преосвеш. госп. епископ *Лукијан Богдановић* за патрона, даровавши и сам том заводу 1000 круна.

У Краљевини Србији.

Споменик косовским јунацима. На Видов-дан ове год. као стогодишњем спомену српског устанка, откривен је у Крушевцу свечаним начином споменик српским јунацима, који су пре 500 година пали на Косову за »крст часни и слободу златну«. Свечаности тој присуствовао је и сам краљ Србије *Петар I. Карађорђевић*, а народ из Србије и других крајева искупио се у великом броју да ода почаст погинулим јунацима и окријепи се новом снагом и надом за бољу будућност српску.

Нове књиге и листови.

Извјештај о православном богословском заводу у Задру за школску годину 1903—1904. Година XXV.—XXVI. Задар. Штампарија Шпире Артоле 1904. Стр. 78. — *У* овом извјештају на првом мјесту налази се лијепо разрађен »Увод у Катихетику« по предавањима професора *Милоша Парежте*. Наставних снага у обје школ. године било је 8. Питомаца у год. 1902./1903. било је свега 37, од којих је апсолвирало у истој години 8 у школ. год. 1903./1904. било је питомаца богословских 42, од којих је апсолвирало њих 16. Приправника за богословију у гимнасији у Задру било је у год. 1902./1903. њих 20 а у школ. 1903./1904. год. 17 *У* гимнасији у Котору пак у школ. 1902./1903. год. њих 6 а у школ. 1903./1904 год. 5.

„Просвјета“. Друштво за помагање Срба и Српкиња ђака из Босне и Херцеговине, што има своју средишњу управу у Сарајеву, издало је свој извјештај за годину 1902./1903. из кога се види, да је то друштво имало 38 добротвора, 488 утемељача, 2830 помагача, свега: 3356 чланова, који су уплатили до 31. авг. 1903. г. 76.792·98 К и добровољних прилога: 3010·81 К. Издавање је било: 26.383·25 К. Вишка је било на 31. авг. 1903 свега: 53.420·54 К. Како садашњи број »Просвјетиних« чланова не може потпуно задовољити, а да би се племенитој српи друштвеној одговорити могло, упозоравамо и овом приликом нашу браћу свеће-нике, учитеље и трговце на ову хуману установу, да је што више омиле и распростране у нашем народу, како би се тако и број чланова што више умножио, да би и друштво могло што боље својој истакнутој српи одговорити.

Разно.

Шта ћемо и куда ћемо с ђацима кад школу свршс? Шаљите дјецу у трговину и занате. На свршетку школске године многи родитељи и учитеља мисле: куда ћемо са добрим ђацима, на којима се види, да би могли временом бити честити и напредни људи. Хвала Богу и зато нам је сад лакше него прије. Шаљимо их у свијет, на изучавање корисних заната и послова, да стеку у свијету праве свјетске вјештине, мудрости и разума, па да послије у свој крај као углађени и умјешни људи врате, па да теку, да лијепо живе, и да својој породицу што боље помажу. *У* сваком нашем мјесту има угледних и имућних странаца, који су као

шегрти у свијет на занат отишли, послије као калфе к нама дошли, па у нас и остали, па су сад вриједне и чувене газде. Зашто не би и наша ваљана, домаћа дјеца измалена у свијет одлазила, па кад се као изучени људи у свој крај врате, нека они — мјесто странаца — буду прави угледни и имућни грађани.

Зато опоминьемо све родитеље, учитеље и свештенике, да се за времена побрину, да упуте све своје добре ђаке у свијет, у најбољу живу школу, а за добра и сигурна мјеста код угледних господара ваља се пријавити Српском друштву Привреднику у Загребу.

Читула.

Петар Ђенић, протопрезвитер, прави члан — савјетник митропол. конзисторије бањалучко-бихаћке, посједник златнога крста с круном за заслуге, преминуо је 15. јуна т. г. послије дугог и тешког боловања у својој 50-ој години живота, а 23-ој свећеничке службе.

Покојни протојерej Петар рођен је год. 1854. у Дервенти, гдје је и основну школу свршио. Богословско образовање стекао је у бившој бањалучкој богословији, по свршетку које је дјеловао као учитељ на српској школи у Дервенти четири године дана на опће задовољство.

За вријеме рата између Србије и Турске отишао је са осталом браћом и борцима за слободу у братску нам Србију и наш млади тада Петар, те се 76-их година на Ђунису, Шуматовцу и Делиграду борио у редовима српских добровољаца за српску независност и слободу. По свршетку српско-турског рата до коначног повратка у своју домовину Босну, послужио је и браћи нашој у Војводини као српски учитељ у Сријему пуне четир године дана.

Тежња за домовином принуди врлог нам покојника, да се год. 1881. поврати у Сарајево, гдје исте године буде рукоположен за ђакона од благопокојног митрополита Хаџи Саве Косановића. У својству митропол. тајника и ђакона служио је покојни Ђенић до г. 1884. и као катихета на тадашњој српској полугимнасији у Сарајеву. Исте године на сопствену жељу буде рукоположен за пресвитера и намјештен за пароха у Зеници, гдје је покојник стекао много заслуга око подизања тамошње нове српско-православне цркве.

Год 1885. по потреби службе, а по претходном избору од стране српско-православне црквене општине сарајевске поново је дошао у Сарајево, и то за пароха. Год. 1886. пређе у државну службу за катихету на вел. гимназији сарајевској на коме мјесту остане до год. 1899. када буде постављен за конзист. савјетника при конзисторији дабро-босанске митрополије. Устројењем нове бањалучко-бихаћке митрополије највишим царским рјешењем буде премјештен из Сарајева и додијељен на службу при ново устројеној бањалучко-бихаћкој конзисторији, у којој је служби пробавио све до своје смрти.

Врли покојник је у доста кратком земаљском животу свом дјеловао за интересе српског народа свога преко 30 година дана. Он је умножио од Господа

му подијељени му таланат; он је као дугогодишњи наставник био луча у расаднику просвјете српске; он је као ревносни служитељ олтара Божјег био будна straža »дома Израиљева«, неуморни сарадник у винограду Господњем, а као српски патриота храбар борац за слободу.

Светао је и у опће био живот покојников. Њега су красиле све људске, свећеничке и патриотске врлине. За његов труд и ревносну свећеничку службу одликован је покојник од стране црквених власти г. 1892. протојерејским саном и достојанством, а од Његовог Величанства, општељубљеног нашег господара цара и краља Франца Јосифа I. год. 1898. златним крстом с круном за заслуге.

Покојник је како међу својим друговима тако и у свима круговима, у којима се кретао, стекао је особито уважење са љубави и доброте своје.

При опијелу учествовало је 15 свећеника и 2 ђакона. Осим тога присуствовали су опијелу и спроводу преставници свију власти у Бањалуци, многе корпорације, школе, пјевачко друштво »Јединство«, и многобројно грађанство.

У име епархијских власти опростио се са покојником у цркви конзист. савјетник бањалучко-бихаћки прем. г. јереј Александар *Јовановић*, изнесавши у кратким цртама живот и рад покојников. *У* име свећенства пак опростио се са покојником на гробљу парох бањалучки прем. г. Светислав *Давидовић*.

Нека је врлом покојнику лака црна земља и вјечан му помен међу нама!

† Цвијо Милановић, парох Поточански (протопрезвитерат приједорски) преминуо је послије дужег и тешког боловања, у 45. год. своје свештеничке службе, 8. јуна о. г. Бог да му душу прости!

Јавна захвалност.

Српској добротворци, госпођи Марији удови Васе Јакшића из Дервенте, која поклони друштву „Просвјети“ у Сарајеву и „Привреднику“ у Загребу К. 40.128.50.

Благо земљи и народу гдје се старији брину о млађима; гдје старији људи стварају погодбе, да они млади насљедници, што ће данас-сјутра заузети њихова мјеста, науче се мудрости, ваљану раду и честитом животу. *У* тој ће земљи завладати срећа и народ у њој биће једном напредан и снажан.

Срби из Босне и Херцеговине тек од скора почеше живље радити на заједничком свом добру. С поносом можемо рећи, да Срби у овим земљама не жале труда ни пожртвовања само да помогну својој омладини, да се образује и у свему оном упути, што ће по њу и по наш народ једном бити корисно и спасоносно.

»Просвјета« као опште српско удружење, стекла је широм Босне и Херцеговине своје пријатеље, помагаче и сараднике. Томе само може се и захвалити што ово српско удружење овако лијепо напредује и овако утјешно врши своју тешку задаћу. Ми се уздамо да ће »Просвјета« још сјајније напредовати и њено

благотворно дјеловање да ће се још више проширити; то нам гарантује здрава и будна свијест српског народа у Босни и Херцеговини.

Огромни народни значај »Просвјете« добро схваћају и дичне Српкиње. Можемо се поносити што су већ три узорите српске жене основале фундације за »Просвјету«, из којих ће се васпитавати, подизати, помагати и упућивати у правом људском раду и животу српска младеж. Прву фундацију основа госпођа Данка Савић из Сарајева, другу покојна Јованка Фуфић из Травника а трећу у најновије вријеме госпођа Марија Јакшић из Дервенте.

Супруг врле добротворке, покојни Васа Јакшић, био је примјеран и надарјљив посленик. Он није учио школа, али је својом природном памети, бистрином снажном вољом и непрекидним трудом знао стећи и велико имање и углед међу људима. У народним пословима покојник се тако истакао, да су га изабрали у Сл. Броду, гдје је трговину држао, за предсједника Српске кредитне Задруге, за коју је он највише и учинио да се оснује.

Покојни господар Васа имао је двије врлине: знао је поштено зарадити и своју тековину мудро сачувати. Није он само зато штедио да има што више нагомилано блага, него зато да помогне код Срба оно што је добро и корисно. Сваки напредан покрет код Срба, покојника је одушевљавао и он се свему што је Србе снажило, искрено радовао. Текао је и штедио, да са тим што јаче подупре оне српске установе, које су за то основане, да Србе подигну и ојачају умно, културно и привредно.

Пред своју смрт честити господар Васа у здоговору са својом супругом ријешио се, да заложи двије фундације: једну за друштво »Просвјету«, која се стара, да изведе на прави пут што већи број српске омладине, која похађа разне просвјетне заводе и иде у свијет на изучавање ваљаних заната и других привредних послова; другу за друштво »Привредник« у Загребу, које својим добро схваћеним и смишљеним радом неоцијењена добра доноси српском народу Племенита госпођа испунила је своју и покојникову жељу и положила је у загребачкој Српској Банци за »Просвјету« К 20.064.25, а толико исто и за »Привредник«.

Великој својој добротворци »Просвјета« исказује у име сиромашних ђака и привредног подмлатка најтоплију захвалност. Српски ђаци и шегрти о којима ће се »Просвјета« подједнако старати, спомињаће вазда знамените своје добротворе: племениту госпођу Марију Јакшића и њеног супруга, господара Васу. То сјећање благодарне српске сиротиње највиднији је споменик, што су га могли себи подићи ти узорити супрузи. Благо народу нашем док буде у њему тако врсних Срба и Српкиња. Живила нам још дуго знаменита добротворко и хиљадиле нам се таке мајке српске сирочади и тако разумне Српкиње!

Из девете редовне сједнице главног одбора друштва »Просвјете« држане 31. маја 1904. у Сарајеву.

Подпредсједник:
Васо Н. Савић

Тајник:
Ш. Грбић.

Званични огласи.

Консисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 239./I. aö 1904. 1—3

Едикт.

Позива се овим Стеван Угљешић, син пок. Павла, из Старог Вуковара у Славонији, сада непознатог боравишта, против кога је супруга му Марија рођ. Хајнал, родом из Футока, сада у Мостару, поднијела код ове Консисторије као Духовног Суда молбу за развод брака, да у року од четири мјесеца, рачунајући од првог увртења едикта у овом листу, овој Консисторији као Духовном Суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута бракоразводна молба с њим у претрес узети могла. јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутога рока поставити званични заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати. Из редовне консисторијске сједнице.

У Мостару, 19. јуна 1904. год.

Српска православна АЕ. Митрополија Херцеговачко-захумска.

Српско-православна Митропол. Консисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 987. ех 1904. 2—3

Едикт.

Позива се овијем Благоје Бубић из Бањалуке сада непознатог боравишта, против којега је супруга му Софија рођена Стипановић из Бањалуке поднијела код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из консисторијске сједнице у Бањалуци, 27. маја (9. јуна) 1904.

за Митрополита:
Консисторијални савјетник:
А. Јокановић.

Српско-православна Митропол. Консисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 992. ех 1904. 2—3

Едикт.

Позива се овијем Јован Ђурувија из Глинице, кот. цазинске, сада непознатог боравишта, против којег је супруга му Стана рођ.

Милиновић из истог села поднијела код овог духовног суда брако-разводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако горепоменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из консисторијске сједнице у Бањалуци, 27. маја (9. јуна) 1904.

за Митрополита:
Консисторијални савјетник:
А. Јокановић.

Српско-православна Митропол. Консисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 1011. ех 1904. 2—3

Едикт.

Позива се овијем Никола Грубор из Зборишта, котар босанско-Крупски, сада непознатог боравишта, против кога је супруга му Сава рођ. Мијатовић из истог села поднијела код истог духовног суда брако-*разводну молбу, да се у року од шест мјесеци*, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако поменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из консисторијске сједнице у Бањалуци, 29. маја (11. јуна) 1904.

за Митрополита:
Консисторијални савјетник:
А. Јокановић.

Управа српско-православног манастира Озрена.

Број 81. 1—2

Натјечај.

На темељу наредбе АЕ. и Митрополије Зворничко-тузланске од 25. јуна 1904. број 662., расписује се овим натјечај на упражњено учитељско мјесто при српско-православној основној школи у манастиру Озрену, котар Грачаница, са годишњом платом од 1000 К, станом — једна соба у манастирској згради и огрјевом.

Изабрани учитељ дужан је ученике у сва четири разреда у прописаним предметима обучавати и сваке недјеље и празника за пјевницом појати.

Компетенти нека се манастирској управи најдаље до Преображења (6. августа) о. г. са молбом и потребним документима пријаве.

Првенство на ово мјесто имају свршени рељевски богослови и неожењени учитељи.

У манастиру Озрену, 10. јуна 1904.

Управитељ манастира:
Василије Ђуковић.

Натјечај.

На српско-православној основној школи у манастиру Дужима (Требиње) расписује се овим натјечај за учитеља. Годишња је плаћа учитељу 700 круна а уз то: стан, храна, огријев, освјетљење и послуга у манастиру.

Учитељ треба да је православне вјере и да је свршио коју препарандију или богословију. Поред наставе у сва 4 разреда, још је дужан поучавати дјецу црквеном појању, при богослужењу у цркви појати и у манастиру перовођа бити.

Ко жели ово мјесто заузети, нека наволи своје свједоџбе о свршеним наукама са свједоџбом о моралном владању и молбом овој управи најдаље до 15. августа о. г. (по ст. к.) поднијети.

Манастир Дужи (Требиње) 1. јула 1904. године.

Настојатељ:
Герасим Јовановић, игуман.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Број 97400/I.

Распис натјечаја.

У сјеменишту источно-православног богословског училишта у Рељеву упражњено је више питомачких мјеста, која ће се попунити почетком школске године 1904./1905. Питомци добивају у сјеменишту бесплатан стан, храну, одијело и наставу у богословским предметима, осим тога свршетком школске године примјерен путни трошак за одлазак својијем домовима преко ферија. За попуњење овијех упражњених питомачких мјеста, расписује се овим натјечај са додатком, да на то односеће се молбенице управити ваља надлежноме епархијскоме митрополиту до најзад 28. јула (10. августа) тек. год.

Молитељи морају да докажу:

1. крсним листом, да су источно-православне вјере;

2. школском свједоџбом, да су са добрим успјехом свршили осам разреда велике гимназије, односно, ако таквих молитеља неби било, да су најмање свршили са добрим успјехом 6 разреда велике гимназије у Босни и Херцеговини, односно у подручју Аустро-угарске монархије;

3. Свједочанством надлежне политичке области, да су припадници Босне и Херцеговине и да су беспрекорног понашања и неожењени;

4. Лијечничком свједоџбом, да су тјелесно и умно потпуно здрави.

Сарајево, дне 24/11. јуна 1904.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Број 97401/I.

Распис натјечаја.

Почетком школске године 1904./1905. подјелиће се неколико штипендија по 400 круна онијем ученицима гимназије у Сарајеву, Доњој Тузли и Мостару, који су вољни по свршеним гимназијским наукама посветити се свештеничком сталежу, и у ту сврху ступити у источно-православно богословско училиште у Рељеву.

Онај, који једну од тих штипендија добити жели, имаде своју са крсним листом, задњом школском свједоџбом, лијечничком свједоџбом и обвезницом (реверсом) да ће по свршеним гимназијским наукама ступити у рељевско богословско училиште, а у противном случају добивену штипендију земаљској влади у цијелости повратити — обложену молбеницу до најзад 5. јула (25. јуна) т. г. дотичној котарској области поднијети.

Обвезницу имаде осим дотичног молитеља супотписати и његов отац односно судбено постављени старатељ (тутор) а мора ита и судбено легализована бити. На молбенице без реверса неће се обзир узети.

Сарајево, дне 24./11. јуна 1904.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Сашића, Сарајево.

I. Ријеч ученицима на почетку школске године.

(Екскорта.)

Драги ученици!

Ваљан човјек и прави хришћанин почиње сваки свој рад с молитвом. Па ни ми ево нећемо да заостанемо за ваљаним људма и честитим хришћанима, него учинисмо данас дјело своје хришћанско на почетку свога рада: призвасмо Бога Духа Светог, да нам у раду помогне, да нас очисти од сваког недостатка, да можемо посао свој годишњи и задатак свој ваљано испунити.

Чиста душа ваша треба данас да полети у висине Цару небескоме, ризници сваких добара, да се заустави пред свијетлим пријестолом Бога Свевишњега, па да се искрено помоли, да јој Бог дарује од свјетлости Своје ма искрицу једну, која ће се распирити у пламен, да вам свијетли у раду вашем, да вас гријe као сунце биљку, да вас чисти као огањ злато.

На почетку нашег рада, лијепог, поносног, хоћу да вам као ваш духовни наставник изнесем пред очи у главном ваш задатак.

Лијеп је ваш рад: ништа није љепше него бити ђак! Ми смо као мала тврђавица, ограђена бедемом науке, који су вијекови зидали, изнад које прелијеју тмасти облаци свјетске несталности, свјетских брига и животне борбе. А о нас се све то одбија. Ми не знамо и не разбирамо, шта се све у свијету догађа; ми имамо свој свијет, свијет идеала, коме су путеви свијетли и посути цвијећем. Ђачка собица — то је радионица, тиха и скровита, у којој се кује судбина народа. Школска соба — то је свијетло огњиште, које пушта зраке цијелом свијету. А доба, које у том раду проведете, то је најљепше, најидеалније у животу вам, па се за то сваки радо и с пријатним успоменама сјећа увијек свога ђачког доба.

Ми смо дакле раденици, којих посао није на одмет, већ на корист човјечанству. По себи се разумије, да ће наш рад бити само тада ваљан, ако га с љубављу радимо, ако схваћамо свој посао и дужности своје. Моје је, да вас у име Цркве наше крстом светим и Јеванђељем

просвјећујем, да вас више од свију ваших старијих потичем на рад савјетима и поуком, да вас више од свију чувам од неваљалства. Па и ја свој рад годишњи почињем ево тијем, што ћу да вам побројим најглавније ваше дужности ђачке, да вас одмах на кораку првом опоменем и на срце вам ставим, да пазите на себе, да не осрамотите ни себе ни својих.

Сваки је од вас толико разуман, да може схватити, зашто су га старији му послали у школу. Ваш је задатак, да се у школи изобразите, да се знањем онолико ојачате, како ћете као људи моћи заузети достојан и пристојан положај у људском друштву. А чим сте ступили на школски праг, морали сте као озбиљни младићи помислити у себи: ја узимам сад на себе частан задатак, да ударим темељ свом будућем животу, да не будем на терету ближњима, већ да својим силама користим не само себи, већ и њима; ја улазим у озбиљан рад, којим ћу показати свијету, који ме познаје, старијима својим и пријатељима, да сам достојан, да станем некад поред њих, раме уз раме, а родитељима својим, да ће имати у мени часну одмјену.

Такве озбиљне мисли морају се родити при ступању у школу код сваког озбиљног младића, а морају се понављати и у свима вама старијима, који сте већ коју годину провели под кровом школским.

Но да те мисли не остану само пусте, неостварене мисли, потребно је, да ви себи сад већ, на почетку школске године, створите слику и план свога рада годишњег; потребно вам је, да сте начисто с тим, шта се од вас очекује и шта вам ваља учинити, да дођете до своје сврхе. А сврх свега морате се завјерити себи, да ћете и вршити своје дужности тачно, с љубављу, да не будете слични оном, што је у земљу закопао таланат свој. Брзо пролази вријеме, па за час дође крај школској години, кад вам ваља показати, какви сте били у дужностима својим.

Дужности су ваше разноврсне. На првом су вам мјесту ваше хришћанске дужности према Богу, вјери и Цркви својој. У те ћу вас дужности ја упућивати у свакој прилици; оне су вам прве и најпрече. И ако њих извршите тачно, онда ћете моћи за се рећи, да сте и све остале дужности своје ваљано извршили, јер ко извршава марно и савјесно црквене дужности, то је човјек честит и морални, који не може занемарити ни осталих својих послова, јер га Црква савјетује, да у свему буде тачан и честит.

На Цркву од вас, засада још малених и нејаких синова својих, захтијева, да поштујете уредбе њене, да извршујете заповијести њене, да похађате марљиво богослужење њено, да слушате марљиво науку

и науку њену. Једном ријечи она тражи од вас, да јој будете стална и послушна дјеца, а она вам за то пружа помоћ своју, коју ви можда сад још потпуно и не сазнајете, али кад будете једном зрели људи, онда ћете тек видјети, шта риједи њена помоћ и утјеха.

Поред црквених дужности имате и дужности према свом народу, и ако још нијесте ушли у њега. Желио бих, да вам ове моје ријечи стално остану у памети: да се сјећате увијек, из ког сте народа никли и шта му дугујете. Ми смо чланови поносног српског народа, поносног са својих врлина. То нам и туђин признаје и то треба да нас кријепи и да нас уздиже. Али баш зато, што наш народ има доста врлина, славну прошлост и наду у још љепшу будућност, ви се морате чувати, да не осрамотите некад као људи свог народа, да се одродите од њега, већ да се увијек с поносом сјећате свога рода. Све што би могло штетити и шкодити лијепом имену нашега народа, ви и сад, а особито као људи, морате гледати да отклоните од њега, а бранити га морате од свих нападаја и подвала.. Вас зову задаћицом народном; ви ћете бити интелигентни људи, вође и угледни чланови свог народа, — ено ваши старији другови већ учествују у народном животу*) — па пазите, да се зарана онаквим духом запојите, који даје снаге и свјежине народним очекивањима! Скупљајте снаге, да узможете стати у свој народ, па показати, да сте и том позиву дорасли!

На те дужности ређају се и друге ваше у ужем смислу ријечи школске дужности: марљивост, пристојност, углађеност, послушност и уопће чедно понашање. Те вам дужности износи пред очи и школски ваш закон, а мени не треба у том погледу друго, већ да вас позовем и опоменем, да марљиво и савјесно вршите и те дужности, јер су и оне за ваше добро. Прије се у том закону и казнама ономе, ко те дужности занемари или прекрши прописе. И онај, ко се по невољи буде упознао с тим казнама, нека их сматра као средство за своју поправку, као љекарију, која ће га извести на прави пут. Но не дај Боже, да вас казне руководе, да испуњавате своје дужности, него треба то да чините из љубави према свом ђачком позиву и из љубави према својим старијима. Боље је, да између вас и ваших старијих влада љубав и одапост, него страх. Кад ми видимо, да ви с вољом слушате наше заповијести, савјете и науке, ми ћемо вам сами бити највећи пријатељи. Ако сте ви према нама уљудни и пажљиви, ми ћемо вам својом бригом то зацијело вратити у некој мјери.

Кад промјерите те дужности, које сам вам истакнуо, увјерићете

*) говорено на Призивању шк. год. 1903./4., кад омладина дрикаше збор. свој у Карловцима.

се, да је све то врло лако испунити. Јесте лако, али само за озбиљног младића, који води о себи рачуна, а за лакомисленог и немарног ученика дужност није лак посао ни пријатан, већ терет сињи, који га тишти непрестано и у лакомислености такав под њим стење, док се освијести, а ако не дође свијести, он и пропада, те дочека најпослије, да се школска врата затворе пред њим.

Ко врши своје дужности, тај с вољом иде у школу, ведра чела излази пред своје старјешине, радо даје рачуна о свом раду и поноси се, да може рећи, да је ђак. Ви сви будите такви, па ће вам и Бог помоћи, да постигнете, за чим идете.

Девета недјеља по Духовима.

Мат. 14, 22—34.

22. Понѣди Їисѣсъ оученики Своѧ влѣзти къ кораклю, и карити Ѥгѡ на ѳномъ полѣ, дондеже ѿпѣститъ народы.

23. И ѿпѣстивъ народы, взыде на горѫ ѥдинъ помолитисѧ. Поздѣ же сывшѣ, ѥдинъ сѣ тѣ.

24. Кораклю же сѣ посредѣ моря, клаѧсѧ волнами: бѣ бо протикенъ вѣтръ.

25. Къ четвертѣю же стражѣ нощи йде къ нимъ Їисѣсъ, ходѧ по морю.

26. И видѣвше Ѥго оученицы по морю ходѧща, смѫтишасѧ, глаголюще, ѩко призракъ ѥстъ: и ѿ страха козвиша.

27. Ѩкѣ же рече имъ Їисѣсъ, глаголѧ: дерзайте: Ѩзъ ѥсмь, не койтесѧ.

28. Ѿвѣщакъ же Петръ рече: Господи, ащѣ Ты ѥси, повели ми прїити къ Тебѣ по водамъ.

29. Ѳнъ же рече: прїиди. И йзлѣзъ йзъ кораклѧ Петръ, хождаше по водамъ, прїити ко Їисѣсови.

22. Понуди Исус ученике Своје, да уђу у лађу и напријед да иду на ону страну, док Он отпусти народ.

23. И отпустивши народ попе се на гору сам, да се моли Богу. И у вече бијаше ондје сам.

24. А лађа бјеше на сред мора у невољи од валова, јер бијаше противан вјетар.

25. А у четврту стражу ноћи отиде к њима Исус идући по мору.

26. И видјевши Га ученици гдје иде по мору, поплашише се говорећи: то је утвара и од страха повикаше.

27. А Исус им одмах рече говорећи: не бојте се, Ја сам, не плашите се!

28. А Петар одговарајући рече: Господе, ако си Ти, реци ми, да дођем к Теби по води!

29. А Он рече: ходи! И изишавши из лађе Петар, иђаше по води, да дође до Исуса.

30. Видѣ же ѣтръ крѣпокъ, оубоѧсѧ: и начеⷩъ оутопати, возопи, глаголѧ: Господи, спаси мѧ.

31. И абіе Іисусъ простеръ рѫкѫ, ѩтъ его, и глагола емѹ: маловѣре, почто оусумнѣсѧ еси;

32. И влѣзшема има въ корабль, преста ѣтръ.

33. Сущіи же въ корабли, пришедше поклонишасѧ Емѹ, глаголюще: констиннѫ Божій Сынъ еси.

34. И пришедше прїидоша въ землю Геннисаретскѫю.

30. Но видећи вјетар велики уплаши се и почевши се топити, повика говорећи: Господе, помагај!

31. И одмах Исус пруживши руку, ухвати Петра и рече му! маловјерни, зашто се посумња?

32. И кад уђоше у лађу преста вјетар.

33. А који бијаху у лађи приступише и поклонише Му се говорећи: заиста си Ти Син Божји.

34. И прешавши дођоше у земљу Генисаретску.

II. „Господе, помагај!“

(Проповиједь)

У старо оно вријеме, кад је Господ у човјечјем тијелу ходао међу људима, склопило се мало друштво већином сиротних рибара галилејских, а нијесу ни слутили тада у почетку, да ће они бити свјетилници свијету, да ће њихово друштво преобразити тада трули свијет. Из дана у дан корачаше то мало друштво по стази правог богопознања. Сам је Господ водио то друштво, водио га и помагао му. А бијаху дјела велика и дивна, која се збивала на очиглед друштву том; дјела таква, која су кадра била ужећи у душама апостолским силни пламен ревности и љубави према Богу.

У том се друштву особитом ревношћу одликовао св. апостол Петар. Пламенит по природи својој пригрлио је обједручке нову науку, којој је одлике проницавим умом својим, а озарен Божјом благодаћу одмах запазио. Он се у свакој прилици највише истицао, хтио је бити свуда први, гдје се о добру радило. Лијепе поуке имамо из његова живота, па ево и ове ријечи данашњега св. Јеванђеља: *„Господе, помагај!“* изашоше из његових уста.

Ријечи се те отеле Петру у невољи. Тражио је доказа, да му је учитељ заиста Господ, па се одијелио за час од свог друштва у лађици, но не мога пробу издржати, већ кад се нађе усред морских вала, а противан му вјетар удари у лице, поколеба се, посумња, посрну на води и још му остаде само очајни глас: *„Господе, помагај!“*

Не чита Црква, драги моји, своја јеванђеља само зато, да нам каже, шта се збило у времена стара, већ да се њима поучимо. У сваком одјељку јеванђеоском велика је наука, узвишене мисли. На

тако је и ова Петрова прилика слика врло многих људи; ту је с неколико ријечи означен читав развитак великог дјела хришћана, који на вријеме забораве на Божју помоћ и још хоће да испитују и Његов промисао, али ипак на пошљетку, у тјескоби, увиђају, да се без Бога не може, те као и Петар пружају руке за избављењем, а уста једном погоде праву молитву: „*Господе, помагај!*“

Кад сја сунце на ведру дану и љепотом својом мами на свјетлост Божју сваки живи створ, осјећа се и човјек јачи, самосталнији, узвишенији. А кад се спусти тамна ноћ, величанствена, али тајанствена, загонетна, не да видика оку човјечјем и ми се осјећамо некако мали и зависни од неке загонетне силе, узвишеног величанства. Па тако је и у животу нашем. Кад се срећа смијеши на човјека, он је јачи, слободнији, самосталнији, а кад му се почне мутити дотада ведар живот, нестаје оне самосталности, не држи главу онако високо, од обијести ни трунка у њему. А кад му ништа не оскудијева, кад му је све на мјери и по вољи, хоће да се породи у њему обијест. Он се не задржава само на томе, да се весели срећи својој, да ужива у благослову Божјем, већ хоће да заборави, да је тај благослов од Бога, па мисли да је цио свијет само зарад њега ту. Онда се човјек уздиже изнад своје Богом одређене му висине, па у силини својој сиже и за Божјим тајнама, хоће и њих да испита, да им нађе доказа, да похвата уским умом својим конце васиони.

И у хришћанској је Цркви било у сва времена много таквих људи, па и данас их има, који у добру заборave Бога, па им мала и Божја наука и ради су, да је попуне, траже јој јачих доказа, па се најпослије и дијеле од Цркве, као Петар од друштва свога. Но као што је Петар са тврдог тла првим кораком већ ступио у несигурну воду, тако и ти вајни хришћани губе одмах на првом том грјешном свом кораку тврду земљу испод себе, противан вјетар витла око њих, животни вали их с друге стране почну запљускивати и они — посрћу. Такви људи сами своју срећу разоравају и она је за њих занавијек изгубљена, ако се не поврате старом свом животу, у коме су били прије грјешних оних мисли и залудних покушаја, — оном животу, којим су живјели, док су били у Цркви хришћанској.

Црква је тврд бедем, који најбоље брани човјека од непријатеља; изиђе ли хришћанин ван тога бедема, нема му помоћи, непријатељ га опкољава са свих страна и чим посрне, пада му у плијен. Но прије него што посрне, ако је већ по безумљу изишао ван тога бедема, нека се обазре натраг на Цркву своју, нека погледа горе Господу свом, нека рекне себи: „*Врати се, душо моја, у мир свој, јер је Господ*

доброшвор швој/“ (Пс. 114, 6). Увијек ће још наћи крепку Господњу руку, која ће га поново увести у Цркву његову, као Петра у лађицу И у Цркви ће он наћи поново мира души својој и тада ће тек моћи чисто схватити опасност, у којој је био ван Христове Цркве.

У обијести својој и у добру своме хоће човјек и у друге гријехе. Не размишља много о опасности, у коју срља, не мисли на пошљедице, убитачне и ужасне. Крај је опет као и прима: залутају у мрак без Божје милости, брзо је крај срећи њиховој, али и обијести. *Пуш је праведнички као свијешло видјело, које све већма свијешли, док не буде прави дан, а пуш је безбожнички као мрак, не знају на шшо ће се спошаknуши* (Приче 4, 18—19). Колико је живота већ гријехом уништено, колико душа изгубљено! А све зато, што се човјек заборавља, што му није на уму молитва: *Господе, помагај!*

Но и опет, кад човјек посрне у гријеху, има му још повратка. Није Бог као човјек, да се свети, већ као отац, који прашта. Али отац прашта сину само онда, кад се син искрено каје, кад зажели опет натраг, па и Бог прима поново Себи само онога, ко је увидио, да му пут не ваља. Ко је у гријеху кадар изговорити опет ријечи: *Господе, помагај!*, — тај неће пропасти, јер му није душа још онако црна, да се не би могла очистити и пристати у свијетлост Господњу.

Често чујемо у људи: *Боже, помози!* Али те ријечи у нашим устима немају оне снаге, као ријечи апостола Петра. Нама су оне више као узречица, а не права молитва. Ко је мало час, на почетку посла, рекао: Бож' помози! — док се окрене, опсоваће најстрашнију псовку, ако му посао не иде како би хтио. Је ли оно дакле била молитва? — Ни налик! Него бијаше тек онако из навике, као што из навике људи једно другоме поздрављају са „Помоз' Бог“, а ништа о Богу не мисле у тај мах. Него кад човјека опколе опасни животни вали или што се каже кад дође у подгрлац душа, тада човјек тек погоди праву молитву. Како тада из дубљине душе извиру ријечи: Господе, помагај! И колика је разлика између њих и осјећаја, који се тада у души буде и оних при обичном изговарању тих ријечи! Несрећа човјека сломије, укроти, па га онда и Богу упути. Али такво обраћање Богу није заслуга никаква, јер је сасвим природно, да човјек тражи помоћ у биједи, па кад је ни у кога нема, онда дај да се помоли и Богу, а кад биједа прође, онда се опет псује, као што се и прије радило.

Срамота је, да има таквих хришћана. Није Христос хтио од нас то, већ да нас учини сасвим другчијима. Коме ћемо се молити, ако Богу нећемо? Како је лијепо и замислити само честиту породицу, у

којој отац побожно шапуће: *„Помози Боже!“*, а дјеца му молитву тихо понављају! Дјеца из такве куће научиће из малена достојно поштовати име Божје и уважавати и разумијевати помоћ Божју, те ако их и запљусну кадгод вали свјетских брига и животних невоља, знаће, коме ће се и како ће се обратити. Није оно хришћанин, коме је на језику „Бож' помози“, већ који *мјери стазу ногама својим и поравњује путеве своје, да не скрће ни десно ни лијево* (Приче 4, 26—27) и *који душом својом жуди Богу* (Исаија 26, 9).

Која душа осјећа потребу, да је с Богом у свези, а то без сумње треба да жели свака хришћанска душа, тој неће празно звонити ријечи: *Господе, помагај!* већ ће се она у молитви својој с Богом наћи и сам ће је Бог благословити, да срећно и задовољно, а на корист своју, превали свој земаљски пут.

Друге теме: 1. О стрпљењу (ст. 22); 2. О молитви у самоћи (ст. 23); 3. Лађа на мору — слика Цркве Христове (ст. 24); 4. Море — слика човјечјег живота (ст. 24); 5. О страху (ст. 26); 6. О очајању (ст. 26); 7. С ким је Бог, нема се чега бојати (ст. 27); 8. Не кушај Бога! (ст. 28); 9. Маловјерни! (ст. 31).

1. О стрпљењу.

За помоћ Божју може човјек сваки свој рад ваљано свршити. Но често људи не могу да дочекају краја своме раду, да виде плодова од њега. Или се испријече на пут какве сметње, или сам човјек изгуби вољу, или најпослије гори од нестрпљења, да види, каквим ће му плодом уродити рад.

Онај радник, који нема стрпљења, има много већу муку у раду него онај, који полако, надржљиво, и промишљено ради. Ко има стрпљења, тај је тако рећи пола посла свршио. Пословица каже: *ко лагано иде, даље дође*, јер ко је нестрпљив, тај пада у журбу, а у журби рад никад није ваљан, него кад човјек већ мисли, да је готов с њим, мора се враћати често опет на почетак, да поправи, што је у хитњи покварио.

Стрпљење је љијепа врлина не само у раду, већ и у цијелу животу и понашању човјекову. Многи је нестрпљивошћу својом много себи покварио: рад је, да на пречац дође до свршке, па промаши и што би могао постићи. Нестрпљиви се људи обично врло често кају, јер нестрпљивост и непромишљеност иду руку под руку.

Има позива, у којима људи морају имати врло много стрпљења. Особито то важи за свештенички и учитељски позив. Ако свештеник или учитељ нема много стрпљења, неће имати никаквих успјеха у

раду свом. Ту се човјек мора тако рећи васпитавати у стрпљењу. Зрелом човјеку уопће доликује и тражи се од њега стрпљење. Младићу се пргавост може још којекако и опростити, јер му је крв живља, а разбор плићи, али смијешно је видјети зрела човјека пргава. Што је човјек старији, тим треба да је озбиљнији и да сваки његов рад и ријеч пристаје уз његове године.

Има пак случајева, у којима човјек мора изгубити стрпљење и кад му се то не пише у кривицу. Кад покушаваш са својим млађим на све могуће начине, да га наведеш на добар пут, па он ништа не прима, онда мораш изићи из стрпљења. Тако је Христос једном приликом рекао: *„О роде разваљени и невјерни, докле ћу бити с вама, докле ћу вас трпјети?“* (Мат. 17, 7). То су пак ванредне прилике и нико не треба да се тијем извињава, већ да упне сву своју снагу, да свој посао трезвено и промишљено сврши доведе.

Хришћанин ваља да се вјешба у стрпљењу, јер ако је нестрпљив, осим непосредне штете му, лако може пасти у гњевљивост, па из ове и у друге гријехе. А особито се до спасења долази стрпљивошћу. Преварене наде не смију нам одузети снагу, да малакшемо, па да застанемо на по пута.

Које је сјеме на доброј земљи, то су они који ријеч слушају и у добром и чистом срцу држе и род доносе у трпљењу (Лук. 8, 15).

Трпљењем својим спасавајте душе своје! (Лук. 21, 19).

Ако се надамо ономе што не видимо, чекамо с трпљењем (Рим. 8, 25).

Плод је духовни: љубав, радост, мир, дуготрпљење... (Галаћ. 5, 22).

Иди за трпљењем! (I. Тимот. 6, 11).

Трпљење вам је од потребе, да вољу Божју савршивши примите обећање (Јевр. 10, 36).

Трпљење нека дјело довршује! (Јак. 1, 4).

Стрпљен — спасен (Нар. пословица).

Бог је спор, али достижан (Нар. пословица).

2. О молитви у самоћи.

Кад се пријатељи послије дугог растанка нађу, траже да су насамо, да се у самоћи на миру наразговарају и испричају своје доживљаје. Врева свјетска буни и одгађа мисли из њихова реда.

И молитва је најдубља и најпобожнија, кад је човјек моли у самоћи. Тада јој се може сав предати, ништа га споља не узнемирује, већ ређа мисли своје и осјећаје онако, како му душа казује. Молитва је побожан разговор душе човјечје с Богом. Душа је пак у тијесној вези с тијелом, а на тјело јако утјечу спољашни утисци. Зато што

је мање спољашних утисака, тим ће душа бити слободнија и разговор њен с Богом биће интензивнији, дубљи, живљи.

Из тог разлога Црква прописује, да се Хришћанин моли Богу у самоћи на миру, несметан ни од кога и ни од чега. Па из тог разлога је Црква уредила и једно богослужење: поноћницу, која се у стара хришћанска времена и свршавала у поноћ, јер је поноћна тишина најзгоднije вријеме, да се човјек преда молитви.

Истина, ми се скупљамо на заједничку молитву, на богослужење. Но то би се такође могла назвати молитва у самоћи, јер ма да је црква дупком пуна побожних хришћана, не смета један другом, не одвађају се мисли на друге предмете, нема буке ни вреве као напољу у свијету, већ сви треба да су заузети једнаким побожним мислима. А величанственост и тајинственост у храму јако утјече на душу и расположе је на молитву.

Молитва у самоћи јесте у правом смислу ријечи унутрашња молитва, у којој душа своје осјећаје Богу излијева. Зато треба хришћанин да одијели један дио свог времена, да се повуче у себе, па да се искрено, топло и на миру Богу помоли. Та ће му молитва окријепити душу и донијети благослов од Бога. Христос нам је Својим примјером, а и изричном заповијешћу показао, да треба да смо у молитви прибрани што је више могуће, а то је могуће само онда, кад смо далеко од свакидашњег метежа. Зато је и Он сам често тражио таква мјеста, на којима се молио Богу у потпуној самоћи и тишини.

Кад се молиш Богу, не буди као лицемјери, који радо по зборницама и на раскршћу по улицама стоје и моле се, да их виде људи. Заиста вам кажем, да су примили плаћу своју. А ти кад се молиш, уђи у клијет своју и затворивши врата своја помоли се Оцу својему, Који је у тајности и Отац твој, Који види тајно, платиће теби јавно (Мат. 6, 5—6).

Одатле оде на лађи у пусто мјесто насамо (Мат. 14, 13).

И отпустивши народ, попе се на гору сам, да се моли Богу (Мат. 14, 23).

Он одлажаше у пустињу и мољаше се Богу (Лук. 5, 16).

3. Лађа на мору — слика Цркве Христове.

Господ Исус Христос је често сједао на лађу и с ње проповиједао народу науку Своју. И наука Његова и Црква, која има да приводи људе спасењу, врло се лијепо даје сравнити с лађом на мору. Таква су сравњења чинили и св. оци хришћански, употребљавајући за спасење пазин: пловљење у тихо пристаниште, брод спасења и т. д.

Кад човјек сједне у лађу, предаје се оним даскама и на широком мору лађа му је једино подножје. Тако и хришћанин има Цркву своју, којој ваља да се преда сав. Кад узвитла бурно море, лађа штити човјека од бијесног елемента; тако и Црква Христова чува онога, ко се њој преда, од свих навала, које би га хтјеле уништити. Као што лађа сијече вале, тако и Црква уништава сметње, које су на путу спасењу хришћанинову. Лађа носи човјека ближе мети његовој. Црква носи хришћанина јединој му правој мети: вјечном спасењу, Богу. Лађа има да се бори с таласима. Црква се хришћанска борила са силним валима, које су дизали на њу и спољашњи и унутрашњи непријатељи јој. Лађари се брину за своју лађу, да је вјетар и бура не поломи и не потопи: и хришћанин је дужан штитити и бранити Цркву своју од нападаја с које год они стране долазили.

Но лађа хришћанинова је много безбједнија од оне морске. Кад забјесни бура на мору, лађари морају да бацају све што је у њој, да се само спасу. А Црква хришћанска у највећој свјетској бури вуче себи баш оне људе, који имају најмање помоћи у свијету. Лађа на мору често страда од валова, поломљена се једва довуче до пристаништа: Црква Христова пак још свјетлија излази из буре. Лађа често и потоне и с њом сви, који су на њој: Цркви Христовој је одређено, да траје вјечито. Лађа некад не однесе човјека мети његовој, већ је противан вјетар или неприлике друге отјерају на противну страну: Христова пак Црква води човјека свакад мети његовој, јер њом не крмани човјек као на мору, већ сам Господ Исус Христос.

Кад имамо ми хришћани такву дивну лађу, која нас носи у блажену вјечност, ваља да јој се свим срцем предамо, тим прије, што знамо, да нас нада у њу неће преварити, већ да ће нас поуздано однијети из вртлога овог свјетског живота миру и покоју ничим непомућеном.

Ко хоће да плови по мору и да прије̂ђе бијесне вале, вјерује трулим даскама лађе, на којој се вози (Прем. Салом. 14, 1).

Сазидаћу Цркву Своју и врата паклена неће је надвладати (Мат. 16, 18).

Гледајући живопшно море у бури дошавши до тихог пристаништа Твога из пачасти бурине вапијем Ти: изведи из Трулежи живот мој, Најмилостивији! (Ирмос 3. песме канона 6. гласа).

4. Море — слика човјечјег живота.

Живот је човјечји кратак. *Дана година наших свега има до седамдесет година, а у јачег до осамдесет година: а већина је од тога мука*

и невоља (Пс. 89, 10). У том кратком вијеку свом треба човјек да удари себи темељ за срећни будући живот. А у животу нашем не догађа се све онако, како бисмо ми хтјели, него се често помрсе наши рачуни. *Човјек снује, а Бог одлучује* (Нар. пос.).

У многом је живот наш сличан мору. Као што човјек гледајући на површину морску не зна му дубљину, тако је скривена испред њега и дужина његова живота. Море је загонетно, тајанствено, а такав је исти и човјечји живот: не зна човјек шта га чека ни у најближој будућности. Као што море има својих љепота, којима привлачи себи човјека, тако је и у животу нашем пуно красота, ради којих је драгоцјен живот човјеку. Но особито је ћудљивост морска слична промјењивости нашега живота. Равну површину морску зачас заталаса и узбурка мали облачић: тихи живот наједном помути неочекиван какав догађај. А тек кад забјесни бура морска, колику нам сличност пружа са животним бурама! Нема мора без буре, нема ни живота, који би био увијек тих, непомућен. На мору су често бродоломи: и у животу људском има таквих бродолома. Најљепше наде сахрани море за тили часак: и у животу пропадају најљепши снови за тренут ока. Као што се са великим тешкоћама има човјек на мору борити, док не дође до жељене мете, исто је тако и у животу човјечјем: силне препреке мора укланьати с пута, много тешкоћа савладати, док не стигне мети својој. Кад преживи човјек морску буру, изгледа му море још љепше; нема више страха, већ му нада храни душу. Тако је и живот човјеку опет красан, кад прође невоља. Брзо заборавља на све јаде, што их је претурио преко главе, па се заноси лијепим надама и слатким сновима о будућности.

Као што морнар чува стражу на својој лађи и пази, да отклони све, што би јој могло нашкодити, а спрема се и на сваки начин утврђује лађу своју, да би могла бури одољети, тако и хришћанин валља да будно стражу чува над животом својим. Морска бура не долази од путника, али бура у животу често долази баш од човјека, који ју је силом или непромишљеношћу на се навукао. Зато мора хришћанин избјегавати све, што би могло помутити му живот и нао ружати се тако, да кад би и наступила бура у животу му, спреман буде на борбу с њом, да јој одоли. А кад му бура и дође на главу и тада треба да се угледа на морнара. Нема силе човјечје, која би могла морску буру укротити и спасти загрожене животе. Зато и морнар диже поглед, а с погледом и душу своју Богу и од Њега јединог чека спаса. Тако валља и хришћанин да сву наду своју положи у Божје руке, да Му се моли, да од њега уклони напаст. Тако ће

бити и за борбу јачи и у њој самој имати снажног помоћника — Бога.

Човјек рођен од жене кратка је вијека и пун немира (Јова 14, 1).

Страх је на мору, не може се умирити (Јерем, 49, 23).

Призивај Бога својега, не би ли нас се опоменуо Бог, да не изгинемо! (Јона 1, 6).

Вјетар и море слушају Бога (Марк. 4, 41. и парал.).

5. **О страху** (ср. и I. бр. 69).

Душа човјечја и нехотице даје од себе доказа, да је зависна на овом свијету од виших сила, да има бића јачих од ње. То се најбоље огледа у страху, који се у њој често види. Да је она највише биће и да је те свијести у њој, не би познавала никаква страха. А свијест о зависности рађа у њој страх пред јачим бићима или силама.

Страха има разног. Страх у обичном смислу ријечи јесте стрепња, да нам се не догоди какво зло. Већ саме зле слутње могу побудити такав страх. Кад се човјек нађе на невољи, боји се, да не проће зло. Затим има страх, кад се човјек боји, да му неће посао испасти за руком. Тај се страх рађа из љубави према послу, који радимо. Онда има страх од казне за почињени гријех. Тај страх осјећа човјек према сваком бићу, које би га могло повући на одговорност за његова дјела. То је већином т. зв. ропски страх, дрхтање пред казном. Има страх дијете пред родитељем и човјек пред Богом, т. зв. синовљи страх, кад се боји, да не увриједи родитеља или Бога, да не изгуби њихову љубав.

Како страх може бити разноврстан, тако је и суд хришћанске Цркве у погледу на поједине врсте страха разан. Неке врсте страха ваља избјегавати, а неке баш присвајати себи.

Обичан страх, плашљивост, долази већ од природе наше. Такав страх већином шкоди човјеку. Добро је бојати се зла и чувати се али ко се чешће подаје том страху, малаксава и он га спутава, те не може слободно напредовати. Најпослије прелази такав страх у кукавичлук, кад се човјек боји на сваком кораку опасности и тамо, гдје је нема. На такве људе биједе најлакше и долазе, јер им сами тако рећи отварају врата, а најприје им они и подлегну, јер немају снаге да се боре с њима.

Онај страх, који човјек осјећа из љубави према свом послу, користан је човјеку. Он га подстиче, да марљиво ради свој посао, упозорава га на опасности, које би му могле сметати. У нормалној мјери такав страх може бити снажном побудом за усавршавање. По

себи се разумије, да је и такав страх штетан, ако је у великој мјери. И он може да спута човјека. У моралној науци назива се такав страх скрупулозношћу, која је за осуду.

Ропски страх није лијепа свједоџба за хришћанина. Њим он показује, да не ради добро зато, што би то била потреба његове душе, него што мора. А такво се добро много мање уписује у заслугу, него оно учињено од добре воље. Међутим и тај страх има свога мјеста и значаја код оних људи, који се нијесу у моралном погледу успели на такву висину, да могу на њих утјецати узвишене побуде. Боље је да се чини добро и избјегава зло ма и из страха од казне, него да се чини зло. Обично се такви људи касније морално оснаже, те долазе и до виших побуда.

Најузвишенији јесте синовњи страх. Он управо није страх, него љубав, страхопоштовање. Особито према Богу треба хришћанин да осјећа такав страх, јер Бог није зао господар, који казни, него милостиви Отац, који љуби људе. Који хришћанин осјећа такав страх, тај је на путу спасења, јер он љуби Бога, па ће се чувати, да Га гријехом не увриједи, а стараће се, да Му угоди добрим дјелима. А Бог ће му ту његову љубав обилато наградити.

Хришћанин ваља да се учвршћује у синовњем страху, јер ће му он најбоље помоћи, да се удостоји назвати дјететом Божјим.

Не бојимо се — уз Бога — да се и земља помјешта (Пс. 45, 2).

Почетак премудрости јесте страх Господњи (Приче 1, 7).

Господа над војскама светите и Он нека вам је страх и бојазан! (Исаија 8, 13).

Ако зло чиниш, бој се! (Рим. 13, 4).

Бојим се, да како као што змија Еву преварн лукавством својим, тако и разуми ваши да се не одврате од простоте, која је у Христу (II. Кор. 11, 3).

Бојим се за вас, да ми како труд око вас не буде узалудан (Галаћ. 4, 11).

Бог нам не даде духа страха, него силе, љубави и чистоте (II. Тимот. 1, 7).

Проводите вријеме свога живљења са страхом! (I. Петр. 1, 17).

Чините добро не бојећи се никаквога страха! (I. Петр. 3, 6).

У љубави нема страха, него савршена љубав изгони страх напоље, јер страх има муку, а ко се боји, није савршен у љубави (I. Јов. 4, 18).

6. О очајавању.

Премудрост Божја је уредила свијет тако, да сваки створ у њему на одређени начин долази до своје сврхе. Човјек са својим разумом и осталим душевним својствима заузима посебно мјесто у свијету. Док други створови несвјесно долазе до своје сврхе, човјек размишља и бира начине, којима ће до ње доћи. Он свјесно и слободно размишља о закону, па његов пут сврси није онако прост, као код осталих створова. У власти је његове слободне воље, да ли ће он ударити најпречим путем, који ће га одвести спасењу, сврси му, или ће доћи до ње заходнијим путем, или ће у опће изабрати онај пут, који га никад неће довести спасењу.

Најпречи пут спасењу јесте Божји закон. Ко се њега држи, неће залутати. Но људи неће свакад да увиде, шта је за њих најбоље, па зато бива, да се многи одијели од закона. Чим је пак човјек то учинио, довео је себе у противност са својом природом, а одатле настају за њега кобни заплети, у којима су му силе мале, да га могу одржати. У таквом стању се отворе очи човјеку, па позна сву своју немоћ и онда већином пада у очајање. Бива да наступи и код оних људи, који се чврсто држе Божјег закона, такав стицај прилика, у коме нијесу кадри својим силама изаћи на чистину, те у коме су и они близу очајања.

Ако човјек није сам крив своме злу, треба да у злу сматра средство, које ће га још боље прекалити у добру, средство такво, којим ће показати своју сталност у добру и тим заслужити награду у Бога. А ако је човјек сам крив своме злу, нема права роптати ни на Бога ни на друге људе, јер је сам себи замијесио колач. Он у своме злу треба да види опомену, да се поврати са грјешног пута честити животу; треба да га сматра као казну Божју за гријехе, па да се тјешни мишљу, да тим заглађава своје гријехе.

Очајање је у сваком случају велико зло за човјека. Њим се он још више удаљава од Бога и напаша себи још веће невоље. Оно је *а)* гријех против Бога Духа Светог, јер такав човјек показује, да не вјерује у снагу Божјег милосрђа, *б)* гријех против природе човјечанске, јер човјек треба да гледа, да се извуче из невоље, а не да још дубље у њу залази. А особито је тај гријех опасан стога, што човјек у њему раскрсти са сваким разбором, те му тако рећи нема више повратка животу и добру.

Хришћанин ваља да пази, да не доведе себе у такав положај, у коме би могао изгубити вјеру у Бога, а ако је и дошао у зло, нека

се узда, да ће га Бог снажном Својом руком избавити зла. Ако је дошао у зло са гријеха свога, нека моли Бога, да му опрости гријехе, а увијек да на уму има, да је Божје милосрђе још увијек веће него гријеси његови, ако их искрено призна и истински се покаје.

Добро смо примали од Бога, а зла зар нећемо примати? (Јова 2, 10).

У Господа се уздам (Пс. 10, 1).

Ја ћу се свагда у Тебе уздати и понављаћу хвале Теби (Пс. 70, 14).

У свему имамо невоље, али нам се не досађује, забуњени смо, али не очајавамо (П. Кор. 4, 8).

У своје вријеме ћемо пожњети, ако се не уморимо (Галаћ. 6, 9).

Не ожалошћавајте Светога Духа Божјег! (Ефес. 4, 30).

Помислите на Онога, Који је такво противљење против Себе од грјешника подиго, да не ослабе душе ваше и да вам не досађује! (Јевр. 12, 3).

Ослабљене руке и ослабљена кољена исправите! (Јевр. 12, 12).

7. С ким је Бог, нема се чега бојати.

Лијепо је и добро човјеку, кад нађе ваљана друга, с ким се може у свему сложити. Најбе прилика, да затребамо једно друго, јер човјек не може живјети сам у свијету. Упућени смо на помоћ међусобну. И кад човјек знаде, да има пријатеља, на кога се може у невољи ослонити, осјећа се јачим и за свако добро дјело предузимљивијим. Зато и каже старозавјетни мудрац: *Брат, којега брат помаже, јесте као град тврд и висок* (Приче 18, 19).

Кад толико цијенимо помоћ и заштиту наших ближњих, колико више треба да поштујемо и да тежимо за помоћи и заштитом Божјом! Пријатељ не може свагда помоћи, јер је и он човјек слабих сила. Он помаже само дјелимице, а права помоћ долази од горе. Бог штити и помаже оног, ко се Њега држи.

С којим је људима Бог? — Као што ми волимо онога, ко се показује према нама љубазан и послушан, који слуша наше заповијести, савјете, опомене, који гледи, да нас ничим не увриједи, — тако и Бог више љуби оне људе, који су према Њему у свему послушни: који се држе закона Његова и поштују св. вољу Његову, који бјеже од гријеха, који Бога вриједја, а пристају уз добро, које Бог заповиједа. Може ли таквим људима бити зло? — Сам је Бог рекао, да ће наградити такве праведнике и на небу и на земљи: на небу вјечном славом и блаженством, а на земљи благословом Својим.

Наплаће каткад биједе истина и на добре људе. Је ли то Бог заборавио Своје праведнике? — Није, јер у Бога је снага јача од зла, које нам пријети. А како ваља гледати на зло, које нас сналази у

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА

РИСТЕ Ј. САВИЋА

јавља српско-православном пречасном свештенству да имаде на стоваришту све тисканице за **протопрезвитерска и парохијална звања у Босни и Херцеговини,** које су потврђене од **српско-православне консисторије Дабро-босанске** и моли гореспоменута звања да се у случају потребе изволе непосредно на њу обратити.

Са поштовањем

Прва српска штампарија
Ристе Ј. Савића
у Сарајеву.

Огласа.

Част ми је јавити пречасном свештенству, да сам у Великом Ћурчилуку улици број 11 отворио **модерно уређену**

КРОЈАЧКУ РАДЊУ

под фирмом

Петар А. Хрисафовић.

Радњу сам богато снабдио разноврсним бечким, бринским и правим енглеским штофовима од најбоље каквоће и најмодернијег укуса.

Умољавам пречасно свештенство, да ме посјети и потребита одијела код мене направити да, увјеравајући да ћу сваког како солидном цијеном тако добром робом и добрим кројем потпуно задовољити.

Молећи за многобројну посјету препоручујем се

са особитим поштовањем

Петар А. Хрисафовић
дражђански ангажирани кројач
у Сарајеву.

12. *»Народ сиднцима.«* — декламација, досле не објављена.

14. *»Југ Богданов дом.«* — драматски приказ у једном призору — досле необјављено, а прерађено под натписом »Југовићи« приказаће се о светосавској беседи ученика српске велике гимназије у Новом Саду 1905. год. „Југ-Богданов дом« изаћи ће у »Женском Свету« у наредним бројевима.

14 *»Вече на селу.«* — концертни комад, музика с певањем — нов састав.

15. *»Кнегиња Љубица«* — драмски призор из таковског устанка, досад још необјављено.

У њему пишу матичини критичари у »Раду и именику Матице Српске, год 1902.« »II. додатак« стр. 36. овако: »Леп је моменат кад Љубица над децом, што спавају, слути шта би све могло бити, а добра је карактеристика кад Штитарица на крсту заклиње да и њу и децу смакне, ако би дошло до тога да ваља Турцима пасти шака« — а на стр. 48 »Кроз цело дело провејава родољубиви дах и особита топлина осећаја. Сваки чин или слика јако је занимљива, пуна дирљивих сцена и родољубива заноса«.

16. *»Српкиња.«* — Свуда већ позната и припозната српска игра, овдје ће изаћи са текстом за певање. — И можда још и друге одабране песме.

Већина ових робата је дакле већ објављивана, те одржала пробе ступања у јавност, али пријатељи стварн заиньали су при томе, што нису ни једном и композиције излазиле уза текстове, како би се и другде употребити могле. То смо ради сада учинити, ако нам одани српскога света омогући. Унећемо у књигу преко двадесет песама и игара, које се и самостално могу певати и играти.

Зато отварамо упис свакоме, ко је рад књигу ову набавити. Књига ће изаћи до 10 штампаних табака формата велике осмине и због скупоће потног слога стајаће 2 фор. или 4 круне. Новац нећемо примати, него само писмену пријаву, која ће имати вредност уговора за сваког. Имена пријављених штампаћемо уз књигу по лепом старом обичају, а књигу ћемо сваком послати уз поузеће. *Зато молимо уз пријаву потпуну и тачну адресу.*

Чим се прикупи топико претумераната у размаку од данас до божићних поста, да се могу подмирити штампарски трошкови, књигу ћемо дати у штампу и настојати, да се по могућству још пре Божића доврши. Не успе ли подузеће дотле — било, па га нема.

Ако је дакле српском свету стало до тога, да се оствари, молимо да нам се помогне уписом.

Скупљачи добивају од сваких 10 уписника по једну књигу на дар.

У Новом Саду, 3. септембра 1904.

С поштовањем

Исидор Бајић,
музичар.

Јован Живојновић,
проф. срп. вел. гимназије.

Ко жели може добити на углед — код писца: *»Срећан пастир«* за 25 потура, а *»Ивањски венац на српски дом«* за 30 потура.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

*

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, проф. богословије.

ГОД. XVIII. 31. АУГУСТА 1904. БР. 15. и 16.

Садржина:

Званично. — Незванично. Крсно име или слава. — Сједочанства. — О свесињем потопу. — Агрофе. — Пошљедњи дани живота Пилатова, који осуди Христа на смрт. — Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Нове књиге и листови. — Разно. — Јавне захвалности. — Званични огласи.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

„Српске забаве.“

П. н. г. српским учитељима, женским задругама, певачким и дилетантским позоришним дружинама и свима родитељима српским, који су ради свој подмладак у српском духу да васпитају.

Уверени да попуњујемо једну празнину и задовољавамо једну потребу нашега друштвенога живота — намерни смо да издамо књигу, зборник приказа, деклемација, песама и игара, под натписом »Српске Забаве«.

А да би цењена удружења и појединци, на које се обраћамо, стекли прегледа о ствари, оцртаћемо садржину књиге, објективно, како је већим делом туђе очи виде и приказаше.

У књигу ће ући ови радови:

1. *»Српска учитељска песма«* — текст и композиција, како је спремљена за »Српски учитељски календар« у години 1905.

2. *»Апотеза П. П. Његоша«* — која је приказивана уз свечану представу песникова »Горског Вијенца« и штампана у свечаном броју „Позоришта« приликом педесетогодишњице од смрти Његошеве. Овде ће изаћи са потребним изменама за самосталан приказ.

У овоме је саставу савремена критика изрекла овај суд:

»Позориште« 1902. год. XXVII. број 17. стр. 74. и 75.

»Још стојећи под утиском приказа »Горског Вијенца«, публика је истим одушевљењем саслушала и прекрасни епилог и апотезу« — Ј. Хр.

»С већим спољашњим, театралним ефектом« (него пролог Л. К.) »приказана је Апотеоза као епилог од Ј. Ж. Срећна је мисао била пишчева да призор унесе у цркву владичину на Ловћену.« М. С.

»Застава« 1902. бр. 22. у »Његошево вече« рече ово:

»Апотеза пристала је уза све то врло згодно« »духовно замишљена, па и изведена« — а »Браник« 1902. бр. 17. под »Српско нар. позориште« — завршено је апотеозом Његошу, коју је врло лепо извео.«

3. *»Пред Рајићевим споменником«* — деклемација. Говорена је као пролог у распореду свечане седнице »Слоге«, удружења српске православне богословске омладине у Карловцима у славу стогодишњице историчара Јована Рајића од смрти му.

О успеху ове деклемације забележио је »Српски Сион« 1901. бр. 50. стр. 850. ово:

» — пијетет, који је под утицајем »Пролога«, умно написаног и топло изговореног, потенцован био до суза благодарности. Те су се суве заустављале и забапуривале у експлозији бурног аплауза, којим је награђен и говорник — и присутни аутор.«

Текст су затражили одма и г. г. уредници »Бранкова Кола« и »Нове Искре«, али како је већ био обећан, одштампан је у истом горњем броју »Српског Сиона«, где је описана сва свечаност.

4. *»Наша (њачка) година«* — ова деклемација са певањем. Приказали први пут ученици српске велике гимназије новосадске о својој светосавској беседи 1903. год.

Наша јавна реч је тај приказ овако оценила:

»Застава« 1903. бр. 10. стр. 3.

»Највећма се допала *»Наша година«* — И речи и композиција беху погодне и изазвале су опште допадање.«

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVIII. Сарајево, 31. августа 1904. Бр. 15. и 16.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-прав. Митрополијска Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 1495 ех 1904.

Отпуштење и постављење. Ђорђе Мачкић парох подрашнички, по предходном отпусту из Дабро-босанске епархије, примљен је на замолницу у ову епархију, и отписом од 6./19. августа 1904. бр. 1495. повјерена му је у администрацију управљена парохија Доње Ратково у протопрезвитерату кључком.

Из конзисторијске писарнице у Бањојлуци 7./20. августа 1904.

Православна Српска АЕМ. Конзисторија Захумско-Херцеговачка.

Број 540/1. из 1904.

Пречасном парохијском свештенству и славним црквено-школским одборима православне Српске Митрополије Захумско-херцеговачке.

Поштo и уз прилог чешћих овамошњих савјета, позива и опомена: *а)* да се новац црквени са свима списима, исправама, задужницама и сл. има држати у благајни црквеној у цркви; *б)* да се новац црквени може задавати у зајам само сигурним особама са сигурном јамчевином; *в)* да се од дужника црквених има на вријеме купити интерес на дуг као и главница дужна према уговору уносити у благајну црквену — има и данас доста у овом погледу немара, особито по сеоским црквама, то да се не би дошло до хрђавих посљедица, како по цркве тако и по дотичне црквено-школске одборе, који рукују црквеним новцем, те према овоме и одговорни су црквено-школски одбори за

новац црквени, који им је повјерен на руковање: овим најозбиљније и најодлучније за пошљедњи пут савјетујемо, опомињемо и позивамо пречасно парохијско свештенство и славне црквено-школске одборе, да без икаква изговора и поговора имаду одмах довести у ред руковање црквеним новцем, те сваку неуредност уклонити, јер у противном случају бићемо приморани, да се строгим законитим срествима, која Нам на расположењу стоје, послужимо против немарних црквено-школских одбора, и у овоме случају биће одговорни лично црквено-школски одборници за неуредност у руковању црквеним новцем као и за несигурност овога новца, те случајни изговори, који су против смисла ове окружнице, не ће се никако узети у обзир.

Из редовне консисторијалне сједнице VIII.

У Мостару, 27. јуна 1904.

АЕ. и Митрополит:
Петаръ.

НЕЗВАНИЧНО.

Крсно име или слава.

За народ српски написао

Светозар Грубач, православни српски свештеник.

(Наставак.)

2. *На крсно име.*

Домаћин и чељад устају рано. Једни иду у цркву на јутрење, а други спремају на дому. Послије, када дође вријеме литургији, обично домаћин или његов син иде у цркву *кољиво, колач* и *воштаницу*. Неки узму собом и домаћу „читуљу“, у којој су уписана имена живих и умрлих чланова породице. Даду свештенику, да чини спомен на литургији, па и сами моле се за себе и своје. Ако ли тога дана нема литургије, може свештеник свршити освештање и молитве само у кући домаћиновој. На литургији моли се свечар обично овако: „Боже јаки и Богодшце Ти ми помози! Данашњи велики дан свети (на примјер) Никола помози ми грешнику! Свете Божје молитве забавите ме од сваке муке и биједе невидовне! Сви Божји угодници, који сте около престола небеснога, очувајте моју кућу од напасти и вражије притруне! Сви свети, који сједите у небеском колу, дарујте ми лако умријети и да понесем на онај свијет чисту душу као прави хришћанин! Свети Аранђеле крилати очувај ми грешну душу од проклетога демона! Аранђеле, шесто-крили Анђеле, окрили нас крилима,

заклони нас скутима од ђавола и душмана, који душе наше на крив пут заводе, небесног нас раја одводе; отклони нас од њих да нас у напаст не доведу: у туђој струци (разумјева се благо), у нашој невољи и муци; спаси Боже душе наше; услиши Боже молитве наше и опрости Боже тешко сагрешење и рђаво помишљење. Свети Никола путниче, брзи заступниче, заступи душе наше пред Богом Оцем; свети Никола добри помоћниче, који помажеш од истока до запада, помози мени, опрости мени, молим Ти се, тако Ти милости Твоје од вијека и до вијека — амин".

Послије литургије зову свештеника у кућу, да *закршка водицу* и *чини молитву*. Ту је трпеза покрита чистим бијелим трпежњаком. На трпези је крсни сомун (колач) а на њему крсна свијећа; па онда чинија или тањир са чистом водом, стручак босиљка, домаћа кадионица са жаром и тамјаном. Свештеник нареди да се запали свијећа, за тим спусти у кадионицу парче два тамјана, благослови и отпочне да свети водицу. Укућани, скрстивши руке на молитву, одговарају сви у један глас: „*Пресвјатаја Богородице спаси нас!*" — „*Тјех молитвами Христе Боже помилуј нас!*" — „*Слава Тебје Боже наш, слава Тебје!*" Очита апостол и еванђеље, па онда молитву на освећење воде. У три пут крсти воду часним крстом, а потом босиљком попрскопи дом унакрст с истока, па онда редом домаћина и сву кућну чељад, родбину и званице.

Долази *главна трпеза*. Гости и званице посједају за трпезом. У зачељу сједе двојица од најстаријих људи, било по годинама или по части, а до једнога од њих сједи ваша долибаша. Тако зову човјека, који на памет зналде обичајне здравице. Домаћин не сједи, он служи госте. Ако је за трпезом свештеник, очита „Оче наш", па молитву: Господе Исусе Христе Боже наш, благослови нам јело и пиће ово, молитвама Пречисте Твоје матере и свију светих Твојих". Тада руком крстовидно благослови софру. Није ли свештеник за трпезом, тада сви у један мах устају, прекрсте се два-три пут па кажу: „Боже благослови!" — сједну и почну јести. А има и таких побожних Срба, који знаду на памет ову чисто народну молитвицу:

»Христе Боже!
Благослови овај сто
Богородицо, Ти преломи
Овај хљеб и со.
Слава Оцу, слава Сину,
Слава Духу и амину.«

Сваки најприје на што срце окуси замеђљена кољива, па онда стоје на понуди суве шљиве, крушке и јабуке са чашицом ракије. У јелу

се не претјерује. Једу према дану — јела мрсна или посна. „Какав дан онака и част".

Овдје ћемо споменути још и врло лијеп обичај, о ком прича *Вук Врчевић*: „У Ерцеговини, а чини ми се, и по Црној гори од кад гости почну ручати па све док се сврши, једно мушко кутње дијете држи у руци пред иконом једну расовату палицу около које обмотана је једна подугачка свијећа од жутога домаћега воска. Ако у кући нема оваковог ђетића, онда прислоне палицу да гори пред иконом, и кад ова до палице догори, одмотава се мало по мало, како би свећа горјела".

Обично при првој чаши вина пије се у *славу Божију*. Сви устају, тамјаном окаде крсни колач и трпезу, а један гласно чати *„славну молитву"*: *„Ва славу* иже ва Тројици: Бога Оца, његова Сина и пресветога Духа. Ми славимо Господа Бога и Спаса нашега Исуса Христа. *Ва славу* иже свете Богородице, пречисте дјеве Марије, свето-духе матере Божије. *Ва славу* иже часног и животворног крста. Свете Аранђела и свију Анђела небесније сила. Светије пророка: Мојсије видовита, Илије громовита, Николе бродовита, и Јове Крститеља. *Ва славу* иже богоносније отаца триста и осамнаест, иже ва Никеју сабраше се, састаше се, Арију оборише, прозборише, ришћанску вјеру утврдише, према славној српској вјери. Да хвалимо закон православни, за мобе мољене. *Ва славу* иже четири 'ванђелиста: Марка, Матије, Луке и Јована. Светије апостола Петра и Павла, свете Петке и Нељеље младе, које оно често долазе, а ми још четње прегрјешујемо, и врача Кузме и Дамјана. Свију мученика, који прођоше и боси и голи кроз огањ и воду: Ђурђ, Дмитра, Мратиндана, Тодора стратилата и Јована крилата, свију мученика и мученица и Марине мученице. *Ва славу* иже српскије светитеља: Симе старца мироносца, Саве свеца, Арсеније учитеља, Максима владике, Стевана првог краља, Милутина, Стевана Дечанског, и цара Уроша Душана младог; цара Лазара нашега витеза и Милоша јунака, на Косову пострадаше, па Видовдан главе изгубише за вјеру хришћанску и род српски. И још за светога Јована Деспота мајке Анђелије српске госпоштине, Стевана Штиљана. Они подигоше цркву Јерусалимску у Срнјему земљи равној и Крајини славној. Да се весели Петрова Гора, Велебит-планина, и свети намастир Комоговина. И још ћемо се помолити, крсној слави поклонити за овога поштенога дома домаћина, домаћице, све чељади и ђечице, кумова и пријатеља, па и за непријатеља, да их осветли и просвијетли Господ Бог, или Илија са својим громовима. Тако нас помогло, данашње крсно име (име свеца), весела нам била ова крсна свијећа, родила нам пшеница

бјелица и винова лозица, пароjчиле нам се челице и близниле овце. Виђено нам било свето кољиво и српска летурђија. На здравље живима, на спасење покојнима. Много љета и година. Амин. И да Бог да!"

За вријеме ове молитве сви се крсте и поклањају, а домаћин метаниште, па онда сви у један глас рекну: „Амин". Кад су и то свршили, онда онај који умије пјевати припјева:

»Ко пије вино за славе Божје
Помоз' му Боже и славо Божја!
А шта је љепше од славе Божје
И од вечере с правдом стечене?«

Сада је на реду да се *реже крсни колач*. Но има свечара, који га режу и одмах послије осв'ећене водице и прије ручка. Колач може да се реже на два начина, према томе да ли га реже свештеник или ко други. Први је начин удешен према прописаноме за то црквеном правилу и обреду, а други без тога, по самоме народноме обичају и казивању. О првоме нећемо овдје говорити, јер је забиљежен у књизи црквеној, којом се служе сви наши свештеници, него ћемо рећи како домаћин реже колач. Ево овако: „Сви присутни устану, колач се са стола подигне, те га подухвате прстима и окрећу, а домаћин говори *„славну молитву"*. О тој смо молитви већ горе говорили. Послије преreже колач на четири дијела тако, да доња кора остаје не пререзата. Колач расклопи на двије половине па из сваке половине издуби мало средине а онамо налије вина, па тад еркне из једне поле домаћин, а из друге који с њим тај обред врши. Домаћин кад еркне каже: *„Христос по сред нас"*, онај други одговара: *„Јест и буде"* и онда се пољубе. То се исто чини и са другом половицом. Тада раскине на колачу доњу кору и говори: четири четврти од круна: Једна четврт на граду тежаку, друга четврт куварици на полицу, трећа четврт ђаку (ономе који колач реже) у торбицу, четврта четврт свјема гостима".

Долазе *здравице*. Оне су врло различите. Редовито здрави се у наслану свеца оног дана, па онда у здравље домаћиново и његове кућне чељади, а одмах по том домаћин здравицом узвраћа у један мах родбини, пријатељима и званицама за софром, благодарећи на љубави, којом га походише и славу његова свечарства не заборавише. Са *једном, двије* или највише *три чаше вина* за цијеле софре, може се, дакле, овај народни обичај лијепо и разумно обавити. За нас је овдје важно само то, да знамо шта Србин мисли, хоће и шта жели у здравицама својима. Он овако наздравља: „Помого нас милостиви Бог, и небесни двор. Све браће добре среће око овога стола сједеће! И до

године се састајали и сабирали к овоме дому и домаћину. Да би га, браћо, Бог помого и свето његово крсно име свети Ђурађ (или већ који јест). Помогла нас Богородица, Мајка Божја, која сједи на пријестолу божијем. Она Бога моли за нас, Бога нашега и сина свога, да се ми не би поримили, поунијатили. Већ да живимо и умремо по вољи божјој као православни Срби, и ришћани часнога крста од три прста — прва на десници. Бог помози за крсније имена, небеснје војвода, ће који крене да и поможе. Да поможе црквене туторе и приложнике, наше свештенике, красне српске молитвенике а за нас грешнике. Да поможе Христос Бог и ова слава ваљане тежаке, и рабре војаке за јуначки образ а на душманина, који српску вјеру гази да не погази. Ако Бог да! Дај Боже овоме дому сложну дружину, ваљане и радине, добре господаре. У биртију не свраћали, на путу не превалњивали. По судовима се не ћерали, а будали опростили. Туђе међе не преорали, туђе муке не жељели. Туђа мука готово проклетство! Што имали то братински дијелили, од сироте и просјака не заклонили: па што удијелили кљасту и слијепу, то Бог вицио и помножио. Да Бог да! За кратко је турске силе, проклете невјере и латинске мудрине, али за навијек лијепе српске славе. Да Бог да! Дај Боже дому овоме сретан подмладак, највише мушкије глава. У благу вилашастије волова, зубатије прасаца, виторогије овнова, дугорепије крава, чилатије коња и бијелије чела. Била вам мајка — ловица, а не била снаша — татица. Бог је створио небо и земљу, а нама дао у главу памет и разум. На ајде, браћо, да речемо да се закунемо: тако нама долибашно свети апостоле Павле, који ваше часне крсте, и посрами све Ијуде. — И ми о чем год радили, ода зла се и муке бранили. Бога се бојали, душе не огријешили, живе поминьали а мртвијем спомен чинили. Људима се не омразили, а образа не оцрнили. Душманину се не умолили. Наше слуге не сукратили, наше сироте не заборавили, већ се за њих молили, да их Бог избави луга простирача и пепела покривача. Ће брат наш робује и тугује, — помагали му. Дај Боже да се ослободи сваки сужањ и невољник тавнице проклете и тиранске руке. Да Бог да! Вита јело узви горе гране, дај нам Боже свима скупа здравље. Благослови Боже, код овога пљемена све двадесет и четири сјемена. Браћо! Сви здрави и ја с вами. На много љета и година. Амин. И да Бог да!"

Послије здравице сваки прекрсти се и сједне на своје мјесто. Сада и домаћин смије да сједне за трпезу. Ту проведу још часак-два у паметном разговору и лијепој српској пјесми, а онда долази вријеме растанка, јер лијепа је ријеч народна: „*Учио отац сина: Гдје ручиш, гледај да код куће вечераш*".

Овиме *свршује се* слава крсног имена у кући свечаревој. Сви гости устају за трпезом, па ако је свештеник присутан прекрсте се и читају молитву: „Благодарим Ти Христе Боже наш, што си нас наситио земаљског Твог блага, не ускрати нам и небесног Твог царства, него као што си посред ученика Твојих дошао Спаситељу, мир дајући њима дођи и к нама и спаси нас.“ Неки умију да се моле Богу и по чисто народном адету:

»Хвала Теби, Христе Боже!
Хвала на овоме дару:
Ти богатиш земљу родом
Ти нас ситиш њеним плодом.
С апостоли хљеб и чашу
Ломио си, словио си.
Па и за нас Пречиста!
Моли Сина твог' Христа:
Да и к нама тако Спас,
Да нам дође спас'ти нас.«

Одлазећи гости из дома домаћинова грле се и љубе, па по том овако опраштају: „С Богом остај брате домаћине! Ти си нас угостио лијепо на твојој господској софри, а Бог тебе славом и поштењем а јуначким главама највише да Бог да! што ми поарчили а одвратит' не могли, то ти јаки Бог самоседмо са сваке стране, а с небеса највише намирио. Здрав си нам и фала ти на час и на љубав. Заврши: сад остај на здравље!“ Домаћин испраћа госте говорећи: „Пошли с Богом и сретни вам пут био да Бог да!“ (Свршиће се.)

Свједочанства

о Хришћанству у нехришћанскијех писаца првог и другог вијека.

— *Никола Теодоровић*, парох обровачки. —

(Наставак)

У XVIII. књизи, 5, 2, вели: „Било је међу људејима неких, који су вјеровали, да је Иродова војска пропала са гњева Божја, који га је казнио због убијства Јована званог Крститеља. Овог је наиме Ирод дао убити, и ако је био изванредан муж, који је учио Јудеје, да се паште за врлином и упражњујући један према другоме правду, а према Богу побожност пека приступају крштењу. Јер вели, Богу је угодно крштење тако, ако га не употребљују за опроштај (очишћење) грјехова, него на очишћење тијела онијех, чија се душа већ прије очистила истином. Када се и други почели на њега обраћати —

јер је својим говорима изванредно одушевљавао — Ирод се побоји, да ће он својим моћним утјецајем на народ можда подићи устанак, јер изгледало је да ће све учинити на његов савјет; за то је држао да ће боље бити ако га убије и тако стане на пут његовим евентуалним плановима за новотаријама, него да после каковијех промјена оплакује свој незгодни положај. Са те своје сумње дакле, даде га Ирод оковати и однети у град Махерон и тамо га је убио. Али су Јудеји били увјерени, да је ради освете његовог убијства пропала војска, јер се Бог за то разљутио на Ирода".

Напоменути нам је, да је овде говор о Ироду, Антипи, који се спомиње код Матеја (XIV, 3—5) и Марка (VI, 14—29) и који је у рату своме против арапског краља Арататса био потучен.

О Јакову млађем говори Флавије у „Antiquitates" XX, 9, I. И ово је једно мјесто, о ком је поведена полемика због његове оригиналности. Наиме, ни у једном сачуваном рукопису овог Флавијевог дјела ово се мјесто не налази, те с тога више њих, протестанти, прогласише га као хришћанску интерполацију; но има их па и протестаната као н. пр. *Hilgenfeld* (Historische kritische Einleitung in das Neue Testament, Leipzig 1875. стр. 526), који признају као оригинално, само је непажњом, нехатошћу преписивача изостало. Да је ово тако види се из тога, што га *Евсевије* верно цитира у својој Histor. Eccl. II., 33. *Ориген* се трипут позива на њега: *Comment in Math.* Tom. X. стр. 17., *Contra Celsum* I. 47 као и II. 13 fin. *Св. Јероним* такођер у својим *De viris illustris* c. 2 и 13; *Adv. Jovinian.* I. 39.

Оно гласи: „(Кад је умро римски прокуратор Фестус) за то вријеме док није још стигао његов наслједник Албин у Палестину) Ананус млађи, о коме смо већ говорили, да је постао првосвештеник, био је човек дивљачан и прекомјере дрзак; држао је страну Садукејима, који су у суђењу строжији и немилосрднији од осталијех Јудеја, као што горе напоменусмо. Ананус будући таки, помисли да је наступило згодно вријеме, јер је Фестус већ умро, а Албин још на путу, сазове синедрион и изведе пред њега брата онога Исуса за кога веле да је Христос (τὸν ἀδελφὸν Ἰησοῦ, τοῦ λεγομένου Χριστοῦ) — име је оном Јаков — а с њиме и још неколицану другијех и подигнувши против њих оптужбу да су рушитељи закона, одмах их даје каменисати. Али онима, које су држали за најумјеренније међу грађанима и за највеће поштоваоце закона, бјеше то криво и потајно пошљу посланике краљу, пожурујући га, да у писму омомене Анануса, да се у будуће чува оваког чега, јер ни прије није радио умесно и по закону. Шта више, њих неколико одоше и пред Албина, који је

долазио из града Александрије и упозориште га, да Ананус није смјео без његове приволе ни сазвати синедријон. Албин овако подбоден, напише опитро писмо Ананусу, претећи му да ће га казнити. Краљ Агрипа га пак лиши првосвештеничког достојанства, које је три мјесеца обнашао и постави за првосвештеника Исуса сина Дамнејева".

Упада у очи, да у овом опису суда и смрти Јаковљеве, вели Флавије, да је исти каменисан, а међутим у нашем „Прологу" вели се да су га Јудеји бацили са врх храма и кијачом (древомъ) дотукли; али кад узмемо да се Јосиф није увек бавио у Јерусалиму, него понајвише у Риму, гдје је и умро, могла му се лако омаћи ова мала погрјешка, особито кад узмемо да је он ово своје дјело (Antiquitates), у ком описује овај догађај, довршио тек 94 године, а исте године је и овај догађај описивао, јер се налази у XX-ој последњој књизи тога дела, а смрт св. Јакова бјеше 62 године. Њему је било познато, да су Јудеји казњавали Хришћане, као бајаги рушиоце закона Божјег, у смислу Мојсејевих закона (V. књ 13, 10) каменисањем, и он описујући после 32 године овај догађај, по свој прилици и не мислећи да је могло и друкчије бити, овом смрћу умара св. Јакова.

Овај сад наведени текст Флавијев осим тога, што говори о св. Јакову и његовој мученичкој смрти, важан је и с тога, што се у њему спомиње *„Исус за кога вели да је Христос"* и тиме најбоље побија оне, који тврде да Флавије уопште није говорио ништа о Христу, него да је напред споменути текст о Христу у свој својој целини од Хришћанских преписивача уметнут; јер невјеројатно је да би Флавије о Исусу *као главној личности* у своме дјелу само толико рекао, да га називају Христом и више ништа, а *споредним личностима* као што је Јован Крститељ и Јаков млађи, читаве странице; с друге стране опште је познато, де се, ако се хоће да прикаже каква непозната, незнатна или бар незнатнија личност или ствар, ради лакшег појимања, упознавања, увјек доводи у свезу са каквом познатијом, чувенијом личношћу или стварју, а то је учинио свакако овдје и Флавије, јер иначе не би имало смисла, да је само рекао, да је тај Јаков, кога је Ананије дао каменисати брат Исуса, за кога вели да је Христос, а да није већ пре тога о њему говорио, јер тиме онда не само да неби своје читаоце боље обавјестио о личности Јаковљевој, него би их још већма збунио, јер би искрсла пред њих једна нова, непозната личност: Исус за кога вели да је Христос чији је брат Јаков.

II.

Опширно свједочанство о Христу и Хришћанима налазимо и код римског историчара *Тацита* (54—117 г.) у његовом дјелу *„Annales"* (Љетописи), које је написао око 97 године.

Описујући онај пожар Рима, који је букнуо на потајну заповест Неронову, тога чудовишта у човечјем облику, да би могао себи представити како је горела Троја, и незадовољство које се у народу ради тога појавило, вели: „*да би укуштао* (Нерон) *тај шапат* (као да је он запалио Рим) *прогласи за кривце оне, који су били омрзнути са својих опакијех дјела и које је народ називао Хришћанима и казнио их је најбиранијим казнама. Оснивач им је био Христос, кога је за владе цара Тиверија намесник Понтијски Пилат казнио смрћу. Али иак ова празновјерица, која је за неко вријеме била укуштана, подиже главу не само у Јудеји, гдје се ово неваљалство и зачело, него и у Риму, гдје се обично свака покварености и пријавшина скупља, шта више и велича. Заиам се за оне, који су први похватани и признали, а после на основу њиховог исказа и за врло много њих, доказало исшина не паликућство, али мизантропија. Приликом убијања тјерана је и сардња, јер су их умотане у кожу живошињску бацали пред псе, да их раскину; много њих су распети на крст или на пламену сагорени; други су опет, кад се сумрачило запаљени ради осветљења. Нерон је ради ових призора отворио своје вртове и наредио циркуске игре и обукавши се у кочијашко одјело, час се помјешао међу народ, а час сједао на кола. Гледајући ово, према њима се, и ако су заслужили највећу казну, породило саучешће, пошшо нису толико жртва за опште добро, колико су жртва Неронова (нечијег) немилосрђа.* (Annales XV. 44*).

Као што видимо Тацит не говори баш симпатично о Хришћанима; но то се даде растумачити тадашњим духом вријемена, тадашњим схваћањем. О Хришћанима се тада разносиле најстрашније вести нпр. да пију људску крв, да су чаробници и т. д. а особито су у том предњачили Јудеји, измишљајући на њима мрске Хришћане сваковрсне лажи, које повучени и скромни Хришћани, који се у Бога уздавали нису ни покушавали да јавно побијају. Осим тога не треба изгубити из вида и то, да је Тацит био горди Римљанин, који је вјеровао и поштовао своје римске богове, који им дадоше власт и господство над

*) „Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos et quaesitissimis poenis adfecit, quos per flagitia invisos vulgus Christianos appellabat. Auctor nominis ejus Christus Tiberio imperante per procuratorem Pontium Pilatum supplicio adfectus erat; repressaque in praesens exitiabilis superstitio rursus erumpebat, non modo per Judaeam, originem ejus mali, sed per urbem etiam, quo cuncta undique atrocia aut pudenda confluunt celebranturque. Igitur primum correpti, qui fatebantur, deinde indicio eorum multitudo ingens haud perinde in crimine incendii, quam odio humani generis convicti sunt. Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contecti laniatu canum interirent, multi crucibus adfixi aut flamma usti, aliique, ubi defecisset dies in usum nocturni luminis urerentur. Hortos suos ei spectaculo Nero obtulerat et circense ludicrum edebat, habitu aurigae permixtus plebi vel curriculo insistens. Unde quamquam adversus sontes et novissima exempla meritos miseratio oriebatur, tamquam non utilitate publica, sed in saevitiam unius absumerentur.

цијелим свијетом, па као такав није могао волети Хришћане, који су ту његову вјеру и његове богове презирали и исмјевали. Но и ако је сматрао Хришћане као опаке, који заслужују највећу казну, ипак се види из овог његовог текста, да ни он није вјеровао, да су Хришћани запалили Рим, јер вели да се за њих није доказало паликућство (палеж), па за то ону ријеч у тој реченици „*признали*“ не треба тако разумјети, да су ухваћени Хришћани признали да су они запалили Рим, него да су признали да су Хришћани, да су исповедили вјеру Христову.

(Наставиће се)

О свеопћем потопу.

— **Н. П. Рождественскій.** —

Превео: *Сава Петковић.*

(Наставак.)

Најновија геолошка хипотеза о потопу у оном облику, у каквом ју је обрадио амерички научник Агасиц, поклапа се у неким тачкама са библијским учењем о потопу, на примјер у томе, што она приписује воденој стихији видну улогу у произвађању ове катастрофе, што она признаје да су се из допотопног перијода сачували главни облици животиња и да се непрекидно продужује род човјечји до — и послије потопа. Но то нам не може дати повода, да је помиримо са библијским учењем и у оним тачкама, у којима се то помирење не може постићи без неприродних натезања. А такова је, осим других појединих, најглавнија њена тачка, по којој се ова хипотеза назива не толико хипотезом о потопу, колико хипотезом о „леденом перијоду“, о којем се ништа не спомиње ни у библијској причи о потопу, ни у библијској повијести о створењу свијета. Хипотеза о леденоме перијоду, као хипотеза, нема значај потпуно доказане, непобитне научне истине, и у многим тачкама има, као што признају чак неки од пошљедовалаца њених, важних недостатака. Њоме се више или мање успјешно објашњавају неке одјељене геолошке појаве, н. пр. појава нанесенога камења на горама и остатака од стијена — некада грдне величине. Ове стијене покривају скоро цио горовити крај, који лежи међу швајцарским Алпима; — а сретамо их и на равним узвишењима у сјеверној Њемачкој и особито у брдовитој Финландији, и у другим мјестима. Особито је чудновато, да ови остаци, по својству свога геолошког поријекла, не припадају мјесним горама и стијенама на којима се налазе, а то је доказ, да су они произишли и нанесени с поља са других мјеста Питање, како су они могли бити нанесени и подигнути на тако

високе горе као што су Алпе и Финландске стијене, рјешава правилно хипотеза о леденоме периоду са свога гледишта. Она претпоставља, да су ове остатке од стијена могле донијети на себи колосалне ледене горе (глечери), које су некада покривале веће дијелове садашњих континената, у ономе периоду, када су се почеле топити. Када су се ове ледене горе истопиле, спустиле су се масе разноврсног камења, које се налажаху на њима, на земљу — нешто по равницама, нешто по брдима. Но то није једино могуће тумачење ове појаве. У геологији се истичу и друга, не мање вјероватна тумачења, по којима је поменуто нанесено камење постало ушљед једне или неколико геолошких катастрофа, које су више мање изненада произвеле колосалне преврате на разним дијеловима земаљске површине. На тај начин хипотеза о „леденом периоду“ припада чак у најоснованијим својим претпоставкама само т. зв. научним вјероватностима, које строги научници не стављају у ред утврђених реаултата природно-научнога испитивања. Ту хипотезу не признају ни саме специјалисте у геологији, а неједнако се служе њоме и они, који припадају табору поштьедовалаца њених. Шта више у једној од најважнијих тачака те хипотезе, — у питању о томе, да ли је овај ледени период био у историји образовања наше планете, када је дебео лед покривао сву површину њену, или је он само у неким крајевима, — не слажу се заштитници ове хипотезе међу собом у својим мишљењима. Док Агасиц вјерује, да је цијела земља у извјесном периоду била покривена тврдом, дебелом леденом кором, дотле други држе, да је овај лед покривао само сјеверну половину кугле земаљске и још сумњају, да ли је поларни лед покривао цијелу сјеверну половину кугле т. ј. сјеверну Европу, сјеверну Азију и сјеверну Америку у исто вријеме, или у разне периоде времена.

Друго за ову хипотезу такође веома важно питање, с којим она стоји или пада, — питање о узроцима постанка леденога периода, — сматра се исто тако међу геолозима за спорно и нерјешено. Беспристраснији геолози признају, да је на питање: од чега је постао ледени период, при садашњем стању геологије, врло тешко одређени одговор дати, пошто се како нагло, тако и постепено снижавање температуре на цијелој земљи до тачке смрзавања никаквим познатим геолошким узроцима објаснити не може. Шта више и не сасвим беспристрасни заштитници ове хипотезе, који је управо на супрот стављају библијском учењу о потопу (као н. пр. познати амерички популаризатор најновијих природно научних хипотеза Дрепер) ушљају, да је снижавање температуре, ушљед које је наступио ледени период, произишло „из узрока, који још нијесу тачно одређени“ (Дрепер, стр. 187.). Претпо-

ставку о промјени земљине колотечине, ушљед измијењеног положаја осовине земаљске кугле, као о узроку постепеног хлађења температуре на земљи пред појавом леденог перијода на њој, исказивали су до душе неки геолози, али ју је већина природњака одбацила као претпоставку, основану опет на претпоставци. У погледу трајања леденог перијода — геолози новије школе Лајела слажу се у својим мишљењима о веома спором снижавању температуре на земљи, о веома дугој поплави, која је претходила леденом перијоду, и о врло дугом трајању овога перијода у току неколико тисућа година. Но ова се мишљења оснивају више на опћој геолошкој теорији о врло спорој постепености у развићу разних геолошких процеса, него на фактичким подацима. Многи факти напротив не допуштају претпоставке о мало дужем трајању леденога перијода. Сами заштитници претпоставке леденог перијода признају, да исти није уништио све врсте животиња које су до њега на земљи постојале, него да су на против од 90—95% животиња које сада живе, потомци оних животиња, које су живјеле до појаве леденог перијода. То би било немогуће, кад би ледени перијод трајао на земљи многе тисуће година. Како би се животиње, особито оне којима је потребан не само топао него и умјерени климат, могле сачувати у току многих тисућа година леденог перијода? — Оне би се све морале смрзнути и погинути. Како би се даље водене масе, које су покривале, по претпоставкама геолога, пред појавом леденога перијода не само равнице, него и горе, могле одржати на стрмим окомитим врховима гора и стијена до оног времена, док се нијесу постепено замрзле и у ледене масе претвориле? Није ли много природније претпоставити да су водене масе, особито оне које покриваху сличне врхове, морале бити брзо подвргнуте процесу смрзавања? Иначе би се оне морале са горњих врхова слити на оближња мјеста која ниже леже.

Што се тиче, најзад, старине леденога перијода, т. ј. времена кад је он наступио, то у одређивању тога, као и у већем дијелу својих рачунања, противорјече геолози један другоме. У исто вријеме када једни од њих, према Лајелу, удаљују ледени перијод од нашег времена на 100 тисућа година и више, други га удаљују само на 30 или 20 тисућа година, а неки (н. пр. гроф Вилњев) свега на 6 тисућа година. Ми не можемо ова рачунања сматрати за тачна већ ради тога, што се међу собом не слажу. Док нас н. пр. у погледу постепенога хлађења земаљске атмосфере пред наступањем леденога перијода један геолог увјерава, да је за то требало ни више ни мање него 344,829 година, дотле нам други говори, да је за то потребно било ни више ни мање него 198,450,000 година, а трећи (Пуасон) чак сто тисућа милијона.

Страст неких — особито „дилетаната геолога“ — да се при рачунању разних геолошких епоха играју огромним бројкама, доводи каткад да смијешнога с обзиром на контрадикције у које они при томе један с другим падају. Било је времена, када су другим низом цифра у тим рачунањима рачунџије покушавале да стекну учену славу своје врсте, и старали се да што већим фантастичним цифрама претекну један другога. Сада већ има доста трезвенијих и опрезнијих испитивача, који се смију овим фантазмагоријама, и мјесто многих милијуна година исказују ограниченије размак времена за разне геолошке епохе. Недавно су још, особито француски геолози, односили вијек мамута од данашњег времена на огромну множину тисућа година, док су га темељнија испитивања (н. пр. Фраст, Пфафа и др.) знатно скратила.

(Свршиће се).

Аграфе

или

незаписане у јеванђељима изреке Христа Спаситеља.

— *А. Лопухинъ.* —

— превео *Александар Живановић* —

[Осијек.]

(Наставак)

Тај нови споменик нађен је одмах у почетку копања у гомили развалина у којој је било још много грчких папируса из I.—III. вијека наше ере. Судећи по особеностима писма он јамачно потјече из тога доба, јер писмена му имају облик каснијих јелинистичких унцијала. Но пошто нађени лист јесте остатак књиге, а не фрагмент папирусног свитка и пошто у њему има кратица, које се употребљавале у хришћанским рукописима, као IC, ΘC и др., с правом га надавачи рачунају у споменике друге половине II. вијека. Што се тиче спољашности његове, дугачак је $5^{3}/_{4}$ цоли, а широк $3^{3}/_{4}$; на крајевима је јако изрешетан, површина му је сасвим издала и има много дероотина и руна, које отежавају читање. Каснија рука је на другој страни листа (verso) над десним ћошком текста исписала грчки број IA који очевидно означава, да је то 11. лист цијеле књиге. Сам начин писања показује архаички карактер: редови теку непрекидно без икакве интерпункције или других каквих знакова, који би олакшавали читање. На листу је по 21 цио ред на свакој страни, а 22. ред је на обје стране сасвим уништен. У њима је седам или осам изрека Пс. Христа, од којих свака почиње значајним уводом — Λέγε: Ἰησοῦς — „Говори Исус“, што је потакло публикаторе, да цијелом том споменику дају име Λόγια Ἰησοῦ „Изреке Исусове“.

Ево тих изрека у српском пријеводу:

1. . . . . и тада ћеш видјети извадити трн, који је у оку брата твога.

2. . . . Исус говори: ако не будете постили ради свијета нећете добити царства Божјег: и ако не будете држали суботе, нећете видјети Оца.

3. . . . Исус говори: Ја сам био усред свијета и видјели су Ме у тијелу и видио сам, да су сви пијани, а не најох ни једног међу њима да је жедан и жалосна је душа Моја ради синова човјечијих, јер су слијепи у срцу своме.

4. . . . сиромаштво.

5. . . . Исус говори; ако буду гдје . . . јесте један; то сам Ја с њим. Подигни камен и тамо ћеш Ме наћи; расцијепи дрво и тамо сам Ја.

6. . . . Исус говори: није примљен пророк у отаџбини својој и лијечник лијечи оне који га познају.

7. . . . . Исус говори: град саздан на високој гори и утврђен, не може ни пасти, ни сакривен бити.

8. . . . Исус говори: чујеш за . . . . твоје . . .

Сад се с правом пита: у какву врсту спада тај споменик и какво значење

Транскрипција обје стране новонађеногa споменика у читању највише вјеројатном:

Καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Λέγει Ἰησοῦς, ἐὰν μὴ νηστεύσητε τὸν κόσμον, οὐ μὴ εὕρετε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐὰν μὴ σαββατίσητε τὸ σάββατον, οὐκ ὄψεσθε τὸν πατέρα. Λέγει Ἰησοῦς, ἐ(σ)τὴν ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου καὶ ἐν σαρκὶ ὤφθην αὐτοῖς, καὶ εὗρον πάντας μεθύοντας καὶ οὐδένα εὗρον διψῶντα ἐν αὐτοῖς, καὶ πονεῖ ἡ ψυχή μου ἐπὶ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων ὅτι τυφλοί εἰσιν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, καὶ . . . βλεις (. . .) . . (τ) ην πτωχείαν. (Λέγ)ει (Ἰησοῦς ὅπ)ου ἐὰν ὦσιν (. . .) ε (. . .) θεοί καὶ (. . .) σο ε (. .) ἐστιν μόνος (. . .) τω ἐγὼ εἰμι μετ'αὐτ(οῦ) ἐγει(ρ)ον τὸν λίθον κἀκεῖ εὑρήσεις με, σχίσον τὸ ξύλον κἀγὼ ἐκεῖ εἰμί. Λέγει Ἰησοῦς, οὐκ ἐστιν δεκτὸς προφήτης ἐν τῇ πατρίδι αὐτ(ο)ῦ, οὐδὲ ἰατρὸς ποιεῖ θεραπείας εἰς τοὺς γειν(ώ)σκοντας αὐτόν. Λέγει Ἰησοῦς, πόλις ᾠκοδομημένη ἐπ' ἄκρον (ὄ)ρους ὑψηλοῦς καὶ ἐστηριγμένη οὔτε πε(σ)εῖν δύναται οὔτε κρυ(β)ῆναι. Λέγει Ἰησοῦς· ἀκούεις (. .) ις τοε . . . τον σοῦ το. . .

може он имати у питању о постанку каноничких јеванђеља? На прво питање се делимично може одговорити критичким расматрањем изрека, које се налазе у њему.

Прву изреку (ред 1—4), која гласи: »и тада ћеш видјети извадити трн, који је у оку брата твога«, није тешко растумачити. То је очевидно варијација јеванђеске изреке Мат. 7, 3—5 и особито Лук. 6, 42, гдје се налази скоро буквално иста изрека: па ћеш онда видјети извадити трн из ока брата својега. Пошто је та изрека у новонађеном споменику само одломак, може се претпостављати да је на пређашњем листу била цијела та изрека Спасителјева о лицемјерном гледању трња у оку ближњега, ма да у исто вријеме не видимо у своме брвна.

Више засебно мјесто заузима *друга* изрека (ред 4 - 11), која гласи: »ако не будете постили ради свијета[1]), нећете добити царства Божјег и ако не будете држали суботе, нећете видјети Оца.« Та изрека нема непосредне паралеле у четворојеванђељу и неки ученјаци су готови да је прогласе као подметнуту у Христове изреке, а у корист какве јереси, — н. пр. енкратита или бар јудејствујућих хришћана, јер је у њој јако истакнут законички елемент и само добијање царства Божјег и трајне сједињење с Оцем небеским ставља се у њој у зависност од држања поста и суботе. Такво пак тумачење не може надржати ни најблаже критике. Што се тиче поста као услова за добијање царства небеснога, у потпуном је складу изрека та са оним великим значајем, који је Христос давао

[1]) У тексту је необична конструкција: νηστεύσῆν τὸν κόσμον, која отежава тачан превод.

посту и у оне удаљавању од свијета у дјелу моралног савршенства и спасења. Нешто је теже појмити смисао друге половине те изреке — о суботи. Но ако узмемо у обзир, да израз »држати суботу« потпуно може означавати одвајање од свијета ради потпуног посвећења себе Богу у дан седми[1]), нема мјеста натегнутој претпоставци, да се у тој изреци види какав утицај са стране. Бар нешто слично има и у Јустина Филозофа, који каже: »нови закон тражи од вас, да светите сталну суботу. Који се раскајали од својих гријехова, на су одржали пријатну и праву суботу Божју« (Dial. c. Tryph 12).

Трећа је изрека (ред 11—21): »Исус говори: Ја сам био усред свијета и видјели су Ме у тијелу и видио сам, да су сви пијани, а не најох ни једног међу њима, да је жедан и жалосна је душа моја ради синова човјечијих, јер су слијепи у срцу свом«. Та изрека, и ако у неким изразима има паралела за себе у Новом Завјету, сасним је нова и о њој можемо рећи само то, да она снажним потезима црта оно биједно стање у моралном погледу, у ком се налазио род човјечански у вријеме земаљског живота Христа Спаситеља, Који се јавио у тијелу, да тијело искупи од гријеха и смрти.

Од *четврте* изреке, која је заузимала вјеројатно 22. и 23. ред у рукопису сачувала се само једна потпуна ријеч (τ)ὴν πτωχείαν — »сиромаштво«, те није могуће репродуцирати њен садржај и смисао[2]).

И *пета* је изрека (ред 23—30) такође сачувана доста непотпуно, но приближно се може превести овако: »Исус говори: ако гдје буду . . . јесте један . . . то сам Ја с њим. Подигни камен и тамо ћеш Ме наћи; расцијепи дрво, и тамо сам Ја«. У тој изреци неки хоће да виде свога рода пантеистичку мисао — да је божанско биће разливено по свему свијету. Но таква претпоставка не може издржати критике, већ напротив тој изреци има лијепа паралела у јеванђеоској изреци: гдје су два или три сабрани у име Моје, тамо сам ја посред њих«, тим прије, што се прва половина те јеванђеоске изреке у Јефрема Сирског налази скоро истоветна као у овом споменику. Тамо наиме читамо: »Гдје је један, тамо сам и Ја; гдје су два, и Ја ћу тамо бити и тада ће нас бити троје.« Смисао друге половине горње изреке јесте потпуно јасан. Ако Спаситељ обећава, да ће бити и с малим скупом вјерних, шта више и са једним вјерним, то у другој половини (изреке) указује само на то, да оњећеву с Њим није увјет какав спољашњи положај човјеков: оно је приступачно свим људима, — видару, који слаже камен на камен, дрводељи, који реже и цијепа брвна. Овај посљедњи израз добија особити смисао у устима Онога, Који је сам био дрводеља или дрводељин син.

У цјелини се сачувала *шеста* изрека (ред 30—35), која гласи: »Исус говори: није примљен пророк у отаџбини својој и лијечник не лијечи оне, који га познају«. Прва половина те изреке има блиску паралелу у јев. Лук. 4, 24: »никакав пророк није примљен на својој постојбини«. Што се тиче друге половине, она је по своме смислу само разјашњење те исте мисли другим очигледним примјером, т. ј. да као пророк, тако и лијечник може успјешно дјеловати само тамо, гдје га знају само као лијечника, а не као обична човјека са свима његовим слабостима и

[1]) Јако натегнуто тумачење. *Прим. прев.*

[2]) Неки испитивачи не дају овим изгубљеним редовима посебно значење, већ из сматрају завршетком цијеле *треће* изреке и допуњују правилну на овај начин: „Жалосна је душа моја ради синова човјечијих, јер су слијепи у срцу свом . . . (и не познају своја) сиромаштва". У том би случају та изрека имала себи паралелу у Откр. 3, 17 „не знаш да си — сиромах и слијеп и гп".

можда писким родом његовим, ако је још из робовског сталежа, као што је то често бивало у стара времена.

Седма (ред 36—41) изрека гласи: »Исус говори: град сазидан на високој гори и утврђен, не може ни пасти, ни сакривен бити«. Тој изреци је опет блиска паралела у ј. ванђељу Матејеву 5, 14 и 7, 25: »не може се град сагрити кад на гори стоји«, — »и не паде дом, јер бијаше утврђен на камену«. Мисао је једна иста, само је нешто друкчије облик изражавања.

Најпослије од *осме* изреке (ред 41 и даље) остао је само почетак: »Исус говори: чујеш. . .« Крај је сасвим уништен, те га није могуће успоставити[1]).

Из тога кратког прегледа новонађених изрека види се, да су оне по својој спољашњој форми фактично »аграфе«, т. ј. изреке незаписане у каноничким јеванђељима, које се приписују Спаситељу и по смислу своме дијелом имају директних паралела у каноничким јеванђељима, а дијелом су сагласне с јеванђељима, а никако не стоје у опрјеци са духом науке Христове. Имамо само један истргнут 11. лист, на којем је осам изрека. Ако узмемо тај број за норму сваком листу, то је на оних 10 листова напријед било до 80 изрека. А колико је листова било тек у цијелој књизи? Сад можемо само нагађати, да је тај споменик један од великих зборника изрека Спасителевих, — зборник, који нас води скоро до времена апостолских. И ако новонађени споменик припада тек другој половини II. вијека, нико нијак не смије тврдити, да је то оригинал, а не можда копија са каквог још старијег споменика.

Сад, што се тиче питања, какав значај може имати новонађени споменик за разјашњење историјског постанка каноничких јеванђеља, не може се рећи ништа поуздано све дотле, догод немамо посла само с једним изданим листом, који се уз то још мора са разних страна брижљиво испитати. У осталом западна критичка школа, вјешта измишљању разних могућих досјетака, хипотеза и свакојаких теорија, нервозно је прионула и уз овај споменик, желећи да нађе у њему потврде својим хипотезама. Учени критичари бацише се на тај споменик, да се изразимо ријечима императора Тиверија, баш као мухе на рану и о њему су већ исказали своје мишљење такви корифеји западне науке, као што су Харнак, Хајприц, Свит, Харис и многи други специјалисти на пољу старохришћанске науке, од којих је сваки истакао своју тенденцију. Ми сасвим нијемимо ту грозничаву нервозност западне критичке науке у погледу новонађеног споменика. Тако звана »критика« у пошљедње се вријеме толико спуштала својим научно-критичким претпоставкама, да се мора, изгубивши под собом тврду земљу, непрестано бојати, да ће јој свако ново откриће реалну историјског значаја махом порушити те претпоставке, као што се то дијелом догађало и прије. Зато са сваким новим открићем у тој области раја се за критику судбоносно питање: бити или не бити? — и то питање и јесте узрок тој грозничавој нервозности према новонађеним споменицима. По томе ми немамо потребе излагати сва на брзу руку скована мишљења учених критичара, особито док су још и сами међу собом несложни, не ће доста бити да се ограничимо само на кратак прегледа мишљења

[1]) Учењаци су у осталом поставили неколико смјелих покушаја, да допуне ту изреку. Тако проф. Свит мисли, да је послије ријеч и ἀκούεις вјероватно стојало εἰς τὸ ἓν ὦτιον σου, те би цијела изрека гласила: „што чујеш на једно у-о“, послије ч та би морао доћи наставак од прилике: „да то буде глух другим ухом“. Проплазмак веома оштроуман!

најученијих публикатора тога споменика, тим прије, што је њихово мишљење релативно најобјективније, јер се оснива на непосредном утиску.

Прије свега, при разгледању новонађеногa споменика намеће се мисао, да није нађен лист дио једнога од оних апокрифних јеванђеља, којих је много било у старо вријеме и која су била подметнута као права Јеванђеља у интересу разних секти и партија? Познато је, да је постајало и тако звано »јеванђеље египатско« и пошто је овај споменик нађен у Египту, није ли он одломак тога јеванђеља? То апокрифно јеванђеље, од кога је до нас дошло само неколико изрека, по свој прилици је написано било у почетку II. вијека и јако је поштовано у Египту, но у III. вијеку бијаше одбачено као јеретичко. По времену постанка оно се подудара са овим спомеником, но међу њима има тако много битних разлика, да се никако не могу истоветовати. Египатско је јеванђеље повјесничка књига, а новонађени споменик јесте голи Зборник изрека без икакве историјске свезе међу њима и уз то облик почетних израза: »Говори Исус« — јасно указује на то да то није никаква историјска работа, за коју се употребљава перфект у причању, већ да је то зборник изрека, које бијаху записане тако рећи онога момента, кад су изречене. — У том случају је много оправданије сматрати новонађени споменик простим, непосредним скупом изрека Спаситељевих без икакве свезе са приликама, у којима су изречене. Општајући карактер тога споменика највише одговара томе типу и он није усамљен у старој хришћанској литератури. Нешто слично томе јесте и дјело Папијево »Господње изреке«, на које је он писао тумачење и по свој прилици такав зборник он разумијева под »Изрекама« — Λόγια — које је по његову свједочанству написао св. Матеј на јеврејском језику[1]). Досад је међу научењацима било много спорова о томе, шта ваља разумијевати под тим Λόγια-ма, којима се ради свједочанства о томе, да их је записао св. Матеј, давало тако много значења у питању о постанку како његовога (Матејева), тако и у опће три прва, тако звана синоптичка јеванђеља. Овај новонађени споменик ево може бацити много свјетлости на то питање, ако само даља истраживања не би потконала историјски значај самом том споменику.

Не улазећи у дубље испитивање овог споменика ми са своје стране можемо рећи то, да и ако он изазива такву грозничаву пажњу у протестантско-критичкој школи на западу, која је рада да нађе у њему потврду својих завјетних тенденција, наша православна богословска наука може га примити сасма мирно у пуном увјерењу, да ако тај споменик фактично има историјску достојерност, то он не може бити у противности ни са самим четворојеванђељем ни са примљеним предањем о постанку канонских јеванђеља. Колико се види из кратког прегледа његове садржине, такве противности нема, јер и оне изреке, које на први поглед изгледају нешто ново према јеванђеоским изрекама, сасвим се слажу с овима пошљедњим по свом духу и унутрашњем смислу. Зато неће бити непобожна претпоставка, да у новонађеном споменику имамо изреке божанственог Учитеља, које је записао Његов непосредни слушалац, или директно под живим утиском њиховим или још при свјежем сјећању на њих, — толико свјежем, да ни само вријеме није могло од садашњега да постане прошло и у памети побожног скупљача тих изрека бок. Учитељ као да још говори, чим се и може

[1]) У тој свједодби Папијевој (ар. Евс. Н. Е. III. 39) говори се: Ματθαῖος μὲν οὖν Ἑβραΐδι διαλέκτῳ τὰ λόγια συνεγράψατο, ἡρμήνευσε δὲ αὐτὰ ὡς ἦν δυνατὸς ἕκαστος (Матеј је на јеврејском језику написао *изреке*, које је свако тумачио, како је могао).

растумачити садашње вријеме глаголско: »Исус говори« (а не »говорио је« или »рекао је«[1]). У сваком случају за овакво мишљење имамо директно свједочанство у јев. Луке, који у уводу у своје јеванђеље баш каже, да су многи још прије њега »почели описивати догађаје, који се испунише међу вама«. Он говори о »описивању догађаја«, но то се свједочанство потпуно може примијенити и на логије, јер су оне још простији и непосреднији начин записивања, него историјско казивање, које мора бити мање више у свези; броју таквих многих описивача догађаја могао је припадати и непознати автор новонађеног споменика. Ако је тако, онда је сам од себе јасан и одношај овог споменика према каноничким Јеванђељима. Он је могао бити један од оних многих још не сасим обрађених материјала, који су кolали међу вјерним хришћанима или још прије појаве каноничких Јеванђеља или шта више и послије појаве њихове, — тамо, гдје Јеванђеља још нијесу могла да продру и из тих материјала је у наша канонична Јеванђеља ушло само оно што је, очишћено просвјећујућим Духом Божјим од свих људских примјеса, записано од Богом надахнутих јеванђелиста као истинита ријеч Господа нашег Исуса Христа, која је довољна за наше духовно назидавање.

Resch, Agrapha 1889. и *Nestle*, Novi Testamenti Graeci Supplementum 1896. Најтемељније резултате у овом питању издао је *Ropes*, Die Sprüche Jesu, 1896. види такође *J. G. Körner*, De sermonibus Christi ἀγράφοις, Leipzig 1776. *Hofmann*, Leben Jesu nach Apocryphen 1851. *Westcott*, Introduction to the study of the Gospels, 1860. *Schaff*, History of the Christian Church vol. I 882.

»Богословская Энциклопедія« I. 297—316.

Пошљедњи дани живота Пилатова, који осуди Христа на смрт.

— Од протој. **А. Ковачинцкога.** —

— Превео протопрезвитер *Ј. Петровић*, кр. проф. и катихета у Загребу. —

(Наставак)

Пилат замоли да га приме у кућу, но они га не разумјеше, што говори, јер говораше латински, мијешајући јеврејске изразе, које не разумјеше они, за које се обратно. Но како је он у говору споменуо неколико пута име Албин, домаћин даде својима знак, да се примире, а сам, споменувши у себи св. вјеру хришћанску, мирно пође к страници, отвори му врата и показа кућу Албинову.

Албина је у шетњи одвојила гунгула од Пилата, што му је, нема сумње, било угодно; јавно се показати у друштву с таким човјеком, какав је био Пилат, значило би, пасти у сумњу. Било како му драго, Албин застаде, да види долазећега претора, поздрави га, и као дворјанин, викну: »Да живи император!« хвалећи сјајну гарду и лијепе коње. Послије тога одмах се упути кући, гдје нађе свога пријатеља у очајању.

[1] Што се тиче употребљавања прошитске глаголске форме, не дожамо, да би то морало бити доказ за велику древност, односно за савременост Христу овог споменика. Христовима је бож. Учитељ увијек у памети као да је пред њима, па им говори. Лијепа потврда овом нашем мишљењу јесте мјесто из Дјела св. апр. Тихона Задонског руског свештитеља, гдје душа хришћанска с Богом разговара: „Вјерна душа говори: . . . “ — „Христос говори: . . . “ (Том. 3, стр. 110). Христоз нама није „говорио“, већ нам увијек „говори“ док траје свијета и вијека. *Прим. прев.*

— Познадоше ме! рече Пилат, угледавши Албина, дјеца на улици показују прстом на ме. — О Албине! сјети се, како смо ми још у младим годинама склопили међусобно пријатељство, кад смо се као дјеца играли. — Сјети се како смо заједно ишли у рат и заједно приносили жртве боговима — сјети се, кажем ти прошлости, које нас тако спајаше, и дај у твојој кући заклона прогнанику!"

Албин, тронут том молбом, једва могаше изрећи неколико неразумљивих ријечи, узе руку Пилатову и стисну је.

— Као што видим, има и у Вијени Хришћана? — Кршећи над својом главом руке рече Пилат.

— О, они су сад свугдје, рече Албин — изузимајући наше храмове. Зар се ти бојиш тих људи?"

„Да, бојим их се! ја се бојим цијелога свијета: Јудеја, Римљана, Хришћана — сви су ми они страшни и мрски. Римљани виде у мени преступника, на коме почива гњев императоров, Јудеји — суровога проконзула, који их је гонио, Хришћани — убицу свога Бога.

„— Њихова Бога? ништови!

„Албине, завежи свој језик! Зар ти још незнаш, да се она кланају Назарећу, који се родио у вертепу и умро на крсту? — Не би они њега поштовали, да се родио у златним дворима на пурпурним ћилимима. Албине! мој поступак предајем теби да га пријатељски расудиш, на суду, јесам ли достојан твојега гостољубља!

Пилат сједе на узвишени наслоњач и рече: „Нареди, Албине, да се закључају врата ове собе, и да робови стоје на страни пред вратима, јер се ухо императора налази свуда. — А сад ме послушај, Албине. Сва моја несрећа долази од тога Назарећанина; ради Њега проклео је Тиверије мене, ради Њега је прогнао Калигула мене; јунаштво хришћанско, које сада пријети државі, води свој почетак са горе Голготе. Да није Исус осуђен на смрт, не би његови ученици никада препливали мора и ријеку Јордан. Једино Његова смрт донесе толике мученике! Но да ли сам ја могао спријечити ту смрт?! — Кад сам одлучио да оставим Рим, да заузмем мјесто иза Валерија Граха, зовну ме Сејан и даде ми инструкцију. Знаш, рече он, римску политику, а од мене је довољно да ти кажем двије ријечи. Јудеја је земља родна, покорена оружјем и сад се господство наше отаџбине мора завршити потпуним њезиним покорењем. Управљај њоме тако, да се име Рима слави. Ми смо дали Јудејима цара из њихова рода, остависмо им храм, њихове законе, њихову религију. То је горд и храбар народ; њихови се љетописи исписани јуначким дјелима и он их позна добро. Владај паметно, да ти Јудеји приме, као странца, који је дошао к њима у госте, а не као деспота, који их држи под јармом".

„Ја сам отишао са женом и својим слугама; дошавши у Трастаберну, сретох Тиверија, који се враћаше из Напоније. Како спазих царску кочију, свијох са своје кочије, да поздравим цара. Он је у Брандизу дознао, да сам одређен за Јудеју, и похваливши тај избор милостиво ми пружи руку и рече: „Поштуј! дивно ти је намјесништво у дио пало, управљај њиме енергично и кротко. Старај се за оне добро, руководећи се својим здравим разумом и сјећај се политике римске: дати слободу побјеђенима и покорити горде, — иди и буди срећан!"

„Видиш, Албине, да ме је увапријед очекивало само добро и срећа."

„Дођох у Јерусалим, ступих свечано на пријесто и спремих велику част, на коју позвах предстојнике Јудеје, првосвештеника и прве чланове највишега суда, али ни један од позваних не дође у одређено вријеме. То је била за мене увреда. Послије два дана почасти ме посјетом првосвештеник. Он бјеше намргођен, пун тајанствености, и увјераваше ме, да њихова религија забрањује сједити за једним столом с незнабошцима. Мени се с почетка чинило, да ту извину треба примити пријатељски, но касније увидјех, да побијеђени стоје на непријатељској нози према побједитељима. У то вријеме од свију побијеђених градова, бјеше најтеже управљати Јерусалимом. У грађанству је била така узрујаност, да сам сваки дан могао очекивати рокање, а да то предупредим, имао сам само једнога центурија са шаком војника. Писао сам к префекту Сирије, да би ми послао војске у помоћ, но он ми је одговорио, да једва за себе има неку малу сигурност. — Непамтена величина наше државе јест наша несрећа, ми имамо много покорених, али имамо мало војника да покорене народе држимо у покорности.“

„Од свију извјештаја, која су ми непрестано долазила, нарочито је једно обраћало на себе моју пажњу. Тако су ми моји тајни агенти јављали ствар опћепознату, да се у Галилеји јавио човјек, племенита и света живота, са силном и заводљивом речитошћу, обилази градове и предјеле морске, учећи новому закону, којега проповиједа у име Бога, као посланик Његов. С почетка ми се чинило, да да он можда настоји да побуни народ против нас, али набрзо се освједочих, да је бојазан узалудна, — Исус Назарећанин говорио је као доброжелатељ Римљана. Једном се шетах пијацом у Сило у; тамо спазих многобројну гомилу народа, а у средини млада човјека, који, наслонивши се на дрво, мирно говораше народу своју проповиједь. Јавише ми да је то Исус, но ја бих га и поред донесене ми вијести познао, тако се јако разликовао од својих слушалаца! На њему се познало, да је човјек од својих 30 година, плава коса и брада покриваху особито црте лица Његова. Никада нијесам видио погледа и лица, који би дисали таким миром! Његов величанствени изглед бјеше сасвим противан црним његовим слушаоцима. — Да својим присуством не сметам проповједнику, наложим свом тајном бележнику Манлију, да се неопажено умиљена међу људе да чује све, о чему ће говорити проповједник. А ја одох даље. Манлије Магније бјеше унук онога заточника завјере против Катилине у Етрурији; он је одавно у Јудеји и стога добро познаје јеврејски језик а уз то ми је био врло одан; могао сам се дакле на њега ослонити. Вративши се у преторијум, нађох Манлија који ми тачно јави све, о чему је проповиједао Исус у Сило-у. Никада нисам чуо, никада нисам читао у дјелима мудраца штогод у таком степену савршено, што би се могло сравнити с тим, што је чуо Манлије. Један Јудеј — вођа незадовољника, којих је био пун Јерусалим, заштао је Исуса: треба ли давати данак Кесару? Исус му одговори: подајте Кесару Кесарево, а Богу Божје; зато не нађох узрока, да не дам потпуну слободу Назарећанину. Истина, ја сам имао потпуну власт, да Га код прве проповиједи народу ухватим и пошљем у Pontus Euxinus, но такав поступак чинио ми се противан правди и здравој памети. Исус није био ни бунтовник, ни уротник; с тога сам Га морао узети под своје окриље и дати слободу говора, рада, сакупљања људи, и да га окружују ученици и поштоватељи, који иђаху за њим свуда, по пустињама и горама. Претор није никада издао налоге да се смета учитељу и слушаоцима, и ако кад религија отаца наших (од чега да нас Бог сачува) узмора пасти, томе ће бити крив Рим због свог племенитог попуштања, а ја, несретник,

бићу тада оруђем оне тајанствене силе, коју хришћани називају промислом, а ми — судбом.

„Та неограничена слобода, којом се користио Исус, раздражила је више класе јудејскога народа. Истина, да вишим класама јудејскога народа није Исус ни мало ласкао — а то ми је дало повода, да му дадем потпуну слободу. Књижевници и Фарисеји, говорио је он њима, ви сте пород аспидин, ви сте слични окреченим гробовима! — Други пут је оштро порицао богату милостињу гордога Фарисеја тврдећи, да је лепта, коју тајно од срца жртвује удовица, пред Богом већа од богате милостиње гордога Фарисеја. Сваки дан стизаху нове тужбе у претор на тога смелога порицатеља порока и предрасуда, ја сам примао депутације, које доношаху тужбе на мој суд убијећујући ме у томе, да Исус хоће да све уништи. Није први случај, да су у Јерусалиму засули камењем оне, који се називаху пророцима, и кад претори не угађају њима, они се обраћају на Кесара. Сад сам ја то предупредио: ја сам о томе писао Кесару и своја писма за помоћ послах у Рим. Моје подузеће похвали сенат, али ми је војничка помоћ отказана, премда ме је сенат уверавао, да ће, кад се рат са Парћанима сврши, гарнизон Јерусалимски бити појачан. Слаба је то била нада, нарочито с тога, што нам рат с Парћанима не ће имати никада краја. Пошто ја писам имао снаге да спријечим устанак, одлучих се, да сам преторић повратим граду мир. Отишавши у преторић, позвах к себи Исуса. Он послуша и дође.

„Сада, кад сам већ у старијим годинама, не чудим се, што ме спопадне дрхтавица, но онда сам био млад и храбар, а крв шпанска, помијешана с римском, није ми дозвољавала да будем снисходљивим; шпак, кад уђе Назарећанин у базилику, гдје сам се шетао, чинило ми се, да је оружана рука задржавала моје кораке и златни, посвећени Кесару, повјешани по зиду портрети као да уздахнуше. Он стаде преда ме као невин, и једноставним својим одијелом учини ми се као да говори: „Ево ме!“ Са страхом и чуђењем посматрах га неколико часака, најпослије, прекидох ћутање гласом, који одаваше моју узрујаност, и рекох: „Исусе из Назарета! Већ је три године, како сам ти дао слободу да говориш народу без запреке и не жалим на то, јер си ти говорио увијек мудро. Не знам, да ли си читао Сократа или Платона, на твоје учење одише величанственом простотом, која Те уздиже над све филозофе. Зна за то Кесар, а ја његов намјесник у Јерусалиму радујем се, да Ти је дао слободу учења, којега си достојан. Но без обзира на то, ја не могу затајити пред тобом, да твоја наука побуђује против Тебе силну и ужасну мржњу, не чуди се, што имаш толико непријатеља, и Сократ је имао непријатеља, који су га довели до смрти. Непријатељи твоји налијевају свој гњев на Тебе и мене, Тебе мрзе за Твоју науку, а мене што Ти дајем слободу, а још окрпљују мене у том, да сам ја с Тобом у договору, да уништим и ово мало слободе, што остави Јевреjима Рим. Не забрањујем Ти проповиједати, не мислим давати Теби налога, већ желим, да Ти само колико год уможеш што више штедиш гордост Твојих непријатеља за то, да се не дигну против Тебе, а ја да не будем приморан употребити сјекиру и шибе, које се налазе овдје више ради ознаке власти моје, него ради казне«. На то ми одговори Назарећанин«: »Ријечи твоје долазе од лажне мудрости. Реци потоку, што тече с брда, да застане у свом току, јер ће се уништити с кореном дрво у долини, на које он пада. Поток ће ти одговорити, да ја вршим наредбу Божју; он најбоље зна, камо се

сливају воде. А ја тебе кажем да ће се прије, него процвата руже Саронске, пролити крв праведнога.«

»Твоја крв неће се пролити, рекох на то ја, Твоја мудрост ставља Те далеко више у мојим очима од гордих и немирних фарисеја, који зло употребљују милост Римљана, к ју завјере против Кесара, и нашу мирољубивост сматрају пошљедицом страха. Тешко њима! они не знају, да Тиверије често покрива вукове кожом овчијом! Ја ћу усупрот њима узети Тебе у заштиту, Преторij ће Ти бити склониште, и сваки ће дан бити за Тебе отворен«.

Са осмијехом надземним и нарочито благодатним рече Исус на то: »Кад прије̂ђе тај дан, неће Син Човјечји наћи заклона ни на земљи ни под земљом. Заклон је праведнога — небо. Треба да се испуни све, што су пророци написали.

»Младићу, рекох ја, досада сам Те молио, а сад слушај моју заповијед. Мир повјерене ми провинције тражи то; умјери ријечи Своје. Чувај се да не преступиш моју заповијед, разумијеш ли ме, иди и буди сретан!«

Мој, с почетка строги тон ријечи, умекша се под крај, уста отказаше да изрекну жестоке изразе тому необичному човјеку, који је мигом, као што свједочише Његови ученици, укрочавао таласе морске.

»Намјеснiче римски!« рече он, што Ја доносим народу, није то рат, већ љубав и милосрђе. Ја се родих онога дана, кад је Кесар Август дао мир римскому свијету, због мене неће бити рата, напротив, њега ће навијестити други, а кад се приближи страдање, нећу га избјегавати, покорићу му се због послушности вољи Оца мојега, који Ми је показао пут. Твој је практички савјет искрен! Није у твојој власти да задржиш жртву, која иде на олтар«. Послије тих ријечи удаљи се он, као сјена; од мојих очију сакри га завјеса базилике.

»Што ми је преостало да чиним, него да препустим ствар судбини? Тетрарх, који је управљао тада Јудејом, а касније га цар изједоше, бјеше човјек неразуман и злобна срца. Закопчи изабраше тога човјека оружјем своје мржње; к њему се, најпослије, обраћа сва та руља, да се освети Назарећанину.

Кад би се Ирод сасвим предао својој мржњи, он би заповједио да убију Исуса. Научен да у ситницама покаже достојанство своје власти, бојаше се овдје да произведе шум, јер му могаше шкодити код цара. Неколико дана послије овога посјети он преторij, говорио је о другим стварима, да сакрије сврху свога доласка; и само при растанку, као мимоходом спомену о томе, каквог сам ја мњења о Назарећанину?

Ја му одговорих, да Га сматрам највећим мудрацом, какве је икада видио свијет; Његова наука нема у себи ништа опасна, већ треба дати томе филозофу потпуну слободу у римским земљама. Ирод се злобно насмијеши, наклони ми се пун гордости и подсмијеха, и оде.

Приближаваше се главни јудејски празник — пасха. Улице се испунише безбројним мноштвом народа, који са дреком и виком захтијеваше смрт Назарећанину. Моје уходе јављаше ми, да је један дио иметка црквеног дат био да се подмите ови букачи. Опасност бјеше велика, руља грђаше центурија, сломила му палицу и плунула му у лице.

Ја писах у Птолемаиду, гдје живљаше префект Сирије и молих га сто момака коњице и толико пјешака, но он ми одговори оно исто што и прије; најпослије, с неколико ветерана дођох ја у средину побуњеног града; ја, не-

моћни, не могох угушити буну, па ми ништа не преостаде, већ да ју ћутећки трпим.

Исус би ухваћен. Народ, потпуно увјерен, да се од преторија нема чега бојати и држећи напротив, да ја потајно одобравам буну, њаше за Исусом и викаше: распни Га!

Против Њега сједињене се три најјаче секте. Продијани и Садукеји, подстакнути на буну мржњом својом на Исуса и одвратношћу према римскому господству, не могоше мени опростити, што сам ја ушао у њихов свети град са заставама на којима бјеше лик Кесарев; па ни благо поступање моје с њима не могаше изгладити из њихове памети тога, по њихову мњењу, подругљивога поступка. Још ме окривише због друге неправде: ја сам одредио, да Јудеји дају један дио црквенога дохотка на градње, које треба да буду од опће користи, но они ме грубо у томе спријечише. Фарисеји су били особити непријатељи Назарећанина, и сматраху власт римскога управитеља Јудеје ни пода што. За три године постојаху они све огорченији, чувши како им се њихова лицемјерна светост све више куди. Будући слаби и неодлучни, да раде против Исуса самостално, они се удружише против њега и мене са Продијанима и Садукејима. Осим тих трију партија морао сам се борити с разном фукаром, која је свагда готова сјединити се с незадовољницима, само ако има наде да задовољи своју разузданост и крвожедност.

Исуса довукоше на суд и осудише Га на смрт, а да покажу своју покорност према мени, првосвештеник Кајафа посла осуђенога к мени, да ја потврдим и извршим осуду. Ја му одговорих, да Исус, као Галилејац, не спада Мени и послах Га Ироду. Лукави четверовласник, учинивши се тобож покорним, тврђаше, да је сагласан са судом царскога намјесника и предаје судбу тога човјека у моје руке. Наскоро постаде мој двор сличан опсједнутој цитадели; гомила народа, што га окружаваше, растијаше са буком сваки час. Чинило се, као да цијела Јудеја покрива улице Јерусалима.

Моја жена, рођена Галилејка, као и друге кћери оне земље, знала је прорицати будућност. Чувши, да су Јудеји осудили Исуса Назарећанина на смрт и, сјетивши се свога сна, дође к мени и паднувши пред ноге моје рече: »Не дижи руке своје на тога човјека, јер је Он свет; прошле ноћи видјех Га у сну. Он њаше по таласима морским, ијетар га ношаше, заповиједао је вјетру, говорио је с палмама у пустињи, с рибама у води, — оне Му бјеху послушне. Поток Кедрон тецијаше крвљу, лице царево видјех замазано блатом, ступове преторија, гдје падају, сунце ми се учини као да је закривено црном копреном, слично весталки, што силази жива у гроб; уз то сам чула стењање у ваздуху. Ако ти, Пилату, не вјерујеш ријечима Галилејке, увјеравам те, да ће те цар и сенат једном одбацити, као слаба проконзула.

У тај час с криком и шумом улети гомила у мраморно стубиште, водећи Назарећанина.

Ја ућох, окружен стражом, у судницу и суровим гласом запитах: што они хоће?

— Смрт Назарећанина! продера се она.

— Што је скривио?

— Хулио је Бога, пророкао је разорење храма, назвао је Себе Сином Божјим, Месијом, царем јудејским.

— Закон римски није установио казне за таке преступе.

— Расини, расини Га! — Та вика потресе сав дворац.

Један само — предмет њихове срдитости — Исус — стајаше непомично међу њима. Он бјеше сличан штатуи невиности у храму Евменида.

Пошто сам употребио разна средства да ослободим Назарећанина из руку свјетине, тако сам ослабио, да се одлучих употребити још једно средство, које ми се чинило, да може у крајњем случају сачувати Му живот Његов; ја заповједих да Га шибају трском и умих руке пред народом, који, ма да ме није слушао, схвати из тога алегоричкога рада моју мисао.

Испитивања Исуса не умирише безбожнике стога, што они тражише његову смрт. Био сам свједоком побуне у многој земљи, видио сам како иде далеко заслијепљеност народа, али то, што се догађало пред мојим очима, претазило је све што сам доживио. Чинило ми се, као да су адске силе напуниле Јерусалим својим дјелима, њихов је поглед био жедан крви, уста су само изговарала ужасне клетве. Та безбројна руља, почевши од преторијума до горе Сиона, тако је надала вику, сличну таласима узбурканога мора, какова се није чула ни код једног устанка у Панонији па ни код нападаја на форум. Дан се смркавао све јаче и јаче, као да су наступили дани дубоке зиме. Исто је тако било и у час смрти Јулија IV. (Јулија Цезара). Бјеше то половином мјесеца марта Ја, покорни управитељ узбуњене провинције, наслоних се на ступ своје базилике и ћутећи пратих погледом тај народ пакла, који вођаше Праведника на смрт. Град остаде пустим, јер су се сви његови грађани упутили на Голготу, око мене бјеше све пусто и тужно. Моја стража помијешала се с народом, а капетан, бринуо се за макар какви ред. Остао сам усамљен и у свом узрујаном срцу осјећах, да оно, што се сад свршава, спада више у круг Божје воље, него људског дјела. Ужасна вика са Голготе допираше до мојих ушију, вјетрић, чинило се, да носи мени осјећаје смртне борбе, у којој ни један смртник не завршује свој живот. Црни облак покри кулу храма, надвукао се над градом и покрио га црним велом. Свуда се на земљи показали ти страшни небесни знаци, због чега је, као што веле, Дионисије Ареопагит рекао: Или Створитељ свијета страда, или се покварила машина насељене<. У први час ноћи, заогрнут огртачем, ишах у град и упутих се кроз врата према Голготи. Ту сам нашао жртву већ свршену, — жртву, коју недавно принесе људска злоба... Ћутећи, погнуте главе к земљи, са стидом враћаше се народ у Јерусалим, Јер оно, што видје, напуни душе њихове страхом и скрушеношћу. Стража римска прође поред мене исто тако ћутећки, заповједник страже закрио је свога орла у знак жалости, а војници у посљедњем реду шаптаху један другом тајанствене ријечи, којих ја нијесам разумио.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Превишњи рођендан Његовог царског и апост. краљевског Величанства Франца Јосифа I. прослављен је 5. (18.) авг. ове као и прошлих година свечаним благодарењем у св. богородичном храму у Сарајеву. Благодарење, на коме су

присутни били врхови власти отслужило је Његово Високопреосвећенство господин АЕ. и Митрополит *Никола*ј са члановима своје конзисторије, професорима богословије ређевске и парох. свештенством сарајевским. Послије богослужења предстало је свештенство под водством високопреосвећеног господина АЕ. и Митрополита Његовој Експеленцији преузвишеном господину фцм. барону *Ев. Аполиу*, поглавару земље у његовом конаку, те је Његово Високопреосвештенство очитовало најискреније жеље српско-православног клира и народа за дуг живот, крјепко здравље и срећну владавину нашег љубљеног и витешког господара, **цара и краља Франца Јосифа I.**

Како смо извјештени и у унутрашњости свуда је свечано прослављен по црквама овај радостан дан.

Устав црквено народне самоуправе. Као што јавља царигадски лист: „Κωνσταντινοπολίς“ у свом 173. броју од 2. августа о. г., дана 31. јула састао се пошљедњи пут под предсједништвом вриеосвешт. Митрополита никомидијског ради проучења предложеног устава црквено-народне самоуправе за Босну и Херцеговину изаслати одбор. Послије прегледа потписан је извјештај одбора од вриеосв. митрополита: Никомидијског, Митилинског и Еленторопољског, и од неких чиновника синодалне писарнице. Осим једне тачке одбор је гледе свих наређења устава потпуно сагласан

Отпочета предавања. На српско-православном богословском училишту у Ређеву отпочета су 23. т. мј. редовна предавања. Призивање св. Духа одржано је у присуству свију наставника и питомаца 22. т. мј., коме је присуствовао и референт земаљ. владе за просвјетне ствари благор. госп. барон А. Рајачић.

Освећење цркве. Његово Високопреосвештенство Митрополит Бањалучко-бихаћки госп. Евгеније отпутовао је 21. августа у пратњи ђакова Костантина Душанића преко Приједора у село Маршу, гдје је сјутра дан 22. августа у присуству многобројног народа српског и околног свештенства осветио новоподигнуту цркву у парохији Маринској, протопрезвитерату приједорском у част и спомен »Успенија пресвете Богородице.«

Нове књиге и листови.

Устав православних конзисторија у краљевини Црној Гори. Цетиње. К. Ц. Државна Штампарија. 1904. Стр. 103 + II.

Летопис Матице Српске. Књига 226. Св. IV. за год. 1904. Н. Сад. Издање Матице Српске 1804. Стр. 113. Цијена 1 круну.

Књиге за народ. Св. 110: Краљевић Марко у народним пјесмама. За народ и школу спремио Тихомир Остојић. Ш. део. Н. Сад. Издање Матице Српске. 1904. Стр. 68.

Рад и Именик Матице Српске за годину 1903. Н. Сад. 1904. Стр. 111 + 61 — 102.

Мала Библиотека. Број XII. Год IV. 1904. Св. 78. *Стеван Срем*ац: Јексик-Адија. Приповетка. Св. 79. и 80. *Кмезл Дебит:* Препрека. С француског превео Влад. Т. Спасојевић *Уз* »Малу Библиотеку« излази »Прегледа« број XII, XIII и XIV. »Малу Библиотеку« и њен »Прегледа« уређује Ристо Кисић, а издаје Издавачка Књижарница Пахера и Кисића у Мостару. Цијена је свакој свесци 30 потура.

Извјештај о српској православ. вел. гимназији у Новом Саду. За школ. год. 1903./04. Н. Сад. Парна Штампарија Ђорђа Ивковића. 1904.

Разно.

Најновија вјерска статистика. По најновијим подацима становништво цијеле Европе износи 329305000 душа, од којих припада вјери

православној	80367000	душа т. ј.	24.5%
унијатској и другим сектама	1143000	» » »	0.3 »
римокатоличкој око	156000000	» » »	47.3 »
протестантској, у њој лутер.-калвинској	54000000		
англиканској	19000000		
методистама	3000000	79000000	» » » 24.0 »
унитарској	120000		
другим сектама	3000000		
јеврејској	6000000	» » »	1.8 »
исламу	6445000	» » »	2.0 »
незнабожаца има око	450000	» » »	0.1 »

Према томе у самој Европи има свега 12895000 нехришћана, што износи 3.9% цјелокупног становништва.

На цијелој земљи пак има око 1510 милијуна душа од тих су

православни	91	милијун, т. ј.	6.0%
римокатолици	235	милијуна » »	15.6 »
протестанти	135	» » »	8.9 »
другог хришћанског вјери припада	9	» » »	0.6 »
Свега даклем има Хришћана	469	» » »	31.1 »
Мухамеданаца	171	милијун, » »	11.3 »
Јевреја	8	милијуна, » »	0.5 »
Незнабожаца, међу њима Будиста 486 милијуна (32.2%)			
Браманиста 139 » (9.2%)	862	милијуна, » »	57.1%
Идолопоклоника 237 » (15.7%)			
Свега дакле нехришћана	1041	милијун, » »	68.1%

Дмтр.

Јавне захвалности.

Потписани у име своје парохије овим изјављује најтоплију благодарност високој земаљској влади у Сарајеву на поклону једног јеванђеља за цркву и 100 комада разноврсних калемова плетенитих воћака, из њезина расадника у Дервенти.

У Козици, 2. августа 1904. год.

Милош Декић, парох.

Пахомије Николајевић, протосинђел даровао друштву „Просвјете“ 22.000 круна.

Да једно друштво, које је себи ставило за циљ, да подигне и васпитава омладину српску, да упућује дјечицу српску у корисне привредне послове, те да једном ти српски синови кад одрасту и стану на мушку снагу, живе у својој земљи, од свога знања, од својих вриједних и вјештих руку — да тако друштво покаже пун свој значај и важност, за то је и сувише кратка доба од двије године дана.

»Просвјета« је себи истакла горњи циљ; за остварење његово нуждан је рад, нужне су жртве; без тога двога никад ни један народ није стварао велика дјела.

Срби у Босни и Херцеговини дочекали су појаву своје »Просвјете« онако, као што озебли дочекују рањај сунца, на сјају ког ће се огријати и чији дивни зраци и угодна топлота повратиће им снагу и обновити живот.

Гесло: у заједници је снага, скупило је све што озбиљно мисли око »Просвјете«, чему се једино и има благодарити, што је ово српско друштво за двије године свога живота развило своју дјелатност тако, да се код нас потпуно утврдила вјера, да ће оно и постићи што је предузело и остварити што је наумило. Сви Срби из Босне и Херцеговине према својој снази радо дају за »Просвјету« јер сваћају како је значајна улога, коју ово друштво испуњава.

Већ је српски свијет обавијештен, да су три вриле Српкиње: госпођа Даша Савић, из Сарајева, госпођа Јованка Фуфић из Травника и госпођа Марија Јакшић из Дервенте заложиле за »Просвјету« фундације и тако постале великим добротворкама њеним. Сад јављамо, да је и господин Пахомије Николајевић протосинђел из Чајнича поклонио овом друштву сав свој иметак, који износи на 22000 круна, и то 19.918.76 круна у готовини, а остатак у разним стварима.

Он је дао »Просвјети« све што је у дугом свом животу заштедио и тако је подигао себи задужбину, која ће назад служити као видан спомен његовог родољубља и његове пастирске службе српском роду и вјери. Хвала Ти, свијета старино! Примјером твом и примјеру поменутих трију српских добротворки слиједоваће и други Срби, па ће дизати себи споменике, од којих ће вјечито српски народ имати користи и који ће најбоље сачувати њихова имена да не пропадну у заборав. Благо »Просвјети« благо нашој заданици, омладини српској, док год старији о њој бригу воде и помажу јој да изађе на пут добра и мудрости!

Из десете редовне сједнице главног одбора друштва »Просвјете« држане 30. јуна 1904. у Сарајеву.

Подпредсједник: *Васо Н. Савић*

Тајник: *Ш. Грбић.*

Званични огласи.

Српско-православна АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

Број 770 ех 1904 1—3

Едикт.

Позива се Јока Шекоровића рођ. Сирема, која је свога супруга Николу, из Ковачића крајем 1903. године напустила и негдје у свијет незнано отумарала, да се до 1. јануара 1905. год. овом духовном суду лично или писмено тим сигурније јави, што ће се иначе супругу њеном подијелити право, да ју због злобног напуштања и прељубе у сврху развода брака утужи.

Из конзисторијалне сједнице у Сарајеву, 3. августа 1904.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански:
Николај.

Консисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 239./I. из 1904. 2—3

Едикт.

Позива се овим Стеван Угљешић, син пок. Павла, из Старог Вуковара у Славонији, сада непознатог боравишта, против кога је супруга му Марија рођ. Хајнал, родом из Футока, сада у Мостару, поднијела код ове Консисторије као Духовног Суда молбу за развод брака, да у року од четири мјесеца, рачунајући од првог увртења едикта у овом листу, овој Консисторији као Духовном Суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута бракоразводна молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутога рока поставити званични заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати. Из редовне консисторијске сједнице.

У Мостару, 19. јуна 1904. год.

Српска православна АЕ. Митрополија Херцеговачко-захумска.

Српско-православна Митропол. Консисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 987. ех 1904. 3—3

Едикт.

Позива се овијем Благоје Бубић из Бањалуке сада непознатог боравишта, против којега је супруга му Софија рођена Стипановић из Бањалуке поднијела код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из консисторијске сједнице у Бањалуци, 27. маја (9. јуна) 1904

за Митрополита:
Консисторијални савјетник:
Л. Јокановић.

Српско-православна Митропол. Консисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 992. ех 1904. 3—3

Едикт.

Позива се овијем Јован Турувија из Глишице, кот. цазински, сада непознатог боравишта, против којег је супруга му Стана рођ.

Милиновић из истог села поднијела код овог духовног суда брако-разводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако горепоменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из конзисторијске сједнице у Бањалуци, 27. маја (9. јуна) 1904.

за Митрополита:
Конзисторијални савјетник:
А. Јокановић.

Српско-православна Митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 1011. ех 1904. 3—3

Едикт.

Позива се овијем Никола Грубор из Зборишта, котар босанско-крупски, сада непознатог боравишта, против кога је супруга му Сава рођ. Мијатовић из истог села поднијела код истог духовног суда брако-разводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје са-дашње боравиште пријави, да би се тако поменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће се иначе по безуспјешном истечењу спо-менутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из конзисторијске сједнице у Бањалуци, 29. маја (11. јуна) 1904.

за Митрополита:
Конзисторијални савјетник:
А. Јокановић.

Управа српско-православног манастира Озрена.

Број 81. 2—2

Натјечај.

На темељу наредбе АЕ. и Митрополије Зворничко-туланске од 25. јуна 1904. број 662., расписује се овим натјечај на упражњено учитељско мјесто при српско-православној основној школи у манастиру Озрену, котар Грачаница, са годишњом платом од 1000 К, станом — једна соба у манастирској згради и огријевом.

Изабрани учитељ дужан је ученике у сва четири разреда у прописаним предметима обучавати и сваке недјеље и празника за пјевницом појати.

Компетенти нека се манастирској управи најдаље до Преображења (6. августа) о. г. са молбом и потребним документима пријаве.

Првенство на ово мјесто имају свршени ређевски богослови и неожењени учитељи.

У манастиру Озрену, 10. јуна 1904.

Управитељ манастира:
Василије Вуковић.

Натјечај.*)

На српско-православној основној школи у манастиру Дужима (Требиње) расписује се овим натјечај за учитеља. Годишња је плаћа учитељу 700 круна а уз то: стан, храна, огријев, освјетљење и послуга у манастиру.

Учитељ треба да је православне вјере и да је свршио коју препарандију или богословију. Поред наставе у сва 4 разреда, још је дужан поучавати дјецу црквеном појању, при богослужењу у цркви појати и у манастиру перовођа бити.

Ко жели ово мјесто заузети, нека изволи своје свједоџбе о свршеним наукама са свједоџбом о моралном владању и молбом овој управи најдаље до 15. августа о. г. (по ст. к.) поднијети.

Манастир Дужи (Требиње) 1. јула 1904. године.

Настојатељ:
Герасим Јовановић, игуман

Српско православна АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

Број 1003 ех 1904. 1—2

Натјечај.

На једно стипендијско мјесто из закладе блаженопочившег АЕ. и Митрополит дабро-босанског, *Ђорђа Николајевића, у износу од годишњих 320 К.*

Ученици гимназије, који ово мјесто добити желе, нека до 15. септ. о. г. поднесу овој конзисторији молбеницу, којој имају приложити:

1. крсни лист за доказ, да су православни Срби;

2. школску свједоџбу, за доказ, да су поред примјерног владања врло добар успјех у наукама постигли;

*) Натјечај овај због техничких разлога није могао у 14. броју ући.

3. љечничку свједоџбу, да су потпуно здрави;

4. свједоџбу сиромаштва и

5. свједоџбу о религиозно-моралном владању своме и својих родитеља, издату од надлежног парох. звања. Првенство имају сродници завјештатељи, затим ученици из Јаска (Сријема), а затим Босанци и Херцеговци.

У Сарајеву, 14. авг. 1904.

АЕ. и Митрополит дабро-босански:
Николај с. р.

Натјечај*).

На српско-православној основној школи у Језеру код Јајца тражи се учитељ, за I. II. и III. разред са годишњом плаћом 360 фор. (720 круна), коју ће у мјесечним оброцима унапријед примати; бесплатан стан и огрјев и 30 круна у име путног трошка.

Учитељу је дужност, поред поучавања дјеце у предметима прописаним за срп. школе, још недељом и празником у цркви појати, општинско пероводство и црквене рачуне водити и спроводима умрлих гдје буде позван са дјецом присуствовати, за који му се труд плаћа 2 круне.

Који желе ово мјесто заузети нека своје молбе са свједоџбама: да су оспособљени за учитељску службу и свједоџбу о досадашњем можебитном службовању, на потписану општину до 30. августа о. г. (по старом календару) пошаљу.

Језеро код Јајца 17. јула 1904.

Српско-православна црквена школска општина.

*) Овај натјечај требао је ући у 14. број овог листа.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

земаљском животу, о том је речено на више мјеста, па и мало прије (бр. 6). Који пак тврдо вјерује у Бога и Његову помоћ, тај не осјећа страха ни пред ким; људи га могу закинути у земаљским ситницама, али ће му све то Бог обилато наградити вјечним наградама.

Увјерење, да Бог на разне начине помаже честитим људима, врло је важно и већ оно много помаже човјеку. Кад знамо унапријед, да нам напрезање није узалудно, радимо с много већом вољом и издржљивошћу. Посао напредује само тамо, гдје је љубави према раду, Зато ће и цио хришћански живот бити сасма друкчији од живота других људи, јер с једне стране љубав према чистом животу и увјерење, да нам је Бог у помоћи, а с друге стране сама благодат Божја помаже човјеку у свим његовим добрим предузећима.

Поука: хришћанин ваља да се свагда сјећа Бога, да Га има на уму при сваком свом раду, да се држи Њега и моли Његову помоћ, па му неће нахудити никакве силе.

Ево, који одступише од Тебе, гину; Ти истребљаваш сваког, који оставља Тебе, а мени је добро бити близу Бога (Пс. 72, 27—28).

Праведник се неће нигда поколебати, а безбожници неће настаивати на земљи (Приче 10, 30).

Не бојте се, чега се овај народ боји и не плашите се; Господа над војскама свештите и Он нека вам је страх и бојазан! (Исаија 8, 12—13).

Завиках у невољи својој Господу и услиша ме (Јона 2, 3).

Чините добро не бојећи се никаквога страха! (I. Петр. 3, 6).

Ко може вама нахудити, ако узидете за добром; а ако и страдате правде ради, блажени сте; али страха њихова не бојте се, нити се плашите! (I. Петр. 3, 13—14).

8. Не кушај Бога!

Хришћанину је једина нада Бог. *У* милост Божју треба да се уздамо и да Њему и у добру и у злу прибјегавамо. Но и нада на Бога јесте грјешна, ако је прекомјерна. Ако се човјек толико узда у Бога, да слијепо срља у опасност рачунајући, да ће га Бог у сваком случају набавити, јако грјешни и превариће се. Бог набавља људе на зла, али ако хоћемо да видимо, колика је Божја снага и милосрђе, па без потребе кушамо Бога, онда Га сматрамо играчком својом, не поштујемо Га. То ће нам се пак штетом наплатити.

Има разних случајева, како човјек може Бога кушати. Осим директног кушања, овог пробања, да видимо, колико је Божје стрпљење, падају у тај гријех сви они, који безрасудно живе, а не надају се

злу. Тако грјешник, који мисли, да му гријех неће шкодити; лакомац, који држи, да ће му Бог непрестано помагати, да му се имање гомила; они који Божје дарове мећу на коцку; они који не рачунају, како ће им бити у будућности; који мисле, да засад могу грјешити, а покајаће се касније, — сви ти и још многи други кушају Бога.

Ни човјек се не да кушати, камо ли Бог. Бог хоће, да Га поштујемо, а не да се титрамо с Њим. Зато ни једна врста кушања Бога не води добру: човјек у сваком таквом случају осим тога што ставља на коцку живот, здравље тјелесно и душевно, имање и т. д. навлачи на себе Божји гњев.

Будно дакле ваља да пазимо, да ни један наш рад не би изгледао као кушање Бога. Ако смо били у невољи, па нас је Бог избавио, треба да Му благодаримо, али да пазимо, да својим животом не дајемо повода, да се невоља опет поврати, јер ако је Бог једанпут помогао, не значи то још, да *мора* помагати увијек, јер Он помаже само оном, ко заслужује.

Кушаше Господа говорећи: је ли Господ међу нама или није? (II. Мојс. 17, 7).

Немојте кушати Господа Бога својега! (V. Мојс. 6, 16 и парал. новозав.).

Кушаше ме оци ваши (Пс. 94, 9).

Што ме кушате, лицемјери? (Мат. 22, 18 и парал.).

Зашто се договористе, да искушате Духа Господњега? (Дј. ап. 5, 9).

Да не кушамо Христа, као што неки кушаше и од змија изгибоше! (I. Кор. 10, 9).

9. Маловјерни!

У животу Свом земаљском борио се Господ Исус Христос против заблуда и криковјерја људскога, против себичности и гордости, којој су особити представници били фарисеји, „слијепи вођи“. Но ни сами Његови ученици нијесу били увијек без прекора Његова. Док фарисеји и остали горди секташи јудејски нијесу вјеровали галилејском Учитељу, ученици су Га с друге стране криво разумијевали, или били слаби у вјери. Учитељ је прекорио Петра за маловјерност. Петар је своју тадању маловјерност касније назадно и живом и јаком вјером у распетог Господа свијет спасавао, а пријекор Господњи морамо примити на себе ми данашњи хришћани. Јер Петар је газио по води, па му вјера малаксала, а данашњи хришћани на мекој простирци немају ниолико поуздања у Бога, колико Петар у мучној прилици.

У вјери човјек мора бити сталан. Не смије се завађати нити умом, нити срећом својом, нити примјером своје околине, да посумња у циљ онај, који му је Бог поставио. Рађају се у нама разне сумње; стане ум човјеку код многих вјерских ствари. Ко је вјером слаб, тај ће наиемоћи и подлећи лажном умовању, али у кога је жива вјера, тај ће лако пребродити вртлог тај; том ће јасно бити, да није његово ни истраживати Божје тајне „*сакривене од постања свијета и од наратаја*“ (Колош. 1, 26).

Маловјерност није далеко од невјерја, а у посљедицама својима су готово једнака оба та гријеха. Ни маловјеран хришћанин се не спасава, као ни невјерник. Оно мало вјере, што је има, нестаје сваким даном; сумња бива све већа, невјерје у њему све јаче. И дође вријеме, да се ни не познаје, да је такав човјек некад вјеровао.

Откуд бивају људи маловјерни? — Или *а)* са туђег утјецаја, или *б)* са мањкавог религиозног васпитања, или *в)* са превареве наде и несреће у животу, или *г)* са гордости ума свога, коме пуштају узде сувише. Лијек против тога гријеха јесте: *а)* избјегавање рђавога друштва; на то ваља особито да пазе старији, да отклоне од дјетета сваки рђав примјер; *б)* ваљано васпитање особито у младости, да се у дјечјој души распири живи пламен вјере; у духу православне хришћанске Цркве одгојено дијете имаће у свом васпитању најбоље оружје против маловјерности; *в)* не подавати се сумњи и очајању у случају несреће, већ чувати вјеру своју, јер изгуби ли човјек у невољи још и вјеру, нема му спаса; *г)* ваљано његовање разума, коме не ваља пуштати све на вољу, јер он је као и размажено дијете: што му више дајеш, све је незадовољнији и све више тражи. Његовању разума особито је снажно помоћно средство наука хришћанска, која му истина пружа много хране, али га уједно на сваком кораку учи, да има границе његову схваћању и да је мора бити, јер је он само човјечји разум.

Бадава је хришћанину свако напрезање, ако је маловјеран. Недостаје му првог и најглавнијег увјета за спасење, — вјере, *а без вјере није могуће угодити Богу* (Јевр. 11, 6).

По вјери вашој нека вам буде! (Мат. 9, 29).

Како немате вјере! (Марк. 4, 40).

Ја се молих за тебе, да не малакше вјера твоја (Лук. 22, 32).

Да вјера ваша не буде у мудрости људској, већ у сили Божјој! (I. Кор. 2, 5).

Пазите, стојте у вјери, мушки се држите, ојачајте се! (I. Кор. 16, 13).

Сами себе окушајте, јесте ли у вјери; сами себе огледајте! (II. Кор. 13, 5).

Сад вас Бог примири,... да вас свете и без мане и без кривице изведе пред Се, ако само останете у вјери утемељени и тврди и непокретни од нада јеванђеља (Колош. 1, 22—23).

Десета недјеља по Духовима.

Мат. 17, 14—23.

14. Человѣкъ нѣкій приступи ко Іисусѣ, кланяяся Ємѹ

15. И глаголя: Господи, помилѹй сына моего, ꙗко на нѡвы мѣсяцы ѹмираетъ, и зълѣ страждетъ: мнѡжицею бо падаетъ ко ѻгню, и мнѡжицею къ водѣ.

16. И приведохъ его ко ѹченикомъ Твоимъ, и не возмогоша его ісцѣлити.

17. Ѿвѣщавъ же Іисусъ, рече: ѡ роде невѣрный и развращенный, доколѣ вѣдѧ съ вами; доколѣ терплю вамъ; приведите Ми его сюда.

18. И запрети Ємѹ Іисусъ: и ѩзыде ѩзъ него бѣсъ, и исцѣлѣ ѿрокъ ѿ часа того.

19. Тогда приступльше ѹченицы ко Іисусѣ на ѣдинѣ, рѣша: почто мы не возмогохомъ ѩзгнати его;

20. Іисусъ же рече имъ: за невѣрствіе ваше. Аминь бо глаголю вамъ: аще имате вѣры ꙗко зерно горѹшно, речете горѣ сей: прейди ѿсюдѧ тамо, и прейдетъ: и ничтоже невозможно вѣдетъ вамъ.

21. Сей же родъ не исходитъ, токмѡ молитвою и постомъ.

14. Човјек неки приступи Исусу клањајући Му се

15. И говорећи: Господе, помилуј сина мога, јер о мјесец бјесни и мучи се врло; јер много пута пада у ватру и много пута у воду.

16. И доведох га ученицима Твојим и не могоше га исцијелити.

17. А Исус одговарајући рече: о роде невјерни и разпраћени! докле ћу бити с вама? докле ћу вас трпјети? Доведите Ми га амо!

18. И запријети му Исус; и ђаво изиде из њега и оздрави момче од онога часа.

19. Тада приступише ученици к Исусу и насамо рекоше Му: зашто га ми не могосмо изгнати?

20. А Исус им рече: за невјерство ваше. Јер вам кажем заиста: ако имате вјере колико зрно горушично, рећи ћете гори овој: пријеђи одавде тамо и пријеђи ће и ништа неће вам бити немогуће.

21. А овај се род изгони само молитвом и постом.

22. Живѣющымъ же имъ къ Галїлеи, рече имъ Іисусъ: преданъ имать быти Сынъ человѣчскій къ рѫцѣ человѣкомъ.

22. А кад су били у Галилеји, рече им Исус: предан ће бити Сини човјечји у руке људске.

23. и оубіютъ Его, и къ третїй день востанетъ.

23. И убиће Га и трећи дан ће устати.

О истом том догађају чита се и у јеванђељу четврте недјеље часног поста по Марку 9, 17—31. Проповиједь је дата тамо (I. стр. 74). Овдје ћемо додати још неке диспозиције на теме из данашњег — Матејевог — зачала, наиме: 1. О немоћи човјечанској (ст. 16); 2. О развраћености (ст. 17); 3. О жалости (ст. 23).

10. О немоћи човјечанској.

Међу природним бићима осјећа се човјек најјачим. Заиста је он обдарен од Бога онаквим даровима и својствима, каквих није добило ни једно биће видљиве природе. Човјек осјећа ту своју снагу, па хоће да заузда и покори цијелу природу. Но снага је његова релативна, само у погледу на друге, ниже од њега, створове. А кад ставимо човјека уз Бога или уз огромну, величанствену и загонетну природу, снага његова ишчезава и у души му се рађа осјећај велике немоћи и зависности.

Немоћ се човјекова види на сваком кораку. Без воље Божје није човјек кадар ни прстом макнути, а према природним силама, и ако њима може у извјесној мјери и под извјесним увјетима да влада, сићушан је као мравак. У разјареном природном елементу човјеку не остаје ништа друго, до да небу упре поглед свој, а најмањи напон природних сила може уништити и разорити му све наде његове.

Осим велике зависности од природних сила осјећа човјек и у себи силну немоћ. Људи се узвишују и горде, а размисле ли мало само о себи, морају увидјети, колико им много недостаје, да би се имали права гордити и узвишавати. Да и не говоримо о тјелесним немоћима, о којима има појма и најмоћнији човјек, размислимо само о главним душевним силама: разуму, вољи, савјести! Ма колико се ми дичили разумом својим, ипак је он јако ограничен; ни предмета, који су око нас не може појмити, а колико има ствари даље тек, које превазилазе наше схваћање! Воља нам је немоћна, нарочито послије пада, заражена гријехом, те *не чинимо добро, што бисмо хтјели, већ зло, што нећемо* (Рим. 7, 19). А колико нам је јака савјест, најбоље свједоче судска акта, која имају посла са знатним процентом човјечанства.

Док је човјек у добру, мање осјећа своју зависност и немоћ. Тек му у злу она избија потпуно пред очи.

И ако је немоћна наша природа, ипак човјек може много допринијети, да је учини мањом. Многи људи повећавају своју немоћ неразложним животом. Тијело може брижљивим његовањем постати јаче и боље одољети природним непогодама, а неумјерен га живот сатире. Разум, воља и савјест се снаже ближљивим васпитавањем, те могу ипак — правилно развијени — довести човјека до среће, дочим мањкаво васпитање запарложава све силе душевне.

Сваковрсна немоћ наша треба да нас с једне стране задржава од гордости и прецјењивања себе самих, а с друге треба да човјека упути на разуман живот, правилно васпитавање и уклањање од гријеха, са кога је немоћ наша управо и постала, или бар достигла оволике размјере.

Није ли човјек на војсци на земљи, а живот његов није ли као надничарски? (Јова 7, 1).

Човјек рођен од жене кратка је вијека и пун немира; као цвијет ниче и одсијеца се и бјежи као сјен и не остаје (Јова 14, 1—2).

Ја рекох у добру свом: нећу посрнути до вијека (Пс. 29, 7).

Тијело је немоћно (Мат. 26, 41 и парал.).

Слабост је Божја јача од људи (I. Кор. 1, 25).

Ако ми се ваља хвалити, својом ћу се немоћи хвалити (II. Кор 11, 30).

11. О развраћености.

Уклањање од Божјег закона биза на разне начине. Кад пређе гријех у навику, постаје човјек порочан. Порока има разних према гријесима. И развраћеност јесте једно порочно стање.

Развраћеност или неморал јесте такво стање, у коме је човјек раскрстио са моралним законом, не разбира за његове наредбе, него у сваком случају чини противно од онога, што му закон налаже. Док други пороци имају одређен свој обим, т. ј. крећу се само у области једног или неколико гријехова, н. пр. пијанство, крађа и т. д., дотле развраћеност не познаје граница: она обухвата собом све гријехе Развраћен је човјек готов на свако зло; гдје му се год прилика укаже он ће гријешити, јер је њему гријех потреба и закон, као што је честиту човјеку потреба испуњавање моралног закона.

Развраћеност се развија из посебних гријехова. Кад се човјек научи на један гријех, он је већ слаб и према другом, те му се лако подаје, док се најпослије не нађе у калу грјеховном, опкољен и заузет

сваковрсним гријесима. Тај се процес може догодити на поједином човјеку, на цијелом народу, а бивало је случајева, да је и цијело човјечанство падало у развраћеност.

Већ пошљедице једног посебног гријеха шкодљиве су и убитачне за човјека, а развраћеност оставља за собом пошљедице свих гријехова, јер је развраћен човјек и непослушан и крадљивац и блудник и опадач и завидљивац и т. д. те мора испаштати пошљедице свих гријехова. Према томе пошљедице развраћености јесу тако силне, да се не могу редом побројити. Оне одвађају човјека директно у пропаст.

Најбоље средство, да се развраћености на пут стане, јесте правилно хришћанско васпитавање. Само се онај подаје великим гријесима, коме душа није стекла снаге, да се одупре искушењима, а ко се из малена боји гријеха, тај ће се увијек држати далеко од њега. Зло је, ако и један човјек заблуди у неморал, а тијем је веће и за човјечанство опасније зло, ако развраћеност ухвати коријена у маси народној. А у којим народима неморал најлакше хвата маха, каже нам историја. Гдје се светиња не поштује, гдје свијетли узори предака немају на потомке маха, гдје су такве прилике, да се већ и дијете у младим годинама може примјером старијих злу научити; гдје нема снажне руке и здравих начела, која ће младеж изводити на добар пут, — тамо буја гријех, тамо неморал налази широм отворена врата.

И као хришћанима и као родољубима ваља нам пазити, да се не би неморал увукао у наше друштво. Хришћани ваља да сачињавају свето друштво, које хоће да се спасе, а пошто неморал пријети и егзистенцији народној, дужност нам је, ако смо пријатељи свом народу, да откланьамо од њега ту опасност, која би га могла брзо збрисати са лица земљиног.

Ни један од овога злога неке видјети добре земље (V. Мојс. 1, 35).

Видјело безбожних угасиће се и искра огња њихова неће сијати (Јова 18, 5).

Проклети су они, који се уклањају од заповијести Твојих (Пс. 118, 21).

Овако вели Господ: ево Мене на те и извршиву усред тебе судове на видику народима (Језек. 5, 8).

Спасите се од овог поквареног рода! (Дј. ап. 2, 40).

О да би одсјечени били они, који вас кваре! (Галаћ. 5, 12).

Да будете прави и цијели, дјеца Божја без мане усред рода неваљалог и поквареног! (Филиб. 2, 15).

Има много непослушних, празноговорљивих и умом преварених... којима треба уста заливрити, који цијеле куће развраћају учећи што не треба, погањена добитка ради (Титу 1, 11).

Ненаучени и неутврђени извргу (вољу Божију) на своју погибао (П. Петр. 3. 16).

12. О жалости.

Прилике наше су такве, да не можемо увијек остварити својих жеља. Човјек је пун нада за будућност, снује снове и кује планове, а остварење свега тога не зависи само од њега, већ од разних прилика. Неиспуњене пак наде и неочекивани непријатни догађаји наваљају жалост на човјека.

Разни су и многобројни узроци, који могу породити жалост у човјека. Једни се жалосте ради претрпљених штета, други ради изгубљеног добра, трећи ради непостигнутих основа и т. д. Сваки човјек мора осјетити у животу свом непријатности и жалости, јер то живот са собом доноси, — „ни оно ведро небо горе тако увијек остати не море“ (Бранко).

У жалости својој не смије се човјек подавати једино својим осјећајима, већ мора увијек задржати и разбор. Људи мекша срца у једном тешком часу могу да омрзну на цио живот, а то је тек несрећа и жалост. „*У добру се не понеси а у злу се не поништи!*“, савјетује народна мудрост, јер поништиш ли се, изгубљен си. Вријеме лијечи и најтеже ране, па зато треба човјек у жалости својој да има на уму, да ће доћи вријеме, кад садашњи губитак неће на њега тако силно утјецати. Бог бдије над животом нашим, па ће бити кадар и нашу жалост окренути на радост.

Жалост као природно стање наше не може бити за осуду, али је за осуду, прекомјерна жалост, она која прелази у очајање. Не смије човјек никад изгубити наду на Божји промисао, нити смије напуштати ни у тешким часовима дужности својих. Ако се човјек преда претјераној жалости, то ће бити на штету и њему и његовим рођенима. Никад човјек не смије живјети само за себе, већ увијек мора имати на уму дужности своје, које има као отац породице, као глава млађима, као јавни радник, као дужник човјечанству, свом народу, својим ближњима и т. д. Сјетимо се славних војсковођа, да нијесу ни послије претрпљеног пораза духом малаксавали, већ прибирали силе и новим великим предузећима обесмртили име своје у човјечанству. Тако и човјек а особито хришћанин, треба да сматра себе у жалости војсковођом, који је истина пораз претрпио, али није снагу изгубио.

Претјерана жалост води човјека у гријех. Осим тога, што са свелим у жалости силама не може човјек ваљано вршити својих дужности, опасност је та, да може доћи до очајања, тог великог гријеха против Бога Духа Светог. У губитку своме ваља хришћанин да види казну Божју за гријехе своје или потјецај на боље и марљивије вршење својих дужности. Задржи ли човјек разбор у жалости, он ће оплакати и ожалити губитак свој онако, како приличи човјеку, па му неће она жалост бити извором нових зала и жалости, као што то бива код људи, којима је осјећајност преко мјере развијена.

Благо човјеку, кога Бог кара, зато не одбацуј карања Сведржи, тељева! Он задаје ране и завија, Он удара и руке Његове исцјељују (Јова 5, 17—18).

Заборавићеш муку као воде које протеку и невеш је се бојати... засјаће ти живот ведар као подне (Јова 11, 15—16).

У невољи мојој тјеши ме, што ме ријеч Твоја оживљава (Пс. 118, 50).

Ви ћете жалосни бити, али ће се ваша жалост окренути на радост (Јов. 16, 20).

Жена кад рађа трпи муку, јер дође час њезин, али кад се роди дијете, више се не опомиње жалости од радости (Јов. 16, 21).

Кроз многе невоље ваља нам ући у царство Божје (Дј. ап. 14, 22).

Да не падне како у превелику жалост! (П. Кор. 2, 7).

Наша лака садашња брига доноси нам вјечну и од свега претежнију славу (П. Кор. 4, 17).

Све своје бриге баците на Бога, јер се Он брине за вас! (I. Петр. 5, 7).

Једанајста недјеља по Духовима.

Мат. 18, 23—35.

23. Рече Господь притчѫ сію: оуподобисѧ цароустїѣ нєбєсноє человѣкоу царю, їжє восхотѣ стѧзатисѧ ѡ словєси съ рабы своими.

24. Начєншѹ же ємѹ стѧзатисѧ, приведоша ємѹ ѥдиного должника тмою талантъ.

25. Нє їмѣщѹ же ємѹ коздати, повєлѣ ѩ господь ѥго продати, ѩ жєнѹ

23. Рече Господ ову причу: царство је небеско као човјек цар, који намисли да се прорачуни са својим слугама.

24. И кад се поче рачунати, доведоше му једног дужника од десет хиљада таланата.

25. И будући да немаше чим платити, заповједи господар

ѣгѡ й чѧда, й всѣ, ѣлйка ймѣѧше, й ѿдати.

26. Падъ оубѡ рабъ той, клан҃ѧшесѧ ѣмѹ, глаголѧ: господи, потерпи на мнѣ, й всѣ ти воздамъ.

27. Милосрдовавъ же господь раба тогѡ, прости ѥго, й долгъ ѿпѹсти ѣмѹ.

28. Йзшедшъ же рабъ той ѡбрѣте ѥдиного ѿ клевретъ своихъ, йже бѣ должень ѣмѹ стомъ пѣнязь, й ѣмь ѥго давлѧше, глаголѧ: ѿдаждь ми, йможе ми ѣси должень.

29. Падъ оубѡ клеретъ ѥгѡ на нозѣ ѥгѡ, молѧше ѥго, глаголѧ: потерпи на мнѣ, й всѣ воздамъ ти.

30. Онъ же не хотѣше, но вдъ вседи ѥго въ темницѹ, дондеже воздастъ должное.

31. Видѣвше же клеврети ѥгѡ бывшаѧ, сжалишасѧ зѣло, й пришедше сказаша господинѹ своемѹ всѣ бывшаѧ.

32. Тогда призвавъ ѥго господинъ ѥгѡ, глаголѧ ѣмѹ: рабе лѹкавый, весь долгъ онъ ѿпѹстихъ тебѣ, понеже ѹмолилъ мѧ ѣси:

33. Не подобаше ли й тебѣ помиловати клеврета твоего, йкоже й азъ тѧ помиловахъ?

34. Й прогнѣвавсѧ господь ѥгѡ, предаде ѥго мѹчителемъ, дондеже воздастъ весь долгъ свой.

35. Такѡ й Отецъ Мой небесный сотворитъ вамъ, аще не ѿпѹстите кѹждо брату своемѹ ѿ сердецъ вашихъ прегрѣшенйѧ йхъ.

његов, да га продаду и жену његову и дјецу и све што има и да му се плати.

26. Но слуга тај паде и кланьаше му се говорећи: господару, причекај ме и све ћу ти платити.

27. А господару се сажали за тим слугом, пусти га и дуг му опрости.

28. А кад изиде слуга тај, нађе једног од својих другара, који му бјеше дужан сто гроша и ухвативши га, дављаше га говорећи: дај ми што си дужан!

29. Паде другар његов пред ноге његове и мољаше га говорећи: причекај ме и све ћу ти платити,

30. А он не хтје, већ га одведе и баци у тамницу, док не плати дуга.

31. Видјевши пак другари његови тај догађај, жао им би врло и отишавши казаше господару својему сав догађај.

32. Тада га дозва господар његов и рече му: зли слуго, сав дуг онај опростих теби, јер си ме молио.

33. Није ли требало да се и ти смилујеш на свога другара, као и ја на те што се смиловах?

34. И разгњеви се господар његов и предаде га мучитељима, док не плати сав дуг свој.

35. Тако ће и Отац Мој небески учинити вама, ако не опростите сваки брату свом од срца грјехе његове.

III. О хришћанском праштању (ср. и бр. 16.)

(Екскорта).

Биљка без влаге, пчела без сунца, то вам је, драги моји ученици, човјек без љубави. Стари свијет дохришћански, о коме ви толико учите, корачнуо је много у сваком погледу: у интелектуалном, естетичком, трговачком, државном и т. д., само је заостао у етичком погледу. Није знао за братску љубав, несебичну, пожртвовну, већ је све просуђивао са практичне стране. И сами идеални Грци пружају нам тек неколико свијетлих примјера братске пожртвовности, а те је примјере још пјесничка фантазија дотјерала, уљепшала и увећала. И такви су примјери дика старом свијету, а та дика је према хришћанским свијетлим примјерима као капља воде према ријеци. Кад би се свијетли примјери из живота наше св. Цркве сви скупили и онако обрадили, онако умјетнички приказали свијету, као класички, колико би ту било књига, колико епова, колико трагедија!

У забаченом крају тадашњега цивилизованог свијета, гдје је римска нога сразмјерно тек касно наступила, у Јудеји, бијаше оаза човјечанству у погледу вјере и морала. Тамо се чувала Божја религија. Али, јаох, и та оаза не бијаше већ онако зелена, да би привлачила путника из дальине. И њој недостајаше животворне воде, да јој натопи подножје; недостајаше јој већ Јосифове љубави, да одржи браћу скупа, да им загрљенима утре пута преко људских зађевица. Јудејац прашташе брату увреду три пута, просвјећенији и до седам пута, а послије тога престајаше брат бити братом, љубав не имађаше више снаге, да одоли освети.

Христос је унио у друштво друге идеје, друге погледе. Снажном ријечју Својом и божанским чистим животом уклањао је Он оне преграде, које су гатиле слободни ток божанској љубави међу људе. И божанска љубав обли свијет, поплави га, а људи је видјеше, познаше, заволише и пригрлише, те се ред старих свијетлих примјера обогати бројем неизмјерним у хришћанској Цркви. Христос је свезао наново небо са земљом; оне љестве, које је праотац Јаков видио у сну између неба и земље, Христос је на јави уз небо прислонио, да преко њих могу људи грабити љубави из божанског извора. Христос је показао човјеку сродство његово с Богом, сродство духовно и по томе узвишени значај његов и његова друштва, — друштва Божјих синова, браће рођене, којима је љубав све и сва, извор и начело свем животу и раду.

А гдје се љубав боље исказује, ако не у праштању међусобних увреда? Г'дје је ватре, мора бити и дима, па се тако и међу нама мора

некад задимити, јер и ако смо Божји род, ипак нијесмо свети као Он. И међу браћом рођеном, која се милују, роде се несугласице. Али дим тај не смије освојити огањ љубави наше, јер ми ваља да смо — хришћани. Ми морамо у сваком свом брату гледати слаба човјека, а у њему и своју слику, па знајући немоћ своју, смјеста опростити, чим брат себи дође. Не смије нас бојети, ако је мјесто љубави пустио жаоку у срце наше. Жаоку морамо ишчупати, па ће одмах и бол са увреде одумињути. Наше је да *побјеђујемо зло добром* (Рим. 12, 21) по Господњој науци.

Такво треба да је хришћанско друштво, тако треба да браћа живе. Гдје се на то заборавља, гдје се пушта мах личној освети, тамо добра нема, тамо се затиру и људи и народи и човјечанство. Бадава је Црна Гора наша била онако јуначна према Турчину; она бијаше осветник, али не само осветник народне несреће своје према непријатељу, већ и према браћи својој. Крвна освета је затирала читава братства, јер најбољи, најврснији главом својом замјењиваху главе браће своје, које сами поскидаше и добра земљи не бијаше, док не приноуше сви сложно, да се то зло докине. А да се не докину, лежали би данас они јунаци једно поред другог као жртва братске мржње и што Турчин не бијаше кадар, кадра би била лична освета. Историја би данас пјевала славопоје о великим јуначким дјелима — над мртвим јунацима.

Идеја праве љубави не може се ничим замијенити. Свијет без љубави не може постојати. Братство и једнакост без хришћанске моралне подлоге јесу само празне ријечи. Ено вам велике француске револуције, кад главни људи не хтједоше вјеру хришћанску, већ на њено мјесто подигоше богињу разума! Ватрени Камило Демулен и бесједник Филип Егалите проповиједају братство и једнакост француском народу, али братство и једнакост у политичким правима, а без обзира на морални живот појединаца и на ону праву братску љубавну свезу, која треба човјека с човјеком да унутрашње спаја. И из те проповиједи о братству и једнакости разви се — гилотина! Идеје француске револуције у том смјеру мало су људе ожињавале; сви жажељеше, да се опет врате хришћанском животу и Наполеон опет отвори цркве Божје, да се народ са предикаонице храни дубљим идејама.

Праштање хришћанско, та главна одлика божанске љубави, јесте нама и природна потреба и заповијест богодана. Потреба је природна то, јер и ми сви долазимо у исте прилике, да нажао брату учинимо, па ако ми нијесмо опростили, затворићемо сами себи врата

испред свега свијета, јер свијет води рачуна о томе, какви смо ми па нам враћа онако, како смо сами чинили. То је оно: *каквим судом судите, онаквим ће вам судити, и каквом мјером мјерите, онаквом ће вам се мјерити* (Мат. 7., 2.).

Људи називају племенитим онога човјека, који увреде драговољно прашта. И јесте такав племенит, али та је племенитост дужност наша. Бог нам је дао заповијест, да праштамо један другом, да се љубимо међусобно и тим да се одликујемо од другог свијета: „*По том ће сви познати, да сте Моји ученици, ако узимате љубав међу собом*“ (Јов. 13., 35.); „*ако праштате људима гријехе њихове, опростиће и вама Отац ваш небески; ако ли не опраштате људима гријеха њихових, ни Отац ваш неће опростити вама гријеха ваших*“ (Мат. 6, 14—15.). Кад се сјетимо суда Божјег и одговорности наше за гријехе, — а гријеха и увреда Богу нанесених у нас је безброј — тада тек видимо, каква нам је дужност праштати ближњима. И праштање то мора бити срдачно, без икаква даљег гњева у срцу на ближњега, ако хоћемо, да Бог нама прегледи силне наше гријехе. Како праштамо ми, тако ће опростити и нама Бог. Ево примјера у данашњем св. јеванђељу, колико Бог прашта дужницима! Нема гријеха, којега не би Бог опростио оном, ко моли опроштаја, али опроштаја нема оном, ко није другом праштао. Како и можемо молити од Бога милости, кад сами мјесто милости показујемо немилост, мјесто праштања освету!?

* * *

Особити значај има ово данашње св. јеванђеље и поука моја за вас, драги ученици. Ви сте посебно друштво, а везани један за другога везама пријатељства. Посао вам један, бриге једнаке, срца иста. А као уопће међу људима, тако и међу вама мора бити зрелијих, а и дјетињастијих, који ће олако друга увриједити. Но прави друг се неће наћи увријеђен тако, да раскине свезе пријатељства. Ваше заједнице су мале, из лакомислености, па не треба да их у срце слажете, већ онако брзо да их заборавите, како су и учињене. Треба избјегавати прилику, да вријеђате један другог, али ако се ипак деси међу вама тако што, заборавите и пружите руку опет један другом, јер ваше је срце младо, па треба да је и племените, да му чистоће не каља мисао осветничка.

Красно је доба ђаковања и човјек га се до старости сјећа. Али не сјећа се он пријатно оне школске загушне прашине, већ другова својих и старијих својих, с којима је толико доба заједно угодно провео, оно доба, које је прољеће његову животу. Пријатеља из ђач-

кога доба сјећа се човјек цијелога вијека, јер њих је стекао у оно вријеме, кад му је млада душа највише требала искрена друга.

Како ћете се распитивати један за другога, кад будете људи, кад вас вјетар разнесе по свијету! Онда ће вам бити драга ваша ђачка собица, коју сте дијелили са другом својим, онда ћете гутати гласе о друговима својим. Кад се у доколним часовима сјетим другова својих из ђачког доба, излазе ми живо у памети све згоде и незгоде моје и држим да бих сад тек знао заправо цијенити и љубити друга свога. Узмем некад слику нашу, на којој смо као у вијенцу са старјешином својим на сриједи, па пребирам по памети живо и сам себе питам: Боже благи, како је сад овом или оном мом честитом другу? И гледам друга на слици као брата рођеног, са љубављу и жељом, да се још кад видим с њим, да ја њему а он мени предамо утиске и испричамо доживљаје из живота, од кад нас је судба раздијелила. Па и с којим сам мање дружовао, и њега се живо и пријатно сјећам, и он ми долази као род, као мој, јер ми машта слика оне лијепе и дражесне успомене слатког ђаковања. А кад се тек састане човјек са другом из младости, па поведе ријеч с њим о прошлим временима, не зна, одакле ће да почне, тако му је драга свака ситница из оног заједничког живота! Нијесам схваћао, кад ми је један мој мили професор послије матуре рекао: жалићете за гимназијом! Чекао сам тада једва, да размахнем и ја својим крилима у свијет, па нијесам у онај мах имао кад, да о том размишљам, али данас видим, да ми је говорио истину из душе своје.

Тако ћете и ви некад још већма волјети другове своје но сад, али само, ако сте прави другови. А ако се растанете завађени, разумијем, да се нећете никад пријатно сјетити један другога. Ви сте друштво одабрано, па држите један с другим, учите се из младости цијенити један другог, *поштовањем сваки други свога да већег од себе чини*! (Филиб. 2, 3). Збијајте се уједно, насљањајте се један на другога, испомажите се међусобно, *носите терет један другога* (Галаћ. 6, 2), а ако учини који што неповољно другу своме, нека то одмах љубављу исправи и нека се обојица сјете дивних ријечи апостола Павла: *сунце да не зађе у гњеву вашему*! (Ефес. 4, 26). Ништа нема љепше, него видјети, гдје се слиле уједно љубављу младе душе, а ништа опет гадније, но видјети млада осветника, гдје му грјешна клица мржње и освете из младости квари и трује душу. Прије него сједне сунце, нека сједне гњев ваш, па ћете сачувати друга свога у својој љубави и увијек се угодно сјећати и њега и онога доба, које сте с њим провели.

Друге теме: 1.) Полагање рачуна пред Богом (ст. 23.); 2.) Бог—цар, човјек—слуга (ст. 23); 3.) Дужник (ст. 24.); 4.) Неискрено покајање (ст. 26.); 5.) О суровости (ст. 28.); 6.) О саучешћу (ст. 31., види I. бр. 53.); 7.) О праведном гњеву (ст. 34., види I. бр. 33.).

13. Полагање рачуна пред Богом.

Бог је човјека украсио својствима, удешеним да може постићи своју сврху, сједињење с Богом у блаженству. А осим природнога начина дао је Бог људима још и усмено и писмено вољу Своју, закон Свој, по коме се људи имају владати као бића разумна и слободна. Сав рад човјечји пак зависи од његове слободне воље. Но даровавши човјеку слободну вољу, тражи Бог од њега, да је употребљава онако, да се не коси са Његовом светом вољом, већ да вољу своју прилубљује Његовој, те да се на тај начин покаже као заиста разумно биће и заправо слободно, слободно од оних грјешних уза, које би га за земљу везивале (реална слобода) и тим да заслужи награду.

Слобода воље наше јесте драгоцјени нам дар од Бога. Али ће Бог за тај дар од нас тражити рачуна послије смрти наше, јер нам га није дао да пропаднемо, нити да ми с њим пропаднемо, већ да се њим користимо. Пошто је свако наше дјело, ријеч и мисао — дјело наше слободне воље, одговараћемо за све то пред Богом. С том одговорношћу је у свези награда и казна. Добро владање заслужује награду, зло ће добити своју казну.

Да изврши човјек морални закон, побуђују га на то разни мотиви. У првом реду захвалност и љубав према Богу треба да га расположи, да на неки начин донекле врати Богу зајам својим честитим животом. Међу разним побудама јесте једна и наша одговорност пред Богом. Ако већ не дјелује на нас љубав Божја, онда бар човјек треба да се сјети, да ће се јавити једном пред судом правде Божје, гдје ће бити питан за живот свој земаљски. Први људи су пали; на њих не могаху утјецати већ никакве побуде, јер је јаче од свега дјеловало на њих искушење. Зато ми треба да се тим примјером поучимо, јер видимо каквим плодовима рађа гријех.

И човјек од свог млађег тражи, да му положи рачун о повјереном му добру. А како не би тражио Бог од нас рачуна за такве дарове, које ни једном више бићу видљиве природе није дао, до једином човјеку. Човјека прљавих рачуна не трпи ни свијет, а Бог може таквог још мање трпјети, јер Он мрзи на зло већма него човјек.

Пошто нико од нас не може избјећи полагању тог рачуна пред Богом, ваља да се у животу свом раније спремамо за њега. У

пошљедњем часу је доцкан можда. Цијелог живота ваља се сјећати суда Божјег, па кад што погријешимо, одмах се ваља за то покајати и поправити. Човјек тешко праштa дужнику своме, али Бог радо прима Себи грјешника дужника, ако искреним покајањем и честитим потоњим животом заглади пријашње гријехе. Помисао на суд и одговорност треба хришћанину да је увијек на памети, па ће се онда врло тешко одважити на гријех.

Бој се Бога својега! (Ш. Моје. 19, 32).

Бог је свет и ревнитељ, неће подносити ваше невјере и ваших гријеха (Исуса Навина 24, 19).

Ако си чист и прав.... почетак ће твој бити мален, а пошљедак ће ти бити врло велик (Јова 8, 6—7).

Да сам и прав, неку Му се одговорити, ваља да се молим Судији своје му (Јова 9, 15).

Господ се не гњеви једнако, нити се довијека срди, не поступа с нама по гријесима нашим, нити нам враћа по безаконју нашем (Пс. 102, 9, 10).

За сваку празну ријеч, коју реку људи, даваће одговор у дан судњи (Мат. 12, 36).

Бог ће дати сваком по дјелима његовим (Рим. 2, 6).

Људима је одређено једном умријети, а потом долази суд (Јевр. 9, 27).

Дође ће Господ с хиљадама светих анђела Својих, да учини суд свима и да покара све безбожнике за сва њихова безбожна дјела, којима безбожност чињаше и за све ружне ријечи њихове, које безбожни грјешници говорише на Њега (Јуда 1, 15).

14.) Бог — цар, човјек — слуга.

На земљи нема силније моћи од царске. Величанству се царском клања велико и мало, особа царска је узвишена над свим држављанима. Пошто немамо појма о вишој власти на земљи од царске, радо називамо Бога царем. Бог је и по бићу своме цар над свом природом, у Њега је сва власт над цијелом васионом.

Човјек је према Божијој моћи ништица. Што има, све има Богу да захвали, од Њега у свему зависи, пред Његовом се моћи тек наша немоћ потпуно исказује. Зато се човјек може сравнити и назвати слугом Божјим.

Земаљски цар дијели положаје и одликовања: Бог дијели дарове далеко веће и потребније човјеку. Слуге служе цару земаљскоме; човјек ваља Богу да служи духом својим. Пред свемогућством Божјим ваља свако да приклони главу, али с повјерењем много већим, но што људи осјећају према цару земаљскоме. Јер човјек је слуга према

»Женски Свет« 1903. бр. 2. стр. 29.

»У Новом Саду је и ове године срп.-вел. гимназија — приредила у вече беседу с играном, која је приказала, под управом нашег младог композиште г. И. Б., врло лепе и умјетничке песме и свирке, које су се одликовале не само вештим извођењем, него и *оним српским* и словенским *духом*, који је провејавао те песме и свирке.«

Овај састав штампан је у »Извештају о срп правосл. вел. гимназији у Новом Саду за шк. г. 1902/3.«

5. *»Српска Страсна Недеља.«* — декламација. Штампана у »Србобрану» 1893. бр. 25.

6. *»Срећан пастир.«* — мелодрама у два призора, коју је спремило за приказ новосадско српско певачко друштво »Невен.« Штампано је у »Женском Свету« 1904. год. број 7. страна 151.

7. *»Од Косова до Цркога Врбља.«* — жива слика. Приказана је о забави новосадског певачког друштва »Невена« 2. (15.) маја 1904., а штампана у »Женском Свету« 1904. бр. 7. страна 151.

8. *»Српски походи — о Божићу.«* — декламација Говорена је други дан Божића 1903. г. на забави новосадског срп. певачког друштва »Невена,« а штампана у »Женском Свету« 1904. бр. 3. стр. 26.

9. *»Звоно на јутрење.«* — драмолет у два призора. Приказано је први пут у Новом Саду о Божићу 1903. год. на забави »Невен-«овој и штампано у »Женском Свету« 1904. год. бр. 6. страна 124.

10. *»Шта је највећа сила.* — декламација. Говорена је на интернационалној забави у Новом Саду, о Ускрсу 1904. г., у корист сиротне деце; а штампана у »Женском Свету« 1904. број 4. стр. 75.

11. *»Ивањски венац на српски дом«* — приказ српских народних обичаја. Приказано први пут 1904. год. о светосавској беседи ученика срп. вел. гимназије новосадске.

О том приказу рекла је јавност ово:

»Застава« 1904. г. бр. 10. стр. 4.

»У вече је била уобичајена светосавска беседа. — Приметили смо, да програм ових беседа бива *све српскији*. Општа је жеља, да се у томе напредује и да се никад не врати оно време, кад се начелно избегавало, да ма и једна једина српска ствар уђе у програм. Приметили смо, да се инструментална музика више негује но до сад. *»Ивањски венац на српски дом«* беше права права забава.«

Ово је дело штампано у »Извештају о српској правосл. вел. гимназији у Новом Саду,« у чијој оцени »Браник« рече за спев да је *»леп«*; и »Женски Свет« препоручише га за испитни дар доброј деци, а »Школски Одјек« 1904. год. бр. 11. стр. 170. овако га је приказао:

»Овај спев приказан је у Н. Саду о светосавској беседи ове године. Госп. Ж. покушао је први пут прошле године о св. савској беседи са оваким жанром спева« *(Наша година)* »који су ученици приказивали, и од особитог је утиска било. Све оно меко окриље домаће, сва она међусобна преданост деце и родитеља, приказана је и у овом спеву лепо и мило, и пријатно пеје на душу читаоца, који у овим нашим устумараним друштвеним и породичним приликама, још има смисла на поезију идиличног патријархалног живота, који се сад тако мало негује, а који је био велика моралпа полуга, за правилан развитак нашег народног живота. Ми топло препоручујемо ову књижицу, да се њоме награђују у школама добри и вредни ученици, како би преко деце обновили и у породици здраве појмове о нашим лепим народним и верским обичајима, те тиме утицали и на сузбијање ове штетне блазираности, која ће нас ма куда однети«. И. Т.

I 908

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЈЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б. Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

*

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, проф. богословије.

ГОД. XVIII. 15. СЕПТЕМБРА 1904. БР. 17.

Садржина:

Званично. — Незванично. Крсно име или слава. — О свеопћем потопу. — Посљедњи дани живота Пилатова, који осуди Христа на смрт. — Из црквеног правила. — Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Званични огласи.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА

Књижевни оглас.

Изишле су из штампе 78-а, 79-а и 80-а свеска (XII., XIII. и XIV. број за 1904-у год.) »*Мале Библиотеке*«. — *У* 78-ој свесци штампавана је приповијетка Стевана Сремца: »Јексикација«. — *У* 79-ој и 80-ој свесци штампавана је приповијетка Камила Дебана: »Препрека«, упријеводу (са француског (Влад Т. Спасојевића. — *Уз* ове свеске изашао је »Пријегледа«, прилог »Мале Библиотеке«, број XII., XIII. и XIV., са слиједећим садржајем: (Бр. XII.) — Мавро Јокај, написао Јасques. — (Бр. XIII.) — Слика Змај-Јована Јовановића. † »Змај«, ојесма од? — »Змаја више нема« — »О француском новинском роману«, превео Велько М. Миличевић. — (Бр. XIV.) — »Себи руке« од Др. Свет. Јовановића. — *У* ова три броја »Пријегледа« штампане су осим поменутих радова, разне биљешке о књижевним и културним појавама у српском и страном свијету, и најзад читуље. — Као редовни прилог »Мале Библиотеке« и »Пријегледа«, приложене су три дописне карте, са ликовима: Др. Љубомира Недића Змаја Јована Јовановића (са оригиналним потписом) и Симе Лукина Лазића.

»Малу Библиотеку« и њен »Пријегледа« уређује Ристо Кисић, а издаје Издавачка Књижарница Пахера и Кисића у Мостару.

»Мала Библиотека« излази у свескама, са извјесним бројем штампаних табака. Излази по могућности сваких 15 дана једна свеска. Радови, који не могу изићи у једној, излазе у двије или више свезака. — *Уз* сваку свеску »Мале Библиотеке« излази њен »Пријегледа«, као прилог. На свршетку године добија се садржај за »Пријегледа«, а за исти и лијепе тврде корице. *Уз* сваку свеску »Мале Библиотеке« добија сваки њен претплатник, бесплатно, осим »Пријегледа« и по једну илустровану дописну карту. Најзад се добија при свршетку године лијепи цепни календар. — Цијена је »Малој Библиотеци« са њеним »Пријегледом« и осталим прилозима, за претплатнике: у Босни, Херцеговини и Аустро-*У*гарској 6 круна; за претплатнике у Краљевини Србији и осталим земљама 8 динара (франка). — Ван претплате, а без прилога продају се поједине свеске (број) 30 пот. или 40 пара дин. — Претплата се прима и на четврт године, а ваља је слати непосредно Администрацији »Мале Библиотеке« у Мостар (Херцеговина). Претплатницима из Краљевине Србије најзгодније је да претплату шаљу преко Г-ђе Зорке Н. Милојевић, Београд, Ломина ул. бр. 40. – Претплату примају и све књижарнице као и растурачи »Мале Библиотеке«. — Растурачи (скупљачи) добијају на сваких пет претплатника (са уплаћено и претплатом) један примјерак бесплатно или вриједност истога у новцу. Књижарима се уступа 20% — Корице »Мале Библиотеке« са садржајем за сваку књигу од пет свезака, израђене су од енглеског платна, са натписом; а цијена им је заједно са садржајем по 50 потура или 65 пара дин. Повез се рачуна по 40 потура или 55 п. дин. — Све што се тиче »Мале Библиотеке«, треба слати на адресу: »Мала Библиотека«, Mostar (Herzégovine.)

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVIII. Сарајево, 15. септембра 1904. Бр. 17.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ
АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна Митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 1655 из 1904.

Ново заокружење парохија у протопресвитерату „Стари Мајдан"

на основу одобрења високе земаљске владе за Босну и Херцеговину у Сарајеву од 14./27. априла 1904. бр. 59289/I. и од 22. августа (4. сент.) 1904. бр. 129606/I.

1. *Парохија Стари Мајдан* са сједиштем свештеника у истом мјесту и са овим селима: Подвидача, Копривна, Џевар, Брдари, Сунача и Усумовци.

2. *Парохија Доња Лука* са сједиштем свештеника у истом мјесту и са овим селима: Расовци, Усорци, Ништовци, Зецови и Кестенар.

3. *Парохија Сански мост* са сједиштем пароха у истом мјесту и са овим селима: Кркојевци, Подаут, Здена, Џедовача, Крчарн и Шеховци.

4. *Парохија Томина* са сједиштем свештеника у истом мјесту и са овим селима: Кљевци, Кијево, Плиља, Подови, Чапаљ и Лужани.

5. *Парохија Дабар* са сједиштем свештеника у истом мјесту.

6. *Парохија Козица* са сједиштем свештеника на граници између Козице и Трамошње, са селом: Трамошња.

7. *Парохија Еминовци* са сједиштем свештеника у истом мјесту и са овим селима: Бошњаци, Грдановци и Јелашиновци.

8. *Парохија Лушци Паланка* са сједиштем свештеника у Лушци Паланци и са овим селима: Тукобиља и Миљевци.

9. *Мајкић Јапра* са сједиштем свештеника у Мајкић Јапри и са селом: Козин.

10. *Парохија Липник* са сједиштем свештеника у Липнику и са овим селима: Скуцани Вакуф, Ђурићи, Фајтовци, Горице и Напреље, Лукавице и Зељковићи.

11. *Парохија Хадровци* са сједиштем свештеника у Јапри Будимлићу и са овим селима: Хадровци, Слатина, Дуге њиве, Мала Рушка, Тиле, Алиловци, Јоховица, Ованьска, Јапра Будимлић, Мариновци, Тисова и Мркаљи

У Баньалуци, 1./14. септембра 1904.

Митрополит: *Евгеније.*

НЕЗВАНИЧНО.

Крсно име или слава.

За народ српски написао

Светозар Грубач, православни српски свештеник.

(Свршетак)

Напомена.

„Све ми је слободно, али није све корисно.“

Апостол Павле I. Кор. 10, 23.

„Боље је паметно натраг поћи него лудо напред ићи.“

Народна пословица.

Јеси видио, Србине мој, шта значи твоје крсно име и како се оно слави! Не ради се ту о томе, да се једе, пије и части. Свечарство није ради обијести и похлепе за јелом и пићем, него је *домаће богослужење.* А на домаћем богослуженьу треба да се прославља Бог и светац онога дана. За таку славу у првоме реду тражи се *усрдна молитва, ијеванье црквених ијесама у славу свечареву, читанье побожних, добрих и корисних књига, паметни разговори и савјетованья о добру својем и ближњега свога и добра дјела наша.* Нико неће Србину замјерити, ако се на дан лијепе своје крсне славе мало и развесели и почасти у кући својој, али нека то чини свагда *умјерено, разборито и мудро.* да не окаља свој српски образ. Мани се пијутарја а на устанке крсног имена и не помишљај! Чујмо што каже један наш човјек из народа: „Прије неколико дана пред крсно име иду наши тежаци у даља мјеста, потјеравши — макар и једног вола, овцу или козу — по несретну шпиритишу (ракију, а вина врло мало), које и најспроманшији, најмање око 6 до 8 спања купи (спањ има 10 литара). У очи крсног имена долазе, скупљају му се званице (људи, који узајамно један код другога о крсном имену пију), које крштењак одмах прво, него је запалио крсну свијећу — него ли се праведном Богу помолио, почне несретном шпиритушом залијевати и тако траје то даље док се не изопију.

Је ли то дакле почетак слављења крсног имена? Је ли то хришћански? Не, није. Сјутра дан, чим се забијелило и освануло му крсно име, устаје званице а кршњак их опет залијева љутим отровом — гадном шпиритушом, а не пада му на ум да приреди кољиво, крсну свијећу и друго, те да са својим званицама у цркву оде и истином се Богу помоли и истиној се литургији поклони и т. д. — Па то још није ништа, кад чујеш, шта се још чини. — Слављење крсног имена не траје, као што Бог љуби а људи бегенишу, *један дан*, него *четири* до *пет* а и *осам дана*, гдје се увијек надмећу, који ће већу чашу и више отрова испити, а кад се изопијају, ту се онда свако зло догађа: псују се, бију се, и најпослије бештимају Бога, свеце, људе и све друго. У кратко рећи, сваке и најгадније неподобштине догађају се при славама крсног имена, а то је криво што наши тежаци *не знају, како треба крсно име славити*, јер њему су увртили у главу: крсно име мора се славити, па мора, а нико, или мало ко разјасњује, како га треба славити."

Ко, дакле, овако — а не као што смо ми то напред показали — слави крсну славу, заиста, не слави је *хришћански*, не слави *српски*, и каква му је корист од тога!

А није добро ни оно, кад је неко *тврдица*, *цицар*, па не позна дужности милосрђа и не мари да чини добра дјела, дјела милости тјелесне. Пази, како пјесма каже:

»Сребрно је кандјело
Пред иконом горјело
У високим дворима
Богатога Гавана.
На икони светитељ,
Свети Јован Крститељ.
Уздахнуо светитељ
Свети Јован Крститељ,
Угаси се кандјело,
Утрну се видјело.
Уплаши се Гојанка,
Та богата Гаванка,

Па устаде питати:
»Шта то, свеће, уради!«
Проговара Светитељ,
Свети Јован Крститељ:
»*Даруј прво убоге*
И помози невољне,
Поштеди удове,
Одјени им сирове,
Богу неш се приштеви
Кандјело неш ужеки,
Неке с' више гасити,
А душу неш спасити.«

Змај Јован Јовановић.

Тако је, Србине по Богу брате, ако икада и гдје, а оно баш о свечарству има мјеста да се купе *прилози на народне добротворне циљеви*. Таких потреба има код нас Срба, и ми смо увијек дужни да их подупремо. Мање наздрављајмо, мање аборимо а више творимо: „*Боља је кашика дјела, нег' сенит ријечи.*"

На крсној слави има, дакле, *хране и утјехе духовне и за побожну душу хришћанску и за родољубиво срце српско*. Један нар[illegible]дни

пријатељ рекао је једном згодом: „Обичаји су књига народна, коју чита и ко ситне књиге не зна. Обичаји су народни у просвјети то, што је зора бијеломе дану. У нашим обичајима сачувано је српско име наша народност и наше дивно православље! Обичаји су српски што но се каже „ђедина књига", народни катихизис, који није написан мртвим словима, него је написан душом народном."

Истина, како смо мало прије могли разабрати, дешавало се па и данас се по гдје гдје дешава, што шта што се *измешло* и *покварило*, али је то требало свагда *очистити* и *одстранити*. Ту је међу другима, највише добра учинила црква наша. Она је, као вјерна чуварица праве вјере и чисте хришћанске нравствености, живо стражила, настојала и радила на томе, да се, што је само могуће више, искорјене рђави и штетни обичаји на славама. Особито је препоручивала што већу *побожност и умјереност у јелу и пићу*. Ово је она свагда учила и проповиједала ријечима светога писма: „*Ако једете, ако пијете, ако ли друго што чините, све на славу Божју чините, не будите на саблазан цркви Божјој*" (I. Коринћанима 10, 31, 32). „*Ко љуби весеље биће сиромах; ко љуби вино неће се обогатити*" (Приче Соломунове, 21, 17). „*Вино је подсмјевач и силовито пиће немирник, и ко год за тим лута не ће бити мудар*" (Приче Соломунове, 20, 1). И тако је наш народ — већим дијелом — послушао цркву своју и к срцу примио њену науку. А да је тако, слушамо како у пословици својој сам себе савјетује, говорећи: „*Боља је страшан суд.*" „*Пета чаша бенета, а девета помета.*" „*Три чаше вина растјерају ђавола, а с четвртом се опет повраће.*" „*Пијан пијева, тријезан плаче.*" „*Уза свеце полуде и радни дани.*" „*Хрђав је гост, ко домаћина с куће стјера.*"

Да нам ово буде јасније, ево још и *жива примјера* из народа: „кад Црногорац слављаше крсно име читава војска гостију навали му у кућу. Ту се поједе све што се за јело нађе. Послије славе остане домаћин с' гладном дјецом у празној кући. Али што је најгоре. На славама се изопијаше па се потуку и исјеку, те бијаше и мртвих глава. Народ је сав почео да пропада и да сиромаши. Кад им то већ самим досади, скупе се главари и оду владици своме Петру те му реку: аман, владико, пропадосмо славећи крсно име: искрвисмо се. Него свети владико: прокуни сваког Црногорца који од сада буде славио више него *један* дан. Владика је ћутао, јер се срдио на њих пошто им је сваки пут говорио да то не раде, па га не хтједоше слушати. Овда ће црногорски главари опет: аман, владико, пропаде Црна Гора! Турци куда прођу, остане бар стока у планини; а крсно име куда прође не остане у кући ни мрва леба ни кап вина. *Не иде*

нам блага слава него оштра сабља. Онда владика паиђе међу њих са крстом у руци, подигне обје руке к небу и повиче гласно: *Ко од сада своје крсно име славио не умјерено као досада; да Бог да га с крвљу својом славио!* И од тада доиста окренуло је на боље. Прије су говорили Црногорци: *светац донио, светац нека и носи.* А сада веле: *осим свечева дана има још триста шездесет четири дана у години.*"

Тако је сваки паметан Србин у глави својој мислио и све мисли у једну смислио, па онда рекао: *слави ћу крсно име, јер ми је то први и најљепши обичај дједова мојих, али слави ћу га тако, да ми образ не црвени, да свеца свога не срамотим, да крсно име не ружим и да ми слава помаже а не одмаже.* Па тако ето, и данас:

»Слави Србин крсну славу своју,
Србин слави, — слава му је света!
И славиће док му жића траје
— На многаја и многаја љета!«

Крајишник.

О свеопћем потопу.

— **Н. П. Рождественскій.** —

Превео: *Сава Петковић.*

(Свршетак.)

Сада ћемо изнијети нека геолошка факта, која снажније потврђују библијско учење о потопу, него најновију хипотезу о леденом периоду. Амо спада неправилност у распореду т. зв. *сталожених формација*, која их одликује од слојева испод њих. Ова неправилност указује прије не изненадну катастрофу, на више или мање нагли геолошки преврат, као на узрок њихова образовања, него на постепено регуларно-правилно слагање њихово, које се у току многих вијекова завршило. Питање о томе, да ли су све сталожене формације произишле ушљед потопа, неједнако рјешавају учени заштитници библијскога учења о потопу. Једни [1]) мисле, да је библијски потоп произвео сво садашње стање, које се примјећује у распореду земаљских слојева; други, — да се само нећи дио сталожених формација — образовао у вријеме потопа и при том изричу претпоставку, да су се неке од њих могли образовати од других узрока [2]) н. пр. од остатака астероида и т. сл. Мишљења су та безразложна ради тога, што библија

[1]) *Bazzio*, Die Geologie und die Sündflut, 1877.
[2]) *Glaubrecht*, Bibel und Naturwissenschaft.

не сматра потоп, ма да га представља као свеопћи, за такову изванредну геолошку катастрофу, каква би била потребна за образовање свијех сталожених формација. Библија уопће говори о том, шта је потоп произвео на површини земље, а и дотиче се онога, шта је он учинио у унутрашњости земље, не описује геолошке појављедице његове. Но многа геолошка факта могао је вјероватно библијски потоп проузроковати. За изненадну појаву потопа говори множина погинулих допотопних животиња, које геолози налазе у допотопним слојевима земље. При томе је особито чудновато, што су неке животиње, које живе само у јужним крајевима као н. пр. слонови и носорози, нађени на удаљеним окрајцима сјевера, у леду сибирском, са добро очуваним трупловима, месом, кожом и длаком. Месо им се тако лијепо сачувало, да га мјесне дивље звијери халапљиво ждеру. Веома је вјероватно, да су оне биле нанесене са крајњих крајева југа на удаљени сјевер у Енглеској, Француској, Њемачкој и Белгији откривене грдне множине животињских костију, које су лежале у читавим гомилама, што такође доказује, да су ове животиње изгинуле од изненадне катастрофе, против тога, да кости разних животиња и разни окамењени организми, који се у допотопним слојевима земље налазе, свједоче о потопу који се на земљи догодио, говоре, да се у тим организмима, кад се између себе упореде, примјећује прогрес постепеног усавршавања: у нижим слојевима земље налазе се нижи облици животиње у сравњењу са вишима. А то доказује, да те животиње нијесу погинуле у исто, него у разно вријеме — у разним геолошким периодима. Али ако се претпостави, да су до потопа нижи облици организама од водених животиња живјели у дубоким морима, а од земаљских — у нижим долинама; затијем да су виши облици од водених животиња живјели у језерима и ријекама, које су заузимале узвишенији положај на површини земље, а од земаљских — на високим горама и висоравнима, — онда ова претпоставка пада сама по себи. Животиње нижих и виших врста могле су живјети у исто вријеме, само — на разним крајевима земаљске површине. Тијем се може разјаснити и то, откуда једне од њих — ниже — да се налазе у много нижим, а више — у сразмјерно вишим слојевима земаљским.

Противу *свеопћенитости* библијскога потопа приговарају, што се у самој библији не износе довољни разлози за такав потоп. Четрдесетодневни дажд, говоре, није довољан за то, да би произвео тако огромну поплаву на цијелој површини земље, која би великом масом воде покрила највиша брда и сравнила их са најнижим долинама. Кишна вода морала би се с једне стране *a)* у знатној мјери испарити

у атмосферу, а с друге — *б)* у такој или још већој мјери упити се у унутрашњост земље, особито тамо, гдје су шупљикави слојеви тла. Поводом овога приговора ваља прије свега рећи, да главни узрок потопа у Библији лежи не у овим или оним природним узроцима, него у свемогућој вољи Божјој. Но и природни узроци, који се приказују у Библији као другостепени узроци потчињени вишој божанској вољи, били су довољни да проузроче потоп. Ствар је у томе, што се појава потопа приписује у Библији не једним само дуготрајним кишама, ма да се и тај узрок истиче у Библији (Быт. VII., 4.), главни се узрок потопа показује у томе, што су се „радовали сви извори великога бездана“ (VII., 11). Шта треба разумјети под *изворима великога бездана?* Једни виде у библијском изразу „великам бездна“ указивање на море, — наиме на то, да се морска вода разлила у долине и све се више и више дизала, док није покрила горе. Други мисле, да су библијски „извори великога бездана“ исто, што и подземни водени извори. Да се такови извори налазе под земљом, признају и многи новији геолози. За доказ у томе служи им, између осталог, распрострањеност подземних удараца за вријеме земљотреса, који се каткад на веома далеком растојању чују. Тако су се н. пр. приликом знаменитога Лисабонског земљотреса, који се догодио 1755. год., подземни ударци чули на растојању од неколико тисућа квадратних миља. Распрострањеност ових подземних звукова може се разјаснити само тијем, што се у земљи налазе огромни простори, који нијесу испуњени земљом, него вјероватно водом. Ти су водени подземни извори, по мнијењу неких *геолога — нептуниста*, тако огромни, да би могли излити још већу количину воденог маса, него што је требало да се поплави водом дијела земаљске површине у вријеме свеопћега потопа. Ако је то тако, онда тијем падају сви приговори по којима се у Библији не наводи геолошки довољан узрок за појаву свеопћега потопа. Не ћемо се дуго задржавати на другим мање важним приговорима, него ћемо само укратко одговорити на њих. Да ли су се могле читаве тисуће разноврсних допотопних животиња, сисаваца, птица, — макар по пару, а не само по седам пари — смјестити у ковчегу; — да ли су се могле оне за цијелу годину прехранити; чим се могле прехранити толике масе животиња у ковчегу и гдје се могла смјестити та храна ако ју је Ноје и узео у ковчег? — Ови би приговори задали заиста бриге, кад би Библија тврдила, да су у ковчег Нојев смјештене биле, по пару и по 7 пари, земаљске животиње свијех врста које су у вријеме Ноја постојале на цијелој кугли земаљској, у свима дијеловима свијета: у Азији, Африци, Јевроп и чак у Ав-

страдији и сјеверној Америци. Но библија ништа не говори о томе. Ради испитивања вјере Нојеве, као што се може мислити на основу свједочанства ап. Павла (Јевр. 11, 7.), Ноју је било заповјеђено да узме одговарајући број — пари или седам пари од свијех животиња, свијех птица и од свега што се миче по земљи; но откуда их је морао узети, о томе Библија ништа не говори, тијем она оставља мјесто за претпоставке, да је Ноје могао узети у ковчег животиње само онога краја, у којем је он живјео, а не из цијелога свијета. При такој, са библијско-егзегетскога гледишта дозвољеној, претпостави знатно се слаби тешкоћа више споменутих приговора. Разноврсних животиња на ограниченоме простору онога краја или чак онога мјеста, гдје је Ноје живјео, могло је бити мало. А при том их није било немогуће и исхранити у ковчегу у току године. То нијесу биле све животиње, које су тада на земљи живјеле, него животиње мјесноga краја: чисте — по 7 пари, а остале — по једном пару. Узете су биле само ради тога, да би им се сачувало сјеме за сву земљу (Быт. 7, 3). — Противници још питају, откуда су животиње добивале свјетлост поред једног јединог прозора у ковчегу? Но *а)* под отвором на врху ковчега не треба разумјети мали прозор; *б)* у ковчегу су била ударена врата са стране; *в)* а при том зар наше домаће животиње не живе у покривеним кољушницама, стајама, свињцима, кокошињцима, гушчацима и т. сл.; зар дивље животиње не живе у својим пећинама, рептилије у рупама, птице у пустим шупљим стаблима дрвећа — каткад врло много времена у савршеноме мраку или у полутами? Тако и овај приговор нема битнога значаја, као ни раније размотрени.

Посљедњи дани живота Пилатова, који осуди Христа на смрт.

— Од протој **А. Ковальницкога.** —

— Превео протопрезвитер *Ј. Петровић*, кр. проф. и катихета у Загребу. —

(Свршетак.)

Други су говорили о утварама, које су често, по заповједи богова, поразказивали Римљане. Овдје — овдје пијаху се гомило људи и жена, који праћајући се плакаху и погледаху на Голготу. Они су можда још очекивали отуда ма какав знак или чудо.

С болом у души повратих се у преторијум. Приближивши се к степеницама, ја, уз блијесак муње, видјех себе замрљана крљу Назарећанина. Овдје ме очекиваше смјерне спољашности старац, а за њим плачуће жене, чије лице сакриваше тамноћа. Старац се баци мени пред ноге плачући: — како су дирљиве

суде старчеве! — Што хоћеш оче! запитах кратко. »Ја сам Јосиф из Ариматеје и молим за дозволу, да сахраним Исуса из Назарета.« Ја подигох старчића са земље и рекох: нека буде како хоћеш и одмах заповједих Махолију, да са неколико војника пази на гроб и поставих код гроба стражу зато, да не би умрлому Назарећанину одавали богопоштовања. Послије два дана, нађен је гроб празан; ученици његови разгласише да је њихов Учитељ васкрсао, као што је прорекао.

Послије свега тога мени је преостајало само то, да обавијестим цара о том необичном догађају; ја учиних то одмах прве ноћи послије овог несретног дана, извјестих га о свима околностима, не тајећи ничега. Јутрења зора затече ме с пером у руци, кад се наједном зачуше трубље и ја, бацивши поглед на царска врата, опазих велики покрет међу војницима, који бјеху на стражи и чух издалека царски марш. То бјеше одавна очекивана помоћ од двије тисуће одабраних војника, који, да што прије дођу, путоваху ноћу. И тако, рекох, морала се испунити велика неправда! Долазе у јутру да спасу палу прошле вечери жртву. Чудна игра судбине! Истину је рекао Назарећанин на крсту, да се све испунило!

Од тога дана пустио сам на вољу мојој мржњи на народ, који ме учини таким преступником. Не би за дуго послије тога добијем ја од цара писмо, у којем ме страшно кори за поступак мој са Исусом, — што још више побуди у мени жељу, да се осветим Јудејима. Моје извјешће о смрти Исусовој, читано у сенату, учини силан утисак. Лик Назарећанина с божанском почасти смјештен бјеше у храму царског двора. Непријатељи моји, којих сам имао међу дворјанима, уједињише се против мене, зато сам, неколико година иза смрти Исуса Назарећанина, прогнан ја овамо у тај град, гдје ће се моји дани гасити у нерољи и узрујаности. Ја сам, чини ми се, рећи ћеш ти, више несретан него крив.

Старац ућута. Суза текоше по дубоким бразготинама. Слабе очи као да приковане бише за страшно лице, на коме се једино огледало прошло вријеме.

Албин се осјећаше пораженим том историјом и бадава је тражио ријечи, да утјеши госта, најпослије рече: »Пилате, ти си искусио велику несрећу; али ипак можеш наћи утјеху; — призови богове у молитвама!«

Пилат га погледа с болним осмијехом, а Албин продужи: »Град наш не допада се теби, мржња се угњездила на јавним мјестима, а вријеме, ма како да се продужи, неће те сачувати од спољашњих нападаја. Зашто не можеш потражити у нашима горама мира, којега не можеш овдје наћи? Чисти ваздух утјецаће на спокојство срца на ћеш заборавити жалост, која те одавно мучи.«

»Бојим се да те послушам, рече поблиједјели Пилат — јер ти као змија, идем своме циљу: хоћеш да затвориш старцу врата твога дома.«

»Богови су ми свједоци, одговори Албин, да никад нисам нарушио право гостољубља, но.....«

»Тако, прекиде га Пилат, према другима бјеху ти она уњиек свега, но код мене хоћеш да правиш изнимку од свагдашњега свога обичаја. Разумијем те... Треба пријатељу исказати то са неколико учтивих израза, Албине!.. У мени ће још једном одјекнути стојик; осањ моје свјетлости још ће једним сијевнути прије него се угаси... Пратам се с тобом и идем!...«

Албин ћутећи обори очи, а Пилат рече: »Твоје ћутање јасно говори да си споразуман с Мајком Јулијем. — Зовну ћу моје слуге.«

»Твоје слуге? огласи се Албин, кад Пилат уставе са стола, — ти немаш слугу они су те оставили, изузев старога војника, који ти једини остаде вјеран.«

»Ах, то је Лонгин! По томе поступку познаш га. Потруди се, да га твој дечко довове.«

Кад овај дође, Пилат му рече: твоја оданост према мени, Лонгине, заслужује похвалу; ти нијеси пошао за твојим друговима. Знаш ли, Албине, што је учинио овај војник? Он је стојао на Голготи код крста, на којем је висио Назарећанин; жао му бјеше гледати га, гдје се бори са смрћу. Да му прекрати ту борбу, он му проболе ребро. Лонгин ће умријети као хришћанин. Јеси ли се опасао својим мачем стари војниче, мој пошљедњи и једини пријатељу?« Војник одговори на питање, да јест. »И ја сам, рече Пилат, готов.« Пилат се опрости с Албином и оде.

За кратко вријеме иза тога оба мужа дођоше до половице горе, што се дизаше над градом Вијеном; очи Пилатове бијеху упућене у мрачну провалију, која бјеше близу; вода је у њој непидљиво шумјела; густе смокове гране покриле је и бачени камен морао се дуго борити с њима, док није одјеком пада свога јавио, да је достигао своје мјесто. Поглед Пилатов заустави се над том провалијом и, налазећи се у пошљедњем степену очајања, облије га сузе и рече своме пријатељу: »Сјети се смрти Назарећанина, који умире спокојно усред несреће; сачувај свој мач, Лонгине, не требам више твоје услуге и без тебе ћу знати наћи смрт. — Твоја рука не треба да буде замрљана мојом крви, јер је на њу истекла најсветија крв. Лонгине, овај Мудрац, који умрије на Голготи сишао је с неба, — ту ријеч сачувај у свом срцу. Зби, који су судјеловали у његовој смрти, несретно су свршили. Сјети се Ирода и Кајафе! Сам је Тиверије био у Капру задављен у својој постељи, једини ја прежних све, а ти буди сад свједоком моје смрти.«

С тима ријечима строповшта се Пилат у провалију. Лонгин чу граје, гдје се ломе и видје окрајке подране одјеће његове, гдје се на врх грања дижу, чу шум тијела, које се разбијаше о пећину, — и одјек му донесе пошљедњи уздисај умирућега...

Тако сврши Пилат, при којем је страдао Христос на крсту!

Повијест та преноси дух наш у она древна времена, кад су Спаситеља нашега судили и мучили.

На историје познато је само то, да је Пилат гајио непомирљиву мржњу према јудејскому народу, и да је та мржња била узроком његове смрти. Ево, како приповиједа историчар Никифор Калист књ. 2. гл. 10 о случају који бјеше узроком смрти Пилатове: »Један врачар сабрао је на гори Гаризиму велику множину Самарјана, да им покаже, као што говораше, свете утвари, које као да је сакрио Мојсије. Пилат, видјевши у томе скупу повуну против римске управе, употреби прилику да кажи омржене му људе за тобожњи њихов преступ. Он их опколи својом коњицом и заповједи, да се знатнији између њих казне а остали да се без обзира поубијају. Самарјани, земљаци поубијаних, потужише се на њега управитељу Сирије Вителију, оцу истоимењога цара, који је имао Јудеју у својој власти. Пошљедница те тужбе бјеше та, да је Вителије призвао Пилата кривцем, и наложио му да иде у Рим, да се оправда пред царем Тиверијем, који је већ имао рђав појам о њему због тужбе Марије Магдалине на његове неправедне поступке. Дошавши у Рим, Пилат се не могаше оправдати у свима тужбама и стога је био лишен своје дужности и отправљен у прогонство у Галију, 37. године по рођењу Христову, у почетку царовања Калигулина. У Галији му је било од-

ређено мјесто живљења град Вијена, у предјелу Дофине. Овдје он, мучен досадом, жалошћу и грижом савјести, сам себе лиши живота

* * *

Бијах млад и остарјех, и не видјех праведника остављена, ни дјецу његову да просе хљеба. — Видјех безбожника, који се раширваше као грмљаво дрво, и пробох, а њега нема, тражих га и не нађе се мјесто његово. — Храни чистоту и пази правду, јер ће у човјека мирно остати потомство. А безаконика ће нестати сасвим: потомство ће се безбожника затрти. Од Господа је спасење праведницима; он је крјепост њихова у невољи; Господ ће им помоћи и избавиће их; избавиће их од безбожникâ и сачуваће их, јер се у њега уздају (Пс. 36; 25, 35—45).

Из црквеног правила

— израдио: **Јован Дим. Јовановић**. —

[Рељево.]

(Наставак)

Јутрење богослужење.

У јутрење богослужење као што смо видјели спада полуноћница, јутрење и први час.

Полуноћница.

Полуноћница је црквена служба, која се не свршује само у поноћ него и у сваки час ноћи до јутра. Овако се свршавала у најстарије вријеме, а свршује се и данас. Свршавајући полуноћницу ми подражавамо бдијењу анђела и њиховом безгласном хваљењу; ћутањем и тишином се спремамо за прослављање Бога; сјећамо се васкрса Христова, јер је Христос устао из мртвих у јутру рано; сјећамо се другога доласка Христова који ће бити изненада као у сред дубоке ноћи, а који ми морамо очекивати, да нас Господ подигне од смрти као од сна. Зато и морамо увијек бити на опрезу. Да Бога треба и ноћу славити о томе имамо много доказа у св. Писму. Сам Господ И. Христос *изиђе къ горѣ помолитисѧ: и бѣ къ молитвѣ Божїи* (Лука V., 12). Послије тајне вечере И. Христос и ученици *пошѣкоша изидоша къ горѣ Єлеонскѣй* (Мат. XXVI., 30). Апостол Павле и Сила кад су били у тамници *къ полуночи молящисѧ, пѣхѫ Бога* (Дјела Ап. XVI., 25). То су вршили и први Хришћани (I. Кор. XIV., 26; Кол. III., 16). Лукијан вели, да Хришћани проводе сву ноћ у пјесми. За вријеме гоњења обичај се овај јако развио међу Хришћанима, јер је ноћно вријеме било најзгодније за молитву због непријатељски расположеног свијета. Осим тога црква је увијек имала у виду, да је ноћ због своје тишине најзгоднија за разговор с Богом и за размишљање о гријеху и његовој поправци. Василије Велики и П. посланици Григорију Назијанзину тумачећи установу поноћнице вели: »Но што је за друге јутро, то је за оне који се вјежбају у благочашћу поноћ, — јер тада ноћна тишина даје души особиту слободу, када нити очи виде ништа уши чују увредљивих звукова и предмета, но само ум бесједи с Богом и сјећајући се својих гријехова и рјешивши се останати зло, моли од Бога помоћи, да изврши оно, што жели.«

Полуноћнице има три и то: *свакидашња, суботња и недјељна* Свакидашња и суботња полуноћница састоје се из два дијела, а недјељна се састоји из једнога дијела. Полуноћница се свршава сваки дан осим кад је бденије. Полуноћница се свршује или у притвору или у храму.

Полуноћница свакидашња.

Свештеник у епитрахиљу и не свлачећи завјесе почиње обичним возгласом:

Благословенъ Богъ нашъ...

Слава тебѣ Боже нашъ... Царе небесный... Трисвятое. Отче нашъ...

Возгласъ: Яко твоя есть царствіе... Господи помилуй 12 пута. Пріидите поклонимся... 3 пута

Пс. 50. Помилуй мя Боже...

Катизма 17.

Вѣрую во единаго Бога отца...

Трисвятое. Отче нашъ...

Возгласъ: Яко твоя есть царствіе...

Тропари гл. 8.[1]
- Съ живыхъ прадѣтъ къ полбнощи...
- Слава: День сей страшный...
- И нынѣ: Тебе нищіи стѣну...

Господи помилуй 40 пута.

Яко на крилѣ крила...

Господи помилуй 3 пута. Слава и нынѣ: Честнѣйшую...

Иже въ Господинѣ...

Возгласъ: Боже очисти ны... Аминь[2].

Владыко Боже отче вседержителю...[3]

Пріидите поклонимся.. 3. пута.

Псалам 120. Возведохъ очи мои къ горы...

Псалам 133. Се нынѣ благословите Господа...

Слава и нынѣ. Трисвятое. Отче нашъ.

Возгласъ: Яко твоя есть царствіе...

Тропари покојни:[4]
- глас 2. Помяни Господи, яко слогъ...
- » 8. Глубиною мудрости...
- » 8. Слава: Со святыми...
- » 8. И нынѣ: Блаженъ тя кто роди...

Слава тебѣ Христе Боже... Слава и нынѣ: Господи помилуй 3-пут. Благослови.

Отпуст мали. Христосъ истинный Богъ нашъ...[5]

Јектенија:[6] Помолимся о свышшенѣйшемъ и державномъ... Господи помилуй..

Полуноћница суботна.

Полуноћница суботна дијели се као и свакидашња на два дијела. Разликује се од прве, што се мјесто 17. катизме чита катизма 9. у којој се прославља

[1] Мјесто ових тропара на празнике Малу Госпојину (8 септ.), другу дан Божића (26. децем.), Јовандан (7. јан.), Лазареву Суботу, одмјесто Цвети, Понедјељак Педесетнице који се *тропар празнику*.

[2] У св. Четрдесетницу долазе послије возгласа велики покајни са молитвама Ј. Сирскога: »Господи и Владыко живота мојега...«

[3] Послије ове молитве од 22. септембра до Цвијети читају се молитве Василија Великога: »Господи кандржителю, Боже пић и кланѣа плоти..« (трећа на јутрењу) и »Тја благословимъ кнѣжіи Божіи...« (седма на јутрењу).

[4] Мјесто ових тропара који се на празнике у примједби прије наведене само *кондак празнику*.

[5] За цијело вријеме све три поноћнице свештеник стоји у олтару на свом мјесту, а само на отпуст излази пред св. двери.

[6] Она се јектенија говори још и на малом и великом повечерју разумије се пред св. дверима пал олтара. Док свештеник говори ову јектенију, дотле појци које непрестано полако и мало тише »Господи помилуй«.

Господ, који је својим страдањем и смрћу побиједио ад; што се мјесто тропара, који се поје на свакидашњој полунoћници и у којима се говори о страшном суду и другом доласку Христовом, овдје поје тропари, у којима се прославља св. Тројица; што на овој полунoћници никад нема великих поклона с молитвом Ј. Сирског: »Господи и Владико ..« и што се на крају првог дијела послије молитве: »Владыко Боже...« чита и молитва св. Јевстратија »Величаю, величаю тя, Господи...«

И ова полунoћница почиње као и свакидашња. Свештеник у самом епитрахиљу стојећи на свом мјесту у олтару и не склачећи завјесе почиње са возгласом: Благословенъ Богъ нашъ ..

Слава тебѣ Боже нашъ... Царю небесный... Трисвятое. Отче нашъ...

Возгласъ: Яко твое есть царство .. Аминь.

Господи помилуй 12 пута. Придите поклонимся... 3-пут.

Псалам 50. Помилуй мя Боже...

Катизма 9.

Вѣрую во единаго Бога Отца...

Трисвятое. Отче нашъ...

Возгласъ: Яко твое есть царство...

Тропари глас 2.[7]
- Непостыдная єдинаго...
- Слава: Вышній плы...
- И нынѣ: Єдра и тя...

Господи помилуй 40 пута.

Ниже на клиросѣ крилоса...

Господи помилуй 3-пут. Слава и нынѣ: Честнѣйшее... Изшелъ Господилъ...

Возгласъ: Боже отцѣвъ ны... Аминь.

Владыко Боже отче вседержителю...

Величаю, величаю тя Господи...

Придите поклонимся... 3-пут.

Псалам 120. Возведохъ очи мои...

Псалам 133. Се нынѣ благословите...

Слава и нынѣ: Трисвятое. Отче нашъ...

Возгласъ: Яко твое есть царство... Аминь.

Тропари покојни:[8]
- глас 2. Помяни Господи...
- » 8. Гавкиною мудростію...
- » 8. Слава: Со святыми...
- И нынѣ: Блажилъ тя кто роди...

Господи помилуй 12 пута:

Молитва: Помяни Господи къ надежди воскресенія ..

Пріклонивъ приношеніе... Упокоій мои Отецъ...

Слава тебѣ Христе Боже... Слава и нынѣ: Господи помилуй 3-пут. Благослови.

Отпуст мали: Христосъ истинный Богъ...

Јектенија:[9] Помолимся о епископѣ нашемъ... Господи помилуй...

Возгласъ: Молитвами святыхъ Отецъ нашихъ... Аминь.

Како се свршује ова полунoћница налази се у Часловцу и у Псалтиру с допунама.

[7]) Види примједбу 1. на свакидашњој полунoћници.

[8]) Види примједбу 2. на свакидашњој полунoћници.

[9]) Види примједбу 6 на свакидашњој полунoћници.

Полуноћница недјељна.

Полуноћница недјељна разликује се од прве двије тијем, што се састоји само из једнога дијела; што нема катизме него мјесто ње се поји тројични канон на Октоиха редовнога гласа; не чита се символ вјере него се мјесто њега поје тројични тропари глас 6. Достойно есть яко воистинѣ;... што се послије Трисветога не поје тропари него »лакон« редовнога гласа; што се најпошље на недјељној и празничној полуноћници не чита молитва за умрле, и нема молитве «Иже на клиросѣхъ...» него само Слава и нынѣ: Честнѣйшую... Аминь. Господи помилуй.. и послије возгласа »Боже оущрди мя...« чита се молитва: »Вышняя и животворящая силы Троице...« а послије ове молитве отпуст и јектенија као и на прве двије полуноћнице.

Почиње се исто као и прве двије.

Возглас: Благословенъ Богъ нашъ..

Слава тебѣ Боже нашъ слава тебѣ. Царю небесный... Трикратно. Отче нашъ..

Возглас: Яко твое есть царство... Аминь

Господи помилуй 12 пута. Слава и нынѣ: Придите поклонимся... 3-пут.

Псалам 50. Помилуй мя Боже...

Канон трочни из Октоиха.

Трочни тропари:[10])

Глас 6. Достойно есть яко воистинѣ славити тя Бога нашего... Трикратно. Отче нашъ..

Возглас: Яко твое есть царство..

»Лакой« гласа редовнога из Октоиха или Тријода.

Господи помилуй 40 пута. Слава и нынѣ: Честнѣйшую.. Аминь. Господи помилуй...

Возглас: Боже оущрди мя... Аминь.

Молитва пресв. Троици: Вышняя и животворящая силы Троице...

Отпуст мали: Воскресый изъ мертвыхъ Христосъ истинный Богъ нашъ...

Јектенија:[11]) Помолимся о покоящихся.. Господи помилуй..

Возглас: Молитвами святыхъ Отецъ нашихъ... Аминь.

Правило, како се свршује ова полуноћница налази се у Часловцу, у Типику глави VII. у Псалтиру са допунама и у Октоиху у почетку.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Годишњица смрти благоупокојене царице и краљице Јелисавете. 28. прошлог мј. (10. сент.), као на дан смрти благоупок. царице и краљице Јелисавете, одржан је у српско-православном богословском училишту у Рељеву годишњи парастос. Тужноме спомену присуствовали су професори и питомци као и референт за просвјетне ствари у земаљској влади благор. госп. барон А. Рајачић.

Изложба у Сарајеву. Општех дана састанио се у Сарајеву један одбор за умјетничку изложбу, који је рјешио да се позову српска, хрватска, бугарски и

[10]) Ови тропари се налазе у часловцу и у псалтиру с допунама на полуноћници недјељној и на крају Октоиха. Осим тога штампају се обично и у почетку катихизиса и хоромина.

[11]) Види примједбу 6. на свакидашњој полуноћници.

словеначки умјетници, да присиље завршетка Југословенске Умјетничке изложбе у Београду, изложе умјетничке објекте у Сарајеву. Одбор се подијелио у четири секције са специјалним задацима.

У Митрополији Карловачкој.

Скупштина Матице Српске. Дана 26. пр. мј. (8. сент.) одржана је у Н. Саду скупштина Матице Српске. Од како Матица Српска постоји још ниједне године њена скупштина није тако посјећена била као ове године. Било је присутних преко 300 чланова. Од главнијих предмета био је избор фишкала, за кога је изабран др. Стеван Малешевић и подјељење стипендија, које стоје под руководством Матице Српске. —

У краљевини Србији.

Поклон српском краљу Петру I. од васељенског патријарха Јоакима III. Имајући у виду крунисање краља Петра I. васељенски патријарх Јоаким III. поручио је у своје вријеме чувеним умјетницима — зографима у Св. Гори, браћи Јоасафејима да израде једну икону св. Петра и Павла, напоменувши им да ће иста икона бити поклон краљу Србије. Икона је прије кратког времена доготовљена пресјела у Патријаршију. Висина јој је око 40 *цм.* а ширина око 30 *цм.* Зографије (црквени живопис) су наврсно, умјетнички и живо израђене. Позади на икони израђен је бијели двоглави орао са круном. Над њом је натпис на грчком језику: »Њ. В. Краљу Србије Петру I-ом«, а између крила, потпис: »Патријарх Јоаким III. 1904.« Икона је богато уоквирена и са својеручним патријарховим писмом о крунисању краљеву у Београд одаслана. У писму патријарх, уз благослове велике матере цркве, честита сретно крунисање краља Србије Петра I.

Патријаршија цариградска.

Начин завршетка школске године у богословској школи на острву Халки. Богословска школа на острву Халки главни је расадник богословске знаности у патријаршији цариградској. Истина на овој богословској школи присуствује сам патријарх са свима члановима св. Синода, чија се и засједања за то вријеме држе у Халки место у Цариграду. Школска година завршује се свечано на овај начин. Најприје се у храму отслужи литургија, на којој учествује патријарх са члановима синода. По свршетку литургије, а послије кратког одмора, опет се сви присутни скупе у храм, гдје се сврши кратко молебствије, затијем на средину храма ступи ректор школе и држи говор ученицима, у коме им даје разне савјете и поуке. За овијем секретар прочита резултат испита и класификацију питомаца. Затијем се раздају дипломе свршеним васпитаницима, односно исте се дају само онима свршеним кандидатима богословља, који су у чину било ђаконском било презвитерском. Осталима се, који немају свештеничког степена, прочита само да су курс довршили, а дипломе им се раздају тек по полученју свештеничког сана. Они, који добију дипломе, преко једнога од својих другова заклињу се пред патријархом, члановима Синода и свима присутнима, да ће све силе посветити интересима Цркве Божје, и да ће се у свему владати онако, како то православна вјера налаже. Затијем један од свршенијех питомаца исказује благодарност патријарху, синодалима, ректору и професору. На завршетку се отпоје многољет-

свије патријарху, послије чега бива заједнички ручак. По овом церемонијалу завршена је и прошла школ. 1903./04. година на богословској школи на острву Халки. —

У Русији.

† **Сергије архиепископ јарославски.** 5. прошлог мј. преминуо је наглом смрћу архиепископ јарославски Сергије. Ступио је у монашки чин још као слушалац московске дух. академије. Год. 1896. постао је епископом уманским, 1902. еп. псковским, а 1903. архиепископом јарославским.

† **Професор казанске дух академије А. Т. Гусев** Недавно је преминуо у Казану познати црквени књижевник и писац професор А. Т. Гусев. Радио је поглавито на апологетици, на којој се са својим вриним радњама и списима особито истакао.

Крематорије у Русији. Св. Синод недавно је расправљао у сједници, која је одржана под предсједништвом генералног прокуратора Побједоносчева, о питању, да ли се у Русији могу дозволити крематорије за спаљивање мртваца. То питање потакнуто је поводом молбе некијех швајцарских и белгијских друштава, која намјеравају да сграде крематорије у својем већим градовима. У поменутој сједници није ништа дефинитивно закључено, али се мисли, да ће св. Синод тијем молбама неће удовољити

У Краљевини Грчкој.

Хиротонија епископа месинског. На давно вакантну катедру месинску изабран је Мелетије, који је недавно у Атини за епископа хиротонисан. Акт хиротоније обавио је атински митрополит Теоклит са трима архиепископима — члановима синодалним.

Званични огласи.

Српско-православна АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

Број 770 ех 1904 2—3

Едикт.

Позива се Јока Шекеровића рођ Спрема, која је свога супруга Николу, из Ковачића крајем 1903. године напустила и негдје у свијет незнано отумарала, да се до 1. јануара 1905. год. овом духовном суду лично или писмено тим сигурније јави, што ће се иначе супругу њеном подијелити право, да ју због злобног напуштања и прељубе у спруху развода брака утужи.

Из конзисторијалне сједнице у Сарајеву, 3. августа 1904.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански:
Николај.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу за цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2·50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

Богу само у погледу јачине Божје, односно ништавости своје, али одношај његов према Богу не треба да је робовски, већ љубаван. Пред царем земаљским стреши све ради моћи његове, али пред Богом треба стрепити из страхопоштовања. Бог не исказује само Своју моћ над човјеком, већ још много више милост Своју. Слуга се обично боји господара свога и ради му по вољи, да не би на се навукао љутину његову: човјек пак не треба да се боји Бога ропским страхом, већ да га љуби и да испуњава вољу Његову зато, што је то на његово добро и што би иначе изгубио Божју љубав и милост.

Као што је вјеран слуга мио господару своме, тако и Бог воли честитог човјека. Земаљски цар награђује вјерност својих слугу, али награде његове нијесу ни близу онако велике, каквима Бог награђује вјерног слугу Свога. Зао слуга пада у немилост царску и тешко му се опет додворити и домоћи првог положаја: зао човјек такође пада у немилост Божју, али само онда, ако остаје тако зао, а ако се искрено покаје и зажали, што је грјешио и зажели, да се врати опет у пређашњи одношај према Богу, нема му никакве сметње на путу. Сам му Бог још помаже поправци. Но ако човјек не схваћа правилно односаја свога према Богу, већ грјеши хотимично против Његове воље, тада му нема заклона. Од казне земаљског цара се још којекако заступањем великодостојника и утицајних људи невољали слуга може и ослободити, но код Бога нема тога, јер Он гледа само на лично достојанство сваког човјека.

Кад је Бог тако узвишен над нама, а тако добар према нама, онда треба сваки хришћанин да тежи, да буде прави слуга Божји, а такав ће бити само онда, ако пази на вољу Цара свога небеског. Таквом ће се слузи обилато наградити његова вјерност: кратко вријеме службовања донијеће му ненамјерну блажену вјечност, у којој неће бити слуга, већ друг Божји.

Ја сам црв, а не човјек (Пс. 21, 7).

Господ је цар до вијека (Пс. 145, 10).

Благо оном слузи, којега дошавши господар његов нађе, да извршује наредбе његове! (Мат. 24, 46).

Добри слуго и вјерни, у малом си ми био вјеран, над многим ћу те поставити, уђи у радост господара свога! (Мат. 25, 21).

Неваљалога слугу баците у тами најкрајњу! (Мат. 25, 30).

По твојим ћу ти ријечима судити, зли слуго! (Лук. 19, 22).

Служите Господу! (Рим. 12, 11).

Цару вјечноме, нерасидљивоме, Који се не види, једноме премудроме Богу част и слава ва вијек вијека! (I. Тимот. 1, 17).

Бог је једини силни цар над царевима и господар над господарима (I. Тимот. 6, 15; Апок. 17, 14).

Немајте слободу за покривач пакости, него као слуге Божје! (I. Петр. 2, 16).

15. Дужник.

Неједнаке моћи у људи доносе разлику између њих. И у материјалном погледу пада човјек у зависност од другога, јачег, постаје му дужник. Сви смо пак дужници Богу. Разлика између снаге Његове и наше толика је, да се не може ријечима исказати. Без Њега ми не бисмо ни постојали.

Дужником се назива онај, који је неко добро од некога примио уз обавезу, да ће му то добро повратити. Еле и ми смо Божји дужници зато, што смо примили од Њега живот, снаге и разне дарове и што све то морамо опет Богу повратити. Као што вјеровник тражи од свога дужника још и неку добит за учињену услугу, тако и Бог тражи од нас, да Му вратимо више, него што смо примили. Бог то не тражи од нас из Своје користи, као што то чини човјек, већ због нашег добра, јер онај вишак, који стекнемо на Божјим даровима, не иде Богу, већ опет служи човјеку као средство за даљу срећу. Бог је дао човјеку живот; човјек га је дужан Богу повратити, али док се користи њим, ваља да га паметно употреби. Бог је дао човјеку разум; човјек је дужан о њему полагати пред Богом рачун, али га мора изоштрити, унаприједити и на добро употребљавати. Бог је дао човјеку слободну вољу; човјек мора о њој давати Богу рачуна, а њу снажити и његовати, да је кадра увијек жељети добро, а бјегати од зла Па тако је то и са свим осталим даровима Божјим: здрављем, имањем и т. д. Све то човјек мора паметно употребити, да може добар одговор дати на суду Божјем, јер човјеку је то Бог дао све не у вјечиту и безодговорну власност, него само у уживање и корисно употребљавање.

Но људи не само да у већини случајева нијесу кадри вратити Богу те дарове онакве, како им их је Бог дао, већ их пречесто и крње. Такви се људи још више Богу задужују и навлаче на се још већу одговорност, јер тога дуга не могу никад вратити. Тај се дуг само може опростити, никад подмирити. И благи Бог га и прашта човјеку, кад га моли срдачно и кад се каје искрено.

Поука: будно пази, како ћеш свој дуг повратити Богу! Дарове, које си од Бога добио, употребљуј паметно и развијај их, колико је год више могуће! Према Богу се увијек владај као Његов дужник! Као што дужникова воља према вољи вјеровника његова ишчезава, тако и ти пази и распитуј само, шта је воља Божја!

Бог ме наше снагом (Пс. 17, 33).

Шта је још требало чинити винограду мојему, што му не учиних? Кад чеках да роди грожђем, зашто роди вињагом? (Исаија 5, 4).

Опрости нам дугове наше! (Мат. 6, 12).

Не будите никоме ништа дужни! (Рим. 13, 8).

16. Нескрено покајање.

Са многих дјела својих мора се човјек стидјети. Из моментаног интереса често чинимо таква дјела, која су нам од велике штете по цио потоњи живот. Кад човјек осјети на себи пошљедице злих дјела својих, он се каје што је оно радио. Покајање може бити искрено, а то је онда, кад се човјек гнуша злога дјела свога, кад дође до увјерења, да му је оно дјело на зазор и затор, па тежи, да буде бољи. Но покајања има и нескреног, кад се човјек наиме каје само зато, што је нашло зло на њега, па га се рад кајањем опростити. Нескрено је покајање и оно, кад се човјек моментално ма и искрено каје, али чим зло прође, он је онај стари, који је био и прије. Колико има случајева, да се човјек у злу или у неком пороку свом зариче, да неће више бити зао, само да га ова неприлика прође, али са неприликом прође и његово кајање и зарицање и заборављ, шта је обећао.

Нескрено покајање у ствари није никакво покајање. Човјек се може њим извући из зла у једној прилици, али му је послије још теже, кад опет зло нађе. Такво покајање шкоди човјеку и *а)* пред Богом, Који мрзи лаж и гнуша је се и *б)* пред људима, пред којима се такав тобожњи покајник показује као вјетрењаст, невјеран ријечи својој и лажа. Човјек помогне пријатељу у невољи једанпут, али тешко ће то учинити и по други пут, кад види, да онај сам навлачи на себе зло.

Нескрено покајање шкоди и у обичном животу, у свакидашњим стварима, а много више још у питању спасења нашег. Човјек, који се у гријеху свом нескрено каје, тај се титра са својим спасењем, највећим благом својим; титра се с благодаћу Божјом и коначно је губи, јер рачуна само са земаљским стварима, а кварећи себе таквим покајањем, затвара себи пут Божјој милости.

Разумну човјеку приличи и разуман живот. У свему се ваља држати закона Божјег. А како се човјек не може одржати, да никад ни у чему не погријеши, ваља му се одмах покајати и поправити. Покајање његово ваља да је истинито, искрено, од срца, а не само ријечима, већ и дјелом, јер је само такво покајање Богу драго и човјеку спасоносно.

Нека се узда у таштину преварени, јер ће му таштина бити плата (Јова 15, 31).

Синови човјечији... докле ћете љубити ништавила и тражити лажи? (Пс. 4, 3).

Гријех свој казах Теби и кривице своје не заташих (Пс. 31, 5).

Ако се не покајете, сви ћете изгинути (Лук. 13, 3).

Жалост, која је по Богу, доноси за спасење покајање, за које се нигда не каје (П. Кор. 7, 10).

Покајање се не цијени по дужини времена, већ по срдачној жалости (Св. Златоусти, Опомена 1. палом Теодору).

17. О суровости.

Једна између многих дужности човјекових према ближњима јесте љубазно, пажљиво и предусретљиво понашање према сваком човјеку. Човјек се од човјека разликује само случајним, спољашњим приликама, а природе и достојанства смо сви једнаки, па зато ваља своју природу да поштујемо у особи свога ближњега.

Гријех противан тој дужности јесте суровост или окрутно понашање према људима, особито онима, који су у каквом год потчињеном односпају према нама. У суровост обично падају људи горди, који се нашли у срећним околностима, које су прилике изгигле изнад других људи. Но може сваки човјек, ма био у каквом год стању и положају, бити суров и често је довољна ситница каква, да изазове у човјека такво, њега недостојно, понашање.

Суровост долази од недовољног васпитања и од природних недостатака човјечјег темперамента. Неваспитан је човјек нећином суров, или што би се рекло: необрађен, неотесан. И један и други узрок суровости да се отклонити и гријех се овај као и свака друга болест може излијечити. Брижљивим васпитавањем се човјек оплемењава и недостатака његова темперамента мало по мало нестаје. А може се и треба да се увијек васпитава и зрно човјек а не само дијете и младић. Што је човјек васпитанији, тим је углађенији, питомији. Ма био човјек колико умно развијен, ако је суров, он је неваспитан, јер избија из њега оно животињско. Суровост је зато велика срамота за човјека.

Пошто је суровост гријех и против Бога, Који нам заповиједа, да љубимо један другога, и против људи, који имају права захтијевати од нас људно понашање, мора иући за собом рђаве посљедице. Зна се, да не набрајамо посебице све зле посљедице овога гријеха, да суровн људи не пролазе ни у ком погледу добро, јер они отуђују од себе и Бога и људе, који их се клоне као дивље, опасне животиње.

Наша је дужност хришћанска, да се на младости васпитавамо и да корачамо напред у јачању воље своје и оплемењивању срца свога. Суровост је зато видан знак моралног застоја и хришћанин треба да је се чува. Пошто гњевљиви људи лако постају сурови, ваља избјегавати сваку прилику, у којој би могли разбор изгубити, а не давати повода ни ближњима својим, да би могли према нама бити сурови. Једна непажња, једна неумјесна ријеч само може човјеку јако шкодити, а камо ли стално неприлично и сурово понашање.

Растржеш душу своју у јарости, а шта је? Зар ти умрет, хоће ли тебе ради остати земља пуста и стијене се премјестити из темеља свога? (Јова 18, 4).

Где човјека, који не држаше у Богу крјепости своје, него се уздаше у величину богатства свога и утврђиваше се злоком својом! (Пс. 51, 7).

Господ се гордима противи (Приче 3, 34).

Страх Господњи мрзи неправду, насиља и гордост и зле путе (Приче 8, 13).

Гадно је видјети жестока човјека (Приче 11, 25).

Сурово срце ће се напошљетку ожалостити (Сирах 3, 26).

Свака горчина и гњев и љутина и вика и хуле да се узме од вас са сваком пакошћу, а будите један другом благи, милостиви . . .! (Ефес. 4, 31—32).

Одбаците и ви то све: гњев, љутину, пакост, хуљење, срамотне ријечи из уста својих! (Колош 3, 8).

Дванајста недјеља по Духовима.

Мат. 19, 16—26.

16. Ѥ҆ноша нѣкїй приступи҃въ къ І҃исѹ҃, кланѧѧсѧ ѥ҆мѹ҃ и глаголѧ: ѹ҆чителю благи҃й, что благо сотворю, да ѩ҆мамъ жи҃вотъ вѣчный;

17. Ѻ҆нъ же рече ѥ҆мѹ҃: что Мѧ глаголеши блага; никтоже благъ, токмѡ ѥ҆динъ Богъ. Ѩ҆ще ли хощеши внити къ жи҃вотѹ҃, соблюди запѡвѣ҆ди.

18. Глагола ѥ҆мѹ҃: кі҃ѧ; І҃исъ же рече: ѥ҆же, не ѹ҆бїеши: не прелюбы сотвориши: не ѹ҆крадеши: не лжесвидѣтелствеши;

16. Младић неки приступи Исусу, кланјајући Му се и говорећи: учитељу благи, какво добро да учиним, да имам живот вјечни?

17. А Он му рече: што Ме зовеш благим? Није нико благ осим једнога Бога. А ако желиш ући у живот вјечни, држи заповијести!

18. Рече Му: које? А Исус рече: да не убијеш, не чиниш прељубе, не украдеш, не свједочиш лажно;

19. Чти ѿца и матерь: и возлюбиши ѩскренняго твоего ꙗкѡ самъ себе.

20. Глагола ѥмꙋ ѭноша: всѧ сїѧ сохранихъ ѿ ѭности моеѧ: что ѥщѐ не докончалъ;

21. Рече ѥмꙋ Іисусъ: ащє хощеши совершенъ быти, йди, продаждь имѣнїе твоє, и даждь нищымъ: и имѣти имаши сокровище на небеси: и гради къ слѣдъ Мене.

22. Слышавъ же ѭноша слово, ѿиде скорбѧ: бѣ бо имѣѧ стажанїѧ многа.

23. Іисусъ же рече оученикѡмъ Своимъ: амінь глаголю вамъ, ꙗкѡ нездобь богатый внидетъ въ царствїе небесное.

24. Паки же глаголю вамъ: ѹдобѣе ѥсть велѣздꙋ сквозѣ ѩлинѣ оуши проити, неже богатꙋ въ царствїе Божїе внити.

25. Слышавше же оученицы ѥгѡ, дивлахусѧ зѣлѡ, глаголюще: кто оубо можетъ спасенъ быти;

26. Воззрѣвъ же Іисусъ рече имъ: ѹ человѣкъ сїе не возможно ѥсть, ѹ Бога же всѣ возможна.

19. Поштуј оца и матер и љуби ближњега свога као самог себе.

20. Рече Му младић: све сам ово сачувао од младости своје; шта ми још треба?

21. Рече му Исус: ако хоћеш савршен да будеш, иди продај све што имаш и подај сиромасима и имаћеш благо на небу, па хајде за Мном!

22. А кад чу младић ту ријеч, отиде жалостан, јер бијаше врло богат.

23. А Исус рече ученицима Својим: заиста вам кажем, да је тешко богатоме ући у царство небеско.

24. И још вам кажем: лакше је камили проћи кроз иглене уши, него ли богатоме ући у царство Божје.

25. А кад то чуше ученици Његови, дивљаху се врло говорећи: ко се дакле може спасти?

26. А Исус погледавши на њих рече им: људима је немогуће, а Богу је све могуће.

IV. „Шта ми још треба?“

(Проповиједь).

Вриједан радник загледа свој посао са свију страна, да л' му штогод недостаје, да л' шта није превидио, да се није што у дјело му увукло, што не треба. Кад иде на ноћни починак, скупља мисли и пребира по памети све ситнице посла свога; кад устаје окријепљен са постеље своје, свјежа мисао напрегнутом снагом тражи начин, да посао што боље уради, да му дјело буде ремек-дјело. Тако ради онај човјек, ком посао није као од биједе, који не ради само за то, да се посла курталише, већ који с љубављу дјелу свом пријања.

Навео сам вам овај примјер за то, што је међу вама већина честитих радешка, вриједних занатлија, па знате, какан човјек мора

бити у свом послу, ако хоће да се њим подичи. А тако вам је то са сваким послом, са сваким радом, са сваким занимањем. Ако се човјек у сваком свом послу чешће не запита: *шта ми још треба?* — неће му посао бити ваљан.

Главни посао и најпреча брига нама хришћанима треба да је спас душе наше. Цио живот наш је један велик корак ка вјечности, а ми хоћемо да тај корак учинимо према оној страни, гдје нас очекује *блажена* вјечност у слави Божјој. Ви и сами показујете, да схваћате, од колико је замашаја спас душе наше, јер сте се за то и искупили у овом светом дому Божјем, да се окријепите душевно, да стекнете нове снаге, нове хране души својој, да би и спасење њено од руке ишло.

Напречац се не може ни до спасења доћи. И ту мора бити постепена рада, марна труда, озбиљних брига и мисли. До њега се долази живом вјером и честитим животом, а живот не може бити честит, ако се не осврћемо на дјела своја, ако се чешће не запитамо: *шта ми још треба?* То питање треба да је водиља нашем животу; оно треба да нам је као оно ограда невјешту пливачу, која га чува од матице и одсјека.

Нема човјека под небом, који не би себе требао тим питањем запитати, јер нема ни једнога, који би био толико савршен, да му не би ништа више требало. Само онај, који не осјећа мана у себи, не би се требао тако питати. Али сви ми имамо недостака својих, сви ми имамо шта на себи исправљати. Ако нам је уистину стало до поправке, ми ћемо истраживати те своје мане, па их врлином замјењивати.

Но има у нас и добра. Не смијемо рећи, да смо у самим манама. Боже сачувај! Кад би то било, онда не бисмо смјели ни завирити у ово свето мјесто, нити би нам оно требало, кад од њега не бисмо имали никакве користи и кад света наука, којој је навор овдје, не би на нама остављала никаква трага од напретка. Има у нас добра, али поред тога добра је, као оно кукољ у пшеници, и зло маха ухватило.

И то зло треба искорјењивати, да се не загуши оно добро у нама. Као што мирисни цвијетак мораш чистити и плијевити, заливати и његовати, тако мораш и душу своју свагда чистити од грјеховнога зла, снажити је врлином, заливати је — јер је она цвијет наше природе — живом водом, нацрпаном из вјечног извора ријечи Божје.

Има људи, који и сувише осјећају добра у себи, који виде у себи и оваквог добра, којег у ствари немају. Тим људима таква погрјешна свијест може само шкодити и задржавати их у поправци и моралном напредовању, јер онај, који о себи мисли, да је добар, не увиђа потребу кајања и поправке. И ако имаш добра у себи, не

хвастај се њим, већ се увијек сматрај *слугом некорисним, који је учинио само оно, што је био дужан учинити* (Лук. 17, 10). Прецјењивање својих заслуга увијек води злу, моралном пљеснивљу, јер такви људи *кад очију не виде и кад ушију не чују* (Пс. 134, 16—17). Рекнеш ли му: не ваља ти то, — само ће му се замјерити, а сам никад неће доћи до увиђавности.

Хришћанин треба да је као оно путник, што се пење на високо брдо: са напрезањем он долази до сврхе своје, а час по час уморан застаје, па мјери пут, који је превалио; и ако га умор извурава, врх бријега — крај путу његову — увијек му је пред очима, па му подржава снагу, док не дође циљу своме. Тако и ми не смијемо застати на по пута, већ из једног добра пењати се у друго, боље. Усавршавање у добру јесте наша дужност и задаћа: колико год силе дају, пружај се напред, а што више напред одмичеш, тим све већу снагу стичеш за даље напредовање. Погледај натраг на живот свој, да видиш колико си одмакао, па се питај, шта још требаш да учиниш, јер ма колико се високо попео, још има мјеста изнад тебе. Путу крај ти је тек, кад буде крај животу твоме, па на коју си се висину испео, на тој ће те Господ наћи, да ти суди и награди земаљске напоре.

Шта ми још треба? — искрено се питај! Не као богаташ данашњега св. јеванђеља, којем није ни стало било до даљег напретка, јер није био учинио ни оно напред, што се у заповијестима налаже, а већ се сматра савршеним! Не као он, — јер бадава ћеш устима рећи: *Учитељу благи!*, ако ти срце тако не мисли, него искрено, што увиђаш, да ти још много треба, много недостаје. Кад бисмо се сви чешће тако питали, много би више снажнијих душа међу нама било, много би мање прљењарни ум међу нама плијена налазио.

Друге теме: 1. У живот се улази добрим дјелима (ст. 16); 2. О Божјој благости (ст. 17); 3. Држи заповијести! (ст. 17); 4. Не бирај заповијести, које да држиш! (ст. 18); 5. О убојству (ст. 18); 6. О прељуби (ст. 18); 7. О крађи (ст. 18); 8. О лажи и клевети (ст. 18, види I. бр. 1. и 105.); 9. О лажној свједоџби (ст. 18); 10. Поштуј родитеље! (ст. 19); 11. О љубави према ближњима (ст. 19); 12. О прецјењивању себе (ст. 20, види I. бр. 39); 13. О савршенству (ст. 21); 14. О добровољном сиромаштву (ст. 21); 15. О сребролубљу (ст. 22, види I. бр. 44); 16. Богатство — сметња спасењу.

18. У живот се улази добрим дјелима.

Хришћанин је начисто с тим, да је његова крајња сврха вјечни блажени живот. Томе животу он тежи, а садашњи овај земаљски сматра

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА

РИСТЕ Ј. САВИЋА

јавља српско-православном пречасном свештенству да имаде на стоваришту све тискапице за **протопрезвитерска и парохијална звања у Босни и Херцеговини,** које су потврђене од **српско-православне консисторије Дабро-босанске** и моли гореспоменута звања да се у случају потребе изволе непосредно на њу обратити.

Са поштовањем

Прва српска штампарија
Ристе Ј. Савића
у Сарајеву.

Оглас.

Издавачка Књижарница *Пахера и Кисић у Мостару*, јавља српском православном народу у Босни и Херцеговини, нарочито српском православном свештенству и српским православним црквеним општинама, да је ступила у везу са *Симом Вукојевићем*, сликаром светих икона, који је своје студирање отпочео у Фиренци (Италији) а довршио у Кијеву (Русија) у чувеној „Печерској Лаври“, те прима наруџбе за израду *светих икона*, како за поједине тако и за цијеле иконостасе.

Израда је икона на платну, масним бојама, у строго православном, византијско-руском стилу, а по признатим руским оригиналима.

Цијене су иконама врло умјерене, тако, да може конкурисати и оним које се раде у Чешкој, а добијају преко Николића у Загребу, Ивковића у Новом Саду, и др., а које у строгом смислу не одговарају духу православне цркве.

Сваку икону коју *Вукојевић* изради, подноси духовној цензури на одобрење, те са потврдом исте разашиље.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК:

протосинђел ИЛАРИОН РАДОНИЋ, проф. богословије.

ГОД. XVIII. 30. СЕПТЕМБРА 1904. БР. 18.

Садржина:

Званично. — Незванично. Сједочанства. — Из црквеног привила. — Дописи. — Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Разно. — Нове књиге и листови. — Читуља. — Званични огласи.

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

Књижевна објава.

Коровођама, певачима и пријатељима музичке уметности.

Написао сам књигу:

ТЕОРИЈА ПРАВИЛНОГ НОТНОГ ПЕВАЊА,

којој је сврха, да стане на пут папагајском учењу певања и злоупотребама рђавог учења певања, да научи како се чува и негује глас, и да прикаже певање као **уметност**.

У књизи су ови предмети:

1. Зашто треба учити музику и певање. 2. О музици. 3. О гласу. 4. О човековом гласу. 5. Подела људског гласа. 6. Од чега грло побољева. 7. Промена гласа. 8. Говор и певање. 9. Човеково тело и глас (држање тела, држање уста, дисање, изговор.) 10 .О лошим гласовима (грлени глас, глас кроз нос, пепчани глас). 11. Глас из носа. 12. О дужини и краткоћи нота. 13. Тачка поред ноте. 14. Знаци за ознаку брзине и јачине гласова (метроном.) 14. Нотне линије. 15. Такт. 16. Одмор или пауза. 17. Скраћивање. 18. Кључ. 19. Полуглас. 20. Како се тражи полуглас. 21. Размак (интервал.) 22. Певање помоћу нотних знакова. 23. Шкала. 24. Дијатонске шкале. Dur-шкала. 25. Како се тражи Dur-шкала. 26. Moll-шкала. 27. Хроматична шкала. 28. О украсима. 29. О Solo певању. 30. Како треба глас развити. 31. Лепо приказивање. 32. Певање у кору. 33. Коровођа (диригент.)

Осим овога има примера за певање и писмених задатака. Књига износи пет штампаних табака у формату велике осмине а цена јој је 1 круну и 50 потура (75 новчића) или 2 динара.

Ко жели ову књигу, која је потребна свима коровођама, певачима и пријатељима музичке уметности, нека је наручи а ја ћу му је послати уз поузеће.

Нови Сад (Ujvidék, Hongrie.)

Исидор Бајић.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVIII. Сарајево, 30. септембра 1904. Бр. 18.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ
АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Наименовање. Поглавица земаљске владе именовао је намјесног учитеља у српско-православном богословском училишту у Рељеву дра богословије *Симу Поповића* правим српско-православним вјероучитељем у привременом својству у великој гимназији у Сарајеву.

Рукоположење. Њег. Високопреосвештенство Господин Митрополит Бањалучко-Бихаћки *Евгеније Летица*, благоизволео је на св. божанственим литургијама у саборној цркви у Бањалуци рукоположити свршене богослове: Дамјана Ђурицу дана 5./18. септ. о. г. за ђакона а 6./19. септембра за презвитера и повјерити му парохију Поточани, протопрезвитерата Приједорског; Илију Тинтора 6./19. сент. за ђакона а 7./20. за презвитера и повјерити му парохију Доњани, протопрезвитерата Бихаћког; а Светозара Карановића 7./21. за ђакона и 8./21. у Ребровцу као на дан храмовне славе тамошње за презвитера и повјерити му парохију Сводна, протопрезвитерата Костајничког.

Свједочанства

о Хришћанству у нехришћанскијех писаца првог и другог вијека.

— *Никола Теодоровић*, парох обровачки. —

(Наставак.)

III.

Сачувано је једно, по нас Хришћане, врло важно писмо млађег *Плинија* (C. Plinius Caecilius Secundus — 62—114), који је био намјесник у Витинији, гдје се Хришћанство јако распростирало, тако, да се незнабошци поплашише за своју вјеру, те почеше против њих власти подносити свакојаке лажне тужбе и прогањати их.

Плиније као намјесник није знао, како да се понаша у овијем парницама, те се на то писмено обрати на цара молећи га за упутство.

То писмо у српском пријеводу гласи овако: „*С. Плиније цару Трајану. Обичај ми је, Господару, да се у свему, у чему нијесам ја чист'о, на тебе обратим. Јер ко би ме боље упутио у моме колебању, ко би ме боље просвјетио у моме незнању? Још никад нијесам учествовао у хришћанскијем парницама; па за то и не знам, шта се и како се обично казни или истражује. Не мање сам се колебао, треба ли правити какве разлике у добу или да не буде никакве разлике између малољетнијех и одраслијех; може ли се дати опроштај ономе, који се каје; или ко је на сигурно био Хришћанин, да му се то не униште у добро, што је престао то бити; је ли доста само назив и ако није у вези са каквим злочином или треба само злочини у вези са именом*[1]) *да се казне. За сад према онијем, који су као Хришћани пријављени овај поступак упражњавам. Запитао сам их јесу ли Хришћани? Оне, који су признали, запитао сам други и трећи пут, пријетећи им смртном казном: оне, који су били непоколебиви заповједно сам да се одведу. Јер у то нисам сумњао, ма шта они исказали, да се ипкос и несломљиво тврдоглавство свакако мора казнити. Било је и другијех, исто тако безумних, које сам, јер су били римски грађани прибиљежио, да их пошљем у престоницу*[2]). *За вријеме саме истраге, као што то обично бива, пошто се злочин даље шири, десило се више случајева. Поднесена је наиме безимена пријава, у којој се налазила имена многијех, који су порицали да су Хришћани или да су то били. Када су ови за мном говорећи призвали богове, и твоме лику — којег сам у то циљели са ликом богова изнео, жртвујући тамјан и вино — почаст одали, и осим тога су и Христа проклели — на што се, као што веле, прави Хришћани не могу ни по који начин нагонити, — мислио сам да их могу пустити. Други су опет именовани од пријављивача, истина признали да су Хришћани, али су се одмах и одрекли; истина били су, али су већ престали бити, неки прије три године, неки прије више година, а није фалило ни таковијех који су прије двадесет година. Сви су како твом лику тако и ликовима богова одали поштовање, па и Христа су проклели. Али су тврдили, да им се сва кривица и погрешка у том састоја, што су имали обичај, да се одређеног дана прије сунчева изласка скупе те да заједно пјесме Христу као Богу; заклетвом се обвезују не на какво зло, него на то, да ће се уздржавати од крађе, разбојништва, прељубе, прекршења*

[1]) У смислу *lex Sempronia de capite civium* R. (123 год. прије Христа) римском се грађанину у Риму суди и бва одобрена народног не смије му нико, ни ви прокуратор о главни судити. У смислу пак *lex Porcia de civibus* (299. прије Хр.) римског грађанина није дозвољено шибати, зато се Апостол Павле и позива на своје право као римског грађанина, кад су га хтели шибати (Дјела ап. 22, 25—30).

[2]) Т. ј хришћанским.

задате ријечи и ако се иозову, да иовјерену им ствар врате, да неке затајаш; и кад то сврше, разилазили би се и опет се састајали да приме заједничку али невину гозбу; али да су се и тога оканули иосле моје нарёдбе, којом сам на њихову заиовест забранио тајна друштва. Нашао сам за врло иотребно, да од двије робиње, за које реконе, да су слушкиње и мученьем дознам шта је истина у овој ствари. Али нијесам нашао ништа друго, до и сувише глуиу празновјерицу; за што сам одложио истраживање и теби се обратио за савјет, јер сам мислио да је ова ствар достојна да се о њој размишљава, особито због множине оних, који се налазе у опасности. Јер се већ многи налазе у опасности сваког доба, сваког реда и оба иола, а биће и после. Јер не само да је вароши него села и засеоке је иоплавила ова зараза, која би се, како изгледа дала сирјечити и излјечити. Бар је доста иознато, да су већ скоро напуштене храмове иочели ионово иосјећивати и да се прекинуто богослужење ионово одржава; овдје ондје већ и продају марву за жртву, која је до сад врло ријетко налазила купца. Из ових се даје лако извести, колика би се множина људи могла исиравити, кад би им се дала ирилика за иокајање).*

*) „Cajus Plinius Trajano Imp. Sollemne est mihi, Domine, omnia de quibus dubito, ad te referre. Quis enim potest melius vel cunctationem meam regere, vel ignorantiam instruere? Cognitionibus de Christianis interfui nunquam: ideo nescio, quid et quatenus aut puniri soleat, aut quaeri. Nec mediocriter haesitavi, sitne aliquod discrimen aetatum, an quamlibet teneri nihil a robustioribus differant: detur ne poenitentiae venia, an ei qui omnino Christianus fuit, desisse non prosit: nomen ipsum, etiamsi flagitiis careat, an flagitia cohaerentia nomini puniantur. Interim in iis, qui ad me tamquam Christiani deferebantur, hunc sum secutus modum. Interrogavi ipsos, an essent Christiani? Confitentes iterum ac tertio interrogavi, supplicium minatus: perseverantes duci jussi. Neque enim dubitabam, qualecunque esset, quod fatercntur, pervicatiam certe, et inflexibilem obstinationem debere puniri. Fuerunt alii similis amentiae: quos, quia cives Romani erant, annotavi in urbem remittendos. Mox ipso tractatu, ut fieri solet, diffundente se crimine, plures species inciderunt. Propositus est libellus sine auctore multorum nomina continens, qui negarent se esse Christianos, aut fuisse. Quum praeeunte me, deos appellarent, et imagini tuae, quam propter hoc jusseram cum simulactis numinum afferri, thure ac vino supplicarent, praeterea maledicerent Christo: quorum nihil cogi posse dicuntur, qui sunt revera Christiani: ego dimittendos putavi. Alii ab indice nominati, esse se Christianos dixerunt, et mox negaverunt; fuisse quidem sed desiisse, quidam ante triennium, quidam ante plures annos, non nemo etiam ante viginti quoque. Omnes et imaginem tuam, deorumque simulacra venerati sunt: ii et Christo maledixerunt. Affirmabant autem, hanc fuisse summam vel culpae suae vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem convenire, carmenque Christo, quasi deo dicere, secum invicem, seque sacramento non in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent: quibus peractis morem sibi discedendi fuisse, rursusque coeundi ad capiendum cibum, promiscuum tamen, et innoxium: quod ipsum facere desiisse post edictum meum, quo secundum mandata tua hetaerias esse vetueram. Quo magis necessarium credidi, ex duabus ancillis quae ministrae dicebantur, quid esset veri et per tormenta quaerere. Sed nihil aliud inveni, quam superstitionem pravam et immodicam, ideoque dilata cognitione, ad consulendum te decurri, viso est enim mihi res digna consultatione, maxime propter periclitantium numerum. Multi enim omnis aetatis, omnis ordinis, utriusque sexus etiam, vocantur in periculum, et vocabuntur. Neque enim civitates tantum, sed vicos etiam atque agros superstitionis istius contagio pervagata est: quae videtur sisti et corrigi posse. Certe satis constat, prope jam desolata templa coepisse celebrari, et sacra sollemnia diu intermissa repeti: passimque venire victimas, quarum ad hanc rarissimas emtor invenichatur. Ex quo facile est opinari, quae turba hominum emendari possit, si fiat paenitentiae locus. — *Epistolarum lib. X ep. 97.*

Трајан је на ово писмо одговорио слиједеће:

„Трајан Плинију С. шиље. поздрав. Твој поступак, драги мој Плинније Секунде при испитивању ствари оних, који су ти као Хришћани пријављени на своме је мјесту. Онако нешто у опште установити, што би служило као сигурно правило, мучно би било. Не треба их истраживати, али ако их пријаве и докаже се, треба их казнити; на тај начин ако ко порече да је Хришћанин и то заиста и изјави или помоли се нашијем боговима, ма да је прије био и сумњив, у име покајања може добити опроштаја. Безимене пријаве, не могу служити као основ каженог поступка. Јер то би био врло примјер а није ни на наше доба“).

Оба ова писма су од неоцењиве вриједности по нас Хришћане, јер они нам вјеродостојно потврђују, да су Хришћани заиста гоњени под царем Трајаном и да је тада доста било, само да неког пријаве као Хришћанина и да он то призна, па да изгуби главу. Бадава што никакове кривице не могоше наћи на Хришћанима, него, као што вели Плинније „неку и сувише глупу празноверицу“ ипак толико њих платише главом своје вјеровање у Христа.

Осим тога важна су ова писма, особито прво, и стога, што се у њему свједочи, да је Хришћанство на почетку другога вијека већ јако распрострањено било, тако да су, по рјечима Плинијевим незнабожачки храмови опустјели, да се у њима нијесу држале службе боговима, па ни марва за принашање боговима на жртву није ником требала. Овим се даде и растумачити зашто се римски цареви поплашише од Хришћанства, зашто се тако окомише на њега, јер су опазили, да је то сила која на јуриш осваја, која ће у прах и пепео сатрти њихове богове, па су хитали да га још док није сасвим стала на снагу у крви угуше.

(Наставиће се.)

Из црквеног правила

— израдио: **Јован Дим. Јовановић**. —

[Рељево.]

(Наставак.)

Јутрење.

Јутрење је добило своје име од времена, када се свршава. Јутрење је богослужење, којим се освећује почетак дана и којим молимо Бога, да нас сачува

*) „Trajanus Plinio S. Actus, quem debuisti, mi Secunde, in executiendis causis eorum, qui Christiani ad te delati fuerant, secutus est. Neque enim in universum aliquid, quod quasi certam normam habeat, constitui potest. Conquirendi non sunt: si deferantur et arguantur, puniendi sunt: ita tamen, ut, qui negaverit se Christianum esse, idque re ipsa manifestum fecerit, id est, supplicando dis nostris, quamvis suspectus in praeteritum fuerit, veniam ex poenitentia impetret. Sine auctore vero propositi libelli, nullo crimine locum habere debent. Nam et pessimi exempli, nec nostri saeculi est“ — *Epistolae lib. X. 97, 98.*

од свакога зла у новом дану а уједно благодаримо Богу за ноћ проведену у миру и што нам је продужио живот, да још можемо гледати дневну свјетлост.

По промислу божјем прије свију времена, прије него је створено ово видљиво сунце, засијало је вјечно сунце правде и истине које се послије у времену родило од пресв. Дјеве Марије у Витлејему. И зато црква благодарећи Богу за видљиву свјетлост сунца уједно прославља и благодари Богу за дарованје свјетлости духовне, свјетлости благодати и истине, која нам је дарована рођењем Христовим. Осим тога јутрење нам напомиње пријеме, када је Господ наш Исус Христос одведен на суд и измијан од првосвештеника јудејских.

Обичај, да се јутро освећује пјесмама јесте врло стари. О овоме хришћанском обичају свједочи незнабожачки писац Плиније Млађи. Апостолске установе у одјељку под натписом »о часовима молитве« вели: »Треба да се моли*те јутром...* (Апостол. установе гл. 34)«. Јевсевије говори, да су пјесме и псалми, којима се прослављa божанство Христово на јутрењем богослужењу, врло старе (књ. V., гл. 28). *У* дјелима антиохијскога сабора налазимо такође свједочанства о томе. Василије Велики спомиње начин, како се читали псалми, разликујући их од молитава и покајничког 50. псалма. Главну садржину јутрењег богослужења сачињавали су хвалбени псалми, по чему се и само богослужење називало »чином прослављања«. Свједочбу о употреби великог славословља налазимо у апостолским установама и код Атанасија Великога. С развитком и умношењем хришћанских пјесама развио се и увећао и састав јутрењег богослужења. Особите заслуге око тога има Јован Дамаскин као састављач канона.

Јутрење се дијели на три дијела. *У* првом дијелу — *шестопсалмију, редовним катизмама и 50 псалму* — исповиједамо своје гријехе пред Богом и молимо од њега милости. *У* другом дијелу — *канону* — спомињемо и прослављамо свете догађаје новога дана. *У* трећем дијелу — *хвалитним псалмима и славословљу* — славимо самога Господа.

Јутрење је: *I. непразничко — свакидашње — без полијелеја и великога славословља. II. празничко, које има само велико славословље. III празничко, које има и полијелеј и велико славословље; и IV. пасхално јутрење.* Кад се које јутрење свршује одређује Минеј и Типик празничним знацима и натписима »празник са славословљем«, »празник с полијелејем«, »празник с бденијем«, »празник Пасхе«. *У* часни пост има неколико дана, који нијесу означени празничним знацима но који ипак имају велико славословље Та су дани: Субота сирне седмице, Субота пете седмице поста (Акатиста); Лазарева Субота и Субота страсне седмице.

Свакидашње јутрење.

По свршетку полуноћнице свештеник ушавши у олтар свлачи завјесу која остаје спуштена за цијело вријеме јутрења, узима кадионицу и изговоривши молитву кадила благосиља кадионицу и ставши пред св. трапезу и покадивши је почиње јутрење обичним возгласом

Благословенъ Богъ нашъ...

Прїидѣте поклонимся... 3-пут[1]).

[1]) Бива да се на јутрењу мјесто »Богъ Господь..« који »Аллилуїа«, а то је у оне дане, кад се спомињу мртви; у сриједу и петак сирне седмице, кад у те дане не падне празник — или поклоњење Крстовања или сам празник; у понедјељак, вторник, сриједу, четвртак и петак од 2. до 6. недјеље поста само онда, ако не би у који од тијех дана пале Благовијести или свети са бденијем или пола-

Псалам 19. Услишитъ тя Господь...[2])
Псалам 20. Господи силою твоею...
Слава и нынѣ, Трикратно. Отче нашъ.
Возгласъ: Јако твое єсть царство...[3])

Тропари:[4]) Спаси Господи люди твоја...
Слава: Водимъйа на крстъ коле...
И нынѣ: Пресветлитство стрьшное и непостыдное...

Јектенија:[5]) Помилуй нас Боже...
Єри молимся о епископствующихъ и державнолѣтъ...
Єри молимся о епископствующихъ Јудеји нашихъ...
Єри молимся за ков кратїе и за ков Христјане...
Возгласъ: Јако милостивъ и человѣколюбецъ... Јамиь. Изимомъ Господинъмъ...
Возгласъ: Слава сватѣй и единосѣдрѣй и животворящій . . . . . Јамиь[6]).
Слава ко кыимъуъ Богъ... 3-пут.
Господи, сустнѣ мои отверзиши... 2-пут.

елејем. Затијем у понедјељак, уторник, сриједу, четвртак и петак страсне седмице, јако у те дане не би пале Благовијести, онда се послије возгласа чита још и: »Слава тѣ Боже...«, »Царе небесный...«, »Трикратно«, »Отче нашъ...«, »Господи помилуй 12 пута«, »Слава и нынѣ: и тек онда »Пріидите поклонимъся...«

[2]) Послије возгласа црква дрисѣви се рајечи св. Павла који заповиједа, да се треба прво ја за цара молити: »Моле сѣко пръжде всѣхъ творити молитвы, молитвы, прошенїа, благодаренїа за ков человѣки, за цара и за всѣхъ ихъ ко власти сѣтъ...« (Тимотеју посланица 1. гл II. ст. 1. и 2.) установила је ово неко кратко богослужење за цара, које се састоји из два псалма — царски — и Трисветога, неколико тропара и сугубе јектеније. За пријеме читају ова два псалма која се читају лагано, да би свештеник могао оказати цио храм, када свештеник св. трпезу на сне четир стране почевши прво са западне па онда јужне, источне и сјеверне стране, затијем када жртвеник, излази кроз сјеверна врата на олтара и ставши пред св. дверима начини кадијонцом крст и када престоље иконе, настојатеља (во монастирима) архијереја (во паросх. црквама), ако је присутни ако није, онда икону на његовом столу, затијем када десну и лијеву цјелиницу и идући десном страном када цио храм и притвор, а затијем се враћа натраг лијевом страном и начинивши кадијонцом поново крст пред дверима, када само икону Христову и Богородичину и настојатеља (Архијереја односно икону на његовом столу), улази у олтар кроз јужна врата и сташи пред св. трапезу начини кадијонцом крст трипут и говори возглас: »Слава сватѣй...«

[3]) И свештеник и читац морају шапта, да овај возглас свештеник говори на средини храма, кад се враћа натраг (Тишк гл. 9).

[4]) Док се читају ови тропари свештеник поново кади престоље иконе (сватыя Іконы) и икону на архијерејском столу, улази у олтар кроз јужна врата и став пред св. трпезу по сриметку ових тропара говори налу или скраћену сугубу јектенију: »Помилуй нас Боже...« За то врајеме свештеник држи у руци кадијонцу али не кади. Тек послије возгласа: »Јако милостивъ...« направивши кадијонцом крст говори нашим гласом: »Слава сватѣй...«

[5]) При почетку читања друге половине шестопсалмија т. ј од пс. 87 свештеник престаљујући пјевац заступника пред Богом, благодарећи Богу, што нас је подигао од постеље здравље и одигнао од нашега срца сваки мрак, што нас је начинио синовима свјетлости и наследницима вјечних блага, излази на олтара и поклонивши се пред дверима говорећи чита 12 јутрењих молитава

[6]) Од Недјеље Томине — Антипасхе — до одласка Пасхе јутрење почиње возгласом: »Слава сватѣй...«, затијем се чита »Христосъ воскресе.. 3-пут и по томе се чита »Слава ко кыимъуъ Богъ...« и даље шестопсалмије („Тишк“ понедјељак 2. седмице Антипасхе на јутрењу). Царски дио јутрења се сасвијем изоставља.

Свијетле пак седмице све ово отпада и јутрење почиње возгласом: »Слава сватѣй...« и пође свештеник »Христосъ воскресе... 3-пут и даље стихови »Да воскреснетъ Богъ...« затијем јектенија нелика и одмах канон, исто као и на сам дан Пасхе.

Шестопсалмије:
Псалам 3. Господи, что ѣ оумножишѧ стѣзѧющїи мѧ...
Псалам 37. Господи, да не ярости́ѣ твоеѧ обличиши мене...
Псалам 62. Боже, Боже мой, къ тебѣ оутрюю...
Слава и нынѣ: Аллилоу́їа 3-пут, слава тебѣ Боже... 3-пут. Господи помилоу́й 3-пут.
Слава и нынѣ:
Псалам 87. Господи Боже спасе́нїа моегѡ....[1])
Псалам 102. Благослови дше моя Господа...
Псалам 142. Господи, оуслыши молитвѣ мою.
Слава и нынѣ: Аллилоу́їа 3-пут. Слава тебѣ Боже 3-пут.
Јектенија велика: Ми́ромъ Господу́ помолимсѧ...
Возгласъ: Ꙗко подобаетъ тебѣ славѧ слава...
Богъ Господь и ꙗви́сѧ намъ... ℣ пута.[2]) (Наставиће се)

Дописи.

Опис путовања Његова Високопреосвештенства Господина Митрополита Бањалучко-бихаћког Евгенија, по протопрезвитерату дервентском.

Давно је прошла 1868. година. Минула су скоро не пуна четири деценија, дугачка је то перијода времена, од како је пошљедњи пут, по овом протопрезвитерату ступала нога надлежног архијереја, нарочито у званичном дјеловању.

Мислити се може, какво је све осјећање и расположење владало у овдашњем српско-православном народу обзиром на то, што је био лишен високе и жељене, као и потребне посјете, од стране надлежног му архипастира у оваком дугом периоду времена.

Кад се узме у обзир још и то, да је овај протопрезвитерат знатно настањен и измијешан са другим вјероисповиједима, и то још у већем броју, као што је н. пр. римокатол. живаљ, те кад се сравне посјете њихових архипастира, које се врше сваке друге а најдаље сваке треће године — онда се мислити може са каквим је одушевљењем српско-православни народ овога краја очекивао онај радосни час и дан, кад ће у својој средини моћи да види свога архипастира, да га поздрави, да му цјелива св. десницу, да заиште благослова, утјехе и поуке, а да му то архијереј његов и подијели, а у његовој средини у којој се он најсрећнијим и најзадовољнијим осјећа, јер Србин знаде само у средини својој, и у дому своме најбоље да покаже своју љубав, своје гостољубље, своје поштовање и бескрајно одушевљење.

Рекосмо мало више, да је дуга перијода од скоро не пуна четири деценија прошла, од како је архијерејска десница благосиљала пјерне у овим крајевима, али не споменусмо, да је било мјеста гдје је и више од четири деценија прошло, па и таквих мјеста, у која, до овога пута, није никад архијерејска нога крочила, пити су вјерни у тим крајевима, срећу имали, кад видјети архијереја, као н. пр. у Кладарима

[1]) Кад се поче читати овај 87. псалам, полази свештеник из олтара и чита 12 јутрењих молитава пред св. дверима.

[2]) Послије велике јектеније свештеник или ђакон говори пред св. дверима, »Богъ Господь...« и стихове: »Ипакѣдайтися Господи...« и даље, а пјева пјев: »Богъ Господь...« онога гласа, кога је глас тропар светога или праведника

и Сочаници. У тим мјестима истина није ни било архијерејом освећених храмова, али се свијет ипак Богу молио на старим келиштима и зборштима, која су још некад свештеници осветили, а на којима су мјестима данас подигнуте келије (капеле) а вальда ће данас сутра, у повољнијим приликама, и храмови Божји пропојати, јер је и народ за то одушевљен а и потребе су, колико ради душевне стране народне, толико и ради самога духа времена.

Кад се, дакле, узме у обзир напријед споменута дуга периода времена; кад се види да у извјесна мјеста овог протопрезвитерата — било због лоше комуникације или прилика минулога доба — није никад архипастир ступао; кад се зна, да је велик дио народа овог краја лишен био таквих прилика и згода, да макар и дјелимично дође ондје, гдје су му архипастири чешће, по потреби долазили приватним или званичним послом: може се замислити неописано задовољство, срећа и одушевљење народа и свештенства оних крајева, што је дочекао ту радост, да га је посјетио његов надлежни архипастир, први Бањалучко-бихаћки Митрополит, високопреосвештени *господин Евгеније*.

Много би се имало о овом, као послије четрдесетгодишњем походу митрополитском, у овим бар крајевима, говорити, а да се ипак не исцрпи све оно, што је народ и свештенство осјећало и што осјећа, али се макар мисли, да ће правог родољуба и искреног поштоватеља својих вјерских и народних светиња као и својих вјерских и народних поглавица, и оволико задовољити.

Прије него што пријећемо на само путовање Његовог Високопреосвештенства кроз напријед одређена и по нарочитом распореду означена мјеста, држимо за најпречу дужност изнијети цијел самог путовања, а то је неисцрпиво архипастирско проповиједање и поучавање вјерних у свима правцима њиховог живота од стране неуморног, према свом народу, цркви и вјери одушевљеног и дичног архијереја госп. Евгенија.

Унапријед се извинити морамо, да у стању нијесмо сасвијем тачно приказати све узвишене и пуне отачке ревности поуке, проповиједи Његовог Високопреосвештенства. Нека буде доста, ако само толико истакнемо, да је Његово Високопреосвештенство дневно по двије проповиједи држало, те за пет дана њих 10 народу и свештенству изговорило; свака је поука трајала по један сахат, а садржина јој бијаше упутство за народ, како да се влада према постојећим духовним и грађанским властима, које су од Бога, и као такове воде човјека само срећи и благостању овог и будућег му живота. Високопреосвештени архипастир поучаво нас је даље о љубави према ближњему, о слози породичној и општој, о сношљивости према другим вјерама и народностима, јер су све од Бога и служе једна другој на узајамно помагање и опстанак, о настојању за подизање и ширење просвјете, као најјаче подлоге, о бићу и опстанку народном, о поучавању у корисним занатима и рационалнијој пољопривреди, као главним чиниоцима материјалног благостања и опстанка народног и т. д. При том су се све те поуке поред опште им важности и на прилике појединих посјећених мјеста односиле, јер је високог преосвештени господин Митрополит у сваком мјесту имао обзира и на мјесне околности, хвалећи врлине, и темељито доказујући штету и зле посљедице лоших навика и обичаја мјештана.

Народ је свуда са великим задовољством слушао мудру ријеч свога узвишеног архипастира и примао к срцу смишљену поуку.

Како је био утврђен кратак рок за путовање, а међутим се имало много проћи, то се држало шљедећег распореда.

Као што је објављено високим дописом од 14. и 18. априла т. г. Његово Високопреосвештенство господин Митрополит Евгеније кренуо се из Бањалуке, у пратњи свога ђакона Косте Душанића, 28. априла колима преко Прњавора у Дервенту, гдје је преноћио, а сјутра дан, са ђаконом и протом дервентским жељезницом на станицу Которско приспио. Ту су га дочекали пароси Сочанички К. Вуковић; Осињски М. Јелић; Појежански С. Петровић и Кожујски О. Гајић; за тим госп. Перо Костић трговац из Бос. Брода, и велик број парохијана.

Послије кратког поздрава одвео је госп. Перо Костић госп. Митрополита код своје сестре госпође Јелке удове Филиповић на доручак, а кад је све спремно било за полазак кренуло је Њег. Високопреосвештенство на Кладаре. Напријед је ишао лијеп број коњаника, а остала пратња с колима. Близу капеле и у порти дочекао је Његово Високопреосвештенство многи народ мушког и женског спола а на портанским вратима дочекали су госп. Митрополита с крстом, јеванђељем и кадионицом госп. свештеници Марко Јелић и Симо Петровић.

Послије прописане јектеније у цркви, поздравио је Његово Високопреосвештенство надлежни свештеник Коста Вуковић овом кратком добродошлицом: »Ваше Високопреосвештенство! Српски је народ од увијек високо цијенио и уважавао своје архипастире, те их је увијек са искреном љубављу примао и предусретао. И данас са том правом и истинитом љубављу прима и предусреће Вас — мили нам архипастиру — сав овдашњи српски нам народ, јер он у Вама види једину узданицу своју, и истинитог чувара православља и правог браниоца српског имена.

Ваш долазак је нас тим више обрадовао, што у ову скромну капелу никад није крочила нога архипастира, па ни прије, кад се је народ овђе скупљао под ведрим небом, за тим под »чадором«, те приносио своје топле молитве преблагоме творцу, никад није био сретан, да у својој средини види своју црквену поглавицу.

Жељни смо Вас дакле видјети а камо ли из Ваших уста чути благослов и поуку — нарочито о узајамној љубави и поштовању, како би што боље у својој вјери и народности напредовати могли. Ми Вас примамо са истинитом љубављу, поштовањем и благодарношћу, а да је тако посвједочавају весела лица свију нас.

Желећи Вам да нам будете црквеном поглавицом још много и много година и да нас честе походите, благословите и очински поучавате у име свију овђе сакупљених, од свег срца Вам кличем: добро нам дошли!«

На то је Њег. Високопреосвештенство захвалило на лијепом и усрдном дочеку и поучило народ дугом и врло красном бесједом. Послије ручка, који је био приправљен у порти, кренуло је Њег. Високопреосвештенство с пратњом опет преко Которског у Сочаницу.

У путу уставило се Њег. Високопреосвештенство код народне основне школе у Фочи, те исту посјетило и прегледало, нарочито учиону салу и о истој похвално се изразило.

На Кувари дочекао је Њег. Високопреосвештенство предсједник и остали чланови црквеног одбора сочаничког са двадесет коњаника, те послије поздрава настављен је пут у Сочаницу, коњаници напријед, и пред њима барјактар са трообојним барјаком. Код парохијалног стана такође се устављало, јер је било народа, који се је искупио да види и поздрави свога Митрополита.

Пред капелом на »зборишту« дочекали су госп. Митрополита чино обучени свештеници Марко Јелић и Симо Петровић и врло многи народ.

Послије кратког поздрава надлежног свештеника и опширног и поучног говора госп. Митрополита изашло се из капеле, а госп. Митрополит је читав сат и по с народом и црквеним одбором разговарао, и о разним потребама савјете и упуте давао, а затим се пратио у парохијални стан на починак. Ту је било и опет народа; дошао је и пречасни госп. фра Марко Шестић жупник фочански, који је као комшија пароха сочаничког дошао, да поздрави и учини подворење Његовом Високопреосвештенству и тиме посиједочи узајамну љубав и поштовање између свештеника и народа обију религија.

Сјутра дан, у петак, кренуло је Њег. Високопр. са протом, ђаконом и пароохом Вуковићем пут Мајевца. На бријегу више чувеног римокат. фрањевачког манастира Плехана дочекали су госп. Митрополита високопречасни госп. Васо Поповић, прото и савјетник сарајевске конзисторије, парох Мајевачки С. Поповић и модрички С. Поповић, учитељ нар. осн. школе у Мајевцу г. М. Илић, и чланови црквеног одбора с братьом од десет кола.

(Овом приликом два члана братства поменутог фрањевачког манастира у име свога гвардијана замоле Високопреосвештеног господина Митрополита, да успут манастир посјети. Високопреосвештени пристане на ову молбу, и са цијелом свитом упути се манастиру, гдје га је у порти дочекао и поздравио г. Никола Бурић, нар. учитељ, а затим и сам гвардијан прeч. госп. А. Чагељ.

Задржавши се ту кратко вријеме, продужили смо путовање.)

(Наставиће се)

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви

Превишњи имендан у Сарајеву и у богословском училишту у Рељеву.

21. септ. (4. окт.) т. г. поводом превишњег имендана Његовог Величанства најмилостивијег цара и краља нашег *Франца Јосифа I.* одржано је и одслужено свечано Благодарење у српско-православној катедрали у Сарајеву. Свечану благодаретвену молитву отслужило је Његово Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит Дабро-босански господин *Николај* уз асистенцију мјесног свећенства, а молитви су присуствовали управитељ административног одјељења преси. г. дворски савјетник *К. Херман*, предстојник грађевинског одјељења г. *Фр. Пасини*, предсједник сената г. *Манојловић*, представници свијех грађанских и војених области и официрског збора, грађанско и војено чиновништво, школска младеж са наставницима и приличан број православног житељства.

Истога дана одржано је свечано Благодарење и у *српско-православном богословском училишту у Рељеву*, у присуству благород. госп.

барона Александра Разачића-Брињског референта за просвјетно одјељење, и у присуству свију професора и питомаца.

Личне вијести. Випечасни госп. ректор богословског училишта у Рељеву, протопрезвитер *Михајло Лалић*, недавно је доста тешко оболио, но болест му се — хвала нека је Господу — набоље окренула.

Освећење цркве. 5. сент. т. г. у недјељу обавио је Његово Високопреосвећенство госп Митрополит херцеговачко-захумски *Петар Зимоњић* свечано освећење цркве у селу *Лукавцу* код Невесиња. Црква је посвећена у част и славу св. Апостола Петра и Павла.

У Митрополији Карловачкој.

Српска Матица. На редовној годишњој скупштини »Матице Српске« одржаној 26. авг. (8. сент.) изабран је поново за предсједника досадањи предсједник *Антоније Хаџић*, а за потпредсједника *Павле Гостовић*.

Нови чланови књиж ног одјељења Матице Српске. Главна скупштина »Матице Српске« на сједници својој од 26. сент. т. г. изабрала је за чланове књижевног одјељења гг. *Гргорија Лазића*, професора српске вел. гимназије у Ср. Карловцима; *Јована Живојиновића*, професора српске вел. гимназије у Н. Саду и *дра Владимира Димитријевића*, пароха пештанског.

„Слога“, богословско књижевно друштво слушалаца карловачког богословског училишта на сједници својој од 28. авг. (10. сент.) т. г. за школ. год. 1904./1905. овако се конституисало: предсједник: *Огњан Мангуловић*, слушалац IV. године, потпредсједник: *Стеван Каблански*, слушалац IV. год., тајници: *Радивоје Кокић* и *Стеван Радујковић*, слушаоци III. год., благајник: *Милан Милованов*, слуш. II. год. и књижничар: *Мојо Стојков*, слуш. II. године.

Патријаршија цариградска.

Ново издање грчких богослужбених књига у Цариграду. Његова Светост патријарх цариградски предузима ново издање грчких богослужбених књига. Још у вријеме свога првог патријарховања (1878.—1884. г.) он је помишљао на то што је сада наумио и у дјело да приведе. Понајприје ће се издати јеванђеље, апостол, псалтир, октоих и архијерејски служебник. Јеванђеље ће се издати у форми 4° и 8°, а апостол, псалтир и октоих у 8° по 3000 примјерака. Архијерејски пак служебник у форми 4° а у 500 примјерака. Цио трошак око тога изнијеће око 23—25000 круна. Исправка текста вршиће се под непосредним надзором самога патријарха уз помоћ митрополита и богослова. Књиге ће се штампати у патријаршкој штампарији. Досадашње мљетачко издање, које се употребљавало на грчком истоку, а које је од Вартоломеја Кутлумушког, биће овијем новијем издањем замијењено.

Школска статистика цариградске архиепископије. Орган цариградске патријаршије »Црквена Истина« у свом 7. броју од ове године доноси статистичке податке за прошлу годину о стању грчких школа у цариградској архиепископији. Тако је у Цариграду и околини била 71 школа, од којих је 30 женских. Професора и учитеља било је 360, учитељица 135, ђака 11.788, од којих је женских било 5000. Седморазредних школа било је 13, од њих 5 женских; шесторазредних

8, од којих једна женска; петоразредних 10, од којих је женских 6; четвороразредних 13, од којих је женских 5; троразредних 12, од којих је женских 7 и двије биљаше дворазредне. Богословска школа на Халки бројала је крајем 1903. године 90 питомаца, велика народ. школа 494 ђака, а нар. женски институт 310.

Материјално стање цариградске патријаршије. Прорачун патријаршије цариградске, која води бригу о материјалним и вјерско-моралним потребама стотине митрополија и епископија као и седамдесет ставропигијалних манастира, износи годишње на 15.000 турских лира (око 370.000 круна). Међутим сама цариградска једна парохија Ставродромија има годишњи биже од 10.000 турских лира (око 250.000 круна). Овом скромном сумом издржавају се сви патријаршки и синодални чиновници, као и клир патријаршке цркве. —

Обновљење грчке духовне академије у Мљецима. У Цариграду се носе том мишљу, да се обнови у Мљецима некадања грчка духовна академија, која је прије 100 година постојала под управом и издржавањем Томе Фландине на Керкире. Још се само чине савјетовања у погледу материјалном, како би се гледе овога уклониле све сметње, које остварењу ове замисли стоје на путу.

У краљевини Србији.

Крунисање краља Петра I. Дана 8. септ. на празник Мале Госпојине обављено је на најсвечанији и најепичанственији начин крунисање Његовог Величанства *краља Петра I. од Србије* унука вожда српског Карађорђа Петровића. О крунисању искупио се силан народ не само из Србије, него из свију покрајина, у којима српски народ живи. Крунисање је обавило Његово Високопреосвећенство митрополит Србије *Инокентије* са свима епископима и многим свећеницима обојега реда. Народ је пливао у радости и весељу. Истога дана, када је у Београду обављено крунисање, отслужена су света богослужења и благодарствене молитве у свима црквама цијеле краљевине Србије.

Приликом крунисања одржани су у Београду: конгрес српских и словенских љекара; приређена је сликарска и вајарска изложба, на којој су биле изложене слике и вајарски радови српских, хрватских, бугарских и словеначких умјетника а одржан је и омладински збор омладине српске, хрватске, бугарске и словеначке! Све је то само увеличало свечаност крунисања, а подједно и прославу стогодишњице обновљене краљевине Србије. —

У Русији.

† **Професор А. П. Лопухин.** Бивши уредник »Церковнога Вѣстника« а досадашњи уредник »Странника« преселио се прије кратког времена у вјечност. Једнога од најплоднијих писаца и књижевника на црквеном пољу у Русији немамо више. А. П. Лопухин био је дугогодишњи професор петроградске духовне академије. Дуго година је уређивао »Церковный Вѣстникъ«, »Христіанское чтеніе« и »Странникъ«. Када би се све укупно издало, што је покојни Лопухин написао, то би изишело читаву малу књижницу. Није било ни једнога знатнијег догађаја у црквеном животу Русије и читавога свијета, а да Лопухин није о том проговорио. Он се особито занимао питањима о сједињењу хришћанских цркава. Поглавиту је пажњу обраћао западној богословској науци, нарочито библијској. По својим научним интересима, он је био фактично енциклопедиста. У најновије доба почео

је издавати »Богословску Енциклопедију«, а од знатнијих дијела његових споменућемо само неке, као: превод Фарареов »Живот Исуса Христа«; »Живот и рад св. апостола Павла«; »Библијска историја с обзиром на нова испитивања и истраживања«; »Живот и радови св. Отаца и учитеља црквених«; »Васкресеније Христово«; »Симфонија Ст. и Нов. Завјета« и многи још други радови.

Покојни Лопухин дјелао је као професор на петроградској духов. академији од г. 1883. све до смрти своје. Његова смрт велики је и осјетни губитак по црквену књижевност. Његов литерарни таленат цијењен је и поштован не само међу образованом класом у Русији, него и изза границе Русије. Надања, која су његово име носила, напазирала су на велики одзив од стране читалаца, који су високо цијенили његов књижевнички таленат. Мир нека је души врсног и многозаслужног књижевника Лопухина и вјечни му покој!

Разно.

Оригинал Мојсијевих књига. У Наблусу, у Палестини, живи још и сад неких педесет породица из онога племена, које себе Самарјанима назива. Већ у доба Спаситељево бијаше велика мржња од стране Јудеја на Самарјане, а повод тој мржњи потиче од вавилонског ропства. Наиме, када је год 721. прије Христа под Осијом израиљско царство пропало, тада је асирски цар Салманасар V. одвео већи дио Израиљаца у ропство у Вавилон и Мидију, а Самарију је населио незнабошцима из Сирије и Месопотамије. Смеса тијех незнабожаца са остацима Израиљаца из кољена Јефремова јесу Самарјани, који су у вријеме Немије подигли себи храм на брду Гарисиму, пошто бише од Јудеја са богослужења искључени. Када се Христијанство раширило, већи дио Самарјана остао је вјеран старом своме вјероисповиједању, због чега је имао доста невоље и са христијанским црквеним властима и Римљанима. Касније је један дио пребегао у Персију, док је други дио примио Христијанство. У XII. вијеку у Наблусу бијаше још увијек око 1000 Самарјана, а данас их има око 50 породица, које у једном забаченом крају вароши живе. Ови Самарјани у својој Синагоги чувају најстарији пергаментни оригинални спис књига Мојсијевих тзв. Пентатеух. Како њихова традиција казује овај је манускрипт дјело унука Аронова. Обзиром на данашња испитивања овај манускрипт неће бити старији него христијанство, но ипак је зато интересна реликвија.

Читула.

† **Јован Васиљевић,** ученик IV. године српско-православ. богословског училишта у Рељеву, преминуо је дана 8. сент. послије дугог и тешког болованља у Дервенти. Неумитна смрт отрже у цвијету младости живот пун добре воље и најљепших намјера. Покојник се родио у Дервенти, гдје је и основну школу свршио, а потом шест гимназијских разреда у Сарајеву, но свршетку којих је

ступио у богословско училиште. Но несретна болка — сушица — разори тијело његово и смрт прекиде у послу вриједнога и даровита младића.

На глас о смрти покојниковој истакнута је била на српско-правосл. богословском училишту застава, а име му убиљежено у читулу заводску.

Тијело покојниково опојано је од мјесног свећенства у Дервенти, и уз саученике многобројног народа предано у варошком гробљу матери земљи.

Тешко ућнијељеној родбини дао Господ чисте утјехе, а врлом покојнику у рају вјечно насеље!

Вѣчная память!

Нове књиге и листови.

П. М. Крајиновић: Из српске прошлости. I. Госпић. Српска Штампарија. 1904. Стр. 55.

Хришћанска књижица: Св. 10. Крсно име. Написао прото и кр. професор у Загребу Јован Петровић. Загреб. 1904. Штампарија Миле Маровића. 16°. Стр 16. Цијена је 4 потура. Добива се само код писца у Загребу. —

Званични огласи.

Српско-прав. Митрополијска Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 1649 ех 1904. 1—3

Едикт.

Позива се овијем Миле Ђукић из Пољавница, котар Бос. Нови сада непознатог боравишта, против кога је супруга му Милица Ђукић рођ. Ресан из Пољавница поднијела код овог духовног суда брако-разводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истеченју споменутог рока поставити уреда ради заступник који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Српско-православна Митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 1672 ех 1904. 1—3

Едикт.

Позива се овијем Јован Кнежевић бивши трговац у Добоју родом из Церана (котар Пријавор) сада непознатог боравишта, против

кога је супруга му Јока рођ. Вуичић из Добоја поднијела код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истеченју споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Српско-православна Митрополија Зворничко-тузланска.

Број 688 ех 1904. 1—3

Едикт.

којим се Петра рођена Писаревића, законита супруга Петра Дујића, тежака из Писара, котара градачачког, одбјегла са Костом Сусаковићем, по свој прилици у Славонију, — позива, да се овој Митрополијској управи, као духовном суду, у року од три мјесеца, рачунајући од дана проглашења овога позива, писмено или усмено пријави и мјесто свога сталнога боравка означи, како би лично преузела своју одбрану у бракоразводном по тужби напуштеног јој супруга поведеном процесу; јер ће се у противном случају Петри службено поставити заступник, с којим ће се на ризик тужене процес провести и довршити.

У Д. Тузли, 4. септембра 1904.

Управа српско-правсл. Митрополије зворничко-тузланске.

Конзисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 239./I. из 1904. 3—3

Едикт.

Позива се овим Стеван Угљешић син пок. Павла, из Старог Вуковара у Славонији, сада непознатог боравишта, против кога је супруга му Марија рођ. Хајнал, родом из Футока, сада у Мостару, поднијела код ове Конзисторије као Духовног Суда молбу за развод брака, да у року од четири мјесеца, рачунајући од првог увртења едикта у овом листу, овој Конзисторији као Духовном Суду своје садање боравиште пријави, да би се тако споменута бракоразводна молба с њим у престрес узети могла. јер ће му се иначе по безуспјешном истеченју споменутога рока поставити званични заступник, који ће

имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати. Из редовне консисторијске сједнице.

У Мостару, 19. јуна 1904. год.

Српска православна АЕ. Митрополија Херцеговачко-захумска.

Српско-православна АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

Број 770 ех 1904. 2—3

Едикт.

Позива се Јока Шекеровића рођ. Спрема, која је своја супруга Николу, из Ковачића крајем 1903. године напустила и негдје у свијет незнано отумарила, да се до 1. јануара 1905. год. овом духовном суду лично или писмено тим сигурније јави, што ће се иначе супругу њеном подијелити право, да ју због злобног напуштања и прељубе у свему развода брака утужи.

Из конзисторијалне сједнице у Сарајеву, 3. августа 1904.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански:
Никола́ј.

Број 454

Натјечај.

По ријешењу треће редовне скупштине друштва „Просвјете," ужеће ове године главни одбор друштва стална чиновника са платом од 2400 круна годишње, која ће се отплаћивати у мјесечним оброцима по 200 круна.

Позивају се Срби, који би желили да добију ово мјесто, да до 1. новембра 1904. по старом календару пошљу своје молбенице на главни одбор друштва „Просвјете" у Сарајеву. Првенство ће имати они, који су свршили коју велику школу.

У Сарајеву, 1. октобра 1904.

„Просвјета", друштво за помагање Срба ђака из Босне и Херцеговине.

Предсједник: **Др. Ћ. Васиљевић.** Тајник: **Шћепан Грђић.**

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2·50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Риста Ј. Савића, Сарајево.

припремом небескоме. Припрема та ваља да се састоји у што већем религиозно-моралном напредовању, у што бројнијем чињењу добрих дјела, јер то су врата, која у небо воде.

Многима је земаљски живот претежнији, па заборављају на крајну сврху своју. Ти су као они путници, који су изгубили прави пут, па лутају ставом непознатом, а не знају, куда ће их она извести, нити имају одређене какве сврхе пред очима.

Чињење добрих дјела јесте поштену човјеку слатко. Већ у оном задовољству налази он донекле награду за труд свој; умирена свијест и задовољна савјест слади му живот, а помисао на вјечну награду — и ако он не чини добро само ради те награде — даје му снаге, да може у добру истрајати.

Не може се казати, да је лако чинити добра дјела. Мало је таквих људи, који се толико усавршили, да им не пада тешко увијек чинити добро (под добрим дјелима увијек разумијевамо свестрани живот човјеков: дјела, ријечи, мисли, жеље). Човјек, који добро чини закида од себе. Грјешник ужива у грјеховној сласти, а праведник се мучи у зноју своме. То је истина. Али је истина и то, да је грјешничко уживање кратка вијека, као и праведнички труд, а послије тога долази вјечност, за грјешника очајна, а за праведника одмор од труда и брига. — вјечност, у којој ће човјек уживати плодове свога зноја земаљскога.

Добра дјела јесу пошљедице вјере хришћанске. Као што дрво мора доносити плода, јер иначе, ако је јалово, сијече се, тако и вјера не смије бити јалова, већ мора имати плодова, мора се огледати и исказати у добрим дјелима. Иначе сама вјера не вриједи ништа. Зато онај хришћанин, који нема добрих дјела, и није хришћанин, јер тај нема ни вјере. А вјера и добра дјела јесу увјет за наше спасење.

И грјешници знају, да су добра дјела кључ рајским вратима Богаташ у данашњем св. јеванђељу не изгледа да је испунио сав закон, већ баш да му је закон тежак, па се опак пита: Какво добро да учиним, па да дођем у вјечни живот? И грјешници би ради у живот, али амо се не улази прљавим тијелом и душом, већ са добрим дјелима, пошљедицама живе вјере хришћанске. „Кад човјека смрт снађе, ништа собом не понесе, до скрштене бијеле руке и праведна дјела своја“ (нар. пјесма).

Наука се сама истиче: да човјек, ако је рад вјечном животу, мора пазити на временити живот, да га обогати добрим дјелима, па на суду неће морати одговарати за кривицу, ни молити за милост, јер ће му сама дјела отворити пут блаженом рајском насељу.

Примамо по својим дјелима, као што смо заслужили (Лук. 23, 41).

Бог ће платити сваком по дјелима његовим (Рим. 2, 6; Апок. 22, 12).

Одбацимо дакле сва дјела тамна, да се обучемо у оружје видјела! (Рим. 13, 12).

Свако ће дјело изићи на видјело (I. Кор. 3, 13).

Сваки да испита своје дјело! (Галаћ. 6, 4).

Богатите се у добрим дјелима! (I. Тимот. 6, 18).

Покажи ми вјеру своју од дјела својих и ја ћу тебе показати вјеру своју од дјела својих (Јак. 2, 18).

Дјелима се оправдава човјек (Јак. 2, 24).

19. О Божјој благости.

Божја својства сва не може човјек набројати ни појмити. Свако добро, које само можемо замислити, има свој коријен у Богу. Сва добра својства има Бог у највећој мјери и зато Га називамо савршеним. Благост је једно од Божјих својстава.

Благост (доброта) у Богу такво је својство, по коме је Он увијек спреман дати и заиста даје Својим тварима онолико добра, колико свака од њих може примити по својој природи и стању (Макарије — Шевић, Догматика I. 99).

Божја благост се огледа већ у стварању. Из благости Своје створио је Бог свијет и у њему човјека, да буде учесник у Његову блаженству. Створени свијет Бог благошћу и премудрошћу Својом одржава и све твари води њиховој сврси. А особито се благост Божја показала и непрестано показује према човјеку, који је особити предмет Божјег старања. Падом у гријех човјеку једино је благост Божја у помоћ прискочила, а благост је такође у вјечном савјету Божјем закључила, да се само божанско лице обуче у тијело, да помогне на земљи грјешном човјеку, да се може земља ослободити и доћи у праву постојбину своју, у небо.

Благост Божја према човјеку има разне облике. Она се назива *благодаћу*, а то је она милост Божја, коју створови, а особито човјек, добијају од Бога без икаквих својих заслуга; назива се *милосрђем*, јер Бог набавља на бједе и тјескобе; *дуготрпљењем*, јер је Бог спор на казну и даје грјешницима времена, да се од злоће своје одврате и поправе; назива се и *милошћу* у том смислу, што блаже казни гријех, него што би човјек заслужио.

Сви смо ми на себи небројено пута искусили и осјетили Божју благост у свима њеним формама. Ми од своје стране треба да се оду-

живимо превеликој благости Божјој, а то ћемо учинити тада, кад је својим честитим животом донекле бар заслужимо. За тако велика добра, која од Бога примамо, дугујемо Му највећу благодарност. Поштујући благост Божју и пазећи на свој живот, заслужиће човјек још и више љубави Божје.

Бог подиже понижене и жалосне узвишује к спасењу (Јова 5, 11).

Исповиједајте се Господу, јер је благ, јер је до вијека милост Његова! (Пс. 117, 1).

Нико није благ осим једнога Бога (Марк. 10, 18).

Који је међу вама човјек, у којега ако заиште син његов хљеба, камен да му да? Или ако рибе заиште, да му да змију? Кад дакле ви, зли будући, умијете даре добре давати дјецн својој, колико ће више Отац ваш небески дати добра онима, који Га моле! (Мат. 7, 9—11).

Благ је Господ према свима и милост је Његова у свим дјелима Његовим (Пс. 144, 9).

Сваки добри дар и сваки поклон савршен одозго је, долази од Оца свјетлости (Јак. 1, 17).

20. Држи заповијести!

Да би човјек знао, како му се ваља владати, дао му је Бог закон, који је изражен у заповијестима. Закон се тај назива моралним, јер се односи на човјека као духовно — моралног створа. И друга, мртва бића у природи имају своје законе, којима су подложна и на тај начин постизавају своју сврху. Зато је и човјеку морални закон средство, помоћу којега ће доћи до своје сврхе.

Човјеку је остављено на слободну вољу, хоће ли закон извршавати или не. Код других бића то није; тамо је т. зв. закон неопходности, она су по природи својој подложна закону. Но зато што зависи од слободне воље човјекове, да ли ће се владати по закону или против њега, односно закон не извршавати, настају за њега посљедице пријатне или непријатне. Ко се држи закона, доспијева сврси својој, а с тим и срећи вјечитој; ко се не држи закона, не може доћи до сврхе своје, а с тим се за њега рађају разне невоље, које достижу врхунац у вјечној осуди.

Језгра закона јесу десет Божјих заповијести. И Христос их је поновио и заповједио хришћанима, да се имају по њима владати, ако хоће да дођу у живот вјечни. Осим десет Божјих заповијести имамо ми и разних још других прописа и заповијести, којих се такође морамо држати, јер оне опет имају основ свој у Божјим заповијестима. Хришћанин, који је испунио десет Божјих заповијести, испунио је закон

Божји, јер те заповијести обухваћају сав наш живот и све наше разнолике дужности према Богу и ближњима. Остале дужности наше према Богу и ближњима, као и дужности према себи, које нијесу посебно наведене у десет Божјих заповијести, изваћају се из ових као посебне из опћих, главних.

Заповијести Божје, дате човјечанству преко јеврејског народа, а овоме преко Мојсија, растумачио је Господ Исус Христос и очистио их од нетачног и кривог разумијевања. Тако су оне ушле у састав закона новога, Христовог и као такве обвезне су за све нас као вјечна воља Божја.

Слушај глас Господа Бога својега и твори заповијести Његове и уредбе Његове! (V. Мојс. 27, 10).

Господу Богу својему служићемо и глас Његов слушаћемо (Ис Навина 24, 24).

Благо човјеку.... којем је омилио закон Господњи и о закону Његову мисли дан и ноћ (Пс. 1, 2).

Слушајте глас Мој и биће вам Бог и ви ћете Ми бити народ и идите свим путевима, које вам заповједих, да би вам добро било! (Јерем. 7, 23).

Заповијест је Његова живот вјечни (Јов. 12, 50).

Закон је свет и заповијест света и праведна и добра (Рим. 7, 12).

Који држи заповијести Његове, у Њему стоји и Он у њему (I. Јов. 3, 24).

21. Не бирај заповијести, које да држиш!

Све моралне заповијести укупно сачињавају морални закон, а тај закон није ништа друго, већ света воља Божја, по којој се има човјек владати.

Цио закон испунити није могуће човјеку, јер би онда био савршен. И светитељи се одликовали највише појединим врлинама, а сав закон је испунио безгрјешни Господ Исус Христос. Није могуће, да човјек ни у мислима својим не погријеши, а чим је погријешио, нарушио је закон. Но из тога не излази, да човјек није дужан испуњавати цио закон, или да смије бирати између заповијести, које му се допадају, да их извршава. Кад би се то смјело, онда морални закон не би био над нама, већ бисмо ми били над њим; ми бисмо били сами себи закон, а то није морал.

Кад човјек прими на себе дужности каквог звања, он све дужности своје мора једнако поштовати. Не да му се, да бира, шта хоће да ради, већ он има прописан свој дјелокруг и за пропуштање дужности јесте одговоран. Исто је тако и у моралној области. Ми смо

сви обвезани испуњавати закон Божји, вољу Његову, јер нарушимо ли једну заповијед Божју и занемаримо ли ма једну саму дужност своју, ми смо нарушили цијели Божји закон, поступили смо против воље Божје. Што човјек пак не може извршити цијелог закона, ваља да се моли Богу, да му учињену погрјешку опрости, а никако није у праву хотимично омаловажавати коју своју дужност.

Већином пак у хришћанском свијету бива, да људи бирају, које ће заповијести држати. Сравњујући дјела своја са дјелима других људи, правдамо се ми тијем, да ни други не чине све по закону. Но други ће одговарати за своја дјела, а поступак њихов не олакшава нас, да и ми тако радимо, јер што они раде, то не ваља. Не може се назвати врлим онај човјек, који у два случаја ради добро, а у десет зло.

Има неких заповијести, које су особито теретне данашњем човјечанству и од којих би се радо довијањем извукли. Особито се то чини у погледу поста. Каквих разлога људи не измишљају, да одбране себе, што не држе те уредбе! Но сви ти разлози падају пред директном свједоџбом св. Писма, које пост заповиједа хришћанину. Заповијест о милостињи се такође извршава само дјелимично, јер и ту бирамо, коме ћемо дати, кад и т. д. Томе би се могло додати још и слабо похађање богослужења, што опет хоћемо да оправдамо слабим разлозима свога ума. Но сваки гријех вуче за собом казну, а све *што није по закону, гријех је* (I. Јов. 3, 4).

Покушаји, да човјек бира, шта ће вјеровати и чинити, водили су увијек хришћане јереси и расколу. Ко бира, тај се дијели од Цркве, јер не уважава њених наредаба, већ прописује сам себи дужности. Зато, да хришћанин избјегне ту опасност, да се не уброји међу тако велике грјешнике, ваља да напреже све своје силе, да испуни закон, колико му је год могуће. Ако му је намјера истинита и срце чисто, Бог ће му опростити оне погрјешке, које је по немоћи својој учинио и оно, што је нехотице пропустио да учини.

Држите и творите све заповијести! (V. Мојс. 8, 1).

Мјери стазу ногама својим и путови твоји нека су поправљени! (Приче 4, 26).

Не треба ли вам знати, што је право? (Михеј 3, 1).

Ако ко поквари једну од ових најмањих заповијести и научи тако људе, најмањи назваће се у царству небеском (Мат. 5, 19).

Укидосте заповијест Божју за обичаје своје (Мат. 15, 6).

Све што вам реку да држите, држите и творите! (Мат. 23, 3).

Дужни смо сав закон творити (Галаћ. 5, 3).

Који сав закон одржи, а погријеши у једноме, крив је за све, јер Онај, Који је рекао: не чини прељубе, рекао је и: не убиј. Ако дакле не учиниш прељубе, а убијеш, постао си преступник закона (Јак. 2, 10—11).

22. О убиству.

Највеће благо човјеку на овом свијету јесте живот. То се добро ничим не може исплатити ни накнадити, јер то је дар, који човјеку само Бог може даровати и подржавати га. Сваки се створ Божји радује животу, а човјек још више, ако зна тај дар Божји правилно оцијенити и уважити. Зато је насилно прекраћивање живота било свога било туђега један од највећих гријехова.

Убиство се рачуна међу гријехе, „вапијуће на небо“ за осветом. Њега најјаче казни и Божја и људска правда. А највећу казну заслужује овај гријех зато, што њим човјек најјаче гријеши против љубави и природних права човјечанских. Сваки човјек воли свој живот, те се убиством наноси највећа неправда ближњем и његовима, јер одузимајући живот ближњег, тргамо свезе његове са осталим људима и одузимамо му прилику, да испуни своје дужности. С једним насилно угашеним животом могу врло многи да страдају, те једно убиство на тај начин може постати вишеструко, а то обично и бива, н. пр. кад је убијен човјек, који има да се брине за породицу.

У гријех убиства рачуна се сваки покушај, да се скрати живот ближњем. Не мора дакле бити живот ближњем непосредно одузет каквим оруђем, отровом и т. д., већ свако подривање и душевног и тјелесног здравља наших ближњих јесте убиство. Свјетски суд дакако блаже казни покушаје убиства и т. зв. посредна убиства, гдје човјек није одмах мртав, него му силе мало по мало вену, али и та врста убиства заслужује пред Богом једнако велику казну, јер су посљедице у свим тим случајевима исте, као и код непосредног убиства, само се код овог посљеднег одмах опажају, а код првог наступају касније. У случајевима пак, гдје човјек ближњега по дужности или по позиву (судске јустификације, затим у рату, који Црква сматра злом, али које се према данашњим приликама не да избјећи) или по оправданој невољи (у самообрани) мора убити, не рачуна му се то у гријех, или му се бар блаже суди. Нехотимично је убиство кажњиво у свакој прилици, осим ако је баш био такав несрећан случај, да се није ни на који начин могла несрећа предвидјети и избјећи.

Пошто је убиство један од најтежих гријехова и пред Богом и пред свијетом, ваља хришћанин да га се особито чува; да се чува свих прилика, у којима би се могао заборавити, па угасити или оштетити

живот ближњем (пијанство, свађа и т. д.); да се чува свих порока, који би га могли навести на тај гријех (злоба, освета, лакомество за туђим добром), а особито да се чува злог друштва, које га најлакше може завести на грјешни пут. Љубав нам је прва и највећа заповијест, а све што се коси с њом, гријех је.

Глас крви браћа твога вичe са земље Мени; да си проклет на земљи, која је отворила уста своја, да прими крв браћа твога из руке твоје! (I. Мојс. 4, 10—11).

Не убиј! (II. Мојс. 20, 13).

Ако ко кога удари и овај умре, да се погуби и он! (II. Мојс. 21, 12).

Ако би ко навалиће устао на ближњега свога, да га убије из пријевара и прибјегне олтару Мојему, одвуци га од олтара Мога, да се погуби! (II. Мојс. 21, 14).

Ко убије, биће крив суду (Мат. 5, 21; V. Мојс. 17, 8—13).

Да не пострада који од вас као крвник! (I. Петр. 4, 15).

Ни један убојица људски нема живота вјечнога (I. Јов. 3, 15).

23. О прељуби.

Створивши човјека дао му је Бог и помоћника, да не живи сам на земљи. У рају је већ ударен темељ браку између мушкога и женског. Брак је дакле установљен, да човјек има друга према себи и да се њим размножава род људски. Но установивши брак, одредио је Бог човјеку, да се има држати само једног другa и да тијело своје одржава у чистоти.

Највећи гријех против тјелесне чистоће јесте прељуба. Под прељубом се разумијева нарушавање брачне вјерности и свако нарушавање тјелесне чистоће било у браку или ван њега, свако дакле блудни живот. Блуд је један од највећих гријехова, а најчешћи међу људима.

Св. Писмо на безброј мјеста опомиње човјека, да се чува тога гријеха, јер је он врло опасан *а)* душевном здрављу човјекову, јер блудник и нечист сатире своје душевне силе: разум, вољу, савјест и уопће губи душевну свјежину; *б)* тјелесном здрављу човјекову, које овај гријех највише подгриза: као што црв сиса сок из дрвета и убија га, тако исто и овај гријех троши тјелесну снагу човјекову; *в)* добром имену међу људима, јер пристојан човјек избјегава блудника и осуђује га; *г)* благостању човјековом, јер ма колико човјек текао, никад није доста за задовољавање овога гријеха, који никад скоро није сам, већ у друштву са другим великим гријесима, за које треба много материјалних средстава; *д)* потомству човјекову, јер у нечиста, гријехом

заражена и тјелесно подривена човјека не може потомство бити здраво; отуда је штета и *б)* за цијело друштво човјечанско, те би за то и оно требало више да пази, спрјечава и казни овај гријех, него што то данас чини. И у сваком другом правцу је овај гријех јако шкодљив.

Особито младеж ваља чувати од овог гријеха. Она му се најлакше подаје, јер што је човјек старији, разумнији је, па се зна боље чувати од њега, а и тијело временом губи снагу, те мање мисли о њему, него док је бујно, у снази.

Од узрока, који навађају људе на овај гријех, најчешћи су неумјереност у јелу, а особито пићу. А повод томе гријеху највише је неваљало друштво, особито дружење са развраћеним особама другога пола. Дјецу навлачи на овај гријех недозрелост и рано пробуђена тежња за тјелесним уживањем и они га гријеше посебним начином, који је одрђан у I. Мојс. 38, 9. Тим начином хоће да гријеше и одраслији, којима је зазор упуштати се у друштво развратних особа. И овај је гријех заторан и можда још горих пошљедица, но блуд у обичном смислу.

Лијек и предохрана овом гријеху јесте трезвен и умјерен живот, пост, уклањање од злих мисли и погледа, дружење са честитим и моралним особама. Хришћанину ваља чувати своју душевну и тјелесну чистоћу и невиност, јер то му је залог за срећан, дуговјечан и богоугодан живот.

Да не буде блуднице између кћери Израиљевих, ни блудника између синова Израиљевих! (V. Мојс. 23, 17).

Проклетства ради прељубе (V. Мојс. 27, 20—23).

Да би те мудрост чувала од жене туђе и лукаве, кад ти почне, ласкати лажљивим ријечима! (Приче 7, 5).

Не знате ли, да сте ви храм Божји и да дух Божји живи у вама? Ако ко разори Цркву Божју, разориће њега Бог; храм је Божји свет а то сте ви (I. Кор. 3, 16—17).

Блуд и свака нечистота и лакомство да се и не спомиње међу вама, као што се приличи светима! (Ефес. 5, 3).

Ни један блудник или нечист неће имати дијела у царству Христа и Бога (Ефес. 5, 5).

Поморите уде своје, који су на земљи: блуд, нечистоћу, сласт, злу жељу! (Колош. 3, 5).

Не призва нас Бог на нечистоћу, него у светост (I. Солуњ. 4, 7).

Брак да држе сви у части и постеља брачна да буде чиста, а блудницима и прељубочинцима судиће Бог (Јевр. 13, 4).

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА

РИСТЕ Ј. САВИЋА

јавља српско-православном пречасном свештенству да имаде на стоваришту све тисканице за **протопрезвитерска и парохијална звања у Босни и Херцеговини,** које су потврђене од **српско-православне консисторије Дабро-босанске** и моли гореспоменута звања да се у случају потребе изволе непосредно на њу обратити.

Са поштовањем

Прва српска штампарија
Ристе Ј. Савића
у Сарајеву.

П. н. гг.

ПРЕТПЛАТЊИЦИМА И ДУЖЊИЦИМА „ИСТОЧЊИКА“

Умољавају се гг. претплатници и дужници „Источника“ да своју дужну претплату на лист потписаној администрацији што скорије пошаљу и измире, јер се ево већ и година ова крају своме примиче, те се морају и рачуни са штампаријом вићети и пречистити.

Надамо се да ће се дужници на ову опомену одазвати, те да даље и друкчије мјере нећемо морати предузимати.

Ми нијесмо ни ради ни вољни, да имена дужника на јавност у листу износимо, а још мање да овај дуг судски потражујемо и наплаћујемо; но на крају крајева мораће се и то учинити.

Тачним и уредним претплатницима доста је рећи: ко лист прима, треба и да га плаћа; но са онима, који нијесу такови, мора се друкчије и поступати.

Сарајево, у септембру 1904.

Администрација „Источника.“

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЈЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК:

протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, проф. богословије.

ГОД. XVIII. 31. ОКТОБРА 1904. БР. 19. и 20.

Садржина:

Званично. — Незванично. Наводи Мартина Лутера. — Свједочанства. — Из црквеног правила. — О дјетињству Исусову. — Дописи. — Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Нове књиге и листови. — Јавне захвалности. Читула. — Званични огласи.

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVIII. Сарајево, 31. октобра 1904. Бр. 19. и 20.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна Херцеговачко-захумска Митрополија.

Рукоположења. Његово Високопреосвештенство херцеговачко-захумски Митрополит, Господин *Нестор*, благоизволио је рукоположити: 1. октобра о. г., на Покров пресв. Богородице, у мостарској саборној цркви, у чин ђаконски свршеног богослова и конзисторијског канцелисту *Саву Букумира*, оставивши га у истом звању. — Монаха манастира Житомислића, *Симеона Ђаковића*, родом из Новог Сада, за јерођакона 20. јуна 1904. у мостарској саборној цркви Сошествија св. Духа, а 29. јуна исте године за пресвитера у храму Ваведенија пресвете Богородице манастира Завале, и додијелити га братству манастира Житомислића, у протопресвитерату мостарском; — *Риста Бјелешића*, свршеног призренског богослова, родом из Прерсиња (котара билећког) за ђакона 27. јуна 1904. у саборној мостарској цркви Сошествија св. Духа, а 1. јула о. г. за пресвитера у храму Покрова пресвете Богородице манастира Дужи, и поставити га за пароха на парохију »Звијерину«, у билећком протопресвитерату; — *Обрена Ђурића-Козића*, свршеног биоградског богослова, родом из Крајпоља (котара љубињског) 26. септембра 1904. за ђакона, а 28. септембра исте године за пресвитера у саборној мостарској цркви Сошествија св. Духа, и поставити га за пароха на парохију »Горње Храсно« у столачком протопресвитерату.

Произведење. Његово Високопреосвештенство, Митрополит захумско-херцеговачки, Господин *Нестор*, благоизволио је дана 29. јуна т. г. на божанственој литургији у храму Ваведенија пресвете Богородице манастира Завале произвести *за игумана* јеромонаха *Никифора Вуиновића*, настојатеља манастира Завале у столачком протопрезвитерату.

Разријешење. На сопствену молбу разријешени су од парохијске службе: 1. јуна о. г. *Сава Симић*, привремени надзиратељ и администратор 1. парохије у

Мостару, а 28. августа о. г. *Гаврило Таминџија*, парох звијерински, у протопресвитерату билећком.

Постављење. За администратора I. парохије у Мостару и за привременог надзирателя мостарског протопресвитерата постављен је 1. јуна 1904. год. јереј *Јован Муџовић*, привремени свештеник II. мостарске парохије.

Српско-православна Бањалучко-бихаћка Митрополија.

Рукоположење и постављење. Његово Високопреосвештенство господин Митрополит Бањалучко-бихаћки *Евгеније* благоизволио је дана 19. и 20. сент. о. г. на св. и божанственим литурђијама у цркви у Бравешћима, рукоположити свештеног богослова са степеном кандидата богословља Казанске Духовне Академије (Русија), *Стевана Душанића*, родом из Прибиниће котара тешањског, за ђакона односно презвитера. Исти је постављен за администратора новооснованој парохији Дабарској, у протопресвитерату Старо-мајданском.

Напредовање. Поглавица земаљске владе наименовао је свршеног слушаоца православног богословског факултета свеучилишта у Черновици др. *Васу Зрнића* намјесним учитељем (суплентом) у српско-православном богословском училишту у Рељеву.

НЕЗВАНИЧНО.

Назори Мартина Лутера

о проповједништву.

Проповијед заузима у пастирској служби најважније и највидније мјесто. Она је битни дио пастирске службе. Но у колико је проповијед важно дјело, у толико је и трудно.

Да пастирев ријечи не прохује као вихор, него да пожњу успјеха, мора се пастир што више трудити, да што боље усвоји начин Христова проповиједања.

Пастир мора појмити сву важност, висину и величину црквено-учитељских дужности. Он мора осјећати потребу свестране спреме за проповијед и у том правцу мора непрестано да ради и гледа, како ће се што боље усавршити. Само тако се пастир може надати успјеху свога дјеловања, само тада ће ријеч његова бити плодно сјеме.

О проповједништву можемо наћи врло много високих и лијепих мисли у светоотачкој литератури. И новијих радова у томе има, али у нашој богословској литератури не, јер она је још у повоју, те према томе и оскудна.

Што не можемо у нас наћи, наћићемо у старијој и богатијој богословској литератури и то у њемачко-протестантској.

Зато ћемо се и обратити њоји, па се зауставити код онога, који је и теоретски и практично врло много на проповиједи радио, а то је *Мартин Лутер* (* 1483 — † 1546), учени муж, који је за своје сународнике замијенио оно римокатоличко „*gehen zur Messe*“ својим „*gehen zur Predigt.*“ (О животу и раду Лутерову у опће види: „*M. J. Mathesius:* Mart. Luthers Leben in 17 Predigen. Leipzig. Recl. Bibl. 2511 do 2514, и *Wilch. Beste:* Die bedeutendsten Kanzelredner der luther. Kirche des Reformationzeitalters. I. Bnd. стр. 14—36).

Западни историчари и омилитичари неједнако опредјељују значај Лутеров у историји западног проповједништа. Та њихова неједнакост у суђењу о Лутеру бјеше плодом разних конфесионалних погледа и непознавања средњовјековних проповједничких споменика.

Римокатолици му не приписују никакав значај у историји западног проповједништва, а протестанти, признајући му значај, разилазе се у опредјељивању степена тога значаја.

Римокатолици тврде, да Лутер није ништа утјецао на црквено проповједништво, док протестанти тврде, да је Лутер не само славан реформатор омилитике и проповиједи него да је и „*божанствени муж*“, „*рукоположник Божји*“, „*њемачки Павле*“ (über den Predigten Luther. Fortrag in Fereinshause zu Leipzig, gehalten im Decembar 1883. von Zimmermann.“ Pastoralblätter für Homiletik, Katechetik, Seelsorge 1884. свеска за фебруар и март. — Luther, der deutsche Paulus.“ Ibid. свеска за април), и један од највећих људи, какових није било од времена апостолских, најдубљи богослов, најмоћнији проповједник, најблагороднији између смртних, највећи противник мрака, најстрашнији непријатељима и посилац божанских дарова (Pastoralblätter für Hom. Katech. и Seelsorge. 1884. Heft. I. стр. 42).

Ти разни погледи римокатоличких и протестантских омилитичара о реформи Лутеровој у опће, а о његовој омилитици и проповиједи напосе, најбоље се показаше приликом Лутеровог четирстогодишњег јубилеума 11. нов. 1883.

Римокатолици су тврдили и тврде, да се ријеч Божја проповиједала непрестано кроз све средње вијекове, и да црквено учитељство крајем средњих вијекова није претрпјело *никакве штете* (види код: А. Ласкѣевъ: Проповѣдь и проповѣдничество по Лютеру. Спб. 1894. стр. 3).

Протестанти су на против говорили и говоре, да се ријетко чула у средњем вијеку проповиједи Божанске ријечи (*Theol Quartal-*

schrift 1868. стр 98: Zustand der Kirche Deutschlands for der Reformation von Gröne), а што даље све ређе *(Flüge:* Geschichte der deutsch. Kirche und Predigtwesens. I. B. стр. 352); а ако се гдјегод и проповиједало, то су предметом проповиједи биле скаске и разне легенде без икакве садржине. Разне скаске о Веспазијану, прокаженом Константину Великом, о разговору Сивиле са Августом бјеху врло омиљени предмети у тадањих проповједника (Theol. Quartalschrift. 1862. стр. 98).

Библија — говоре протестанти — не бјеше у средњем вијеку позната народу, него је била скривена од народа, а поврх тога проповиједало се на латинском језику, који народ није разумио. (*Leutz:* Gesch. der Chr. Homiletik. Braunschweig. 1839. I. B. стр. 192). Цркве бјеху празне, недјељни и празнични дани проводили се непристојно, а тајна покајања се рјетко свршавала. Народ није познавао вјере, школе су биле заборављене, а на све стране бјеше руља покварених комендијаша, око којих се скупљао народ. Свему томе је реформација крај учинила, јер је Лутер почео, да проповједа истину, да је Христос једини Спаситељ, извор новог живота и центар св. Писма (Pastoralblätter für Homil. 1884. Febr. Märtz. „Martin Luther, ein Zeuge für Christum und die Schrift." Стр. 134).

На таком становишту стоји ето већи дио протестантских и римокатоличких омилитичара, но мањи и бољи дио изабрао је златну средину између ове двије већ оцртане крајности.

Тако протестантски омилитичари: *Nesselmann, Marbach, Crnel* и др. тврде, да се у средњем вијеку није тако рјетко проповиједала ријеч Божја, као што то многи на површни поглед тврде и да не бјеху све проповиједи скаске и легенде и то још на језику, ком народ не бјеше вичан. У средњем вијеку, особито у првој му половини, било је истинитих црквених служитеља, моћних проповједника ријечи Божје, цркви послушне дјеце, која се љубављу и особитом помњом учила код својих учитеља. Бивало је — не ријетко — да у пространи храм не могаху стати сви, који су жељели, да се помоле и поуче у ријечи Божјој.

Било је и школâ, у којима су дјеца учила нарочито црквене предмете, а народу је била позната библија не само у штампаном издању но и у рукописима (Ласкѣевъ: Спом. дјело стр. 21).

А што католици тврде, да у другој половини средњега вијека не бјеше опадања у црквено-учитељском дјелу, то не стоји, јер то се опадање све јасније види у доба пред реформацијом, која је била припремљена временом, приликама и њеним претечама (Ласкѣевъ: Спом дјело стр. 4).

Реформација је затекла проповијед на врло ниском ступњу, јер не бјеше ни у интересу јерархије, ни правца образовања средње-вјековне цркве, да што више пажње посвети проповиједи и да је што боље обрађује. Проповиједање ријечи Божје већ се вијековима не сматраше главним предметом јавнога култа. Црква додуше не забрањиваше проповијед, али необразовани свештеници проповиједајући латинским народу неразумљивим језиком, не могоше ништа користити својим проповиједима. А ако је прије реформације и проповиједао који проповједник њемачким народу разумљивим језиком, то он није могао имати никаква утјецаја на цјелину својим проповиједима, јер бјеше усамљен.

Једини просјачки ред је проповиједао и прије и за реформације матерњим њемачким језиком. Њихове проповиједи чуле се и на свима мјестима, како на проповиједаоницама тако и на трговима. Штета што тај ред не бјеше образован и бар колико толико с ријечи Божјом познат, јер би иначе и кроз множину мртвих црквених облика унијели нешто духовна живота у народ. Но на жалост тим редом овладало је највеће незнање, а уз то их је красно и рђав укус. У својим проповиједима нападали су и корили старе јереси, о којима народ није ни појма имао. Причаху са проповједаонице скаске, које бјеху и без моралне и без религиозне вриједности, а да своје тврдње оживе, чинили су на проповиједаоници праве „*Komödiantenstreiche*“ (*Jonas:* Die Kanzelberedsamkeit Luthers. Berlin 1852. Vorwort Seite VII.).

О Укрсу бјеше у свој римокатоличкој цркви тога времена обичај, да проповједници свашта проповиједају, само да своје слушаоце насмију. *Mathesius* (његово спом. дјело стр. 137) очевидац и слушалац тога покора, прича у својој седмој проповиједи о животу Лутерову ово: „У то доба проповиједају обично ускршње скаске и луде пјесме, да би људе, који су у вријеме поста ожалошћени били, својим кајањем и у страсној седмици са Христом страдали, таким несмисленим и лудим разговором разveселили и утјешили. Те празне говоре, којима бјеше сврха, да смјех изазову, називаху у то доба *risus paschales*, *Ostergelächter* (ускршњи смјех).

Биједни народ је морао да слуша проповједнике, који су, чувајући савремени обичај (Ostergelächter), час имитирали вику неразумних животиња, час причали којекакве анегдоте (А. Ласкѣевъ: спом. дјело стр. 22).

А неки проповједници, да покажу своју ученост, цитираху у својим проповиједима Аристотела и др. Тако се проповиједало о Аристотеловој етици н. пр. у Тубингену, Инголштату и др. или су, као

н. пр. у Цириху, читали просто пред народом Тому Кемпијског и Скота (*Jonas:* Спом. дјело стр. VII.).

Лутер се у својим стоним бесједама (Tischreden) о томе овако изражава: „У неколико се срамило и жацало, шта више, сматрало се неумјесним, женски и срамно споменути на проповиједаоници Христа, а пророка и имена апостолских се никад не сјећаху, нити се потезали њисови списи, него правило и начин проповиједања бјеше у свију проповиједника ово: I. тема, изрека и питање из Скота или Аристотела, незнабожачких учитеља; II. подјела и III. разлагање и истраживање (Distinctiones et Quaestiones). И ти проповиједници бјеху најбољи; не задржаше се код св. Јеванђеља и не обрадише ни једне реченице из св. Писма, шта више св. Писмо бјеше забачено, непознато и закопано. Зато је и рекао један сељак: „Како се дуго није на човјека (Христа) мислило" (*Fr. von Schmidt:* Dr. Mart. Luthers „Tischreden". Leipzig. Reclam 1222—1225. Стр. 118).

Из оскудице правог формалног и материјалног принципа цркве, дакле из жалосних извора учења и жалосне садржине учења, потекоше све остале мане проповиједи прије реформације. Пошто не бјеше одушевљења за оно, што је божанско, морало је и оно, што је људско у проповједништву, бити тривијално и без укуса. Проповијед која је тежила за пикантним утиском, одбијајући св. Јеванђеље, извор омилитичке љепоте, ископала је сама себи гроб. Омилитичке љепоте нестаде, утрну са изумирањем библијске свестиње, у којој је имала своју храну, а с правом смијемо рећи и душу (*Beste:* Спом. дјело стр. 5).

Проповијед је пала на најниже граде, а пошљедица тог дубоког пада бјеше та, да се сваки, који је имао још смисла за бољу проповијед, с гњевом одвраћао од ње.

И хуманисте су покушале, да поправе жалосно стање проповиједи (*Д. Иловаjски:* Историја света. Београ. 1872. стр. 345), но самој реформацији је у дио пало, да обори тај покор и обнови проповијед, извојевавши јој прво мјесто у јавном богослужењу. Прије реформације је било све спремно и осјећало потребу реформисања црквене учитељске службе, која је врло ниско пала била.

Из тог понора подиже реформација проповијед, која је на уснама Лутеровим славила своје васкрсење. Проповијед поста снажном и узвишеном и обрати се напуштеном народу с таком топлином и популарношћу, која је достојна чуђења свих времена.

Колико је Лутер својим списима и личним истицањем учинио за остварење свог великог дјела, његова проповијед бјеше треће оружје, којим је извојевао побједу. Протестант *Jonas* (спом. дјело стр. VII.)

радосно кличе: „Ми смо обвезани Божанском промислу, који је проиавео реформацију, што је проповијед Божанске ријечи полученла значење, које јој припада, и заузела прво мјесто у јавном богослужењу.“

Проповијед се поново родила у вјери. А буђење вјере бјеше узроком препорођаја западне цркве. (*Beste:* Спом. дјело: стр. 5), због чега и каже Лутер у предговору свом малом катихизису: „Наша служба је постала друкчијом него што бјеше под папством (*Beste:* Спом. дјело стр. 12). (Наставиће се.)

Свједочанства

о Хришћанству у нехришћанскијех писаца првог и другог вијека

— *Никола Теодоровић*, парох обровачки. —

(Свршетак.)

IV.

Још код једног римског историчара из првога вијека налазимо трага о Хришћанству, али тек ријед два и то код *Светонија* (70—140).

Пишући историју римскијех царева код цара Клавдија (41—54) вели, да је „*цар Јудеје, који занесени за Христом између себе непрестано праве нереде, изгонио из Рима...*“[1])

Овај цитат је у толико важан, што он потврђује ријечи Еванђелиста Луке у Дјел. Апостолским гл. 18. ст. 2, гдје се наводи ово тако рећи од ријечи до ријечи.

То је већ други пут што изгоне Јудеје ради свађе и немира из Рима. Још цар Тиверије је морао да устане енергично против њих, те да младиће узме у војску и пошље их у предјеле, гдје је најстрожија клима, а остале Јудеје „и још с њима сродне секте“ под пријетњом вјечите робије да изгони из Рима. Под изразом „сродне секте“ треба разумјети Хришћане, јер у то доба Хришћане нијесу дијелили од Јудеја, него су држали да је то једно и исто само с неком неважном разликом. „*Judeorum juventutem per speciem sacramenti in provincias gravioris coeli distribuit, reliquis gentis ejusdem vel similia sectantes urbe summovit, sub poena perpetuae servitutis nisi obtemperassent*“ — *Tiberius c. 36.* —

Послије смрти Тиверијеве почеше се Јудеји и Хришћани опет враћати у Рим, али Јудеји у својој мржњи против Хришћана, непрестано су правили нереде, који се више пута изврглн у крваве туче, тако да је цар Клавдије око 50. године, издао ону заповијест, коју спомиње Светоније и св. Еванђелист Лука.

[1]) Judaeos impulsore Chresto assidue tumultantes Roma expulit. — Claudius c. 25.

Но мора бити да ни ова забрана није дуго трајала, јер 61. год. св. апостол Павле налази у Риму већ велику хришћанску црквену општину.

Још на једном мјесту спомиње Светоније Хришћане, наиме у историји о Нерону вели ово: „*Смрћном казном су кажњавани Хришћани људи који се држали неке нове и опасне праговјерице.*“[1]) Дакле и овај писац потврђује крвано гоњење Хришћана под Нероном и ако га не описује онако опширно као Тацит у својим Аналима.

V.

Постоји још једно прастаро писмено свједочанство о Христу, које је до половине прошлог вијека било непознато.

Енглески богослов и оријенталиста *William Cureton*, који је издао и превео многе важне старе рукописе на сирском језику, написао је 1855. године књигу под насловом „*Spicilegium Syriacum*, containing remains of Bardesan, Meliton, Ambrose aud Mara Bar Serapion (London 1855) — у којој се између осталијех налази и једно старинско писмо на сирском језику *Мара Бар Серапиона*, писмо сину му Серапиону.

Једини рукопис овог писма чува се у британском музеју и штета, што је доста нејасно, пито није критички обрађено у Curetona, него има такијех мјеста, да их је скоро немогуће разумјети. Ово је писмо прилично опширно и могли би истина из њега само оно цитирати што се односи на Христа, али како ово писмо, колико је мени познато, још није штампано на српском језику, мислим да не ће бити згорег, ако га у што опширнијем наводу штампамо, а то тим прије, што је и горе поменута књига William Curetona доста ријетка.

Из садржаја видимо, да је Мара Сирац из Самосате, старе престонице сирске провинције Комагене, која лежаше на десној обали Еуфрата. Писао га је своме сину, који се васпитао на страни, из прогонства као римски заточеник. А могао га је писати крајем I. стољећа, јер су Самосату Римљани освојили 72. године, дакле на двије године послије разорења Јерусалима за владе цара Веспазијана. Које године баш незна се, али да је у првом вијеку несумњиво је.

На челу писма, већ по тадашњем обичају, стоји: „Мара Бар Серапион, поздравља свог сина Серапиона!“ За тијем говори како се радује, што му син пријежно учи и шта више, да је показао успјех риједак за дијете његовог доба, а то га као отца тјеши, но ипак као човјек, који познаје људе и њихов начин мишљења и живота, поклања много вјере грчкијем филозофима, које такођер добро познаје — пише

[1]) Afflikti suppliciis Christiani, genus hominum superstitionis novae et maleficae. — Nero c. 16.

своме сину ово писмо за спомен, за наук и за утјеху. Послије тога опоминје сина, да не постане роб богатства и славе, јер је богатство извор многом злу, а човјека не задовољава и пролазно је, а слава је без вриједности, јер час те обасне радошћу, а час жалошћу... Јер чуо си, вели даље, да су нам другови, кад изађоше из Самосате, путовали и жалећи на судбину своју овако говорили: „Дакле откинути смо од другова својијех и не смијемо се више вратити у град наш, да видимо наше и величамо богове наше". С правом се назива тај дан, даном уздаха, јер их је тешка туга обхрвала свеколике. Кроз сузе споминьаху очеве своје, туговаху за браћом својом и жаљаху за љубама својијем, које морадоше оставити. И како дознадосмо од пређашњих другова им, да су на путу у Селевкију: потајно изађосмо пред њих и уједнисмо тугу нашу са њиховом. Велики бол бјеше то и с правом оплакивасмо пропаст нашу; док је црни облак купио уздахе наше и туга преваилазаше висину планина. Јер нико од нас није могао да савлада тугу своју, јер се љубав за животом бораше са болом умирућих другова наших, који лежаху по земљи туђинској. И сваки се од нас бринуо и за себе, да се несрећи његовој још и нова каква не придружи или да се злу, које већ постоји, не придружи и какво друго..." И овдје у ропству хвалимо Бога, и стављамо себи задатак, да останемо у мудрости и радости..." „Ако нам тек Римљани дозволе, да се вратимо у домовину нашу, учиниће нешто поштено и праведно као људи изображени и назваће их добрима и праведнима у мирној држави, гдје станују. Ми ћемо бити послушни поданици оне државе, коју нам је судбина дала. Нека не поступају с нама као тирани са робовима; и ма шта свршили с нама и онако нећемо добити ништа друго до смрт, која нам је спремљена... „Какву корист имају они, који су заробљени? Али ти, драги сине, не води бриге о томе, што су ме самог гонили с једног мјеста на друго. Та људи су на то рођени, да сносе невгоде времена. Боље мисли о том како је мудрацима свако мјесто једнако; а за добре налази се много очева и матера у свакој вароши. У осталом суди по самом себи; колико те људи, без да те и познају, тако љубе, као своје дјете и колико те жена примају као своје рођено." За тим му даје упутства, како да се упражњава у разним врлинама, које никад не пролазе. Особито га потстиче да буде сталан, праведан и поштен, да избјегава свако зло, у добру да надржи, своје жеље и страсти да зауздава, да поштује законе, да се труди да стече мудрости и да мудрост уважава, јер њу му нико не може одузети и она једина усрећава човјека. Нека се чува оног погрјешног схваћања неких људи, који траже срећу у пролаз-

номе. „У које се имање може човјек поуздати? вели даље. Или за које се ствари може рећи, да ће увјек остати? Ваљда за силно богатство? Отеће нам. За варош? Опљачкаће их. За градове? Порушиће их. За величину? Понизиће је. За сјај и помпу? Уништиће их. За љепоту? Увенуће. За законе? Побрисаће их. За сиромаштво? Презреће га. За дјецу? Умријеће. За пријатеље? Изневјериће нас. За част? Противна је завист... За то човјек нека се радује својој држави као Дарије; срећи као Поликрат; храбрости као Ахил; или жени као Агамемнон; или дјетету свом као Пријам; или вјештини као Архимед; или мудрости као Сократ; или науци својој као Питагора; или просвијећеном уму своме као Палмед — живот човјечији сине пролази, само похвале и дарови душе његове остају вјечито. Али ти сине мој, лабери оно што не пролази; јер они, који тако чине називају се скромнима и добрима и пријатељи су добром гласу. Ако те пак какво зло задеси, не жали на људе, не ропћи на Бога и не тужи се на судбину своју. Ако овакн останеш, то није мали дар Божји, јер такав не тражи ни богатства нити познаје сиротиње; јер проводиш живот свој без бојазни, у радости; бојазан је наиме називајућа околност не за мудраце, него за оне, који су ван закона. Јер човјек још никад није био лишен мудрости као богатства. Већма се труди за науком, него за богатством; јер што је више имања, тим је више неволје. Јер и сам сам видио: како се умножавају добра, тако се умножавају и потреба и гдје влада велики раскош, ту се множе и болови и гдје је много богатства, ту је много и горкијех мука. За то ако ово примиш к срцу и тачно одржиш, Бог ће ти увијек бити у помоћи и људи ће увијек љубит. Што си кадар сам себи прибавити, задовољи се с тијем; ако пак можеш живјети без имања, назваћеш се срећнијем, јер ти нико неће завидјети. Промисли и то: ништа толико не смета у животу, као имање. Ниједан човјек није господар својијех добара послије смрти. Јер жудећи за њима слаби људи падају у ропство без да увиђају, да је човјек управо у туђем посједу и испуњени су бојажњу, јер нијесу сигурни у њему; јер оно што је њихово, напустиће и жуде за туђијем“ Послије овог се тужи како се од увијек рђаво поступа са мудрацима, па ето као доказ нека служи и то, како он и његови другови страдају ради својијех мудријех савјета. „И шта да говоримо даље, кад тирани насилно поступају са мудрацима и њихову мудрост у ланце окивају клеветници, и просвијећен ум се гази некажњено? Јер шта су добили Атињани, што су убили Сократа, и у казну за то су добили глад и кугу. Или људи са Самоса, што су спалили Питагору, осим што је ради тога за један тренут ока морски пијесак поплавио земљу њихову. *Или Јудеји*

убијством свога мудрога краља, осим што им у то доба одузеше државу. Јер Бог их је по заслузи казнио ради та три мудраца: Атињани помријеше од глади; Самошане покри море; *а Јудеји бише побијени и изгоњени из своје државе и расути на све стране.* Сократ није умро са Платона (т. ј. он му је спомен очувао) нити Питагора са кипа Ирина (Јуноне, богиње супруге Зевсове) *нити мудри краљ са нових закона, које је установио.*" После овог опомиње сина, да мирно сноси несрећу, болове и ударе судбине; да одгони од себе тугу, бриге и нека љуби мудрост. „Предај се мудрости — вели — јер она је навор сваког добра, ова је благо, које не пропаде; тамо склони главу своју и одмарај се, јер ће ти бити и отац и мајка и друг цијелога вијека." — Нека трпи и нека надржи, јер ко то чини, тај лако сноси сваку невољу и бол, тугу глад и рђаво поступање, шта више таки се и у невољи шали. За тим опет говори о свом робовању и рђавом поступању од стране Римљана. Завршујући писмо потстиче сина, да се држи онијех начела, која му је побројао, јер тиме ће њему као оцу бити на утјеху, а породици на дику.

Ово је то чувено писмо Мара Бар Серапиона, које се нашло у једном мисирском манастиру у пустињи Натрон и које говори о Христу.

Истина оно не помиње изрично име Христово, него га назива „*мудрим краљем,*" ал да је под тим разумијевао Христа, ван сваке је сумње, јер је послије смрти Христове Јерусалим разорен, јудејска држава са свим уништена и народ се расуо по свијету, а осим тога он је донио „нов закон," који му је, као што рече Мара спомен сачувао.

Упада у очи да овај незнабожац много симпатичније говори о Христу и науци његовој, него римски историчари. Ово се даде растумачити тијем, што је њему као Сирцу, који је био близу Палестини, мјесту дјелања Христова, свакојако морала боље позната бити суштина Христове науке као и историја његова. Истина да *Cureton* мисли, да је Мара већ био Хришћанин, кад је писао писмо, али по садржају тог писма не може се то рећи за њега. Прије свега, он нигдје не спомиње ријеч „Хришћанин", а видимо из Флавија, Тацита, Светонија па и Плинија мл., да су у то доба Хришћани већ носили то име шта више ни име самог Христа не спомиње, него га назива „мудријем краљем" — а то Хришћанин неби учинио, он би с поносом споменуо то узвишено име. Осим тога он упоређује Христа са Сократом и Питагором, дакле држи *за човјека мудраца*, који је саставио „нове законе", а *не за Бога*, који је људе научио правом Богопознању, јер иначе не би

упућивао свога сина, да тражи утјехе у филозофији, која је, по њему извор сваког добра, него би му савјетовао да се обрати Богу и у њему тражи утјехе.

О Богу у опште он мало говори, па и гдје говори час га назива „Бог", час „богови", који је исто то што и судбина. Овакве назоре не смије и не може имати Хришћанин, то су назори стојички и цио дух, који провејава ово писмо, свједочи, да је ово писао стојик.

Можемо споменути још и то да има некијех писаца, који овом писму неприписују велику важност, као *Schanz* у Wetzer и Welte-овом „Kirchenlexicon"-у (VI. св.) и *Schulthess*, тврдећи да је постало тек у III. вијеку, *Fr. X. Kraus* у „Lehrbuch der Kirchengeschichte" (IV. Auf. Trier 1896, стр. 45) што више сумња и у оригиналност његову, но ни један ни други ни трећи ничим не доказују ове своје тврдње, зато се не могу озбиљно узети у обзир.

С овим би исцрпили она свједочанства, која налазимо о Христу и Хришћанству код нехришћанскијех писаца I. вијека, дакле онијех, који су тако рећи живили у доба Христово и св. апостола, те су с тога по нас од велике важности. Истина Бог неки нису баш Бог зна како опширни, а неки су што више и у противхришћанском правцу написани, али ипак за то имају она за нас своје важности, јер потврђују у више маха податке које налазимо у св. писму, а служе нам и као помоћно сретство при испитивању хришћанске древности.

Из црквеног правила

— израдио: **Јован Дим. Јовановић** —

[Рељево.]

(Наставан)

Тропари[1]) празника или светога.

[1]) Ако је један свети онда се поји тропар светога 2-пут, *Слава* и *нынѣ*: богородичан (у среједу и петак крстобогородичан) по гласу тропара. Ако је два света са два тропара, онда се поји: »Бесъ Господь...« увијек по гласу тропара првога светога и затијем тропар првога светога 2-пут, *Слава*: тропар другог светога и *Нынѣ*: богородичан (или крстобогородичан) по гласу тропара другог светога. Ако је пред — или попразнству, онда долази тропар пред — или попразнства 2-пут, *Слава*: тропар светога, *Нынѣ*: тропар пред — или попразнства опет. Ако има два тропара светима, онда тропар пред — или попразнства 1-пут; тропар првог светог 1-пут. *Слава*: тропар другог светог, *Нынѣ*: тропар пред — или попразнства опет.

Ако у Миneју свети нема тропара, онда се узима онај тропар по гласу или чину светог н. пр. апостолима је тропар гл. 3. »Апостоли кающи молитъ...«, светитељу је тропар гл. 4. »Правило вѣры...« мученику је тропар гл. 4. »Мѣчеником твои Господи...«; преподобноме је тропар гл. 8. »Въ тѣхъ отчи изобилно шествіе...« и т. д.

Ако је ипак пред — или попразнство на свети из Миneја нема свога тропара, онда се поји само тропар пред — или попразнства 3-пут.

Слава и нынѣ: богородичан.[2])
Катизма.
Сједалан.[2])
Катизма.
Сједалан[3]).
Псалам 50. Помилуй ма Боже...
Канон.[4])

[2]) Послије тропара на свакодневном јутрењу који се увијек пје и у суботу богородичан, ако није случајно пред — или поправство или одање празника. Овај се богородичан поје увијек по гласу тропара светога; ако је два тропара онда по гласу другога тропара.

Не поје се увијек једки и исти богородичан. За сваки дан и за сваки глас имају други богородичан, а налазе се на крају Часловца, Минеја, у Октоиху и у Псалтиру с допунама и зову се богородичан „малы" за разлику од оних богородичних, који се поје недјељом и празником и који се зову богородичан „велики".

Ако у седмичне дане осим суботе падне света с бдењем, полијелејем или великим славословљем, онда се поје богородичан по гласу тропара од „великих". Па и у сриједу и петак у том случају не поје се крстобогородичан него богородичан.

Ако у суботу пак падне света са бдењем или полијелејем или великим славословљем, онда се поје богородичан владајућег гласа.

[3]) Сједалан се узимају из Октоиха, Минеја или Тријода. У седмичне дане узимају се из Октоиха. Ако пак у седмичне дане падне Господски или Богородичан празник или света са бдењем, полијелејем или великим славословљем, или је пред — или поправство или одање празника, онда се узимају из Минеја, само у предпразништво »пронаходнїя честнаго и животворящаго креста Господня« 31. јула, узимају се сједални мјесто из Минеја из Октоиха („Типик" 31. јули) Између сједалана, кад се узимају из Октоиха нема јектеније осим у суботу. Суботом пак има јектенија зато, што су суботни сједални по садржају свом слични сједалнима Минеја т. ј. посвећени су у част и прослављање мученика. Суботом на крају сједалну на Слава и нынѣ: поје се богородичан од „великих" ако се није пјевао послије тропара а богородични редовни на 1. сједалну у том случају се свеједно изоставља. Има случајева да два празника падну у један дан, тада се сједални једнога поје послије катизама а другога послије полијелеја („Типик" храмов. гл. 56) или послије 3. пјесме канона („Типик" 9. и 24. фебруар, 23 април, 8. мај).

[4]) Каноном почиње други посебни дио јутрења. Канон (κανων — мјера, правило) јесте скуп многих свештених пјесама или стихова у једну целину по неком одређеном правилу. Цео канон састоји се из 9 пјесама (девет пјесама престављају девет анђелских чинова); сваки девет пјесама дијеле се опет у три групе (тајанственo престављају се Тројицу, којој су од старине посвећене); свака пјесама састоји се из неколико тропара (3, 4. 5) први тропар назива се ирмосом (од εἱρω — свезивати, спајам), јер он при пјевању сједињује и за се привезује остале тропаре, који се по њему поје, а последњи се зове катавасијом (од καταβασια — силазак), јер се при пјевању оба лика (пјевнице) скупљала на средину храма или се и не скупљајући на средину пошли га заједно — једноласно; свеза ирмоса са осталим тропарима састоји се у сличности како по мисли тако и облику а најчешће; и основна мисао сваке пјесме узета је из пјесама старозавјетних (ирмоси из благодарне пјесме Мојсијеве по преласку преко црвеног мора; друга из грозне пјесме Мојсијеве непокорном народу Јудејскоме. Ова се друга пјесма, пошто у себи садржи претњу и укор не поје преко цијеле године, јер православна црква као нежна мати неће, да њом ожалости своју вјерну дјецу Ова се пјесма поји у вријеме великога поста, као у вријеме плача и молитве за своје грјехе на великом канону Андрије Критскога; трећа је узета из благодарне молитве Ане, мајке пророка Самујила, којом је благодарила Богу што је ријешо неплодства и даровао јој сина; четврта је из пјесме пророчанства пророка Авакума, који је видјео милост Божју, која се јавила на земљи доласком сина Божјег; пета је из пјесме пророчанства пророка Исаије о доласку Спаситељеву, о силаску св. Духа и васкрсењу мртвих; шеста је из пјесме пророка Јоне, који је својим пребивањем у утроби китовој прикладно тродневно погребење и васкрсење Христово; седма је из пјесме три младића, који у пећи вавилонској прослављаху тројицу; осма узета из друге половине пјесме оних младића, позива сва створења, да хвале и славе Бога; девета је из пророчанске пјесме Захарије оца Претечина о спасењу **Израиљеву.** Канон се поји на 16 („Типик" 6. јануар; Недјеља Цвети), на 14 („Типик" гл. 11.) на

По 3. пјесми канона мала јектенија: *паки паки...*

Возгласъ: *Јако ты еси Богъ нашъ... Аминь.*

8, 6, и на 4, у што се по некад убрајају и ирмоси. Ако је у канону више тропара него што устав прописује, да се поје, онда се неки од њих понављају, ако је пак ипак, онда се неки или са свим изостављају или по два спајају у један и тако поје. По своме садржају канон се различно назива. Ако се у њему спомиње васкресење Христово, зове се „васкресним“; ако се пак спомиње страдање и васкресење, зове се „крстовоскресним“; ако је састављен у част Богородице зове се „богородичним“; ако слави св. Тројицу, зове се „тројичним“; ако се у њему прослављају подвизи св. угодника Божјих, зове се канон светих. Од Ускрса до Недјеље свих светих поје се Недјељама само канони из Тријода. Ако у те Недјеље падне храмовни празник или празник с полијелејем онда се поје канон из Тријода и минеја заједно („Типик“ 23. април; 8. мај)

Катавасија се поје некад само послије неких пјесама канона и то: послије 3., 6., 8. и 9., а некад се поје послије сваку пјесама канона. Ова пошљедња зове се „редовном“, по „уставу“, „ими имать оутакъ.“ Редовна катавасија поје се на Господске и Богородичне празнике Недјељом и у дане „нарочитих“ светих (Типик гл. 19.) а то је онда када је Уставом одређено, да се у њима храмовима свршује бденије, полијелој или велико славословије. Уједно се поје редовна катавасија у суботу Месопусну и суботу пред Духове. У равно доба године поје се ранија катавасија. Најраније се поје катавасија Благовјештенска „Отъ рождьства оуста моа...“ Ну паменују у пред — и по правилу Господских и Богородичних празника ирмоси празничних канона. Катавасија послије 3., 6., 8. и 9. пјесме поје се у непразничне седмичне дане и у пред — и по правилу. У седмичне дане осим суботе ову катавасију од Недјеље сиру светих до Сирне недјеље сачињавају ирмоси из канона светога из Минеја; ако је два или више канона, онда се увијек узима пошљедњи, јер се на јутрењу поје увијек пошљедњи канон из Минеја. Суботом пак узима се ова катавасија из Октоиха зато, што се суботом поје пошљедњи канон из Октоиха. Кад се поје поени Тријод узима се ова катавасија из Тријода и Минеја и то пјесме које има у Тријоду узимају се из њега, које пак нема, те се узимају из Минеја. Катавасије Господских и богородичних празника осим, што се поје на сам празник поје се и Недјељом и на празнике светих са бденијем и полијелејем и великим славословљем Катавасија се пјеко цијеле године поје овим редом:

Од 1. јануара до 13. јануара поје се богојављенска катавасија: глас 2. „Гласомъ вѣтхымъ его дно...“ У Типику стоји до 14. јануара и то правило важи за све православне цркве, само на нашу српску цркву не приледи зато, што ми 14. јануара славимо свога највећега светитеља и просвјетитеља св. Саву, а правило у „Србљаку“ прописује, да се на св. Саву поје катавасија сретенска, („Србљак“ 14. јануар) те стога ми и одавије Богојављења држимо једна дан раније наиме 13. јануара.

Од 14. јануара до одавија Сретенија поје се сретенска катавасија: глас 3. „Сѣдѧ гл҃кородительнѣе зимле...“

Од одавија Сретенија осим Недјеља четрдесетнице и педесетнице т. ј. док се поје ова Тријода па до 1. августа поје се благовјештенска катавасија: „Отъ рождьства оуста моа...“

Од 1. августа до 21. септембра поје се крстов-данска катавасија: глас 8. „Кртъ начертавъ Мойсѣй...“ Ова се катавасија прекида 2 пут, и то: у поразнику преображенском кад се поји преображенска катавасија глас 4. „Лицы тріанстіи...“ док се на само Преображење и његово одавије поји крстов-данска катавасија; и од 14. августа до 23. августа кад се поји велико-госпојинска катавасија: глас 1. „Пребрашнымъ кожистнымъ плкомъ...“ и антијем се настављ опет крстов-данска до одавија 21. септембра.

Од 22. септембра до 20. новембра се поји опет: „Отъ рождьства оуста моа...“

Од 21. новембра до 31. децембра поје се божићна катавасија: глас 1. „Христосъ рождаетъ плкиті...“

За врјеме пијаћа ова Тријода поји се катавасија овако:

У Недјељу митара и фарисеја, кад падне ова одавија Сретенија, затијем у 2., 4. и 5. Недјељу часног поста поје се „Отъ рождьства оуста моа...“

У Недјељу блудног сина поје се: „Мойтѣйскѣе пѣснѣ...“

У Недјељу месопусну поје се: „По нощнихъ и покровитель...“ глас 6.

У Недјељу сиропусну поји се: „Јако по вѣдѣ нѣшнистокыихъ Іѡиль...“ глас 6.

У 1. Недјељу поста: „Морѣ чрмнѣе пѣчнѣ...“ гл. 4.

У 3. Недјељу поста: „Божистканѣйшій прошкрази...“ гл. 1.

У суботу Лазареву: „Водѣ прошедъ якю ѣвшѣ...“ глас 8.

Кондак или сједалан.
По 6. пјесми канона опет мала јектенија: Паки паки...
Возгласъ: Ты бо еси царь мира...
Кондак и икос.
По 8. пјесми канона: Богородицѣ и матери свѣта...[5])
Величитъ душа моя Господа... Честнѣйшую херувимъ...
По 9. пјесми канона: Достойно есть...[6])
Јектенија мала: Паки паки...
Возгласъ: Яко тя хвалятъ вся силы небесныя...
Свјетилан или ексапостилар.[7])

На Цвијети поји се: »Јакшијега источницы издыхъ...« гл. 4.
Ако у седмичне дане великога поста падне каквим свети онда се поји: »Отъ юности моея...«
Од Ускрса до одмрсја његовог поји се катавасија: »Воскресенія день...« глас 1.
У сриједу преполовљења и њено одмрсје поји се: »Мати шестилѣтна еси...« гл. 8.
У 6. Недјељу по Ускрсу и на одмрсје Ускрса поји се спасовска катавасија: гл. 5. »Спасителю Боже...« Ова се катавасија поји и у поправљеству спасовском.
На Спасовдан и његово одмрсје, у 7. Недјељу по Ускрсу, на Духове у поправљеству и на одмрсје духовско поји се духовска катавасија: »Божественными покровы...« гл. 4.
У Недјељу свих светих на до 1. августа поји се опет »Отъ юности моея...« („Типик“ гл. 19. и послед. оних дана).

[5]) Овај повклон говори свештеник стојећи пред св. трпезом и кађећи је. Затијем се поји владичјим гласом »Величитъ душа моя...« »Честнѣйшую херувимъ...« односно пријеви праведника са тропарима 9. пјесме канона. За то вријеме кади свештеник цио олтар и храм као и у почетку јутрења („Типик“ гл. 2. и 9.).

»Честнѣйшую херувимъ...« поји се у све Недјеље преко цијеле године, у седмичне дане и у пред — и поправљство. Но има дана, када се не поји »Честнѣйшую«. Таке су дани свих господских и богородичних празника и њихов одмрсја. Но ако богородични празници и одмрсја и господских и богородичних празника падну у Недјељу, онда се поји »Честнѣйшую.« Затијем се не поји »Честнѣйшую« у све дане од суботе Лазареве до Томине Недјеље („Типик“ послед суботе Лазареве; послед. Недјеље ап. Томе); не поји се у све Недјеље Педесетнице осим Недјеље св. отаца („Типик“ гл. 20.); послед. Недјеље жена Мироносица); не поји се даље у сриједу преполовљења и њено одмрсје; на Нову Годину 1. јануара, на св. Јована 7 јануара, на Три Јерарха 30. јануара („Типик“ гл. 20.) 30. августа и 26. децембра. Кад се не поји »Честнѣйшую« онда се поје или пријеви праведника са ирмосом и тропарима 9. пјесме канона, или само ирмос 9. пјесме. Кад се не поји ни јутрења »Честнѣйшую« онда се не говори ни возглас: »Богородицѣ и матери свѣта...« У том случају свештеник прва поји пријевни пријев а поји друга пријев и ирмос (Рук. дла сел. наст. 1886. 20). Пријеви са ирмосом и тропарима 9. пјесме канона поје се на дан Пасхе и цијеле пасхалне — свијетле — седмице; на господске и богородичне празнике и одмрсја њихова; 1., 7. и 30 јануара; 30. августа и 26. децембра, ако ови сви празници осим господских и одмрсја осим одмрсја Педесетнице не падну у Недјељу („Типик“ гл. 20. и послед. оних дана). Место »Честнѣйшую« поји се само ирмос 9. пјесме канона од суботе Лазареве до Пасхе, на Цвијети, Тоninу Недјељу, Недјељу Мироносица, разслабљеног, Самарјанки и слијепога; на Преполовљење и одмрсје Преполовљења, понедјељак Духовски и одмрсје Духова („Типик“ послед. оних дана). Не поје се »Честнѣйшую« послије 8. пјесме ни јутрења за умрле, које јутрење ми називамо „парастосом“, него се послије »Богородицѣ и матери свѣта...« поји: »Дѣси и душы праведныхъ коснкалатъ тя Господи« и ирмос 9. пјесме (Типик гл. 14).

[6]) Послије ирмоса 9. пјесме поји се у седмичне дане преко цијеле године »Достойно есть...« ако није празник са бдењем или полијелејем, или ако није пред — и поправљство т. ј. када се не поји канон Богородици или празнику.

[7]) Свјетилан је пјесме, у којој молимо Бога, да нам пошље дневну свјетлост и да нам просвјети душу или прослављамо свјетлиње вјере, св. угоднике Божје. Свјетилан и ексапостилар (ἐξαποστέλλω = одашиљем) је једно исто. Симеон Солунски назива ексапостилар свјетилном, Марко Ефески пак разликује једно од другога. Ексапостиларом се назива зато, што је у прво доба

Псалам 148. Хвалите Господа са неба...

Псалам 149. Воспојте Господеви...

Псалам 150. Хвалите Бога по светињи његовој...

Слава и сада: Тебе хвала подобаше Господе Боже наш...

Славословље:[8]) Слава тебе показавшему нам свјетлост... Сподоби Господе у дан сви.

Прозбена јектенија: Исполнимо вечерњу молитву нашу Господеви...

Возгласи Јаков Богу милости, цидроту...

Мир свима. И духови твоме.

Главе наше Господеви приклонисмо. Тебе Господе (велико).

Возглас: Твоје је сила и твоје је царство...

Стихире на стиховње са стиховима.[9])

Исполнисмо завјета...

И сједи на свјетлости...

Слава и сада: богородичан.

Благо је име пресвјетога... Тројичин. Оче наш...

Возглас: Јер твоје је царство...

појац, кад га је појао, био слава на средину храма. Евхаристиларом се обично завршају 11. васкресних, у којима се говори о посланству апостола, да проповиједају људима васкресење Христово, и свакидашњи из Октоиха. Којим се гласом које пјеваније је пише на у Октоиху па у Минеју па у Тријоду. Ми их појемо 2. гласом тропарским само је завршетак малу другчији. У седмичне дане осим суботе поје се прво: Свјетилан из Октоиха, Слава и сада: богородичан из Октоиха. Ако свети има свјетилан, онда: Свјетилан Октоиха, Слава: светога, и сада: богородичан из Минеја. Ако је у Минеју два свјетилна, онда: свјетилан Октоиха, свјетилан други из Минеја. Слава: свјетилан други из Минеја, и сада: богородичан из Минеја, ако је сриједа или петак крстобогородичар из Октоиха. Ако је пак субота онда прво: Свјетилан из Минеја, Слава: свјетилан из Октоиха, и сада: богородичан (Типик гл. 16). И недјељни и свакидашњи свјетилни пјевају се на крају Октоиха. Овако се поје свјетилан кад није свети са бденијем, полијељем или великим славословјем, ако је свети са овим онда се свјетилан Октоиха изоставља и поје се само из Минеја или Тријода (Типик 23., 26. и 28. септем. 23. окт. 2. јули и т. д.). Кад се поји место »Боже Господе« »Аллилуја« онда се зову свјетилни тројични гласа".

[8]) Славословља има два велико и мало или свакидашње. Велико је оно, што се поје, а мало се чита. Велико славословље се поји у све Недјеље преко цијеле године; у седмичне дане, ако у њих падне свети са бденијем или полијељем и ако она празника не падну у часни пост; на одавија празника; у суботе: сирну, акатиста (5. нед. поста), Лазареву и страсну; у понедјељак, вторник и четвртак сирне седмице, ако у те дане падне Сретење или храмовни празник. Ако пак у те дане падне свети са бденијем (30. јан Три Јерарха) или с полијељем (24. фебруара Обретеније главе Јована Крститеља), а тако исто ако у вторник и четвртак сирне седмице буде одавије Сретенија нема великога славословља

У сриједу и петак сирни и у понедјељак, вторник, сриједу, четвртак и петак кроз цио часни пост не поји се велико славословље, па ма какав празник био. И на сам празник над празницима — Пасху — не поји се велико славословље.

Кад се у седмичне дане поји велико славословље онда послије њега се поји тропар светога, Слава и сада: богородичан по гласу тропара светога осим суботе. Прозбена и сугуба јектенија се у том случају говоре заједно.

Славословље се поји увијек владајућим гласом.

[9]) Ове стихире се поје на Октоиху сваки дан, ако се не пије велико славословље т. ј. кад није празник са бденијем или полијељем. Суботом се пак ове стихире на „стиховље" изостављају са свијем, а мјесто њих се поје стихире „хвалитне" са суботе I., II. и III. (IV. се изостаља) са прилежећим стихословним: »Исполнисмо завјета...« и »И сједи на свјетлости...« Стихире на „хвалите" само се онда поје суботом, кад се мјесто »Боже Господе...« поји »Аллилуја«. У пред — и собор. вастим не поје се ове стихире из Октоиха него из Минеја или Тријода са празничним прилежећима.

Тропар светога.[10])
Слава и нынѣ: богородичан.
Сугуба јектенија: Помилуј нас Боже...
Возгласъ: Јако милостивъ и человѣколюбецъ... Аминь.
Прокимнъ: Благословенъ.
Возгласъ: Сый благословенъ Христосъ Богъ нашъ...
Чатац: оутверди Боже ковчежитељиство и држаније... [11])
Прокимнъ: Богородице дево радуј се: Чистићашње...
Слава тебѣ Христе Боже... Слава и нынѣ: Господи помилуј 3-пут. Благословен.
Отпуст велики и први час (Типик гл. 9). (Наставиће се.)

О дјетињству Исусову

— по њемачком: *Милош Поповић*, парох —

(Приједор)

Тек што се је Исус родио, и неколико дана прошивио, већ је био изложен непријатељским засједама, већ је лебдио у смртној опасности. Страни, иноземски ученьаци дођоше у Јерусалим, да потраже новорођеног цара јудејског, и да му укажу своје поштовање. Пошто је Ирод издао налог, да морају отићи у Витлејем, не би ли тамо нашли чудновато дијете, уједно им је и то наложио, да му јаве кад га нађу. Али они не учинише тако, већ потетакнути знаком вишег провиђења вратише се другим путем у своју земљу. Чим је Ирод опазио, да су га ученьаци преварили одлучио је, да уклони са свијета то дијете, које му је по његовом мишљењу могло у будућности пашкодити. Он се одлучио, да поубија сву дјецу од двије године у Витлејему. Иако ма да је била грозна заповијест, ма да је изгледало, да је добро смишљена, ипак родитељи Исусови сретно умакоше с дјететом опасности, која им пријећаше. Већ дакле прво дјетињство Исусово бијаше врло важно, већ у њему опажамо најсигурније знаке провиђења, које га штићаше. И ја вјерујем, да би и нама могло сјећање на прве године нашег дјетињства од користи бити, ја вјерујем, да би у њему могли врло богату грађу наћи за најважнија размишљања. Напошљетку данас ћу вас одвести у ваше прваше дјетињство и потстаћи вас на неколико врло озбиљних размишљања.

»Ѡшедшимъ жѣ ѥмъ, ѕ҃ ѧгглъ Гдн҃ь ко сн҃ѣ їѡсифѣ, глаголѧ: востакъ поими отрочѧ и матерь є҃гѡ, и сѣди ко Єгупту, и сѣди тамѡ, дондеже рекѫ тѝ... И прішедъ вселисѧ ко градѣ нарицаемѣмъ Назаретъ: ико да сбудетъ речено пророки, ико Назорей наречетъ« (Еванг. Матеј 2, 13—23).

Према поуци данашњег евангелија, провиђење је Божје врло видљиво бдило над Исусом у његовој младости, а сјећање на то избављење од опасности

[10]) Ови тропари на крају јутрења иду као и на вечерњу послије „Трисветога". Разлика је јако само у томе, што се суботом, кад је свети са бдењијем и полијелејем који богородичан од „већих" владајућим гласом, а кад није свети са бдењијем и полијелејем који се богородичан од „малих" владајућим гласом.

[11]) Кад је свети са малим славословљем, онда послије ове молитве неки отпусте него се држи одмах први час („Типик" гл. 9 под „Зра"; „Пособіе" Никольскаго Спетербургъ 1900 стр. 339.; „Настольная книга" С. В Булгакова II. издан Харьковъ 1900. стр. 777. и 778. примједба 48.; Псалтир с допунама „послед јутрења). Кад се пак велико славословље, онда је отпуст као и на вечерњу.

морало би и самог Исуса и његове родитеље осоколити, умирити и утјешити. И ако се наше дјетињство није одликовало изванредним и необичним догађајима као Исусово, ипак сјећање на њега може и за нас врло поучно бити. Да такво размишљање побудим у вама показаћу вам, на каква нас обиљна размишљања поштче сјећање на године дјетињства још у зрелијем добу. Ово нас потстиче на ова размишљања: 1. да нам је Бог у свима дјечијим опасностима и у свима степенима слиједећег доба живот продужио; 2. да смо у годинама дјечијим врло немоћни били, али да сад можемо свијету врло корисне услуге учинити; 3. да се каснье судбе дјечинье не слажу увијек с пређашњим очекивањима родитељским; 4. да већином по годинама нијесмо више дјеца, али у извјесном погледу остајемо и остаћемо дјеца.

1. Застанемо ли данас на путу живота, загледамо ли у проживјеле године свог дјетињства, мора нам се помисао наметнути: е ми још живимо; и с том нам помисли излазе пред очи све оне опасности, које су нас могле од младости снаћи, али којима смо срећно измакли, и које, ма да су нас свашле, ипак Бог нам је у помоћи био, те смо их срећно преко главе претурили. И исто тако бијаше Исус у првом дјетињству великим опасностима изложен, и ускоро би постао плијеном смрти, да га није промисао Божји на очиглед у заштиту узео, да му није родитеље посавјетовао да с њим иду у страну земљу, тѣ да га на тај начин осигурају од непријатељских засједа.

Само таква необична промисао није потребна, да се један човјек у младости лиши свог живота. И обично га опасности могу од колијевке у гроб свалити. Зар није више пута једна једита година убитачна за дјечији свијет? Зар није више пута ужасна жетва смрти! Ко је у стању избројати очеве и мајке, који више пута на крају године оплакују губитак своје дјеце! Јер и ако човјечија пјештина чини све и сва, да смањи и спријечи много тако јаке болести, које пустоше дјечији свијет, ипак увијек се замећу све нова и нова зла, која небројену дјецу у првим данима и годинама њихова живота лишавају. Многи и многи, који су с нама у исто вријеме рођени, већ су одавно постали плијеном смрти. И сад, погледајте, ми још живимо, ми смо већ многе степене човјечијег доба постигли. Али ко је тај што је уклонио од нас толике опасности, које су нашем животу од младости пријетила? Ко нас је тамо спасао, гдје нас није могла спасти ни вјештина лječничка, ни вјештост мајчина, ни брига родитељска? Ко нам је помогао, да тако дуготрајно тјелесно боловање прекужимо, ко нас је одвео од смртних врата на којим смо се више пута налазили? О, признајмо са захвалним срцем, да нам је Бог живот дао, доброчинства чинио и својим провођењем живот наш очувао.

2. Друго размишљање, на које нас потстиче сјећање на наше прво дјетињство, у овом се састоји: У годинама дјечиным ми смо били сасвим немоћни а сад смо кадри свијету корисне услуге учинити. Ма да се рођење Исусово одликовало изванредним околностима, ипак он је био исто тако немоћан, као свако друго дијете и сасвим је овисно од њега и дворбе својих родитеља. Он сам не би могао бити сигуран од Иродових засједа, да њиесу његови родитељи, вишим знаком опоменути, побјегли у Египат, у земљу, која лежаше близу Витлејема, гдје многи Јудеји живљаху, и гдје грозни Ирод није заповиједао, те им даклe не могаше нашкодити. Али погледајте оно дијете, које прије бијаше тако слабо и немоћно, какве је оно користи свијету учинило? Какве је оно драгоцјене благо-

слове разширило по свијету? Више од 19 стољећа овамо прошло је од дјетињства Исусова, али ко је кадар избројити љекопите пошљедице и дјела што их је његова појава на земљи учинила? Гледите, милиони људи у свима крајевима земаљским савијају своја кољена пред Исусом, обожавају Га као свог помагача и спаситеља и гласно с једним устима признају: ιδετε το μικρον πορ πλειστων δακρυων εκ πλοκεμενων, и ниже подсказани властиты плач.

У сличном немоћном стању и ми се у свом првом дјетињству налазимо, јер човјек је у свом првом дјетињству немоћнији од сваког другог створа, и одмах би постао плијеном смрти, кад му не би родитељи или иначе добри људи у помоћ притекли. Али колику је помоћ кадро учинити дијете, које прије бијаше тако слабо и немоћно, какав способан и користан члан може бити оно за људско друштво? Какво оно важно оруђе може постати у руци провиђења, да Божје благослове распростре по свијету? Многи, који сада важну службу у држави обнаша, шта је он био у почетку свог живота? — био је немоћно слабо дијете, које није могло ништа учинити Многи који сада шири знање и просвјету сваке врсте, шта је био у почетку свог живота? — био је слабо дијете, које није могло разликовати добро од зла. Многи који је својим добротворним плановима себи стекао хвалу свијета и потомства, шта је био у првим данима свог живота? — био је слабо дијете, које себи не могаше помоћи. Многи који својим изналасцима, својом зарадом прибавља цијелим предјелима хљеб и издржавање, шта је био у свом дјетињству? — био је немоћно дијете, које не могаше себе исхранити. Многи који сада плива у благу и богатству, али који се као племенит човјек добро користи сувишком, шта је био у почетку свог живота? — био је дијете, које није ништа имало што би могло својим назвати! Видите дакле, да човјек, и ако је у својој младости врло слаб и немоћан, ипак у зрелијем добу може свијету корисне услуге учинити и то вам мора поштовање уливати према сваком дјетету Јер ма да је оно сада незнатно, ипак може једном врло користити, шта више изаћи на на глас.

3. Треће озбиљно размишљање, на које нас потстиче сјећање на наше дјетињство, јесте ово: Касније судбе дјечије не слажу се увијек с ранијим очекивањима родитељским. Родитељи Исусова много су очекивали од свог дјетета, јер је оно у тако необичним околностима свијета угледало, кад су они с обзиром на Њега примили величанствена обећања, и кад се промисао Божји сасвим очигледно старао за његов опстанак Они заиста мишљаху, да ће се он једном одликовати од својих савременика влашћу, чашћу и угледом. Само што је напротив било сасвим друкчије нег' што они мишљаху. Он је своје дане проживио у сиромаштву и понижењу. Они не виђеше на његовој глави краљевску круну већ трнов вијенац. Не видјеше Га на пријестолу Давидову већ на крсном дрвету, гдје му је крв текла, и гдје је у неисказаним мукама умро за гријехе свијета.

О, тада се материнско срце Маријe осјећаше прожимано најдубљим болом. тада је осјећала, шта су оне ријечи имале да значе: И Αὐτὸς τὴν μετ' προσέτι, Сличне нам примјере пружа још увијек и свагдашњи живот. Зар нема родитеља, који се од својих синова надају нечем великом, али на жалост виде да су врло преварени? Зар нема родитеља, који су у одгајању своје дјеце све и сва чинили што им је у дужности, и који су од њих стварали себи најљепше наде, али најпошље су од њих доживили жалост и бол у срцу? Зар не познајемо родитеља који мишљаху, да ће им дјеца исто тако богата бити као и они, па ипак умиру

у сиромаштву и нужди? Ипак, и ако искуство на толиким жалосним примјерима доказује, да се кашње судбе дјечије не подударају с пријашњим очекивањима родитељским, ипак родитеља морају своје учинити, да срећу своје дјеце свима силама потпомогну, они не смију своје наде никад превисоко цјенити, јер би се иначе могли преварити. Али није ништа жалоснije, од осујећених, промашених нада.

4. Још нам преостаје врло озбиљно размишљање на које нас може потстаћи сјећање на наше дјетињство т. ј.: Ми већим дијелом нијесмо дјеца по годинама, али у извјесном смислу ријечи остајемо и остаћемо дјецом. Многи се од нас налазе у мужевном добу, многи се приближују вишем добу, или су га већ достигли. Међу тијем, и ако смо већ одавно године младости превалили, ипак остајемо у извјесном смислу ријечи још увијек дјеца, јер је наш цио живот спремање за виши свијет, и ми увијек остајемо питомци Божја докле овдје живимо. Могу наше знаности овдје на земљи бити многостране и раширене, ипак наше знање остаје дио знања, и ми све не изучимо у великој школи Божјој. Више пута мислимо радимо и просуђујемо као дјеца. Макар нам било познам колико година, макар мало по мало стицали још више јачине и чврстоће у своме хришћанству, још увијек ћемо остати слабом дјецом, која се често спотичу и падају. Да, ми смо често у својим молбама и жељама, као дјеца, која упорно и тврдоглаво при нечем остају, што им добри отац не може одобрити, јер би им то очевидно шкодило. Па ако ми још толико живимо, које је највеће доба? Није ли повратак дјетињству? Зар није жалосно посматрати оне људе који су иначе били радини и пуни снаге, гдје у старости постају тако слаби, тако крњави тијелом и духом да их нијесмо кадри без жалости гледати. — Дакле извјесно је, да ми остајемо дјецом док год живимо, и у извјесном погледу ми ћемо увијек остати. Јер Исус на чије се дјетињство данас опоминемо, више пута стављa својим савременицима дјецу као углед подражавања и довикује им: Будите као дјеца. Дјеца су у првим годинама тако невина, да зло баш никако не познају, искрена су без лажи и непретворна, љубав изјављују природно и просто, захвална су, и мирно и безбрижно препуштају се руковођењу својих родитеља. О кад би којом срећом тако љубазно дјечије мишљење и нас одушевљавало! Кад би у љубави према својим ближњим могли бити тако чисти и искрени, без сваког лукавства и претварања, кад би могли бити тако задовољни, као што бијасмо у својим дјечијим годинама! Кад би се свугдје утјешно и весело предавали управљању Божјем, Оцу нашем небеском! О кад би нас то дјечије мишљење одушевљавало, тада би нас добри Отац небески за својом руком водио кроз живот; неби нас напустио и пренебрегнуо, већ би се о нама старао. Да, једном на крају живота он би нас примио у своје лијепо небо, гдје би Га са свом његовом дјецом вјечно прослављали и обожавали.

Дописи.

Опис путовања Његова Високопреосвештенства Господина Митрополита Београдско-београдског Евгенија, по протопрезвитерату деренчанском.

(Наставак.)

Кад смо наставили пут уз осталу пратњу придружио се је и високопр. господин гвардијан са још једним братом и учитељем Ђурђем пут Мајевца.

Пред црквом дочекали су Њег. Високопр. обучени свештеници госп. С. Поповић мајевачки и С. Поповић модрички и мноштво народа из парохије.

У цркви послије прописаног возгласа поздравио је Њег. Високопреосвештенство надлежни свештеник овим говором:

Провидност и свемогућност преблагога Бога, добра воља и патриотичка љубав, као и свега дужност Ваше Високопреосвештенства — нак свеопшта жеља духовне Вам дјеце, миле пастве ваше, — српско православног народа — довела је Вас овђе на нашу велику радост и пуно задовољство у средину нашу.

За то српска црква ликује, српско се свештенство радује, српски се народ весели Вашему одавна очекиваном доласку у ову околину, српски јерарше, јер ево се навршује 38 година, да архипастир наше овоме околном прошао, нити у овом св. Храму био. О нека је слава Господу Богу на висинама, што нам даде да дочекамо, да видимо свога архипастира, Христова вјерна војника, што нам даде да из дубине срца и душе кликнемо: добро нам дошао свети владико!

За ову парохију значајан је и неопходно потребан Ваш апостолски долазак амо, Ваша посјета у овој парохији обрадовала је и старо и младо, јер свако је жељан цјеливати свету архипастирску десницу и Ваш свети благослов получити.

Српско свештенство, српски народ тим се више весели, што Ви први долазите у ову парохију као Србин архијереј, достојан потомак светитеља Саве, јер од тужног косовскога дана ријетке су биле прилике у овим крајевима, да Србин види Србина архипастира, што ево сада по милости Божјој и по доброти нашег цара и краља Франца Јосифа I. имамо.

За то, свети владико, по примјеру твога претходника, светитеља Саве благослови твоје одано и вјерно српско свештенство, које те високо цијени, благослови твој добри српски народ, који ти са мном заједно кличе: добро нам дошао свети владико.

Народ ове парохије биће Вам вјечито благодаран што не пожалисте времена и труда те по оваким тешким и крђавим путевима удостојисте га Ваше високе посјете. Нека Вас свемогући Бог у милости својој на дику и понос народу своме српском много година подржи крјепка и здрава! Живио! На што је Њег. Високопреосвештенство одговорило поучном бесједом.

Кад се је изашло из цркве Његово Високопреосвештенство отишло је у у народну основну школу да види успјех у вјеронауци са којим је био потпуно задовољан.

При ручку, у пароховом дому, дигао је здравицу вприсни госп. Васа Поповић у здравље Његова Високопреосвештенства изразивши дубоку радост што може, у дому својих старих, да види и поздрави Његово Високопреосвештенство на што је Његово Високопреосвештенство захвалило на здравици и труду вприсног госп. проте, који је у то име чак из Сарајева дошао.

Послије ручка господа са Плехана вратила се је кући а Његово Високопреосвештенство са свом осталом пратњом наставно је пут у подновље.

Од цесте па до цркве подновљанске на више мјеста изашле су овеће групе народа, да виде и поздраве свога великога гоета, а било их је који су се и с колима пратњи придруживали.

Пред црквом у подновљу дочекали су госп. Митрополита обучени свештеници Јосиф, подновљански и Симо Поповић босан. бродски и много народа. У цркви је свештеник подновљански поздравио госп. Митрополита изразом дубоког поштовања и најнижег народног одушевљења у радости на посјета његовој, а госп.

Митрополит захвалио је на лијепом и усрдном дочеку и поучио народ красном бесједом.

Кад се је изашло из цркве наставио се је пут до оружничке касарне, гдје ће Његово Високопреосвештенство преноћити.

Од цркве кад смо сишли на цесту опростили су се са Његовим Високопреосвештенством високопречасни госп. Васа Поповић и г. свештеници Мајевачки и модрички те г. учитељ мајевачки и остали мајевчани.

Касарни су дошли црквени одборници и још неки људи, те су са госп Митрополитом разговарали и разне савјете и упутства примали готово до мрака.

У оружничкој касарни одређено је ноћиште. Заповједник постаје и остали момци, оружници, веома су предусретљиви били — особито заповједник постаје на чему им се г. Митрополит срдачно захвалио.

Сјутра дан, у суботу, најприје је Његово Високопреосвештенство пратњом с у колима отишло до нар. основ. школе у Подновљу и видјело успјех у вјеронауци, а за тијем се је наставио пут у Дуго поље. Подновљани су испратили Господина Митрополита до Ријеке Љубиње, а неки и до цркве дугопољске. На Ријеци дочекали су Госп. Митрополита неки црквени одборници и други дугопољци, те се је послије поздрава са истима наставио пут уз Ријеку цркви.

Пред црквом су дочекали Госп. Митрополита свештеници отац и син Јован и Симо Поповић и многи народ. Послије поздрава надлежног свештеника у цркви, у ком је изражена четрдесетогодишња чежња за посјетом архипастирском од стране свештеника и читавог народа, који скоро није вјеровати могао, да ће икад бити удостојен те среће, захвалио је Госп. Митрополит и поучио народ.

Кад се је изашло из цркве Госп. Митрополит је разговарао са црквеним одборницима и осталим парохијанима, дајући им разне савјете и упутства. За вријеме ручка парох бос. бродски госп. С. Поповић дигао је чашу у здравље Госп. Митрополита и захвалио му у име свога старог оца, његове општине и парохијана, што Госп. Митрополит није пожалио труда и пашње, те дошао у ове крајеве, гдје га народ жељно прима и дочекује, на што је народ у глас одушевљено викнуо неколико пута: Живио!

Послије ручка наставио се је пут низ Ријеку, прије чега се је надлежни свештеник, као стар човјек, опроштајем растао са Госп. Митрополитом. На цести се опростили са Њег. Високопреосвештенством и Јосиф Поповић са својим подновљанима, Симо Поповић и дугопољци, а Госп. Митрополит са протом, ђаконом, парохом сочанским и предсједником црквене општине дугопољске наставили пут у Оџак.

Код »Добора« дочека Госп. Митрополита с пуцњавом топова, тако рећи сав Оџак, Дубица и Нови град, без разлике вјере и народности. Ту поздравља Њег. Високопреосвештенство управитељ испоставе оџачке благородни госп. Карло Антун пл. Милер, на што је Госп. Митрополит захвалио, те послије поздрава наставио се је пут у Оџак у пратњи до 30 кола.

У Оџаку пред кућом госп. Ристе Дамића, поздравила је Њег. Високопреосвештенство дјевојчица Савета Мирковићева ученица српске основне школе у Модричу, врло дирљивим и патриотичним говором и предала му свежањ цвијећа. Послије малог одмора изашло је Његово Високопреосвештенство да се мало про-

шета по Одаку, те да учини посјете Одачанима, некима по кућама, а некима по магазама и дућанима, међу осталима и начелнику госп. Атиф-аги Мазлајапћу.

У вече је била богата вечера у красној општинској башти — коју је приредио о свом трошку, врли Србин и трговац г. Ристо Димић, код кога је и конак за г. Митрополита и пратњу удешен — на чему се г. Митрополит особито захвалио г. домаћину и супруги му на њиховој услужности.

(Српске нов).

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви

Личне вијести. Дана 12. (26.) октобра т. г. благоизволеше посјетити и прегледати српско-православно богословско училиште у Рељеву Његово Високопреосвећенство АЕ и Митрополит Дабро-босански госп. *Николај*, те пресвијетли госп. *др. Људевит пл. Талоци*, одјељни предстојник ц. и кр заједничког министарства у Бечу, пресвијетли госп. дворски савјетник *Буро Трнчец* и референт просвјетног одјељења благор. госп. *барон Александар Рајачић-Брњски*.

Свештеници Дабро-босанске епархије, који су прешли 50 година свештеничке службе.

	Име, презиме и мјеста службовања	рођен	рукоположен на:		Произведен за протопрезвитат, односно на архимандрита или протопопа	одликован
			ђакона	презвитера		
1.	Венијамин Николајевић, архимандрит, управитељ јерусалимских добара у Босни и Херцеговини почасни члан конзисторија у Сарајеву	6. новембра 1814.	15. августа 1841.	8. септембра 1843.	1. јануара 1888.	Сувалијски орден. медаљом IV. степена, Орденом жељез. крста III. р. 17. дец. 1869.
2.	Јефто Ђуровић, протопрезвитер у Добрићу код Винограда	21. јануара 1821.	20. октобра 1843.	20. октобра 1843.	20. јула 1883.	Орденом жељ. крста III. р. 4 III. 1884. Протопрезвит. златним крстом од Митроп. О. Косовопоља 6 VI. 1884. број 748
3.	Бого Косорић, парох у Ердовцу код Рогатице	28. априла 1820.	29. јануара 1851.	11. августа 1851.		
4.	Мићо Поповић, парох у Ловници код Власенице	12. априла 1828.	17. јануара 1857.	20. јануара 1858.		
5.	Наумије Николајевић, умировљени протопрезвитер у Чајничу	18. јануара 1830.	29. јануара 1855.	30. јула 1880.	17. децембра 1888.	
6.	Шпиро Бубањски, протопрезвитер у Горажду	10. јула 1830.	6. јануара 1854.	7. јануара 1854.	12. октобра 1880.	

Свештеници Дабро-босанске епархије, који су прешли 40 година свештеничке службе.

	Име звање и мјесто службовања	рођен	рукоположен за: ђакона	рукоположен за: пресвитера	Произведен за протопрезвит., односно за архимандрита или протопрезвитера	одликован
1.	Симеон Чулић, пензион. прото, парох у Густовари, код В. Вакуфа	4. априла 1833.	13. марта 1857.	14. марта 1857.	12. новембра 1867.	
2.	Јован Пекарић, протопрезв. у Варцар Вакуфу	5. јануара 1818.	29. јануара 1862.	30. јануара 1862.	10. августа 1883.	
3.	Пајо Балабија, протопрезв. у Грахову код Дувна	30. јуна 1840.	15. априла 1863.	16. априла 1863.	6. августа 1883.	Протопрезвит. напрсним крстом од Митроп. Ст. Косановића, 1. сеит. г. 1885. број 2284.

Приопштио: *Б. П.* к. с.

Освећење и отворење нове српске православне школе. Прије 20 година престала је радити српска православна основна школа у Гацку. Срби Гачани нијесу жалили ни труда ни трошка, те уз помоћ Божју и родољубивих Срба Херцег-Босне подигоше лијепу нову лијепу зграду за српску школу, која је 8. септембра о. г., на Малу Госпојину најсвечаније освећена у присуству многобројног народа свештенства и српског прав. пјевачког друштва »Заставе« из Невесиња, а сјутра дан су и предавања у школи почела. За члана утемељача нове српске школе у Гацку уписао се и Високопреосв. Господин Митрополит Петар Зимоњић, поклонивши школском фонду 200 круна.

Освећење нове цркве. Дана 19. сент. (2. окт.) о. г. у недјељу осветило је Његово Високопреосвештенство Митрополит Бањалучко-бихаћки госп. *Евгеније* уз асистенцију проте из Приједора *Луке Опачића*, околног свештенства и многобројног народа српског, новоподигнуту цркву у селу Бранешцима парохије Срп. Мравица у протопрезвитерату Приједорском. Црква је посвећена у спомен силаска св. Духа на Апостоле.

Митрополија буковинско-далматинска.

Нови протојереји. Његово Високопреосвећенство Митрополит буковинско-далматински госп. *др. Владимир Репта* произвео је дана 30. сент. т. г. професоре свеучилишта черновичког *дра Евг. Лвкс. Козака* и *дра Василија Гајдуја* за протојереје. —

На Западу.

Епископска конференција у Угарској. Поглавица мађарске римокатоличке цркве кардинал *Вагари* сазвао је у другој половини прошлога мјесеца епископску конференцију у Будимпешти. Предмет савјетовања бјеху аутономне и школске ствари.

Американски православни Весник у своме 5. броју од 1.—14. марта 1904. доноси ово:

Мишљење духовних лица епископске цркве о сједињењу са православним Истоком.

I.

У пошљедње вријеме идеја хришћанског јединства дубоко се утврдила у религиозној свијести хришћана. Људи свуда олакшају, да при садашњим нападима са разних страна на откривену религију, њени заштитници неби требало да се цијепају на партије.

Енглеска је црква прва која жели јединство. Она се прије старала, да се сједини са јеванђелијашима, али је то остало без успјеха. Протестанти и Енглези не могу се сједињити због њихове разлике у основици; јер је на једној страни ауторитет а на другој лични суд и мишљење. Тешкоћа је такође и у признању њихова посвећења. Као што се види, протестанти неће се никада сагласити да уђу у цркву као новајлије, те да у многим случајима буду поново крштени, затим миропомазани и посвећени.

Понекад говоре, да енглеска црква треба да се сједини са римском. На први мах изгледа да је то могућно; јер је историја и једне и друге заједничка, па ма како да се Енглезима не допада назив — латини у богословљу, латини у обредима, латини у богослужењу. Па зашто онда да није могућно јединство Рима и Кентерберије?

Има једна околност што томе смета. Не гледећи на нашу заједничку историју, на заједничко богословље, на заједничке обреде — између Енглеске и Рима има једна битна разлика — у представама о цркви и вјери. За римокатолика је црква скуп људи, који су у заједници са папом. За Енглезе је црква скуп хришћана, који имају једну вјеру, једну јерархију и једне тајне.

На вјеру римска црква гледа као на нешто што се још развија, чему се још понешто може додати. Њима је лако вјеровати у нове догмате. За њих нема строге и велике разлике између мишљења и вјере.

За Енглезе пак, додати штогод вјери, значи, уништити вјеру. Помијешати вјеру и мишљење — значи, изгубити сваку сталност и пасти у праву јерес протестантизма; јер и протестанти и римокатолици мијешају догмате са мишљењима; протестанти обраћају догмате у мишљења, а римокатолици мишљења у догмате.

Узмимо за примјер нови догмат о безгрешном зачећу. Учење св. отаца сасвим се противи овоме догмату, што је утврдио и кардинал Њуман. Римски научњаци-богослови не знају за тај догмат и одричу га. Према овоме они се не може наћи у благајници вјере, коју је Христос оставио својој цркви. Господ о њему није учио. Апостоли га нијесу добили. Оци га нијесу знали а богослови одричу. Сами римокатолици објашњују безгрешно зачеће теоријом развића догмата. Али је и сама ова теорија намишљена у намјери: да се може објаснити и оправдати разлика у вјери између прве хришћанске и садашње римске цркве.

Римокатолици понекад кажу, да се тај догмат може наћи у Св. Писму; али то би значило одбацити предање и држати се једино Св. Писма, што чине протестанти.

Затим има још новији догмат о папској непогрешности. Онда како је папа Либерије пристао уз Аријане; папа Вигилије био избрисан из списка на V васионском сабору, а папа Хонорије био анатемисан на VI. васионском сабору? Ако су папе непогрешни сада то су били и онда, а ако нијесу онда били непогрешни то нијесу ни сада.

Из овога свега види се, да је јединство са садашњим Римом немогућно. Но са Истоком стоји другојаче. Ако је енглеска црква довољна себи, онда она мора да вјерује као и Источна Црква. Енглези имају за свој критеријум цркву прије њене деобе на источну и западну; и ако ми желимо да знамо каква је била та црква, ми треба просто да погледамо на Исток, јер се тамо православна вјера очувала потпуно, ништа јој није ни додато ни узето. Источна црква никада није знала за такве промјене, какве је имала да прође енглеска црква при одбацивању папске власти; није преживљавала те промјене периода реформације, од кога су се изродиле све протестантске секте; вјера на Истоку по милости Божјој, очувала се онаквом, какву је Христос оставио св. апостолима.

Доћи ће вријеме, када ће људи увидјети лабавост и плиткоћу латинства и протестанства и обратити се православној цркви, у којој ће једино и тражити спасење. Молићемо се Богу, да то вријеме што прије дође, како би се јереси уништиле, расколи ишчезли, православље завладало свуда и како би Бог, по нашој молитви, дао цијелом свијету мир, својим црквама благостање и сједињено све молитвама Пресвете Богородице и свих светаца, који су угодни Богу.

Свештеник В. Фејгин.

II.

(The Holy Gross Magazine.)

У посљедње вријеме много се говорило о могућним условима јединства енглеске и руске православне цркве. Поводом одбијања Рима на наш покушај да се ствар тачније објасни и видљива немогућност наћи ма какав основ за јединство са нејереисповиједницима око нас — зато што одбацују преку потребу доктрине о апостолском наслеђству, — натјерало је многе људе да се обрате Истоку и упитају — зашто да не предузму такав корак, који би могао довести до неке практичке форме јединства.

Амерички црквени кругови у новије вријеме нарочито су се интересовали овим питањем због посјете, коју је учинио Русији епископ фондиласки у пратњи Биркбека, који је најбоље између Енглеза упознат са руском црквом и који заузима важно мјесто међу енглеским научницима. Затим и руски Св. Синод одредио је нарочиту комисију за проучавање питања о сједињењу. Но овај покушај енглеских католика за сједињење са Истоком није ствар нова. Још пре 200 година, енглески и шотландски нонџури, који су били збачени са својих катедара због одрицања заклетве на подаништво и вјерност пресвитеријанском узурпатору Виљему Оранском, обратали су се Истоку са жељом за сједињење. Ове њихове жеље биле су предмет преписке са руском црквеном влашћу од 1716. па до 1725. год.

1712 године, архиепископа тивељског Арсенија био је послао александријски патријарх у Јевропу ради помоћи египатским хришћанима, које су тада гониле Турци. Арсеније је дошао у Лондон 1714. године са александриским абатом Геннадијем и другим духовницима. Ту је остао двије године. У јулу 1716. године Арчибалд Кампбел, шотландски нонџур, на скупу у Лондону покренуо је питање

о односима са истоком преко архиепископа Арсенија. По сједодоби Јеремије Колијера Арчибалд Кампбел и Натанаил Спинкер, нонџури — епископи изнијели су предлоге, које је епископ Спинк превео на грчки Арсеније их је донио у Русију и успио је да придобије зато Петра Великог и његовог канцелара грофа Головкина, који је ове предлоге предао источним патријарсима.

Формула сједињења, коју су израдили нонџури, интересна је у толико, у колико она има у виду погодност у данашњим односима са источним црквама. Предлози њихови дијеле се на двоје. Први обухватају црквену управу, дисциплину и др. а други обухватају питања вјерска. Мање важни предлози јесу: да се јерусалимски патријарх призна васионским; да се прва литурђија Едуарда VI. призна у употреби »заосталих католичких британских цркава«, по њиховој жељи; да се проповиједи св. Златоуста и других грчких отаца преведу на енглески језик и читају на светим службама. То су главне тачке односно управе и дисциплине. Но њихова најзашљења о вјери изгледају данас неповољна. Она се дијеле на два дијела. У једном се сагласнивају са Грцима а у другој разликују се. Сагласнавају се са никејским символом, али су конструкцију Filioque изјашњавали у томе смислу, да Дух Свети излази »од Оца преко Сина«; признали су, да нико од вјерних неће добити блаженство прије општег ускрснућа, али су допуштали у извјесној мјери поштовање светаца и анђела стим, да се они ипак не могу призивати као посредници у молитви па ни сама Богородица. Што се тиче Христова присуства у св. причешћу признали су стварност тијела и крви Христове у њему, али су то сматрали за нешто неодређено и неформулисано, тако, да свако може слободно — према Христовој поуци и разумијевању примити га у вјери и клањати се Христу у духу, без обавезног обожавања светих знакова Његова присуства. Односно икона — да се јеврејн, мухамеданци и побожни хришћани неби саблажњавали наиме су предлагали: »да се девета глава другог сабора у Никеји односно поштовања икона сматра, да никога не вређа«.

Овај епископски предлог поднио је источним патријарсима протосинђел александријског патријарха Јаков и тек послије пет година стигао је на њега одговор. Овај одговор однио је у Енглеску исти Јаков. Патријарси су рекли: »да источна црква, непорочна невеста Господа, никада није допуштала нити ће допустити новотарија.« Они су одбили мијењање старјешинства међу патријарсима или ма чега другога у вјери и практици источне цркве. Одобрили су превођење списа св. отаца и заступали су молитве за умрле.

Што се тиче доктрина и практике, у којима се разликују од источне цркве и које епископи одричу, патријарси су рекли: »томе се није чудити, јер су они рођени и васпитани у принципима лутеранских калвиниста и заражени њиховим предубеђењима«.

У питању о сметњама за призивање у молитви св. Богородице патријарси кажу: »ми овдје заједно са Давидом можемо рећи: имали су страх гдје није било страха«. Патријарси траже призивање у молитви св. Богородице, светаца и поштовање икона, као и претварање у св. причешћу.

22. маја 1722. године нонџури су послали одговор патријарсима, у коме бране своје захтјеве, али православна црква остала је при своме гледишту. Но на овоме со ствар није свршила Предузети су кораци, да се пошаљу у Русију два нонџура и да се добију услуге Вартоломеја Касана, синовца оца Игњатија, који је

био у Енглеској с Арсенијем као тумач и савјетник при овом изасланству. Очекивало се, да ће они отићи из Енглеске у љето, но у писму руском Синоду њихов одлазак одложен је до јесени те године. Но молиоци су били доцније у своме послу ометени смрћу Петра Великог († 28. јан. 1725. г.), који се заиста свесрдно био заузео за ову ствар. Катарина I. није се много интересирала овом ствари као и њени наштљедници нарочито стога, што новгурн и енглеска црква траже нека попуштања и измјене у правосл. цркви, што није било нити ће бити могућно учинити. Ово нека им послужи за поуку на у овоме смислу и правцу нека више и не покушавају.

Нове књиге и листови.

У издању Издавачке књижарнице и Штампарско-*Умјетничког* Завода *Пахера и Касића* у Мостару изашла су три календара за 1905-у годину, и то:

1. „Мостар српски пенни календар" Година VII. Уредник Ристо Касић. Календарски дио саставио професор Андрија М. Матић. Цијена је календару: за Босну и Херцеговину 40 потура, (са таксеном марком), а за све друге земље (без таксене марке) 25 потура. Садржај календара: 1. Годишња таблица за прибиљежбе. 2. Календарски дио. 3. Владајући Дом у Аустро Угарској Монархији. 4. Прегледи свију годишњих и седмичних вашара (сајмова) у Босни и Херцеговини. 5. Наређени празници за судове и школе у Босни и Херцеговини. 6. Љествица за таксене марке, са краћим тумачењем. 7. Таблица за претварање ока у килограме. 8. Статистички прегледи свију држава на свијету. Овај је статистички прегледи рађен по »Geogr. stat. Tab.« Ота Хубнера. 9. Таблица за новац европских држава. 10. Таблице интереса. 11. Исказ о свијем Бос.-Херц. телегр. и пошт. званьима. 12. Телеграфска тарифа. 13. Поштанска тарифа. 14. Ред вожње на пошт. колима у Бос. и Херц. 15. Извадак из тарифа Бос.-Херц. жељезница. 16. Тарифа за фабрикате бос.-херц. духанске режије. 17. Таблица недјељне зараде. Најзад разни огласи и каталог књига Издавачке Књижарнице Пахера и Касића.

2. Календар „Мале Библиотеке." Год. III. Уредник Ристо Касић. Календарски дио саставио професор Андрија М. Матић. Цијена је календару за Босну и Херцеговину 40 потура (са таксеном марком), а за све друге земље (без таксене марке) 25 потура. Претплатници »Мале Библиотеке« добијају календар (без таксене марке) бесплатно. Овај је Календар са сличним садржајем као и »Мостар«.

3. „Зидни Лисни Календар" Год. IV. Са старим и новим датумом, а са српским (ћирилицом и латиницом) и њемачким текстом. Зидна таблица календара израђена је врло укусно. Цијена је календару за Босну и Херцеговину (са таксеном марком) К 1.40, а за све друге земље (без таксене марке) К 1.20.

Мала Библиотека. Број XV., XVI. и VII. Год. VI. 1904. Свеска 81, 82 и 83. *Милан Прибићевић*: У мраку и магли. Број XVIII. и XIX. Св. 84 и 85. *Лав Толстој*: Јутро једног Спахије. Превео с руског: *Ник. Николајевић*. Цијена свакој свесци 30 потура. Мостар 1904. Штампарско Умјетнички Завод Пахера и Касића. Као прилог »Мале Библиотеке« иде »Прегледи«.

Проф Александер Живановић: Проповиједи и Екхорте на недјељна јеванђеља преко цијеле године са диспозицијама на главније мисли тих јеванђеља. I. књига. (Отштампано из »Источника«). Сарајево. Прва српска штампарија Р. Ј. Савића. Цијена 3 К 50 пот. Стр. 274. Вел. осмине.

Летопис Матице Српске. Књига 227. Свеска V. за год. 1904. Н. Сад 1904. Стр. 130. Цијена 1 круна.

Књиге Матице Српске: Број 10. *Иво Вишић*: За крухом. Н. Сад 1904. Стр. 291. Цијена 2 круне.

Омладинска књижница. Књига I. Образовање воље. Написао *Жил Пејо*. Са осамнаестог француског издања превео: *Васа Стајић*. Издање »Омладинског Гласника«. Ср. Карловци. 1904. 1904. Стр. 200. Цена?

У спомен дру Теодору Мандићу. Нови Сад. Штампарија Српске Књижаре Браће М. Поповића. 1904. 8°. Стр. 36.

Др. Ј. Цвијић. Упутства за проучавање села у Босни и Херцеговини. У Срем. Карловцима. Српска Манастирска Штампарија 1904. 8. Стр. 14. Прештампано из календара »Просвјете« за год. 1905.

Јавне захвалности.

Тужним срцем јављајући судруговима, сродницима и осталим пријатељима, да је моја непрежаљена супруга

Јованка

послије кратког, али тешког боловања у четвртак 7. октобра о. г. преминула, а у петак матери земљи предана, уједно се захваљујем свима онима, који ми своје саучешће том приликом изјавише.

Посебно захваљујем пречасној господи свештеницима: Проти Билбији, Тодору Козомари, Николи Скакићу, Милану Билбији и Кости Продановићу, који не пожалише труда, него дођоше да погребу присуствују, на ком се је поп Коста, и ако је био мојом великом жалошћу и сам потресен са покојницом дирљивим, и за мене пуним христијанске утјехе ријечима опростио.

Топла хвала и моме драгом куму Кости Кујунџићу, који је онај час, кад је чуо за смрт миле ми покојнице одмах дошао и мене тјешио, и старао се, да се покојница што љепше опреми.

Такођер захваљујем Тоди Митранићу, који је узео на се драговољно да ствари потребне за погреб покупује и са Михајлом Ковачевићем обноћ овамо се потрудио, само да сироводу присуствује.

Хвала и свима осталима, који су из Лијевна и других парохија сироводу присуствовали.

А вјечиту пак захвалност дугујем мојим драгим парохијанима, који онако многобројно на сировод дођоше, и преко црквене општине учинише да се мила и незаборављена ми покојница у црквеној порти сахрани.

Свима хвала, а од драгога Бога плата.

У Губину, 13. октобра 1904.

Ожалошћени:

Урош Јовановић, свештеник

са нејаком дјечицом Олгом и Веселинком.

Читула.

† Дана 2./15. октобра о. г. преминуо је умировљени парох Смољански *Давид Прошић*, послије дужег и тешког боловања. Лака му црна земља и вјечан' му спомен међу нама!

Званични огласи.

Српско-прав. Митрополијска Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 1649 ex 1904. 2—3

Едикт.

Позива се овијем Миле Ђукић из Пољавница, котар Бос. Нови сада непознатог боравишта, против кога је супруга му Милица Ђукић рођ. Ресан из Пољавница поднијела код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог уврштења овог едикта у овом листу овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истеченју споменутог рока поставити уреда ради заступник који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Српско-православна Митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 1672 ex 1904. 2—3

Едикт.

Позива се овијем Јован Кнежевић бивши трговац у Добоју родом из Церана (котар Приједор) сада непознатог боравишта, против кога је супруга му Јока рођ. Вучић из Добоја поднијела код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог уврштења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истеченју споменутог рока поставити уредн ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Српско православна Митрополија Зворничко-тузланска.

Број 688 ех 1904. 2—3

Едикт.

којим се Петра рођена Писаревића, законита супруга Петра Дујића, тежака из Писара, котара градачачкога, одбјегла са Костом Сусаковићем, по свој прилици у Славонију, — позива, да се овој Митрополијској управи, као духовном суду, у року од три мјесеца, рачунајући од дана проглашења овога позива, писмено или усмено пријави и мјесто свога сталнога боравка означи, како би лично преузела своју одбрану у бракоразводном по тужби напуштеног јој супруга поведеном процесу; јер ће се у противном случају Петри службено поставити заступник, с којим ће се на ризик тужене процес провести и довршити.

У Д. Тузли, 4. септембра 1904.

Управи српско-правосл. Митрополије зворничко тузланске.

Српско-православна АЕМ Консисторија Дабро-босанска.

Број 1044/I. ех 1904. 1—3.

Едикт.

Јулка рођ. Сташовића, супруга Обрена Тотића из Приједорца, која је од мужа одбјегла и наводно се негдје у Србији налази, позива се овијем, да се овом духовном суду до 15. јануара 1905. године тим сигурније јави, што ће се иначе напуштеном јој супругу подијелити право, да против ње због злобног напуштања, блуда и прељубе бракоразводну тужбу поднесе.

Из конзисторијалне сједнице у Сарајеву, 10. септембра 1904.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај.

Српско-православна Митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 2090 ех 1904. 1—3

Едикт.

Позива се овијем Стефанија Горања рођ. Бера из Мазића, сада непознатог боравишта, против које је супруг јој Само Горања из Равнице поднио код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта

у овом листу овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с' њом у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истеченьу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из конзисторијалне сједнице у Бањалуци 18./31. октобра 1 04

Српско-православна АЕМ. Консисторија Дабро-босанска.

Број 770 ех 1904. 3—3

Едикт.

Позива се Јока Шекеровића рођ. Спрема, која је свога супруга Николу, из Ковачића крајем 1903. године напустила и негдје у свијет незнано отумарила, да се до 1. јануара 1905. год. овом духовном суду лично или писмено тим сигурније јави, што ће се иначе супругу њеном подијелити право, да ју због злобног напуштања и прељубе у сврху развода брака утужи.

Из конзисторијалне сједнице у Сарајеву, 3. августа 1904.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански:
Николај.

Новинарски оглас.

Од 7-ог новембра, тек. године, почећемо овде, у Свилајинцу, издавати лист за политику, привреду и књижевност, под именом »*Ресава*«. Молимо цењена уредништва српских листова, да »Ресаву« препоруче својим поштованим читаоцима, а ми ћемо се нашим радом показати благодарни. Пријатељи, познаници и сви српски родољуби, најпре из места и околине, и без нарочите молбе, притећи ће »Ресави« у помоћ и пером и претплатом. — Првих неколико бројева послаћемо свима, за које држимо да ће бити претплатници. Ако нам се унапред пошаље поштарина, слаћемо лист бесплатно свима српским ђачким друштвима, а у пола цене свима српским читаоницама и у Србији и на страни. Још ћемо слати лист бесплатно и ономе, који нам скупи десет претплатника. До конца ове године, »Ресава« ће излазити само недељом. Цена ће јој бити годишње шест динара за Србију, а за стране земље 8 круна. Претплату и рукописе прима власник листа г. *Таса Марковић, трговац.*

Свилајинац, Србија — Svilajinac, Serbien.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2·50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

24. О крађи.

Лична својина јесте подлога независном и слободном испуњавању наших дужности. Зато тековина имања има моралне основе и оправдања у хришћанској науци. Сваки је дужан марљивошћу својом привредити себи онолико, колико му треба, да обезбиједи себе и своје, да не би спао на туђу милост, јер ко је на другога упућен, тај не може имати ни своје слободне воље, већ је зависан од другога, а тако му је теже извршавати и дужности своје.

Старање око материјалног обезбјеђивања има само онда хришћански карактер и моралну цијену, ако се човјек служи законитим и дозвољеним средствима. Као што поштујемо свој иметак, тако смо дужни поштовати и својину својих ближњих. Свако непоштење је забрањено, а особито крађа.

Крађа може бити разноврсна. Њени су облици: пријевара, крађа у обичном смислу, грабеж, закидање, кајишарство, подмићивање, разне врсте штеточинства, јаташтво и т. д. Гријеси ти свједоче о ниском моралном нивоу код човјека, јер морално развијен човјек далеко је и од помисли, да закине ма којим начином свога ближњег. Гријеси ти наносе велику штету човјеку, јер ма да се он тренутно помогао туђим, неправо стеченим, отетим добром, у ствари је много себи одмогао, јер све је „отето проклето“. Отимачина није на благослов човјеку, већ од њега прави аликовца, опасног за друштво људско, а уједно га морално квари, јер га навлачи и на друге гријехе. Лопов је увијек спреман и на тучу и убиство и лажно свједочанство и т. д.

Повод овом гријеху јесте незадовољство са својим стањем, лакомство за туђим и нерад. Он се развија особито у младости, па што је човјек старији, тим све већма отима маха у њему. Обично лопов почиње са ситницама, а завршује са великим крађама и разбојништвом. Лијек гријеху јесте поштен рад и навикавање на своје стање. То се мора почети још из малена. Ваљано и брижљиво васпитавање стаје такође на пут томе гријеху.

Кад је човјек већ на неки од тих начина оштетио имање свог ближњег, ако је у њему још трунка добра, ваља да поправи, што је згријешио. Лажан стид га не смије од тог задржавати. Штету учињену ваља накнадити, ствар украдену ваља повратити, или ако више није могуће, платити онолико, колико је вриједила и сву ону корист, коју би украдена ствар или учињена штета донијела правом власнику, поштено намирити. Уопће ваља потпуно изгладити и гријех и штету, да законити власник или његови насљедници не претрпе штете ни у ком погледу.

Хришћанину је дужност, да помаже напретку свог ближњега Зато ваља да се чува свега, чим би могао нанијети какву штету имању свог ближњега.

Ко украде вола или овцу и закоље је или прода, да врати пет волова за једнога вола, пет телаца за једнога телца и четири овце за једну овцу! (II. Мојс. 22, 1).

Не крадите, не лажите и не варајте ближњега својега! (III. Мојс. 19, 11).

Не закидај ближњега свога и не отимај му; плаћа надничарева да не преноћи код тебе до јутра! (III. Мојс. 19, 13).

Немој имати у торби својој двојаку мјеру, велику и малу! (V. Мојс. 25, 13).

Лажна су мјерила мрска Господу (Приче 11, 1; 20, 10).

Убија ближњега свога, ко му отима ужитак и проливеја крв, ко отима заради од најамника (Сирах 34, 22).

Подајте свакоме што сте дужни! (Рим. 13, 7).

Ни лихвари ни лупежи (лопови) неће наслиједити царства Божјег (I. Кор. 6, 10).

Да не пострада који од вас као лопов! (I. Петр. 4, 15).

25. О лажној свједоџби.

Међу људима не може бити увијек слоге, већ долази и до међусобних заћевица. У тим заћевицама може човјек да се заборави, па да сиђе с оног пута, који му Црква прописује, може наиме да се свети свом ближњем. Такав је поступак за осуду, јер се човјек никад не смије свом силом бацити на противника свога, већ треба да тражи само да се задовољи његова увређена част и правда. Постигне ли то, нема више шта као хришћанин тражити.

У међусобним заћевицама се често људи служе лажју, опадањем и клеветањем, да само задовоље своју осветљу и завист. Лаж је човјеку често средство, да неправедним путем дође до сврхе. Свака неистина, којом човјек ближњем свом убија углед, или га иначе како штети, било то на суду или ван суда, јесте лажна свједоџба. Такав је поступак грјешан у сваком случају, али ако човјек даје лажну свједоџбу против ближњег свога још под заклетвом, онда гријеху нема мјере.

Лажном свједоџбом, особито оном на суду, штети човјек јако свог ближњега: убија му част међу људима, наноси му материјалне штете, морално га убија, а често аликовцу даје заправо, а невиногa осуђује. У овом пошљедњем се случају лажна свједоџба изједначује

с убиством, а осим тога се изиграва важно и често једино средство, којим се може доћи до истине — заклетва.

Свака лаж каља човјека. Недостојно је хришћанина, да уста своја, којима треба да Богу поје хвалу, каља лажју. Лажна свједоџба пак иде још даље, јер њом показује човјек и ругобу срца свога и много већу злоћу. Зато је лаж и лажна свједоџба и грдан гријех. Суд на земљи гони лажне свједоке као аликовце, а Божји суд сматра такве људе, који су из мржње готови ближњег свога бацити у пропаст, крвницима људским. Опадање (денунцирање), клеветање, лажно набацивање порока на ближњега, увећавање туђих погрешака, разглашавање туђих мана, лажна свједоџба на суду, — све су то црни гријеси, слични један другом, које хришћанин ваља да брижљиво избјегава, тим прије, што се лако у њих пада, јер свијет воли, да чује зло о ближњему, па још често повлађује лажљивцу и соколи га на даље извртање истине. У старом незнабожачком свијету било је таквих свијетлих карактера, који нијесу хтјели ни у шали лагати. Просвијећени Божјом науком хришћани треба да су сви такви, иначе наука Божја, која забрањује лаж као ђаволово средство, нема на њих никаквога утјецаја.

Немој извртати правде сиромаху у парници његовој; ријечи лажне клони се и безазленога и правога немој убити и немој свједочити у прилог безбожнику дарова ради! (II. Мојс. 23, 6—7).

Не чините неправде на суду; не гледај, што је ко сиромах, ниши се поводи за богатим! (III. Мојс. 19, 15).

Уста безбожничка су замка грабљивима (Приче 11, 9).

Лажан свједок неће остати без кара и ко клевета неправедно, неће казни умаћи (Приче 19, 5).

Дошаптач скрнави своју душу (Сирах 21, 31).

Не свједочи лажно! (Мат. 19, 18 и парал.).

Одбаците лаж и говорите истину сваки с ближњим својим! (Ефес. 4, 25).

Нема веће напасти, него се намјерити на лажљива човјека. Лажљив је човјек опаснији од сваке звијерке: јер се звијер показује онаквом, каква јесте, а овај често под видом смирености и врлине скрива отров свој, те га је јако тешко познати и чувати се од његове злоће (Св. Златоусти, Бесј. на Пс. 119).

26. Поштуј своје родитеље.

Послије Бога највећи су нам добротвори родитељи. Они нам уз благослов Божји живот дају, они се брину за нас, да нас подигну на ноге, они нас на пут извађају и бдију над нашим животом, а сами

рађе трпе оскудицу, него да је ми осјетимо. Љубав родитељска према дјеци јесте неизмјерна; риједак је родитељ, који не би главу своју дао за живот и добро свога дјетета.

За ту велику љубав морају дјеца бити благодарна својим родитељима; таква велика љубав заиста захтијева од дјеце поштовање према родитељима. Зато је од старих времена заповијест и природна и Божја, да човјек поштује своје родитеље. Поштовање према родитељима састоји се у: слушању заповијести и савјета њихових и у онакву добру животу, како родитељи желе. Добар родитељ увијек жели добра свом дјетету, увијек више но себи, па је најбоља благодарност за родитељску љубав, кад дијете показује родитељу, да прима његов савјет и заповијест, која га води добру. Кад дијете одрасте, дужно је увијек, и као човјек, поштовати и љубити родитеља свога; не смије положај и благостање човјека завести, да заборави на своје родитеље. Ако је родитељ у невољи, дјетиња је дужност у првом реду, да га помогне, јер је и родитељ њега помагао, кад је требао помоћи. Старог немоћног родитеља ваља дијете да прихвати, јер је родитељ цијелог вијека свога њега прихваћао; болесног родитеља ваља дијете да његује, да се брине за потребе његове душе и тијела, а у случају смрти да га хришћански сахрани, — једном ријечи, да се увијек покаже као захвално дијете према родитељу свом. Ону љубав, коју тражимо од своје дјеце, дужни смо указивати родитељима својим.

Поштовање према родитељима јесте основ срећном животу дјеце, Благослов родитељски бдије над дјецом, а оправдану клетву родитељску слуша и Бог. Бог награђује дјецу, која поштују своје родитеље, јер то је знак, да поштују и Њега, првог родитеља, а онај који је кадар презрети родитеља свога, кадар је постати и Богу неблагодаран.

Мало има родитеља, који желе зла дјетету своме, али може бити случајева, да родитељ тражи од дјетета, да учини какво зло. У таквом случају не смије човјек слушати родитеља, већ Бога, Који му заповиједа, да се клони зла. Љубав према Богу јесте преча од љубави према родитељу. Кад би се ове двије љубави косиле једна с другом, дужни бисмо били увијек се повађати за љубављу према Богу.

За љубав и поштовање према родитељима обећава се дјеци благостање и дуг живот. То су награде земаљске, а небеске таквој честитој дјеци такође неће изостати.

Поштуј оца свога и матер своју, да ти добро буде и да дуговјечан будеш на земљи! (II. Мојс. 20, 12).

Ко изгрди оца свога или мајер своју, смрћу да умре! (П. Мојс. 21, 16).

Ко исује оца или матер, његов ће се жижак угасити и зенице његове ће гледати у тами (Приче 20, 20).

Ко презире оца или матер, па не види, да гријеши, тај је друг безбожнику (Приче 28, 24).

Онај који поштује оца, доживјеће радост од своје дјеце (Сирах 3, 5).

Дјелом и ријечју поштуј оца свога и матер своју, да сиђе на тебе благослов њихов! (Сирах 3, 8).

Благослов очев утврђује домове дјеци, а клетва материна руши их до темеља (Сирах 3, 9).

Сине, помози оца својега у старости и не жалости га у животу његову! (Сирах 3, 12).

Дјецо, слушајте своје родитеље у Господу, јер је ово право! (Ефес. 6, 1; Колош. 3, 20).

Учите се најприје зајам враћати родитељима! (I. Тимот. 5, 4).

27. О љубави према ближњима.

Цијело човјечанство сачињава једну велику породицу. Отац и глава тој породици јесте Бог, а сви ми људи између себе јесмо браћа. Осим што нас томе учи Божје Откривење, видимо ми то и по себи самима. Сви смо по једном облику створени; сви имамо исте потребе а према души и према тијелу, а један без другога не можемо бити, већ тражимо један другог и живимо у друштву, упућени један на другога.

Као што чланови једне породице имају међусобних дужности; као што њих природне свезе и љубав везу једно за друго, тако и све нас људе треба да везује узајамно љубав, која ниче већ из наше међусобне свезе, јер смо ближњи једни другима.

Братска љубав према ближњима најбоље је исказана оним ријечима јеванђеоским: *Све што хоћете да вама чине људи, чините и ви њима!* (Мат. 7, 12) и: *Љуби ближњег свога као самога себе!* (Мат. 22, 39). Тим је ријечима исказано начело, како треба да се човјек понаша према свом ближњем. Мјерило наше љубави према ближњима треба да је наша љубав према себи, т. ј. ми треба да се увијек ставимо у положај свога ближњега, да замислимо себе у његову стању, па нам неће бити тешко погодити, како да се према њему владамо.

Љубав према ближњима јесте заповијест Божја, оправдана потребама и корисћу нашом. Само гдје је љубави и слоге, може бити напретка. Међусобна узајамица користи човјечанству у сваком погледу,

јер кад би се човјек одијелио од свијета, не би се могао одржати, или бар не би могао ни у чему напредовати. Долазимо у прилику, да требамо ближњег свога, а овај ће нам се одазвати у невољи само тада, ако се ни ми нијесмо оглушили о невољу свога ближњег. Најбоље се показује братска љубав у невољи. Љубити ближњег, кад му не треба ништа жртвовати, значи љубити га само ријечима, а дјелом љуби онај, који показује животом својим, да му је стало до тога, да брату свом у невољи помогне, — онај, који се весели напретку свога ближњег.

Може се човјек оградити изнјесним кругом људи, па њих само сматрати ближњима. Но то није хришћанско понашање, и ако тако често међу нама бива. Тако су радили незнабожци и стари Јевреји, али Господ је то осудио и примјером показао, да су сви људи браћа један другом, па шта више, да ни непријатеље не смијемо мрзити. Рђав је човјек и некрст, у којега се не пробуди оно природно саучешће, кад види човјека у невољи. То природно саучешће и јесте знак нашега братимства.

Хришћанин увијек ваља да се хришћански понаша. Закон му његов заповиједа, да у сваком човјеку гледи брата свога. А закон свој треба да испуњава свим срцем својим, не само језиком, већ дјелом и истином. Гдје му се год укаже прилика, ваља да помогне ближњем своме, и да свако зло од њега одврати.

Како је лијепо и красно, кад браћа живе заједно! (Пс. 132, 1).

Кад падне непријатељ твој, немој се радовати и кад пропадне, нека не игра срце твоје! (Приче 24, 17).

Љубити ближњега као самог себе веће је од свију жртава и прилога (Марк. 12, 33).

Љубав не чини зла ближњему (Рим. 13, 10).

Сваки од вас да угађа ближњему на добро за добар углед! (Рим. 15, 2).

Нико да не гледа, што је његово, него сваки да гледа, што је другога! (I. Кор. 10, 24).

Утјешавајте један другога и поправљајте сваки ближњега! (I. Солун. 5, 11).

28. О савршенству.

Сваки створ треба да напредује. Напредовање то састоји се у приближавању бића сврси њиховој. Код свих неразумних, неслободних бића у природи видимо заиста, да испуњавају сврху своју. И човјеку је својствено, да тежи што више сврси својој. Та тежња јесте тежња савршенству.

Савршенство може бити апсолутно и релативно. Апсолутно савршен јесте само Бог, релативно савршено јесте свако биће, које је дошло до своје сврхе. Савршенство код човјека јесте дакле што могуће јаче усавршавање природних сила и дарова Божјих. И Христос разликује таква два савршенства. Младићу у данашњем св. јеванђељу вели Он: *Ако хоћеш да будеш савршен, иди, продај све што имаш и подај сиромасима*, а на другом мјесту каже: *Будите савршени као што је савршен Отац ваш небески!* (Мат. 5, 48). Ово се прво савршенство састоји у испуњавању закона, дакле релативно само савршенство, а друго јесте тежња, да се уподобимо Богу, да будемо савршени као Он, — тежња апсолутном савршенству.

Може ли човјек бити савршен као Бог? — Не може, јер човјек не може никад постати Богом. А ипак Христос каже: Будите савршени као Бог! Изгледа дакле, да је човјеку стављена у дужност нека немогућност. Но није тако. Ријечи Своје те изрекао је Христос не са обзиром на резултат човјечјег усавршавања, већ с обзиром на вољу његову. Те ријечи значе: ви треба да *тежите*, да будете савршени као Отац небески. То је сваком могуће. Нема границе човјековом усавршавању, као што нема границе ни Божјем савршенству. Кад се човјек попне до извјесне висине савршенства, кад дође дакле до релативног савршенства, не смије ту стати, већ мора тежити све већем савршенству. У томе и јесте права сласт и драж његову животу, а то је оно уподобљавање Богу, оно приближавање човјеково слици Божјој.

Да је тежња за што већим савршенством и дужност и природјена човјеку, види се најбоље по нашим својствима. Ми имамо такве дарове од Бога, који далеко превазилазе наше земаљске потребе. Кад не би сврха човјечја била узвишенија од земље и земаљског живота, не би нам ни требала таква опширна својства. Тежња за савршенством јесте урођена нашој природи, јер ми се ни на земљи не задовољавамо са једним успјехом, већ све већем тежимо.

Поука: кад човјек има таквих својстава, која му омогућују непрестано напредовање и кад му је тежња за савршенством дужност, он треба да ту дужност и испуњава: својства своја, особито душевна треба да усавршава, колико год има прилике за то, а никад да не помисли: извршио сам дужност своју, више ми ништа не треба. Никад човјек неће потпуно дужност своју извршити, јер му је увијек отворено поље даљем раду, даљем напредовању и усавршавању, а то му је дужност.

Можеш ли ти тајне Божје докучити, или си достигао савршенство Сведжитељево? (Јова 11, 7).

Као што кошута тражи потоке, тако душа моја тражи Тебе, Боже! (Пс. 41, 1).

Приближи Господу дјела своја и биће твоје намјере твоје! (Приче 16, 3).

Не будите дјеца умом, него шакошку дјетињште, а умом будите савршени! (1. Кор. 14, 20).

Да се свети ириправе за дјело службе на сазидање тијела Христова, докле достигнемо сви у јединство вјере и познање Сина Божјег, у човјека савршена, у мјеру раста висине Христове! (Ефес. 4, 12—13).

Да се дамо на савршенство! (Јевр. 6, 1).

Ко (ни) у ријечи не погрјешује, онај је савршен човјек (Јак. 3, 2).

29. О добровољном сиромаштву.

Кад човјек тежњу за савршенством истакне себи за циљ, он се драговољно отказује многих уживања, па и потреба, које би му могле сметати у тежњи његовој. У животу наше Цркве било је силних примјера, па и данас их има, да се људи отказали од брака, од имања што више и од своје воље, па се једино предали и посветили Богу на службу, да на тај начин постигну своју жељену сврху.

Добровољно сиромаштво јесте једно од најмоћнијих средстава, да се човјек што више Богу приближи. Сиромаштво је тешко подносити, а особито оном, ко на њега није измалена научен. Но што је обичним људима терет, то је савршенијима подвиг, то је њима предмет, о који ће окушати јачину своје воље и морално очврснути. Ни савршенијем човјеку није лако подносити оскудицу — зато и има сразмјерно мало тако савршених људи — али они налазе накнаде својим лишавањима у моралном напредовању, које је за њих много већа радост, но земаљска уживања.

Добровољно сиромаштво дрјешн дух човјеков од земаљских брига, па му се душа може лакше вијнути у небеске висине, да гледа красоту Бога Сведржитеља и да том красотом и узвишеношћу очеличи себе. Зато се и називају такви људи „анђелима у тијелу“, јер су они тако рећи раскретили са потребама земаљским, па живе као Божји анђели чисти од свих брига и помисли, које би их за земљу везивале.

Није сваком хришћанину заповијест, да се мора одрећи свога имања, па примити на себе добровољно сиромаштво, већ је то заповијест само онима, који су се узвисили, да то могу учинити. Човјек се може спасти и усред свијета, и у материјалном благостању, ако живи по Божјем закону, но савршенији је и ближи спасењу онај, који

више свој дух снажи, који га је одријешио од окова земаљских. Но и ако се од нас свију не тражи потпуно добровољно сиромаштво, тражи се дјелимично, такво наиме, да се човјек за љубав свом напредовању или за добро ближњих својих откаже неких удобности и да принесе неке жртве. Особито се он мора одрећи оних земаљских удобности, које га кваре, које би могле осујетити главни рад његов, бригу око његова вјечног спасења. И усред богатства може бити човјек сиромашан, кад ограничи потребе своје на што мању мјеру, кад се не заноси благом својим, већ у скромности својој увијек има на уму спасење своје. То се сиромаштво особито цијени и зове се сиромаштвом духовним. Друга врста дјелимичног отказивања од свјетских уживања јесте оно, кад човјек себи ускраћује, да другом у невољи може помоћи. То је милосрђе, врлина хришћанска, такође јако средство за душевно напредовање.

Ако дакле хришћанин неће да се одрече потпуно својих неких земаљских потреба, ако и не прима на се завјет добровољног сиромаштва, дужан је он ипак откидати од себе, да тим помогне и другог и себе: другог материјално, себе духовно.

Сиромах се слави ради знања свога (Сирах 10, 33).

Благо сиромашнима духом, јер је њихово царство небеско! (Мат. 5, 3 и парал.).

Не могу сви примити тих ријечи, до оних којима је дано (Мат. 19, 11).

Ко може примити, нека прими! (Мат. 19, 12).

Сиромаштво њихово изобиловa у богатству простоте њихове (II. Кор. 8, 2).

Дадосте с радошћу, да се разграби ваше имање знајући, да имате себи боље имање и непропадљиво на небесима (Јевр. 10, 34).

30. Богатство — сметња спасењу.

Сваки рад захтијева љубави, бриге и пажње. Гдје тога нема, тамо посао не може ићи од руке. Сваком су раду на путу неке сметње, које ваља отклонити, ако хоћемо, да посао крају приведемо.

И спасењу су нашем на путу многе сметње. Те ће сметње знати отклонити само онај, коме је озбиљно стало до свога спасења. Између силних сметња спасењу једна је и богатство. Само по себи богатство није гријех. Морална наука хришћанска каже, да човјек баш ваља да себе материјално обезбиједи, да тим боље буде у стању испуњавати своје дужности. Но богатство може бити сметња спасењу, ако му се сав човјек преда, ако на све друго заборави, па почне у благу

гледати вдол свој. Спасењу смета све, што човјека одвраћа од Бога и прикива за ништавост земаљску, а богатство је особито кадро одвратити мисао човјечију од Бога. Ко жуди за богатством, ко није задовољан са својим стањем, тај се никад не може заситити. Он све своје снаге употребљава само на то, да умножи своје имање, а у тој га бризи прође и вијек и тек тада види, да је трошио своју снагу не за оно, што је требао, већ на посао некористан.

Богатство пружа човјеку удобности, а док је човјеку добро, не мисли на будућност, па се мање брине и за своје спасење. Богатство улијева у човјека свијест о надмоћности према другима, претјерано самопоуздање, а ко је такав тај се мање обзире на своје дужности. Из претјераног самопоуздања рађа се охолост, а ова одбацује човјека далеко од спасења. Богатство задржава човјека од рада, а нерад води гријеху. Зато је међу богаташима ријеч човјек, који би се могао врлинама похвалити, већ су они обично охоли, мекушци, лијени, окрутни, немилостиви, циције. У том је смислу онда и само богатство, које доводи човјека до тих гријехова, сметња спасењу. Није дакле богатство по себи гријех, већ богатство рђаво употребљено и прекомјерна тежња за њим, која прелази у страст, те гута све племенитије мисли човјекове.

Човјек нађа да зна, да му богатство може бити јако средство, да ухвати души својој мјеста пред Богом, ако поступа с њим онако, како Бог заповиједа. Богат човјек има више средстава, да чини добра, него сиромах, — зато се од њега више и тражи. Правилно употребљено богатство може дакле бити на корист човјеку, а рђаво употребљено може постати ватром, о коју ће се сам богаташ спржити. Умјек хришћанин нађа да сматра себе управитељем од Бога постављеним над Божјим добром, те да се сјећа, да ће полагати рачун правом господару, Богу, о том, како је управљао Његовим добром.

Боље је мало у праведника, него богатство многих безбожника (Пс. 36, 16).

Ад и пропаст нигда се не могу заситити; тако су и очи човјечије несите (Приче 27, 20).

Живот задовољног човјека јесте сладак (Сирах 40, 18).

Који хоће да се богате, они упадају у напасти и замке и многе луде шкодљиве жеље, које потапају човјека у пропаст и погибао, јер је коријен свију зала сребролубље (I. Тимот. 6, 9—10).

Приједара богатства загуши ријеч Божју (Мат. 13, 22 и парал.).

Богатима на овом свијету заповиједај, да се не поносе нити уздају у богатство пропадљиво, него у бога живога! (I. Тимот. 6, 17).

Богаши нека се хвали својом понизношћу, јер ће проћи као цвијет травни (Јак. 1, 10).

Хвалите се својим поносом, а свака је хвала таква зла (Јак. 4, 16).

Тринајста недјеља по Духовима.

Мат. 21, 33—42.

33. Рече Господь притчѫ сію: человѣкъ нѣкій бѣ домовитъ, йже насади кїноградъ, й ѡплетомъ ѡгради его, й йскопа въ немъ точило, й созда стелпъ, й вдаде й дѣлателемъ, й ѿиде.

34. Егда же приближисѧ врема плодомъ посла рабы своѧ къ дѣлателемъ, прїати плоды его.

35. Й емше дѣлателе рабѡвъ его, ѡного оубѡ кинша, ѡного же оубиша, ѡного же каменїемъ побиша.

36. Паки посла йны рабы множайша первыхъ: й сотвориша имъ такожде.

37. Послѣди же посла къ нимъ сына своего, глаголѧ: оусрамѧтсѧ сына моегѡ.

38. Дѣлателе же видѣвши сына, рѣша къ себѣ: сей естъ наслѣдникъ: прїидите, оубїемъ его й оудержимъ достоѧнїе его.

39. Й емше его, изведоша вонъ йзъ кїнограда, й оубиша.

40. Егда оубо прїидетъ господинъ кїнограда, что сотворитъ дѣлателемъ тѣмъ?

41. Глаголаша ѥмѹ: злыхъ злѣ погѹбитъ йхъ, й кїноградъ предастъ йнымъ дѣлателемъ, йже воздадѧтъ ѥмѹ плоды во времена своѧ.

33. Рече Господ ову причу: бијаше човјек домаћин, који посади виноград и огради га плотом и ископа у њему пивницу и начини кулу и даде га виноградарима и отиде.

34. А кад се приближи вријеме родовима, посла слуге своје виноградарима, да приме родове његове.

35. И виногради похвативши слуге његове, једнога избише, а једнога убише, а једнога засуше камењем.

36. Опет посла друге слуге, више него прије, и учинише им тако исто.

37. А потом посла к њима сина свога говорећи: постидјеће се сина мога.

38. А виногради видјевши сина рекоше међу собом: ово је нашљедник; ходите, да га убијемо, па ће нама остати достојање његово!

39. И ухвативши га наведоше га напоље из винограда и убише.

40. Кад дође дакле господар од винограда, шта ће учинити тим виноградарима?

41. Рекоше Му: злочинце ће злом смрти поморити, а виноград даће другим виноградарима, који ће му давати родове у своје вријеме.

42. Глагола имъ Іисусъ: нѣсте ли чли николиже въ писаніихъ: камень, егоже не въ рамѣ сотвориша зиждущіи, сей быстъ во главѣ оугла. Ѿ Господа бысть сіе, и ѥсть дивно во очію нашею.

42. Рече им Исус: зар нијесте никад читали у Писму: камен, који одбацише видари, онај поста глава од угла. То би од Господа и дивно је у нашим очима.

V. Тумачење јеванђеља.

(Проповијед).

Прича нас данашња јеванђеоска, побожни хришћани, води у времена стара, на пружа и новом човјеку стару слику његову, слику му од искона, вјерно огледало душе његове, непокорности његове. Од како је човјек на овом бијелом свијету, мучи муку непрестано са непокорности своје, откајава гријехе старе, а новима спрема себи даљу муку, да му не буде живот зар без откајавања.

Смиловао се благи Бог на муку људску, па хтједе да га излијечи од његове непокорности. Хтједе Бог, — али не хтје човјек; и гле, у овоме воља човјекова на пропаст његову побиједи вољу Божју, па човјек оста и дан данњи неизлијечен. Људи видјеше, шта Бог ради *и не раскајаше се, да Му вјерују* (Мат. 21, 32). Али, драги моји, Бог је прави лијечник, који види добро грозницу душе наше, па нам праћта гријехе, учињене у тој грозничавости нашој, па нас још лијечи, док нас не излијечи.

Такав одношај између Бога и човјека траје од постанка човјекова. Мало је вријеме човјек живио здрав; набрзо се гријехом разболи, те би му биле ране без пребола, да му није таквога Видара, Који небеском љекаријом лијечи ране земаљске тајтне.

У оно вријеме, кад су горди фарисеји заводили јудејски народ на грјеховну странпутицу, рекао је Господ причу данашњу о неваљалим виноградарима — и фарисејима и народу цијелом. У мало ријечи, дивном причом, казао им је цијелу историју њихову, пружио им је слику, какви су били у сва времена. Чујмо и ми ту причу, па да је разумијемо, јер је њу Господ рекао Јудејцима, а Црква је ево опет прича хришћанима, јер нијесмо далеко ни ми од оних Јудејаца.

Бијаше човјек домаћин, ша посади виноград и огради га плотом и ископа у њему пивницу и начини кулу и даде га виноградарима и отиде. Промисао Божји нашао је начин, како да помогне палом човјечанству. Усред грјешна свијета нашао се праведник Авраам, те његово потомство постаје раденик у винограду Господњем. Бог — домаћин оснива Цркву међу Јудејцима, да се скупљају око ње, да се не разваспу и не изгубе у грјешну свијету. Јудејце је Бог изабрао, да се на њих

роди Спаситељ свијету, а да се не би у народу том изгубила свијест о позиву му, већ да се сачува у њему вјера у Спаситеља, па да преко њега та вјера пређе и у остали свијет, даје му Бог закон. Законом је Јудејац био као плотом ограђен од свега, што би било на штету вјери његовој, — само да се он држао тога закона! Оградио га је Бог законом и од осталог свијета, особито сусједа им, да се с њима народ не мијеша, да не прима њихових богова, јер је позната наклоност Јудејаца према идолопоклонству. Осим закона уредио је Бог јудејском народу и остали живот, а особито црквени. Мојсије по Божјој наредби диже кулу — скинију, први храм старозавјетни Јудејцима, да са ње свештеници стражу страже над побожношћу и чистоћом јудејском. Пивница је жртвеник, на ком се приносила животињска крв за гријехе јудејског народа, а виноградари јесу свештеници, којима је дата била часна брига око винограда Господњега. Касније се поред свештеника истакоше особито фарисеји као вође народне, те и они постадоше виноградарима у Господњем саду.

Ето тако је био изабрани народ Божји у обиљу одарен даровима мимо свега другог свијета. Морао је дакле имати и већу задаћу од осталих; морао је приносити Богу плодове, а ти су плодови требали бити: чиста вјера у Бога и у будуће искупљење, спојена са добрим дјелима, честитим и побожним животом. А је ли принио народ јудејски или бар његове старјешине каквих плодова?

Кад се приближи вријеме родовима, посла слуге своје виноградарима, да приме родове његове. Ето већ првог знака виноградарске несавјесности, јер мјесто да сами пошљу домаћину плод, кад је вријеме томе дошло, он мора да шиље слуге своје по њега. Доста је времена чекао Бог на плодове у јудејском народу, те кад плодова не бијаше, шиље Бог међу њих слуге Своје, а то су пророци, да им они кажу, да не занемарују Божјих дарова, да не би били од њих одузети.

А виногради ухвативши слуге његове једнога избише, а једнога убише, а једнога засуше камењем. Опет посла друге слуге, више него прије и учинише им тако исто. Неправо бијаше јудејском народу, што се од њега рачун тражи. Заборавише они, да их је Бог поставио само радницима у винограду, а не господарима. Они се дрзнуше толико, да виноград својатају. Бадава су пророци проповиједали, учили и опоминьали, — *не би примљен ни један од њих у народу своме* (Мат 13, 57 и парал.). Ниневљани се покајаше пред пророком Јоном, а Јудејци поубијаше своје пророке и протјераше их. Мишљаху зар, да неће морати полагати домаћину рачуна, кад му слуге униште! И заиста тог се пута нијесу преварили! Домаћин се не свети за слуге своје;

жао му је слугу, али још већма воли своје одабране виноградаре, па им шиље друге слуге, друге пророке. А неваљали виноградари рачунају: кад нас није казнио за убијство слугу својих први пут, неће ни сад! Па учинише сама осталим пророцима као и прама. Силом угушише ријеч Божју, јер им не бијаше по вољи. Начинише се кривицима пред Богом, натоварише на се грдан гријех. Потомци их оптужују јавно: првомученик Стефан архиђакон на суду их обличава: *којега од пророка не протјераше оци ваши? Како ваши оци, тако и ви!* (Дј. ап. 7, 51—52).

Пророци смрћу и патњама завршише међу Јудејцима позив свој. Али Бог не малаксава. Љубав Његова према људима скоро не зна граница. Нестаде Му слугу, остаде Му још јединац Син и Он *посла њима Сина Свога говорећи: постидје ће се Сина Мога!* Али виноградари не знају за стид. *Кад видјеше Сина, рекоше међу собом: ово је наслједник; ходите да га убијемо, па да нама остане достојање његово! И ухвативше га, изведоше напоље из винограда и убише.* То је она велика свјетска трагедија, којој повјест сличне не познаје. Божји Син с љубављу долази у свијет, *а свијет Га не познаде* (Јов. 1, 10). Мјесто љубави спремају Му смрт; извађају Га из Његова рођена имања, па Га убијају. Изведоше Христа из Јерусалима, па Га на Голготи разапеше, да њима остане достојање Његово. На који су начин мислили, да ће им припасти Његово имање, не знамо. Но зар страст пита разум? — Заборавише они, од каквих ће кобних посљедица бити кривичко дјело то. Угасивуо је у њима разбор, страст их заслијепила, те мјесто казне чекају још награду. И што на безбожном свом вијећу закључише, то и учинише, — учинише срамно дјело, Избавитеља свог одбацише и убише. Од тог доба Избавитељ више није њихов; они Га се одрекоше, они Га избацише из своје средине и предадоше Га свијету не знајући, да ће Избавитељ оживјети и *виноград дати другим виноградарима, који ће Му давати родове у своје вријеме.*

* * *

Преузеше виноград Господњи од Јудејаца други народи. Господња крв је натопила њиву срца човјечјега, да доноси плодове у своје вријеме. И сво се и ми нађосмо у винограду том светом, крвљу препорођеном. И ми смо данас виногради, раденици у Цркви Господњој. Јесмо ли свјесни, да се и од нас траже плодови и хоћемо ли моћи каквих показати? Плодови се и данас од нас траже исти, као и од оних неваљалих виноградара, Јудејаца. — чиста вјера и добра дјела. Нећемо ли и ми пристати уз вијеће безбожничко, које је поубијало пророке и до крста довело Сина Божјег? Питате се у себи:

како је то могуће? — Истина, није могуће још једанпут разапети Сина Божјег онако, као некад Јудејци. Али не разапиње ли Га многи хришћанин и данас невјерјем својим, нема ли и данас црних Јуда издајника, отпадника, исмјевача свештене хришћанске? Мислите ли, да је теже било подносити Христу крсне муке, него кад види хришћанина горег од некрста? Зар је утјеха видјети крв своју залуд проливену, или зар да човјечанство Христовим страдањем ништа више не добије, до ону крвну њиву јерусалимску, коју купише за уцјену крви Спаситељеве?

Сјетимо се, побожни хришћани, да се брзо испунио онај суд, који су Јудејци изрекли сами над собом: *злочинце ће злом смрти поморити, а виноград даће другим виноградарима, који ће му давати родове у своје вријеме.* Не будемо ли и ми давали плодова, одузеће се виноград и од нас и ми ћемо постати прича потомцима, да се нашом пропашћу поуче. Било је и увијек ће бити људи, који не пазе на ријеч Божју. Ми не треба да се за њима поводимо. Нама Христос нек је и циљ и путеводља. *Као што зидари бирају камен за темељ, кад им се неки учини неподесан и одбаце га, а послије шек виде, да је он најбољи, те га мећу у угао, да држи два зида,* — тако и ми ваља да познамо, да је од Јудејаца одбачени Христос — Спаситељ и темељ нашем блаженству.

Друге теме: 1. О вредноћи (ст. 34, види I. бр. 86); 2. О Божјем стрпљењу (ст. 36—37); 3. О самообмани (ст. 38).

31. О Божјем стрпљењу.

Свако добро дјело Бог награђује, а зло казни. То већ сама нарав ствари захтијева. Тако радимо и ми људи: и ми добро хвалимо и награђујемо, а зло кудимо и кажњимо. Гријех је у противности са Богом. Кад човјек чини гријех, он управо ради против Бога, те му такво понашање не може бити без штетних посљедица.

Бог не казни човјека, што би рад казне, него што то Његово правосуђе захтијева. Казна је уопће посљедње средство, којим се грјешник још може добру повратити. И ми казну употребљавамо према својим млађима тек кад је свако друго наше средство остало узалудно, а више пута остављамо времена грјешнику, да дође до свијести.

Казне, које Бог шаље човјеку, двојарне су: времените и вјечне. Прве имају према човјеку педагошки значај; њима нашле Бог опомиње кривца, да се поправи. А вјечне казне јесу природна посљедица и плаћа човјеку за његову злоћу. И једне и друге казне употребљава

Бог тек онда, кад их човјек заслужи. А прије него што ће казнити човјека, оставља му много времена за поправљање. Сретамо се врло често у животу са случајевима, да добар човјек нагледа кажњен, а зао без казне. У првом случају је невоља човјеку школа за будућност, или можда пошљедица каквог тајног гријеха, за који ми не знамо. И најбољи човјек гријеши, па је за то сваком потребна опомена. А невоља човјека најбоље опомиње. Други случај, да наше јавни грјешници дуго врријеме пролазе без казне, па шта више и уживају радости земаљске, најбоље показује, колико је Божје стрпљење.

Између свију бића човјек је у највећој милости код Бога, он је дијете Божје. И грјешник је Божје дијете, само невољало. Па таквом невољалом дјетету Свом оставља Бог времена, да се покаје и поправи, а казни га тек онда, кад је тврдокоран у гријеху.

Како треба хришћанин да се влада, кад знамо, да је Бог неизмјерно стрпљељив према нашим погрјешкама? Смијемо ли на рачун Божје дуготрпљељивости гријешити? Смијемо ли мислити, да је стрпљење Божје без граница? — На то је најбољи одговор искуство. Грјешник се може разметати у добру, али ипак долази некад свему крај, те је испаштање много теже и веће, но што му је срећа била. Не смије се човјек варати, већ треба да зна, да Бог не може коначно опростити све наше гријехе без нашег кајања и поправке, јер Бог је истина милостив, па праша, али праша само оном, који заслужује, јер је и правосудан. Кад не би било Божјег правосуђа, људи би били гори од звијери; кад би се само човјеку на ћеф пустило, да ради што хоће, брзо би земља била пакао. Помисао пак на одговорност и казну задржава човјека од гријеха.

Немојмо дакле гријешити, јер и ако не дође одмах казна послије гријеха, знајмо, да га Бог није заборавио, већ да је Он стрпљив и спор на гњев. Пословица наша каже: *Бог је спор, али достижан*, т. ј. не кажњава човјека одмах, али казна никад не изостаје оном, који се не поправља. Разлог спорости и стрпљењу Његову јесте једино тај, да човјек има времена, да размисли о свом стању, а то је велики знак љубави Његове према нама. Тој љубави треба да се одужимо, а не да искушавамо Божје стрпљење.

Немој кушати Господа Бога свога! (V. Мојс. 6, 16).

Милостив је и добар Господ, дуготрпљељив и многомилостив (Пс. 102, 8).

Ти, Који у сили владаш, судиш благо и јако нас штедиш, кад гледаш на нас (Прем. Солом. 12, 18).

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА

РИСТЕ Ј. САВИЋА

јавља српско-православном пречасном свештенству да имаде на стоваришту све тисканице за **протопрезвитерска и парохијална звања у Босни и Херцеговини,** које су потврђене од **српско-православне консисторије Дабро-босанске** и моли гореспоменута звања да се у случају потребе изволе непосредно на њу обратити.

Са поштовањем

Прва српска штампарија
Ристе Ј. Савића
у Сарајеву.

П. н. гг.

ПРЕТПЛАТЊИЦИМА И ДУЖЊИЦИМА „ИСТОЧЊИКА"

Умољавају се гг. претплатници и дужници „Источника" да своју дужну претплату на лист потписаној администрацији што скорије пошаљу и измире, јер се ево већ и година ова крају своме примиче, те се морају и рачуни са штампаријом вићети и пречистити.

Надамо се да ће се дужници на ову опомену одазвати, те да даље и друкчије мјере нећемо морати предузимати.

Ми нијесмо ни ради ни вољни, да имена дужника на јавност у листу износимо, а још мање да овај дуг судски потражујемо и наплаћујемо; но на крају крајева мораће се и то учинити.

Тачним и уредним претплатницима доста је рећи: ко лист прима, треба и да га плаћа; но са онима, који нијесу такови, мора се друкчије и поступати.

Сарајево, у октобру 1904.

Администрација „Источника."

1908

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

*

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, проф. богословије.

ГОД. XVIII. 15. НОВЕМБРА 1904. БР. 21.

Садржина:

Званично. — Незванично. Низори Мартина Лутера. — Екскорта 15. Недјеље по Духовима. — Из црквеног правила. — Дописи. — Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Званични огласи.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVIII. Сарајево, 15. новембра 1904. Бр. 21.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

Рукоположење. Високопреосвештени господин АЕ и Митрополит Дабро-босански *Николај* благоизволио је свршеног богослова *Марка Савића* дана 10. октобра у богородичном храму у Сарајеву за ђакона, а дана 26. октобра у спасовском храму у Јајцу за презвитера рукоположити. Јерej Марко Савић одређен је за свештеника при парохији прекајској.

Високопреосвештени господин АЕ и Митрополит Дабро-босански *Николај* благоизволио је рукоположити свршеног богослова *Јакова Поповића* у богородичном храму у Сарајеву дана 8. септембра за ђакона, а 1. новембра у истом храму за презвитера; а свршеног богослова *Душана Лаћевића*, конзистор. канцелисту у св. арханђелској цркви сарајевској дана 8. нов. за ђакона. Свештеник Поповић пристављен је АЕМ. конзисторијалној писарници у Сарајеву.

Српско-православна Бањалучко-бихаћка Митрополија.

Именовање. Његово цар. и крал. Апостолско Величанство благоизволело је Превишњом одлуком од 23. октобра (ђ. нов.) т. г. најмилостивије именовати протопрезвитера бихаћког *Косту Ковачевића* конзисторијалним савјетником у српско-православној митрополији. конзисторији бањалучко-бихаћкој са суставним беривима.

НЕЗВАНИЧНО.

Назори Мартина Лутера

о проповједништву.

(Наставак.)

Лутеру су биле познате двије омилитике. И то Рајхлинова: „*Liber congestorum de arte praedicandi* 1504.“ и Ерazма Ротердамског: „*Ecclesiastes sive concionator evangelicus* 1534.“ Прочитавши их увиде,

да су врло незгодне и намисли, да сам напише омилитику (А. Ласкѣевъ: Спом. дјело стр. 18 и 26). Но Лутер не оствари своје намјере, те тако ни немамо од њега написаног дјела, у ком је изложио своје назоре о проповједи, који су разбацани по свим његовим радовима (*Nebe:* Geschichte der Predigt. Viesbaden 1879. књ. II. на стр. 6 вели, да Лутер зато није ништа у једном дјелу своје назоре о проповједи, што није имао *повода*, да то учини). Но што Лутер не учини, учинише други. Данас имамо у некој системи скупљене назоре Лутерове о проповједи.

Тог посла — да скупи и у систему састави назоре Лутерове, не само о теорији проповједи, него и у опће о пастирској служби, разбацане у 46 књига Лутерових дјела — подухватио се *Conrad Porta*, њјелебенски проповједник храма св. Петра и Павла и пресједник тамошње конзисторије. То је био огроман посао, који је захтијевао више година најозбиљнијег рада. Плод тог портиног рада јесте „*Pastorale Lutheri*“, које дјело већи дио германског народа најодушевљеније поздрави.

Нама су позната поред најбрижљивијег истраживања само три издања Портиног: „Pastorale Lutheri“, и то: прво издање, које је 1586. издао мансфелдски суперинтендант М. Ј. Менцл; друго издање угледа свијета 1729. под редакцијом чувеног проповједника Ј. Хр. Крамера, праунука портиног, а треће издање је, које ми при руци имамо: *Pastorale Lutheri d. i. nützlicher und nöthiger Unterricht für anfangende Prediger und Kirchendiener, zusammengebracht von M. Conr. Porta Nördlingen 1842.*“ По овом издању ћемо и ми покушати, да изнесемо назоре Лутерове о проповједи.

Ради лакшег прегледа, подијелићемо ову радњу на више мањих одјељака, како слиједи:

I.

О достојанству и важности проповједничке службе.

На питање: Шта је побожан свећеник или проповједник и за шта га треба држати: одговара Лутер у једној својој проповједи ово: Он је Божји вјесник и чувар Његових тајни; служитељ Христов; Спаситељ многих људи, цар и књаз у Христовом царству, свјетлост свијету, и скупо несцјењено благо (види: Ис. 52, 7; Лука 10, 16; 2. Кор. 4, 1 и к. Кор. 5, 20). У осталом, ко може опредијелити сву његову славу и све врлине?

Нема драгоцјенијег блага ни дражег бића на земљи и овога свијета од истинитог свећеника и проповједника! Колико душа само он издана у дан учи, обраћа, крсти и Христу приводи; колико их чини блаженима; колико њих ослобађа од гријеха, смрти, ада и ђавола и колико њима дарује вјечно спасење, вјечни живот и небо? Он помаже

многим хиљадама душа, да сносе земаљски живот и да постигну вјечни живот (упореди *Данило* 12, 3); Он их чини способним и искусним људима, који љубе Бога а свијету користе. Он умножава царство Божје, пуни небо светима, опустошава ад, забрањује смрти, сузбија гријехе, поучава свијет, тјеши сваког, васпитава своју млађу паству, сије свугдје врлину и препорађајући човјека, јавља се као творац свијета, зидајући не убоги дом, него рај у ком живи сам Бог.

Истинити проповједник, који вјерује, мора чинити чудеса, не сам по себи, него као оруђе Божје по ријечима Христовим: „вѣрꙋѧй въ мѧ, дѣла ѥгѡ азъ творю и тѣй сотворитъ (Јован 14, 12).[a]

Кад би ти био увјерен — обраћа се Лутер свом слушаоцу — да твој син може учинити једно од ових чуда: ускрснути мртвога, напојити зле духове, слијепима вид повратити, глухима слух дати, покажене извидати, исцијелити хроме и т. д. били ти жалио новца за његово васпитање?

Ти велиш, да су данашњи манастири, мјесто да су расадници хришћанских пастира и проповједника, нечисто разбојничко легло! — Добро. — Ти казујеш даље, да друштво не цијени проповједнике! — Добро. Али ја ти кажем, да ми није стало до тога, што ме свијет назива ђаволом, кад ја знам, да ме Бог назива својим анђелом. Нека ме назива свијет докле год хоће заводником и разврatником, ја знам, да ме Бог назива својим вјерним служитељем и рабом, анђели својим другом, свети својим братом, вјерни својим оцем, бједне душе својим спаситељем, незналице свјетлошћу.

Обрати ум то своју пажњу на дјела и чудеса, која чини твој син! Он сваког свјетује, како ваља да живи и како да се односи према Богу и ближњима. Он може ожалошћене да тјеши; да посавјетује оне, који савјета требају; зла дјела да исправља; заблудјеле савјетима на прави пут да изводи; да одржава мир — проповједник помаже властима да очувају трајни мир (allen zeitlichen Frieden) — да умирује бунтовнике, учећи их послушности, моралу, запту и поштовању указујући на дужности према оцу, матери, слузи и т. д укратко према свима светским властима и слојевима.

Проповједник може сваки дан врло много добрих дјела да учини. А ова напријед побројана дјела су најмања, али су ипак зато тако узвишена и племенита, да нико међу језичницима није знао за њих а још мање их вршио.

Гдје живи ријеч Божја, тамо је само дом, храм Божји! А ако би какав цар намислио, да сагради храм од сама злата, смарагда и рубина, били тај храм био исто што и истинито побожан и богобојажљив проповједник или свећеник? Свећеник или проповједник

може помоћи хиљадама душа, јер их може рјечју својом Богу привести и начинити их честитим и побожним људима, те тиме свијету користити. То може само добар проповједник и свећеник а сам храм не.

Па кад се не жали новац око подизања и улепшавања храмова, што се жале средства за издржавање проповједника? — Заиста никаква златна ни сребрена гора не да се упоредити с тијем благом. Блажени су они који то знају, па и издржавају проповједнике!

У проповједи: „О школској обуци дјеце *(Dass man Kinder zur Schule halten soll)*, пита Лутер, зар није јеванђеље и проповјед крв и зној самога Господа, и одмах одговара, да је Христос људима прибавио јеванђеље и проповјед крвавим знојем, крвљу својом заслужио и крстом нам даровао. А колико су само претрпјели апостоли и сви свети, да нам исто сачувају! Колико их је само у наше доба због тога убијено?

Пријетила је и пријети смрт и мени, говори Лутер, но ја сам ипак готов, да страдам и послужим својим Њемцима, ако буду цијенили проповједнике. Но међутим, шта су они до сада учинили за учитеље ријечи Божје? — Једни су гонили ту по тако скупу цијену добивену службу, осуђивали је и свакојако понижавали, а други не хтједоше да издржавају проповједнике, желили су, да их нема, одбијали од њих дјецу, само да нестане са лица земље њихове службе. Радили су на томе, да крв Христова и мученика узалудна буде. И једни и други немају ни савјести ни покајања, ни жалости због те паклене незахвалности, не страхују од гњева Божјег нити љубе Спаситеља ради његових тешких мука. Па ипак поред свега тога они они хоће и на даље, да остану Хришћанима!...

Ако тако и надаље остане, ја ћу жалити, што сам се родио као Њемац, говорио и писао њемачки и желио бих, да опет дођем под папску власт, да нас она још јаче пригњечи него прије.

Док смо ђаволу служили а Христову крв срамотили, бјеху све кесе отворене и давало се без сваке мјере на храмове и школе, дјеца се гонила у манастире, разне заводе, храмове и школе у раној младости. А сада, када треба, да се оснују праве школе и цркве, све су кесе гвозденим ланцем везане, нико не може ништа да да, дјеца се одбијају од праве и истините проповједничке службе, гурају се мамону у чељуст а ногама се гази крв Христова.

На жалост, споменути морамо, да безбожни људи и они, који се сами у себе уздају, још горе гледе на своје проповједнике, него што смо мало час споменули. Ругају им се, сматрајући их као људе непотребне и сувишне, као просте презрене попове — *blose Pfaffen* (види: Јерем. 20, 7; Језекиљ 33, 30; 2 Кор. 4). Таки људи газе про-

повједнике погама и поступају с њима тако срамно, да ни сељаци са својим свињама не поступају тако.

Јесте. Проповједници много страдају. Нико нема толико непријатеља као они. Кроз цио њихов живот прати их зло и то само за то, што истину проповједају. Да они проповједају лаж, носили би их на рукама. Ни један сталеж на свијету није тако слабо цијењен као проповједнички. Богаташи говоре: „Што да вјерујемо простом попу, просјаку? Зашто нам не пошље наш Господ грофове и великаше, да нам проповједају? Њима би вјеровали!“ — Боже, пошљи на њих биједе и невоље и нека им нерасумне стихије проповједају мјесто нас!

Кад свијет презире убоге проповједнике, то само по себи настаје питање: Зашто не прима Господ Бог богате, моћне и учене људе за проповједничку службу, који би бар имали у свијету угледа? Томе има три разлога, а то су ови:

1. да се ништавним средствима сврши велико дјело па да се тако покаже независност истог дјела од сила човјечијих и да човјечји ум није у стању судити о Божјим дјелима (1. Кор. 1, 26—29);

2. да се не мисли, да Бог гледи на лица те да бира само богате, племените и мудре људе а сиромашне, просте и неучене да презире (упореди са Дјела ап. 10, 34);

3. Христос је изабрао просте, сиромашне људе за проповједничку службу зато, што исти могу лакше за Њим поћи, него ли богати, као што нам то јасно казују јеванђеоске приче о званицама (Лука 14, 19) и о богатом младићу (Мат. 19, 21).

Лудо је бјегати од проповједничке службе из страха од мржње и презирања, незахвалности и опасности. Знај, да Господ поставља проповједнике и Он их и заштићава. Сјетимо се само, шта је Он рекао Јеремији, када се исти из страха не хтједе примити пророчке службе: „Востани и глаголи къ нимъ вся, елика заповѣдаю тебѣ ѝ не оубойся ѿ лица ихъ, ниже оустрашися предъ ними, яко съ тобою есмь, иже избавити тя глаголетъ Господь (Јер. 1, 17).“

Па сад, шта да се ради? Проповједати или не? — Судећи по разуму, морали би казати: ако не ћете, да имате ријеч Божју, то нека вам Бог да напу са свима мукама; ако нећете да слушате јеванђеље, то слушајте учење папино о отпусту и другим разним обманама. Али није тако, јер то ђаво жели, да би нас отргао од добра па зло свуда посијао, па би ми сви ђаволи постали. Зато Христос учи и опомиње, да ми у љубави будемо трпљиви и да се одупиремо злу у свијету те да истрајемо у убјеђењу, да ту мржњу морамо сносити њега ради.

(Наставиће се.)

Екскорта 15. Недјеље по Духовима.

— О закону о љубави према Богу и ближњима. —

Синвел Владимир Бобрић, гимназијски катихета.
[Долња Тузла.]

Мат. 22, 35—40.

„Учитељу, која је заповијест највећа у закону?“ тако питаше једном један законик Исуса. Ова слика јасно и изразито обиљежава доба пред доласком Христовим и стање вјере у његово вријеме. Има ли смијешније и жалосније нешто, него да законик, којега је дужност и позив тумачити свијету и разјашњавати закон, нема појма о том, која је највећа заповијест. Али тако је тада било. Свијет је лутао у незнању. Подијељен на народности, вјере и касте није имао јединства ни једнакости у посматрању свијета и човјека у њему у односају према Богу и ближњима својима. Многи додуше грађаху се мудри, али полудјеше у неразуму своме. Ено нпр. *Фарисеји* — којој секти припадаше свакако и овај законик — та секта одијељених и одличних од осталијех, оставише заповијести Божије, а држе обичаје људске и падоше у пуке формалности и укадоше заповијест Божију, да очувају свој обичај;[1]) дају десетину, а оставише, што је најпретежније у закону: *правду, милост* и *вјеру;* изгледаху као окречени гробови, који се споља виде лијепи, а унутра су пуни костију мртвачкијех и сваке нечистоте; показиваху се људима споља праведни, а изнутра бијаху пуни лицемјерја и безакоња[2]); примише закон наредбом анђелском, а не држаше га, како им пребаци у својој апологији св. архиђакон и први мученик Стефан[3]). То бијаше секта надутијех, који мишљаху, да изван њих нико на свијету нема права на спасење, који не знађаху, да је Бог отац свију нас и да су сви људи браћа и ближњи међу собом. Шта више један између њих пита једном Христа: Ко је ближњи мој[4])? Каква је дакле и могла бити код њих љубав према ближњим, кад ево нијесу на чисто, ни ко је управо ближњи наш? — За њима долази противничка им странка *Садукеја*, та аристократска каста, презасићена живота и блазирана. Њима није ништа било свето, исмијавали су се животом, одбацивали бесмртност, управо тјерали игру са вјером и вјерским прописима. Па и *филозофски морал* старога свијета прије доласка Христова и у његово доба или је хладан и сух у својим теоремама, те не смије да загрије свијет и вјечину, или је маси народној неразумљив и писан само за извјесну касту људи, или је у питању о дужностима човјека доста тјесноград, танан, а често и неоправдан. Док једни филозофи тек наслућују само Бога као духа,

[1]) Марко 7, 8, 9; [2]) Мат. 23, 27, 28; [3]) Дј. ап. 7, 53; [4]) Лука 10, 29.

други се не могу отрести грубих појмова о њему. А како је вјера основ моралу, разумије се да поред таквих представа о вјери ни живот њихов ни правила морала нијесу били тачни и одређени. Док Стојици у хладном посматрању живота не могу да се ва њ одушеве, шта више наређују једнако схватати и осјећати животне прилике не осјећајући у животу никакве радости ни уживања и хвале као јунаштво прегорјети и презрети себе и живота лишити у незгодном часу — дотле Епикурејци главни циљ човјечјег живота гледаху у уживању свијета, а идеал им је: Уживај, докле можеш и док си за то! Једимо и пијмо, јер сутра ћемо умријети! Сјетимо ли се овдје још и оног познатог партикуарнама у старијих народа, гдје се страно племе сматра варварским, од кога кривога мишљења нијесу се ни Израиљци могли отрести, јасно нам је онда, да у старијех доба није могло бити чиста појма о дужностима према ближњима. Шта више ни старо-завјетни морал није имао оне пуноће и општирности, какве се траже од опћега морала. И ако су морална начела Мојсијевог закона доиста узвишена, ипак им недостаје снага опће примјене, да човјек мора добро чинити већ ради самога добра и љубав указивати увијек, у свима приликама, према свима. Узак и стијешњен био је круг дужности једног Израиљчанина. Махом се оне односиле на пријатеље и супароднике. Заповијести, као што су ове: Ако најђеш на вола непријатеља својега или на магарца његова, гдје је залутао, одведи га к њему[1]); ако видиш гдје је ненавиднику твојему пао магарац под теретом својим, немој га оставити него му помози[2]); кад падне непријатељ твој немој се радовати, и кад пропадне, немој се узносити[3]); не говори, како је он мени учинио, тако ћу и ја њему учинити, платићу му, како ми је учинио[4]); и особито заповијест: Немој мрзити на брата својега у срцу својем.... не буди осветљив и не носи срдње на синове народа својега него љуби ближњега својега као себе самога[5]) — и ако спомињу име: непријатељ, ненавидник, ипак оне овдје разумију лица из кола народа израиљскога, што свједочи: Не буди осветљив и не носи срдње на *синове народа својега.*

А насупрот томе Христос поваљајући и допуњавајући Мојсијев закон[6]) поучава овог законика ријечима: Љуби Господа Бога својега свијем срцем својијем и свом душом својом и свом мисли својом. Ово је прва и највећа заповијест. А друга је као и она: Љуби ближњега својега као самога себе. О овим двјема заповијестима виси сав закон и пророци[7]).

[1]) Исх. 23, 4; [2]) Исх. 23, 5; [3]) Приче 24, 17; [4]) Ibid. 29; [5]) Лев. 19, 17, 18 [6]) V. Моје. 6, 4, 5; [7]) Мат. 21, 37—39;

Како у мало ријечи много изрече! Попављајући Мојсијев закон Христос га надопуњава, јер јасно налаже дужност љубави према Богу и ближњима. Можемо рећи, да је тек од Христа постављено начело праве (хришћанске) љубави, која се у животу људи има остваривати у љубави према Богу и ближњима. Начело то тако је велико и узвишено и замашно, да Христос овом законику вели: О овим двјема заповијестима виси *сав закон и пророци*. Врлина и узвишеност Христовог моралног закона над свим осталим људским правилима и начелима леži у простоти облика ове двије заповијести, које су уједно тако богате и обилне садржином. Разумијевати добро ове двије заповијести — а јасније већ не могу бити — радити, како оне налажу, значи: *бити хришћанин*.

Начело хришћанског морала јесте *закон о љубави*. Тај закон као опћи, вјечит, неизмјењив и увијек сталан потребан је за човјека као правило, које му путе живота има освјетљивати. Јер и ако људи за поједине прилике стварају себи начела рада и живота, још то није довољно, јер су те животне прилике шарене и неједнаке, а ми морамо имати *сталну основицу* свега нашега дјелања. И ако додуше постоји у нама урођени природни морални закон, ипак то још није доста, јер тај закон ни код једног човјека није у свима расположењима душе увијек једнак, а камо ли да је код свију људи разноликих ћуди! Зато ово позитивно начело хришћанске љубави, које не криза ни тамо ни амо, назива св. апостол Јаков законом царским[1]) погледом на његову важност, опширност и опћенитост; а св. апостол Павле говори, да се сва поједина одређења и заповијести садрже у закону о љубави: Који љуби другога закон испуњава[2]); љубав је извршење закона[3]); сав закон извршује се у једној ријечи, то јест: љуби ближњега својега као себе[4]).

Кад је закон о љубави главно начело хришћанског живота, онда је главни покретач читавог човјечјег рада *љубав*. И у животу и раду човјека пред судом хришћанским морала пита се строго и у главном то, колико човјек ради нешто из љубави? Љубав је мирисни зачин нашега живота и рада. Ако љубави нема, дјелу опада цијена. Ако језике човјечије и анђелске говорим, а љубави немам, онда сам као звоно, које звони, или прапорац, који звечи. И ако имам пророштво и знам све тајне и сва знања, и ако имам сву вјеру, да и горе премјештам, а љубави немам, ништа сам. И ако раздам све имање своје, и ако предам тијело своје, да се сажеже, а љубави немам, ништа ми не помаже[5]). Свако добро дјело пред судом морала јесте добро (ако му се предмет,

[1]) Јак. 2, 8; [2]) Рим. 13, 8; [3]) Ib. 10; [4]) Гал. 5, 14; [5]) I. Кор. 13, 1—3;

намјера и прилике слажу са моралним законом), али много боље је ако се из љубави чини. У хришћанству нема вриједности, што се чини из морања, силом или из страха, јер ту мањка главна побуда, а то је љубав. У љубави нема страха, него савршена љубав нагони страх на поље. Ко се боји, није савршен у љубави[1]). А зашто све из љубави, љубављу и за љубав? Зато, јер је *Бог љубав*, јер је Узрочник свега, па и закона о љубави — Љубав[2]).

(Свршиће се).

[1]) I. Јов. 4, 18; [2]) I. Јов. 4, 8, 16.

Из црквеног правила

— израдио: **Јован Дим. Јовановић**. —

[Рељево.]

(Наставан.)

Недјељно јутрење.

Почиње и свршава се као и свакидашње јутрење све до »Богъ Господь...« Богъ Господь и явисѧ намъ... 4 пута.

Тропар васкресан 2 пута[1]).

Слава и нынѣ: богородичан владајућег гласа.

Господи помилуй 3 пута. Слава и нынѣ: и Катизма. Слава и нынѣ: Аллилуїа 3 пут. Слава тебѣ Боже 3 пут.

Мала јектенија[2]).

Сједалан први[3]) { Први тропар на првом сједалну. Затијем прилјев: »Васкрсни Господи Боже мој... и други тропар. Слава и нынѣ: богородичан-

[1]) Овако се поје, кад свети нема тропара. Ако пак свети има свој тропар, онда *тропар васкресан 2 пут* Слава: тропар светога, и нынѣ: богородичан по гласу тропара светога. Ако има два тропара светога онда *тропар васкресан 1 пут, тропар првог светог*; Слава: *тропар другог светог* И нынѣ: *богородичан по гласу тропара другог светог*. Богородичан владајућег гласа поје се на првом сједалну за Слава и нынѣ, а богородичан са другог сједална се у том случају слезајем изоставља. Ако у Недјељу падне Богородичан празник, или је пред — или попразништво, онда се поје *тропар васкресан 2 пут*, Слава и нынѣ: *тропар празника Богородице односно пред — или у попразнству тропар празника*. Ако у Недјељу падне свети, који има тропар, а уједно је пред — или попразнство, онда се поје *тропар васкресан 2 пут*, Слава: *тропар светога* и нынѣ: *тропар пред — или попразнства*. Ако је два тропара светога, онда се поја *тропар васкресан 1 пут, тропар првог светог*, Слава: *тропар другог светог*, и нынѣ: *тропар пред — или попразнства*. На Господске празнике кад падну у Недјељу поје се само *тропар празника 3 пут*.

[2]) Ову јектенију свештеник говори увијек пред царским вратима (Типик гл. 2. јутрење). Она се јектенија говори послије катизама само у празничне дане, наиме кад се у сједалнима садржи хвала а не молење. Такви су сједални на Минеја недјељни сједални из Октоиха и празнични сједални из оба Тријода. Ова се јектенија назива по некад и јектенијом сједална („Типик“ на велики Петак на јутрењу).

[3]) Недјељом се увијек поју сједални из Октоиха, само кад у Недјељу падне Божић, Богојављење, Преображење, Крстов дан (14. септем.) осим тога на Цвијети, Томину Недјељу, Духове, Недјељу св. отаца пред Божић, ако ова падне 24. децем. поје се сједални из Минеја, Тријода, односно Пентикостара а не из Октоиха. На Богородичне и светитељске празнике поје се сједални из Минеја, ако празник не падне у Недјељу. Догађа се да два празника падну у један дан, онда се у том случају сједална једнога пеје на одређеном месту послије катизама а сједална другога пак послије полијеља или послије 3. пјесме канона („Типик“ гл. 9, 24. фебруар, 23. април, 8. мај, 56 гл. о храму.)

Господи помилуй 3-пут. Слава и нынѣ: Катизма. Слава и нынѣ: Аллилуја 3-пут. Слава тебѣ Боже 3-пут.

Јектенија мала.

Други сједалан[4]) { и први тропар на другом сједалну по том припјев: Ипокеимена Господи кедмъ вратимъ молитву... и други тропар. Слава и нынѣ: богородичан.

»Непорочни« глас 5. (Катизма 17 — 118 псалам)[4]).

Ангелскїй сборъ... са припјеном Благословенъ еси Господи...[5])

Јектенија мала.

Возгласъ: Јако благословенъ имя твое... Аминь.

Глаголи гласа редовнога.

Антифони (Степена) гласа редовнога[6]).

Вонмемъ. Прилѣжимъ.

Прокимен редовнога гласа 3-пут[7]).

Господь помилуетъ. Господи помилуй.

Возгласъ. Јако свѣтъ еси Боже нашъ... Аминь.

Глаголи гласа редовнога.

Всякое дыханїе да хвалитъ Господа 2-пут. } редовнога

Всякое дыханїе да хвалитъ Господа. Хвалите Бога во святыхъ его. } гласа

И о сподобленїи намъ... Господи помилуй 3-пут.

Прилѣжитъ простїи оглашенныхъ... Мїръ всѣмъ. И духови твоемъ.

Отъ (имярик) св. евангелїа чтенїе.

---

[4]) За врijеме појања „непорочних“ кади свештеник олтар и цио храм. Ако у Недјељу падне Богородичин празник или свети са бдењијем или полијељем, онда се „непорочна“ изостављају и моја се мјесто њих полијељ.

[5]) »Ангелскїй сборъ...« који се сваке Недјеље, осим Недјеље Томине, ако у Недјељу не падне Господски празник. Ако пак у Недјељу падне Богородичин празник или свети са бдењијем или полијељем, онда се поји прво полијељ и величање празнику, ако га има, и одмах затијем не појеће »Слава и нынѣ« који се »Ангелскїй сборъ«... (Типик гл. 17). »Ангелскїй сборъ...« не изостављa се ни кад се поји Недјељом полијељ као у Недјељу блудног сина, Месопусну и Сиропусну, него се онда поји послије 136. пс. »На рѣкахъ вавилонскихъ...« Осим недјеља по ли се »Ангелскїй сборъ« још у суботу Лазареву и страсну. („Типик“ послиједованије ових субота).

[6]) Антифонима (ἀντί — против, φωνή — глас) називају се стихови, који се поје наизмјенице на обје њијевнице. Називају се и „степенима“ зато, што је састављач ових антифона Јован Дамаскин увео мисли из псалама Давидових који се некад појали на степеницама Соломонова храма а којих има 15 (од 119—133). Мисли из прва двадесет псалама изложене су у воскресним антифонима прва четир гласа. Затијем се понављају у антифонима друга четир гласа, а 132 псалам је посебно изложен у четвртом антифону осмога гласа. У овим антифонима се исказује осјећај душе која љуби Господа и која жели, да се освети благодаћу Духа светога. Од свију антифона најпаше се поји 1. антифон 4. гласа »Отъ юности мои...« Он се поји осим у Недјељу, кад влада 4. глас, још и у све седмичне дане, кад је свети са бдењијем или полијељем па био празник Господски, Богородичин или светога. Осим тога поји се још и Недјељом, кад не влада 4. глас и то онда, ако у Недјељу падне Крстов дан (14. сент.), Божић, Богојављење, Преображење, на Цвијети, Недјељу Томину и Духове. Ако други празници падну у Недјељу, онда се поје антифони владајућег гласа (Типик гл. 3 и 4, 8. септембра 21. новем.). Антифона, који се поје на литургији не могу се назвати „степенима“, јер им садржај није узет из степенских псалама

[7]) Прокимен се поји увијек онога еванђеља, које се чита на јутрењу. У недјељне се дане поји прокимен из Октоиха „владајућега“ гласа или од Недјеле Мироносица из Тријода. Но ако у Недјељу падне Господски или Богородичин празник, онда се прокимен поји 4. гласа. У овом прокимен се поји онога гласа кога су гласа и антифони. Кад служи ђакон онда он говори прокимен или у олтару за св. дверима, или на амвону, према томе да ли се еванђеље чита у олтару или на амвону.

Слава тебѣ Господи, слава тебѣ.

Евангеље васкрсно редовно (од 11 јутрењих)[8])

Слава тебѣ Господи, слава тебѣ.

Воскресни Христоко кидѣкши...[9])

Пс. 50. Помилуй мя Боже...[10])

Слава: Молитвами ѣгостолика милостиви...

И нынѣ: Молитвами Богородицы милостиви...

Глас 6. { Помилуй мя Боже (1. стих. 50. псалма).
{ Воскрсе Іисусе Б҃е гроко...

Молитва: Спаси Боже люди твоя... Господи помилуй 12 пута.

Возгласъ: Милостїю и щедротами... Аминь.

Канон. По трећој и шестој пјесми канона мала јектенија.

Кондак васкрсан и икос.

Хвалимъ благословимъ... са прмосом 8. пјесме.

Богородицѣ и матерь свѣта...

Величитъ дѹша моя... Честнѣйше...

По деветој пјесми мала јектенија.

Сѣдитъ Господь Богъ нашъ... 3-пут.

Ексапостилар. Слава и нынѣ: богородичан.

Всякое дыханїе... владајућим гласом.

---

[8]) Недјељом се еванђеље чита у олтару на престолу. У друге празнике пак чита се еванђеље на средини храма пред налоњем, на коме се налази икона празника (јако се чита еванђеље на амвону). Недјељом се увијек чита еванђеље васкрсно, осим кад у Недјељу падне Господњи или Богородичин празник. Тада се чита еванђеље празника („Типик“, 6. август, 15 август, 14. септем. и др.). Кад храмовни празник падне у Недјељу, чита се еванђеље храма („Типик“ главе о храму 1., 5., 6., 8., 10., 13., 14., 15., 16. и т. д.). На свете с бденијем и полијелејем чита се за њих одређено јутрење еванђеље само онда, кад ти свети падну у седмичне дане. Ако пак падну у Недјељу онда се чита еванђеље васкрсно редовно и износи се еванђеље ради цјеливања („Типик“ гл. 3,. Недјељом се износи еванђеље на средину храма ради цјеливања. Осим тога износи се еванђеље ради цјеливања и онда, кад у недјељу падне богородичин празник, и ако се у том случају не чита васкрсно еванђеље него празничко („Типик“ 8. септембра), и износи се још на Цвијети („Типик“ пошљедовање Недјеље ваја). Држећи еванђеље на престолу налази свештеник кроз сѣ. двери и неће еванђеље на налоњ на средини храма. И начинивши два мала поклона цјелива сѣ. еванђеље и чини још један мали поклон и клања се и љубивши и десној страни и иде у олтар. По том иде народ два по два и дошавши пред сѣ. еванђеље чине два мала поклона, целивају сѣ. еванђеље један па други, затијем поново чине један мали поклон сѣ. еванђељу и један другоме и иду на своје мјесто.

Недјељних јеванђеља има 11 и сачињавају тзв. столи јутрењих еванђеља. Јутрења недјељна еванђеља одговарају у неколико гласовима Октоиха. И један и други почињу готово у исто вријеме т. ј. послије Духова. Прво јутрење еванђеље почиње у Недјељу сваих светах, а први глас поја се у прву Недјељу иза Недјеље сваих светих. Недјељно еванђеље, које се не би читало на јутрењу због тога, што би пао у Недјељу Господњи или Богородичин празник, не чита се ни у идућу Недјељу, него се чита редовно еванђеље одређено за тај дан.

[9]) Воскресни Христоко кидѣкши... чита се осим сриједе Недјеља још на ове празнике: Крстовдан (14. септ.), Спасов дан, Лазареву Суботу, у седмичне дане од Ускрса до Спасовдана, Недјељом кад падне богородичин празник ма да се на јутрењу није читало васкрсно еванђеље. На Ускрс и цијеле свијетле седмице и у сие Недјеље од Ускрса до Спасов дана чита се 3-пут. Не чита се никако на Божић, Богојављење и Преображење, па ма били ови празници и у Недјељу.

[10]) Овај псалам чита се преко цијеле године сваки дан осим свијетле седмице. На Цвијети за пријеме читања овога псалма кади свештеник врбове гранчице. Овај се псалам поја други дан Божића, на сѣ. Јована (7. јан.) и други дан Духова зато, што на те дане нема ни полијелеја ни величанија ни еванђеља.

Стихире на хвалите.

Слава: стихира еванђелска редовна.

И нынѣ: Приклоголовима ени... редовним гласом

Славословље велико: Слава тебѣ показавшемъ намъ свѣтъ...

Тропар васкресан: »Дивъ нынѣ мірѣ свитъ... « или »Воскрсъ из гроба и оузы ритязалъ ени ада...«

Сугуба јектенија: Помилуй насъ Боже...

Возгласъ: Јакш милостивъ и человѣколюбецъ...

Просбена јектенија: Невечнаъ оутрнюе молитвѣ нашѣ...

Возгласъ: Јакш Богъ милости и щедротъ...

Миръ всѣмъ. И дѣхови твоимъ.

Главы наша Господеви приклонилъ.

Тебѣ Господи (велико).

Возгласъ: Тко ко сить еже милокати... Аминь.

Примудрости. Благослови.

Возгласъ. Сый благословенъ... Аминь.

Оутврди Боже непрекѣтлѣйшаго...

Прикатаа Богородице... Честнѣйшѣе...

Слава тебѣ Христе Боже... Слава и нынѣ: Господи помилуй 3 пут. Благослови.

Отпуст велики. Многољетије. Спаси Христе Боже и помилуй...

(Наставиће се.)

Дописи.

Опис путовања Његова Високопреосвештенства Господина Митрополита Бањалучко-бихаћког Евгенија, по протопрезвитерату дервентском.

(Наставак.)

Сутра дан, у Недјељу, учинило је Њег. Високопреосвештенство посјету госп. управитељу испоставе, управитељу нар. основне школе госп. Стјепану Додиговићу и римокат. свештенику часном госп. Петру Чанчару, а кад је било спремно за пут, крену је Госп. Митрополит у Дубицу у пратњи од 12 кола и то госп. управитељ испоставе, управитељ школе, Димић, Костић, Станковић, Ђурић, Даниловић биљежник и други.

На пола пута нашли су дубичани у сусрет Госп. Митрополит и послије поздрава наставио се пут у Доњу Дубицу, кроз Горњу Дубицу, у којој су жители римокатол. подигли славолук а народ с десне и лијеве стране цесте клечећи очекивао благослова, кога је Њег. Високопреосвештенство и подјељивало. Идући тако на много мјеста наплазили смо на такове групе народа а куће, које су се вијеле, биле су искићене ћилимима и разним марамама а и зеленим и лиснатим гранама, а скоро цијелим путем направљене су биле алеје од забодених, крајем цесте, високих лиснатих грана.

Код нар. основ. школе у Горњој Дубици поздравио је Госп. Митрополита учитељ госп. Габријел Блажевић на што се је Госп. Митрополит срдачно захвалио и продужио пут.

Пред црквеном портом у Доњој Дубици у сокаку, дочекао је народ Госп. Митрополита у два реда лијепо поређен, на једној страни женске а на другој мушки

а у почетку шпалира изашла је дјевојка Ружа Бојовићева окићена дугачком тробојницом и поздравила Госп. Митрополита предавши му лијеп букет цвијећа. Пред црквом, јер је иста трошна, те је забрањен улаз, поздравио је Госп. Митрополита надлежни свештеник, на што је Госп. Митрополит захвалио и својски поучио народ.

За тим се је упутио Госп. Митрополит са цијелом пратњом у стан свештеника Ристића на починак, за којим је слиједио угодан ручак, кога је приредила дотична црк. општина. На ручку поздравио је Госп. Митрополита кућеђомаћин у име своје, своје општине и народа са изразом особите радости, што је сретан да види свога Госп. Митрополита у свом дому — на што се је Госп. Митрополит топло захвалио. При ручку осим пратње били су још свештеник шамачки прем. госп. Димитрија Димитријевић и госп. Коста Максимовић, који је такође Госп. Митропол. кратко али једгровито поздравио.

Послије ручка кренуло се је одма у Нови град. Тим путем биле су окићене српске и римокат. куће и подигнуте алеје а народ је исто онако дочекивао и поздрављао Госп. Митрополита као и на путу из Оџака у Дубицу.

Пред црквом дочекао је Њег. Високопреосвећенство госп. учитељ Цвјетин Јовановић са школском дјецом и многобројним народом у лијепо уређеном шпалиру, којом приликом поздравила је Његово Високопреосвећенство ученица Љубица Недић следећим говором:

Ваше Високопреосвештенство, мили архипастиру!

Учећи нашу св. прославну вјеру, учасмо и то, да у нашој светој цркви постоји осим свештеника, који с нама сваке недеље и празника у св. храму моли драгоме Богу, још и архијерej, највише свештено лице у нашој цркви.

Непрестано нам душа чежњаше за тим, да тога великог носиоца науке Христове видимо и од њега благослов примимо. И ето нам драги Бог услиша ту нашу скромну дјечију молитву: даде нам ту срећу, те дочекасмо и овај час, када могосмо ступити пред Ваше Високопреосвећенство поздравити Вас поздравом јерусалимске дјеце: »осана благословен грјади во имја Господње!« и ускликнути гласом исте побожне дјечице: благослови свјати владико!

Дубоко ганути овом срећом, ступам пред Вас, да Вас, у име мојих школских друга и другова поздравим, те сам слободна испред њих пружити Вам ову киту цвијећа у знак дубоке наше понизности и љубави и жаљењи Вам дуги вијек на срећу свега Вашега стада, које пред Вама скромно стоји, те кликнути: добро нам дошли и живјели!

На ово се је Госп. Митрополит захвалио и продужио пут у цркву у којој га је поздравио надлежни свештеник овим говором:

Ваше Високопреосвештенство!

Увијек је наше мјесто, т. ј. народ ове парохије жељно исчекивао онај час, када ће у својој средини видјети свога великог црквеног поглавицу, јер је више од 36 год. лишен те среће. И колико се радовао кад је још благопокојени митрополит Николајевић, па садашњи Високопр. митрополит сарајевски Николај Мандић обећао свој долазак, а колико се у души свеселисмо, кад им се преогромним послом то обећање онемогућило испунити. На сами глас о успостави бањал. дијецезе, опет се обновише живље наде и скоро оживотворење те жеље, а особито се живи интерес и жеља појавила у свим слојевима и не само једног краја и једне парохије, него и цијеле Вам данашње дијецезе, када Бог својим провиђењем одреди Вас за првог митрополита бањалучко-бихачког. Велим, свако

је са великом нуждом исчекивзо, да дочека онај час, кад ће Вас у својој средини видјети и саслушати благу ријеч, кад ће из уста свога архипастира чути велику науку Христа-Спаса и кад ће окријељен том науком и благословом моћи се опет весео и задовољан кућама вратити, да настави свој тешки рад.

И хвала драгоме Богу, ево се тај час испуни.

Обузет осјећајима радости, да се овим актом испунише давно исчекиване народне жеље, желим, да би дао драги Бог, да овај први поход Ваш донесе благослова и среће нашему народу, те поздрављајући Вас први пут у овом нашем скромном храму, желим и молим се свевишњем Творцу испред и у име народа ове парохије, да Вас уздржи још много и много љета, како би сте нас могли још дуго и пуно пута походити и упућивати на стазу спасења, те у то име кличем: добро нам дошли! и Живјели! на што је Госп. Митрополит захвалио и народу својствену поуку дао.

Послије кратког одмора опростили су се са Њег. Високопр. сви пратиоци из Новог града, Дубице и Оџака а на челу им управитељ испоставе г. А. Милер.

Ноћиште је спремљено било у народ. основ. школи, за што се је особито побринуо г. учитељ Цв. Јовановић.

(Свршиће се.)

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви

Педесетогодишњица свештенослужбовања Српско-православна црквено-школска општина у Тешњу прославила је на свечан начин дана 24. прошлог мјесеца ријетку славу: педесетогодишњицу свећеничке службе свога ваљаног и честитог пароха проте *Теодора Хаџи Илића*. Тога дана у част слављеника отслужена је свечана литургија са благодарењем, у подне је одржан банкет, а у вече сијело са народним весељем у згради српске школе. Нека је честитом вприч. г. проти *Хаџи Илићу* с наше стране срдачна честитка!

Освештање заставе Српско-православно црквено-пјевачко друштво »Побратимство« у Санском Мосту приредило је освештање друштвене заставе дана 11. нов. т. г. Чин освештања обавило је Његово Високопреосвештенство Митрополит бањалучко-бихачки *Евгеније Летица*.

Архијерска посјета у Јајцу. Високопреосвештени господин АЕ. и Митрополит добро-босански, *Николај*, посјетио је 24. окт. ради извиђаја неких околности парохију свештеника Милорада Јелића у Јајцу. На Митровдан била је у Јајцу архијерска литургија, на којој су уз Његово Високопреосвештенство чинодјејствовали гг. протопрезвитери: Јован Пећанац из Варцара и Дим. Јанковић, савјетник конзисторије из Сарајева, те ђакони Сава Савић, конз. канцелиста из Сарајева и Марко Савић, који је рукоположен за презвитера. На литургији било је доста побожнога свијета из парохије јајачке. При крају службе-божије поучило је Његово Високопреосвештенство присутни народ, који је с пажњом саслушао сазидавајућу ријеч свога архипастира. Његово Вприеосвештенство вратило се с пута 24. окт. у петак у Сарајево.

Митрополија Карловачка.

Предаја Текелијиног фонда. Како политичка гласила у Митрополији Карловачкој јављају, најновијим рјешењем одузет је Саборском Одбору из руковања фонд Текелијин и предат на руковање посебном Старатељству, коме су чланови: Његова Светост патријарх српски преузвишени госп. *Георгије Бранковић* као предсједник а као чланови: гг. велики жупан *Милан пл. Зака* и *барон Милан Бајић*. Као пленипотенцијар и владин изасланик пријликом предаје био је министарски одсјечки савјетник г. *Павле Јовановић*.

Краљевина Србија.

Српски универзитет. Садашњи министар просвјете и црквених дјела у Србији г. Давидовић спремио је за народну скупштину, која је већ отпочела свој рад, предлог да се данашња Велика Школа у Београду подигне на универзитет, који ће имати пет факултета: богословски, философски, правнички, медецински и технички.

Званични огласи.

Српско-прав. Митрополијска Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 1649 ех 1904. 3—3

Едикт.

Позива се овијем Миле Ђукић из Пољавница, котар Бос. Нови сада непознатог боравишта, против кога је супруга му Милица Ђукић рођ. Ресан из Пољавница поднијела код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Српско-православна Митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 1672 ех 1904. 3—3

Едикт.

Позива се овијем Јован Кнежевић бивши трговац у Добоју родом из Церана (котар Приједор) сада непознатог боравишта, против кога је супруга му Јока рођ. Вуичић из Добоја поднијела код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, ра-

чунајући од првог увршћења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истеченју споменутог рока поставити уредâ ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Српско православна Митрополија Зворничко-тузланска.

Број 688 ех 1904. 3—3

Едикт.

којим се Петра рођена Писаревића, законита супруга Петра Дујића, тежака из Писара, котара градачачког, одбјегла са Костом Сусаковићем, по свој прилици у Славонију, — позива, да се овој Митрополијској управи, као духовном суду, у року од три мјесеца, рачунајући од дана проглашења овога позива, писмено или усмено пријави и мјесто свога сталног боравка означи, како би лично преузела своју одбрану у бракоразводном по тужби напуштеног јој супруга поведеном процесу; јер ће се у противном случају Петри службено поставити заступник, с којим ће се на рушак тужене процес провести и довршити.

У Д. Тузли, 4. септембра 1904.

Управа српско-правсл. Митрополије зворничко-тузланске.

Српско-православна АЕМ Конзисторија Дабро-босанска.

Број 1044/I. ех 1004. 2—3.

Едикт.

Јулка рођ. Сташовића, супруга Обрена Тотића из Пријеворца, која је од мужа одбјегла и наводно се негдје у Србији налази, позива се овијем, да се овом духовном суду до 15. јануара 1905. године тим сигурније јави, што ће се иначе напуштеном јој супругу подијелити право, да против ње због злобног напуштања, блуда и прељубе бракоразводну тужбу поднесе.

Из конзисторијалне сједнице у Сарајеву, 10. септембра 1904.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2·50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

Ако и одхрани синове своје, Ја ћу их учинити, да буду без дјеце (Осија 9, 12).

Не доцни Господ с обећањем, као што неки мисле да доцни, него нас трпи, јер неће да ко погине, него сви да дођу у покајање (II. Петр. 3, 9).

Ако зло чиниш, бој се! (Рим. 13, 4).

Или не мариш за богатство Његове доброте и кротости и трпљења не знајући, да те доброта Божја на покајање води? (Рим. 2, 4).

Не варајте се, Бог се не да ружити! (Гал. 6, 7).

32. О самообмани.

Бог је дао човјеку разум, да може живот свој свјесно водити мети његовој, разумијевати га и уживати у њему. Но и поред разума често је човјек неразуман. Да каквим бисмо могли назвати онога, који ради и живи ускос здравом разуму, који пада у гријех и тим штети себе толико, да му сав живот постаје сасвим пропуштен и да долази до сасвим другог резултата, него што би требало?

Неразумност се човјекова најбоље огледа у самообмани. Упркос здравом разуму често се човјек поваћа за варљивошћу, сматрајући у њој сврху свога живота. Колико пута човјек вара сам себе и зове у помоћ и разум свој, да му он нађе разлога, којим би оправдао свој неупутни живот! Младић зна, да је сваки гријех заторан, па се ипак одаје развратну животу, јер обмањује сам себе, да ће он бити изузетак да њему гријех неће шкодити. У сваком гријеху вара човјек себе, јер чим гријех и порок овлада њим, здрави разум губи своју моћ, а мјесто њега говори страст. У страсти зачета мисао изгледа човјеку здрава, па зато многи обмањују себе, а и не знају, да чине то. Зар сребролубац вјерује, да не ради добро? Не, он мисли, да је само његов живот и правац мишљења оправдан.

Самообмана се дакле рађа из страсти, из грјеховне наклоности. Она траје толико дуго, догод човјек робује гријеху, догод нема слободног здравог мишљења. Је ли потребно набрајати човјеку штету од самообмане? То није ни могуће, јер као што може човјек себе обмањивати у сваком погледу, тако је и штета свестрана. Сваки је већ искусио то, јер сви долазимо у прилику, да ма како себе обманемо. Свако разочарање у животу јесте посљедица наше самообмане.

Човјек није толико при данашњем свом разуму јаки, да би се могао сачувати од сваке самообмане. Сваки човјек себи ласка, па тим пада у заблуду. Зато треба да је сваки на опрезу, па чим примјети, да вара себе, нека раскрсти с варљивом мишљу, јер га ова иначе може далеко одвести. Самообмани има лијека, а то је испитивање своје душе,

познавање себе, или упоређивање живота свога са законом Божјим. Морални закон јесте огледало, у ком ће човјек, чим погледи у њега, јасно себе видјети. Зато треба човјек да чешће себе испитује, да се гледи у том огледалу, да види, шта му треба на себи лијечити и исправљати.

Нека се не узда у таштину преварени! (Јова 15, 31).

Не дај срцу моме да застрани на зле помисли, да измишља разлоге гријеху с људима, који чине безаконје! (Пс. 140, 4).

Неки се пут чини човјеку прав, а крај му је пут к смрти (Приче 14, 12).

Не варајте себе! (I. Кор. 6, 7 и парал.).

Ако ко мисли да је што, а није ништа, умом вара себе (Галаћ 6, 3).

Свакога куша његова сласт, која га вуче и мами (Јак. 1, 14).

Ако рекнемо, да гријеха немамо, себе варамо и истине нема у нама (I. Јов. 1, 8).

Четрнајста недјеља по Духовима.

Мат. 22, 2—14.

2. Рече Господь притчѫ сію: оуподобисѧ цароүствіе нєбєснов человѣкѹ царю, їжє сотвори браки сынѹ своємѹ.

3. Й посла раба̀ своѧ призвати звáнныѧ на браки, й не хотѣхѫ прїйти.

4. Паки посла ины рабы, глаголѧ: рцыте звáннымъ: сѣ, обѣдъ мой оуготовахъ, юнцы мои й оупитáннаѧ йсколєна, й всѧ готова: прїидите на браки.

5. Они же нєрадѣвше ѿидоша, овъ ѹєw на сило своє, овъ же на кѹпли своѧ.

6. Прочїи же ємше рабовъ єго, досадиша ймъ й оубиша йхъ.

7. Й слышавъ царь той разгнѣвасѧ, й пославъ вои своѧ, погѹбки оубійцы ѳны, й градъ йхъ зажже.

2. Рече Господ ову причу: царство је небеско као човјек цар, који начини свадбу сину своме.

3. И посла слуге своје, да зову званице на свадбу; и не хтјеше доћи.

4. Опет посла друге слуге говорећи: кажите званицама: ево сам објед свој уготовио, јунци моји и храњевници поклани су и све је готово; дођите на свадбу!

5. А они не маривши отидоше овај у поље своје, а овај к трговини својој.

6. А остали ухватише слуге његове, наружише их и побише.

7. И кад то чу цар онај, разгњеви се, и пославши војску своју, погуби крвнике ове и град њихов запали.

8. Тогда глагола рабомъ своимъ: брак҃ оубо готовъ ѣстъ, званїи же не бѣша достойни.

9. Йдите оубо на ѣсхѡдища пѹтей҆ и҆ лица҆ѥ҃ хѹ҆ѥ҃ аще ѡ҆брѣщете, призовите на брак҃и.

10. И҆ йшедше раби ѥ҃ни на распѹтїа, собраша всѣхъ, и҆лица҆ѥ҃ хѹ҆ѥ҃ ѡ҆брѣтоша, злыхъ же и҆ добрыхъ: и҆ испо҆лнисѧ брак҃ъ возлежащихъ.

11. Вшедъ же царь видѣти возлежащихъ, видѣ тѫ человѣка не ѡ҆блеченна во ѡ҆дѣжанїе брачное:

12. И҆ глагола ѥ҃мѹ: дрѫже, како вшелъ ѥ҃си сѣмо не и҆мый ѡ҆дѣжанїа брачна; ѳ҆нъ же ѹ҆молча.

13. Тогда рече царь слѹгамъ: свезавше ѥ҃мѹ рѫц҃ѣ и҆ нозѣ, возмите ѥ҃го и҆ вергните во тмѫ кромѣшнюю: тѫ бѫдетъ плачь и҆ скрежетъ зѫбомъ.

14. Мнози бо сѫтъ звани, мало же и҆збранныхъ.

8. Тада рече слугама својим: свадба је дакле готова, а званице не бише достојне.

9. Идите дакле на раскршћа и кога год најдете, дозовите на свадбу.

10. И наишавши слуге ове на раскршћа, сабраше све које најоше, зле и добре; и столови се напунише гостију.

11. Ушавши пак цар да види госте, угледа онђе човјека необучена у свадбено рухо.

12. И рече му: пријатељу, како си дошао амо без свадбенога руха? А он ћутје.

13. Тада рече цар слугама; свежите му руке и ноге, па га узмите те баците у таму најкрајњу: ондје ће бити плач и шкргут зуба.

14. Јер су многи звани, али је мало избраних.

VI. „Свадбено одијело“.

(Проповијед).

Ено нам опет, драги хришћани, исте слике јеванђеоске, као и у прошлу недјељу. Све је у њој истога значења, као и у оној о неваљалим виноградарима, само је ондје мјесто домаћина цар, који жени сина свога, а народ се јудејски изријеком назива званим. Слуге Божје зову народ у побожност, али он нема кад; има послова пречих, него да чује Божју ријеч. Не бише звањице достојне, као што ни они виноградари не бише достојни повјерења домаћинова. Али дом Божји ипак не остаје пуст, јер Бог *диже другу дјецу Аврамову*, као што рече Претеча Господњи (Мат. 3, 9).

Болно је узвикивао Спаситељ, кад је видио тврдокорност народа Свога: *Тешко теби, Хоразине, тешко теби, Витсаидо!* (Мат. 11, 21). Та за њих је у првом реду и дошао на земљу, а гле, они ће бити пошљедњи гости у дому Господњем! (Мат. 10, 23). И ено, кад апостоли проповиједаху науку Божју по свијету, први им се свуда Јудејци противили, гонили их, клеветали, хватали и каменјем засипали. Њима

је прво била намијењена проповијед, радосна, утјешна, да је испунио Бог обећање Своје, дато праоцима њиховим. Али они — *не бише достојни.*

Но оставимо сад на страну Јудејце, јер смо доста о њима чули већ прошлога пута, па погледајмо за часак, како је међу нама! Завиримо у Цркву хришћанску, да видимо, кога тамо има! Отворио је Бог послије невјерства јудејског широм врата Цркве Своје другим народима и поврвје свијет унутра и напуни дом Господњи. Поврвио је унутра као на весеље, баш као на свадбу праву. А пристави Господњи, свештеници Његови, не бране ником пута унутра, јер ће Господ доћи, да прегледа госте Своје.

Но прије него Господ дође, да нас прегледи, да види, јесмо ли за Његову кућу или не, да видимо сами то најприје, јер кад Он дође, истјераће недостојне ван. Тада ће нам заман бити огледање, а сад *још* може од недостојнога постати достојан.

Бијаше један човјек по данашњем св. јеванђељу, који се прокрао на брачно весеље, у којега не бијаше одијела брачног, а кад дође цар, да види госте своје, упаде му у очи тај гост, који спољашношћу својом не пристајаше у то друштво и он га запита: *а како ти, друже, дође амо без брачног одијела? А гост ћуташе. Тада цар заповједи слугама, да му вежу и ноге и руке, па да га врргну у тамницу, гдје је илач и шкргут зуба.*

Ви се питате: зашто то; откуд наједанпут таква строгост у онога, који је послао слуге на раскршћа, да покупе све, које год нађу, и зле и добре? Питате се: зашто да страда човјек ни крив ни дужан, што је можда био сиромах, па немаше брачнога одијела? Лијепо је и похвално то ваше заузимање за овога невољника, али ћете друкчије мислити и можда ће многи тако себе сажаљевати, кад вам кажем и протумачим, зашто је све то тако било. Ево шта је у ствари: није њега цар казнио, што је можда био сиромах, већ за велики немар његов. Био је обичај у оно вријеме, да су званице добијале брачно одијело, или бар један дио или знак брачнога весеља у кући, гдје се брак држао, као код нас од прилике рузмарин. Дужност сваке званице бијаше, да узме то одијело; ко није марио за њега, ко је био лијен, да сврати по њега, — зар није био крив, зар се могао трпјети међу осталима? Ето, тај је такав био; са нехата свога није имао брачна одијела, а на тај начин је омаловажио весеље, још више помутио радост домаћину и навукао на се гњев његов.

Тако исто благи Бог основа на земљи царство, па обручи Сина Свога са Црквом Његовом, а нас позва на то брачно весеље. Нас

позва, да се радујемо слави Његовој, да подијели радост Своју с нама. А гдје је вама брачно одијело?....

Ви можда не знате, какво је то хришћанско брачно одијело? Зар вам тешко погодити? Знам, да не мислите, да је то право одијело, јер Бог не гледа на спољашност нашу, не гледа, јеси ли бос или обувен, јеси ли накићен или не, него гледа, јеси ли душевно умијен, имаш ли каква знака, који би те казао као хришћанина. А какав је то знак, којим хришћанин ваља да се окити, рекао је божанствени Учитељ: *По том ће сви познати, да сте Моји ученици, ако узимате љубави међу собом* (Јов. 13, 35). А откуд ћемо добити те љубави? — Из љубави према Богу. Само онај, који Бога љуби, љубиће и ближњега свога. А љубав према Богу рађа се из чисте, чврсте вјере и сталне наде у Бога. Ето нам дакле одијела брачног, ето нам знакова, по којима ћемо се познати, да смо Божји! Вјера, нада и љубав краси човјека много више, нег' све свјетско злато и драго камење, а вјером, надом и љубављу треба да је украшен сваки прави хришћанин. То су знаци наши хришћански: вјера нада и љубав, а све се то слијева у један знак, — у крст. Три једнака крстова крака јесу вјера, нада и љубав, а четврти је — истрајност. Између кракова сјају свијетли зраци осталих врлина, као што видите да се слика на нашим иконама. То је наше хришћанско знамење.

Сада дакле зароните у душу своју, па потражите, има ли у вама тог украса душевнога! Не морате сада мени рећи, има ли га у вас или не, већ сами са собом обрачунајте. И не само сад, него и кад дому своме отидете, кад будете са собом насамо, наставите посао тај. Па ако видите, да немате украса тога, да немате вјере, наде и љубави, купујте га по сваку цијену, не часите часа, не губите времена, *јер не знате дана ни часа* (Мат. 25, 13), *у који ће доћи Господ ваш* (Мат. 24, 42), да затражи од вас знак хришћански!

Некад су фарисеји носили на челу и рукама знаке вјере и побожности своје, да буде свијету на видику њихова доброта. Ми нећемо бити фарисеји, да знак хришћански носимо само на спољашности својој, него га носимо у души, а он ће већ просјати кроз душу, да га и свијет види, не зато, што бисмо тежили за свјетским признањем, већ зато, што га не можемо затрпати у себи, јер он је адиђар драгоцјен, који можеш и мораш добро чувати, али му не можеш сјаја сакрити.

На жалост *многи су званн, али мало их је изабраних.* Сви смо звани у Божје царство, али се не одазивамо сви позиву том. У многих нема хришћанскога знака, — остаде само пусто име. Хришћани смо сви, зовемо се тако. И дирне ли ко у вјеру нашу, тешко њему! Али

се ваљда бојимо, да и сами дирамо у њу, па се ни не бринемо за њу много, шта више врло многи не зна, шта му вјера каже. Нећу да вам говорим само онако уопће, него ето питам само: зашто су нам храмови празни? То се питамо свуда по народу нашем. Кажу људи код нас: недјеља је, трг је, па се мора трбухом за крухом. Добро! А шта онај, који нема посла на тргу? Затурио руке у џепове, па гледи, шта ко купује и продаје. А свецем и празником нема трга, па гдје је онда благочастиви хришћанин; гдје је онда православни Србин; какав га је онда хитни посао задржао?

Има много хришћана, али не пристају нажалост сви у то друштво. Но сви ћемо хтјети некад у Божје царство, онда ћемо знати, да смо звани. Но знајмо, да без одијела хришћанскога нећемо бити пуштени унутра, јер ће нам рећи Господ: *„Друже, а откуд ти овдје без хришћанског знака?* Зар нијеси на земљи имао кад, да узмеш тај знак? Узео си хришћанско име, али то је име остало с тијелом ти на земљи, а ево ти душа празна, — не можеш такав амо!“

Зато се, хришћани, обавријте зарана за хришћанским знаком, за брачним тим одијелом, јер још није завршено свадбено весеље у дому Божјем. Још је дана, још је прилике, да постанемо онакви, како Бог хоће. Хватајмо души мјеста, стичимо права на улаз у царство Божје, да не будемо само звани, већ и изабрани!

Друге теме: 1. О немару (ст. 5); 2. О свјетским бригама (ст. 5); 3. О насиљу (ст. 6); 4. У Цркви хришћанској има и добрих и злих (ст. 10); 5. Грјешник пред Богом не зна извине за грјехе своје (ст. 12); 6. Многи су звани, мало је изабраних (ст. 14).

33. О немару.

Велика је задаћа човјекова на свијету. За кратког свог вијека земаљског треба да се спреми за блажену вјечност. Земаљски дакле живот човјеков јесте врријеме рада. За тај рад је Бог човјеку дао прикладне силе. Онај, који не употребљава те силе у ону сврху, за коју му их је Бог дао, промашио је свој живот.

И у погледу свога спасења, као и у свакодневним радовима често човјек нерадом и нехатом затире своје силе. Ма какве врсте био немар, увијек излази на једно, увијек је из њега велика штета човјеку и ма немар био у раду, који не изгледа у ближој свези са спасењем, он редовно штети човјека и у том погледу. Занемари ли човјек н. пр. дужности у свом звању, ода ли се тјелесном нераду, он се привикава на лијеност, те се одатле већином, и можемо рећи, увијек, рађа немар душевни, највећи непријатељ спасењу.

Навешћемо само неколико прилика, у којима немар штети човјека. У првом реду велика је штета немарном човјеку за душу му; таквоме живот нема узвишеније сврхе до ђеновања, те не може ништа ни постићи. Таква је душа као оно парлог или необрађен врт, у који човјек не сије баш коров, али овај са нерада и немара његовога ниче сам. Тако се онда из немара рађају разни гријеси и лијеност се рачуна у главне гријехе, јер је извор другима. У радина човјека не може гријех отети маха, а лијеном долазе на ум мисли, које не би пашле пута у њега, да се бави каквим корисним послом. Немар штети даље човјека у интелектуалном погледу, јер ум затупљује, кад се не вјежба као што оруђе рђа, кад се не употребљава. У материјалном погледу није штета мања, јер ко не ради, тај најпослије долази до пропасти и мораће другог молити за кору хљеба. Ма био човјек у како добру стању, немаром сиромаши, јер осим тога, што троши, а ништа не привређује, придружују се немару, како смо видјели, и други гријеси, који траже великих материјалних жртава. Шкоди немар човјеку и у социјалном погледу, јер какав углед може имати немаран човјек међу честитим људима? — Сви га се клоне и осуђују га.

Ко правилно схваћа свој живот, тај се неће одавати немару. Хришћанин особито ваља да се клони тога гријеха, јер он треба да зна, зашто му је Бог дао разне снаге, па нека се трудом својим и вриједношћу покаже достојан тих Божјих дарова.

Тражи изговора и говори лењивац: лав је напољу, разбојници су на шуševима (Приче 22, 14).

Не реци: шта ми треба и какво ће ми добро бити одсада! (Сирах 11, 23).

Што стојите ваздан беспослени? (Мат. 20, 6).

Не мариш за богатство Божје доброте? (Рим. 2, 4).

Не будите у ништу лијени, будите огњени у духу, служите Господу! (Рим. 12, 11).

Не пусти у немар дар у себи! (I. Тимот. 4, 14).

Како ћемо побјећи (казни) не маривши за толико спасење? (Јевр. 2, 3).

34. О насиљу.

Основ хришћанској вјери јесте љубав. Све заповијести Божје полазе са љубави и сврха им је, да и човјека доведу до тако узвишеног моралног стања, да је кадар љубити сваког без разлике. Кад би се човјек дотле уздигао, он би потпуно извршио Божји закон.

Христос нам заповиједа, да будемо један другом милостиви, љубазни, предусретљиви, кротки, мирољубиви и т. д., а свака неугла-

ђеност, жестина и немилосрђе најстрожије је хришћанину забрањена. Тим је више за осуду отворено насиље, кад човјек не поштује ни у чему туђа права, већ их гази и себи присваја силом.

Силовит човјек себе понижава до животиње. Он ногама гази образ Божји у себи и затвара себи пут и пред Богом и пред људима. Бог, Који је сушта благост и доброта, не може марити, ни трпјети онаквога, који нема у себи ни мрве благости, него који силом баш хоће, да се тако што више удаљи од Њега. Људи се пак чувају силовита човјека као разјарене животиње, јер знају, да им од таквих људи не може бити ништа добро, већ да се имају надати каквој штети.

До силовитости, којој је пошљедица насиље, води човјека прекомјерно развијена себичност, која прелази и у гордост, затим завидљивост, злоба, грамзљивост за туђим, неуредан живот и т. д. Особито много може погрјешно васпитавање да помогне развијању тога порока, јер ако се дјетету измалена пушта све на вољу, ако је навикнуто, да му се сваки ћеф испуњава, научиће се и уживјеће се у мисао, да су сви само ради њега ту, па ће и као човјек бити обијесан и силовит. Зато треба измалена гонити из дјетета све, што личи само на суровост, да му не буде душа необрађена, а учити га хришћанским врлинама и чувати од неуредна живота.

Силовитост није дугога времена. Човјек може бити силовит само док је према другима надмоћан, а кад надмоћ изгуби, нема снаге, да извршује злоћу своју, већ она остаје у њему и једе га. *Свака сила за времена, а невоља редом иде* — вели народна пословица. А кад једном дође невоља, нестаје силовитости. Тада се човјек може горко кајати за пријашњу обијест, јер му се она ужасно свети. Паметан човјек треба да помишља, да може зачас доћи крај добру његову, па ће се чувати насиља над ближњима својим. Поштењем ће животом стицати он себи пријатеље, а неће од људи правити себи непријатеље. Кад хришћанин при томе уважи још, да му је нарочита заповијест Божја — љубав према ближњима, а да насиље жестоко казни Бог, умјеће се сачувати од тог гадног гријеха.

Ако би ко навалиће устао на ближњега свога, да га убије из пријеваре, ни прибјегне олтару, одвуци га од олтара Мога да се погуби! (П. Мојс. 21, 14).

Који ору муку и сију невољу, то и жању (Јова 4, 8).

Што се хвалиш неваљалштвом, силни? (Пс. 51, 1).

Не уздајте се у неправду и у отимање! (Пс. 61, 10).

Ко увезе огањ у пједра, неће ли сажећи одјећу своју? (Приче 6, 27).

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА

РИСТЕ Ј. САВИЋА

јавља српско-православном пречасном свештенству да имаде на стовариште све тисканице за **протопрезвитерска и парохијална звања у Босни и Херцеговини,** које су потврђене од **српско-православне консисторије Дабро-босанске** и моли гореспоменута звања да се у случају потребе изволе непосредно на њу обратити.

Са поштовањем

Прва српска штампарија
Ристе Ј. Савића
у Сарајеву.

П. н. гг.

ПРЕТПЛАТЊИЦИМА И ДУЖЊИЦИМА „ИСТОЧЊИКА"

Умољавају се гг. претплатници и дужници „Источника" да своју дужну претплату на лист потписаној администрацији што скорије пошаљу и измире, јер се ево већ и година ова крају своме примиче, те се морају и рачуни са штампаријом виђети и пречистити.

Надамо се да ће се дужници на ову опомену одазвати, те да даље и друкчије мјере нећемо морати предузимати.

Ми нијесмо ни ради ни вољни, да имена дужника на јавност у листу износимо, а још мање да овај дуг судски потражујемо и наплаћујемо; но на крају крајева мораће се и то учинити.

Тачним и уредним претплатницима доста је рећи: ко лист прима, треба и да га плаћа; но са онима, који нијесу такови, мора се друкчије и поступати.

Сарајево, у новембру 1904.

Администрација „Источника."

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б. Х. **АРХИЈЕРЕЈИ.**

*

УРЕДНИК:

протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, проф. богословије.

ГОД. XVIII. **30. НОВЕМБРА 1904.** БР. 22.

Садржина:

Званично. — Незванично. Назори Мартина Лутера. — Ексхорта 15. Недјеље по Духовима. — Књижевне оцјене и прикази. — Дописи. — Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Јавне захвалности. — Званични огласи.

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVIII. Сарајево, 30. новембра 1904. Бр. 22.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна Бањалучко-бихаћка Митрополија.

Рукоположење и постављење. Његово Високопреосвештенство г. митрополит бањалучко-бихаћки *Евгеније* благоизволио је у цркви св. апостола Петра и Павла у Сапском мосту дана 11./24. и 12./25. новембра о. г. рукоположити свршеног богослова *Милојка Варагића* из Сарајева за ђакона односно презвитера. Исти је постављен администратором новоосноване парохије Лишник у Старо-мајданском протопрезвитерату.

НЕЗВАНИЧНО.

Назори Мартина Лутера

о проповједништву.

(Наставак)

II.

О позиву и посвећењу.

Проповједништво је узвишена и тешка служба, те је према томе може вршити само *проповједник по позиву* (Јевр. 5, 4). Нико нека се не трпа непозван у проповједничку службу а ако је већ позван па се примио те дужности треба, да је достојно и врши, јер проповједником ријечи Божје може бити само *изабраник Божји*.

Троје мора имати проповједник. Прво: да се појави; друго: да отвори уста и нешто каже и треће: да зна и престати.

Како и на какав начин позива и шаље Бог проповједнике међу људе? Двојако. Непосредно и посредно.

Непосредно позивање (vocatio immediata) јесте, када *сам* Бог позива и шаље ово или оно лице на проповјед, а не преко човјека, као свог средства; тако су позвани патријарси, пророци и апостоли. Они не бјеху везани само за једну цркву, него су морали проповједати свугдје и од њих примише други проповједници учење. Стари и нови Завјет пуни су примјера таког непосредног позива.

Посредно позивање (vocatio mediata) јесте, кад је проповједник позван преко другог лица. Тај позив је позив љубави. Из цијеле масе бира се један. Тако су позвани: Тимотеј, Тит, Состен, Силван и др.

Код непосредног позива, вели Лутер, да треба пазити, *а)* да ли проповједник чини чудеса или не, зато што самим Богом избрани и позвани проповједник мора чинити чудеса и *б)* да ли он учи сагласно с ријечју Божјом или не, јер може бити и лажних пророка и лажних учитеља.

Код посредног позива пак треба обратити пажњу, да није сам проповједник узео ту дужност на себе.

Како може проповједник знати, да ли је позван или не? По Лутеру, ако заповједи духовна или свјетска власт коме, да проповиједа, значи, да то заповједа сам Бог, јер нема власти, која не би била од Бога. А колико је важна у опште заповјед Божја, вели Лутер, можемо се увјерити из ст. завјетне повјести, која нам казује, да нико није имао успјеха у свом дјелу, ако претходно није зато питао Бога и добио од Њега одговор. Видите н. пр. како су несрећно војевали Израиљци, кад Бога не питаху! То нам исто доказује и историја макавејских војни.

У то не сумњај! Ако те Бог хоће, Он ће те потражити, послаће анђела с неба, који ће те позвати.

На питање одакле треба, да се узимају и позивају проповједници, одговара Лутер: „У ст. Завјету примали су спремне људе за свештенике и Левите, и то из школа, које су држали Илија, Јелисеј и други пророци. И сам Исус Христос не шаље своје ученике одмах на проповјед, него их прије тога спрема у својој школи. И ап. Павле нас упућује на школе (1. Тимот. 4. в. Тим. 1).“ А у својим стоним бесједама (Tischreden) говори Лутер, да и данас треба, ако је икако могуће, узимати проповједнике из школе т. ј. да су школовани. Нарочито истиче учитеље као способне за то, пошто су се они у школи с дјецом научили, како се згодно учи и излаже св. Писмо. Стога би он и желео, да сваки, који хоће и жели, да буде позван, учитељује неколико година (бар десет).

На достојан начин је дозвољено тежити за проповједничком службом и понудити се за исту.

Лутер у својим стоним бесједама говори о томе ово: Морају се образовати млади људи, који ће изучавати св. Писмо, те ће према томе знати, да се спремају за проповједнике и да ће као таки употребљени бити. Ако се упразни какво проповједничко мјесто, па се ови понуде, да врше те дужности, то тада није наметање. Наметати се значи другог потискивати. А ако је каква парохија празна, а ти кажеш: „радо бих послужио, кад би ме за то мјесто употребили“, па ти жељу испуне, то је тада прави позив и редовно призвање.

Ни један проповједник не треба свој позив да напушта, ако види, да је међу невјерном браћом или да га неки зли и самовољни парохијани непријатељски нападају и гоне, јер Божји слуга не треба о том да мисли, како да прође у свој служби без нападаја и отпора. Та и сами свети и пророци много су претрпјели међу злим и тврдокорним људима, проповједајући ријеч Божју. Тек кад се цијело село — општина дигне против проповједника, тада тек нека га напусти. А док има само двоје троје, који га радо слушају, кад проповједа ријеч Божју; то мора ради њихова спаса остати и трпјети и највеће невоље и тешкоће. Исто тако не приличи, да проповједник ради свог бољитка, веће части или мањег посла прелази из једне парохије у другу. Јер проповједник је позван за највећу општину.

Само су апостоли били послани у сав свијет да уче, а послије њих није нико добио тако назначење. Проповједници треба да знају, да су они, по парочитом избрању и позиву св. Духа, одређени на службу највећој општини цијелог свог вијека, као н. пр. мати и отац свом дјетету. Само тако могу сачувати паству своју од лажних учења и непованих учитеља. Промјена парохије је дозвољена — шта више мора бити — ако црква сама позове кога на друго мјесто.

Ко је позван за проповједника, тај је по схватању Лутеровом већ и *посвећен*. То се јасно види из његове књиге „*Pfaffenweihe* (посвећење попова).

У једној својој стоној бесједи описује посвећење Бенедикта Шумана, које је било у недељу 22. априла 1540. овако: „Прво сам прочитао из „апостолских Дјела“ повјест о полагању руку на Павла и Варнаву, затим поуку Павлову Титу и Тимотеју о пастирској дјелатности а Бенедикту сам рекао ово: Тебе је избрао Господ за проповједника. Предај му се душом и тијелом. Моли му се, да те уздржи у твом узвишеном позиву и удаљи од лажна учења, јереси и секти. Почни своју проповјед са страхом и молитвом и истрај у Христу“.

То је био главни дио Лутерове молитве, пошље тога положио је своје руке на њега и молио се клечећи, читајући гласно молитву Господњу. Пошто су послије тога обојица устала, Лутер подиже своје руке и очи к небу, говорећи: „Господе Боже, небесни премилостиви оче! Ти си нам обећао, да ћеш услишати наше молитве, ако се само будемо молили у име Твога Сина. Уздајући се у то Твоје обећање, молимо Те, да овога слугу Твоје ријечи, Бенедикта пошљеш на жетву, да благословиш његово дјело, да отвориш уши Твојих вјерних, да чују Твоју ријеч, да се Твоје име слави, царство умножи и црква повећа! Амин".

III.

О дужностима проповједниковим.

Тешке су и велике дужности проповједникове, па се стога и тражи од њега *постојан, озбиљан, умни и наравствени рад.*

Први, а може се рећи и једини предмет, којим треба проповједник да се занима, треба да је *св. Писмо* (Јован 5, 39; к. Тим. 3, 14, 15). Ја видим, говори Лутер, да у народу има много књига, но нијесу све оне чисте и не тумаче све тајну Хришћанства. Учитељ ријечи Божје не треба, да се држи њих, пошто из њих не може црпсти проповједи. А има их, који се држе истих, не моле се Богу, не читају и не мисле о св. Писму, као да св. Писмо ни не треба читати. Св. Писмо сваком показује, како и шта треба да мисли, оно нас штити од ђавола, свијета и тијела.

Није доста само једанпут прочитати ту велику књигу. На њу треба обратити најозбиљнију пажњу и о њеним мислима што дубље размишљати, јер за проповједника нема скупоцјеније књиге од св. Писма. Они се варају, који мисле, да је доста само једном прочитати св. Писмо. Ђаво се користи њиховом нехатношћу, да би их завео. Таки полуучени (полуобразовани) људи нису ни од какве користи на земљи. Ти људи, кад једанпут само прочитају св. Писмо, неће никог више да слушају, држе да су најпаметнији, најискуснији и да их нико више ничему не може научити, пошто они све знају. А то је све само због тога, што су ријеч Божју лакомислено читали а не са страхом и трепетом и са дубоком смиреношћу. Ја сам често сам на себи осетио те ђаволске нападаје и сад их још једва одбијам.

Ја, сада већ стари доктор и проповједник, знам св. Писмо боље него и један од тих надримудраца, па ипак и данас свако јутро очитам десет Божјих заповједи, символ вјере, оче наш и сваки дан се забављам св. Писмом и водим борбу са ђаволом. Па ипак поред свега

тога не могу рећи, да знам молитве, да знам св. Писмо, а искуство ме томе учи, да је немогуће научити ријеч Божју (Пс. 146, 5).

Но ако се св. Писмо не може изучити потпуно, то још не значи, да га не треба изучавати. Св. Писмо треба изучавати и то онако, као што савјетује Давид и као што су без сумње чинили сви патријарси и пророци. Њихов начин изучавања св. Писма садржи у себи три правила: *oratio, meditatio* и *tentatio* (молитва, размишљање и кушање).

Даље треба знати, да је св. Писмо такова књига пред којом је мудрост свих осталих књига лудост, јер ни једна осим св. Писма не учи о вјечном животу. Зато га проповједник треба марљиво да чита и да се измири с тим, да он сам својим разумом ништа није кадар него клекни проповједниче у твојој соби и моли се Богу *(oratio)* скрушено и озбиљно, да ти преко Сина свога дарује св. Духа, који ће те просвјетлити, водити и умудрити.

Памти добро, како се често Давид молио Богу: „Господе, поучи ме, настављај ме и покажи ми!“ Он је добро знао текст Мојсијевих и других књига, сваки је дан слушао и читао св. Писмо, па је ипак желео, да има учитеља. Знај, да својим лакомисленим разумом не ћеш појмити ријечи Божје, јер оне нису Марконфове ни Езопове басне.

Не само устима, него и срцем морају се читати ријечи у књизи и непрестано их понављати и о њиховом смислу размишљати *(meditatio)*. Кад прочиташ једанпут или двапут не мисли, да разумеш цијело св. Писмо из основа, јер ћеш као незрели плод отпасти прије времена. Угледај се на Давида, који је и дању и ноћу, непрестано слушао и пјевао ријеч Божју.

А искушење *(tentatio)* треба да ти је пробни камен (Prüfstein). Оно ће те не само научити, да знаш и схватиш св. Писмо, него ћеш и искусити, како је оно истинито, како слатко, како мило, како моћно, како утјешно!.. Искушење (tentatio) ће те научити, да љубиш ријеч Божју и створиће од тебе вриједна ученика. Пази само, како се често Давид тужи на непријатеље, але кнезове и тиране, па ипак зато он медитира т. ј. на разне начине размишља о свакој ријечи у св. Писму. Ја сам благодарећи само ријечи Божјој, постао добрим богословом и зато сам искрено и од срца обвезан папистама, јер ме својим ђаволским кушањем нагнаше, да се обратим св. Писму.

Од онога, који почиње да изучава св. Писмо, тражи се:

1. *Cognitio sui ipsius (познавање самог себе).* Јер сваки, ко хоће, да изучава богословље, нека почне сам на себи да учи и да зна, које он, шта је његов долазак, колико његова снага вриједи и какве су његове душевне моћи — potentiae animae — сваки човјек има разних

недостатака на себи, зато треба, да сваки прво самог себе познa, па да би могао и друге људе познати.

2. *Humilitas* (*смиреност*). Научи се да будеш смирен, јер ко се скрушава, том даје Бог своју милост и свог Духа.

3. *Abnegatio sui* (*одрицање самог себе*). Сваки проповједник се мора одрећи не само себе самог, него и онога, што има: жене, дјеце, богатства, хране, части и т. д, јер га све то може да спречи од изучавања св. Писма, ако им се сувише преда.

Ово троје служи као увод ономе, који хоће, да изучава св. Писмо. А ко га већ изучава, од тог се тражи:

1. *Lectio* (*читање*) т. ј. да вриједно чита и изучава св. Писмо и то тако: да зна, на којој се страни, у којој глави налази ова или она изрека св. Писма. Тако ће само дотични слављен бити као добар *textualis* (познавалац текста) или *biblicus*.

2. *Repetitio* (*понављање*) т. ј. да чешће чита св. писмо, да добро памти, шта чита и да сравњује једну изреку с другом и да упамти која разјашњује и проширује другу.

3. *Meditatio* (*размишљање*) т. ј. да узме и по трећи пут св. Писмо у руке, па да размишља о оном, о чему је читао. Нека запамти *locos communes* (заједничка мјеста), као: о оправданју, о страху, о љубави, о цјеломудрености и т. д., да би знао под какво loco communi долази то мјесто, те ће тако брзо наћи *canonem theologiae* т. ј. Христа у св. Писму, јер на Христа указује цијело св. Писмо. Тако ће се само научити правој вјери у Христа.

Осим споменута два ступња тражи се од онога, који изучава св. Писмо још и трећи ступањ који се састоји из:

1. *oratio* т. ј. прије свега треба да призове св. Духа, да га умудри, да може бити што бољим учитељем.

2. *experientia* т. ј. мора имати искуства, које много ствари доприноси.

3. *volatio* т. ј. да се с вољом ода позиву, пак да истинито учи друге ономе, што је сам из св. Писма научио.

То су три приступа (*aditus*), у којима има девет степена. Послједњи стечен и то десети јесте *vita aeterna*, гдје ће научити, шта је нада (л. Тим. 3, 13).

Онај, који хоће, да изучава св. Писмо, *мора знати језике*.

Као што је Господ даровао апостолима, прије него што ће их послати на проповјед, знање језика, тако треба и сада знати јеврејски, грчки и латински језик, да би се могло правилно схватити и разјаснити св. Писмо. Ја знам то по свом искуству, говори Лутер. Само онај,

који зна језике, може основно изучавати св. Писмо, а истинити богослов може бити само онај, који се научно упозна са св. Писмом. Текст св. Писма је најбоље оруђе са противником. И Лутер се поноси, да је истим оружјем побједио свога противника.

Ко зна ријеч Божју а не зна и не може проповједи написати, тај не може бити проповједником.

Проповједник ријечи Божје мора бити: *dialecticus* и *retor* т. ј. *мора учити и опомињати.* Сваки диалектик и ретор, кад хоће своје слушаоце да упозна с каквим предметом, он: 1. разликује исти предмет од осталих; 2. дефинира га, описује и казује, шта је тај предмет сам по себи; 3. цитира изреке св. Писма, да њима докаже своје мисли; 4. изнесе примјере; 5. сравњује и 6. опомиње љењивце и подстиче их на рад. лажна учења побија а лажне учитеље озбиљно кара. Све то чини тако, да се види с то не бива због какве одвратности, мржње или алобе, него само што тражи славу имена Божјег и спасење и корист људи.

Но још не мора бити добар проповједник онај, који врло добро зна св. Писмо и који је врло вјешт дијалектичар и ретор, него мора још нешто знати а то је *просто говорити.* (Наставиће се).

Екскорта 15. Недјеље по Духовима.

— О закону о љубави према Богу и ближњима —

Свибел Владимир Боберић, гимназијски катихета.
[Доња Тузла.]

(Свршетак.)

Како можемо извршивати закон о љубави, ако најприје не љубимо онога, који је тај закон дао — Бога? Из овога слиједи, да се прва дужност човјека и прва заповијест о љубави односи на Бога: Љуби Господа Бога својега свијем срцем својим и свом душом својом и свом мисли својом. Ово је прва и највећа заповијест — говори Христос. Прва и највећа стога, што ако спрам икога немамо дужности, Бог је на првом мјесту. Како ћемо моћи љубити у појединостима, ако најприје не будемо љубили Љубав саму у оригиналу, јер право вели св. апостол: Бог је љубав. Сем тога на љубав према Богу позива нас бескрајно савршенство Божије. Он је Идеал наш, којем смо дужни приближавати се и уподобљавати у савршенству своме. А сврх свега љубити Бога морамо зато, што нас је он у љубави претекао, као што вели Апостол љубави: Да имамо ми љубав к њему, јер он *најприје*

показа љубав к нама[1]). Створење свијета, створење човјека као круне свега стварања, предавање свијета и свих красота у њему човјеку на уживање — дјело је Божје љубави, јер Богу је *мило било*, да створи разумног, слободног, духовног човјека, да га овај велича и слави, да му буде покоран син, који ће уживати и срећан бити у савезу са Богом. Није ли ово по духу најтјешња родбинска веза? Као што се оно мало одојче осјећа срећним једино у мајчину меком загрљају и на њедрима пуним материнске љубави и милоште, тако смо и ми љубављу за Бога привезани. Читаво наше биће тежи њему као срећно дијете добром оцу своме. Та љубав Божија показује се радина у цијелој повијести рода човјечанскога. Већ казна због првог гријеха ублажена је била љубављу Божјом и Првим јеванђељем о Спаситељу свијета. Дјело спасења људи од власти гријеха и пропасти јесте плод Божје љубави, јер тако заволје Бог свијет, да је и сина свог јединороднога дао, да сваки, који у њега вјерује, не погине, но има живот вјечни[2]). Најпослије и дјело освећења људи благодаћу животворећег Духа Божија јесте такођер дјело Божје љубави, јер Бог хоће, да се сви људи спасу[3]), а жељети некоме спасење и не жељети му пропаст може само онај, који љуби срца милостива. На за сву ову љубав дужан је човјек Богу слично враћати љубављу, љубављу *савршеном*, која прожима чит во наше биће. Све мисли наше, сви осјећаји душе наше, сваки куцај срца нашега мора бити задојен и разгријан љубављу према Богу. Ми морамо увијек осјећати Бога у себи, јер Бог је љубав, и који стоји у љубави, у Богу стоји и Бог у њему стоји[4]). Љубављу према Богу прожети ми морамо бити жртва Богу духа скрушена, срца смирена. Сав свијет са свијем чарима својим мора ишчезавати пред лицем Творца и промислиоца свијета. Наше мисли и осјећаји, живот наш и љубав не смију бити за земљу везан, него са апостолом и ми морамо рећи: Гле, ми све остависмо и за тобом идемо.

Но као што се сав морални закон мора у животу показивати, а не само у теорији и формулама, исто тако и љубав према Богу у у пракси показује се, управо у живот доводи у љубави према ближњима нашима. Љубити ближње своје дужни смо с тога, што смо сви браћа међу собом и синови једног Оца небесног, и што нам се живот и рад креће на земљи као на мјесту, на којем се имамо спремити за небесну отаџбину. А овдје на земљи живимо у друштву са ближњима својима, око чијег напретка и добра мора се кретати читав рад наш, те тако тежњу своју љубављу угодити Богу доказујемо љубављу према ближњима својима. Тијем стичемо свједочанство, да у истину

[1]) I. Јов. 4, 19; [2]) Јов. 3, 16; [3]) I. Тим. 2, 4. [4]) I. Јов. 4, 16;

љубимо Бога. Бог од нас осим љубави чисте и искрене, не тражи никаквих дарова, нити прима угађања од руку човјечијих, као да би коме требало што, који сам даје свима живот и дисање и све[1]), и кроз којега живимо и мичемо се и јесмо[2]). Лажна је дакле и фарисејска љубав према Богу, која се хвали давањем десетине, постом двапут у недјељи, паљењем свијећа и тому сличним, а која је кадра вријеђати и за срце уједати брата рођена: Хвалим те, Боже, што нисам као овај митар! Фарисејска је љубав према Богу у оних, који посте и праве сиуждена и блиједа лица, а овамо закидају плату од својих слуга и слушкиња. Фарисејска је љубав у оних, који док превртући очима устима брбљају молитву, дотле у срцу смишљају, како ће се ближњему осветити, опасти га пред силнима, облагати и подметнути му ногу, да се спотакне и убије. Него љубав према Богу мора се огледати у љубави према ближњима, јер по том ће сви познати, да сте моји ученици, ако узимате љубав међу собом[3]) — рекао је Христос апостолима — јер вам нову заповијест дајем, да љубите друг другa као што ја вас заволех[4]). Добро говори св. апостол Јован: Ако ко рече: ја љубим Бога, а мрзи на брата својега, лажа је; јер који не љуби брата својега, кога види, како може љубити Бога, кога не види[5]). Небо је тако високо и далеко, а земља тако близу; браћу своју и ближње видим сваки дан, а Бога ријетко, јер га се ријетко сјећамо и ријетко га осјећамо, може бити само онда, кад нам треба, па доказивати, да љубимо Бога при свем том, што браћу своју мрзимо, значи варати и себе и Бога. И како ћемо се пред Богом оправдати једино љубављу према њему, кад и ову заповијест имамо од њега: Који љуби Бога, да љуби и брата свога[6]), кад је и Христос заповијест о љубави према ближњима изједначио са заповијешћу о љубави према Богу: А друга је као и ова (т. ј. заповијест о љубави према Богу) љуби ближњега својега као самога себе.

И у овој заповијести је Христов закон о љубави узвишенији од свију људских правила. Док филозофија само у теорији налаже закон не дајући уједно упутства и начина за извршивање морала, дотле Христов закон садржи у себи и ту врлину, јер је тачан и одређен, и у мало ријечи много каже. Свакоме је урођено волети и пазити себе и жељети себи што боље среће и напретка. Сваки тако рећи поставља ово себи правилом, које је свима јасно, и сви га разумију и добро извршују. Зашто дакле у погледу дужности према ближњима постављати ново начело и нов закон? Non multa, sed multum! Не

[1]) Дј. ап. 17, 25; [2]) ibid. 28; [3]) Јов. 13, 35; [4]) Јов. 13, 34; — 15, 12, 17; [5]) I. Јов. 4, 20. [6]) I. Јов. 4, 21;

много теорије, а мало смисла, него обратно, то је Христов морал. Колико дакле љубити ближње своје! Ни мање ни више, него као самога себе. Што ниси рад, да теби други чине, не чини ни ти другима. И обратно: што си рад, да теби други чине, чини и ти другима[1]). Ово мора бити правилом за сваког хришћанина. И поред оне старе изреке: Човјече, сјети се, да си човјек (и ништа више!), треба и ово увијек да лебди пред очима нашима, да у питању, какве дужности имамо према ближњима, увијек будемо кадри јасан одговор дати себи: онакве, као и према самом себи! Према коме да имамо такве дужности? Да ли према сродницима само? или према сународницима и пријатељима! Не! Према свима, па и непријатељима. У доказ овога потсјетићу вас на Спаситељеву Проповијед на гори, гдје говори: Чули сте, да је казано: љуби ближњега својега и мрзи на непријатеља својега. А ја вам кажем: Љубите непријатеље своје; благосиљајте оне, који вас куну; чините добро онима, који на вас мрзе; и молите се Богу за оне, који вас гоне[2]). Јер ако љубите оне, који вас љубе, какву плату имате? Не чине ли то и цариници? И ако Бога називате само својој браћи, шта одвише чините? Не чине ли тако и незнабожци[3])?

И хришћанска љубав према ближњима као и свака друга врлина тражи од човјека много рада и самопријегора. Дакле и закон о љубави према ближњима не смије остати само на папиру или у теорији, а у пракси не, јер то ништа не вриједи. Јер не користи закон, него извршивати га. Зато закон о љубави према ближњима налаже: да се не љубимо ријечју, ни језиком, но дјелом и истином[4]), увијек у све дане живота нашега имајући у томе Христа за углед, који заповиједа: Ко има љубав к мени, држаће ријеч моју[5]), а ово је она, да имате љубав међу собом, као што ја имадох љубав к вама[6]). Какву љубав? Љубав, која дуго трпи и милокрвна је, која не завиди, не велича се и не надима, не чини, што не ваља, не тражи своје, не срди се, не мисли о злу, не радује се неправди, а радује се истини, све сноси, све вјерује, свему се нада, све трпи[7]); љубав, која никад не престаје, која се не страши ни опасности ни биједа, ни страдања, која приноси себе саму на жртву и не престаје бити — љубав! За ону љубав је Христос онако похвално изрекао: Од ове љубави нико веће нема, да ко душу своју положи за пријатеље своје[8]).

[1]) Лука 6, 31; [2]) Мат. 5, 43, 44; [3]) Мат. 5, 46, 47; [4]) I. Јов. 3, 18; [5]) Јов. 14, 23; [6]) Јов. 15, 12; [7]) I. Кор. 13, 4—7; [8]) Јов. 15, 13.

Књижевне оцјене и прикази.

Александар Живановић: Хронологија у пророка Данила Ср. Карловци, Српска ман. штампарија 1903. Стр. 32. Цијена?

Књига пророка Данила написана је у дванаест глава, а дијели се на два једнака дијела. У првом дијелу, гдје пророк Данило говори већином о свом животу, изложена је и савремена историја како јеврејска тако и »тадањих јаких азијских држава: вавилонске, мидске и персијске.« У другом су дијелу визије, у којим је оцртана будућа историја свијета. Изложена је историја свјетских држава до Христа, и онда само Месијанско царство. С тога је књига пророка Данила важан историјски споменик и извор првога реда за историју.

Књига је написана у вавилонском ропству и требала је да храбри Јудејце, да истрају у невољама, које су пошљедице њихова гријеха, и да им предскаже бољу будућност: не само ослобођење из Вавилона него и долазак Месије. Књига пророка Данила има дакле и са паранетичке стране велику важност.

Но непријатељи Хришћанства издижући паренетичку страну Данилове књиге, хтјели су је умање на и униште њену пророчку и историјску важност. Одбацујући чудеса и казивање у напријед тако важних догађаја, који су код пророка Данила тако тачно одређени, као да је говор о савременим догађајима а не о будућим, непријатељи су почели нападати и автентичност данилове књиге, т. ј. тврдити да је Данилова књига написана касније, у другом вијеку пр. Хр. око 170—164. год., те паравно, да још ни аутор није пророк Данило. Већ у трећем вијеку нападао је автентичност Данулове књиге новоплатоничар *Порфирије* († 305). Ни је тврдио, да је књуга написана за времена сирског цара Антиоха Епифана као *vaticinium post eventum*, да охрабри малакеале Јудејце (бл. Јероним: Comm. in Dan.). Ту су тврдњу прихватили касније и сви рационалистички критичари и егзегетичари и настојали су своју тврдњу и доказати.

Какви су ти напади на автентичност Данилове књиге, а тиме и на Хришћанство, и који су то разлози, којим рационалисте покушавају да докажу своје тврдње, видимо и књиги г. Алекс. Живановића: *»Хронологија у пророка Данила«*. Г. Живановић, прије него што је почео да говори о самој хронологији у пророка Данила, држао је за потребно, да проговори неколико и о автентичности саме књиге. Одбивши све нападаје рационалистичких егзегетичара писац нам је доказао, да је заиста пророк Данило писац књиге, која се њему приписује (стр. 6—9).

Иза тога прелази писац на хронологију у пророка Данила. Рационалисте вели, да се у Данила налазе многи анахронизми, да Данило не познаје старозавјетне ни свјетске историје, А то већином темеље на том, што Данило спомиње неке цареве за које не зна свјетска историја. То долази одатле, што се »у библији често употребљавају друкчија имена царевима, него што их они посе у свјетској историји.« Тако се овдје спомињу као пашљедници Навуходоносорови Валтазар и Дарије Мађанин, који се не спомиње у свјетској историји. Писац је утврдио, да је Валтазар старији син и савладар Навонита, пошљедњег вавилонскога владара (стр. 19.), а Дарије Мађанин да је Кијаксар II, син цара Астијага мидске лозе (стр. 21.). Тако је писац довео у склад причање даниловo са другим историјским споменицима. — Писац је одбио и друге нападаје на хронологију пророка Данила, а осим тога нам је растумачио јасно и Даниловo месијанско пророчанство о седминама (гл IX., 24—27. Цијелом пак књижицом показао нам је писац:

»како је св. Писмо у потпуној сагласности с другим изворима, на шта више да нам у неким питањима баш служи и као важан извор за познавање догађаја у старини, а с друге стране, што је за нас главно у интересу хришћанске Цркве и науке, да се важном месијском пророчанству Данилову не може ништа пребацивати ни замјерити.

Г. Александар Живановић — с чијим се именом веома често сретамо у нашим богословским листовима — показао се и у овом раду као марљив радник, који умије за своју тему да скупи прилично грађе, да је лијепо распореди и дадне нам једну добру и корисну расправу. Једино, што би овом приликом имали замјерити писцу, то је, што није у почетку расправе проговорио више о самом пророку Данилу и његовој књизи, изнио нам мало потање садржај књиге и истом онда прешао на автентичност и хронологију. То је било потребно, да се боље разумије само расправљање о автентичности и хронологији књиге пророка Данила.

Сарајево. *П. В. М.*

Дописи.

Опис путовања Његова Високопреосвештенства Господина Митрополита Бачкалучко-бихаћког Евгенија, по протопрезвитерату Кривајском.

(Свршетак.)

Сутра дан поранио кренуло се пут Доњег Свилаја и ту, код нар. основне школе, дочекао је са ђацима Њег. Високопреосвештенство г. учитељ Иван Мајер и поздравио га у име своје и својих ђака, на што се је Госп. Митрополит захвалио. У школи је обављено испитивање из вјеронауке.

Ту код школе већ су били дошли на сусрет изасланици и прваци из Виске и Клакара, мале и велике Бруснице с пратњом од 10 кола, а поздравио је Њег. Високопреосвештенство Јаков Видаковић из Гор. Клакара те се је одмах послије поздрава, наставио пут, који је мало трајао, а дошло се до куће доброг римокатолика Фрање Петрића у чијој је кући био починак и доручак, кога је црквена општина новоградска приредила а кога је у својој кући посјети њега и његовог дома.

На овом доручку поздравио је високопречасни госп. К. Поповић, прота, високоблагородног госп. А. Милера и захвалио му на његовом особитом интересовању о доласку и путовању Његова Високопреосвештенства, као и на добро схваћеном народном одушевљењу о посјети Њег. Високопреосвештенства, која је онако сјајно испала и коју је и сам госп. А. Милер пратио кроз цио рајон своје испоставе тако, да се и сам увјерио о искреном дочеку Његова Високопреосвештенства како од стране српско-православне тако и од других религија.

На ову здравицу одговорио је госп. управитељ са захвалом Њег. Високопреосвештенству на не пожаљеном труду и корисним савјетима његовом народу без разлике вјере захваливши се и госп. проти као чешћем посјетитељу ових у његовом послу и бризи о православном народу у овим крајевима.

За тим је опет вреч. госп. прото подигао здравицу пречасном господину Петру Чанчару римокатоличком пароху одачком те се је у његовој особи захвалио њему и свјема римокатоличким свештеницима као и цијелом римокатоличком народу на њиховом онако искреном и предусретљивом дочеку, као и на осиједо-

ченој љубави, сношљивости, и међусобној узајамности према српском православном народу и његовој црквеној поглавици. На ово се је захвалио прев. госп. Петар Чанчар срдачно на признању таквих односаја, те пожелио Њег. Високопреосвештенству дуг и здрав живот, те да и у будуће узмогне свој а и други народ поучавати и путу спасења водити. Све то изазна Госп. Митрополита, те подужом здравицом пропрати све говорнике, захвали њима и цијелој пратњи, препоручивши им и у будуће братску љубав, слогу и узајамност, давши им свој архипастирски благослов. По отпјеваном многаја љета кренуо се г. Митрополит пут Винске, срдачно и пријатно растависи се са свом пратњом а нарочито са врлим и одличним вођом исте госп. А. Милером, управитељем.

У путу смо нашли на насеобину колониста, који кад су опазили долазак Њег. Високопреосвештенства звонили су својим звоном и један од њих поздравио је Госп. Митрополита, на што је Његово Високопреосвештенство захвалило и замолило да примјером поучавају наш босански народ у рационалној економији те да у љубави и слози са истијем живе.

У Брусници великој дошли смо к Алекси Бурековићу и у његовом дому почашћени кафом и ракијом. Одатле смо дошли на камени мајдан, гдје је подигнут био лијеп славолук. Код куће госп. Томе Сереслије чекао је фијакер Госп. Митрополита. Даље у путу на једном брјегу дочекао је Госп. Митрополита госп. Перо Костић, Јово Јовановић и други бројани те послије поздрава кренуло се је даље. Код гробља клакарског дочекао је Госп. Митрополита свештеник Михајил Недимовић и други, а кад смо сашли Сави дочекао Га је многи народ, те су предате разне молбе и кренуло се је даље у Винску.

Код цркве је дочекао Госп. Митрополита М. Радуловић, учитељ народне основне школе, са ђацима и многи народ. У цркви је надлежни свештеник Лука Џабић поздравио Госп. Митрополита, на што се Госп. Митрополит захвалио и поучио народ.

За ручком у порти дигао је здравицу Госп. Митрополиту г. Перо Костић, а црквеној општини свештеник Јован Ристић, који се захвалио на гостопримству и на врло сјајном дочеку.

Послије испита у школи из вјеронауке кренули смо пут Лијешка. У крај пута на много мјеста стајале су веће или мање групе народа и поздрављале Господина Митрополита са »живио«.

Пред црквом у Лијешћу дочекали су Госп. Митрополита свештеник М. Недимовић обучев, учитељ пар основне школе Мих. Тодић са дјецом и многи народ у шпалир поређан. У цркви поздравио је Господина Митрополита надлежни свештеник на што се Госп. Митрополит захвалио и поучио народ.

На вечери у школској згради, наздравио је свешт. Јован Ристић општини и омладини, која је приредила бакљаду. Пајо Максимовић наздравио је Госп Митрополиту и захвалио му на његову доласку, а прото прев. госп. К. Поповић наздравио је госп. Пери Костићу, истакавши га као човјека, који је својим вишим искуством служио примјером, како ваља дочекивати старије у опште а нарочито своју црквену поглавицу, те у том одушевљењу дошао чак у Которско, а затим у Клакар, Винску и Лијешће — што је дотичном народу врло добро дошло. На то се госп. Перо Костић захвалио и замолио Госп. Митрополита да не промаши посјетити и Босански Брод.

Сутра дан послије доручка у Лијешћу дошао је госп. П. Костић са посебним фијакером по Госп. Митрополита те се је кренуло у Брод. На пола пута дочекали су Госп. Митрополита и остали Бројани.

Пред црквом дочекали су Госп. Митрополита обучени свештеници: високопречасни госп. Илија Иињић, архимандрит, Симо Поповић, парох бродски и Стево Поповић парох мајевачки и многи народ у шпалир поређан. У цркви је поздравио Госп. Митрополита надлежни свештеник, на што се Госп. Митрополит захвалио Бројанима на њиховом дочеку и поучио народ.

Кад је Госп. Митрополит изашао из цркве, поздравила га је ученица осн. школе IV. разр. Невенка Јовановића и предала му лијеп букет цвијећа. Послије овог отсјео је Госп. Митрополит у парохијском стану, гдје су га посјетили котарски престојник дервентски госп. гроф Румерскирх, управитељ испоставе, Алоја барон Швајгер-Лерхенфелд, српско-православна црквена општина із сгроге, жељезнички чиновници и други,

Његово Високопреосвештенство Госп. Митрополит ручао је са свештенством у парохијалном стану, а вечера — банкет — је био приређен у рештаурацији. На истој наздравио је Госп. Митрополиту прота и захвалио на труду, који је уложио при визитацији дервентског протопрезвитерата и замолио Га за опроштење, ако је било каквих недостатака, те да по свом високом позиву не замјери на примјећеним можебитним погрјешкама како од стране народа, тако и од стране свештенства, које ће се и у будуће придржавати његових поука, те пожелившии Његовом Високопреосвештенству сретан повратак у резиденцију, уз најучтивију замолбу за његов св. архипастирски благослов цркви, свештенству и народу. Парох бродски С. Поповић говорио је о важности посјета архијерејских те захвалио Госп. Митрополиту на поновљеној посјети Његовој у Б. Броду, на што је Г. Митрополит љубазно захвалио бројанима на усрдном дочеку, кога он није мислио учинити и који је био изван програма.

Код сваке цркве односно парох. стана, Госп. Митрополит је прегледао парохијалне протоколе и црквене рачуске књиге, те поучио и упутио свештенике и црквене општинаре о вођењу истих.

Цијело особље, које је присутно било на банкету, испратило је Његово Високопреосвештенство у сама жељезничка кола гдје је примивши архијерејски благослов пожелио Му сретан пут и опет скорашњу посјету и тиме је каноничка визитација Његова Високопреосвештенства у дервентском протопрезвитерату завршена.

Дервента, 10. септембра 1904.

К. С. Поповић, прото.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви

Св. исповијед и причест. Дана 19. новембра т. г. приступили су св. тајни исповиједи професори — свјештеници, те питомци српско-православног богослов. училишта у *Рељеву*. Сјутра дан у суботу 20. новембра обављена је св. тајна при-

чести. Св. тајну исповиједи и причести обавио је у Рељеву сарајевски парох преч. г. *Лука Чубрић*. Дана пак 20. и 21. новембра т. г. приступила је св. тајни исповиједи и причести и сва српско-православна младеж основних и средњих школа у Сарајеву.

25. годишњица сарајевске вел. гимназије У суботу 30. окт. (12. нов.) т. г. послије подне прославила је вел. гимназија у Сарајеву на свечан начин своју двадесетпетогодишњицу свога опстанка. Свечаност је отпочела са концертом а завршена у вече тога дана са комерсом.

Јавне захвалности.

Пригодом вјенчања нашега сина Сократа приспјеле су нама тако многобројне писмене, брзојавне и устмене честитке, а осим тога почастише нас најодабранија господа војничког и цивилног сталежа са својим госпођама присуствовањем код вјенчања, те нам је немогуће свима нарочито се захвалити на почасти, коју нам показаше, него их молимо најљубније, да изволе овим путем примити нашу најтоплију захвалу.

Сарајево, у новембру 1904.

Са одличним поштовањем:
Петро Т. Петровић са супругом.

Српско-православна Митрополитска Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 2090 ех 1904. 2—3

Едикт.

Позива се овијем Стефанија Горања рођ. Бера из Мазића, сада непознатог боравишта, против које је супруг јој Симо Горања из Равница поднио код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с' њом у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из конзисторијалне сједнице у Бањалуци 18/31. октобра 1904.

Српско-православна АЕМ. Митрополија Дабро-босанска.

Број 1378/I. ех 1904. 1—3

Едикт.

Миле Васковић, који је своју супругу Стоју Ј. Пеановића год. 1899. у Палима напустио, и од тога доба јој се није јављао, позива се овијем, да се до 10. априла 1905. г. у завичај врати и сажиће са супругом продужи, пошто ће се иначе истој дозволити, да га код овог духовног суда у сврху развода брака, а због злобног раскидања брачне заједнице утужи.

Српско-православна АЕ и М. Конзисторија Дабро-босанска у Сарајеву.

Српско-православна АЕМ Конзисторија Дабро-босанска.

Број 1044/I. ех 1904. 3—3.

Едикт.

Јулка рођ. Сташовића, супруга Обрена Тотића из Пријеворца, која је од мужа одбјегла и наводно се негдје у Србији налази, позива се овијем, да се овом духовном суду до 15. јануара 1905. године тим сигурније јави, што ће се иначе остављеном јој супругу подијелити право, да против ње због злобног напуштања, блуда и прељубе брако-разводну тужбу поднесе.

Из конзисторијалне сједнице у Сарајеву, 10. септембра 1904.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански:
Николај.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2·50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

Збаци силне с пријестола (Лук. 1, 52).

Никоме да не чините силе! (Лук. 3, 14).

Да како не буду (међу вама) свађе, зависти, срдње, пркоси! (II. Кор. 12, 20).

35. О свјетским бригама.

Да човјек срећно прожини свој живот на земљи, ваља му, да се стара и брине, да ништа не пропусти, што би му могло животу бити од користи. Особито гдје је породица већа, мора се човјек више бринути, да се отме оскудици и да намири све потребе. Но и ако је заповијест човјеку, да се има на земљи трудити и поштеним радом себи привређивати, не значи то још, да свјетске бриге смију прогутати сав његов рад, јер није Бог дао човјеку само онакве снаге, којима ће тјелесни живот обезбјеђивати и продуживати, већ и онакве, којима ће се за душу своју састарати.

Потребно је, да се човјек брине и за земаљске ствари, али прекомјерна таква брига задржана и чак уништава душевни живот у њему. Насушни хљеб није потребан само тијелу, већ и души. Као што тијело морамо хранити, да не учмане, тако и душу морамо његовати, да не свене. Душевно његовање води човјека у живот вјечни, а тјелесне бриге одржавају само тијело на земљи, те је по томе брига око душе, брига око њеног вјечног спасења, претежнија од брига за тијело и земаљске потребе.

Највише сметају спасењу свјетске бриге. Човјек види своје тијело и пред очима су му потребе његове, а душу не види, те зато већина угађа само тијелу и више се брине за земаљске потребе. А и онај, који зналде, да и душу ваља његовати, заборавиће на то, ако се преда сувишним свјетским бригама. *Гдје је благо ваше, ту ће бити и срце ваше* — рекао је Бог (Мат. 6, 21), а то значи, да човјек све силе усредсређује на оном предмету, који му је најмилији. Ако му је милије тијело од душе, он ће њега више пазити, ако ли душу већма воли од тијела, бринуће се више за њу. Ако свјетске бриге овладају њим више него што ваља, он је душу своју предао њима. Замислимо лихвара, како од јутра до мрака и од мрака до јутра само мисли, како ће што више новца згрнути, па ћемо имати вјерну слику, каквим могу да направе човјека прекомјерне свјетске бриге. Има ли он каквих виших мисли? Та и сваки је појам о души својој већ изгубио!

У свему се дакле ваља држати мјере. Треба се бринути и за тијело и његове потребе, али не занемаривати ни оно што је главно: душу. Не смије човјек једну руку снажити, а другу запуштати, већ ће јак бити само онда, ако су му обе мишице снажне. Тако ће му и

живот бити правилан и срећан, ако хармонично развија све своје силе, ако не мисли само шта ће јести и пити и колико ће иза себе блага оставити. Благо треба да му је на небу, тамо му је права постојбина, тамо треба и да тежи. Не буде ли о томе мислио, неће никад тамо ни доћи. А доћи ће вријеме, кад ће то зажељети. Знамо како нам је, кад се у чему разочарамо. А не можемо ни замислити већег разочарања, него што ће га доживјети они људи, којима је само брига до тијела, кад виде једном, да су се цијелог живота мучили за невриједну ствар.

Сине, немој се пружати далеко; ако се много бринеш, нећеш бити без кривице и ако тако радиш, нећеш много постићи! (Сирах 11, 10).

Ко од вас бринући се може примакнути расту своме лакат један? (Мат. 6, 27).

Не брините се говорећи: шта ћемо јести или шта ћемо пити или чим ћемо се одјенути, јер све ово незнабошци иште.... Него тражите најприје царства Божјега и правде његове и ово ће вам се све додати. Не брините се дакле за сјутра, јер сјутра бринуће се за се! (Мат. 6, 31—34).

Каква је корист човјеку, ако задобије сав свијет, а души својој нахуди? (Марк. 8, 36 и парал.).

Да се трудимо и старамо за добро дјело! (Титу 3, 8).

Не знате ли, да је пријатељство овога свијета непријатељство Богу? (Јак. 4, 4; I. Јов. 2, 15).

36. У Цркви хришћанској има и добрих и злих.

Хришћанску је Цркву основао Господ Исус Христос, да се преко ње своди благодат Божја на људе, која их препорађа и освећује. Она јесте друштво људи, који су сједињени међусобно једном вјером у тријичног Бога, дакле и у Спаситеља Исуса Христа, Који је и глава Цркви, — друштво такво, које оживљава један Дух Божји поглавито преко св. тајни. Но поштo вјера у свих људи није једнака, није ни живот у свих онакав, какав тражи Јеванђеље. Зато нијесу дакле сви хришћани једнако достојни чланови тога благодатног царства Божјег на земљи, већ има међу њима и добрих и злих.

Није могуће, да су у Цркви само добри људи, већ у њој мора бити и злих исто онако, како по ријечима Господњим нема жита без кукоља. Црква је баш због злих људи — а сви смо мање више такви — и основана, да се напме зли поправе и спасу. У томе се огледа велика љубав Божја према свијету, што је Он за спас грјешних људи самог Сина Свог послао у свијет на страдање. Дакле и грјешни, зли људи у ужем смислу јесу такође чланови хришћанске Цркве. Они се сматрају душевно болесним, који треба да се излијече у хришћанској

Цркви. Бог је за лијечење њихово употребио сва средства, јер у њима још гледи своју дјецу, као што ни родитељ не напушта свога злог дјетета, него гледи и смишља, како би га навео на добар пут, да од злога постане честит.

Само они грјешници, који не признају спасоносног утјецаја хришћанској Цркви на људе, који изопачују у себи вјеру у Христа и сами се невјерством својим дијеле од Цркве, престају бити њеним члановима, и то не зато, што им нема у Бога милости, већ што на такве Дух Божји не може против њихове воље дјеловати. Они се сматрају „мртвим удовима на тијелу Цркве“. Такви су: отпадници од хришћанске вјере; јеретици, т. ј. људи, који не вјерују православно, већ како се свиди њихову уму; расколници или шизматици, који не признају црквене власти и онда сви велики грјешници, које Црква одијели од себе, да не трују њене здраве чланове.

Утјеха је за грјешника дакле, да је он, и ако душевно болестан још члан Божјег друштва. Али је опет с друге стране опасност, да не буде са гријеха свога одсјечен са тијела Црквинога. Шта више, ако је у јако велику гријеху, а непоправљив, он видљиво још може бити чланом Цркве Христове, може се још називати хришћанином, али пред Богом је мртав и гори од некрштенога. Пошто сваки гријех вуче човјека све дубље, треба га се чувати, јер можемо лако бити од Бога одбачени. Грјешник треба да се сјећа, да има граница Божјем милосрђу, а не да се тјеши мишљу, да је и као такав још члан Божје Цркве. Он треба да се поправља, да се окористи Божјом благодаћу, која се у Цркви и на њега своди. Не ради ли тако, он је онда болесник, којем лијечник пружа лијекове, а он их гура од себе, те тијем ускорава своју пропаст вјечиту. За њега има лијека само док се држи Цркве; преврши ли мјеру у грјесима, остане ли глув према Црквиним опоменама, он је отпао од ње, а ван ње се човјек не може спасти.

Ако (грјешни брат) не послуша ни Цркве, да ти буде као незнабожац и митар! (Мат. 18, 17).

Ако не останеш у доброти, и ти ћеш бити одсјечен! (Рим. 11, 22).

Да се извади између вас онај, који је учинио то дјело (блуд)! (I. Кор. 5, 2).

Не будите на саблазан ни Јеврејима ни Грцима, ни Цркви Божјој! (I. Кор. 10, 32).

Ако је ко свадљив, ми таквога обичаја немамо, ниши Цркве Божје (I. Кор. 11, 16).

Или не марите за Цркву Божју? (I. Кор. 11, 22).

Ако ко не љуби Господа Исуса Христа, да буде проклет! (I. Кор. 16, 22).

Проклет сваки, који не остане у свему што је написано у књизи законској да чини! (Галаћ. 3, 10).

37. Грјешник пред Богом не зна извине за гријехе своје.

Ни један човјек, ма како био грјешан, не воли да чује о себи зло. У себи он цијени врлину, па је рад, да и о њему људи бар мисле, да је добар. Зато многи не осуђује свог гријеха како би требало, већ га извињава.

На земљи нема судије, који би могао човјеку судити потпуно за гријехе његове. Човјек зна много пута преварити свога судију. Па и савјест своју, која га кори за гријех, он зна разним изговорима ућуткати. Већ је у природи човјеку, да тражи извине за гријех, чим у њега падне. Тако суди човјек сам себи, али то је суд по срцу, по страсти, а не по хладном разуму. Шта више често и разум застрани, па помаже страсти у тражењу извина за гријехе. Грјешник одмах упоређује свој гријех са туђим гријесима, па се величином туђих гријехова правда.

Једностран и погрјешни човјеков суд о себи већином грдно штети човјека. Правдајући свој гријех он се све већма навикава на зло. Тренутна корист, коју је може бити имао претварајући се пред другима као добар, ишчезава пред великом казном, која га чека на суду Божјем. Ако може преварити људе, Бога неће моћи, јер Бог му види најскривенију мисао и одредиће му награду и казну према дјелима његовим. Извина за гријехе Бог не познаје. Ено нам у бесједи Христовој о страшном суду примјера, како Бог прима такве извине. Ни не слуша их, већ каже: *Што најсте учинили једном од ове Моје мале браће, ни Мени не учинисте* (Мат. 25, 45).

Човјек је добио од Бога све што му треба, да може свој живот на земљи провести према Божјој вољи. Зато се неће моћи ни правдати пред Богом, јер правдање и извињавање има мјеста само онда, кад човјек не зна, шта му ваља чинити. Хришћанин није у недоумици, већ му закон јасно каже, како ваља да живи. Не живи ли по закону, сам ће му закон и судити за пријеступе му. Зато сваки честит човјек и прави хришћанин ваља да пази на свој живот, јер га пред Богом неће моћи ништа извинити.

Сва срца испитује Господ и сваку помисао зна (I. Паралип. 28, 9).

Бог гледа на сву земљу и зна све што је на земљи, што створи (Јова 28, 24).

Пред Божјим очима су човјечји пушеви, сва дјела његова Он гледи (Приче 5, 21).

Бог ће сваком дати по дјелима његовим (Мат. 16, 27 и парал.).

Бог не гледа ко је ко (Рим. 2, 11).

Нема твари непознате пред Њим, него је све голо и откривено пред очима Његовим (Јевр. 4, 13).

38. Многи су звани, мало је избраних.

Небесно је царство сваком отворено. Сви су људи једнаки по природи, а сваки је кадар доспјети до спасења. Христос Спаситељ је пролио крв Своју за спасење свију људи без разлике и основао Цркву Своју за све човјечанство. Према томе су сви људи звани у спасење и до њих стоји, хоће ли се одазвати Божјем позиву. Ти, који се одазову Божјем гласу, то су изабрани.

Христос Спаситељ је рекао, да је мало изабраних. Од толиких званица, од цијелог свијета мали се дио удостојава, да прими удјел у вјечном блаженству. Што је то тако, криви су људи сами. За улаз у царство Божје тражи се вјера и добра дјела. Који тога нема, томе нема ни дијела у Божјем царству.

Зашто је међу људима мало вјере и добрих дјела, а много гријеха? — Гријех је привлачан, он дјелује великом снагом на човјека и пружа му тренутних уживања, а вјера и добра дјела показују пошљедице тек касније. Вјеровати и чинити добрих дјела може само онај, који је са гријехом раскрстио. А с гријехом је многима тешко раскрстити. Уз то и свијет квари злим примјером многога, који би иначе био добру приступачан. Од малена је дијете изложено утјецају злих примјера. Може ли се у таквоме развити љубав према вјери и хришћанском животу? Не, него ће у гријеху гледати понос свој и натјецаће се са злима у злу.

Особито је данас развијен практички материјализам. Све се у свијету ужурбало, све тежи само за капиталом, за самосталношћу, а мало се брине обраћа на душевно васпитавање. Неколико година дијете пође у школу, па се затим у младићкој бујној снази предаје свјетском вртлогу, у коме су му једино на уму потребе свјетске, земаљске, материјалне. Оно добро, што је у школи научио, брзо заспи у њему и он не обраћа више бриге на душу своју. Такав је изабран за свијет, а не за царство Божје.

Има још и других прилика, које помажу томе, да је мали број изабраних. То су све оне прилике, које одвраћају човјека од праве сврхе његове и управљају му ум на ствари од мање важности и на тај га

начин скрећу са пута спасења. Да хришћани умију цијенити проливену Христову крв; да се сјећају свога избранништва и мјеста, које ваља да зауму пред Богом; да могу правилно уочити своју срћу, изгубиле би све те прилике, које их кваре, моћ над њима, а онда би било и више избраних.

Сваки који жели да се приброји лику избраника Божјих, треба да зна, којим се путем до тога долази. Треба да спажи вјеру у себи, да му она може бити покретач на свако добро и чувар против свега, што вријеђе на душу његову и њезино спасење.

Пржвијетли очи моје да не заспим на смрт! (Пс. 12. 4).

Даде ми Господ по правди мојој и за чистоту руку мојих дарива ме, јер се држах путева Господњих и не одметнух се од Бога својега! (Пс. 17, 21—22).

Народ земаљски варе и отима и сиромаху и убогоме чини насиље и дошљаку чини криво. И страшних међу њима човјека праведна, који може стати пред лицем Мојим у вријеме гнева Мога... и не нађох (Језек. 22. 29—30).

Широка су врата и широк је пут, што води у пропаст и много их има, што њим иду, као што су уска врата и тијесан пут, што води у живот и мало их је, који га налазе (Мат. 7, 13—14).

Неће сваки, који Ми говори: Господе, Господе, ући у царство небеско, но који чини по вољи Оца Мога, Који је на небесима (Мат. 7, 21).

Ви сте, браћо, на слободу позвани, само да ваша слобода не буде на жељу тјелесну! (Галаћ. 5, 13).

Постарајте се, да још већма своју службу и позив утврдите! (II. Петр. 1, 10).

Петнајста недјеља по Духовима.

Мат. 22, 35—46.

35. Законникъ нѣкій приступи ко Їисѹсѣ, їскушая Его и глаголя:

36. Оучителю, кая заповѣдь большиі ѥстъ къ законѣ?

37. Їисѹсъ же рече ѥмѹ: возлюбиши Господа Бога твоего всѣмъ сердцемъ твоимъ, и всею дшею твоею, и всею мыслію твоею.

38. Сія ѥстъ первая и большая заповѣдь.

35. Законик неки приступи Исусу, кушајући Га и говорећи:

36. Учитељу, која је заповијест највећа у закону?

37. А Исус Му рече: љуби Господа Бога свога свим срцем својим и свом душом својом и свом мисли својом.

38. Ово је прва и највећа заповијест.

39. Ктораѧ же подобна ѣй: возлюбиши искренняго твоего, ꙗкw самъ себе.

40. Къ сію ѣвою запwв҃ѣдію весь законъ и пророцы висѧтъ.

41. Собравшымсѧ же Фарїсеwмъ. попроси ихъ Іисъсъ

42. Глаголѧ: что вамъ мнитсѧ wѡ Хрїстѣ; чїй ѣстъ сынъ; глаголашѧ Ємѹ: Давїдовъ.

43. Глаголѧ имъ: какw оу҃кw Давїдъ дх҃омъ Господа ѣго наричаетъ глаголѧ:

44. Рече Господь Господеви моемѹ: сѣди wдесн҃ую Мене, дондеже положѹ враги твоѧ подножїе ногама твоима;

45. Аще оу҃бо Давїдъ наричаетъ ѣго Господа, какw сынъ ємѹ ѣстъ;

46. и никтоже можаше wт҃вѣщати ємѹ словесе: ниже смѣѧше кто wт҃ того дне попросити ѣго ктомѹ.

39. А друга је као и ова: љуби ближњега свога као самога себе.

40. О овима двјема заповијестима виси сав закон и пророци.

41. А кад се сабраше Фарисеји, упита их Исус

42. Говорећи: шта мислите за Христа, чиј је син? Рекоше Му: Давидов.

43. Рече им: како дакле Давид Њега духом назива Господом говорећи:

44. Рече Господ Господу мом: сједи Мени с десне стране, док положим непријатеље твоје за подножје ногама твојим?

45. Кад дакле Давид назива Њега Господом, како му је син?

46. И нико Му не могаше одговорити ријечи; нити смијаше ко од тога дана да Га запита више.

VII. Највећа заповијест.

(Проповијед).

Ходите к Мени сви, који сте уморни и натоварени и Ја ћу вас одморити! Узмите јарам Мој на себе... јер је јарам Мој благ и бреме је Моје лако (Мат. 11, 28—30). Тако каже божанствени Спаситељ сваком уморном и бригом натовареном човјеку. А ко од нас није уморан, ко није бригом натоварен? Ваљда само дијете у повоју! Сваки има своје бриге, који мање, који веће. Сваког нешто тишти, па и оног, за којег свијет не би ни рекао.

Па кад смо сви тако уморни, хајде да послушамо глас нашег Спаситеља, Који нас Себи зове, да примимо јарам Његов, да замијенимо терет својих свакидашњих брига са бременом, који Он хоће да нам да на плећа! Немојмо се уплашити тог бремена, јер није он тежак! Та ено га Спаситељ нуди уморнима, да се под њим одморе! Лак је терет тај и управо он није ни терет но јарам, већ драгоцјени аманет Господњи, за који треба сви да се отимамо. Да упознамо само тај аманет, па ћемо видјети, како је лијеп, управо божански!

Сав тај терет, о ком говори Господ, ево у чему је: *Љуби Господа Бога свога свим срцем својим и свом душом својом и свом мисли својом, а ближњега као самог себе!* Ето то је највећа Божја заповијест — љубав. На зар је љубав терет? Ко би још љубав теретом називао? Господ је назвао Своје заповијести јармом и теретом за хришћанина само ради тога, што су у оно вријеме заиста људи стењали под фарисејским заповијестима као под силним теретом, па нас Он зове испод тог тешког јарма у други лаки, у онај, који срце од природе тражи, за којим душа уздише и жуди.

Је ли шарна дуга терет човјеку? — Та радује се њојзи и велико и мало послије суморног дана, послије оловног терета пустих облачина. Суморан облак тако бијаше човјечанству у Завјету старом, а са појавом Господњом на земљи засја свијету шарна дуга, проби сунце облачину и љубав се земљи с неба осмјехива. *Да дивна су дјела Твоја Господе!* (Пс. 103, 24). Велика је мудрост Твоја, а још већа ваљда љубав Твоја према нама. Та Ти си послао Сина Свога међу грјешне нас, да нам Он љубав заповиједи, да нам каже да је то од Бога највећа заповијест! И јесмо ли онда под заповијести? — Та скоро и да нијесмо, јер љубав је потреба нам, па ето и наша потреба и Божја заповијест једно исто тражи!

Да, да! Све би тако било, кад би човјек био човјек. Љиљен би нам живот био, да смо прави хришћани. Не би било оволико муке и уздаха, не би осјећали терета од живота, да нам није тешка заповијест Господња, да има међу нама увијек љубави хришћанске и за Бога и за ближње. Да нам је љубав зачин животу, сладак би нам живот био. Али знате, како пјева наш Ђура Јакшић? Пјева сјени своје мртве мајке, која се још брине за сина у животу: „*Ти мислиш, мајко: та добро му је, кад оно тихо шкрипе не чује, што паук везе жицом пајаном над оним нашим црним таваном!*“ Мисли мајка зар, добро јој је сину међу људима, кад се отргао оне сиротиње црне, али сви болно додаје: „*У свијету нема љубави!*“ Ту је ето пјесник опевао невољу нашу; није је пјевао напамет, већ на болних груди својих. Јер истина је, да у свијету нема љубави.

Била је љубав и у старом Завјету људима заповијест. Господ каже да је то језгра закону и пророцима. Али људи не разумјеше те заповијести, заборавише на њу, па дође вријеме, да се запитају: *а која је највећа заповијест у закону нашем?* И почеше се чак око тога и препирати. Једни говораху: највећа је заповијест она о жртвама, други, да је обрезање, трећи да је она о светкованју суботе. И ни један не погоди правог. И дуго би се још препирали, да не дође

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА

РИСТЕ Ј. САВИЋА

јавља српско-православном пречасном свештенству да имаде на стоваришту све тисканице за **протопрезвитерска и парохијална звања у Босни и Херцеговини,** које су потврђене од **српско-православне консисторије Дабро-босанске** и моли гореспоменута звања да се у случају потребе изволе непосредно на њу обратити.

Са поштовањем

Прва српска штампарија
Ристе Ј. Савића
у Сарајеву.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х.
АРХИЈЕРЕЈИ.

*

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, проф. богословије.

ГОД. XVIII. 15. ДЕЦЕМБРА 1904. БР. 23.

Садржина:

Званично. — Незванично. Навори Мартина Лутера. — Ријеч мојим земљацима о храмовној слави. — Три ријечи о крсту. — Из црквеног правила. — Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Нове књиге и листови. — Јавне захвалности. — Читуле. — Званични огласи.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVIII. Сарајево, 15. децембра 1904. Бр. 23.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ
АРХИЈЕРЕЈИ.
УРЕДНИК: протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна Митрополија Доњо-тузланска.

Његово Високопреосвештенство Митрополит Зворничко-тузлански, Господин Григорије, благоизволио је:

рукоположити:

Јована Јефтића, свршеног слушаоца богословског училишта у Рељеву, из Зворника, дана 5. децембра 1904. за ђакона, а 6 децембра и. г. за пресвитера;

Душана Тешића, свршеног слушаоца богословског училишта у Рељеву, из Бијељине, дана 6. децембра 1904 за ђакона.

поставити:

Јована Новаковића, бившег пароха бијељинског, дана 7. марта 1904. за администратора парохије »међашко-балатунске« у протопресвитерату бијељинском;

Павла Каћанића, свештеника и писара митрополијске управе у Д. Тузли, дана 30. новембрк 1904. за администратора парохије »пурачићке« у протопресвитерату доњо-тузланском;

Јована Јефтића, свештеника из Зворника, дана 7. децембра 1904. за администратора парохије »раковачке« у протопресвитерату маглајском;

Душана Тешића, ђакона из Бијељине, дана 11. децембра 1904. за митрополитског ђакона и писара митрополијске управе у Д. Тузли.

премјестити:

Ђорђа Х. Стевића, администратора парохије »возућке«, у протопресвитерату маглајском, дана 19. марта 1904. за администратора парохије »зовичко-лукавичке«, у протопресвитерату брчанском, која је смрћу јереја Настаса Накића, пароха зовичког, дана 15. марта 1904. упражњена остала;

Стевана Васиљевића, пароха пурачићког, дана 30. новембра 1904 за администратора парохије »возућке«.

Николу Гајића, администратора парохије »раковачке«, дана 6. децембра 1904. за привременог администратора парохије »врањачке« у протопрезвитерату градачком.

Разријешити:

Јосифа Стакића, администратора парохије »хршке«, дана 30. новембра 1904. од даљег администрирања парохије »возуљке«

Василија Грујића, пароха копривањског, дана 7. децембра 1904. од даљег администрирања парохије врањачке.

Именовати:

Душана Николића, администратора парохије »пожарничке«, у протопредоњо-туланском, по молби истога, а приволи парохијске скупштине, дана 19. марта 1904. дефинитивним парохом пожарничким.

Умировити:

Ђорђа Пешковића, пароха »мећашко-балатунског«, дана 7. априла 1904. због болести.

Отпустити:

Петра Иванчевића, јеромонаха у манастиру св. Тројице у Тавни на сопствену молбу, дана 22. априла 1904. из подручја епархије аворничко-туланске.

Одликовати:

Владимира Пејовића, администратора протопресвитерата и пароха у Маглају, дана 13. децембра 1904. црвено-угаситим појасом.

НЕЗВАНИЧНО.

Назори Мартина Лутера
о проповједништву.

(Наставак.)

У цркву долазе мала дјеца, служавке, старци, бабе и сељаци, који немају никакве користи, кад им се високоучено говори, јер ништа не разумију. Они ће додуше рећи да је проповјед била врло лијепа, али ако их запиташ о чему се у проповједи говори, они ће одговорити да не знају. Треба се угледати на Исуса Христа и пазити, како је Он просто учио! Просто проповједати је велика вјештина и њу налазимо у Христовим проповједима — причама, у којима говори о винограду, овци, горушичном зрну употребљавајући много сељачких (bäuerische) упоређења. Исус Христос је просто учио да би људи могли разумјети и усвојити Његово учење а тако исто и апостоли (а. Кор. 2, 4; 3, 2).

Проповједници треба у излагању својих проповједи свагда *да се изједначе са слушаоцима*. Против тога грије обично сви пропо-

вједници. Они проповједају тако, да прост народ из њихових мисли не може много научити. Простом народу треба сасвим једноставно проповједати, јер и тада не разумију све. Проповједник треба да се обраћа својим слушаоцима као мати, која умирује расплакано дијете. Лутер се врло неповољно изражава о проповједницима, који проповједају само угледним и ученим слушаоцима а не простом народу, коме треба прије свега да проповједају.

Кад је једном Dr. Erasmus Alberus запитао Лутера, како треба пред кнезом, да проповједа, одговори му исти: „Све твоје проповједи треба да су што једноставније и не обзири се на кнеза, него на просте неотесане и неучене сељаке. Кад бих се ја у својим проповједима осврtао на Филипа Меланхтона и друге докторе, то ја не бих никаква добра учинио, него ја проповједам врло једноставно неученима и свима се допада. Ја знам проповједати јеврејски, латински и грчки, но то чиним само тада, када се ми научењаци састанемо."

Проклети да су сви проповједници, који високе и тешке ствари народу проповједају, тражећи у томе славе и одликовања. Кад ја народу проповједам, тада сам што простији, не гледам на докторе и магистре, којих има у цркви до четрдесет, него се обраћам младежи, дјеци и служинчади, којих има у цркви до стотина а можда и до хиљаде; по њима се управљам, њима обраћам, јер ме они требају а други ако неће, да ме чују, врата су им отворена. Никад се нисам бојао тога, да не ћу моћи лијепо рећи, него сам се бојао и стрпио тога што ћу пред лицем Божјим морати говорити о Његовој превеликој величини и непостижној мудрости.

Проповједнику је забрањено, *да тражи у проповједничкој служби своју славу или да показује своју вештину.* Такав проповједник је безуман, јер св. Писмо је дано, да се прославља Бог а не људима на славу. Пред св. Писмом треба сваки, да је скрушен и само Бога да прославља. Св. Писмо тражи смирено срце, које ријеч Божју поштује љуби и цјени; а надутима (уображенима) се противи Дух Свети и не ће код њих, да станује (1. Петр. 5, 5).

Таке Господ искључује из цркве, јер сваки уображен дух је пред Богом јеретик и ако не *de facto* а оно *de jure*. Ако ко има боље дарове од других, не треба, да је горд због тога. Господ шаље често на такове тешка искушења, да их научи, да нису ништа, ако Бог дигне руке са њих.

Слава се може тражити у Омиру, Виргилу или Теренцију али у св. Писму не. Христос заповједа проповједницима, да проповједају

Његову ријеч а проповједнике да сматра свијет као људе — iniusti, stulti, да би Бог био iustus, sapiens et misericors.

Ја видим, вели Лутер, да славољубивост проповједника обузима маха, но та славољубивост ће проузроковати у цркви великих немира и потреса, јер говорећи и учећи о високим и неразумљивим предметима, хоће мимо Христа, да стекну себи славу и допадање неколицине надримудраца, занемарујући просту и једноставну светињу.

Има проповједника, који мисле, да они не могу бити проповједници, *ако не кажу што више од Христа* и од онога, што ми у својим проповједима учимо. То су славољубиви особењаци, који хоће, да им се свијет диви и да кличе: то су проповједници! Такови траже своје славе а не Христова прослављања. Чувајте се таковних, јер ће њихов свршетак сраман бити и останите са Павлом, који ни за шта не хтје да зна осим за Христа, Распетога (упор. 1. Кор. 2, 2).

Ове своје основне назоре о проповједништву, *као службу Богу а не свијету*, приводи Лутер и у својим савјетима разним лицима.

М. Антоније Лаутербах се јадао Лутеру на тешкоћу, искушење и слабост у проповједничкој служби а Лутер му на то одговори: „И ја сам се бојао, као и Ви, да проповједам, али сам морао, јер су ме силом гонили да проповједам fratribus (браћи). О како сам се само бојао проповједаонице! Али ти ћеш се извештити, бићеш ученији од мене и других, хтјећеш славе и тако ће наићи на тебе кушање. Ти треба Христа да проповједаш и да се не осврћеш, шта људи о том суде. Проповједај само Христа и катихизис и та ће те мудрост узвисити над свим људским суђењима, јер то је ријеч Божја, која је мудрија од људи. Од мене се хвали не надај, јер кад чујем твоју проповјед, нећу ти ништа рећи, да не би постао славољубив. Али знај да си за то позван и да те Христос треба."

На жалбу М. Форстремиуса, да му проповједничка служба тешко пада и да су му све проповједи уске, да се често у њима буни, па стога хоће, да се одрекне те своје дужности, одговорио му је Лутер, да не треба да жели, да постигне апостолску вјештину. Кад се друкчије не може и пузити је добро. „Вршите Ви само своју дужност. Ако не можете, да проповједате један сат а Ви проповједајте по пли четврт сата. Свакако немојте се по другима равнати ни на друге угледати; јер немогуће је да научите како моју тако и туђу проповјед са свим од ријечи до ријечи, него нађите језгру саме ствари и проповједи, размислите о њој, помолите се Богу, тражите славу Божју а не допадање и славу људску и обратите се, да Вам Бог да разум и уста а слушаоцу добар слух. Р Јевјер овађете ми, да проповједање није

људско дјело, пошто се и ја, као стари и навјежбани проповједник, ипак страшим, кад треба да проповједам.

Често сам сам на себе пљунао, кад сам силазио са проповједаонице, говорећи себи: Срам те било, како си проповједао, боље би било, да ниси ни проповједао! Али сваки нека се задовољи с оним, што му је дано од Бога. Сви не могу бити Павле и Јован Крститељ, него мора бити Тимотеја и Тита, пошто на једној згради треба више камења за попуњавање (Füllsteine) него ли квадрата (четвероугластог камења).

Кад се проповједа треба свагда говорити *о некој извјесној теми*. Онај је безуман, који хоће све да каже, што му у главу дође. Треба се држати једне ма које тачке, па њу тумачити и доказивати.

Кад проповједник проповједа, треба да говори *полако*, јер му је тако најугодније проповједати. То је уједно и добра врлина, пошто тако може смотреније излагати своју проповјед. Сенека пише о најбољем римском говорнику Цицерону, да је он полако говорио и на срце утјецао а Лутер спомиње као таког проповједника Dr. Brück-a.

Лутер је забрањивао проповједницима, *да не муче своје слушаоце дугим проповједима;* јер их пролази воља да слушају, те их тако муче дугим проповједима. У свему је добро имати мјеру а особито у проповједи. Лутер вели, да је оно добар проповједник, који престане, кад би га најрадије слушали и кад мисле слушаоци, да ће сад тек настати права проповјед. А кога нерадо слушају и једва чекају, да једном сврши проповјед, то је рђав знак.

Гестикулацију није Лутер одобравао, говорећи, да се њоме обмањују слушаоци.

IV.

Одакле треба проповједник, да црпе своје учење, шта да проповједа и чему да учи?

Проповједник не треба ништа из своје главе да измишља и да прича ма какве народне приче (traditiones), него *своје учење нека црпе само из св. Писма*. Скупа са ап. Павлом и другим апостолима и пророцима проповједник треба да говори: „Тако глаголетъ Господь (Haec dicit Dominus)."

Ко не ће да проповједа ријечи Божје, тај нека се мане својих ријечи, јер ће вријеђати и лагати Бога. Сам наш архипастир Исус Христос упућује нас у својим проповједима на Мојсеја и пророке. Према томе ријеч Божја *једини је извор проповједи*.

Но пошто све, што се у св. Писму налази, прости слушаоци не могу запамтити и разумјети, то проповједник треба прије свију

ствари својим повјереним овцама, да излаже кратку језгру или извод св. Писма, и то: 1. *Десет Божјих заповједи*, које је дао и поновио сам Господ Бог (Исход 20, Второз. 5), а сам Исус Христос протумачио (Мат. 5), а које су укратко изложене и у св. јеванђељу (Мат. 7, 22). — 2. *Чланове символа вјере*, које су саставили апостоли пуни св. Духа и који се скоро један до другог налазе у првој проповједи св. ап. Петра (види Дјела ап. 2). 3. „Оче наш", којој је молитви сам Христос наш Првосвештеник, своје апостоле и ученике научио (Мат. 6, Лука 11). — 4. Тајну св. крштења. — 5. Ријечи разрјешне молитве о благодатном опроштењу гријеха (Мат. 18 и Јов. 20). — 6. Тајну јевхаристије, сагласно описану код јеванђелиста (Мат. 26, Марко 14, Лука 22 и ап. Павле у 1. Кор. 11).

Тако су радили и учили и св. апостоли с избраним својим помоћницима у својим црквама и проповједима, па тако треба и ми да радимо.

За младеж и прост народ *Катихизис* је најсавршенија и најбоља наука, зато га треба непрестано проповједати. Ја бих желио, говори Лутер, да се катихизис сваки дан проповједа и из књиге просто чита. Али наши проповједници и слушаоци мисле, да га знају у прсте и стиде се тог простог, једноставног учења, као што они катихизис сматрају, него хоће да говоре о високим стварима. Племство и сељаци кажу: Наш проповједник удесно једно те једно. Проповједа само катихизис, што ја већ давно знам. А проповједници управљајући се по вољи својих слушалаца, упуштају се у дубоке предмете а забацују основе, на којима би ваљало зидати.

Сваким даном све више увиђам, да има врло мало проповједника, који би као што треба разумјели и тумачили простом народу 10 Божјих заповједи, символ вјере, Оче наш и др., док их велика већина превриче пророка Данила, Осију, Апокалипсис и сличне тешке књиге. А народ, он долази да их слуша и блене у њих, као у какво чудо. Па кад прође година, они не знају ни 10 Божјих заповједи, ни символ вјере, ни Оче наш, та најугледнија мјеста и основне елементе, које сваки Хришћанин треба да зна.

Ја молим и опоминьем све проповједнике и учитеље, да тумаче св. Писмо, па и тешке књиге, али само тамо, гдје то дозвољава мјесто, вријеме и развиће слушалаца. Најбоља и најкориснија је проповјед, и по други пут велим, јесте тумачење катихизиса. При таком послу није велика слава ни сјај, али је велика корист, јер се у катихизису садржи цијело св. Писмо.

Како треба проповједници да тумаче катихизис?

Прво: Прије свега треба да се чувају и клоне разних текстова и форми 10 Божјих заповједи, символа вјере, молитве Господње и т. д. него увијек да се држе једног текста и облика. У противном случају ако се проповједник једне године овога, друге године другог текста држао буде, прост ће се народ збунити и сав труд биће узалудан.

Текст треба учити на изуст и то од ријечи до ријечи. А који не ће да науче, треба им рећи, да се тиме Христа одричу и да нијесу Хришћани. Таке не треба припуштати тајнама ни да кумују при крштењу. Родитељи и домаћина треба, да им ускрате јело и пиће и да им рекну, да ће тако сурове људе цар из земље прогнати. Јер као што никога не треба присиљавати, да вјерује исто тако треба масу гонити, да знају шта је право а шта није међу онима, где хоће да једу и живе. Ко хоће у држави да живи, тај мора знати државни закон и испуњавати га.

Друго: Кад слушаоци науче текст, треба им разјаснити смисао истога. Не треба цио текст од једанпут протумачити, него дио по дио. Само тако се може успјех постићи.

Треће: Кад проповједник протумачи мали катихизис а слушаоци га науче и добро разумију, треба проповједник *да узме велики катихизис*, па да проширује стечене појмове својих слушалаца. Но уз то треба највише, да пази на оне заповједи, које се не држе и које опази да његови слушаоци не врше као н. пр. заповијед против краће и о љубави и поштовању према старијима од себе. А при томе треба да цитирају мјеста из св. Писма, у којима се види казна и благослов Божји.

Сваки проповједник треба, *прије него сврши коју тајну, да растумачи присутнима суштину и значење исте.* То је захтјевање оправдано и разумљиво. Јер не треба сумњати, да се неко зато лакомислено односи према предметима вјере, што не зна њихова значења и важности.

Проповједник има права не само, *да учи своју наставу него и да кара грјешнике* (Види Иса. 58, 1, — в. Тим. 2, 4),

Прави проповједник, који вјерно врши своју дужност, поступа слободно, не стиди се и не страши, да говори истину, не осврће се ни на кога, које тамо, гдје треба, био то велик или мали, богат или сиромах, и без обзира, да ли је моћан или не, пријатељ или непријатељ. А који проповједник не обличава грјехе, тај мора скупа са туђим грјесима ђаволу доћи, ма по својим грјесима био дијете блаженства.

По заповиједи Христовој морају проповједници проповиједати покајање и опроштај гријеха у име Његово. Ту заповијед испуњаваху сви апостоли, обличавајући свијет, наговјешћујући му гњев Божји, проповиједајући му опроштење гријеха у име Исуса Христа. Дужност сваког хришћанског проповједника је, да обличава све, што је противно вјери, љубави и нади.

Проповједник је со земље, стога мора чувати свијет од покварености и осуђивати све, што је у свијету ђаволског поријекла. Морају пазити добро на поступак свију — од највише до најниже власти и сваки порок оштро, слободно, отворено и јавно изобличавати. Подједнако мора корети и масу и господина и тада ће они то трпљиво сносити.

Проповједник није придворни слуга, него служитељ Божји, па као такав треба да се држи ријечи Божје, која не чини разлике међу личностима.

Проповједникова је дужност, *да изобличава свако лажно учење и лажне учитеље*. Примјер таког обличења даје нам Мојсеј (Второз 13 и 18), пророк Илија (3. Цар. 18, 21) и у Новом Завјету сам Исус Христос (види Мат. 7, 13, 23).

Проповједник мора употребљавати ријеч Божју на два начина као хљеб и као мач. У мирно доба да храни, а у ратно да се бори, да једном руком Хришћанство зида, поправља учи и храни а другом да се одупире ђаволу, јеретицима и свијету. Јер гдје нема одбране, тамо ђаво брзо поквари пашу, којој је велики непријатељ.

Проповједник не само да мора пасти своје стадо и учити га, како да живи, него га мора бранити и од вукова, да не нападну на овце и не заведу их лажним учењем. Добар пастир уз добру храну оваца мора и пазити на њих, јер ако не пази, појешће вук овце тим радије, што су ситије.

Лутеров највећи непријатељ бјеше *папа*, па зато и савјетује сваком проповједнику, да се прије снега са папом бори. Папа је, по његовом мишљењу, непријатељ Божји, противник Христов, разрушитељ цркве Христове, учитељ сваке лажи, богохулства и идолопоклонства и т. д

Проповједник мора свим својим силама осуђивати папство. Ко се против папства не бори, тај је Христов непријатељ.

Други непријатељ Лутеров били су *Јевреји* и то не само по својој религији, него и као људи, који су наносили земљи материјалне штете. У једној својој проповиједи, држаној у свом родном мјесту, у Ајалебну, оставио је у аманет својим вјернима: да се чувају, прво, свих мудраца и научењака, јер презиру јеванђеоску науку и желе

истој што више да шкоде; друго, Јевреја, који много штете земљи наносе, те због тога, да их прогоне.

Међу треће његове непријатеље спадали су *сви јеретици*, зато и савјетује проповједницима, да се боре с јеретицима и да су свагда на опрезу, чувајући вјеру своју. У борби са сима, јеретицима, вели Лутер, довољно је да проповједник добро зна катихизис, помоћу кога ће моћи одмах познати лажно учење.

Насилних мјера према јеретицима није допуштао Лутер. „Мени је страшно," говори он, „да се угледамо на паписте и јевреје, који су, позивајући се на заповијед Божју, да се убијају лажни пророци, злоупотребљавали ту заповијед, те проливали невину крв. Ја се бојим, да ће ушљед те заповиједи, проглашивати јеретиком кога год хоће. Не ћу и не могу дозволити, да се физички казне лажни учитељи. Ако они буду рушили опћега поретка биће довољно, да се само протјерују из земље. Лажним учитељима се треба противити ријечју Божјом а насилним средствима немогуће их је навести на прави пут.

Обличавање проповједниково треба вазда да је сразмјерно према ступњу кривице онога, који је скривио, према његовом узрасту (1. Тим. 5, 12), природним наклоностима и т. д.

Ако је ко згријешио по слабости човјечје природе, такога треба исправљати, по ријечима апостолским у духу кротости (Гал. 6, 1). Грјешника, ако је спреман да се покаје, не треба огорчити нити збунити, одбити нити осудати, него напротив треба му помоћи, посавјетовати да се поправи и рећи му, да царство, у које је он позван, није царство за кидање и мучење савјести, него ради утјехе и умирења њеног. Зато, ако опазимо, да је наш брат згријешио и видимо да га гризе савјест ради учињеног гријеха, ми треба да га успијемо радосним ријечима, да поступамо с њим с материнском љубављу а бригом и не треба, да називамо његов поступак ни заблудом ни гријехом, него погрешком. А да би га у неколико осоколили, треба му говорити, да су га то ђаво или месо (тјело) непримјетно довели до пада, да и свети не могу избјећи ђаволску саблазан и т. д.

Другчије него са онима, који су нехотице згријешили, треба проповједник да поступа са онима, који намјерно и упорно бране своје лажно учење, јерес или свој безбожни живот. Њих треба тако обличавати као Илија Валове свећенике, Исус Христос књижевнике и фарисеје, ап. Павле Симона Волхва. Њих треба на то упозоравати, да су згријешили пред Богом, но да ће им Господ опростити њихове гријехе, ако се чистим срцем покају, одреку се свог безбожног жи-

вота или ученья. Тако их треба савјетовати и опомињати не једанут ни двапут, не данас и сутра него много и дуго.

Послије обличења треба *умирити, утјешити ожалошћено срце.* То нам заповједа Господ кроз пророка Исанју (гл. 40.), апостола Павла (к. Кор. 1. 3.—5.) и др.

Ап. Павле је својим примјером учио да проповједници треба да тјеше ожалошћене али не својом ријечју него Божјом. Нека слушаоц видн, да та утјеха долази од Бога а не од човјека. Сјетска, тјелесна утјеха лишава човјека плода страдања Христових и Његова крста. Ко добије божанску утјеху тај ће престати тужити и душа ће му се обрадовати.

Но да ли може проповједник знати сва искушења, све случајеве моралног пада човјечијег и гдје да тражи материјала за успјешне ријечи? Лутер одговара на то питање, да није могуће знати сва разна грјехопадења човјечја. Исто тако није могуће унапријед саставити успјешне ријечи за сваки појединн случај. Изузетак могу бити само опћи случајеви. И он примјером показује, како треба тјешити онога који је згријешио против прве, друге и т. д. заповиједи (Porta: стр. 191—242).

Проповједник, који добро зна св. Писмо и разна стања човјечије душе неће доћи у неприлику у таким приликама, њему је довољно правило, да покараног, укореног треба тјешити, охрабрити и њему не ће бити тешко.

Осим тога што проповједник учи, обличава и тјеши, он мора још и *указивати* и *опомињати.*

Ми смо склони лености и душа наша може лако да заспи, зато морамо увијек бдити и пазити, као домаћин над својом чељади, да се не уленимо. Па кад домаћин своје млађе гони на рад, опомињући их их на њихове дужности, то смо тим прије ми дужни, да схватимо своју дужност у дјелима духовним, те морамо бдити и опомињати своје слушаоце, да се у снему држе ријечи Божјих и да не попуштају никаквим искушењима.

На питање, како да дворски проповједници опомињу своје господаре и дворјане, више и ниже људе од себе, одговара Лутер, да се ријешење тога питања може наћи у св. Писму. Па износи, како је пророк Илија неустрашимо корио цара Ахава и његову жену Језавељу због идолопоклонства, говорећи цару у очи, да он и његов дом развраћају народ израиљски (в. Цар. 18.). — Пророк Јеремија у својој својој књизи пријети цару гњевом Божјим — ропством вавилонским — и опомиње га, да се покаје и обрати к Богу. — Јован Крститељ

очи у очи кори цара Ирода, што је узео себи за жену снаху своју, жену свога брата.

Проповједнике и друге учи Лутер, да се у двору овога правила држе: кад говоре што, које или опомињу, нека чине то гласно а ако онај коме говоре, не ће да их чује, нека исто понове. Нека не гледа на звање и положај своје пастве, него нека јавно говоре без страха и објасни, као што је он јавно пред курфирстом (изборним кнезом) проповједао, да је кнез додуше побожан и праведан, али савјетници чине што хоће. (Свршиће се.)

Ријеч мојим земљацима о храмовној слави.

— Свиђел **Владимир Боберић**. —

Нынѣ ближайшее намъ спасеніе, нежели егда вѣровахомъ. Сад нам је ближе спасење него ли кад вјеровасмо — тако почиње данашњи св. Апостол. Тако ћу и ја почети данашњу ријеч: Освануо ми је данашњи дан брже него сам икад помислио. **Нощь прейдѣ, а день приближися:** ноћ је прошла, а дан се приближио. Прошла је, протрчала, прохујала и опет једна година дана, од кад се задњи пут видјесмо, и приближи се данас дан радости моје, када вас Божјом милошћу опет видим здраво и весело у светом овом храму, који и сам радује се данас и у свечано рухо облачи, јер слави славу своју. Таква је радост била некад у дому свештеника јудејског Захарије, кад му се на данашњи дан родио син Јован, пророк, претеча и крститељ Господњи.

Да се упитамо, зашто је била та радост у дому Захаријину? Зашто она весела врева и живост? Зашто толика срећа и блаженство, да су кадри били и нијема уста Захаријина отворити, да као пророк прослави Бога. Зато, што се на данашњи дан у дому Захаријину роди човјек, роди живот, и пуста и празна кућа његова напуни се данас животом. Истина, да су стари дани Јелисавете, жене Захаријне имали муке претрпјети, јер *жена, кад рађа, трпи муку, јер дође час њезин*; али шта је мука наспрам радости?! *јер кад роди дијете, више се не опомиње жалости од радости, јер се роди човјек на свијет* (Јов. 16, 21) А у дому Захаријном роди се данас човјек необичне природе. Како да се не радују, кад су и они били људи као и ми, грјешни и смртни?! Кад се и код нас радује, кад нам се дом умножи новим чланом, у коме гледамо стуб и задањицу породице наше, и кад у рођењу његову гледамо јасну звијезду, преходницу љепших дана и среће боље. Људи су увијек људи, са малим измјенама једнаких

навика, мисли и осјећаја. Људски живе, људски мисле и осјећају, јер су за земљу привезани. Али код Бога друкчије је, јер Бог друкчије одређује. Људи се при рођењу радују, јер уображавају, да је сав свијет њихов, а не знају да им је живот ограничен простором и временом, заборављају на псалмопјевца цара Давида, који је горко испјевао: Ст пядій положилъ вси дни мои: Боже, учинио си дане мога живота као педаљ, тако дуге (Пс. 38, 5). Заборављају на Премудрога цара, који каже, да *има вријеме кад се рађа, али да има вријеме и кад се умире, има вријеме смијеху, али има вријеме и плачу* (Проп. 3, 2. 4.). Не виде, да је од рођења, до смрти само један трен и од колијевке до гроба само један корак! Јест, при рођењу нико се не сјећа, да је живот борба, да је живот бурно море, гдје таласи витлају човјека као лаку шајку и малу лађицу. Сви се радују при рођењу, а ником не пада на ум, да је живот борба, даје живот, на који се рађамо, тежак задатак, који ваља достојно и поштено ријешити. Јер живот у много прилика није само уживање ни срећно беспосличарење, већ живот је рад, пун мука и самопријекора. Та ено је и Сину Божјем при рођењу засијала необична звијезда, која је водила источне мудраце до мјеста, гдје се Исус родио, али нешто потом старац Симеун Духом Божјим надахнут прориче Матери његовој: *Гле, овај лежи, да многе обори и подигне у Израиљу и да буде знак, против кога ће се говорити* (Лука 2, 34). При рођењу Исусовом засјала је необична свјетлост, али не заборавите, да је на Голготи, док је Исус на крсту висио, од шестога часа до деветога тама била по свој земљи, и да је при овом ужасном позоришту пречистој Матери његовој нож кроз срце прошао. Такав је живот: Пун разноликости и промјена! Па и при рођењу данашњега светитеља радује се дом његов и околина, а новорођенче чека тежак задатак. Њега је Божји промисао одредио, да приправи пут Господу и да Истини послужи. Мислите ли, да је лак посао проповједати Истину међу људима лажљивима и борити се са фарисејским „породом аспидиним“, исправљивати криве стазе таме и незнања и освјетљивати их Истином? Мислите ли, да је лако бити проповједник вјере и добра живота у народу закорјела срца и уха? и на супрот стати сили и обијести, и рећи јој, кад је највише распаљена: „Не пристоји се да узмеш жену брата твога Филипа!“ Мислите ли да је лако Истини служећи себе прегорјети и „за Истину пострадати радујући се?“ Тежак је то и мучан посао! А све ово данашњи светитељ је давно испунио и ријешио. Па зар нам не изгледа сад, да га је Исус са правом назвао највећим међу рођенима од жена, кад ето видјесмо по свједочанству светога Писма, да је био човјек

храбар и неустрашив, и да је од колијевке до гроба испунио све оно што му је Божји промисао одредио.

Јесте ли само људи, осјећате ли само у себи високо достојанство човјека саздана по образу Божјем, знаћете, шта нас очекује. Сваки од нас у свијету на мјесту гдје живи, има свој одређени задатак, који му се већ од рођења, па даље у животу налаже. Само сваки треба посао, који му је одређен, да врши савјесно и ваљано, не обзирући се ни десно ни лијево. Па при свем том, што се човјек често много труди и мучи, ипак не прати успјех сваки наш рад; при свем том, што видимо многе људе, да поштено живе и раде, ипак им се неправедно збива и непоштено враћа; при свем том, што је велика радост била при рођењу некијех, ипак видимо, како због животних терета и невоља под ударцима брига звијезда њихова полако блиједи, да се прије времена угаси. Слика правога човјека Србина и хришћанина тако је узвишена, да што јој се човјек више приближује, све даље одмиче од човјека, и човјек је све више види над собом. Посред засићених жеља рађају се нове још незадовољене, и ми и опет крећемо се на нов пут — никад мира, нигдје станка! Па још ако су те жеље супротне вољи Божјој и закону његову, како тек онда пати човјек, који жели. И смрт, тај изненадни гост рупи на једаред, и затече нас посред мисли и планова, посред жеља и рада. Зашто? Зато, јер је живот врева, борба и комешај! А ми му се при рођењу тако радујемо. Је ли оправдано то? Боже сачувај, да бих вас хтио данас поучити, да је живот за човјека терет, да га човјек мора презирати, гнушати га се и рјешавати што прије. Грјешно би то и јеретичко учење било. Живот је за човјека потребан, јер он је школа усавршавања, у којој се учимо и спремамо *свети бити као што је свет Господ Бог наш* (Лев. 19, 2) и *савршени као отац наш небески* (Мат. 5, 48). То је задатак, који се тражи од свакога од нас. Није то обичан задатак, ни захтјев лак, треба много јунаштва, да човјек у истину буде прави човјек — човјеку пар, не кукавица, не лажа и опадач, не подлац ни лопов, него карактер свијетао као сунце! Зато велим, да је сувишно рана радост наша при рођењу некијех, јер не знамо како ће који своју задаћу рјешити. Можда ће се који већ на по пута уморити и клонути од рада и притећи у затишје небриге и нерада и заборавити на свршетак ствари; а *бољи је крај ствари, него почетак јој* (Проповј. 7, 8), па и сам народ наш лијепо каже: *Не хвали дан прије вечера!*

Шта вам дакле узносим данас као примјер? Који је прави човјек? Онај, који са прага живота полазећи у свијет кадар је по-

хрвати се са животом у цељи достићи своје савршенство; онај, који свјесно знајући, „да се без муке пјесма не испоја, и без муке сабља не сакова“, смјело напријед тече своме идеалу, своме задатку; онај који, ако га у постизавању овога у животу снађу смутње и запрјеке, руши их на под рушевинама њиховим често и сам пада знајући, да је жив и силан Бог, који је кадар подигнути га, ако не у овом пролазном и тешком свијету, а оно у вјечности царству праведноме; онај, који зна што се родио, и цијенећи своје високо достојанство био је *човјек* кроз читав живот свој! Благо томе, јер тај ће у плодовима труда свога до вијека живјети! Благо њему, јер имао се рашта и родити! Амин.

Врањево, на Иван-дан 1904.

Три ријечи о крсту.

I.

»А ја Боже сачувај, да се чим другим хвалим, осим крстом Господа нашега Исуса Христа« тако одговори св. ап. Павле (Гал 6, 14). Како је то св. ап. Павле дошао до тог расположења, да не ће ни чим другим да се хвали, осим крстом Христовим? — Крст је, свакако, невоља, туга, понижење; па како се може човјек њиме хвалити? — И гле, ипак се ап. Павле њиме хвали; а заједно са њиме хвале се, свакако, и сви апостоли, а за њима и сви други крстоноше. За што је то тако? — Провидили су богомудри људи велико значење крста, високо га цијенили, и хвалили се тиме, што су се удостојили да га носе. Они су гледали у њему мјесто стрепњености — пространство, мјесто горчине — сладост, мјесто понижења — величање, мјесто бешчашћа славу, — и хвалили се њиме, као што се други хвали каквим сјајним украсом и одличјем.

О када би и нама даровао Господ такав разум и расположење, да би појмили и осјетили силу крста и да би стали хвалити се њиме!

О значењу крста у опште, ево кратка разјашњења: Господ је свршио наше спасење крсном смрћу Својом; на крсту је Он предерао осуду наших гријехова; крстом нас је измирио са Богом и Оцем; крстом је снео на нас благодатне дарове и све небеске благослове. Но такав крст Господњи је у њему самом. А сваки од нас постаће учесником спасоносне силе његове не друкче, него кроз свој сопствени крст. Сопствени крст сваког од нас, када се саједини са крстом Христовим, преноси на нас силу и моћ овога, постаје као неки канал, кроз који се из крста Христова прелива на нас сваки добар поклон и сваки савршени дар. Из тога је јасно, да су у дјелу спасења сопствени крстови сваког од нас исто тако неопходни као што је неопходан и крст Христов. И ви не ћете наћи ни једнога да се спасао а да није био крстоносац. Из тог узрока је сваки од нас са свију страна обложен крстовима, да се не би затрућивао траженјем крстоношења и да не би био далеко од спасителске силе крста Христова. Може се рећи овако: погледај око себе и у себе, уочи крст свој, понеси га као што треба — сједињеног са крстом Христовим, и бићеш спасен.

Хтјео — не хтјео сваки носи крст свој и то понајвише не крст обичан, прост, него сложен, али сваки не гледа на крст свој преко крста Христова; не обраћа сваки крст свој на своје спасење; с тога крст и не бива код сваког спасительним крстом. Прегледајмо све могуће крстове и разаберимо: како ваља носити који крст, да би он постао силом за наше спасење.

Крстова је много, али се могу подијелити на три врсте: прва врста јесу крстови спољашњи, они постају од бједа и невоља, и у опште из горке судбе земаљског живота; друга врста јесу крстови унутрашњи, који се рађају из борбе са страстима и прохтјевима, а за вријину; трећа врста јесу духовно-благодатни крстови, које човјек налаже на себе савршеном преданошћу вољи Божијој.

Сада ћу вам рећи неколико ријечи о крстовима спољашњим. То су најсложенији и најразноврснији крстови. Они су разбацани по свима путевима нашим, и њих сретамо скоро на сваком кораку. Овамо спадају: бједе, невоље, несреће, болести, губитци ближњих, неуспјеси у служби, сваковрсна оскудјевања и штете, породичне неугодности, неповољност спољашњих прилика, упреде, киђења, објеђивања и у опште судба живота земаљског, која је код сваког мање или више тешка. — Ко нема који било од оних крстова? Не може ни бити, да га нема. Од њих не заклања човјека ни углед, ни богатство, ни слава, нити буди каква величина земаљска. Они су срасли са нашим боравком овдје на земљи од онога трепутка, како је затворен земаљски рај, и не ће нас оставити све дотле, док се не отвори рај небески.

Хоћеш ли, да би ови крстови били теби на спасење, употреби их према намјери Божијој, коју је имао, када их је назначавао за човјека у опште, а за тебе посебце. — За што је тако удесно Господ, да на земљи нема никога без горчинâ и тегобâ? За то, да човјек не би заборавио, да је он изгнаник, и да не би живио на земљи као урођеник у својој домовини, него као путник и дошљак у туђини, те да би желио да се поврати у отачбину своју. Чим је огријешио човјек, одмах је изгнан из раја и ван раја обложен је невољама, оскудици и сваковрсним неугодностима, да би се сјећао да он није на свом мјесту, него стоји под казном, те да би се побринуо, да моли помиловање и повратак у свој ред.

И тако гледајући невоље, несреће и суе, не чуди се томе, а трпећи их, не жести се. Тако ваља. Кривцу и непослушнику и не доликује потпуно добро и срећа. Прими то к срцу и драговољно сноси судбу своју.

Но рећи ћеш: а зашто је у мене више, а у другога мање? За што мене притискују невоље, а у другога скоро у свем срећа прати? Ја хоћу да се искидам од невоља, а други ужива мирно. Ако је већ то општа судба, онда би је и свима без изузетка раздијелити ваљало. — На знај, да се она тако и раздаје. Нази само мало боље, па ћеш видити. Теби је сада тешко, а другоме је јуче било, или ће му сутра бити; њему сада даје Господ да одахне. За што гледаш на дане и часове? Погледај на цио живот од почетка до краја, па ћеш видити, да свима бива тешко, и још врло тешко. Нађи тога, који је ликовао кроз читав вијек свој. Сами цареви врло често по читаве ноћи не спавају од бриге и туге у срцу. Теби је тешко сада, а зар прије ти нисн имао утјешних дана? Бог ће дати, па ћеш опет имати. Само трпи! Разведриће се небо и над тобом. У животу, као и у природи, бинају дани час ведри, час облачни. Је ли било када, да се црна облачина није разишла? И је ли било кога на свијету, који би тако мислио? Немој мислити ни ти тако о својој невољи и обрадоваћеш се надом.

Теби је тешко. А зар је то случајно и без узрока. — Погни мало главу твоју, и сјети се, да је ту Господ, који се очински брине за тебе и који не спушта очију својих с тебе. Је ли те задесила каква невоља, знај, да она није дошла друкчије, него са његовим пристанком и по његовој вољи. Нико други, до ли Он послао је теби. А он свакако добро зна, шта, коме, када и како послати ваља; и када што пошиље, шаље на добро онога, кога је задесила невоља. Размотри само и ти ћеш видити, да је Бог имао добру намјеру о теби када је на тебе невољу какву пустио. Или Господ хоће да очисти какав гријех, или од грјешног дјела да те удаљи, или маном невољом да прикриje неђу, или ти даје прилику, да покажеш трпљење и вјерност Господу, да би онда и Он на теби показао своју милосрђа своја. Које било од овога тиче се тебе. Испитај, шта се односи на тебе, и прими то као мелем на рану своју, и утишаће се жестина њена. *У* осталом, ако не можеш јасно да увидиш, шта ти је на име хтио даровати Бог невољом, која те је постигла, а ти утврди у срцу свом општу вјеру, која не разбира, вјеру, да је све од Господа, и да је све, што долази од Господа на наше добро; и разјасни немирној души својој тако је Богу угодно. Трпи! кога Он кара то му је као син.

Особито обрати пажњу на своје нравствено стање, и на вјечну судбу, која јој одговара. Ако си грјешан — као што свакако и јеси грјешан — то се радуј, да је дошла ватра невоља, да спали гријехе твоје. Ти посматраш на своју невољу са земље. Но пренеси се у други живот. Стани на суд. Погледај на огањ вјечни, који је спреман за гријехе. И одатле посмотри на невољу своју. Кад би имао онде бити осуђен, какве горчине не би пожелио издржати овдје, само да не би пао под осуду? Пожелио би, да би те сада сваког дана сјекли и пекли, само да онђе не би потпао под неописано и непрестано мучење. Само да не би искусио тога тамо, није ли зар боље, да сада издржиш ма и велику невољу, да би се тиме избавио огња вјечнога? Говори сам себи: по грјесима мојима дати су ми таки ударци, и благодари Господу, што те благост његова води покајању. За тим мјесто бесплодног јадиковања, извиди, какав је за тобом гријех, покај се и престани грјешити. Када тако будеш себе расположио, то ћеш, свакако, рећи: мало ми је још то. По грјесима мојима, нисам тек само то заслужио!

И тако, ако сносиш општу горку судбу, или трпиш посебне горчине и невоље, добровољно их трпи, и благодарно их примај из руке Господње, као лекарство против гријехова, као кључ, који отвара врата царства небеског. И немој роптати, другом не завиди и немој се предавати бесмисленом јадиковању. Јер у невољи бива овако, да неко стане мутити се и роптати, неко се опет са свим заборави и падне у очајање, а неко потоне у својој невољи, и само јадикује, и не креће се мишљу својом око себе нити подиже срца свога горе, — к Богу. Сви ти не користе се, као што треба, послатим им крстовима, те пропуштају згодно вријеме и дан спасења. Господ им је предао у руке њихово спасење, а они га одбацују.

Снашла те бједа и невоља, већ носиш крст. Па гледај, да ти то ношење крста буде на спасење, а не на пропаст. А ради тога, није нужно горе премјештати иште се само мала измјена у мислима ума и у расположењима срца свога. Побуди у себи благодарност, подчини се снажној руци, покај се, поправи живот свој. Ако те је оставила вјера, да Бог управља свим и свачим, поврати је у њедра своја, и ти ћеш целивати десницу Божију. Ако ти се скрила веза невоље са гријесима

твојим, изоштри око савјести и ти ћеш је опазити; оплакаћеш гријех, и овлажићеш сушу невоље твоје су нама кајања. Јеси ли заборавио, да горчина судбе овдашње искупљује од још горче судбе вјечне, васкрсни у себи сјећање на то, и ти ћеш доброј вољи додати још и жељу за невољама, да би за овдашње мале невоље вјечну милост задобио тамо од Господа.

Је ли све то много и тешко? А међу тим таке мисли и осјећаји јесу нити (конци), којима се крст наш свезује са крстом Христовим, и из њега истиче спасителна сила за нас. Без њих, без тих мисли и осјећаја крст остаје на нама и притискује нас, а нема спасительности, јер је одјељен од крста Христова. Тада ми постајемо крстоносцима, који се не спасавају, и не можемо се хвалити крстом Господа нашег Исуса Христа.

Када сам вам рекао ово мало о спољашњим крстовима, и ако би се о томе много говорити дало, позивам вас, браћо, да мудро ходите, и да вријеме горчине и невоље искупљујете добровољним, благодарним и покајним трпљењем. Тада ћемо осјетити спасително дејство крстова, који бивају од невоља и радоваћемо се, што се тим крстовима подвргавамо, јер ћемо кроз њих назрати сјетлост славе, и научићемо се, да се њима хвалимо, не тек само ради онога плода, који ће нам ти крстови донијети у будућности, у животу вјечном, него баш и ради плода, који нам ти крстови доносе у садашњости. — Амин.

пот — Бошко.

Из црквеног правила

— израдио: **Јован Дим. Јовановић.** —

[Рељево.]

(Наставак)

Свеноћно бденије.

Свеноћно бденије или само *бденије* јесте опће црквено богослужење, које се по правилу свршује у очи сваке Недјеље, Господских и Богородичних празника и неких светих (види о томе подробније на великом вечерњу у очи Недјеље). Свеноћно бденије састоји се из великога вечерња, (на Божић и Богојављење увијек а на Благовијести, кад падну у вторник, сриједу, четвртак, петак и суботу у велики пост почиње се бденије великим повечерјем), јутрења и првога часа а свеноћним зове се стога, што се у старо вријеме почињало с вечера а свршавало у зору Данас бденије код нас траје два или највише три сата. Цијелу пак ноћ и данас траје у св. Гори. Свеноћно бденије је постало још у апостолско доба. Наука Христова у прво вријеме ширила се врло брзо и тијем својим ширењем подкопавала је Јудејство и незнабоштво. У својој мржњи поче прво Јудејство а затијем по пропасти јудејске државе и незнабоштво гонити шљедбенике нове науке. Да би избјегли гоњењу и да не би били узнемириваии у својим молитвама, први Хришћани се окупљаху ради молитве на неприступним обично подземним мјестима и то ноћу и спајаху неколико богослужења заједно. Осим тога и побожност првих Хришћана била је узрок, да се установи управо да се, пошто је гоњење престало, и даље продужи ово богослужење. Још у прво вријеме Хришћанства празник

*) *Бесједе св. Василија на шестодне.* Превео *Гаврило свиткоп.* Издао Андрија Стаиковић полиц. чиновн. у пензији. У Београду у штампарији Ник. Стефановића 1838. 8° 165 стр. и 3 л.

Пасхе био је највеличанственији. Да би достојно спремљени дочекали радосни час васкресења Христова проводили су Хришћани сву ноћ у очи Пасхе у читању св. Писма, појању псалама и слушању за то времене згодних поука. Касније је црква ову установу преузела и на друге велике празнике, а пастири цркве трудили се да се ово богослужење не само одржи него и што више распростани. Св. Јован Златоусти умножио је и распространио пјесме и молитве на свеноћном бдењу, а бл. Јероним се трудио не само, да се ова установа одржи него је и бранио Хришћане од незнабожких нападаја и разних клевета и потврда због ноћног скупљања Хришћана на молитву. Кад је гоњење сасвијем престало, онда је црква тачно одредила састав свеноћног бдења. У тај састав као што смо већ видјели ушло је вечерње, јутрење и први час. Свештене радње на бдењу аначе: створење свијета, пад човјечји и његово искупљење.

Свеноћно бдење свршује се овако: Свештеник ушавши у олтар мење на се епитрахиљ и облачи фелон, свлачи завјесу и отвара св. двери. Затијем ставши пред св. трапезу узима у лијеву руку упаљену свијећу и благословивши кадионицу узима је у десну руку и кади у накрст св. трапезу и жртвеник, излази кроз св. двери и начинивши кадионицом крст пред св. дверима говори »κοτιανητι[1])« и кади престолне иконе на десној и лијевој страни, архијереја, ако је присутан, ако није, онда кади икону на његовом столу и обје стране храма десну и лијеву. Затијем кадећи иде десном страном у храм, по том се враћа и кади лијену страну храма иде у паперту и начинивши кадионицом крст пред красним вратима кади десну и лијену страну и враћа се лијевом страном натраг. Дошавши пред св. двери чини кадионицом крст и говори »Господи благослови« и кади поново икону Христа и Богородице и архијереја односно икону на његовом столу, улази у олтар и ставши пред св. трапезу прави кадионицом три пута крст и говори: Слава κατεй... Амин и одмах се чита:

Придите поклонимся... 3-пут[2]).

Пс. 103. »Благослови душе моја Господа...

Слава и нынѣ: Аллилуїа 3-пут. Слава тебѣ Боже 3-пут

Јектенија велика

У очи Недјеље:	У очи празника Господњег, Богородичног или светога.
Катизма прва. I. антифон: Блажен мужъ... глас 6.	Катизма прва: Блажен мужъ... глас 6. Мала јектенија.

[1]) У Типику стоји: Кандиложигатель же пришьдъ сѣдящій предъ царскыми вратами глаголетъ кійждо отъ стасшихъ („Типик" гл. 2.). Обичај је био по манастирима, да братија прије него почне бдење и док се још не искупе сви, сједе по столовима. Кад је пак почињало бдење онда је ђакон у Типику кандиложигатель), ако служи, а ако не, онда сам свештеник, позивао браћу да уставу рећи »костанити!« Овако је по словенском Типику. У грчком пак нема тога. Тако мјесто рјечи »костанити« почиње бдење рјечју »κελεύσατε« — повелите. Ово је остало од Римљана ер рјечју „iubete" — повеље(те) обраћали се пре(ч)ањани народних игара конзули, да их отворе. Касније се овом рјечју „iubete" — κελεύσατε обраћао церемоније младићу пред почетком сваке дворске или црквене церемоније. Овај обичај је прешао и у цркву и рјечју »поклонитѣ« тражила се дозвола од архијереја или настојатеља, да се отпочне богослужење.

[2]) Кад се почне читати »Придите поклонимся«, натвара свештеник сп. двера, скида са себе фелон, излази на олтарх и чита пред дверима „овјетилничне молитве" (види велико вечерње у очи Недјеље примједба 2.).

Мала јектенија.

Возгласъ: Іакш ткоа держава... Аминь.

П. антифон[3]).

Јектенија мала.

Возгласъ: Іакш слагъ и человѣколюбецъ.. Аминь.

Возгласъ: Іакш ткоа держава... Аминь.

Ш. Антифон[3]).

Јектенија мала.

Возгласъ: Іакш ты еси Богъ нашъ.. Аминь.

Господи воззвахъ.. и стихире на »Господи воззвахъ«...[4])

Слава и нынѣ: богородичан (догматик) владајућег гласа.

Слава и нынѣ: празника у очи празника.

Слава: празника. } у очи

И нынѣ: богородичан. } светога.

Вход с кадионицом[5]).

Свѣте тихій...

Прокимен дана[6]).

---

[3]) Овај други и трећи антифон поје се онога гласа, кога се гласа поји »Господи воззвахъ...« односно стихире на »Господи воззвахъ«.

[4]) Како се поје ове стихире, види о томе на великом вечерњу у очи Недјеље примједба под 4. и 5.

[5]) Вход чина свештеник за појања богородична на сједерна врата и кроз св. двери улази у олтар (види примједбу 6 на велику вечерњу у очи Недјеље). Кад се на вечерњу чита евангјеље онда и вход мјесто с кадионицом бива с евангјељем (на Бадње-дан и Крстов-дан 5. јан. на великн Петак и први дан Ускрса и по неки пут на Пређеосвећеној литургији). Вход се чини на великом вечерњу у очи Недјеље, Господских и Богородичних празника и светих са бдењијем и полијелејом. Вход се чини на саме Господске празнике („Типик“ 15. септем.) на свакидашњем вечерњу у сирну, 1., 2., 3., 4. и 5. Недјељу поста и то због великих прокимена. Осим тога вход бива и у б-ту Недјељу поста — Цвијети — и ако се не поји велики прокимен него прокимен дана. Вход бива у предпразнства Сретенија, ако ово (предпразнство) падне у сирну суботу (Типик 1. фебруара). Вход бива још у вторник, сриједу, четвртак, петак и суботу 2., 3., 4., 5. и 6. Недјеле часнога поста, ако у те дане падне света с полијелејом („Типик“ 24. фебруар »Ищи ли вѣчнѣмъ покрѣтнѣ чистыхъ главы Предтечины ко единъ шъ дній поглтнухъ«) или ако је храмовни празник (гл. 34. и 35. о храму). Кад служи сам свештеник без ђакона чини вход овако: При појању стихире на Слава и нынѣ, отвара св. двери, узима и благосиља кадионицу клања се престолу и цјелива његов крај правећи круг око престола иклањи на сјеверна врата говорећи тихо молитву входа и кади само Архијереја односно икону на његовом мјесту и по сиршеној стихири начињавши крст кадионицом улази у олтар кроз св. двери. И поклонивши се и цјеливавши св. двери улази у олтар кадећи престо три пут („Типик“ гл. 2). Предавши кадионицу, клања се престолу, цјелива његов крај, иде на горње мјесто и поклонивши се икони на горњем мјесту стоји на југо источном крају престола окренут лицем к западу чекајући да се одпоји прокимен. По том поклонивши се поново икони на горњем мјесту, прави се и затвара двери и остаје на свом мјесто пред престолом („Булгаковъ“ II. издање стр. 766.—767. примједба 19.—21.).

[6]) Прокимен (προκείμαι. προκείμενος — који напред лежи) јесте стих узет из псалама, који у себи садржи пророчанство о И. Христу. Прокимен долази увијек пред читањем св. Писма наиме: пред читањем паримија, апостола и евангјеља и служи као предговор ономе, што ће се читати. Прокимен или напоси садржа) онога, што ће се за њим читати, или најмање значај дотичнога дана т. ј. молитава и пјесама, те према томе се и назива *прокимен апостола*, ако напоси садржај апостола, или се назива *прокимен дана*, ако најмање молитве и пјесме, које се на дан односе. Сваки прокимен има за собом по један а неки и више стихова, који стоје с њиме у тијесној свези и чини као неко продужење прокимена ови стихови показују колико се пута поји прокимен, т. ј. колико има стихова толико се пута поји прокимен. У ирком случају прокимен се назива *малим* а у другом *великим*. Мала се прокимен поје на вечерњу, на свакидашњем вечерњу (прокимен дана); на

г) | Паримеји обично 3.[2])

Јектенија сугуба: Рцимъ вси...

Возгласъ: Јако милостивъ и человѣколюбецъ... Аминь.

Сподоби Господи къ вечеру сеи..

Јектенија просбена: Исполнимъ вечернюю молитвѣ нашѣ...

Возгласъ: Јако благъ и человѣколюбецъ... Аминь.

Миръ всѣмъ. И духови твоимъ.

Главы наша Господеви приклонисмо. Тебѣ Господи (велико).

Возгласъ: Бди держава царствіа твоегш... Аминь.

Литија и стихире на литији[3]).

сирни вторник, четвртак и петак на вечерњу; у велики пост у понедељак, вторник, сриједу, четвртак и петак. На велику суботу мјесто прокимена поје се »Аллилуіа« глас 6. У Недјељу на вечерњу не поји се никад »Аллилуіа« него прокимен („Типик“ гл 9.). У ови суботе „месопусне“ и пред Духовима поји се »Аллилуіа« иначе увијек прокимен, па ма се у суботу свршавала служба за мртве („Типик“ гл. 13.). Велики се прокимен поје на Господске празнике: Божић, Богојављење, Спасов-дан, Преображење и Крстов-дан (14. септем.) и то на сам празник на вечерњу. Но ако пак Божић, Богојављење, Преображење и Крстов-дан падну у суботу то се велики прокимен поје онда у ови самог празника („Типик“ — 14. септембар). У недјељу сирну, 1., 2., 3., 4 и 5. Недјељу великога поста поје се такође велики прокимен: »Не отвратн лица твогш...« и »Дал сн достојанїи...« т. ј. једне Недјеле један а друге Недјеље други. Ако пак у понедјељак 3 или 4. недјеље поста падну Благовијести, онда се не поји велики прокимен него прокимен дана („Типик“ 25. м рт) Велики прокимен поје се цијеле свијетле седмице, у Недјељу ап. Томе и Духово („Типик“ послед. ових дана). Велики прокимен »Господь воцарнлъ...« поји се још у ови свеке недјеље преко цијеле године.

[2]) Паримеј (παροιμια proverbium, parabola, прича, кратка и рјелша наука) је читање неких набраних дијелова св. Писма старога завјета која је садржа у себи пророчанство о догађају, који се у тај дан слави, или разјашњује намјеру, ради које је установљена дотична празник или садржи похвалу празнику. Паримеји се читају само у ови великих празника са бдењем и полијелејем. Изузетак од овог правила чине празници 1. и 13. септем., који немају ни јутрења полијелеја, а ни вечерњу им се читају паримеји. У ови Недјеље и ако прваило прописује да се држи бдење, ипак нема паримеји. У ови недјеље се читају паримеји само онда, кад се славе оци васељенских сабора и то: 318 отаца првог васељенског сабора у 7. Недјељу послије Ускрса; оци шестог васељенског сабора 16. јула и оци седмог васељенског сабора 11. октобра. Осим тога у ови Недјеље се читају паримеји, кад у Недјељу падне Господска или Богородичин празник или свеца са бдењем и полијелејем („Типик“ глава 2). Обично се читају 3 паримеја. Но кадкад се чита и више н. пр. 5 јан., 25 марта, на велику Суботу, или ако у један исти дан падну два празника с паримејима, читају се паримеја оба („Типик“ 9 мај Марковс главе) Паримеји светима истога чина су једни и исти. Зато „Типик“ по некад означује колше се Писма из којих су паримеји узети, а по некад вели: чтутса три пророковичкіа или чтутса три ѡ̑тъ̀тетыкіа. На апостолске празнике паримеји се узимају из саборних посланица апостолских. Паримеји се читају и на свакаданшем вечерњу и то: у сирну сриједу, четвртак и петак часнога поста. Паримеј се на њихом вечерњу чита само једанпут и то, кад Сретење падне у сирну суботу („Типик“ 2. фебруар). Паримеј се чита на њихову ли сред цркве или амвона.

[3]) Литија или литанија (λίτη — supplicatio, rogatio; λίτομαι: — усрдно се молим) јесте онај усрдна молитва, која се слагоји у многу пута понављаном »Господи помилуј«. У литанаје пријеме свршавала се литија за врајеме оних бједа и невољ, или на усаомену ради набављења од бједа и невољ, нивах храма под отвореним небом у граду или нивах града. Данас се литија свршава или у притвору, ће су у прва времена Хришћанства стојали оглашени, или се свршава у западном дијелу храма. У притвору се свршава на свеноћном бдењу, а у храму се свршава на великом вечерњу у ови Недјеље или празника, кад се не држи свеноћно бдење. Осим тога у притвору се свршава и литија на мртве на крају вечерња и јутрења (Правило за свршавање оне литије за мртве налази се у „Типику“ гл 9. пошљедње „Зри“). Излажење из олтара и долажак у притвор, вјесто, ће су стајали оглашени, свештени престола долазак Христа Спасителя, који је дошао на земљу, да просвијетли оне, који су у тами и да новоме гријешнике на покајање.

Стихире храма.	Стихире празника.
Слава и нынѣ: богородичан.	Слава и нынѣ: празника.

Молитва: Спаси Боже люди твоя... Господи помилуй 40 пута.

Еџи молитвама ѡ прѣчистѣишихъ... Господи помилуй 30 пута.

Еџи молитвама ѡ прокаџанѣишихъ... Господи помилуй 50 пута.

Еџи молитвама ѡ еже сохранитися граду сему... Господи помилуй 3-пут.

Еџи молитвама и ѡ еже оуслышати Господу Богу... Господи помилуй 3-пут.

Оуслыши ны Боже спасителю нашъ... Милостивъ бо и человѣколюбецъ... Аминь.

Миръ всѣмъ. И дусѣ твоемъ.

Главы наша Господеви приклонимъ. Тебѣ Господи (мало).

Молитва: Владыко многомилостиви... Аминь[9].

Стихире на стиховње са припјевима[10].

Слава и нынѣ: богородичан.	Слава и нынѣ: празника.
	Слава: светога } у очи
	И нынѣ: богородичан } светога.

Нынѣ отпоушаеши... Трисвето. Отче нашъ.

Возгласъ: Јако твоје есть царство... Аминь.

Тропари:[11]

Богородице дѣво... 3-пут.		
	празника 3-пут	} у очи Господског и Богородичног
	светога 2 пута	}
	Богородице дѣво 1-пут	} у очи светога.

Идући на литију појца пое *стихире на литији*. Те стихире пое се овако: ако је бденије или велико вечерње с литијом у очи Недјеље то се поште у очи Недјеље нема *стихира на литији* пое стихире храма т. ј. оне, који се пое на литији, кад слава храм. Овако се поје и кад се слави свети са бденијем и полијелејем, ма у који дан пао, само онда још поспеше храмовних стихира пое још и *стихире светога на литији*. Ако у Недјељу падне свети, који има стихире на »Господи воззвахъ« на 6, а нема полијелеја ал има велико славословље, онда се на литији пое стихире храма а Слава и нынѣ: стихира светога узета са стиховља („Типик“ гл. 5.). Ако се у Недјељу поспеше стихира на литији поју на и нынѣ: богородичан онда се поје *богородичан* са стиховља, који се поју у Недјељу („Типик“ гл. 4.). Стихире храма не пое се никад на Господске и Богородичне празнике на њихова попразнства и одање, ако падне у недјељу: на предпразнство Божића 21. децембра, ако падне у Недјељу, на Цвијети, Недјељу ап. Томе, жена Мироносица сп. отаца (7. по Ускрсу) и на Духове У оне дане пое се само стихире празника.

[9]) Читајући ову молитву свештеник се обраћа лицем к западу, а цио народ приклања главу к земљи. Па не само народ него и свештеник приклања главу, а то се види из возгласа: Главы наша Господеви приклонимъ. Узрок зашто се свештеник обраћа к западу при читању ове молитве јесте тај, што се обављала ради покајника, због тога се и сарашавала у притвору, ђе су стајали оглашени. Ма да у цркви данас нема оглашених остао је овај обичај обраћања к западу. У осталом ово се чини само онда, кад се литија држи у храму, а кад се држи у притвору, онда се не обраћа, јер би у том случају био леђима окренут народу. Ова молитва чита се још и на великом повечерју њесто отпуста.

[10]) О овим стихирама види на великом вечерњу у очи Недјеље

[11]) Овако иду тропари, кад у недјељу не падне Господски или Богородичан празник или свети са бденијем и полијелејем кад није пред- или попразнство. Ако пак у Недјељу падне Господски празник онда се, пошто се сва служба недјељна у том случају изоставља, поје *тропар празнику Знут*. Ако пак падне у Недјељу Богородичан празник, онда се и ако се у том случају не изоставља недјељна служба него се мијења са празничном само пое *тропар празника Знут*. Ако пак у Недјељу падне и свети са бденијем и полијелејем онда се поје *тропар* »Богородице дѣво« *три пут и тропар светога Знут*. Ако пред- или попразнство или одање падне у Недјељу, онда тропар »Богородице дѣво...« *Знут и предпразнства односно празника Знут*.

За вријеме појања тропара кади ђакон односно свештеник около стола Знут уналрет *По том кади само настојателя односно архијереја или икону на његовом столу и ако је ђакон, свештеника, који с њим служи и још једном хлебове али само с пређда* (Типик гл. 2.)

Господѣ помилуй. Господи помилуй.

Молитва: Господи Іисусе Христе Боже нашъ... Аминь.

Бѣди ина Господи... 3-пут.

Пс. 33. »Благословлю Господа на сваке времена...« до: »Не лишиће сваког блага« и одмах изоставивши царски дио почиње јутрење са читањем шестопсалмија. По шестопсалмију *јектенија велика* и

Богъ Господь и явисѧ намъ... 4 пута.

Тропари:[12])

[12]) { празника 3-пут. светога 2-пут Слава и нынѣ: богородичан по гласу тропара } у очи светога.

Катизма.

Мала јектенија.

Тропари на I. сједалну[13]).

Катизма.

Мала јектенија

Тропари на II. сједалну[13]).

Непорочни глас 5. (пс. 118).

Ἀγγελικὸν ἐκτρέπον..[14])

Полијелеј[15])

Полијелеј[16])

Величаније[16]).

Избрани псалам.

[12]) Како се поје тропари види на недјељном јутрењу примједба 1.

[13]) Види примједбу 3. на недјељном јутрењу.

[14]) Види примједбу 5. на недјељном јутрењу.

[15]) Полијелеј (од πολύς — много и ἔλεος се назива појање псалама 135. »Хвалите имя Господне...« и 135 »Исповѣдайтеся Господеви...« Појање ова два псалма назива се полијелејем зато, а што се у оба особито у 135. псалму врло често спомиње ријеч милост (ἔλεος) иако ко кѣкъ имѣетъ ѣгшъ.« Неки ријеч полијелеј проводе са ријечју *много освјетљење* руски многоје освѣщеніе, многосвѣтіе, многолѣпіе) зато што Типик у глави 24 и 25 прописује, да се ве приједме појали полијелеја увале свјећњаци Но то није добро, јер Типик у гл 17. одређујући како се чита псалтир од одавија Крстов-дана 22. септембра до 20. децембра међу осталим вели: Въ шдѣю на сутрни катизма в-я и г-я: Прилагаемъ же и полѣтный чтецъ многомилостиво Ѵалом рѣд. и рѣе. Према овоме ријеч полијелеј долази од πολύς и ἔλεος иначе би долазила од πολὺ ἐλαιον. Појање полијелеја стоји у тијесној свези са читањем евангељъа на јутрењу. Свети, који немају на јутрењу евангеље немају ни полијелеја. Кад је одређено, да се поје полијелеј, и чита на јутрењу евангеље, онда се спрштва и велико вечерње. Кад је пак одређено појање вечерње на које изузетак не чита се ни јутрењу евангеље, онда нема ни полијелеја (Типик 1. септембар и 30. јуни). Појање полијелеја замјењује трећу катизму, а то се види из тога, што „Типик“ одређује како се чита псалтир од одавија Крстов-дана вели: Въ кѳ — гѳ дн пѣтилѣтїа лица начинаютъ стїхословити на сутрни по Г катизмы. А мало ниже исход тога вели »Въ шдѣлаух же на сутрни стїхословимъ по двѣ катизмы. Прилагаемъ же и полѣтный по кѳ шдѣли до до ѳ—гѳ дн(ь)кабрѣа. („Типик“ 21. септембар под „Зри“). „Типик“ одређује прво да се на јутрењу читају три катизме а мало затијем вели двије додајући к томе и полијелеј, то изилази да полијеј замјењује трећу катизму. „Типик“ одређује, да се полијелеј поје у све недјеље од 22 септембра до 20 децембра. Од 22. децембра до 14. јануара поје се полијелеј само на свете са полијелејем или бденијем. Од 14. јануара опје се полијелеј опет у све Недјеље све до сирне Недјеље од сирне Недјеље до одавија Крстов-дана (21. септ.) поје се полијелеј само у оне Недјеље, у које падне правник Господњи, или Богородичин или велики свети и тада се непорочни попстављају („Типик“ гл. 17 нѣсьед. 21. септембра, Недјеље Томине, Недјеље Мироносица). Полијелеј се назива још и *полијелеј празнични* („Типик“ 2. фебруар) и полијелеј свитога („Типик“ 30. јануар). У недјеља, кад није одређено да се поје полијелеј поје се *непорочни* (17. катизма) („Типик“ гл. 2. и 17). При пјању полијелеја и нашим пре појању стиха »Раздѣлившїй чрлное мор.. « отварају се са двери и свештеник кади Недјељом храмовну а иначе икону правника и остала је на налоњ на средини цркве. Храмовна се икона кади и онда, кад нема правничке иконе

[16]) Послије полијелеја се поје обично али на ријеч величаније правнику. Величаније се поје само на Господње, Богородичне, појаса свето (Псалтир с додацима) пророгорја и храмовне празнике (гл. 4. о храму). Пред величанијем се раздају слава свијећа („Типик“ гл. 2.). По свршетку

Мала јектенија.

Возгласъ: Іако благословенъ и твой... Аминь.

Упокои гласа. | Сједалан по полијељеју.

Степена (антифони) гласа[17]). | Први антифон IV. гласа[17]).

Прокимен гласа. | Прокимен празника глас IV.[18]).

Господи помилуй. Господи помилуй.

Возгласъ: Іако ангели сы Божи нашъ... Аминь.

Всакои дыхай да хвалитъ Господа 3-пут.

И w подобитыа намъ... Господи помилуй 3-пут.

Примудрость прости оуслышимъ...

Миръ всѣмъ. И дуоки твоимъ..

Отъ (имарикъ) житаго кандыта чтыи. Слава тебѣ Господи.

Вонмимъ. Ектеніи[19]). Слава тебѣ Господи.

Вокрыни Христоко видѣкши...

Пс. 50. Помилуй мя Боже...

Слава: Молитвами апостолокъ... }
И нынѣ: Молитвами Богородици... } [20])

Помилуй мя Боже... гл. 6.

Вокрсни Іисусъ w грехи. | [20])

Помилуй мя Боже... и стихира празника.

Молитва: Сыни Божи люди твои... Господи помилуй 12 пута.

Возгласъ: Милостію и щедротами... Аминь.

Канон. Катавасија по уставу[21]).

По 3. пјесми мала јектенија.

Возгласъ: Іако ты сы Богъ нашъ... Аминь.

Кондак, сједалан[22]).

По 6. пјесми мала јектенија.

Возгласъ: Ты ко сы царь міра... Аминь.

Кондак, икос, синаксар[22]).

Хвалимъ, благословимъ, поклоняемъ Господеви... и 8. пјесма.

полијељеја који свештеник величавши 1-пут а затијем поји поје више пута односно пје *избрани* псалми у коме се садржи пророчко казивање о догађају или о узроку славе, али им се изнесе врлине, због којих је убројан у број светих. За вријеме појања свештеник кади цио храм почевши од налоња с иконом празника унакрст, затијем цио олтар, храм и паперту и братиџа се натрат окади двери и икону Христову и Богородичну и икону на налоју, предаје кадионицу и по свештеку псалма и мале јектеније иде у олтар Величанија и набрани псалми налазе се у Ирмолигији и Псалтиру при крају.

[17]) Види примједбу 6 на недјељном јутрењу.

[18]) Види примједбу 7. на недјељном јутрењу.

[19]) Кад Госпоцска, Богородичин или светитељски празник не падне у Недјељу, онда се чита евангеље празника. Кад пак падне у Недјељу види примјећбу 8. на недјељном јутрењу.

[20]) *Молитвами апостолок*... поја се сваке Недјеље и на неке празнике, који имају бденије и полијељеј У неке пак празнике с обзиром на успомену дана мјесца се и ово („Типик" 21. мај, 21. септем.); а у велике празнике поје се сасвим друге пјесме („Типик" 25. децем., 6. јан., 21. новем., 6. август. Цвијети).

[21]) Види примједбу 12. на свакодашњем јутрењу.

[22]) Послије 3. пјесме долази обично *сједалан* а послије 6. пјесме долази кондак, икос и синаксар По каткад долази кондак и послије 3. и послије 6 пјесме. На пост бива, ако су два или више светих, на има дан кондака, онда један долази послије 3. а други послије 6. пјесме. Или ако је свети у пред- или попразнству, онда кондак светога долази послије 3. пјесме, а кондак пред- или попразнства односно празника послије 6. пјесме.

Богородице и матерь цѣта... | Припјеви празника и тропари са 9. пјесме[22]).
Величитъ дша моја... Честнѣйшу[22]).

По 9. пјесми мала јектенија.

Возгласъ: Јако та ухваленъ... Аминь.

Сѣтъ Господь Богъ нашъ 3-пут.

Ексапостилар или свјетилан.

Всакоје дыханіе да ухвалитъ Господа...

Хвалите его кји ангели его...

Стихире на хвалите обично на 4.

Слава: стихира еванђелска по реду. | Слава и нынѣ: празника.
И нынѣ: Прилагословени ви... владајућим гласом. | Слава: светога. } у очи
И нынѣ: богородичан } светога.

Славословље велико владајућим гласом.

Тропар васкресан. | Тропар празника 1-пут.
Днесь спасенїе міру сбыстъ... или Воскресъ | Тропар светога. } у очи
Ї изъ гроба и узы разрѣшивъ ни ада | Слава и нынѣ: богородичан } светога.
по гласу тропара светога

Јектенија сугуба: Помилуй нас Боже...

Возгласъ: Јако милостивъ и человѣколюбецъ... Аминь.

Јектенија просбена: Исполнимъ сутрашнюю молитвъ нашъ...

Возгласъ: Јако Богъ милости, щедротъ... Аминь.

Миръ всѣмъ. И духови твоимъ.

Главы наша Господеви приклонимъ. Тебѣ Господи (велико).

Возгласъ: Тебе ко есть еже милости и щедрити душа наша... Аминь.

Премудрость. Благослови.

Возгласъ: Сый благословенъ... Аминь.

Отпусти Боже...

Прикрстна Богородице... Честнѣйшу...

Слава тебѣ Христе Боже... Слава и нынѣ. Господи помилуй 3-пут. Благослови.

Отпуст велики и Спаси Христе Боже и помилуй. и први час. (Свршише се)

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

Буковинско-далматинска Митрополија.

Његово Преосвећенство г. др. Герасим Петрановић српски епископ бококоторски напунио је 9 дец. т. г. 60 година своје свећеничке службе. Као узорни првосвештеник, чувени проповједник, добротвор и родољуб српски, те као пријатељ културног и привредног напретка народног заслужује преосвећени епископ Герасим највише признање. Ми с наше стране најсрдачније поздрављамо и честитамо врломе епископу сиједоме јубилару преосвећеном госп. др Герасиму Петровићу ријетку славу — 60 годишњицу његове свештеничке службе.

Нове књиге и листови.

Летопис Матице Српске. Књига 228. Свеска VI. за годину 1904. Нови Сад. Издање Матице Српске. Стр. IV. 143. Ц. 1 К.

Календар Матице Српске за годину 1905. Уредио др. Јован Радонић, библиотекар Матице Српске. Н. Сад. Ц. 70 потура.

Књиге за народ. Из књига старостављих. II. Владимир Дукљанин од Стевана Сремца. Н. Сад. Стр. 75.

Просјета. Српски народни календар за годину 1905. Уредио Светозар Ђоровић. Година I. Ср. Карловци. Цијена?

VI. годишњи извјештај учитељске и с њом спојене I., народне основне дјечачке школе као вјежбаонице у Сарајеву за год. шк. 1903./04.

Димитрије Руварац. Вуков превод св. Писма и примедбе Никанора Грујића на њега. Ср. Карловци. Српска Манастиска Штампарија. (Прештампано из Српског Сиона). Стр. 24.

Пропаст Енглеске, или будући енглеско-француско-руски рат год. 19 . . фантазије једног Француза у „Monde Illustre", препричана од једног непознатог руског аутора, а с руског превео потпуковник пл. Мусвински. Мостар 1904. Издање и штампа Издавачке Књижарнице Пахера и Кисића.

Церковный Вѣстникъ еженедѣльный журналъ, издаваемый при С.-Петербургской Духовной Академіи, служитъ органомъ православной богословской мысли и церковно-общественной жизни въ Россіи и за границей. Цѣна для заграничныхъ подписниковъ 7 руб.

Јавне захвалности.

Висока земаљска Влада за Босну и Херцеговину даровала је ове 1904. године цркви Успенија пресв. Богородице у Врбљанима слиједеће црквене књиге: св. Евангелије у сомоту, Служебник, Октоих 2 књиге, Апостол, Минеј празнични, Минеј општи, Требник I. и II. и Часослов.

Потписана општина сматра за особиту дужност, овијем путем изразити високој Влади своју најтоплију благодарност.

За српско-православну црквену општину у Врбљанима 20. новембра 1904. г.

Никола Савановић,
свештеник.

Читуле.

Јован Гаковић, свештеник из Велике Рушке у протопрезвитерату крупском, након дугог боловања преселио се у вјечност 19. августа 1904 год. у својој 67 години живота.

Блаженопочивши свештеник Јован рођен је 1837. год. у селу Рушкој, основну школу учио је у манастиру Гомионици у колико су му прилике дозвољавале. На Вознесење Господње 1857. год. рукоположен је за свештеника у манастиру Гомионици и додјељен за помоћника синђелу Томи Крнетићу, послије

је одређен на очину парохију, гдје је служио на задовољство до пошљедњег часа цркви и повјереном му народу.

На рукама ућвиљених синова, шћери, снаха и унучади Господу своју душу предаде. Рјетко бијаше покојнику пара наћи: то бијаше човјек благе нарави, челична карактера, а реван у служби, да је у времену од 47 год. службе свештеничке многима свештеницима за примјер служио. Био је љубљен и поштован како међу својима тако и међу осталим парохијанима са своје честитости и ревности.

Тијело покојниково опјевала су часна господа свештеници: Симо Кондић из Чаћавице, Василије Марјановић из Дубовика, Марко Миљевић из Ашана, јеромонах Висарион Вејновић из Чаћавице у присуству многобројног народа. По свршетку опијела се опростно се са покојником свештеник Симо Кондић, истакавши у лијепом говору своме све покојникове врлине.

Ућвиљену родбину покојникову нека Бог утјеши, а теби незаборављени и добри покојниче, који свијетао спомен остављаш међу нама, нека Господ даде у рају насеље.

Вѣчная память!

Протопрезвитер и парох прњаворски Лука Опачић послије дужег тешког боловања од сушице преселио се у вјечност 29. новембра (12. децембра) 1904., а сјутра дан опојан је и спроведен уз учествовање многобројног народа српског и грађанства — десеторицом свештеника и једним јерођаконом, након чега му је тијело матери земљи предато.

По свршеном опијелу у цркви са врлим покојником опростно се испред околног му свештенства, парох поточански, Дамјан Ђурица, дочим на гробљу у име народа и грађанства говорио је трговац Ђ. Милић.

Покојник рођен је 1865., свршио је рељевску богословију 1886., рукоположен је 29. авг. и 18. септ. за ђакона и презвитера, произведен је за протопрезвитера у Ножичком 16./29. септ. 1901.

Покојник оставио је иза себе супругу и петеро неопскрбљене дјеце: троје женских и двоје мушких.

Лака му црна земља и вјечан спомен међу нама!

Званични огласи.

Српско-православна АЕМ. Митрополија Дабро-босанска.

Број 1373/I. ех 1904. 1—3

Едикт.

Миле Васковић, који је своју супругу Стоју Ј. Пеановића год. 1899. у Палима напустио, и од тога доба јој се није јављао, позива се овијем, да се до 10. априла 1905. г. у завичај врати и сажиње са супругом продужи, пошто ће се иначе истој дозволити, да га код овог духовног суда у сврху развода брака, а због злобног раскидања брачне заједнице утужи.

Српско-православна АЕ и М. Конзисторија Дабро-босанска у Сарајеву.

Српско-православна АЕМ. Консисторија Дабро-босанска.

Број 1456 ех 1904. 1—3

Оглас.

Јавља се Гаври Косановићу родом из Јасењака, да га је супруга његова Љубица рођ. Бунића код овог духовног суда, у сврху развода брака пређубом оптужила. Ушљед тога позива се исти Гавро, да се овом духовном суду или г. Душану Лапчевићу консисторијалном канцелисти у Сарајеву, као своме уредовно постављеноме заступнику, до 1. априла по ст. кал. 1905. тим сигурније пријави, што ће се иначе бракоразводна парница и без њега довршити.

Српско-православна АЕМ Консисторија Дабро-босанска у Сарајеву

Српско-православна Митропол. Консисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 2090 ех 1904. 2—3

Едикт.

Позива се овијем Стефанија Горања рођ. Бера из Мазића, сада непознатог боравишта, против које је супруг јој Симо Горања из Равница поднио код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увршћења овог едикта у овом листу овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с' њом у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из консисторијалне сједнице у Бањалуци 18./31. октобра 1 04.

„Просвјета“ друштво за помагање Срба ђака из Босне и Херцеговине.

Број 669.

Натјечај.

Према ријешењу главне скупштине, држане 15. августа 1904. расписује овим главни одбор друштва „Просвјете“ натјечај за „Просвјетине“ цигар-папире и шибице.

Ако који фабрикант или приватни предузетник жели, да под „Просвјетином“ марком, која ће и даље остати својина „Просвјете“, уведе шибице или цигар-папире, нека се обрати на главни одбор најдаље до 1. фебруара 1905. по нов. кал. и нека наведе под којим би

погодбама увео у промет наведене артикле. Погодбе не смију бити ни у ком случају неповољније од досадашњих.

Артикли морају бити способни и квалитетом и цијеном за конкуренцију са осталим маркама.

„Просвјета“ мора добити најмање од цигар-папира 10% и од шибица 5% од чисте куповне цијене.

Натјецатељи треба да означе, колико гарантују најмање „Просвјети“ прихода годишње од понуђених артикла те морају навести вријеме, за које вриједи уговор.

Натјецатељи не могу своје цигар-папире и шибице под марком „Просвјетином“ скупље продавати од другијех својијех марки, ако је квалитет исти.

Из III. ред. одб. сједнице друштва „Просвјете“, држане 31/X. 1904. у Сарајеву.

Предсједник:
Др. Ђорђо Васиљевић.

Тајник:
Шћепан Грбић.

Господине, честити Србине!

Ова стародревна српска задужбина, наших славних Немањића имала је својијех горких и чемерних дана и четири је пута, колико се зна, до сад паљена и црном земљом састављана.

Промисао Божји и заузимање српског народа у Крајини обнови манастир 1883. год. Но, још је и данас сиромашан, осим осталог нема ни своје српске народне школе, да уз религиозну храну пружи својим ријетким посјетиоцима и парохијанима и културну.

Данашња је управа манастира прегла, да оснује »манастирску библиотеку« па сваког брата Србина књижевника, родољуба и пријатеља просвјете моли, да притече у помоћ библиотеци српског манастира Моштанице на Крајини љутој, пославши коју књигу на дар.

Унапријед кличемо: »Српска Вам хвала!«

У манастиру Моштаници, (Бос. Дубица) на Никољдан, 1904.

За управу манастира:
Петар С. Иванчевић,
јеромонах.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2·50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

Господ међу њих, да им не каза, да су рђаво разумијевали закон Божји, да није највећа заповијест ни она о суботи, ни о обрезању, ни о жртвовању, већ да је *љубав* све и сва, да се на љубави сва срећа оснива, да из љубави треба све да потиче.

Прође онај Завјет стари, дође нови, јеванђеоски. И ми ево данас знамо, да је љубав највећа заповијест. Па ако су гријешили стари из незнања; ако није било међу њима љубави зато, што им је потамњела свијест о највећој заповијести, зашто да љубави нема међу нама, кад ми знамо, да је то највећа Божја заповијест? Зашто да ми гријешимо ето не из незнања, већ баш свјесно и вољно?

Гдје сте стара срећна времена, кад је један првомученик Стефан, и послије њега војска безбројна, главу давао за љубав Божју? Гдје сте данас ни велики светитељи, који поред свега свог имања и богатства вољасте кору хљеба црна, још суама натопљену, само да сиротиња можете помоћи? Гдје си данас Саво, српски светитељу и ти Царе Лазо, честито кољено, са јунацима својим све на избор, што вољасте народ свој више него себе? Гдје сте, да видите, чим је ваш крвави зној уродио?! Да видите, како данас има ваших потомака, којима је стид и прекрстити се, који би вољели звона прелити у медаље, колајне и ордене, који не држе више ништа до крста часног ни до свих оних светиња, којима сте се ви спасавали! Данас је мода политика; њом се кљука већ дијете од седам година, а сав морал наш је — самољубље, себичност. Данас се мисли, како ћемо кога преварити, коме ногу подметнути, кога гдје оцрнити, а да себе подигнемо. Шта ће данас нама љубав према Богу, кад смо на Бога заборавили; шта ће нам љубави према ближњима, кад смо се одродили! Не пристоје више у наш материјалистички вијек свети Сава! Њега смо ми требали само онда, кад смо се вили у невољи својој у времена стара око наших светих богомоља, кад смо се збијали око наших светих задужбина — манастира, кад су још гусле и пјесма могле изазвати у оку сузу покајничку и распламтјети у грудима осјећај љубави. Тада смо се збијали уједно, — тада нам је требао и Бог и ближњи. А данас гусле висе о клину полупане, успомена на великане наше блиједи, а љубав тражи ваљда опет гдје склоништа, гдје невоља гњечи....

Ето слике о љубави данашњој! Нијесу сви ти пороци, које сам вам набројио, баш *сви* овдје међу нама, — нијесу и не дај Боже ни да буду! Али нешто међу нама, нешто друкчије па гле, каква је црна слика! И то је оно, што пјесник каже, да у свијету нема љубави. И ми видимо то и осјећамо, — што да се варамо? Па кад сравнимо

живот свој, дјела, ријечи и мисли са највећом Божјом заповијешћу, нећемо ли признати, да нам не ваља живот?

Треба да су давно настала времена, да је хришћанство заправо побиједило свијет, не опсежношћу, него духом. Која вајда, ако је много хришћана на свијету, а мало љубави? Без љубави нема правог живота, нема праве среће. Ви видите то по својој породици. Ако игдје треба љубави, треба је у породици; ту треба да су усредсређени осјећаји нежности и милоште, а гдје у породици тога нема, нема Божјег благослова. А сви смо ми најпослије једна породица, па ако нема љубави међу нама, бадава ћемо се чак и причешћивати, јер каже св. апостол: *Ако језике човјечје и анђеоске говорим, а љубави немам, онда сам као звоно, које звони, или праорац, који звечи; и ако имам пророштво и знам све тајне и сва знања и ако имам сву вјеру, да и горе премијештам, а љубави немам, — ништа сам; и ако раздам све имање своје и ако предам тијело своје да се сажеже, а љубави немам, — ништа ми се не помаже!* (I. Кор. 13, 1—3).

Говори нам данас св. јеванђеље о љубави према Богу и према ближњима. Но нијесу то двије љубави, већ једна, а Господ их је раздијелио зато, што су они Јудејци, који су слушали ту Његову бесједу још нешто до Бога држали, али љубави према ближњима у њих није било. Па им је рекао тим ријечима Спаситељ, да није доста само љубави према Богу, ако немамо љубави према ближњем. Управо и нема љубави према Богу тамо, гдје је мржње према ближњем, јер *ако ко рече: ја љубим Бога, а мрзи на брата свога, лажа је, јер ко не љуби браћа свог, кога види, како може љубити Бога, Кога не види?* (I. Јов. 4, 20). Једна је дакле љубав, само се на разне начине исказује. Кад не љубим брата свога, зар нећу и родитеље ожалостити, а какна ми је онда љубав и према њима? Тако нема ни љубави према Богу онај, који је не осјећа према људима.

Како је Богу мила љубав, видите из овог примјера: Сви су апостоли били мили Спаситељу, али је највећма волио св. Јована. Јован је лежао на грудима Спасовим, јер је имао најмекше срце — у њему је било највише љубави. И он је потпуно схватио највећу заповијест Свога Учитеља, па је у својим списима највише о љубави говорио и зато се и назива: *апостол љубави.* Ко хоће да зна, шта је љубав и како је треба његовати, тај нек отвори у св. Писму дјела св. Јована, па ће се задивити том широком срцу и разумјеће, зашто је Јован у старости својој, кад већ скоро ни тијелом својим није могао владати, непрестано говорио: *Дјечице, љубите се међу собом!*

Много бих вам могао још говорити о љубави хришћанској, али вас упућујем, да запитате срце своје, — оно ће вам право о љубави рећи. Кад се нађете овако у свијетлом тренутку расположени за ријеч Божју и заборавите за часак на све свјетске невоље, увреде и бриге, срце ће вам рећи: та заиста нема већег блага од љубави, — и онда можда нећете само за часак заборавити на увреде својих ближњих, него занавијек, јер ће вам срце уз ријеч Божју рећи и то, да *не ваља да се љубимо само ријечју ни језиком, већ дјелом и истином* (I.Јов. 3, 18). Ако такви будемо, онда ћемо заиста потпуно испунити највећу заповијест Христову.

Друге теме: 1. О кушању (ст. 35; види и II. бр. 8); 2. Веза старог Завјета с новим (ст. 40); 3. О божанству Христову (ст. 43, види I. 75); 4. О слабости људског разума (ст. 46).

39. О кушању.

Многи људи хоће да постигну жељену сврху не оним средствима, која препоручује морални закон, већ недозвољенима. Често се човјек са пријатељским лицем, а опаком намјером приближава свом ближњем. Особито су они људи, који заузимају виши положај у друштву, изложени често улизицама, који једно мисле а друго говоре, који уснама точе мед, а у срцу им је јед, који само гледе, како би шта испипали, да то употребе на своју корист. Једно средство ниским људима за постизавање опаке сврхе јесте кушање.

Кушање може бити двојако: Према Богу и према људима:

Бога искушава човјек, који ставља на пробу Његово стрпљење. То бива особито, кад човјек слијепо се уздајући у Божје милосрђе срља у опасност или у гријех. Човјек зна, да му је гријех шкодљив, па ипак гријеши, а при том погрјешно рачуна, да његов гријех неће бити од онаквих посљедица, какве обично прате гријех. Кад човјек пак срља у гријех, он уједно срља и у опасност. Многи људи док су у опасности моле се Богу, да их избави бједе, али кад се избаве, нијесу се опаметили, већ поново западају кривицом својом у исту опасност мислећи, да ће их Бог опет избавити као и први пут.

Друкчије је кушање људи. Ближњег свога човјек искушава онда, кад крије пред њим своје мисли, а од њега, правећи му се искреним, тежи да дозна, што му треба. Кушач никад нема племениту сврху, већ увијек хоће да се окористи искреношћу свога ближњег. Покваренији људи иду још даље: они хоће да и без своје користи искушају свога ближњег у намјери, да му нашкоде. Кад дознаду што од свог ближњег, таки дошапћавају то даље, па већи-

ном још иските и увеличају, само да што прије сруше свога ближњег. Ово пошљедње бива код људи, којима је завист, злоба и злурадост пустила дубоко корјење у срце.

Бога човјек не може искушати. Он се вара љуто кад мисли, да је искушао Бога, јер Бог види и најскривенију мисао нашу, па зна и све наше намјере. Ако пак видимо, да се човјек више пута извуче из опасности, у коју је својом кривицом упао, то се има приписати Божјем стрпљењу, а не незнању Његову. А већином такви људи људи зло пролазе, преваре се у рачуну, па испаштају пошљедице свога лакоумља. Опасно је дакле Бога кушати, јер то је гријех који омаловажава Бога, те се љуто човјеку свети.

Човјека пак кушач може преварити. Но и ту брзо долија. Превари ли једнога, двојицу, брзо му проviде људи душу, те му се и не вјерује, па често мора сам кусати оно, што је удробио и намијењио ближњем своме према оној: *ко другом јаму копа, сам у њу пада* (Приче 26, 27). Неискрена се човјека и ласкавца свако чува као опасна непријатеља.

Честит човјек ваља да је увијек чисте душе, да не подилази свом ближњем с леђа. Искреношћу и честитошћу ће увијек даље доћи, јер неискреност и ласкање нијесу ништа друго до лаж, а *у лажи је илишко дно.* Ни Бога ни људе не ваља кушати, јер је обоје гријех, који не остаје без казне. Хришћанин као Божји слуга треба да у свему испуњава вољу свога Господара, а Бог заповиједа и тражи од нас чисто срце и племениту душу.

На сиротну нападате и копате јаму пријатељу своме (Јова 6, 27).

Хватају се убоги пријеваром, коју измишљају безбожници (Пс. 9, 23).

Уста си своја пустио да говоре зло и језик твој плете пријеваре (Пс. 49, 19).

Уста безбожника су замка грабљивима (Приче 11, 9).

Опадач шумарајући издаје тајну (Приче 11, 13).

Незлобиви вјерује свакој ријечи (Приче 14, 15).

Не кушај оне, који су јачи од тебе! (Сирах 3, 21).

Одбаците лаж и говорите истину сваки са својим ближњим! (Ефес. 4, 25).

40. Веза старог Завјета с новим.

Божја воља јесте увијек једна и непромјењива, јер је и Бог непромјењив. Од увијек воља Божја жели човјеку добра и помаже му напретку и усавршавању. Но човјек је промјењив. Он се развија и усавршава, те не може увијек једнако хвалити вољу Божју. Двије

велике фазе развића човјечанства представљају нам два Завјета, два савеза Бога са човјеком: стари и нови Завјет. Онај први можемо сравнити са дјетињском добом човјекова живота, а пошљедњи је мужевно, зрело доба.

И стари и нови Завјет јесу израз воље Божје. Међу њима пак има доста разлике, јер стари је непотпун, а нови потпун и савршен. У старом Завјету је човјек настављан и спреман за нови: у њему је главно Божје обећање о будућем Искупитељу, а у новоме је то Божје обећање испуњено. Разлике између старог и новог Завјета, односно несавршеност старога према новоме, не долази можда од разлике у вољи Божјој, да је наиме у једној прилици Бог једно хтио и тражио од човјека, а у другој друго, него је то због самога човјека. Непосредно послије пада своја није могао човјек одмах примити Искупитеља, већ је требало, да у њему сазрије свијест о душевној му болести. Зато у то доба човјек није могао ни примити ни појмити потпуно вољу Божју, као касније, кад му је ту вољу објавио сам Богочовјек, Исус Христос. Воља Божја је увијек тражила од човјека оно, што он може и што је човјек постајао савршенији и зрелији, Бог му је у све већој мјери откривао Своју вољу.

Има разлика између старог и новог Завјета, ну пошто су она оба израз воље самога Бога, мора бити међу њима и тијесне везе. И заиста је та веза у сврси, коју је човјек требао постићи и једним и другим Завјетом. Сврха старог Завјета бијаше спасење, а то је сврха и новога. Спасење је за старозавјетног човјека била вјера у будућег Искупитеља, а новозавјетни се спасава вјером у Искупитеља, који је је дошао. И један дакле и други представљају непрекидну бригу Божју око човјечијег спасења. Пошто им је сврха једна, то су и средства за њу у оба Завјета морала бити донекле иста. Средство за постизавање сврхе бијаше и у старом Завјету закон, као што је и у новоме. Наравно између једног и другог закона морало је бити разлике, која је зависила од душевне јачине и зрелости човјечије. Но копча између једног и другог Завјета бијаше љубав, која је највећа заповијест како у новом тако и у старом Завјету. Стари Завјет је хтио, да човјека приближи Богу, да се у човјеку развије љубав према Њему. Друга и пета Мојсијева књига, као и пророчке, јесу особита потврда томе. А уз то се требаху у човјеку развити и племенити осјећаји према људима, ближњима. Љубав према Богу и ближњима не бијаше истина у старом Завјету онако узвишена и потпуна, као у новоме, но са нижега морало се пењати на више. Старозавјетне заповијести биле су довољне, да доведу човјека до узвишенијег схваћања

Божјег закона и највеће заповјести у њему. Појам о ближњем н. пр. није био у Јудејаца онако узвишен, као у хришћана, но кад сравнимо јудејске заповијести у погледу понашања према странцима са схваћањем осталога, незнабошког свијета о моралном достојанству сваког човјека, истиче се велика разлика.

Тако је дакле стари Завјет био у свему школа човјечанству, у кој ј ће се научити, да прими вољу Божју у већој и потпунијој мјери. Свеза између њега и новога бијаше у томе, што су све оне заповијести, које диктира човјеку нови Завјет, у извјесној мјери биле познате и у староме. Пошто је дакле стари Завјет имао велику задаћу за спасење човјечје дужни смо и ми поштовати све оне његове уредбе и заповијести, које нијесу укинуте новим Завјетом.

Отварај руку своју браћу своме, невољнику и сиромаху у земљи својој! (V. Мојс. 15, 11).

Праведници су милостиви и љубазни (Приче 13, 9).

Не мислите, да сам Ја дошао да покварим закон или пророке: нијесам дошао да покварим, него да испуним (Мат. 5, 17. и парал.)

Закон нам би чувар до Христа (Галаћ. 3, 24).

Закон имађаше сјен добара, који ће доћи (Јевр. 10, 1).

41. О слабости људског разума.

Човјек је разумно створење. Он сам међу створовима видљиве природе има у себи, у души својој, моћ мишљења. Разум је човјеку драгоцјен дар Божји, који му је поклонио Бог, да може познавати истину, разликовати предмете и појмове и на тај начин слободно се кретати у Божјој природи. Да није човјеку разума, он не би имао онакву сврху, какву му је Бог одредио. Разум дакле јесте човјеку једно и то врло моћно средство за постизавање сврхе.

Божји је разум апсолутно савршен, а створивши човјека по Свом образу, Он му је даровао разум, савршен опет за сврху, која му је одређена. Човјечји је разум дакле релативно савршен. То значи, да он може познавати истину само у извјесним границама, и д извјесним погодбама, онолико, колико човјеку треба.

Разум првога човјека је био чист, непомућен, свијетао. Но није дуго такав остао, већ га је човјек брзо гријехом повриједио. Тако је тај његов релативно савршен разум постао несавршен, те отада не може онако бистро да разликује истину од варке. Зато и пада наш разум тако често у блудњу. Да га дигне опет на онај првобитни његов степен, мора се човјек много трудити, мора га његовати, мора му уклонити с пута оне препрјеке, које му је гријех створио.

Несавршеност и слабост човјечјег разума види се на сваком кораку у нашем животу. Ми не знамо ни предмете, који нас окружавају, па ма да је дато човјечјем разуму, да може себе познати (I. Кор. 2, 11), он ипак не познаје ни себе самог. Колико се пута човјек погрјешним рачунањем свога разума пребаца, те прима лаж за истину? А како је тешко истини пробити пута у човјечји разум! Особито се слабост нашег разума истиче у области вјере. Изрицину Божју заповијест не може човјек лако да схвати, јер је претежнији у њему закон тијела његова, не богодани, већ који се тамо гријехом увријежио (Рим 7, 23). Историја развијања побожности у роду људском показује силне примјере заблуда људског разума, гдје су људи постигли сасвим противно, него што су требали. Па не само да се један човјек лако окужи заблудом, већ наједанпут читави народи и читаво човјечанство.

Кад видимо и знамо, да је наш разум слаб и лако приступачан сваковрсним заблудама, ваља нам се чувати, да не сижемо слабим разумом својим тамо, гдје му није мјесто, Човјек треба да га употребљава у оним границама, које су му Богом постављене, а да га непрестано вјежба и усавршава; придржавајући се свагда оних истина, које му је савршени Божји разум открио. Што човјек не може схватити, не треба ни да тумачи, а особито да се чува, да не падне у заблуду, да му се не прохтје, да испитује Божје тајне, за њега сакривене. Од користи ће му бити тај велики Божји дар, ако га не занемари и не прецјењује, ако се чува дакле те двије крајности, које му подједнако наносе штету и удаљавају га од истине, а на тај начин и од праве сврхе његове.

Можеш ли ти тајне Божје докучити, или докучити савршенство Свемогућега? (Јов. 11, 7).

Хоће ли с вама умријети мудрост? (Јова 12. 2).

Рече безбожник у срцу свом: нема Бога (Пс. 13, 1).

Не мисли за себе да си мудар, бој се Бога! (Приче 3, 7).

Гдје је много мудрости, много је бриге (Еклез. 1, 18).

Кад се грабаху мудри, полудјеше (Рим. 1, 22).

Да не мислите за себе више него што ваља мислити! (Рим. 12, 3).

Да смо у простоти и чистоти Божјој а не у мудрости тјелесној! (II. Кор. 1, 12).

Недјеља прије Крстова дне.

Јов. 3, 13—17.

13. Рече Господь: Никтоже взыде на небо, токмw сшедый съ небесе, Сынъ человѣческій, сый на небеси.

14. И ѩкоже Мwйсей вознесе змію въ пѹстыни, такw подобаетъ вознестисѧ Сынѹ человѣческомѹ:

15. Да всѧкъ вѣрѹѧй въ Онь не погибнетъ, но ѩматъ животъ вѣчный.

16. Такw бо возлюби Богъ міръ, ѩкw и Сына Своего ѥдинороднаго далъ ѥсть, да всѧкъ вѣрѹѧй въ Онь не погибнетъ, но ѩматъ животъ вѣчный.

17. Не посла бо Богъ Сына Своего въ міръ, да сѹдитъ мірови, но да спасетсѧ ѩмъ міръ.

13. Рече Господ: нико се не попе на небо, осим Онога, Који сиђе с неба, а то је Син човјечји Који је на небу.

14. И као што Мојсије подиже змију у пустињи, тако треба Син човјечји да се подигне,

15. Да ни један, који Га вјерује не погине, него да има живот вјечни.

16. Јер Богу тако омиље свијет, да је и Сина Свога јединороднога дао, да ни један Који Га вјерује не погине, него да има живот вјечни.

17. Јер Бог не посла Сина Свога на свијет, да суди свијету, него да се свијет спасе кроз Њега.

VIII. Значај крста Христовога.

(Проповиједь.)

Приближава нам се велики Господњи празник, велики дан часног крста. Није му свечковање онакво као Божићу и Ускрсу, већ га славимо постом и тужним размишљањем о свим оним догађајима, који су свезани с њим. Па већ данас ево и прије празника скреће св. Црква мисао нашу на крст и на његов дан, да размислимо добро, што је све човјечанство починило Богу, шта Му је дало као уздарје за Његове превелике дарe. Већ нам данас она чита јеванђеље о значају крста Божјега, да нам каже кад већ усадисмо крст на Голготи, да и погледамо на њега с вјером, јер ћемо угледати на њему Господа, гдје нас благосиља прободеним рукама. Црне руке истесаше Господу крст, не знајући да граде свим потоњим вијековима драгоцјени залог спасења.

Велик је празник Крстов дан. Са крста Господњега добио је значај и Божић и Ускрс и сви други празници нам. Тужан је он празник, а уједно и радостан сваком правом хришћанину. И тужан и радостан зар у један мах? — Како не би хришћанин био радостан у души, кад га сјети Црква крста Христовога и свих оних грозота

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА

РИСТЕ Ј. САВИЋА

јавља српско-православном пречасном свештенству да имаде на стовариште све тисканице за **протопрезвитерска и парохијална звања у Босни и Херцеговини,** које су потврђене од **српско-православне консисторије Дабро-босанске** и моли гореспоменута звања да се у случају потребе изволе непосредно на њу обратити.

Са поштовањем

Прва српска штампарија
Ристе Ј. Савића
у Сарајеву.

П. н. гг.

ПРЕТПЛАТЊИЦИМА И ДУЖЊИЦИМА „ИСТОЧЊИКА“

Умољавају се гг. претплатници и дужници „Источника“ да своју дужну претплату на лист потписаној администрацији што скорије пошаљу и измире, јер се ево већ и година ова крају своме примиче, те се морају и рачуни са штампаријом виђети и пречистити.

Надамо се да ће се дужници на ову опомену одазвати, те да даље и друкчије мјере нећемо морати предузимати.

Ми нијесмо ни ради ни вољни, да имена дужника на јавност у листу износимо, а још мање да овај дуг судски потражујемо и наплаћујемо; но на крају крајева мораће се и то учинити.

Тачним и уредним претплатницима доста је рећи: ко лист прима, треба и да га плаћа; но са онима, који нијесу такови, мора се друкчије и поступати.

Сарајево, у децембру 1904.

Администрација „Источника.“

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

*

УРЕДНИК:
протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, проф. богословије.

ГОД. XVIII. 31. ДЕЦЕМБРА 1904. БР. 24.

Садржина:

Назори Мартина Лутера. — Књижевне оцјене и прикази. — Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота. — Разно. — Званични огласи.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVIII. Сарајево, 31. децембра 1904. Бр. 24.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ
АРХИЈЕРЕЈИ.
УРЕДНИК: протосинђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

Назори Мартина Лутера

о проповједништву.

(Свршетак).

V.

О молитви.

Поред напријед споменутих дужности проповједникових он је дужан и молити се Богу.

Сваки свој рад и дјело треба проповједник с молитвом да почне. Уз сваку добру проповјед мора и молитва бити, да би ријеч имала снаге те плода донијела. Христос нам је сам својим примјером показао, да се уз проповјед не смије заборавити на молитву, да не би ријеч без успјеха била. Јер кад је Христос Спаситељ завршио своју учитељску службу и благословио своје ученике лијепом, дугом, утјешном проповједи, Он се најзад Богу молио за њих и за све Хришћане и да потпуно сврши своју службу као наш једини првосвећеник.

Лутер савјетује учитељима ријечи Божје, да подигну к небу своје очи и срце па да моле од Оца Небеснога све, што им у њиховој служби треба, јер је све у Његовој власти.

Хришћански проповједник има двије дужности и то, да се обраћа народу па да га учи шта је добро и истина и да се обраћа с молитвом Богу и да моли од Њега помоћи, да може оно чинити, што ће донијети среће (види 3 Цар. 12).

Проповједник треба, да се моли за себе и своје слушаоце и то најбоље ријечима св. Духа из св. Писма. Лутер говори проповједницима

и црквеним служитељима: „Драга браћо! Молико се за себе, као проповједнике, и за своје слушаоце, као паству, јер ви знате, како се побожно молио Христос, прије него што је у свијет послао апостоле Своје (види Јован 17, 20, 21).

Поред молитве за себе и своје слушаоце мора се проповједник још молити против својих непријатеља и непријатеља хришћанске цркве. Томе учи св. Писмо и то пророк Давид у XXV. псалму, којим се жали на непријатеље и гонитеље светитеља и дјеце Божје и моли Господа, да га заштити од њих. У XVI. псалму жали се на лажне учитеље, који својим притворним животом и учењем сраморте божанску истину и истинито богослужење па се моли против њих и пријети им погибијом а побожне пак тјеши.

Лутер је сматрао највећим непријатељима хришћанске цркве и истине ђавола и друге непријатеље, па је против њих и молитве саставио. Ево таке једне молитве (Porta стр. 290).

„Не бјесни Оче! Заслужили смо казну, али нас кажи по твојој милости а не по гњеву. Волимо претрпити казну од Тебе, него од људских руку или непријатеља наших, јер је велика Твоја милост. Згријешисмо пред Тобом и не сачувасмо Твојих заповијести. Али Ти знаш, да не згријешисмо пред ђаволом и другим нашим непријатељима, те према томе они ни немају права ни власти да нас кажу, него могу бити само Твоје послушно средство. Ми се не огријешисмо против њих те према томе, ако би они и имали права да нас кажу, ми би већма вољели, да скупа с њима пред Тобом згријешимо. Они нас не питају и не знају, би ли ми Теби послушни били, пријељали Те и хулили, постали идолопоклоницима као они, проповједали лажну науку, чинили прељубу, крали, убијали и друге злочине чинили. Они то не питају! Али ми згријешисмо пред њима, што исповједамо Тебе, као Бога и Оца, јединог и истинитог Бога, — Твога возљубљеног Сина, Господа нашег Исуса Христа и св. Духа. Ето то је наш гријех пред њима! Али кад би се Тебе одрекли, оставили би нас на миру ђаво, свијет и други напасници, као што каже Твој Син: „да сте од овог свијета, свијех би вас волио.“ Погледај на нас милостиви Оче па суди нашим непријатељима, јер су више Твоји непријатељи него наши. И ако нас они гоне, то они Тебе самог гоне, јер ријеч, коју ми проповједамо, коју исповједамо и у коју вјерујемо Твоја је а није наша; све је дјело Твога св. Духа, ђаволу је то противно. Он би радо, да буде наш Бог мјесто Тебе, а мјесто Твоје ријечи, хоће да посије међу нас лаж. Турчин хоће да постави Мухамеда на мјесто Твога возљубљеног Сина Исуса Христа и говоре, да је Мухамед бољи и већи од Твог

Сина. Сачувај, Господе, свето име Твоје, које они тако хуле; утврди Своје царство, које они у нама разоравају и сачувај свету вољу Своју, коју они хоће, да угуше у нама. Не дај се ради наших гријеха ногама газити од оних, који не ће да казне наше гријехе у нама, него хоће Твоју свету ријеч, име и дјело да униште у нама, да Ти не будеш Бог и да немаш народа, који ће те проповједати, вјеровати и исповједати.

Лутер даље говори, да проповједници треба да се моле Богу и то *не само усшима* — као што то бива у папству — *него и срцем и озбиљно*. Ап. Јаков (5, 16) говори, да је молитва праведника, ако је озбиљна, од велике моћи. А наш Господ Исус Христос (Мат. 6, 5) препоручује нам, да се са молитвом не размећемо, као што су то чинили Фарисеји, који су се молили Богу тако, да их људи виде да се они моле Богу.

Porta (стр. 298) истиче Лутера као достојан примјер за угледање, како се треба молити Богу.

VI.

О спољашњем животу проповједниковом.

Сред распуштености и неморала већине тадањег свештенства Лутер није могао, а да не рекне коју и о спољашњем животу проповједниковом.

Живот проповједникова, по Лутеру, треба да је што више сагласан с његовим ученьем, да је проповјед сних хришћанских врлина, како би могао назидавати своју опћину и ученьем и животом.

Проповједници треба да имају ваздa пред очима примјер Мојсејев, Самуилов и других пророка и да се сјећају, шта је св. ап. Павле писао Тимотеју — свима проповједницима свих времена — да буде узор вјернима у ријечи, животу, љубави, духу, вјери, чистоти и т. д. (*з.* Тим. 4, 12). А ап. Петар обећава онима, који уздају примјер пастви, неувели вјенац славе, који ће добити кад се архипастир јави (*з.* Петр. 5, 2).

Да би проповједници живјели богоугодно и да би знали, шта могу радити а шта морају избјегавати, *треба само увијек да се сјећају десеш Божјих заповијести* чијом помоћу се могу научити многим лијепим врлинама.

Лутер, држећи се св. Писма, нарочито *удара против охолости, поноситости и гордости*. Мудри Исус Сирах (3, 30), побожна Јудита (9, 13) и премудри Соломон (Послов. 16, 5, 18) обличавају поноситост. охолост и гордост. А у св. Јеванђељу читамо, да ће сваки онај, који

се само уздиже, бити понижен (Лука 4, 1); а св. ап. Петар каже, да се сам Бог противи онима, који су горди, а смиренима, да даје милост 1. Петр. 5, 5).

Гордост и завист су, вели Лутер, највећи гријеси на проповједнику, који му највећма шкоде, и скривају се под образину побожности, шта више хоће да су врлина. Као што се ђаво може да претвара у анђела свјетлости па и у самог Бога, тако хоће и гордост, да је побожност а завист — праведност. Стога ко је обдарен већим даровима нека се не горди од другога и нека никога не презире. То је додуше тешко, али зато Бог често и шаље на горде искушења, да би им показао, да су они без њега ништа.

За охолост и частољубље, вели Лутер, да су мати свих јереси.

Проповједници треба *да служе са страхом и трепетом, у кротости срца свога* и то не за то, да би се људима допали, него зато, да као слуге Божје врше вољу Божју од срца, добре воље и да знају, да ће за свако добро, које учине бити награђени од Бога. Проповједници, који треба да су другима узор и да их добру уче, биће кажњени, ако буду према другима осорни и горди.

Лутер нарочито наглашује, да ће проповједници, који остану вјерни свом позиву и истински му одани, доћи до велике славе и то не овога него онога свијета, гдје ће бити, по ријечима ап. Петра увјенчани неувелим вјенцем славе (1. Петр. 5, 5). Овдје на земљи још се нико није славе достао. Проповједници не припадају овом свијету него другом, стога треба да се усавршавају.

Говорећи Лутер о славољубљу и гордости Цвинглија, Еколампадија, Карлштада, Минцера и оних у Минстеру наглашује нарочито ове ријечи: „Опоминьем све проповједнике, да не траже у св. Писму славе, кад проповједају, јер ће пропасти. Gloria (слава) је у Виргилу и Цицерону а св. Писмо тражи скромно и скрушено срце, гдје станује св. Дух.“

Као што Лутер кори проповједнике, који су охоли и славољубиви исто тако кори на основу св. Писма (Види Језекиљ 13, 18, 19; Михеј 3, 5, 11 и 12; ап. Павле: 1. Тим. 6 и ап. Петар: 1. Петр. 5) и *сребролубиве и лакоме проповједнике*. Из свакидањег искуства, вели Лутер, видимо како је шкодљив и проклет порок лакомство и како шкоди како у духовима тако и у свјетским звањима и сталежима. Јер кад се у проповједнику настани лакомство те дотични почне да тежи, да што више добра стекне, тај је већ пао у ђаволске мреже, као Јуда Искариотски, који је Христа, Његову ријеч и цркву продао за сребренике.

Чим проповједник почне да мисли о томе, како да се обогати, он се већ изневјерио својој дужности, јер срце његово је уловљено бригом о храни као једеком. Он више не може ни учити ни карати, гдје и како треба; он се брине само о том, да не изгуби наклоност и пријатељство оних, који му материјално могу да користе.

Ко хоће да буде истинити проповједник, тај мора бити слободан, без страха говорити истину, ни на ког се не обзирати и казнити, гдје год је од потребе, и велико и мало, и богато и сирото, и моћно и слабо, и пријатеља и непријатеља. То не чини среброљубац, јер се боји, да ће разгњевити добре пријатеље, те свој приход умањити.

Кад је Господ послао своје ученике на проповјед, опоменуо их је, да се чувају лажне науке и среброљубља и заповједио им, да не носе собом ништа (Vorrath) на пут, нити да се брину шта ће јести и пити. Лажно учење слаби вјеру а среброљубље плодове вјере.

Зато су Хришћани дужни да материјално обезбједе проповједника. Многи проповједници су баш зато лакоми и среброљубиви, што често умиру од глади; зато су и ријетки, као бисер, проповједници, који би радили у корист опћег добра и опћег иметка.

Тешко проповједницима, који поред свих опомена живе безбожним, непоштеним и немирним животом. У св. Јеванђељу читамо, да би ономе, ко саблазни једног од малих, који у Христа вјерују, боље било да објеси о врат воденични камен, па да се удави у мору, гдје је најдубље. Тешко свијету од саблазни, јер је од потребе да дођу саблазни; али тешко оном човјеку, кроз кога долази саблазан (Матеј 18, 6, 7).

Исто тако, као што зле људе, нарочито проповједнике, треба избјегавати и скидати са звања, треба и служитеље ријечи Божје, чији живот додуше није савршен, али им је наука чиста и здрава, поштовати и љубити. Свакако би најбоље било, кад би и живот и наука служитеља Божје ријечи потпуно савршени били.

Дотичући се питања о браку Лутер доказује, да проповједник треба да буде ожењен (види Porta стр. 319—339). Те вели, да је по ријечи Божјој (л. Цар. 12, 2—5; л. Тим. 3; Титу 1) прва дужност свештеника, да васпитава своју жену, дјецу, слуге и др. Ако их он не васпитава, не управља својим домом и живи неуредно, то какав је он свештеник и проповједник? — Он је тада нук и слуга ђаволов, јер припрема мјесто ђаволу и у дому и у храму.

Велико дјело чини ожењен проповједник Богу, Хришћанству, свему свијету, себи самом и својој дјеци, кад сам васпитава своје домаће.

Равни хаџилуци, подизање цркава, свршавање службе и т. д. од много мање је важности од васпитања дјеце! Васпитање дјеце је дужност родитељска, дјете без васпитања је ватра без пламена. Ако хоћеш, вели Лутер, да се покајеш за све своје гријехе то васпитај сам своју дјецу и не узимај васпитача.

Проповједници, као и други људи, морају и ван свога дома *чинити добра дјела.* На то упућују поједина мјеста св. Писма (Исх. 58; Сир. 4; Лука 11; Гал. 6 и др.) и примјери ст. и новог Завјета. У ст. Завјету се слави због дјела милосрђа, као што је познато, Јелисије, а у новом Завјету Исус Христос и Његови ученици.

Проповједници треба да се бригу и помажу: 1. праведне проповједнике и Хришћане, који су ради истине гоњени и *exules Christi* (прогнаници ради Христа) названи; 2. сироте ученике и штуденте; 3. Сироте напуштене удовице и сиромашну дјецу, особито учитељску и проповједникову; 4. просте људе, који морају да се просјачењем прехрањују; 5. оне, који су у тамницама и међу овима нарочито оне, који су невино страдали.

Сваки од нас треба да помаже споменуте јаднике по својим силама и средствима, ко новцем ко ријечју: позивањем богатих људи, да принесу што на тако племениту жртву.

Проповједници се морају наћи, да помогну и људима, који су тужни, у невољама, искушењу и бјеснима и т. д. *Тужним људима треба говорити,* да се већином велики и тешки гријеси свагда зачињу у самоћи, док се на против они, који живе у друштву с људима, боје већих преступа. Самоћа у опће клони човјека гријеху. Господ је човјека створио за друштво а не за самоћу. Исус Христос говори: „гдје су два или три скупљена у име моје, ту сам и ја међу њима". Самоћа је штетна и по тјело и по душу, јер изазива нерасположење, жалост, зловољу, рђаве мисли и т. д.

Оне, на које наилазе велика искушења, треба савјетовати: 1. да своје мисли и осјећаје оснивају на ријечи Божјој; 2. да не мисле, да су само они у невољама, него да има много таких људи; 3. да се са свим предаду вољи Божјој, 4. да су непрестано у друштву и да се разговарају; 5. да благодаре Богу зато, што их је удостојио посјете, без које остају хиљадама људи; 6. да не би било добро ни корисно, кад би човјек знао, какво се добро скрива под искушењима и т. д. и напошљетку биће корисно, да им савјетује, да читају или поје 142. псалам.

А онима, који сумњају у вјечни Промисао треба говорити: 1. да им је таке мисли дао ђаво, који хоће да створи од њих непријатеље

Божје (Спр. 3; Пс. 131); 2. савјетовати их, да тврдо у свом срцу вјерују, да нас Бог не ће ни на час оставити, него да се непрестано о нама стара; 3. опоминьати их, да Бог забрањује таке мисли и да смо дужни увијек се држати Његових заповједи и 4. да свагда имају пред очима Исуса Христа и да им Он буде огледало, у ком ће видјети како Бог све нас воли и како се за нас бринуо, да је и Свог возљубљеног Сина дао, да за нас страда и 5. да је човјечје размишљање о Промислу огањ, који се тешко гаси и да човјек што више о Промислу мисли, све дубље у заблуду пада и долази најзад до сумње.

Како треба поступати са бјеснима? Да ли у тим случајевима треба проповједник да истјерује ђавола, као у папству, per exorcismum? На то Лутер одговара: „Ми не можемо ријечима то чинити, као што су Исус Христос и апостоли. Ми треба да се молимо за бјесне у име Исуса Христа, и да обилно опоминьемо цркву на молитву за њих, да би их Господ по милосрђу своме исцијелио. Ако вјерујемо у Његово обећање, да ће нам дати оно, што молимо у име Његово, бијес ће оставити човјека иначе га ми истјерати не можемо."

То је Лутер говорио о тјелесно бјеснима, а за духовно бијесне т. ј. безбожнике, који ударају против Божанске науке и којих данас на жалост доста има, вели, да ће остати ђаволови робови као Ана и Кајафа и сви безбожни Јудеји за земаљског живота Исуса Христа.

Кад је сваки Хришћанин дужан, да *посјећује болеснике*, то проповједник мора још прије. Лутер препоручује проповједницима, да кад посјете болеснике, истима говоре ово: 1.) да нико од нас не зна дан ни час своје смрти, те да за то треба сваки, а особито болесник, да се спреми за њу т. ј. да раздијели своје имање међу родбину и пријатеље, да се не би исти послије његове смрти гложили, отимали и свађали. Тако је урадио Аврам, који је пред смрт своју Исаку предао своје имање. Тако је урадио и Исус Христос, кад је на крсту Своју матер препоручио Јовану; 2.) да се помире са свима, да им душа не би била под теретом ма каквог гријеха; 3.) да остављају трновити пут живота и да ступају у царство мира и радости, па да се за то не жалосте него века се радују, јер смрт светих је ново рођење и 4. да се покају за све гријехе, па да се причесте Тијелом и Крвљу Христовом.

На питање, како да поступа проповједник са болесницима, који док бјеху здрави не слушаху Божје ријечи нити се причестише, одговара Лутер, да исте не треба на смртном часу причестити, нити у болести обилазити, а ако умру не треба их сахрањивати на гробљу, да би се други застрашили.

Проповједници морају посјећивати болне и за какве епидемије, не смију бјегати из свог мјеста, него морају остати у њему, да се онима, који се разболу, пају на помоћи.

VII.

О том, да се проповједник у свом животу мора борити и разна искушења мирно подносити и о награди за то у будућности.

Ма како тачно да је проповједник напријед изложене дужности извршио, ипак није учинио све што се од њег тражи. Он мора још да се бори *са ђаволом, безбожним свијетом* и са *својим грјешним тијелом и крвљу*, јер све су то заклети непријатељи проповједника и његове службе.

Ђаво је додуше непријатељ свих хришћана, али нарочито проповједникâ. Сам Спаситељ је рекао Петру: Симоне! Симоне! ево нас иште сотона, да нас прочини као пшеницу; али ја сам за тебе молио, да твоја вјера не престане (Лука 22, 31, 32).

Проповједници треба да карају пороке грађана, кнезова и других, јер и они — као дјеца ђаволова — хоће да буду некажњени, да чине оно, што им се свади и што хоће. С тога је ђаво непријатељ и свима ученима — а не само проповједницима — јер и од њих могу да постану добри проповједници побожна живота.

А да је и свијет непријатељски расположен према проповједницима, то се можемо увјерити из св. Писма, како старог (дневн. 36.) тако и новог Завјета (Јован 15, 18, 19).

Исус Христос није за то установио проповједничку службу, да проповједници гомилају новац, стичу добра, славу, наклоност и пријатељство, него да јавно истину говоре, зло казне и уче, шта ће души користити, спасење и блаженство стећи. Тамо пак гдје проповједници уче свијет, да живе другим животом него што је онај, којим свијет живи, настаје незадовољство, злоба и свађа.

Поред ђавола и безбожног свијета непријатељ је проповједнику и његово тијело, које постаје често незадовољно и нестрпљиво ради многих искушења и отпора. О томе нас могу увјерити најславнији проповједници, пророци и ученици Христови — апостоли.

Мојсеј је често био нерасположен и нестрпљив (Исх. 4, 6.) Пророк Јеремије се јада, да га је Бог наговорио, да се прими проповједничке службе, пошто није знао, да су људи тако зли и да је проповједничка служба скопчана с таким опасностима, зато проклиње и дан, кад се је родио (Јер. 20, 7.—9.).

Но осим свега тога на проповједника наилазе често и духовне невоље, да проповједник посумња у сву науку па мисли: ко зна, да ли је све истина, што у св. Писму стоји? Ко зна, да ли је св. Писмо само Божја ријеч?

А кад треба нападати и корити лажне учитеље, који имају велика угледа, славе и части, тада долазе често мисли: Да ли је баш моје мишљење истинито? Хоћу ли ја самој ствари много користити? и т. д.

И сам се Лутер често тужи на таке невоље и искушења. Он на пр. пише једном свом пријатељу: Молите се обилно и искрено за мене јадног, одбаченог грва, кога тако јако мучи духовна жалост и нерасположење, али ипак по милостивој вољи премилостивог Оца, коме нека је хвала и слава и поштовање и у мојој великој бризи и невољи!

А на другом мјесту вели Лутер опет: О, са колико муком и радом и св. Писмом једва могах умирити своју савјест, што се једини ја усудих, да се дигнем против папе и да га сматрам антихристом. Како често ми је срце дрхтало а неки унутрашњи глас корио: Зар си само ти паметан а остали у заблуди? Шта ће бити, ако ти гријешиш па си нагнао толико њих на гријех? Но сам је Исус Христос оснажио и појачао моје силе. Само с њим и његовом ријечју презирем ја све пријетње и буре.

Кадкад наилазе на проповједника и оваке мисли: Зашто проповиједам, кад моја проповиједь нема скоро никаквог успјеха? Људи презиру ријеч Божју и нико не ће по њој свој живот да удешава. Сваким даном је свет све гори. Наилазим увек на мржњу, опасност и гоњење, а незахвалност ми је награда.

Многа и многа искушења наилазе на човјека, но он не треба да их се боји.

Говорећи *о утјеси и награди* истинитих проповједника, Лутер говори, да је Бог Авраму, који је Јехову проповједао, рекао, да се не боји, јер он му је заштита и највећа награда (Бит. 15, 1.). А из св. Јеванђеља цитира блаженства, која говоре о народу оних, који су гоњени ради правде и које људи срамоте и лажу на њих ради Христа (Мат. 5, 10, 11). Тиме соколи Лутер проповједнике на рад и отпор. Он у Христовим ријечима (Мат. 5, 10, 11.) налази толико благо, награду и утјеху, да их не би дао ни за све благо и имање цијелога свијета. Кад би све лишће, вели Лутер, и сва трава сами језици били, па ме хвалили или грдили, шта је то све према једној ријечи Божјој? Божја ријеч тако јасно звони, да испуњава и небо и земљу и према њој се губи болно промукло пискање и капљање његових непраја-

тељa. Најзад, ко нам може бољa задати, кад је уз нас Господ у чијој је руци и живот и смрт свих наших непријатеља? Проповједници ријечи Божје не треба да се осврћу на нападања непријатеља Христове цркве, јер није ли смијешно грозити смрћу Христу и Христанству, кад они побједише смрт?

А против оног искушења које наилази на проповједнике, да својим проповједима не могу ништа постићи, Лутер их упућује на Исаију (55. 10.) који вели, да као што киша и снијег пада с неба и не пропада, него квасн земљу чинећи ју плодном, да дâ семе за сијање и хљеб за јело, тако нека буде и ријеч, која из његових уста излази, плодна и корисна. Тако исто и на ап. Павла, упућује Лутер проповједнике, и то на посланицу Коринћанима (15, 58), гдје говори: Мила браћо, будите тврди, недајте се помакнути и напредујте свагда у дјелу Господњему, знајући, да труд ваш није узалудан пред Богом. Доста је и могу бити срећни, ако својом проповиједи обрате двоје троје, јер и онако сви не ће да буду побожни. Као год што рибар својом мрежом не може увијек да улови рибâ, исто тако ни проповједник не може увијек са проповиједи својом да пожње жељена успјеха.

Ако људи ријеч Божју презиру и проповједнике руглу излажу тада проповједници, по савјету Лутеровом, треба, да се тјеше тиме, да нису они први, који тако пролазе. Тако се на пр. Јеремија (у 25 глави) тужи, да је двадесет и три године ревно проповједао, а нико не хтједе чути. Апостол павле вели, да су апостоли као проклетство свијета и пакао свију (1. Кор. 4.) и да су апостоли постали позориште свијету, анђелима и људима. А слично томе се јада и сам Исус Христос (Јов. 8; Мат. 11.) а и у дјелима апостолским (види гл. 7.) има доста сличних примјера.

Што више препрјека и искушења налазимо у свом дјелању вели Лутер, тим више треба да се сјећамо своје дужности, да учимо и кормо, не гледећи на опасности, на слабости своје и на људску злобу, тим више треба да се сјетимо својим позивом и одређењем, да будемо сô земљи. Тада ћемо моћи с радошћу изаћи пред лице Господње на страшном суду и рећи, да смо свакога учили, и да смо поштено вршили своје дужности. Ми, проповједници ријечи, и ако нијесмо богати као правници и лијечници и др., треба да смо захвални Богу за све оно, што имамо. Али ипак ми смо богатији и бољи од њих, јер нама је спремљено царство небеско и то нам је највећа наград за ревносно вршење своје дужности међу људима.

Ето изнесосмо по Порти назоре Мартина Лутера о проповједништву. Упознадосмо се и сами с тим назорима. Лутер додуше није тангирао апсолутно сва питања, која би се тицала проповједништва која би требао проповједник да зна, него упућује проповједника на св. Писмо, гдје ће наћи оно, што он није рекао.

Својим назорима о проповједништву Лутер је врло много проповједи користио. У средњевјековним проповједима и то прије реформације св. Писмо бијаше слабо познато. Лутер знајући вриједности и значај св. Писма, да је Оно најглавнији извор хришћанске проповједи, узима исто за основни извор својих проповједи, црпећи из Њега не Само садржину него и облик својим проповједима. С тога и говори Лутер Филипу Меланхтону и доктору Јусту Јони: „Библија или св. Писмо је као пространа шума, у којој има врло различних дрвећа, са којих се може брати воће и плодови. Она нам даје богату утјеху, науку, поуку, опомену, обећање и т. д. И нема дрвета у тој шуми, са ког човјек не би могао отрести коју јабуку или крушку (Tischreden, издање Reclamb. стр. 7.)."

Лутер учи проповједнике, да цитирају у проповједима апостоле и пророке — св. Писмо, а не Орација, Виргила, Овида, Аристотела, Скота и др. и да грађу за проповиједи узимају само из повјести старог и новог Завјета.

Лутер налаже проповједницима, да треба да им је најглавнија брига, да науче своје слушаоце истинама вјере и истинитом хришћанском животу, да посјећују болне и ожалошћене и да их тјеше ријечју Божјом, да утјечу на њих не само на један тренут него, по могућности, трајно помоћу ријечи Божје, а да не занимају и веселе своје слушаоце шаљивим епизодама и причама на пр. Ostergeläichter.

Лутерова и средњовјековна проповиједи разликовала се не само по извору, из кога црпаше садржину, него и по начину састављања и налагања проповједи. Проповјед прије реформације састављала се већином по правилима схоластичке реторике, а Лутер захтијева од проповједника да свстања и говори проповјед што лакше, разумљивије и што простијим језиком, да би ју и најмање дијете могло разумјети.

Шетњу и одање по проповједаоници, равно кривљење и пренемагање не налазимо код Лутера, а гестикулацију и мимику сматра упоне као притворство и обмањивање народа. Он је рекао, ако проповједници хоће народ да обмањују, нека се служе гестима.

Лутер је у својим назорима о проповједништву пао у велике крајности. Од његовог доба замијењено је римокатоличко „gehen zur

Messe" сасвим противним појмом „gehen zur Predigt" и према томе замијењен је свећеник (Priester) са проповједником (Prediger) и учитељем (Lehrer) И на основу тога Лутерова омилитика постала је уједно и Pastorale (пастирска).

Лутер признајући ријеч Божју основним извором проповједи, негативно се односи према св. предању, не говори ништа о дјелима св. отаца и учитеља црквених, о грађ. повјести, природним наукама и т. д. А све то може да буде и треба да буде лијепа помоћ проповједнику, шта више и он се сам тиме често у својим проповједима служио.

Лутерове проповиједи су доста нејасне и не могу послужити достојним примјером проповједнику Христове науке, јер на пр. проповједи против папе и римокатолицизма су тако грубе, пуне непријатељства и непомирљивости, да апсолутно не могу и не смију послужити обрасцем проповједи.

Лутеру се никако не може одобрити што је укинуо гестикулацију и мимику. Мјесто укинућа, боље би било да је захтјевао, да гестикулација и мимика буде умјесна и пристојна.

Ових недостатака можда не би било, да је Лутер у системи написао своју омилитику, али овако расијани назори, који се налазе по свим његовим дјелима, не могаху се критички у евиденцији држати. Но ипак поред свих тих недостатака Лутер је својим назорима дао нов правац средњовјековној проповједи на Западу.

Суботиште, 1904. *М. ил. М.*

Књижевне оцјене и прикази.

Вељко Миросављевић: О св. Василију Великом. Сремски Карловци. Српска Манастирска Штампарија, 1904. стр. 55, Цијена ?

Књиге из наше богословске књижевности, које се појаве преко године, могли би на прсте избројати. Немамо још ни уџбеника за све предмете, и ако имамо шест богословија. Истина, ми имамо сразмјерно доста богословских листова, али те листове не држи у животу мар претплатника него већином добра залеђина. — При таквим приликама наравно да нас обрадује и појава једне нове књиге. Књиге су већином одштампане из повремених часописа, као што је случај и са расправицом г. В. Миросављевића: *О св. Василију Великом*, која је прештампана из овогодишњег »Богословскога Гласника«. Сама њезина појава нас је обрадовала, а да ли нас је и њезина вриједност задовољила, то ћемо видјети.

Цијела је књига раздијељена на осам згодних одјељака. У првом одјељку је изнешен »Општи поглед на стање хришћанске цркве у IV. вијеку.« Ту нам је

писац изнио и ако кратко и збијено, али ипак доста прегледно стање цркве у четвртом вијеку, који је био »испуњен жестоком борбом православне цркве против разних јереси«. Из ове је борбе изашло Православље као побједник, а тој је побједи много допринио и св. Василије Велики (330—379). — *У даљих пет* одјељака оцртан нам је опширно живот и рад св. Василија (II. Младост св. В. В. — III. Св. Василије одлази у монахе. — IV. Василије прима пресвитерски чин — V. Василије постаје архиепископом Кесарије и Кападокије. — VI. Смрт Василијева). — *У трећем* одјељку оцртао нам је писац Василијев рад на реформисању манастира и изнио у главном »Монашка правила«, која је Василије израдио за свој манастир, а која су послије примљена ра цијелом истоку те и данас важе. Само писац гријеши, кад вели: »Не само у завичају Василијеву, него и у цијелој скоро Малој Азији бјеху манастири по готову непознати«. Евстатије Севастијски био је већ раширио монаштво по Малој Азији, особито у Арминији. — *У седмом* је одјељку говор о Василијевим списима, а у осмом је »Општа карактеристика Василија Великог. Суд савременика и старе цркве о њему. Његов култ у православној цркви.«

Биљешке, које је писац додао на потребним мјестима и гдје је штогод требало растумачити, веома су брижљиво израђене те олакшавају читање.

*

Но ово није све, што имамо да кажемо о овој књизи. Овој расправици имамо што-шта и замјерити. Одјељак о Василијевим списима није нас никако задовољио. Кад је писац причањем о болести и смрти Василијевој испунио три стране, онда је могао и на његове списе потрошити више од четири стране. *У* једној расправи, која претендује да буде темељита и ваљана, мора се више и критичније проговорити о дјелима, а не само навести дјела и о сваком по неколико ријечи казати. Зар је на пр. довољно говорити о литургичким списима само у *осам редака?* Писац вели, да је Василије написао три књиге против Евномија, а многи су мишљења, да је написао пет књига. Неки држе, да задње двије нијесу автентичне. Све је то требало споменути и о том више коју проговорити, да не би неук читалац дошао у забуну, ако на другом мјесту нађе, да је Василије написао пет књига а не три. Кад је писац већ говорио о српским преводима Василијевих списа, онда је требао казати и какви су ти преводи; то је требало казати бар о преводу »Бесједа св. Василија на шестоднев«[*]).

Осим тога можемо у књизи наћи и по коју погрјешку. Тако на пр. није сасвим право речено, да је *Руфин* (345—410) »писац црквене историје«. Његово је дјело *Historiae ecclesiasticae libri duo* превод Евсевијеве црквене историје; само је од 324, гдје је Евсевије († 340) престао, Руфин написао наставак до 395. — Сардички сабор је био 343., а не 347. — Гангрски сабор је био иза 360. На њему су били осуђени више Евстатијевци него сам Евстатије Севастијски. Евстатијевци су били претјеране присталице монаштва, које је (мон.) донио у Малу Азију Евстатије. Они су гледали једини спас у монаштву; постили и недјељом, што је било у оно вријеме црквом забрањено; нису признавали и прогонили су ожењене свештенике и др.

---

*) *Бесједе св. Василија на шестоднев.* Превео Гаврило епископ. Издао Андрија Стаковић, полиц. чиновник у пензији. Београд. Штампарија Ник. Стефановића 1968. 8° 165 стр. и 3 л.

Па и крај ових мањих замјерака, које не мијењају много на ствари, задовољни смо с књигом г. Вељка Миросављевића и за препоруку је сваком, ко се жели поближе упознати са животом и радом великога учитеља, »који је — по ријечима св. Амфилохија Иконијскога — сјајно сунце евангелске истине, које свијетли по својој земљи врацима свога богословља... високи величанствени стуб цркве божје... красота јерархије.. царска труба Слова божјег, која је силом звука свога одјекнула по свима крајевима васељене« *П. В. М.*

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Распоред о богојављенској свечаности 6./19. јануара 1905. године. У старој цркви храма светих Архангела отпочеће јутрења са литургијом у 5½ сати из јутра.

У новој катедралној цркви храма рождества пресвете Богородице почиње јутрење у 6½ сати, иза ње свечана архијерејска литургија, која се свршава око 9½ часова прије подне, а потом се литија по уобичајеном реду креће на Бент-башу, гдје ће се на извору Пјенкавцу одржати свечано велико водоосвећење.

У литији имају сва свештеничка лица, која у Сарајеву станују активно учествовати.

Православни ученици свијех овдашњих школа са својим наставницима иду уобичајеним редом. Пред свештенством ступају питомци рељевског богословског училишта од којих двојица носе напријед икону св. Богојављења, за овим долази свештенство оба реда по старјешинству.

Пред небом, које носе до Бент-баше четири приправника овдашње учитељске школе, а у повратку четири слушаоца богословије, иду ђакони с кадионицама. Под небом ступа АЕ и Митрополит, а иза њега за небом ступају претставници војених и грађанских власти, чиновништво и остали побожни народ.

Литија ће ићи Франц-Јосифовом улицом и излази на Кё код латинске ћуприје, на десном страном Миљацке до на Бент-башу, а по свршеном чину водоосвећења враћа се улицом Ћемалушом, поред поште савија у Рудолфову улицу и улази у нову цркву.

За вријеме литије звониће у сва звона у обје цркве.

Ако би случајно рђаво вријеме наступило и спријечало извођење овога програма свечаност ће се свршити у самој новој цркви.

Парастос благоупокојеним Митрополитима Сави Косановићу, Ђорђу Николајевићу и Серафиму Перовићу у манастиру Гомионици. Крајем прошлога мјесеца одржао је прем. госп. *Алекса Јовановић*, конзисторијални савјетник из Бањалуке са прем. гг. игуманом манастира Гомионице *Гаврилом Стојнићем*,

свештеником ратковачким *Стеваном Бабићем* и јеромонахом манастира Гомионице *Серафимом Штркићем* свечан парастос у спомен благоупокојених архијереја босанско-херцеговачких: Саве Косановића, Ђорђа Николајевића и Серафима Перовића.

Митрополија Карловачка.

Тридесетогодишњица српске више дјевојачке школе у Н. Саду. 1. децембра прослављена је у Н. Саду тихо и скромно тридесетогодишњица постанка српске више дјевојачке школе, као и тридесетогодишњица службовања њеног управитеља г. *Аркадија Варађанина* и професоре истога завода гђце *Милеве Симићеве*. И г. Варађанин и гђца Симићева познати су као писци на педагошкој и умјетничкој књижевности.

Разно.

Стара књига продата за 96 000 круна. Прије некога времена продат је у Лондону један стари Псалтир за 4000 фуната стерлинга (96.000 К). Псалтир је штампан на пергаменту год. 1459; Има 136 листова и штампан је великим готским словима. Почетна слова појединих псалама израђена су у слике у боји. Корице су од дасака, а превучене свињском кожом. На крајевима је окована металом. Ово је трећа или четврта књига од почетка, када је на књигама стављена и година, које је књига штампана. Држи се, да се ова књига тада штампала у свега 20 примјерака.

Званични огласи.

Српско-православна АЕМ. Митрополија Дабро-босанска.

Број 1373/I ех 1904 2—3

Едикт.

Миле Васковић, који је своју супругу Стоју Ј. Пелиновића год. 1899. у Палими напустио, и од тога доба јој се није јављао, позива се овијем, да се до 10. априла 1905. г. у заничај врати и сажиће са супругом продужи, пошто ће се иначе истој дозволити, да га код овог духовног суда у сврху развода брака, а због злобног раскидања брачне заједнице утужи.

Српско-православна АЕ и М. Конзисторија Дабро-босанска у Сарајеву.

Српско-православна АЕМ. Консисторија Дабро-босанска.

Број 1456 ех 1904. 2—3

Оглас.

Јавља се Гаври Косановићу родом из Јасењака, да га је супруга његова Љубица рођ. Бунића код овог духовног суда, у сврху развода брака пређубом оптужила. Ушљед тога позива се исти Гавро, да се овом духовном суду или г. Душану Лапчевићу консисторијалном канцелисти у Сарајеву, као своме уредовно постављеноме заступнику, до 1. априла по ст. кал. 1905. тим сигурније пријави, што ће се иначе бракоразводна парница и без њега довршити.

Српско-православна АЕМ Консисторија Дабро босанска у Сарајеву.

Српско-православна Митропол. Консисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 2090 ех 1904. 3—3

Едикт.

Позива се овијем Стефанија Горонја рођ. Бера из Мазића, сада непознатог боравишта, против које је супруг јој Симо Горонја из Равница поднио код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с' њом у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из консисторијалне сједнице у Бањалуци 18./31. октобра 1904.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2 50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

што их поднесе Богочовјек за спасење грјешног рода нам! Опет нам се јавља пред очима мрачна Голгота; духовни наш видик заустављa се на тмастим облацима над Јерусалимом, над тим светим градом, који убија и највећег Пророка. Из тог града за час разли тама власт своју над цијелим свијетом; погрузи се човјечанство пред природним страхотама, које огласише земљи, да се десило нечувено дјело, да је човјек Бога разапео.

Али као да гњев Божји према човјеку за убиство Сина Његова трајаше само један часак. Заће сунце за гору Голготу, да не види Богу мрског дјела, — али се ево Голгота опет свијетли, не више у свјетлости сунчаној, већ крст Господњи то блиста у сјају божанскоме. Трње са вијенца оног на средњем крсту претвори се у сјајне зраке, које обасјаше васиони свијет и разагнаше облак са горе Голготе, потиснуше га — над Јерусалим ближе, гдје се скупише књижевници и фарисеји на вијеће безбожничко. И ето се ми у тузи својој и радујемо! Тугујемо, што је с наше кривице морало доћи до голготског крста, а радујемо се милости Божјој, што нам — богоубицама — опрости тај црни гријех и мјесто казне даје нам за спасење онај исти крст, на коме смо ми Сина Његова разапели.

Тако крст постаде за нас знак и средство спасењу. Окитили смо њим груди своје од крштења, узели смо га на се као знак војника хришћанског, који на земљи ратује с гријехом, да извојшти себи слободну небеску домовину. Крстом се Господњим спасавамо, вјером у Христа, на њему распетог. Грјешном народу јеврејском у пустињи подиже Мојсије бакарну змију, и они се милошћу Божјом спасаваху од змија отровница, које пуштене бише на њих, јер згријешише Богу љуто. Спасаваху се они само једним погледом на змију, а ми знамо, да их није лијечио онај бакар, већ вјера у Божју милост. И та змија у пустињи, што нам је спомиње и данашње св. јеванђеље, слика бијаше крсту Христовоме, — она се подиже за народ јеврејски, а крст за цио свијет; она за онај мах, а крст за свакад. Један само поглед на ону змију од бакра у пустињи спасаваше од тјелесне смрти, а зар да не спасе хришћанина од вјечне смрти поглед с вјером на самога Бога? У крсту је усредсређена наша вјера, јер ко не вјерује крсту, не вјерује ни васкрсењу, а *ко не вјерује, да Христос ускрсе, узалуд му сва проповиједь, узалуд му вјера сва* (I. Кор. 15, 14). Један само поглед с вјером на крст открива човјеку Божју тајну и ко ту тајну разумије, благо њему!

Крст нам је дакле знак и средство спасењу. То је његов највећи значај за хришћанина. Кад се узбурка душа у свјетској бризи,

кад запријете страсти да овладају човјеком, кад ниски нагони хоће да нас понизе до животиње, један поглед на крст довољан је, да нас преобрази. Јер Син Божји сиђе с неба на крст, да нас с њега опомене, да смо Божји изабранци. Светитељи у часу искушења притискиваху крст јаче на груди и њим гањаху непријатеља спасења свога даље од себе. Као што Христос крстом побиједи ђавола, тако исто и хришћанин има у крсту моћ непобједљиву, силу, која ће га превести преко свих гријехова, страсти и искушења.

Али крст је уједно и знак патње. Христос нас позива, *да узмемо крст свој и да за Њим пођемо* (Мат. 10, 38 и парал.). Носити свој крст значи подносити патње и невоље у животу. Прије Христове смрти бијаше крст страшан знак патње, поруге и понижења, јер ко бијаше осуђен на крсну смрт, морао је носити сам свој крст, на коме ће бити разапет, до мјеста казне своје. Тијем му се патња и понижење повећавало. Данас крст није више знак поруге, већ одлика хришћанска. *Укиде се саблазан крстова* (Галат. 5, 11), јер га је Христос осветио Својом смрћу и уздигао до већег поштовања, него што се поштују царски и краљевски знаци. Али је он остао и у хришћанству знак патње, јер је Господ на њему патио.

Брод живота нашега често је међу силним валима. Каткад тоне међу њих толико, да му се види тек само још врх од катарке, — једва што остане живот у нама. Ви знате то, јер сте сви мање више искусили. Знате, да треба човјеку снаге, да узмогне чврсто поднијети крст свој. А одакле ће ту снагу добити, ако не опет од Бога? Крст Спаситељев је и ту утјеха и помоћ. Погледајмо на њега и у таквим тешким приликама, па ће нам терет олакшати. Нећемо осјетити терет свој у толикој мјери, кад се сјетимо, како је Господ трпељиво поднио Свој терет. *Гледајући на начелника вјере и Спаситеља Исуса, Који мјесто одређене Себи радости претрпје крст* (Јевр. 12, 2), добија хришћанин силну снагу, помоћ одозгоре, да преплива вртлог опасни, у који га је живот бацио или његовом кривицом, или и без ње. Тако ће нам крст бити и у томе од помоћи велике, јер снагу, која нам је за борбу мала, умножиће Господ.

* * *

Одавна је подигнут тај *чувар све васељене* (свјетилан крсту); одавна он заклања чудотворном и животворном снагом својом и помаже човјечанству. И хришћанство га поштује као највећу светињу. Побожна царица Јелена, мати св. Константина, нашла га је на Голготи и дала с највећим поштовањем унијети у цркву јерусалимску. А побожни грчки цар Ираклије оте га из ропства, кад га Персијанци

заробише, те га бос и гологлав сам опет унесе у цркву. На не само њега, него и саму слику његову поштоваху први хришћани тако, да прије и главу даваху, него што би се растали с тим драгоцјеним аманетом својим.

Али временом ослаби то поштовање. И данас му се ми клањамо и побожно пред њим метанишемо, али само кад га видимо у цркви босиљком украшена. Иначе се не сјећамо, да нам је то највећа драгоцјеност, или и ако се сјећамо, мислимо да је довољно, кад се пред њим прекрстимо или кад откријемо главу, кад прођемо мимо њега. А колико њих ни тога не чини! А зар је данас значај његов за нас мањи, него у вијекове прве? Зар добисмо данас можда други знак, којим се прије можемо спасти, него њим? — Нема тога знака, нити ће га икад бити. Него данас други ћетар дува, данас су нам многи други послови пречи од вјере и побожности. Заборависмо, да је то прво и главно, а све друго споредно и мање важно. А може се лијепо и бити побожан и уједно тачан и марљив и у другим пословима. Може се само да је више љубави према крсту Господњем, да је чешћих мисли о великом значају његову. Не састоји се поштовање крста Спаситељева само у метанисању, нити у задијевању босиљка његова за икону, већ треба појмити и знати, шта нам је он; треба знати, да он има велику своју науку, па по тој науци и живјети. Тако ће се међу нас опет повратити она времена стара, кад је човјек био од Бога благословен за вјеру своју и побожност, за узоран живот свој и света дјела, која и доликују правом хришћанину.

Друге теме: 1. Старозавјетне праслике (ст. 14); 2. Љубав Божја према свијету (ст. 17).

42. Старозавјетне праслике.

Предмет очекивања старозавјетних Јудејаца бијаше још у рају обећани Спаситељ. За долазак Његов ваљали се Јудејци честито спремити. Та је спрема требала бити у том, да Јудејац одржи у себи чврсту вјеру у Божје обећање, да ће се из његове средине родити Спаситељ свему свијету и да га та вјера расположи, да и животом својим буде што честитији, што достојнији позива, који му је Бог намијенио.

Да одржи међу Јудејцима вјеру у будућег Искупитеља чисту и јаку, употребљавао је Бог разне начине. Јеврејски је народ био наклоњен идолопоклонству, те је и падао у тај гријех, чим му се давала прилика. Зато су и средства за одржање вјере у том народу морала бити разноврсна и многобројна. Бог је зато чешће понављао

Своје обећање о Искупитељу, а кад је јеврејски народ постао Божји изабрани народ, дао му је Бог синајски закон, па затим пророке. Међу тим средствима за спремање Јудејаца за дочек Месијин особито су значајне праслике.

Праслikама називамо оне старозавјетне догађаје, који су сами собом цртали и напоминьали изабраном народу будуће, новозавјетне догађаје, особито оне, који ће бити од велика значаја за уређење нове Цркве. Праслика има у старом Завјету врло много. Навешћемо само некоје. Већ у прво доба човјечјег живота на земљи јавља се велика праслика Христова у Авељу, убијеном од злога брата Кајина; Авељ представља Христа, Кајин — Јудејце. Затим жртва Аврамова, гдје Исак представља Христа, како приноси Себе драговољно на жртву за гријехе свијета (по предању на истом оном брду Морији, на којем је Исак требао бити жртвован). Јосиф је добротом и недужним страдањем својим такође слика Христова. Мана у пустињи и вода из камена представља св. тајну причешћа; бакарна змија у пустињи — распеће Христово; обрезање јудејско — крштење хришћанско; скинија са свим својим уређењем — новозавјетни храм; Давид је такође у многоме слика Христова; тридневни боравак пророка Јоне у утроби морске звијери представља Христа у гробу и т. д.

Праслике су имале особити васпитни значај за Јудејце, јер су они знали за њихов значај. Оне се много пута подударале са пророштвима, те тим тако рећи унапред биле потврда пророштвима. А и Христос их је наваљао и говорио, да ће се испунити. Зато их и хришћанска Црква ради велике важности њихове у историји развијања побожности и у дјеловању Промисла Божјег према човјеку високо цијени.

Род зли и прељуботворни тражи знак и неће му се дати знак, осим знака Јоне пророка. Јер као што је Јона био у трбуху китовом три дана и три ноћи, тако ће бити и Син човјечји у срцу земље три дана и три ноћи (Мат. 12, 39—40).

Авраам прими знак обрезања (Рим. 4, 11).

Адам је слика Онога, Који ишадјаше доћи (Рим. 5, 14).

Обрезани бисте обрезањем нерукотворним одбацивши тијело гријеха месних обрезањем Христовим (Колош. 2, 11).

43. Љубав Божја према свијету.

Сав свијет, а особито човјек, јесте дјело руку Божјих. Бог је свијет створио из велике љубави Своје, јер не хтједе, да се погрузи Сам у Своје божанство, већ да и створови у њему учествују. Бог

као неизмјерна љубав није могао љубав у Себи заточити, већ је изашао на Своја створења. Само стварање дакле већ јесте дјело велике љубави Божје.

Све што је у свијету, одржава Бог љубављу Својом, јер све је то Он створио не да пропадне, него да живи. Свака травка, свака животињица и све, па што је и незнатно у свијету, — све то ужива љубав Божју.

Човјек је предмет особитог старања и љубави Божје. Већ само његово стварање казује нам, да га је Бог одликовао више од свих других бића видљиве природе и он је поред анђела онај, за кога је све то створено, да може у блаженству Божјем и сам бити блажен. Кад се Бог стара и љуби и сићушне Своје створове, тим више љуби човјека, ком је дао Своју слику.

Љубав Божја прати човјека од самог постанка његова. Не само да му је Бог ставио на расположење природу, већ он чак и натприродна средства употребљава, да може показати човјеку љубав Своју. Осим природног одржања, које се састоји у намицању човјеку свих његових животних потреба, одржава Бог човјека и натприродно. Грјешни човјек није заслужио толику љубав Божју, нити је се показао достојан. Он мјесто благодарности даде Богу неблагодарност, мјесто послушности непослушност. И Бог у љубави Својој све то прашта човјеку, шта више даје му и више, него што је човјек могао и замислити. Цијело вријеме од пада па до Спасителја натприродно крије Бог човјека, а врхунац натприродног Божјег старања за људе јесте наше искупљење, гдје сам Бог прима на Се тијело човјечје, да поживи међу људима, да их научи и пострада за њих А од тог доба па до данас и у вијекове ванредно дјелује натприродна благодат Божја на хришћане непрекидно. Гријехе, у које човјек пада свакога тренутка, милостиво му Бог прашта, чим се искрено покаје и у свему се показује човјеку као отац, који љуби своју дјецу.

Но кад Бог нас тако као отац љуби, дужни смо и ми Њему бити послушна и благодарна дјеца. Ми ваља да Му се одужимо колико год можемо за превелику љубав Његову. Вратити доброчинство Богу никад не можемо, али можемо Му бити благодарни. А најблагодарнији и најдостојнији љубави Његове показаћемо се, ако живимо онако, како Он заповиједа. Другога Он ничег од нас не тражи, него да свесрдно примимо и уважимо Његову бригу око нас. Сваки који размишља о свом односпају према Богу, а особито ми, који се дичимо именом Његова Сина, треба да у свакој прилици животом својим појимо хвалу Богу за Његову љубав и доброчинство.

Будите синови Највишега, јер је Он благ и неблагодарнима и злима! (Лук. 6, 35).

Отац сам љуби вас, као што ви љубите Мене (Јов. 16, 27).

Бог показује љубав своју к нама, што Христос још кад бијасмо грјешници умрије за нас (Рим. 5, 8).

Бог нас избави од власти тамне и премјести нас у царство Сина љубави Своје (Колош. 1, 13).

Видите, какву нам је љубав дао Отац, да се дјеца Божја назовемо и будемо! (I. Јов. 3, 1).

По том познасмо љубав, што Он за нас душу Своју положи (I. Јов. 3, 16).

Бог је љубав (I. Јов. 4, 8).

Љубимо ми Њега, јер Он најприје показа љубав к нама! (I. Јов. 4, 19).

Недјеља послије Крстова дне.

Марк, 8, 34—9, 1.

Види трећу недјељу часног поста, I. стр. 64.

Шеснајта недјеља по Духовима.

Мат. 25, 14—30.

14. Рече Господь притчѫ сію: человѣкъ нѣкій ѿходѧ призва свѡѧ раб҃ы, и предаде имъ имѣнїе своє.

15. И ѥдному ѹбѣѡ даде пѧть талáнтъ, ѥдному же два, ѥдному же ѥ́динъ, комꙋждо противѣ силы ѥгѡ: и ѿиде абїе.

16. Шедъ же пріе́мый пѧть талáнтъ, дѣла въ нихъ, и сотвори дрѹгїа пѧть талáнтъ.

17. Такождде и йже два, пріѡбрѣте и той дрѹгáа два.

18. Пріе́мый же ѥ́динъ, шедъ ископа ѥгѡ къ землю, и скры сребро господина своегѡ.

19. По мнозѣ же времени пріиде господинъ рáбъ тѣхъ и ставлѧѥ съ ними ѡ словесѣхъ.

14. Рече Господ ову причу: човјек неки полазећи дозва слуге своје и предаде им благо своје.

15. И једноме тако даде пет таланата, а другоме два, а трећем један, сваком према његовој моћи; и отиде одмах.

16. А онај што прими пет таланата, отиде те ради с њима и доби још пет таланата.

17. Тако и онај што доби два заради и он још два.

18. А који прими један, отиде те га закопа у земљу и сакри сребро господара свога.

19. А по дугом времену дође господар тих слугу и стаде се рачунати с њима.

20. Й пристѫпль пѧть талѧнтъ пріѥмый, принесе дрѹгїѧ пѧть талѧнтъ, глаголѧ: господи, пѧть талѧнтъ ми ѥси предалъ: се, дрѹгїѧ пѧть талѧнтъ пріѡбрѣтохъ ѩми.

21. Рече же ѥмѹ господь ѥгѡ: добрѣ, рабе блаѕїй и вѣрный, ѡ малѣ былъ ѥси вѣренъ, надъ многими тѧ поставлю: вниди въ радость Господа твоегѡ.

22. Пристѫпль же и ѩже два талѧнта пріѥмый, рече: господи, два талѧнта ми ѥси предалъ: се, дрѹгѧ два талѧнта пріѡбрѣтохъ ѩма.

23. Рече же ѥмѹ господь ѥгѡ: добрѣ, рабе блаѕїй и вѣрный, ѡ малѣ ми былъ ѥси вѣренъ, надъ многими тѧ поставлю: вниди въ радость господа твоегѡ.

24. Пристѫпль же и пріѥмый ѥдинъ талѧнтъ, рече: господи вѣдѣхъ тѧ, ꙗкѡ жестокъ ѥси человѣкъ жнеши, йдѣже не сѣялъ ѥси, и собираеши йдѣже не разточилъ ѥси:

25. Й ѹбоꙗвсѧ, шедъ скрыхъ талѧнтъ твой къ земли: и се, ѩмаши твое.

26. Ѿвѣщавъ же господь ѥгѡ, рече ѥмѹ: лѹкавый рабе и лѣнивый, вѣдѣлъ ѥси, ꙗкѡ жнѹ йдѣже не сѣялъ и собираю йдѣже не разточихъ:

27. Подобаше ѹбо тебѣ вдати сребро мое тѫрженикомъ: и пришедъ азъ взялъ быхъ свое съ лихвою.

28. Возмите ѹбо ѿ негѡ талѧнтъ, и дадите ѩмѫщемѹ десѧть талѧнтъ:

20. И приступивши онај што је примио пет таланата, донесе још пет таланата говорећи: господару, предао си ми пет таланата; ево још пет таланата ја сам добио с њима.

21. А господар његов рече му: добро, слуго добри и вјерни! у малом био си ми вјеран, над многим ћу те поставити: уђи у радост господара свога!

22. А приступивши и онај што је примио два таланта, рече: господару, предао си ми два таланта, ево још два таланта ја сам добио с њима.

23. А господар његов рече му: добро, слуго добри и вјерни! у малом био си ми вјеран, над многим ћу те поставити: уђи у радост господара свога!

24. А приступивши и онај што је примио један таланат, рече: господару, знао сам, да си ти тврд човјек: жњеш гдје нијеси сијао и купиш гдје нијеси вијао;

25. Па се побојах и отидох те сакрих талант твој у земљу: и ево ти твоје!

26. А господар његов одговоривши рече му: зли и љениви слуго, знао си да ја жњем, гдје нијесам сијао и купим, гдје нијесам вијао:

27. Требало је дакле да си дао сребро моје трговцима и ја дошавши узео бих своје с добитком.

28. Узмите дакле од њега талант и подајте ономе, што има десет таланта.

29. Ймѣщемѹ бо вездѣ дано бѫдетъ и преизбѫдетъ:ѿ неимѣщагѡ же, и еже мнитсѧ имѣ́ти, взято бѫдетъ ѿ негѡ.

29. Јер свакоме који има, даће се и претећи ће му, а од онога који нема, узеће се и оно, што мисли да има.

29. И неключимаго раба вергните во тмѹ кромѣшнюю: тѹ бѫдетъ плачь и скрежетъ зѫбѡмъ. (Сіѧ глаголѧ возгласи: имѣ́й ѹши слышати, да слышитъ).

30. И неваљалога слугу баците у таму најкрајњу; ондје ће бити плач и шкргут зуба. (То рекавши повика: ко има уши да слуша, нека слуша!)

IX. Како ваља човјек да употребљава Божје дарове.

(Екхорта).

Кад се човјек нађе у самоћи, или кад овладају њим тужнији осјећаји, осјећа се ништаван у свијету и незнатан као капља у мору. Кад се разбију наде у животу, или кад човјек скрштених руку стоји пред великом свјетском загонетком, прожима му душу осјећај зависности и тада му је најлакше познати, како су му варљиве мисли, које га у тренутима среће и задовољства пуне самопоуздањем, свијешћу о својој надмоћности у природи, па чак и охолошћу. Доста је само погледати дивно звијездано небо, врнути се мишљу мало даље и од звијезда, па нема паметнога, који ће и отад здрав што на својој самосталности. Сваки дан гледамо дивну војску небеску, па што је више посматрамо, све нам је већа Божја загонетка. И малени човјек попавља ријечи свете: Боже мој *навукло си на ме кожу и месо, костима и жилама сашио си ме* (Јова 10, 11) и метнуо ме у ту дивну Своју природу, да очима гледам и срцем осјећам величанство Твоје! Куда ћу ја да се дижем мимо Твоју снагу, да *измишљам узалудне ствари* (Пс. 2, 1), да се гордим немоћу зар својом?

Потребно је јако, да човјек тако почешће о себи размишља, јер ће се бар научити, да му ваља бити смјерну и побожну, а меланхоличне мисли неће отети маха у њему, нити ће му душу тамом застрти, већ ће му брао разум дошапнути: не тужи, човјече, јер је и у твоју душу усадио Бог дио величанства Свога! Што нико осим анђела нема, то имаш у свијету ти: слику Божју у себи. Дивним те је Бог даровао, *славом и почашћу те је овјенчао* (Пс. 8, 6). На знај и разумиј достојанство своје, правилно оцијени дарове Божје и употреби их ваљано, да ти Господ некад каже: *Слуго добри и вјерни, над многим ћу те поставити, уђи у радост Господа својега!* (Мат. 25, 21).

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

*

УРЕДНИК:
протосинђел ИЛАРИОН РАДОНИЋ, проф. богословије.

ГОДИНА ОСАМНАЕСТА.

1904.

САРАЈЕВО
ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

Садржина:

Званично.

I. Окружнице.

а) Дабро-босанске епархије . . . . . Стр. 114, 129, 161, 162
б) Херцеговачко-захумске епархије . . . . . Стр. 2, 3, 225
в) Бањалучко-бихаћке епархије . . . . . Стр 3, 66, 97, 113, 257

II. Промјене у свештенству.

а) Дабро-босанске епархије:

1. Одликовања . . . . . Стр. 2, 33
2. Произведења . . . . . Стр. 2
3. Рукоположења . . . . . Стр. 321
4. Наименовања . . . . . Стр. 129, 193, 273, 290
5. Постављења . . . . . Стр. 321
6. Премјештења . . . . . Стр. 129, 193

б) Херцеговачко-захумске епархије:

1. Произведења . . . . . Стр. 289
2. Рукоположења . . . . . Стр. 33, 289
3. Постављења . . . . . Стр. 33. 289, 290
4. Премјештења . . . . . Стр. 33
5. Разрјешења . . . . . Стр 289

в) Зворничко-тузланске епархије:

1. Одликовања . . . . . Стр. 354
2. Рукоположења . . . . . Стр. 353
3. Наименовања . . . . . Стр. 354
4. Постављења . . . . . Стр. 353
5. Премјештења . . . . . Стр. 353
6. Разрјешења . . . . . Стр. 354
7. Отпуштења . . . . . Стр. 354
8. Умировљења . . . . . Стр. 354

г) Бањалучко-бихаћке епархије:

1. Рукоположења . . . . . Стр. 273, 290, 337
2. Наименовања . . . . . Стр. 321
3. Постављења . . . . . Стр. 97, 225, 273, 290, 337
4. Премјештења . . . . . Стр. 2
5. Отпуштења . . . . . Стр. 225

III. Званични огласи.

а) Дабро-босанске епархије:

Едикти 252, 272, 288, 319, 320, 336, 352, 378, 379, 395, 396
Натјечаји 191, 192, 222, 223, 224, 254, 255, 256, 288, 379

б) Херцеговачко-захумске епархије:

Едикти 31, 112, 128, 160, 221, 253, 287
Натјечаји 35, 223, 255

в) Зворничко-тузланске епархије:

Едикти 287, 319, 336

г) Бањалучко-бихаћке епархије:

Едикти. Стр. 112, 128, 160, 190, 191, 221, 222, 253, 254, 286, 318, 319, 335, 351, 396

Незванично.

I. Проповиједи и екхсорте.

У славу св. Саве. Говор Гојка Ракића, ученика VIII. разреда велике гимназије у Сарајеву . . . . . Стр. 39, 53
Проповиједь на св. Јована. Синђел Владимир Боберић, катихета вел. гимназије у Дољној Тузли . . . . . Стр. 51
Св. Григорије Ниски. Бесједа против каматника, превео Огњен Мангуловић . . . . . Стр. 58, 104, 119, 140
Поука на дан св. Пасхе. Родионъ Путятинъ. Превео с руског Јов. Ж. Бута, парох . . . . . Стр. 65
Проповиједь на недјељу о блудном сину. Синђел Владимир Боберић, катихета велике гимназије у Дољној Тузли . . . . . Стр. 73
О страдању Исусову. По њемачком Милан Поповић, парох Стр. 85
О анђелу хранитељу. Проповиједь. Протопрезвитер Димитрије Јанковић, консисторијални савјетник . . . . . Стр. 132
Ријеч о дужностима војничким. Лазар Богдановић, парох Стр. 138
Ријеч приликом полагања војничке заклетве. Лазар Богдановић, парох . . . . . Стр. 177
О дјетињству Исусову. По њемачком Милан Поповић, парох Стр. 305
Екхсорта 15. недјеље по духовима. О закону о љубави према Богу и ближњима. Синђел Владимир Боберић, гимназијски катихета. Стр. 326, 343
Ријеч мојим земљацима о храмовној слави. Синђел Владимир Боберић, гимназијски катихета . . . . . Стр. 363
Три ријечи о крсту. I. Поп Бошко (Југ Станикић) . . Стр. 366
Проповиједи и екхсорте на недјељна јеванђеља преко цијеле године са диспозицијама на главније мисли тих јеванђеља написао: професор Александар Живановић, свештеник. — (Ове су проповиједи и екхсорте као додатак уза сваки број »Источника«). —

II. Расправе и разни чланци.

Четрдесетгодишњица свећеничке службе Његовог Високопреосвећенства АЕ и Митрополита Дабро-босанског господина Николаја. Од Уредника Стр. 1

Да ли су штетни по религиозни, морални и друштени живот народа српског ноћни састанци сеоске младежи: сајела, прела, играње кола и пјевање, и ако су штетни, по којима би се пастирским средствима могло против истих радити. Стеван Јањетовић, парох . . Стр. 4, 34, 67, 115, 135, 173

Женидбе у Босни и Херцеговини. Драг. Драгојевић, парох. Стр. 15, 80, 100

Друштвене ране у Француској. Превео с руског Григ. Кузмановић Стр. 18, 83, 143

На рѣкахъ вавилонскихъ. С руског: Јов. Дим. Јовановић . . . Стр. 36

Зворничка епархија и њени митрополити. Историјски преглед. Душан Тешић и Јаков А. Поповић . . . . . Стр. 69, 98, 117, 130, 169

О руском манастиру Пантелејмону на светој Гори. Од професора дра Хајнриха Гелцера. Превео др. Јован Радонић . . . . . Стр. 152

Крсно име или слава. За народ српски написао Светозар Грубач, православни српски свештеник . . . . . Стр. 164, 193, 226, 258

Аграфе или незаписане у јеванђељима изреке Христа Спасителя. А. Лопухинъ. Превео Александар Живановић . . Стр. 180, 209, 238

Свједочанства о Христијанству у нехришћанскијех писаца првог и другог вијека Никола Теодоровић, парох обровачки . Стр. 199, 231, 274, 295

О свеопћем потопу. Н. П. Рождественскій. Превео Сава Петковић. Стр. 203, 235, 261

Пошљедњи дани живота Пилатова, који осуди Христа на смрт. Од протој. А. Ковальницкога. Превео протопрезвитер Ј. Петровић, кр. проф. и катихета у Загребу . . . . . Стр. 212, 243, 264

Навори Мартина Лутера о проповједништву. М. пл. Младеновић, свештеник. Стр. 290, 322, 337, 354, 381

III. Књижевне оцјене и прикази.

Први шематизам православне српске митрополије Бањалучко-бихаћке за годину 1901. Оцијенио: П. С. Ив(анчевић) . . . . Стр. 21

»Православно црквено право« др. Ник. Милаша у бугарском преводу. Оцијенио: П. В. М(аркићевић . . . . . Стр. 109

Александар Живановић: Хронологија у пророка Данила. Оцијенио: П. В. М(аркићевић) . . . . . Стр. 347

Велько Миросављевић: О св. Василију Великом. Оцијенио: П. В. М. Стр. 392

IV. Из пастирске праксе и црквеног правила.

Може ли свећеник сам над собом вршити тајну јелоосвећења? Шта се чини са оним материјама, које по свршетку тајне јелоосвећења остану? Може ли се породиља, која је умрла прије очишћења, уносити при сахрани у храм? Може ли се по православном обреду сахранити дијете, над којим је свећеник очитао само молитву »ко ежи назиданиѧ отрочѧ«, а исто није било крштено? — Протосинђел Иларион (Радонић) . . . . . Стр. 15

Из црквеног правила. Пише Јов. Дим. Јовановић. Стр. 41, 89, 106, 122, 146, 182, 267, 276, 300, 329, 369

Згодан начин причешћивања тешких болесника, који повраћају. Лавар Богдановић, парох . . . . . Стр. 49

Обред тајне покајања по грчком требнику. Дим. Јанковић. Стр. 120

По којем се погребном чину имају ђакони сахрањивати? Камо су окренути умрли хришћани, када се над њима чини опијело било у храму, било пак на дому? Како се полажу умрли у гроб? Гдје треба на гробу ставити крст, односно на коју страну крста ваља ставити натпис? — Протосинђел Иларион (Радонић). Стр. 149

V. **Дописи и разни извјештаји.**

Објава друштва »Просвјете« у Сарајеву . . . . . Стр. 63
Нови грађански доглавник за Босну и Херцеговину . . Стр. 179
Објава друштва »Просвјете« у Сарајеву . . . . . Стр. 158
Опис путовања Његовог Високопреосвештенства господина Митрополита бањалучко-бихаћког Евгенија по протопрезвитерату дервентском (Допис). К. С. Поповић, прото . . . . . Стр. 279, 308, 332, 348
Позив . . . . . Стр. 380

VI. **Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.**

Стр. 23, 24, 25, 47, 60, 93, 109, 126, 156, 186, 216, 249, 270, 282, 311, 334, 350, 376, 394

VII. **Књижевне биљешке.**

Стр. 25, 95

VIII. **Разно.**

Стр. 26, 27, 28, 60, 95, 188, 217, 251, 285 395

IX. **Нове књиге и листови.**

Стр. 28, 29, 62, 111, 157, 187, 217, 250, 286, 316, 377

X. **Јавне благодарности.**

Стр. 48, 96, 127, 159, 189, 219, 251, 317 351, 377

XI. **Читула.**

Стр. 29, 30, 63, 64, 127, 188, 218, 219, 285, 318, 377, 378

XII. **Књижевни огласи.**

Стр. 320
Нашим читаоцима . . . . . Стр. 32
Исправак 96, 128, 160